

Vergaderjaar 2001–2002

28 000 XI

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2002

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

	pagina		pagina
A.	Artikelsgewijze toelichting bij de wetsartikelen	2	
		Bijlage 1	De verdiepingsbijlage
		A.	Conversietabellen uitgaven en ontvangsten
B.	Begrotingstoelichting	4	B
	1. Leeswijzer	4	Aansluiting tussen ontwerpbegroting 2001 en ontwerpbegroting 2002
	De groeiparagraaf	4	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring
	2. Het beleid: De Beleidsagenda	8	Artikel 1.
	3. Het beleid: De Beleidsartikelen	27	Artikel 2.
Artikel 1.	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	27	Artikel 3.
Artikel 2.	Betaalbaarheid van het wonen	37	Artikel 4.
Artikel 3.	Duurzame woningen en gebouwen	51	Artikel 5.
Artikel 4.	Aantrekkelijke fysieke leefomgeving	60	Artikel 6.
Artikel 5.	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	67	Artikel 7.
Artikel 6.	Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	73	Artikel 8.
Artikel 7.	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	81	Artikel 9.
Artikel 8.	Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	91	Artikel 10.
Artikel 9.	Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	97	Artikel 11.
Artikel 10.	Verbeteren nationale milieukwaliteit	104	Artikel 12.
Artikel 11.	Tegengaan klimaatverandering en emissies	115	Artikel 13.
Artikel 12.	Beheersen milieurisico's van stoffen, afvalstoffen en straling	138	Artikel 14.
Artikel 13.	Handhaving	150	Artikel 15.
Artikel 14.	Huisvesting Hoge Colleges van Staat, Algemene Zaken en Koninklijk Huis	161	Artikel 16.
Artikel 15.	Algemeen	164	Bijlage 2
Artikel 16.	Nominaal en onvoorzien	170	Het overzicht van door de Staten-Generaal aanvaarde moties en door Bewindslieden gedane toezeggingen (1 juni 2000–1 juni 2001)
	3. Bedrijfsvoeringsprioriteiten	171	Bijlage 3
	4. Toelichting bij de agentschapsbegroting	178	Bijlage 4
			Bijlage 5
			Trefwoordenregister
			251
			292
			322
			325

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE WETSARTIKELEN

Wetsartikel 1 (uitgaven/verplichtingen en ontvangsten)

De begrotingen die onderdeel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om de begroting van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer voor het jaar 2002 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor het jaar 2002. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota 2002.

Met de vaststelling van dit wetsartikel wordt de in de begrotingsstaat opgenomen begroting van de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten voor het jaar 2002 vastgesteld. De in die begroting opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2 (begroting van het agentschap)

Met de vaststelling van dit wetsartikel wordt de in de begrotingsstaat opgenomen begroting van baten en lasten en van kapitaaluitgaven en -ontvangsten van het agentschap «Rijksgebouwendienst» voor het jaar 2002 vastgesteld. De agentschapsbegroting bevat de totalen van de baten, van de lasten, het saldo van baten en lasten en de totalen van de kapitaaluitgaven en -ontvangsten. Deze begroting wordt toegelicht in onderdeel B (Begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake het agentschap.

Wetsartikelen 4 en 5

De bepalingen, opgenomen in de wetsartikelen 4 en 5 zijn noodzakelijk, omdat de Comptabiliteitswet 2001 (CW 2001) nog niet in werking is getreden. Deze wet, die de huidige Comptabiliteitswet zal gaan vervangen, is op 5 juli 2001 bij de Tweede Kamer ingediend (Kamerstukken II, 2000/2001, nr. 27 849). In de CW 2001 zijn bepalingen opgenomen die ertoe moeten leiden dat de begrotingen een meer beleidsmatig karakter krijgen. Die bepalingen bevatten de kern uit het gedachtegoed van de Nota VBTB (Van Beleidsbegroting tot Beleidsverantwoording). De begrotingen worden daartoe opgebouwd uit voornamelijk beleidsartikelen. Om meer inzicht te geven in het beleid dat met de uitgetrokken gelden wordt nagestreefd, moet de toelichting bij de beleidsartikelen antwoord kunnen geven op de www-vragen: Wat wil de regering bereiken (doelstellingen), wat gaat zij daarvoor doen (inzet van instrumenten en te verrichten activiteiten/prestaties) en wat mag dat beleid kosten (zowel in termen van verplichtingen als van programma- en apparaatsuitgaven)?

Na overleg met de Tweede Kamer is besloten dat voor het eerst voor het begrotingsjaar 2002 de departementale begrotingen op deze nieuwe leest zouden worden geschoeid. Gelijkzeitig zouden daartoe de noodzakelijke bepalingen van de CW gewijzigd worden. Het wetgevende proces om die wijzigingen door te voeren, neemt meer tijd in beslag dan was voorzien. Bij de begrotingsvoorbereiding 2002 is door alle departementen al van de VBTB-bepalingen uit ontwerp-CW 2001 uitgegaan. Teneinde geen onduidelijkheid te laten bestaan over de juridische basis van de begrotings-

opzet 2002 wordt er thans voor gekozen om bij deze begrotingswet voor het jaar 2002 vooruit te lopen op de noodzakelijke wijzigingen in de CW. Daartoe worden in wetsartikel 4 een aantal bepalingen uit de huidige CW niet (meer) van toepassing verklaard op de begroting van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. In wetsartikel 5 worden vervolgens ter vervanging de relevante VBTB-bepalingen uit de CW 2001 opgenomen.

De bepalingen die op grond van wetsartikel 4 uit de huidige CW die komen te vervallen, luiden:

Artikel 5, eerste, derde, zesde en negende lid.

1. De ramingen van de verplichtingen en de uitgaven enerzijds en die van de ontvangsten anderzijds worden opgenomen in afzonderlijke begrotingsartikelen.
3. Het bepaalde in het eerste lid is niet van toepassing op de ramingen van de uitgaven en de ontvangsten die op grond van het bepaalde in artikel 23, vierde lid, in mindering zullen worden gebracht op ontvangsten, onderscheidenlijk op uitgaven.
6. Een begroting kan een begrotingsartikel «onvoorzien» en een begrotingsartikel «geheim» bevatten.
9. Ten behoeve van de verwerking van de gevolgen van de loon- en van de prijsontwikkeling bevat een begroting een administratief begrotingsartikel «loonbijstelling» en een administratief begrotingsartikel «prijsbijstelling».

De bepalingen in de leden 1 t/m 10 van wetsartikel 5 corresponderen met de volgende artikel(leden) uit de CW 2001. Voor een inhoudelijke toelichting bij de verschillende onderdelen wordt verwezen naar Kamerstukken II, 2000/2001, nr. 27 849.

Lid 1 = Artikel 2, lid 2.

Lid 2 = Artikel 4, lid 1.

Lid 3 = Artikel 5, lid 1.

Lid 4 = Artikel 5, lid 2.

Lid 5 = Artikel 5, lid 3.

Lid 6 = Artikel 6, lid 1.

Lid 7 = Artikel 6, lid 2.

Lid 8 = Artikel 6, lid 3.

Lid 9 = Artikel 6, lid 4.

Lid 10 = Artikel 6, lid 5.

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,
J. P. Pronk

Het advies van de Raad van State wordt niet openbaar gemaakt op grond van het bepaalde in artikel 25a, derde lid, onder b, van de Wet op de Raad van State.

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. LEESWIJZER

De memorie van toelichting is als volgt opgebouwd:

1. het beleid bestaande uit de beleidsagenda en de beleidsartikelen;
2. de bedrijfsvoeringsvoeringsparagraaf;
3. de agentschapschapsparagraaf;
4. de bijlagen.

Per onderdeel volgt een toelichting.

1a. Het beleid: de beleidsagenda

De beleidsagenda bestaat uit drie onderdelen:

- Inleiding: In de inleiding is opgenomen een korte terugblik op het gevoerde beleid van het Kabinet in de afgelopen drie jaar;
- beleidsprioriteiten: In dit deel van de agenda worden de speerpunten voor het komende jaar beschreven. Bij iedere beleidsprioriteit wordt aangegeven welk(e) beleidsartikel(en) hierop betrekking heeft;
- de verticale toelichting: In dit onderdeel worden de belangrijkste beleidswijzigingen met financiële consequenties besproken.

1b. Het beleid: de beleidsartikelen

In het tweede deel van het beleid wordt uitgebreid ingegaan op de beleidsartikelen. De artikelen bevatten het totale beleid van het Ministerie. Een artikel heeft de volgende opbouw:

De algemene doelstelling

De algemene doelstelling vormt een inleiding op het artikel en bevat in abstracte termen de doelen van het beleidsterrein en een samenvatting van de operationele doelen van het artikel.

De operationele doelstellingen

Dit deel van de beleidsartikel verschafft inzicht in de doelstelling van het beleid (wat willen we bereiken) inclusief de streefwaarden (meerjarig) en de te leveren prestaties (wat gaan we daarvoor doen) in het komende jaar. De genoemde prestaties in de beleidsartikelen vormen de primaire verantwoordelijkheid van het Ministerie. Tenslotte vindt vermelding plaats van de belangrijkste veronderstellingen.

Aan het eind van ieder operationele doelstelling is een tabel opgenomen waarin de belangrijkste prestaties voor 2002 worden opgesomd. De evaluaties die uitgevoerd zullen worden in het begrotingsjaar 2002 staan vermeld in de paragrafen over de operationele doelen van beleid en komen terug in de opgenomen prestatietabellen. In een aantal gevallen is tevens vermeld in welk jaar de beleidsdoelstelling voor de laatste maal integraal is geëvalueerd. Ten behoeve van de ontwerpbegroting 2003 zal dat beeld worden gecompleteerd.

De groeiparagraaf

Soms kan het beleid voor het komende jaar nog niet geformuleerd worden in meetbare termen (streef- en referentiewaarden) omdat bijvoorbeeld de meeteenheid (indicator) nog niet bekend is. In een aantal gevallen zal worden aangegeven in welk begrotingsjaar het Ministerie verwacht over deze informatie te beschikken. Samengevat geeft de groeiparagraaf, ingeval afwezigheid van meetbare termen inzicht in acties die ondernomen zullen worden om zulks mogelijk te maken. Mogelijke acties zijn:

- onderzocht wordt of er indicatoren zijn;
- indicatoren zullen worden opgenomen;
- uitvoering van een nulmeting;
- benoeming van streefwaarden;
- uitvoering van evaluatieonderzoeken (ivm gebrek aan indicatoren)

Voor de verantwoording van sommige prestaties en effecten is het Ministerie afhankelijk van de informatieverstrekking door derden. Indien zich hierin belangrijke knelpunten voordoen vindt vermelding plaats.

De budgettaire gevolgen van het beleid

Per beleidsartikel worden in tabelvorm de financiële consequenties gepresenteerd. In hoofdlijnen kent de tabel de volgende indeling: het totaal van de verplichtingen, en de uitgaven onderverdeeld naar programma en apparaatskosten. Vervolgens worden de programmauitgaven uitgesplitst naar operationeel doel en vervolgens naar instrument. Onder het onverdeeld programma vallen de uitgaven die niet direct aan een operationele doelstelling zijn toe te rekenen zoals communicatie, overige instrumenten en nader aan te wijzen uitgaven. De apparaatsuitgaven worden met een uitzondering voor de huursubsidie op beleidsartikel 2 niet toegedeeld aan de operationele doelen. In de trefwoordenlijst worden de verschillende gehanteerde termen nader beschreven. Separate vermelding vindt onderaan in de tabel van eventuele ontvangsten.

Met betrekking tot de cijfers 2000 en 2001 wordt het volgende opgemerkt. Als gevolg van de nieuwe artikelindeling in het kader van VBTB zijn ter wille van de vergelijkbaarheid in de tabellen bij de beleidsartikelen inzake Budgettaire gevolgen van beleid en in de verdiepingsbijlage de cijfers voor de jaren 2000 en 2001 herrekend naar de nieuwe artikelindeling. Bij de herrekening zijn op ervaringsgegevens gebaseerde verdeelsleutels gebruikt. De herrekening is derhalve niet 100% exact. Voor de aansluiting met de oude artikelindeling wordt verwezen naar de conversietabel («was-wordt» tabel) die als eerste onderdeel in de verdiepingsbijlage is opgenomen.

De budgetflexibiliteit

De budgetflexibiliteit wordt op artikelniveau, uitgaande van de uitgaven, weergegeven vanuit de optiek van: (1) de juridische (technische) verplichtingen alsmede (2) de bestuurlijke verplichtingen.

In eerste instantie wordt voor de berekening van de technische flexibiliteit van de beschikbare kasbedragen afgetrokken de uitfinanciering van de openstaande verplichtingen tot en met 2001. Tot deze verplichtingen worden, volgens de Rijksbegrotingsvoorschriften ook gerekend de apparaatskosten (gecorrigeerd voor onder andere: de personele lasten voor het inhuren van extern personeel en, afhankelijk het artikel, een gedeelte van de materiële uitgaven – bijvoorbeeld de automatiseringsuitgaven –). Daarnaast worden per artikel de meest relevante programmauitgaven, in de toelichting opgesomd, die onder de juridische verplichtingen vallen. De bovenstaande, juridische verplichtingen, worden in de tabel (onder punt A) uitgedrukt in een percentage van de totale uitgaven. Dit percentage geeft het procentuele aandeel van de uitgaven aan dat als inflexibel moet worden beschouwd. De budgetflexibiliteit die terug te vinden is in de tabel (onder punt B) geeft voor de periode 2002–2006 het niet juridische verplichte deel van de uitgaven aan; met andere woorden het technisch flexibele deel.

In de toelichting wordt, in tweede instantie, het niet juridische verplichte deel van de uitgaven naar beneden bijgesteld voor de bestuurlijke verplichtingen (bijvoorbeeld: toezeggingen aan lagere overheden, convenantafspraken en internationale afspraken). De bestuurlijke verplichtingen zijn de bestuurlijke toezeggingen, waarbij de algemene beginselen van behoorlijk bestuur een rol spelen. Per artikel wordt in de toelichting opgesomd de belangrijkste posten die vallen onder de bestuurlijke verplichtingen.

Samengevat, geeft de juridische flexibiliteit gecorrigeerd voor de bestuurlijke verplichtingen de vrije ruimte aan ten behoeve van uitgaven voor nieuwe beleidsvoorstellen.

Belastinguitgaven

Voor het realiseren van de operationele doelen wordt, bij een aantal beleidsartikelen, gebruik gemaakt van fiscale instrumenten. Wanneer hiervan sprake is, wordt in de betreffende paragraaf ingegaan op onderwerpen als:

- (a) het feitelijk gebruik, en/of
- (b) de effectiviteit van de regeling, en
- (c) de vraag wanneer (afgelopen en komende 5 jaar) het betreffende instrument is c.q. wordt geëvalueerd op de doelmatigheid en doeltreffendheid.

Daarnaast wordt in betreffende paragraaf de meerjarenraming gepresenteerd. Tenslotte worden van ieder instrument, waar zinvol en mogelijk, de prestatiegegevens opgenomen. Indien dit het laatste niet mogelijk is, wordt dit in de groeiparagraaf toegelicht.

Naast deze normatieve indeling van de beleidsartikelen wijken een aantal artikelen, vanwege hun specifieke karakter, af van bovenstaande indeling. Het betreft in deze de volgende artikelen:

Artikel 1: Strategische beleidsontwikkeling en monitoring

Artikel 13: Handhaving

Artikel 14: Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Ministerie van Algemene zaken

Artikel 15: Algemeen

Artikel 16: Nominaal en Onvoorzien.

Volledigheidshalve wordt met betrekking tot de beleidsartikelen de volgende opmerkingen gemaakt;

- de veronderstellingen van beleid zijn niet opgenomen in een aparte paragraaf maar worden beschreven onder de operationele doelen van de beleidsresultaten;
- de artikelen die een relatie met de stad hebben zijn: artikel 4 (aantrekkelijke fysieke woonomgeving), artikel 5 (de sociale kwaliteit van de woonomgeving), artikel 6 (het VROM-beleid voor de ruimtelijke kwaliteit van stedelijke gebieden) en artikel 7 (de milieukwaliteit op lokaal niveau).

2. De bedrijfsvoeringsparagraaf

In deze paragraaf worden de bedrijfsvoeringsprioriteiten besproken.

3. De agentschapsbegroting

In deel 3, van de memorie van toelichting, vindt bespreking plaats van de agentschapsbegroting aan de hand van de hoofddoelstellingen van de

Rijksgebouwendienst: het adequaat huisvesten van de rijksdienst, het in evenwicht houden van de baten en lasten en het realiseren van toegevoegde waarde.

4. Bijlagen

Als bijlagen zijn, aan het eind van de memorie van toelichting, opgenomen;

- de verdiepingsbijlage: deze bijlage verschaft in eerste instantie een overzicht van de conversie van de oude naar de nieuwe begrotingsindeling («was-wordt» tabel). Vervolgens zijn, voorafgegaan door een samenvattende tabel, per artikel de mutaties vermeld die zijn aangebracht bij de voorbereiding van de begroting 2002. Deze mutaties zijn onderverdeeld naar: Beleidsmatige mutaties, Mee/tegenvallers en Desalderingen/overboekingen. Om de oorspronkelijke «was/wordt» tabel te kunnen handhaven zijn de op de beginstanden aangebrachte correcties als aparte mutaties opgenomen onder «mee/tegenvallers». Het gaat hierbij om technische, budgettair neutrale, aanpassingen;
- moties en toezeggingen;
- werkprogramma NMP4: «Concrete acties NMP4» De NMP4 acties van VROM die betrekking hebben op het begrotingsjaar 2002 zijn in de relevante beleidsartikelen 7, 10 t/m 12 terug te vinden. Daarnaast bevat het werkdocument ook de acties voor de periode na 2002 en die op het terrein van de andere betrokken departementen liggen;
- afkortingen;
- trefwoorden.

2. HET BELEID: DE BELEIDSAGENDA

2.1. Inleiding

Het ministerie van VROM staat voor de zorg voor de duurzame kwaliteit van de leefomgeving. In deze kabinetsperiode is daartoe veel werk verzet op het vlak van ruimte, wonen, milieu en rijkshuisvesting. Mede omdat 2002 het laatste jaar is van het huidige Kabinet, zal dat jaar niet zozeer in het teken staan van het maken van nieuw beleid, maar vooral een jaar zijn van nadere uitwerking, uitvoering en verbeterde handhaving van het in deze kabinetsperiode reeds in gang gezette beleid. Hierna wordt een schets gegeven van het bereikte. Met dat als basis worden de hoofdlijnen van het beleid voor 2002 en verder uiteengezet. Daaruit volgen de beleidsprioriteiten voor het jaar 2002.

Veiligheid en handhaving

Vanaf het begin van deze kabinetsperiode heeft het ministerie van VROM veel nadruk gelegd op correcte toepassing van regelgeving en de handhaving daarvan. De rampen in Volendam en Enschede hebben het belang hiervan onderstreept. Het vertrouwen van de burger in de overheid werd geschaad. Het beeld is ontstaan dat er onder meer op het gebied van veiligheid en ruimtelijk beleid een kloof bestaat tussen het formuleren van beleid en de toepassing ervan. Dat is vooral ernstig als veiligheid en gezondheid direct in het geding zijn. Een doeltreffende handhaving van de regelgeving is daarom eerste prioriteit en zij wordt verder versterkt. Ook de beleidsformulering met betrekking tot externe veiligheid moet worden aangescherpt. De geldende veiligheidsnormen bij beslissingen die te maken hebben met risicobronnen worden herijkt. Het ministerie van VROM zet een speciale projectdirectie op die wordt belast met de interne beleidsvoorbereiding en de interdepartementale beleidscoördinatie op het gebied van externe veiligheid.

Naast de coördinatie en handhaving van bestaand beleid wordt geanticipeerd op de handhaving van nieuw beleid, uit onder meer de nota's «Mensen, wensen, wonen», «Ruimte maken, ruimte delen» en het Vierde «Nationaal Milieubeleidsplan». Nieuwe regelgeving komt in 2002 tot uitvoering voor onder meer drinkwater, vuurwerk en afval. De VROM regelgeving wordt in toenemende mate op elkaar afgestemd en geïntegreerd. In dit verband zijn van belang (de wijzigingen van) de Wet Milieubeheer, de Woonwet en de fundamentele herziening van de Wet Ruimtelijke Ordening. Handhaving speelt bij de uitvoering van deze wetten en nota's een belangrijke rol. Ter versterking en afstemming van de handhaving wordt per 1 januari 2002 één geïntegreerde, onafhankelijke inspectie ingesteld: het Inspectoraat Generaal VROM.

Duurzame kwaliteit van de leefomgeving

Centraal thema in het beleid van VROM is het streven naar een verdergaande ontkoppeling tussen economische groei en milieubelasting, dat wil zeggen dat de milieubelasting niet verder mag toenemen als gevolg van economische groei. Het beleid heeft voor belangrijke delen van het milieubeleid succes gehad. De emissies van SO₂, NO_x, VOS, zware metalen en fijn stof dalen al jaren. Een uitzondering vormt de emissie van CO₂. Hier is nog steeds sprake van een toename, maar die ligt wel beduidend lager dan het percentage van de economische groei. Voor alle broeikasgassen tezamen is de laatste jaren sprake van een stabilisatie. Het beleid gericht op ontkoppeling wordt ondersteund door de «vergroening» van het belastingstelsel (onder meer met de belastingherziening 2001), de uitbreiding van regelingen als groen beleggen, de geleidelijke

verhoging van de regulerende energiebelasting, de gelijktijdige stimulering van productie en consumptie van «groene» stroom en recent ook van warmtekrachtcentrales, om te voorkomen dat deze centrales uit bedrijf worden genomen. Bovendien is de afspraak uit het Regeerakkoord nagekomen dat er compensatie zou plaatsvinden voor de milieudruk die ontstaat bij een hogere economische groei dan voorzien in het Regeerakkoord (meer dan 2,75% respectievelijk 3,25% voor klimaatbeleid). Als gevolg van de gerealiseerde, hoge economische groei is een intensivering van het milieubeleid ingezet, met name gericht op een verlaging van de uitstoot van broeikasgassen en fijn stof, beperking van de geluidhinder, afvalstromen en van schadelijke effecten van landbouwbestrijdingsmiddelen.

Eind 2000 heeft het Kabinet de Integrale Beleidsnota Biotechnologie vastgesteld. Hierin is de beleidslijn van het Kabinet over biotechnologie en in het bijzonder over genetische modificatie vastgelegd. In 2002 wordt de Europese richtlijn voor genetisch gemodificeerde organismen geïmplementeerd en ratificeert Nederland naar verwachting het Biosafety Protocol.

Klimaatbeleid

Tijdens het internationale klimaatoverleg in juli 2001 is het Bonn-akkoord gesloten. Dit politieke akkoord over de verdere invulling van het Kyoto Protocol is van groot belang om het beleid voort te kunnen zetten dat is gericht op de terugdringing van de emissie van broeikasgassen. Het akkoord omvat belangrijke politieke besluiten: maatregelen ter ondersteuning van ontwikkelingslanden bij hun klimaatbeleid, de rol van «sinks» zoals bossen in het Kyoto Protocol, regels voor het terugdringen van de emissies en voor de naleving van het akkoord. Het Bonn-akkoord stelt regeringen in staat om het Kyoto Protocol te ratificeren, zodat het in 2002 operationeel kan worden. Dat is thans de enige mogelijkheid om de emissie van broeikasgassen wereldwijd terug te dringen. Aan de hand van het akkoord is een groot deel van de juridische teksten afgerond. De resterende tijd bleek echter te kort om alle teksten af te kunnen ronden. Het gehele pakket besluiten zal nu worden aangenomen tijdens COP7 in Marrakech in oktober/november 2001.

Nederland is één van de eerste landen met een welomschreven binnenlands klimaatbeleid. Naast de eerdergenoemde vergroening van het belastingstelsel zijn afspraken gemaakt met de energie-intensieve industrie, de glastuinbouw en naar verwachting binnenkort ook met de kolencentrales. Ook wordt via het CO₂-reductieplan een extra investeringsimpuls gegeven aan projecten die de uitstoot van CO₂ kunnen verminderen. In 2002 wordt onverminderd gewerkt aan de uitvoering van het vastgestelde pakket binnenlandse maatregelen (Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel 1). Ook kan, nu er in Bonn overeenstemming is bereikt over de Kyoto-mechanismen, invulling worden gegeven aan de maatregelen uit het buitenlandpakket van het tweede deel van deze nota. In 2001 is gestart met een evaluatie van het Nederlandse klimaatbeleid met als belangrijkste vraag of de aangegane verplichting zal worden gehaald van gemiddeld zes procent reductie van de emissie van broeikasgassen over de periode 2008 tot 2012, ten opzichte van 1990. Voorjaar 2002 wordt hierover gerapporteerd. Wanneer zou blijken dat de in gang gezette maatregelen onvoldoende effect sorteren, moeten deze worden aangescherpt. Nu internationaal een belangrijke stap is gezet om het klimaatprobleem te kunnen aanpakken, rust de verplichting op ons dit nationaal in te vullen en het doel te realiseren.

Schoon water, schone lucht

In deze kabinetsperiode zijn diverse maatregelen genomen om de ammoniak en nitraatbelasting terug te dringen. Het mestbeleid is aangescherpt voor akkerbouw en veehouderijbedrijven, in lijn met de EU richtlijn ter bescherming van water tegen waterverontreiniging door nitraat. Doel van de «Reconstructiewet concentratiegebieden» is om door een wijziging van inrichting van de concentratiegebieden intensieve veehouderij een positieve impuls te geven aan zowel de agrarische structuur alsmede aan de kwaliteit van natuur, bos, landschap, recreatie, water en milieu. De concentratiegebieden omvatten globaal de Gelderse Vallei tezamen met Oost-Gelderland en Oost-Overijssel en het oosten van Noord-Brabant tezamen met Noord-Limburg.

In 2000 en 2001 zijn wijzigingen van de Waterleidingwet en -besluit in werking getreden ter implementatie van de nieuwe Europese Drinkwater-richtlijn. Voorts heeft het Kabinet in 2001 een wijziging van de Waterleidingwet in procedure gebracht, waarmee het overheidseigendom van waterleidingbedrijven wettelijk wordt vastgelegd. In 2002 volgt de laatste fase van de herziening van de Waterleidingwet. Daarin worden onder meer zaken geregeld als benchmarking, toetsing bedrijfsplannen, leveringszekerheid en nooddrinkwatervoorziening.

Legionella wordt actief bestreden. Eigenaren van collectieve leidingwaterinstallaties zijn verplicht om de mogelijke besmettingsrisico's van de installatie in kaart te brengen en zo nodig maatregelen te nemen.

Aanpak hardnekkige milieuproblemen

Centrale doelstelling van het in juni 2001 uitgebrachte Vierde Nationaal Milieubeleidsplan «Een wereld en een wil; werken aan duurzaamheid» is het oplossen van een aantal hardnekkige milieuproblemen, die ondanks alle inzet en successen van de afgelopen jaren nog bestaan. Het Milieubeleidsplan richt zich op het oplossen van zeven grote milieuproblemen: 1) het verlies aan biodiversiteit, 2) klimaatverandering, 3) uitputting natuurlijke hulpbronnen, zoals hout, vis, zoet water, schone lucht en vruchtbare bodem, 4) bedreigingen van de gezondheid, 5) bedreigingen van de externe veiligheid, 6) aantasting van de leefomgeving, door bijvoorbeeld luchtverontreiniging, 7) mogelijk onbeheersbare risicosituaties. Die grote milieuproblemen moeten op een nieuwe manier worden aangepakt, omdat voortzetting of intensivering van het huidige beleid niet afdoende is. Alleen door systeeminnovatie kunnen deze milieuproblemen tot een oplossing worden gebracht.

Er moet een maatschappelijk transformatieproces op gang worden gebracht, waarbij technologische, economische, sociaal-culturele en institutionele veranderingen op elkaar inwerken en elkaar versterken. In het Milieubeleidsplan zijn het bereiken van een duurzame energiehuishouding, een duurzaam gebruik van biodiversiteit en hulpbronnen en een duurzame landbouw als een dergelijke transitie beschreven. Vernieuwing van beleid is bovendien aan de orde bij het stoffenbeleid, de externe veiligheid, de relatie tussen milieu en gezondheid, en de vernieuwing van het milieubeleid voor de leefomgeving.

Het Vierde Nationaal Milieubeleidsplan omvat een veelheid aan nader uit te werken acties om de doelstellingen te behalen. Onder de verschillende beleidsartikelen zijn deze terug te vinden. Een overzicht is als bijlage 3 bij deze begroting opgenomen.

Zorgvuldig omgaan met ruimte

Centrale kwestie in de ruimtelijke ordening is het vinden van de balans tussen enerzijds de vraag naar ruimte voor wonen, werken, mobiliteit, recreëren, natuur, water en landbouw; en anderzijds het tegengaan van de

voortschrijdende versnippering en verrommeling van het landschap en dichtslibbing van het wegennet. Bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid werkt het Rijk nauw samen met ander overheden. Op die manier wil het Rijk ook de samenwerkingsrelaties tussen overheden versterken. Kern van het beleid ligt in een efficiënte en duurzame manier van omgaan met ruimte.

De nota «Ruimte maken, ruimte delen» (Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening) introduceert drie interventiestrategieën om onze beperkte ruimte duurzaam te benutten: externe veiligheid en leefbaarheid bij intensiveren van het ruimtegebruik (in stedelijke centra), combineren van functies (bijvoorbeeld van waterberging, natuur en recreatie) en transformeren van gebieden met een geringe ruimtelijke kwaliteit (bijvoorbeeld herbestemmen van verouderde bedrijfsterreinen). Voorwaarde is wel dat dit niet mag leiden tot onveilige situaties. Nieuwe instrumenten om de ruimtelijke doelen te realiseren, zijn bijvoorbeeld de rode en groene contouren, nationale landschappen en stedelijke netwerken.

VROM wil in het ruimtelijk beleid vooral sturen op kwaliteit en ontwikkeling. In de nota «Op grond van nieuw beleid» zijn instrumenten neergelegd om dat mogelijk te maken. Het vernieuwde grondbeleid draagt bij aan een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten en eigenaren. Door verbetering van het bestaande instrumentarium kunnen overheden tijdig en tegen een aanvaardbare prijs grond verwerven voor het realiseren van bestemmingen. Andere noties zijn: verhoging van de kwaliteit van het ruimtegebruik, meer marktwerking op de grondmarkt en meer zeggenschap voor de burger. De fundamentele herziening van de Wet ruimtelijke ordening moet het ruimtelijk beleid ondersteunen.

Een ander belangrijk beleidsinitiatief op het gebied van ruimte in deze kabinetsperiode is onder meer de planologische kernbeslissing Waddenzee, die uitwerking geeft aan de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap. De nota «Natuur voor mensen, mensen voor natuur» is gericht op behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van natuur en landschap. De in 1999 uitgebrachte nota «Belvédère» beoogt de cultuurhistorie sterker richtinggevend te laten zijn voor de inrichting van de ruimte. De Nieuwe Hollandse Waterlinie is daarin als nationaal project aangewezen.

Kwaliteit van het wonen en de stad

Met de nota «Mensen, wensen, wonen» zijn de beleidslijnen uitgezet voor het wonen in het komend decennium. Na met het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) in 2000 de integrale benadering van de stedelijke vernieuwing te hebben geïntroduceerd, heeft VROM met deze nota een stevige inhoudelijke basis gelegd voor de stedelijke opgave tot 2010. Meer nadruk op de kwaliteit van het wonen en meer zeggenschap van de burgers over hun woonsituatie zijn daarbij belangrijke doelstellingen. De kwaliteit en het tempo van de stedelijke vernieuwing moeten omhoog. Samenwerking tussen gemeenten, corporaties en private partijen is daarbij onontbeerlijk.

In 2002 moet een belangrijk deel van de voorstellen om die samenwerking te faciliteren zijn beslag krijgen, bijvoorbeeld via wijkontwikkelingsmaatschappijen. Het streven van VROM is er bovendien op gericht eind 2001 met andere overheden concrete afspraken te maken over de verstedelijkingsopgaven tot 2010. Daarbij komen onder meer ook de verkoop van huurwoningen en het aandeel particulier opdrachtgeverschap aan de

orde. In 2002 wordt een aantal maatregelen genomen die de positie van de woonconsument versterken, onder meer gericht op het stimuleren van het particulier opdrachtgeverschap.

De positie van de woonconsument staat ook centraal in de «ontwerp-Woonwet» die nog in deze kabinetsperiode naar de Tweede Kamer wordt gezonden. In 2002 wordt een proeve van het Beleidskader Wonen voorgelegd aan de Tweede Kamer.

Met de introductie van de regeling «Bevordering Eigen Woningbezit» (BEW) in 2001 is de keuzevrijheid tussen huren en kopen voor lagere inkomens verder vergroot. Het aantal aanvragen BEW blijft op dit moment achter bij de verwachtingen. Naar de mogelijke oorzaken daarvan wordt onderzoek gedaan. De resultaten hiervan worden in de eerste helft van 2002 verwacht.

Vanaf 2001 is het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV) operationeel. Met dit programma worden innovatieve plannen, ideeën en projecten gestimuleerd op het gebied van stedelijke vernieuwing.

Flexibiliteit in rijkshuisvesting

Het in 1999 ingevoerde nieuwe rijkshuisvestingsstelsel biedt meer zeggenschap voor de gebruikers en voorziet in een huur-verhuurrelatie tussen die gebruikers en de Rijksgebouwendienst. Het nieuwe stelsel heeft de eerste jaren veel tijd en energie gevraagd, maar in 2002 zijn de aanloopproblemen van het nieuwe stelsel achter de rug en worden de voordelen ervan goed zichtbaar. Het nieuwe stelsel speelt flexibel in op de veranderingen bij de gebruikers van de rijkshuisvesting.

Vrijwel tegelijk met de begroting 2002 wordt een beleidsbrief «Monumenten en rijkshuisvesting» aan de Tweede Kamer gezonden. Deze gaat in op het in stand houden en – passend – in gebruik houden van de ruim één miljoen vierkante meter aan monumenten in beheer bij de Rijksgebouwendienst en geeft aan op welke wijze de bij de Rijksgebouwendienst aanwezige expertise op het gebied van monumenten beter kan worden benut. Daarnaast wordt in 2002 onder meer de huisvesting van de Belastingdienst aangepast aan de nieuwe organisatie en wordt de renovatie van het Rijksmuseum voorbereid. Beleid en ambities van het Rijk kunnen vaak via de rijkshuisvesting in praktijk worden gebracht. Die voorbeeldfunctie wordt steeds meer toegepast; zo worden in 2002 bijvoorbeeld bij diverse ministeries en op het Binnenhof zonnepanelen geplaatst.

Het nationale architectuurbeleid, zoals verwoord in de nota «Ontwerpen aan Nederland», heeft onder meer als doel om de inbreng te versterken van de ontwerpende disciplines bij ruimtelijke en architectonische opgaven, door overheidsparticipatie «op maat» in concrete projecten. In de nota worden negen «Grote Projecten» voorgesteld als voorbeeldprojecten. Twee daarvan betreffen rijkshuisvesting: het Rijksmuseum in Amsterdam en de huisvesting van de Rijksdiensten voor respectievelijk de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek in Amersfoort.

2.2. Beleidsprioriteiten voor 2002

In 2002 ligt een zwaar accent op de uitwerking en uitvoering van de «grote» nota's uit deze kabinetsperiode: de nota «Mensen, wensen, wonen», de nota «Ruimte maken, ruimte delen», de nota «Op grond van nieuw beleid», het Vierde Nationaal Milieubeleidsplan en de nota «Ontwerpen aan Nederland». De VROM-beleidsprioriteiten sluiten inhoudelijk aan bij de politieke en maatschappelijke actualiteit: zoals in het voorgaande reeds werd aangegeven, ligt de nadruk op de thema's gezondheid, veiligheid en handhaving. Deels in het verlengde daarvan ligt

bovendien een accent op de duurzame ontwikkeling van onze economie, de ruimtelijke kwaliteit van stad en land, en een grotere zeggenschap van de burger over zijn woon- en leefomgeving. Wet- en regelgeving moet het beleid en de uitvoering ondersteunen.

De keuze voor beleidsprioriteiten die aansluiten bij de maatschappelijke en politieke actualiteit, maakt dat de indeling naar beleidsartikelen, zoals die terug te vinden zijn in het vervolg van deze begroting wordt doorsneden. Die indeling is immers opgezet om over de jaren heen een continu beeld te geven en om een eenduidige, meerjarige vergelijking van prestaties en inzet van (financiële) middelen mogelijk te maken.

Per thema worden de prioriteiten aangegeven, met de bijbehorende operationele doelen en de concrete prestaties die in 2002 zullen worden geleverd. Zoveel mogelijk is aangesloten bij de VBTB-systematiek: «wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor in 2002 doen». In de beleidsartikelen is een nadere (financiële) uitwerking te vinden. Bij de beschrijving van de prestaties wordt daarnaar verwezen.

Thema 1: Veiligheid en gezondheid.

Het Kabinet geeft hoge prioriteit aan veiligheid en gezondheid. De minister van VROM is belast met de interdepartementale coördinatie van het externe veiligheidsbeleid. In 2002 moeten op een aantal terreinen belangrijke stappen voorwaarts worden gezet.

Prioriteit 1.1.

Vergroten van de veiligheid en gezondheid in de leefomgeving.

Coördinatie externe veiligheid

Het Kabinet heeft besloten dat er op rijksniveau meer aandacht moet zijn voor externe veiligheid. Dat betekent een sterkere nadruk op naleving van de geldende veiligheidsnormen bij beslissingen die te maken hebben met risicobronnen, zoals bedrijven, transportwegen en luchthavens. De minister van VROM is verantwoordelijk voor de afstemming tussen de verschillende departementen op het gebied van het externe veiligheidsbeleid. Het vuurwerkbesluit (geplande inwerkingtreding per 1 december 2001) geeft aangescherpte regels voor vuurwerkbedrijven. Er wordt een expertisecentrum op het terrein van externe veiligheid opgericht bij het RIVM. Ook komt er een onafhankelijke adviesraad voor externe veiligheid. Verder wordt een wettelijke registratieplicht ingevoerd voor risicovolle situaties en is er een wettelijke informatieplicht aan de burgers over de veiligheid van hun leefomgeving. De verschillende verantwoordelijkheden zullen beter tot uitdrukking komen in regelgeving met een wettelijke basis, toezicht en handhaving. (Zie verder artikel 7.2.4.).

Strategie Omgaan Met Stoffen

Doelstelling van de Uitvoeringsnota SOMS («Strategie Omgaan Met Stoffen») is een zodanig veilig gebruik van chemische (grond)stoffen en producten, dat mens en milieu geen of verwaarloosbare gevaren en risico's lopen. Uiterlijk eind 2004 moet het bedrijfsleven alle chemische stoffen van een geverifieerd stofprofiel hebben voorzien, dat inzicht geeft in de gevaren en/of risico's. Per direct treft het bedrijfsleven passende maatregelen ter bescherming van mens en milieu. In 2001 en 2002 zullen in het Uitvoeringsprogramma SOMS de diverse elementen van het beleid worden ontwikkeld en uitgewerkt. Onderdeel daarvan zijn proeftuinen, die door het bedrijfsleven worden opgezet. Ook wordt een kennisinfrastructuur ingericht. (Zie verder artikel 12.2.1.).

Gezond en Gezondheid

Doel van het beleidsprogramma «Milieu en Gezondheid» is het bereiken van een situatie waarin mensen geen of een verwaarloosbaar gezondheidsrisico lopen door milieufactoren. Om die situatie te bereiken, moet eerst meer inzicht worden verkregen in de aard en omvang van gezondheidseffecten van een breed scala aan milieufactoren. Hiervoor wordt een onderzoeksprogramma «Milieu en Gezondheid» in gang gezet. Een belangrijk element in het beleidsprogramma is daarnaast een betere communicatie over deze onderwerpen op zowel lokaal als nationaal niveau. De uitvoering vindt plaats in samenwerking met het ministerie van VWS en gaat in 2002 van start. (*Zie verder artikel 12.2.1.*)

Aanpak Goederenemplacementen

Doel van het Plan van Aanpak Goederenemplacementen (PAGE) is de veiligheidssituatie aanzienlijk te verbeteren op veertien goederenemplacementen in Nederland. In 2002 wordt begonnen met vooral logistieke en infrastructurele maatregelen op twee emplacementen (Venlo en Rotterdam-IJsselmonde). Uitvoering van het plan van aanpak moet uiteindelijk het ongevalsrisico op de goederenemplacementen verminderen. Daarnaast moet PAGE groei van het vervoer van gevaarlijke stoffen op veilige wijze mogelijk maken, zo mogelijk gecombineerd met stedelijke verdichting met kantoren, winkels en woonbebouwing in de nabijheid van knooppunten van openbaar vervoer. (*Zie verder artikel 7.2.4.*)

Verminderen chloortransporten

VROM streeft naar het substantieel (met circa 80%) en structureel terugbrengen van chloortransporten door het geografisch zoveel mogelijk bijeen brengen van de productie en het gebruik van chloor. Dat zou de (geringe) kans op een ramp met een chloortrein aanzienlijk verkleinen. De intentie is tot een akkoord tussen de rijksoverheid en het bedrijfsleven te komen. Inzet is dat in 2002 tot uitvoering kan worden overgegaan. (*Zie verder artikel 7.2.4.*)

Prioriteit 1.2.

Beperken van de risico's van woningen en andere gebouwen voor veiligheid en gezondheid van burgers.

Veilig en gezond bouwen

Medio 2002 ontvangt de Tweede Kamer het actieprogramma «Bouwen, veiligheid en gezondheid». Dit programma moet lacunes opheffen in regelgeving, uitvoering en handhaving, die van invloed zijn op veiligheid en gezondheid. Dat gebeurt onder meer door aanscherpen van de regelgeving en intensiveren van de voorlichting. Het programma moet ook duidelijkere kwaliteitscriteria opleveren voor woningen en andere gebouwen op het gebied van veiligheid van constructies, installaties en het gebruik van gebouwen. Verder zullen de minimale kwaliteits- en prestatie-eisen worden herijkt voor veiligheid, effecten op de gezondheid (onder meer van het binnenmilieu) van woningen en andere gebouwen. Aan bestaande woningen worden lagere eisen gesteld dan aan nieuw te bouwen woningen. Dit is enerzijds het gevolg van verworven rechten, anderzijds omdat aanzienlijke investeringen nodig zijn om de totale woningvoorraad op hetzelfde kwaliteitsniveau te brengen als de nieuwbouw. Ter stimulering van de kwaliteitsverbetering van de bestaande woningen krijgt een aantal voor de consument belangrijke onderwerpen in 2002 extra aandacht. Dat geldt bijvoorbeeld voor de relatie tussen

ventilatie en energiebesparing. Tenslotte zullen verschillende wetten, in het bijzonder de bouw- en milieuregelgeving beter op elkaar worden afgestemd. *(Zie verder artikel 3.2.1.)*

Prioriteit 1.3.

Verkleinen veiligheidsrisico's van ruimtelijke ontwikkelingen.

De in de nota «Ruimte maken, ruimte delen» aangekondigde richtlijn voor ruimtelijke aspecten van activiteiten met grote veiligheidsrisico's wordt in 2001 geïntegreerd in twee AMvB's: één voor inrichtingen en één voor transport. Hier wordt in 2002 verder uitvoering aan gegeven. In de nota «Ruimte maken, ruimte delen» worden ook opgaven geformuleerd op het raakvlak van ruimtelijk en veiligheidsbeleid. Dan gaat het bijvoorbeeld om het verkleinen van overstromingsgevaaren via «Meebewegen met water», het opstellen van programma's door gemeenten voor bedrijven met grote milieu- en veiligheidsrisico's, het op veilige afstand van kwetsbare bestemmingen vestigen van nieuwe bedrijven met risicovolle activiteiten en geen woningbouw toestaan in de nabijheid van bedrijven met grote milieu- en veiligheidsrisico's. *(Zie verder artikelen 6 en 8.2.2).*

Thema 2: Duurzame ontwikkeling.

De zorg voor duurzame kwaliteit van de leefomgeving staat centraal in het beleid van VROM. De voorgenomen activiteiten in 2002 bieden een belangrijke aanzet tot lange termijn beleid op nationaal en internationaal gebied.

Prioriteit 2.1.

Stimuleren van maatschappelijke veranderingen (transities), zodat in de periode 2030–2050 structurele verandering in deelsystemen (energiehuishouding, biodiversiteit en landbouw) van de maatschappij zijn gerealiseerd.

Transitiemanagement.

In het Vierde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP4) wordt een aantal hardnekkige milieuproblemen beschreven die met maatregelen uit het NMP3 niet oplosbaar zijn gebleken. Alleen door wezenlijke innovaties kunnen deze grote milieuproblemen echt worden opgelost. Er moet een transformatieproces op gang worden gebracht, waarbij technologische, economische, sociaal-culturele en institutionele veranderingen elkaar versterken. Dat vraagt om transitiemanagement: het beïnvloeden van maatschappelijke veranderingen in de gewenste richting. VROM zal daarbij nauw samenwerken met maatschappelijke actoren en andere departementen. Dergelijke transities zijn nodig waar het gaat om het creëren van een duurzame energiehuishouding, het behoud van biodiversiteit, een duurzaam gebruik van hulpbronnen en de overgang naar een duurzame landbouw. Om die transities goed en snel te laten verlopen, is het onder meer belangrijk om tot (inter)nationale afspraken over doelstellingen en instrumenten te komen, barrières voor innovatie weg te nemen, taakstellingen voor verschillende betrokken partijen te formuleren en initiatieven te ontplooiën op het gebied van onderzoek en ontwikkeling. Daar doet VROM in 2002 een aanzet toe. *(Zie verder artikel 1).*

Prioriteit 2.2.

Uitvoeren klimaatbeleid, dat wil zeggen het realiseren van gemiddeld 6 procent reductie bij de emissie van broeikasgassen over de periode 2008-2012 ten opzichte van 1990 en fundamenteën leggen voor technologische en instrumentele vernieuwing voor de periode na 2012.

Naar aanleiding van de wereldklimaatconferentie in 1997 in Kyoto is afgesproken dat Nederland over de periode 2008–2012 de emissie van broeikasgassen ten opzichte van 1990 met gemiddeld 6 procent zal verminderen. In 2002 wordt invulling gegeven aan de maatregelen uit het buitenlandpakket (deel 2) van de Klimaatnota. Dit betreft met name het zogeheten «Clean Development Mechanism» (CDM), het realiseren van emissiereductie via projecten in ontwikkelingslanden. Het investerende land kan deze gebruiken om te voldoen aan de eigen verplichting in het kader van het Kyoto-protocol. De precieze invulling is afhankelijk van de duidelijkheid over de Kyoto-mechanismen, instrumenten die het mogelijk maken om emissies terug te dringen tegen de laagste kosten: CDM, Joint Implementation (JI) en internationale emissiehandel. Deze worden in het kader van het klimaatverdrag nader uitgewerkt.

Verder wordt in 2002 onverminderd gewerkt aan de uitvoering van het pakket binnenlandse maatregelen: de beleidsimpuls voor warmtekrachtkoppeling loopt ook in 2002 door, de aanschaf van zuinige auto's wordt gestimuleerd, het EnergiePrestatieAdvies voor de gebouwde omgeving wordt in de markt gezet, voor gemeenten en provincies wordt een tenderregeling opengesteld voor ondersteuning van klimaatactiviteiten, etc.

Ook worden fundamenteën gelegd voor technologische en instrumentele vernieuwingen die na 2012 een rol zullen spelen bij het verlagen van de emissie van broeikasgassen. Voorjaar 2002 wordt een regeringsstandpunt geformuleerd over de CO₂-emissiehandel naar aanleiding van het advies van de Commissie Vogtländer. Indien de commissie met een uitvoerbaar nationaal systeem van emissiehandel komt, kan dit een belangrijk instrument zijn om de zekerheid te vergroten dat emissiedoelen ook daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Uiterlijk 1 april 2002 gaat een eerste evaluatie van het klimaatbeleid naar de Tweede Kamer. Belangrijke vraag daarbij is of Nederland met het ingezette beleid en op basis van geactualiseerde inzichten over allerlei externe factoren het beoogde doel van 6% emissiereductie zal kunnen realiseren. De uitkomst van de evaluatie draagt bouwstenen aan voor het nieuwe regeerakkoord. *(Zie verder artikel 11.2.2).*

Prioriteit 2.3.

World summit on sustainable development: nieuwe impuls aan implementatie van Agenda 21.

In 2002, tien jaar na de eerste wereldtop over duurzame ontwikkeling in Rio de Janeiro vindt in Johannesburg een nieuwe wereldconferentie plaats, de World summit on sustainable development. Belangrijk uitgangspunt voor Nederland is het streven naar duurzame ontwikkeling. De westerse landen zullen daarbij hulp moeten bieden aan ontwikkelingslanden. VROM wil daarom samen met de relevante departementen in internationaal verband politiek herkenbare en maatschappelijk aansprekende stappen afspreken op het gebied van duurzame productie- en consumptiepatronen, armoedebestrijding, duurzame draagkracht van ecosystemen en goede gezondheid van mensen onder meer door terugdringen van de gevolgen van de belasting met toxische stoffen. Kans

van slagen is er alleen als er internationaal een adequate institutionele architectuur voor duurzame ontwikkeling wordt opgezet en voldoende financiële middelen beschikbaar komen voor de implementatie van acties. Hiertoe zullen de bijdragen van Nederland aan GEF (Global Environmental Facility), UNEP (United Nations Environmental Programme) en Verwoestijning worden verhoogd. (Zie verder artikel 11.2.1.).

Thema 3: Ruimtelijke en stedelijke kwaliteit.

In de nota's «Ruimte maken, ruimte delen», «Mensen, wensen, wonen» en «Ontwerpen aan Nederland» staan aanzetten tot nieuw beleid voor stad, wonen en (ruimtelijk) ontwerp. In 2002 vindt verdere uitwerking plaats.

Prioriteit 3.1.

Uitwerken van de stedelijke netwerken uit de Vijfde Nota ruimtelijke ordening.

Uitwerken en vastleggen van afspraken over stedelijke netwerken, met name voor de Deltametropool

In 2001 worden de stedelijke netwerken aangewezen, die het kader vormen waarbinnen in 2002 (ruimtelijke) plannen en programma's moeten worden opgesteld. Eind 2001 neemt het Kabinet ook een integraal besluit over de ruimtelijke hoofdstructuur van het grootste stedelijk netwerk, de Deltametropool. Hierin worden het «groenblauwe netwerk» (natuur en water), het infrastructurele netwerk (waaronder het «Rondje Randstad»: de snelle spoorverbinding tussen de vier grote steden) en het stedelijk netwerk als één samenhangend geheel beschouwd. Dat kabinetsbesluit hangt samen met de vaststelling van deel 3 van de Planologische Kernbeslissing (PKB) behorende bij de Vijfde Nota over de Ruimtelijk Ordening (de nota «Ruimte maken, ruimte delen») en het Bereikbaarheids-offensief Randstad (o.a. Rondje Randstad). In 2002 volgt een verdere uitwerking en concretisering van de Deltametropool. In 2002/2003 worden regioconvenanten afgesloten met de vier onderscheiden landsdelen. De convenanten leggen de afspraken vast over onder meer de ontwikkeling van en investeringen in stedelijke netwerken. De definitieve afspraken over de verstedelijkingsopgave tot 2010 maken hier deel van uit. De uitwerking en doorvertaling is een verantwoordelijkheid van de betrokken stedelijke regio's, provincies en steden. Afspraken over de Deltametropool worden vastgelegd in het regioconvenant West. De nota «Ruimte maken, ruimte delen» geeft ook de aanzet tot een nieuw locatiebeleid dat in 2002 verder wordt uitgewerkt. Leidraad voor dit nieuwe beleid is ruimtelijke kwaliteit, wat tevens goede milieukwaliteit omvat. Intensief ruimtegebruik is een van de speerpunten. Essentieel in dit opzicht is de ontwikkeling van centrummilieus rond vervoersknooppunten, waar een rijke menging van functies in een zeer hoge concentratie mogelijk is. (Zie verder artikel 6.2.1.).

Uitvoeren «Grote Projecten» uit de nota «Ontwerpen aan Nederland»

De Deltametropool is, naast bijvoorbeeld het Rijksmuseum in Amsterdam, de huisvesting van de Rijksdiensten voor respectievelijk de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek en het particulier opdrachtgeversschap, één van de «Grote Projecten» uit de nota Architectuurbeleid 2001–2004 «Ontwerpen aan Nederland». Via deze projecten wil het Kabinet de publieke kant van de architectuur en de openbare ruimte meer tot hun recht laten komen en het maatschappelijke debat over de gebouwde en landelijke omgeving bevorderen. Het op deze wijze ontwerpen van ruimtelijke oplossingen kan stimuleren dat de integraliteit,

de ruimtelijke ordening en de economie in de Deltametropool op een hoger plan worden gebracht. (Zie verder artikel 6.2.3.).

Prioriteit 3.2.

Verbeteren van de kwaliteit van de stad door betere aansluiting van vraag en aanbod op de woningmarkt, vasthouden van midden- en hogere inkomens in de stad en vergroten van de kwaliteit van de openbare ruimte.

Stimuleren van wijkontwikkelingsmaatschappijen

In de Nota «Mensen, wensen, wonen» staat dat een groot aantal wijken in Nederland getransformeerd moet worden om vraag en aanbod van woonmilieus beter op elkaar af te stemmen. Om dit transformatieproces te versnellen en te verbeteren, wil VROM een impuls geven aan het tot stand komen van zogenaamde wijkontwikkelingsmaatschappijen (WOM's). Dat is een publiek-private samenwerkingsvorm op basis van een langlopend contract tussen gemeente, corporatie(s) en projectontwikkelaar(s). Versterking van de bewonersparticipatie is één van de aandachtspunten.

De totstandkoming van WOM's zal in 2002 verder worden gestimuleerd. Dat gebeurt onder meer door het versterken van de inbreng van projectontwikkelaars, het instellen van deskundigenpools die gemeenten en andere betrokkenen kunnen bijstaan, versterken van bewonersparticipatie, het uitdragen van successen van WOM's en het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving. (Zie verder artikel 4.2.).

«Groot Project» Openbare ruimte in revisie

De nota «Mensen, wensen, wonen» legt nadruk op verbeteren van de woonkwaliteit, met bijzondere aandacht voor de kwaliteit van de openbare ruimte en de woonomgeving. In het voorjaar van 2001 is het «Grote Project» «Openbare ruimte in revisie» van start gegaan. Dit project is één van de tien Grote Projecten uit de nota «Ontwerpen aan Nederland». Doelstelling van dit project is een positieve impuls te geven aan de kwaliteit van de openbare ruimte en de leefomgeving. Dit moet leiden tot concrete, overdraagbare en stimulerende resultaten en leerervaringen, vooral voor lokale overheden. Het gaat hierbij onder meer om vergroten van de zeggenschap van gebruikers over de openbare ruimte, versterken van de inbreng van ontwerpende disciplines en het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Dit gebeurt onder meer door het kritisch volgen en ondersteunen van vier voorbeeldprojecten. Onder meer het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV) en de Woonwet kunnen hierbij in faciliterende zin een rol spelen.

Begin 2002 worden de resultaten verwerkt tot een «Manifest Openbare ruimte 2002». Dit manifest kan een operationeel kader bieden voor de verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte op lokaal niveau. (Zie verder artikel 4.2.).

Thema 4: Positie van de burger.

Burger en rijksbeleid moeten dichter bij elkaar komen. Bijvoorbeeld bij de totstandkoming van de nota «Ruimte maken, ruimte delen» is veel aandacht besteed aan de inbreng van burgers. Bij het wonen besteedt VROM uitdrukkelijk aandacht aan dit aspect van beleid. Ook in het NMP4 is de positie van de burger belangrijk. De overheid wil mogelijke gevaren en risico's voor mens en milieu eerder signaleren, beter luisteren naar maatschappelijke signalen, er beter met de burger over communiceren en eerder afdoende maatregelen nemen. Basis daarvoor zijn onder meer het

eerder besproken beleidsprogramma «Milieu en Gezondheid» en de in vorige jaren ontwikkelde beleidsvisie «Burger en Milieu».

Prioriteit 4.1.

Meer zeggenschap van de burger over zijn woning en de woonomgeving, onder meer particulier opdrachtgeverschap bij éénenderde van de nieuwe woningen in 2005.

Wettelijke waarborgen voor de positie van de burger met betrekking tot de woning en de woonomgeving

Nog deze kabinetsperiode wordt het wetsvoorstel Woningwet bij de Tweede Kamer ingediend. Daarin worden in samenhang met het grote stedenbeleid voorstellen gedaan voor het vergroten van de betrokkenheid van de bewoners bij het tot stand komen van de woonvisies en het beleid van gemeenten en corporaties. Ook wordt de zeggenschap van bewoners bij de inrichting en het beheer van hun woonomgeving vergroot. In overleg met betrokken landelijke organisaties worden daartoe, voor zowel eigenaar, bewoner, als huurder, nieuwe participatiemodellen ontwikkeld voor nieuwbouw, herstructurering en beheer van wijken. In aansluiting hierop wordt ook het overleg tussen verhuurder en huurder beter geregeld.

De invloed van de burger op zijn woonsituatie wordt verder gestimuleerd door de vernieuwing van de bouwregelgeving in de Woningwet. Daarin wordt bepaald voor welk type bouwwerken een bouwvergunning verplicht is en welke daarvan zijn vrijgesteld. Het aandeel vergunningsvrije bouwwerken zal toenemen. Met de vernieuwing van de Woningwet wordt het welstandstoezicht transparanter en beter toetsbaar. De burger kan dan meer invloed hebben op de ontwikkeling en vaststelling van het gemeentelijk welstandsbeleid. De vernieuwde Woningwet met bijbehorende Algemene Maatregelen van Bestuur zullen in 2002 in werking treden.

Recent is een wetsontwerp door de Tweede Kamer aanvaard dat onder meer de rechten van de huurder over het gehuurde vergroot, met name wat betreft zelfwerkzaamheid en het niet meer hoeven terugbrengen van het gehuurde in de oorspronkelijke staat. Streven is om ook de zeggenschap van de koper van een nieuwbouwwoning te versterken.

De nota «Mensen, wensen, wonen» geeft aan dat de positie van de bewoner ook wordt versterkt door betere kennis- en informatievoorziening over woning, woonomgeving en woningmarkt. Ook moeten aanbiedende instanties zoals gemeenten, corporaties en marktpartijen zich meer richten op de woonvoorkeuren van bewoners, onder meer door hen vroegtijdige te betrekken bij projectontwikkeling. Het Rijk zal bovendien experimenten steunen met nieuwe vormen van zeggenschap van bewoners over het corporatiebeleid. (*Zie verder artikelen 1.2.1.1. en 3.2.*).

Particulier opdrachtgeverschap

Particulier opdrachtgeverschap wordt op verschillende manieren bevorderd. Om te beginnen door bestuurlijk overleg. In de tweede ronde gesprekken over de verstedelijking tot 2010 worden afspraken gemaakt om eenderde van de nieuwe woningen vanaf 2005 via particulier opdrachtgeverschap te realiseren. Verder wordt in 2002 een kennis- en informatiecentrum opgericht met als doel kennis en ervaringen uit onderzoek, experimenten en voorbeeldprojecten te verspreiden en wordt aan vooraanstaande architecten gevraagd om enkele standaardontwerpen te maken die met variaties via particulier opdrachtgeverschap kunnen worden uitgevoerd. Ook wordt particulier opdrachtgeverschap vastgelegd

in de Grondexploitatiewet, als voorwaarde voor een exploitatievergunning. Tenslotte worden gemeenten, corporaties en marktpartijen gestimuleerd om te experimenteren en voorbeeldprojecten op te zetten voor particulier opdrachtgeverschap. Daarvoor kunnen middelen uit het innovatiebudget worden benut. *(Zie artikel 3.2.)*

Prioriteit 4.2.

Grotere keuzevrijheid bij woonzorgarrangementen door stimuleren van variatie in het aanbod, versterken van de vraagsturing en bevorderen van het aanbod van onder meer woonzorgcomplexen, domotica en levensloop bestendige woningen.

Starten van experimenten met woonzorgvouchers

Burgers moeten meer zeggenschap en keuzevrijheid krijgen als het gaat om combinaties van wonen en zorg. In 2002 worden daarom experimenten gestart met woonzorgvouchers, mede afhankelijk van de uitkomsten van het interdepartementaal beleidsonderzoek naar dit onderwerp. Op basis van de resultaten van de experimenten wordt gezien of en zo ja hoe de woonzorgvouchers een plaats kunnen krijgen binnen de regelgeving op het terrein van wonen en zorg. Daarnaast lopen reeds diverse initiatieven op het terrein van wonen en zorg, zoals de Woonzorgstimuleringsregeling, het Innovatieprogramma Wonen en Zorg en het project «Vernieuwing en beleidsontwikkeling wonen en zorg op maat». *(Zie verder artikel 5).*

Thema 5: Institutioneel kader.

Uitvoering van de «grote nota's» van VROM vereist dat ook de regelgeving daarop is toegerust. Het gaat dan meestal om langlopende processen, waarvoor in het jaar 2002 belangrijke stappen gezet zullen worden.

Prioriteit 5.1.

Herziening Wet milieubeheer, onder meer gericht op het beter realiseren van milieudoelen.

De discussienota «Met recht verantwoordelijk!», die gaat over de toekomst van de milieuwetgeving is in 2001 besproken met de Tweede Kamer. Naar aanleiding van deze bespreking wordt in een uitvoeringsprogramma aangegeven hoe de verschillende voorstellen uit de nota worden uitgewerkt, bijvoorbeeld in wetgeving. Prioriteit wordt onder meer gelegd bij codificatie van een aantal beginselen van milieurecht, bij het hoofdstuk stoffen en producten in de Wet Milieubeheer, bij een overweging van bevoegdheden voor vergunningverlening en handhaving en de verdere professionalisering van de uitvoering daarvan. Het uiteindelijke doel is te komen tot milieuwetgeving die aansluit bij ontwikkelingen in het milieubeleid, maar ook bij ontwikkelingen op andere beleidsterreinen zoals de ruimtelijke ordening bijvoorbeeld doorwerking van milieukwaliteitseisen in bestemmingsplannen en het wonen, en bij ontwikkelingen in het internationale milieurecht. Toekomstige milieuwetgeving moet bovendien zijn afgestemd op algemeen maatschappelijke ontwikkelingen, zoals een toenemende aandacht voor zelfregulering en een steeds grotere behoefte aan een kwalitatief hoogwaardige, gezonde en veilige leefomgeving. *(Zie verder artikel 1.2.1.3.)*

Prioriteit 5.2.
Regelgeving grondbeleid.

In 2002 legt VROM de eerste uitwerkingen van de nota «Op grond van beleid» aan de Eerste en Tweede Kamer voor.

De nota «Op grond van beleid», vastgesteld eind 2000, bevat een uitgebreid actie- en wetgevingsprogramma. Met name de vormgeving van de juridische instrumenten kan pas na 2002 worden afgerond. Een aantal geplande producten uit de nota is echter al in 2002 klaar. Zo worden er verschillende onderzoeken uitgebracht, bijvoorbeeld naar de open-ruimteheffing, stedelijke herverkaveling, aanpassing van de onteigeningswet ten behoeve van stedelijke herstructurering, concurrentie op Vinex-locaties, versterking van mogelijkheden voor onteigening ten behoeve van groene doelen en grondprijsmethodieken. Ook worden eerste aanpassingen in de Wet Voorkeursrecht doorgevoerd.

Het voorkeursrecht voor groen in de Wet Agrarisch Grondverkeer wordt geactiveerd. Er komt een proeve van de nieuwe Grondexploitatiewet en een handreiking voor gemeentelijk grondbeleid. Er wordt een Kennis- en Informatiecentrum Grondbeleid opgericht. In 2001 is reeds een Raad voor Vastgoed Rijksoverheid opgezet. Tenslotte worden er afspraken gemaakt over particulier opdrachtgeverschap bij de Verstedelijkingsafspraken tot 2010. *(Zie verder artikel 1.2.1.2.).*

Prioriteit 5.3.
Positie van de burger en de ordening van het wonen in één integrale Woonwet.

Wetsontwerp van de Woonwet naar de Tweede Kamer.

VROM streeft ernaar het wetsontwerp Woonwet in het voorjaar van 2002 aan de Tweede Kamer aan te bieden. De Woonwet regelt de positie van de burger (de zeggenschap bij het beheer van de woonomgeving en de Overlegwet), de bestuursketen (Rijksbeleidskader en Woonvisies), de woningcorporaties (toelating, werkterrein, prestatieplan, toezicht en sancties) en de sectorinstellingen Centraal Toezichtorgaan Woningcorporaties en Centraal Fonds Sectorbeheer. *(Zie verder artikel 1.2.1.1.).*

Prioriteit 5.4.
Fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

Met de herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) streeft VROM naar een grotere ruimtelijke samenhang en een effectievere doorwerking van ruimtelijk beleid. De wet geeft nieuwe regels ter bevordering van de duurzaamheid van de leefomgeving. De nieuwe WRO moet leesbaar, toegankelijk, duidelijk en samenhangend zijn. Halverwege 2001 is een voorontwerp van wet gepresenteerd en ter informatie aan de Tweede en Eerste Kamer gestuurd. Dit voorontwerp vormt de basis voor de wetgevingstoetsen en de te voeren discussies met het «veld». Ook wordt hiermee het fundament gelegd voor de uitvoering van deel 3 van de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening.

Eind 2001 gaat het concept-wetsvoorstel naar de Raad van State. Tijdens en na de adviesperiode van de Raad van State zal de Algemene Maatregel van Bestuur (Besluit op de ruimtelijke ordening) worden opgesteld. Ook worden voorstellen geformuleerd tot wijziging van met de WRO verband houdende andere wetten. Op basis van het Raad van State advies dat naar verwachting medio 2002 verschijnt, zal het Kabinet het wetsvoorstel aan de Tweede Kamer en Eerste Kamer aanbieden. In verband met de urgentie van het handhavingsvraagstuk wordt op uitdrukkelijk verzoek van de

Tweede Kamer, vooruitlopend op de fundamentele herziening van de WRO deze wet en de Wet Economische delicten zodanig gewijzigd dat alle overtredingen van bestemmingsplanvoorschriften onder werking van laatst genoemde wet worden gebracht. *(Zie verder artikel 1.2.1.2.)*

Thema 6: Handhaving.

De VROM-regelgeving en het VROM-beleid moeten worden gehandhaafd. De naleving van de regelgeving verdient extra aandacht omdat handhaving een grote bijdrage levert aan de waarborging van de veiligheid en de gezondheid van de burger. Het toezicht op corporaties wordt geïntensiveerd.

Prioriteit 6.1.

Verder versterken van de handhaving van de VROM-regelgeving met het accent op de regelgeving gericht op het verbeteren van veiligheid en gezondheid.

Het Inspectoraat Generaal VROM voert in 2002 handhavingsacties uit, gericht op de veiligheidsvoorzieningen en de ruimtelijke inpassing van risicovolle bedrijfstakken. De succesvolle aanpak van het «Milieu Inlichtingen- en Opsporingsteam» (MIOT) wordt gecontinueerd en zal leiden tot een aantal zelfstandig verrichte opsporingsonderzoeken. In samenwerking met de drinkwaterbedrijven wordt een start gemaakt met het toezicht op de legionella-problematiek in het kader van de herziene Waterleidingwet.

Het tweedelijns toezicht op de bouwregelgeving wordt geïntensiveerd, mede met het oog op de aanbevelingen van de Commissie Alders naar aanleiding van de cafébrand in Volendam begin 2001. Het Inspectoraat Generaal VROM ziet scherp toe op gedoogsituaties en zal waar mogelijk hiertegen optreden.

De reeds ingezette aanscherping van het toezicht op andere overheden wordt voortgezet. Ook de handhaving van de Wet op de Ruimtelijke Ordening krijgt onverminderd de aandacht, waarbij de nadruk ligt op de rijksthema's en op de beginselplicht tot handhaving door de gemeenten. Versterken van de internationale aanpak van milieuovertredingen en milieucriminaliteit blijft van groot belang. Nederland zal hierin een initiërende en stimulerende rol blijven vervullen. *(Zie verder artikel 13).*

Prioriteit 6.2.

Intensiveren van het toezicht op woningcorporaties.

In het Wetsontwerp Woonwet, dat in 2002 bij de Tweede Kamer wordt ingediend, worden voorstellen gedaan voor een vernieuwde vormgeving van het externe toezicht op de corporaties. Het toezicht op de corporaties blijft de directe verantwoordelijkheid van de Minister.

Het onafhankelijke Centraal Toezichtorgaan Woningcorporaties krijgt daarnaast als belangrijkste taken het toezien op de financiële continuïteit van de corporatie en de instandhouding van het maatschappelijk gebonden vermogen, het toezien op de rechtmatigheid van het handelen en de naleving van proces waarborgen en tenslotte het toezien op de (administratief-)organisatorische vormgeving van (risicovolle) activiteiten. Het toezicht vindt vooral achteraf plaats, op basis van de jaarlijkse verantwoording van de corporatie.

Voor deelnemingen van woningcorporaties in organisaties die ook buiten het werkdomein actief zijn (zoals wijkontwikkeling, wonen-zorg allianties) geldt preventief beleid. Dit geldt ook voor verkoop van bezit. Verboden

blijven onder meer activiteiten die geen aantoonbare relatie hebben met de uitvoering van de kerntaken van de corporatie. VROM zal de Kamer jaarlijks informeren over de prestaties van de corporaties, alsmede over het toezichtsverslag. (Zie verder artikel 1).

2.3. Budgettair beeld.

2.3.1. Budgettair beeld op hoofdlijnen

Onderstaand overzicht geeft een samenvattend beeld van de belangrijkste mutaties in deze begrotingsvoorbereiding. Het overzicht is opgedeeld naar de belangrijkste mutaties die via het generale beeld zijn gelopen. Het kan hierbij gaan om middelen die VROM heeft gekregen via toevoeging van (extra) begrotingsgeld dan wel posten die via de fiscaliteit worden bewerkstelligd, en posten die binnen de VROM-begroting zijn opgevangen door respectievelijk meevallers dan wel verlagingen in te zetten voor respectievelijk tegenvallers dan wel verhogingen. De tabel wordt gevolgd door een korte toelichting en een nadere specificatie van de post «milieudruk bestrijding». Voor een compleet cijfermatig beeld wordt u verwezen naar de verdiepingsbijlage waarin de mutaties en toelichtingen zijn terug te vinden.

Belangrijkste mutaties ten opzichte van de ontwerpbegroting 2001

Bedragen in EUR1000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	art.nr
Stand ontwerpbegroting 2001	3 650 879	3 552 178	3 293 015	3 325 452	3 321 162		
Belangrijkste intensiveringen en extensiveringen							
Milieudruk bestrijding							
A: Fiscale maatregelen en heffingen:							
1 Totaal Milieudrukcompensatie fiscaal*	58 991	165 630	251 848	254 117	254 117	254 117	fiscaal
2 vervallen vrijstelling tectyl BPM*		- 36 302	- 36 302	- 36 302	- 36 302	- 36 302	fiscaal
B: via de begroting van VROM							
3a Totaal Milieudrukcompensatie en NMP4	34 034	34 034	34 034	34 034	34 034	34 034	diverse
3b Vrijval budget Euro-4	- 18 151	- 18 151	- 18 151	- 18 151	- 18 151	- 18 151	11
Overige posten							
4 veiligheid: vuurwerk *		Over de planperiode 2001-2005 in totaal EUR 113 mln					a.p.**
5 handhaving VROM		5 309	6 444	5 627	5 627	5 627	13
6 handhaving provincie		2 269	2 269	2 269	2 269	2 269	13
7 expertisecentrum/Raad voor externe veiligheid	1 361	2 450	3 539	3 539	3 539	3 539	1
8 schadevergoeding/sanering risicosituaties	pm	pm					p.m.
9 planbureau ruimtelijke ordening		1 815	2 723	3 630	3 630	3 630	1
10 prestatienormering HS		- 1 361	- 5 445	- 8 622	- 11 345	- 15 882	2
11 afschaffing kindertoeslag		- 21 555	- 43 109	- 43 109	- 43 109	- 43 109	2
Belangrijkste overschotten/verlagingen respectievelijk tekorten/verhogingen intern VROM							
(- = overschot/verlaging, + = tekort/verhoging)							
12 Huursubsidie	- 23 687	- 23 733	- 22 916	- 20 102	- 2 904	- 2 904	2
13 implementatiekosten inspecties VROM		4 492					13
Overige mutaties	445 938	- 134 262	170 213	169 784	150 944	3 498 910	
Stand ontwerpbegroting 2002	4 090 374	3 403 485	3 422 616	3 454 351	3 445 696	3 467 963	

* tellen niet door op de VROM-begroting

** aanvullende post bij Financiën

Toelichting:

ad 1 t/m 3

Miliedrukbestrijding:

Ter beperking van de extra miliedruk die is ontstaan als gevolg van de hogere economische groei dan waarmee gerekend werd in het NMP3 en de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid zijn, in lijn met het regeerakkoord, middelen toegevoegd. Op basis van berekeningen is een pakket van maatregelen opgesteld die de extra miliedruk beperken. Het accent daarbij ligt op fiscale maatregelen. Door fiscalisering van de stimulering van schone motoren (Euro-4) valt een deel van de vorig jaar beschikbaar gekomen miliedrukmiddelen vrij. Deze vrijval van middelen wordt via een interne herschikking opnieuw ingezet voor compensatie van extra miliedruk en beleid in het kader van NMP-4. Het werkprogramma van het NMP4 is als bijlage in deze begroting opgenomen. Onderstaand is de invulling opgenomen van de structurele EUR 34 mln per jaar.

Bedragen in EUR1000

Miliedrukcompensatie uitgaven	2001	2002	2003	2004	2005	art.nr
Uitvoering motie Augusteijn	2 269	2 269	2 269	2 269	1 361	11
Voortzetting Loreen		4 538	4 538	4 538	4 538	11
EVOA/BAM kennisgevingen etc afvaltransporten	1 588	1 588	1 588	1 588	1 588	12
Registratie inzamelaars		953	227			12
Registratieplicht risicovolle situaties		1 815	2 723	908	908	7
Tijdelijk personeelsbudget		2 723				15
Bans/Klimaatconvenant		6 807	9 076	11 345	11 345	11
Minder benodigd fijnstof reductie		-3 403	-3 403	-3 176	-3 176	11
Transitie naar duurzame energiehuishouding		2 269	3 403	3 857	3 857	11
Beleidsvernieuwing stoffen (SOMS)		2 269	2 269	2 269	2 269	12
Beleidsvernieuwing milieu en gezondheid		2 269	2 269	2 269	2 269	12
Afval (productzorg/teerhoudendasfalt/afval)	9 076	2 269				12
Geluidssanering	12 025	7 669	9 076	8 168	9 076	7
Nota «zicht op gezonde teelt»	9 076					LNV
Totaal Miliedrukcompensatie	34 034	34 034	34 034	34 034	34 034	

Bedragen in EUR1000

Miliedrukcompensatie fiscale uitgaven	2001	2002	2003	2004	2005
zuinige auto's/stimuleringsregeling BPM/Hybride en elektrische auto's		63 529	56 723	56 723	56 723
WKK	58 991	58 991	58 991	58 991	58 991
DUBO structureel		2 269	4 538	6 807	6 807
vergroening vrijgestelde accessoires BPM		18 151	18 151	18 151	18 151
EURO 4			18 151	18 151	18 151
laagzwavelige benzine		22 689	95 294	95 294	95 294
	58 991	165 630	251 848	254 117	254 117

Toelichting:

ad 4 t/m 7

Ten behoeve van de intensiveringen van met name het eerste lijnstoezicht door de inspectie milieuhygiëne (in verband met de verscherpte aanpak risicosituaties, onder meer uit hoofde van vuurwerkbesluit en aanscherping waterleidingwet) wordt de Inspectie Milieu Hygiëne (IMH)

uitgebreid met ca 18 fte's. Voorts wordt op de aanvullende post EUR 113 mln gereserveerd voor de jaren 2001–2005 in verband met de schadevergoeding die op basis van de wet milieubeheer mogelijk betaald moet worden vanwege de gevolgen van het vuurwerkbesluit (bedrijfsverplaatsing/beëindiging)

In antwoord op de vuurwerkcramp in Enschede is een nieuw ontwerp Vuurwerkbesluit opgesteld dat tot doel heeft de veiligheid in alle schakels van de vuurwerkketen te vergroten. Daartoe zullen er ondernemers zijn die in professioneel vuurwerk handelen en hun bedrijf moeten beëindigen of grote investeringen moeten doen. Ook handelaren in consumenten-vuurwerk zullen zich moeten aanpassen. VROM draagt bij aan de tegemoetkomingen van het rijk voor bovennormale investeringen en bedrijfsbeëindigingen conform de Wet milieubeheer. Bovendien krijgen de provincies in het Vuurwerkbesluit nieuwe taken toegewezen waarvoor structureel budget benodigd is. Daarnaast wordt bij het RIVM een expertisecentrum opgericht en komt er een onafhankelijke adviesraad voor de externe veiligheid.

Naar aanleiding van het rapport van de cte Alders is besloten dat VROM als nieuwe taak het tweedelijns toezicht op de handhaving van de Bouwregelgeving voor niet-woningen gaat uitvoeren. Het gaat hierbij om extra fte's en onderzoek.

ad 8

Urgente kwesties betreffende schadevergoedingen/sanering risico-situaties zullen aan het Kabinet worden voorgelegd wanneer deze zich voordoen. Alsdan wordt besloten over de inpassing van de budgettaire consequenties.

ad 9

Het Kabinet is van mening dat het belang van de ruimtelijke ordening in Nederland het best gediend is met een zelfstandig onafhankelijk instituut. Het hiertoe in oprichting zijnde instituut, dat de vorm krijgt van een planbureau, zal daarom een financiële bijdrage ontvangen.

ad 10 en 11

De prestatienormering huursubsidie (in casu de uitgavennorm) wordt aangescherpt zoals reeds is aangekondigd in de nota «mensen wensen wonen». Op deze manier worden verhuurders geprikkeld om huur-stijgingen te beperken dan wel een goed plaatsingsbeleid te volgen.

Met ingang van 2002 wordt de kindertoeslag in de individuele huursubsidie afgeschaft met gelijktijdige fiscale compensatie via de kinderkorting.

ad 12 en 13

De verlaging bij de huursubsidie heeft vooral betrekking op het aantal subsidieaanvragers dat met enkele tienduizenden is afgenomen. De integratie van de VROM-inspecties brengt éénmalige implementatiekosten, waaronder vooral huisvestingskosten, met zich mee.

De overige posten worden in de verdiepingsbijlage toegelicht, dan wel komen aan de orde bij het betreffende beleidsartikel.

2.3.2. Budgetteringsafspraken

Budgetteringsafspraken zijn van kracht voor alle artikelen van de VROM-begroting met uitzondering van de artikelen 2 «Betaalbaarheid van

het wonen» en 14 «Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en ministerie van Algemene Zaken».

3. HET BELEID: DE BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring

1.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM staat voor de zorg voor duurzame kwaliteit van de leefomgeving. VROM wil inspelen op de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen op de gebieden wonen, ruimte, milieu en rijkshuisvesting. De grote nota's die het Kabinet deze kabinetsperiode op de beleidsvelden ruimte, wonen, milieu, architectuur en rijkshuisvesting heeft uitgebracht, geven het kader. Met het gereedkomen van deze nota's ligt in 2002 de nadruk minder zwaar op strategische beleidsontwikkeling dan de afgelopen jaren. Het accent ligt meer op uitwerking van deze grote nota's, aangevuld met de uitwerking van de Nota Grondbeleid en de wetgevingstrajecten van Woonwet, Wet Milieubeheer en de fundamentele herziening van de Wet Ruimtelijke Ordening.

Voor strategische beleidsontwikkeling is een systematische monitoring en kennisontwikkeling van de maatschappelijke ontwikkelingen en de effecten van het beleid noodzakelijk.

Hierna wordt achtereenvolgens ingegaan op de operationele doelstellingen:

- strategische beleidsontwikkeling;
- monitoring en kennisontwikkeling.

Niet alle strategische beleidsontwikkeling en monitoring wordt in beeld gebracht. Wat direct toe te schrijven is aan het specifieke werkingsgebied van de artikelen, is dáár te vinden.

Per operationeel doel wordt de indeling naar wonen, ruimte en milieu gehanteerd. Onder strategische beleidsontwikkeling zijn de belangrijkste strategische elementen uit de drie grote nota's kort samengevat, aangevuld met de prestaties voor 2002 en de belangrijkste adviezen van de VROM-raad. De aansluiting met de artikelen is in hoofdlijnen als volgt:

Wonen: beleidsartikelen 2 t/m 5

Ruimte: beleidsartikelen 6, 8 en 9

Milieu: beleidsartikelen 7, 10 t/m 12.

1.2. Operationele doelstellingen

1.2.1. Strategische beleidsontwikkeling

1.2.1.1. Strategische beleidsontwikkeling wonen

«Mensen Wensen Wonen»: beleids- en wetgevingsprogramma

In de Nota «Mensen Wensen Wonen» (voorjaar 2001 vastgesteld) is een beleids- en wetgevingsprogramma opgenomen waarin de te verwachten acties en producten om de doelstellingen en beleidsvoornemens te bereiken, concreet zijn aangegeven. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt naar:

- het maken van beleidsafspraken met andere overheden, organisaties van burgers, woningcorporaties en marktpartijen;
- het opstellen en bijstellen van wet en regelgeving, inclusief het rijksbeleidskader;
- het evalueren van organisatiestructuren;
- het evalueren en monitoren van beleid;
- het experimenteren met en onderzoeken van nieuwe instrumenten.

In deze eerste jaren na het uitkomen van de nota ligt de nadruk op het maken van afspraken met andere partijen, het opstellen van wet en regelgeving en het experimenteren.

Woonwet en bouwbesluit

In 2002 wordt een ontwerp voor de Woonwet naar de Eerste en Tweede Kamer gezonden. De Woonwet is een nieuwe ordeningswet waarin de rechtszekerheid en de positie van de burgers wordt geregeld. Daarnaast worden de taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden en aanspreekbaarheid van overheden, woningcorporaties en sectorinstellingen vastgelegd. De belangrijkste elementen zijn:

- een groter aandeel vergunningsvrije bouwwerken en een transparanter welstandstoezicht;
- de kerntaken van de corporaties, de prestatievelen en het prestatieplan, de begrenzing van het werkdomein, de toelating en het sanctie instrumentarium;
- de verankering van de sectorinstellingen die in de plaats komen van het huidige Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting. Dit betreft het «Centraal Fonds Sectorbeheer» (met als taak vooral saneringen en verlenen van projectsteun) en het «Centraal Toezichtsorgaan Woningcorporaties» (met als taak vooral rechtmatigheids- en financieel toezicht);
- de beleidsvorming in de bestuursketen en het Rijksbeleidskader dat in een Algemene Maatregel van Bestuur wordt uitgewerkt.

Ook treedt begin 2002 een nieuw Bouwbesluit in werking. Dit besluit moet de bouwregelgeving vereenvoudigen.

Rijksbeleidskader wonen

In de Nota wonen is het Rijksbeleidskader geïntroduceerd, dat in de Woonwet een wettelijke basis zal krijgen. Het rijk beoogt met het Rijksbeleidskader de belangrijkste opgaven voor het wonen voor gemeenten en corporaties te agenderen, dus o.a. de onderwerpen voor de woonvisies van gemeenten en provincies en de prestatieplannen van corporaties. Daarbij worden regels gesteld voor de betrokkenheid van bewoners bij de beleidsvorming. Ook wordt vastgelegd dat de corporatie bij haar beleidsvorming het gemeentelijk beleid in acht moet nemen. Het streven is er op gericht om in 2002 te gaan werken met een proeve van het Rijksbeleidskader om de praktische toepassing en uitwerking te kunnen beoordelen. Aandachtspunten daarbij zijn of het Rijksbeleidskader voldoende richtinggevend is voor het corporatiebeleid (de doorwerking) en voldoende handvatten biedt voor een transparante verslaglegging van de prestaties (de verantwoording).

1.2.1.2. Strategische beleidsontwikkeling ruimte

Ruimte maken, ruimte delen« : een nieuwe uitvoeringsstrategie

In januari 2001 is de nota «Ruimte maken, ruimte delen» gepubliceerd, anders gezegd: deel 1 van de PKB Nationaal Ruimtelijk beleid. Doel van het project «Vijfde Nota na deel 1» is om de resterende stappen in de procedure van de PKB Nationaal Ruimtelijk Beleid te doorlopen met als eindproduct een door de Tweede Kamer goedgekeurde PKB Nationaal Ruimtelijk Beleid. In de nota is een nieuwe uitvoeringsstrategie beschreven waarvan de belangrijkste elementen zijn:

- een effectief planologisch en juridisch instrumentarium;
  - toetsbare planologische kernbeslissing («wie doet wat en wanneer»);
  - toetsbare maatregelen in streek en bestemmingsplannen;

- versterkte handhaving;
- herziening van het wettelijk instrumentarium;
- internationale kaders;
- financieel instrumentarium;
  - nationale investeringen;
  - financiële bijdragen;
- coördinatie en communicatie;
  - internationale afstemming;
  - afspraken/convenanten;
  - bestuurlijke afstemming en samenwerking;
  - ruimtelijk planbureau;
  - stimulering.

Om de flexibiliteit in de uitvoering van het ruimtelijk beleid te vergroten, zal tweejaarlijks een uitvoeringsprogramma voor het ruimtelijk beleid worden uitgebracht dat tegelijk met de begroting zal verschijnen. Deel 3 van de PKB gaat vergezeld van een eerste proeve van het uitvoeringsprogramma.

Fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening

Ter ondersteuning van het een grotere ruimtelijke samenhang en een effectievere doorwerking van het ruimtelijk beleid is een fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening nodig. De Wet geeft nieuwe regels ter bevordering van de duurzaamheid van de leefomgeving en is daarmee ook van belang voor het milieubeleid. Medio 2001 is een voorontwerp van wet gepresenteerd en ter informatie aan de Tweede en Eerste Kamer gestuurd. Dit voorontwerp zal een basis vormen voor de wetgevingstoetsen en de te voeren discussies met het «veld». Tevens wordt hiermee een fundament aangebracht voor de uitvoering van deel 3 van de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening. Het eind 2001 aan de Raad van State te verzenden concept-wetsvoorstel leidt tot de volgende prestaties in 2002:

- besluit op de ruimtelijke ordening, alsmede voorstellen tot wijziging van met de WRO verband houdende andere wetten en de overgangswet;
- in de 2^e helft van 2002 wordt het voorstel voor de herziene WRO aan de Tweede Kamer en Eerste Kamer aangeboden.

Nota Grondbeleid: actie en wetgevingsprogramma

De Nota Grondbeleid, vastgesteld eind 2000, bevat een uitgebreid actie- en wetgevingsprogramma. Met name de vormgeving van de juridische instrumenten zal pas na 2002 afgerond kunnen worden. Op weg daarna toe zijn in 2002 geplande prestaties:

- het uitbrengen van verschillende onderzoeken en het trekken van beleidsconclusies daaruit. Het betreft hier onder meer onderzoek naar de open-ruimteheffing, stedelijke herverkaveling, aanpassing van de onteigeningswet ten behoeve van stedelijke herstructurering, concurrentie op Vinex-locaties, versterking van mogelijkheden voor onteigening ten behoeve van groene doelen, en grondprijsmethodieken;
- eerste aanpassingen in de Wet Voorkeursrecht;
- activering van het voorkeursrecht voor groen in de Wet Agrarisch Grondverkeer;
- een proeve van de nieuwe Grondexploitatiewet;
- de oprichting van een Kennis- en Informatiecentrum Grondbeleid;
- afspraken over particulier opdrachtgeverschap bij de Verstedelijkingsafspraken tot 2010;
- handreiking voor gemeentelijk grondbeleid;

- oprichting van Raad voor Vastgoed Rijksoverheid, inclusief facilitaire organisatie en werkprogramma en plan voor anticiperend aankopen door het rijk.

1.2.1.3. Strategische beleidsontwikkeling milieu

«Een wereld en een wil»: nieuw beleidskader en nieuwe instrumenten

In het vierde Nationaal Milieubeleidsplan (uitgebracht in juni 2001 onder de titel «Een wereld en een wil») is een nieuw beleidskader voor het milieubeleid geformuleerd. De belangrijkste elementen hieruit zijn:

- integraal beleid; rekening houden met verwevenheid tussen ecologische, sociale en economische dimensie van duurzame ontwikkeling;
- spanning tussen milieubeleid en sociaal-economische ontwikkelingssmogelijkheden elders;
- een heldere systematiek van doelstellingen;
- een internationale aanpak voor internationale problemen;
- internaliseren van milieukosten;
- kader voor het gezondheids- en veiligheidsbeleid.

In het huidige milieubeleid worden verschillende instrumenten gebruikt, zoals regelgeving, vergunningen, convenanten en financiële prikkels. Voor het oplossen van de grote milieuproblemen zijn ook nieuwe instrumenten nodig. Zij worden zodanig gekozen dat:

- er zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de ontwikkelingen in het internationale speelveld;
- er zoveel mogelijk gestuurd wordt op de milieuproblemen zelf;
- maatschappelijke actoren er zelf belang bij krijgen om de milieuproblemen aan te pakken;
- de keuze van middelen om de taakstellingen te realiseren zoveel mogelijk aan marktpartijen wordt overgelaten.

Het NMP4 bevat een groot aantal acties die in bijlage 3 bij deze begroting worden opgesomd.

Herziening Wet Milieubeheer

Recent is de discussienota «Met recht verantwoordelijk» besproken met de TK. De nota beoogt een aantal wijzigingen en vernieuwingen aan te brengen in de Wet Milieubeheer zodat die aansluit bij de (inter)nationale ontwikkelingen in het milieubeleid en andere beleidsterreinen, zoals de ruimtelijke ordening, natuur en water.

Rond de jaarwisseling van 2001/2002 wordt een kabinetsstandpunt inclusief een uitvoeringsprogramma aan de Eerste en Tweede Kamer aangeboden. Vervolgens wordt uitwerking gegeven aan het uitvoeringsprogramma, dat onder andere bestaat uit voorstellen tot wetgeving uitvoering/onderzoek voor een aantal prioritaire onderwerpen uit de nota.

Drie transities

In het NMP4 kondigt het Kabinet het voornemen aan om drie transities in gang te zetten die in 2030 moeten leiden tot een samenleving met een duurzame energiehuishouding, een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen, en tot een duurzame landbouw. VROM zal een inhoudelijke bijdrage leveren aan de drie transities, maar de inzet daarvan is afhankelijk van hoe het proces zal worden ingericht. Daarnaast wil VROM het op gang brengen van de transities faciliteren en aanjagen, onder andere door het in 2002 opzetten van een (interdepartementaal) steunpunt. Dit steunpunt heeft als algemeen doel de start en het proces van de individuele transities optimaal te laten verlopen. Het gaat er daarbij om de ervaringen met transities te bundelen, vragen te beant-

woorden, het leervermogen van de overheid en de andere partijen te vergroten, en dergelijke. Ter voorbereiding daarop zal VROM de resultaten bijhouden, bekend en toegankelijk maken en desgewenst hulpmiddelen ontwikkelen.

Nationale Strategie voor duurzame ontwikkeling

Nederland zal de eind 2001 vast te stellen nationale strategie voor duurzame ontwikkeling in 2002 in Johannesburg presenteren, conform de afspraken die in 1997 zijn gemaakt tijdens de RIO+5 conferentie (zie artikel 11).

De minister van VROM coördineert de nationale strategie duurzame ontwikkeling. De minister-president is voorzitter van de ministeriële regiegroep NSDO.

In de nationale strategie voor de duurzame ontwikkeling wordt ook volop aandacht gegeven aan de dialoog met de samenleving en wordt een implementatieplan opgesteld, waarin wordt aangegeven welke betrokkenheid voor de verschillende partijen is weggelegd.

Duurzaamheidsafweging voor beleid

In het NMP4 is aangegeven dat de nauwe verwevenheid tussen de ecologische, de sociale en de economische dimensie van duurzame ontwikkeling om een integrale afweging en om integraal afgewogen beleid vragen. De samenhang in de verschillende dimensies van duurzame ontwikkeling stelt hoge eisen aan de consistentie van beleid en aan de institutionele inbedding. Het Kabinet wil deze samenhang ook verder versterkt tot uitdrukking laten komen bij de formulering van doelstellingen en maatregelen. Dit geldt zowel bij beleid als bij concrete projecten. In de NSDO wordt hierop verder ingegaan.

In 2002 zal hieraan nader vorm worden gegeven. Hierbij wordt ook bezien of en welke bestaande instrumenten (toetsen) hierbij gebruikt kunnen worden en/of kunnen worden vervangen. Overlap moet vermeden worden en vereenvoudiging is gewenst.

Daarnaast zal de implementatie van de EU-richtlijn voor strategische milieubeoordeling en de inzet van Nederland bij de ontwikkeling van een protocol voor strategische milieubeoordeling in het kader van het Verdrag van Espoo hierbij worden betrokken. De implementatie van de EU-richtlijn in nationale wetgeving is in augustus 2001 gestart en dient in 2004 afgerond zijn.

Inzet van het Nationaal Initiatief voor Duurzame Ontwikkeling (NIDO)

Het NIDO entameert jaarlijks programma's die sprongen in duurzame ontwikkeling kunnen bewerkstelligen; het gaat hier om het identificeren en versnellen van toekomstige maatschappelijke trends. In 2002 worden drie van de meest kansrijke programma's geselecteerd en met de betrokken actoren vastgesteld. Daarnaast wordt één programma op basis van een «sprongprijs» geselecteerd. Alle vier programma's worden jaarlijks uitgewerkt tot «sprong-projecten». Deze projecten richten zich op maatschappelijke en institutionele veranderingsprocessen. In 2001/2002 zullen in elke geval de volgende programma's en de daarop gebaseerde projecten worden uitgewerkt:

- van financieel naar duurzaam rendement;
- duurzame logistiek;
- wonen, leven, werken;
- waarden van water.

Zodra de projecten adequaat worden uitgevoerd trekt NIDO zich terug. In 2002 zullen naast de selectie van nieuwe programma's, de vermelde

programma's worden uitgewerkt. Op basis van een evaluatie zal worden bekeken of het NIDO ook na 2002 zal worden voortgezet. De verwachting is dat het nieuwe Kabinet in het najaar 2002 zich hierover uitspreekt.

1.2.1.4. VROM-raad

De VROM-raad streeft naar sectoroverstijgende, niet verkokerende adviezen. Hierbij wordt de nadruk gelegd op gedegen schriftelijke adviezen over strategische keuzen voor de middellange termijn, aan het begin van de beleidscyclus. Dit sluit echter niet uit dat ook kan worden geadviseerd over ontwerpen voor beleidsnota's.

De VROM-raad zal zijn advisering in 2002 richten op de volgende punten:

- Op ruimtelijk terrein: De toekomst van de landbouw en het landelijk gebied omdat op dit punt de Vijfde Nota nog weinig is uitgewerkt.
- Op het terrein van het wonen: De toekomst van het woonbeleid in een situatie waarin het accent is verschoven van huren naar kopen.
- Op milieuterrein: de toekomst van de energiehuishouding omdat dit één van de transitithema's uit het NMP-4 is.

Daarnaast zal de raad zich richten op het thema veiligheid en ten behoeve van de kabinetsformatie een advies uitbrengen over investeringen tegen de achtergrond van de ICES en de Nota milieu en economie. Er wordt ruimte gehouden voor eventuele wensen van nieuwe bewindslieden.

Tabel 1.1. Prestaties 2002

Operationeel doel: Strategische beleidsontwikkeling
<p>wonen: Indiening ontwerp van de woonwet   Inwerkingtreding begin 2002 van een nieuw bouwbesluit   Van kracht worden vernieuwde woningwet   Werken met een proeve van rijksbeleidskader voor corporaties</p> <p>ruimte: Deel 3 van de planologische kernbeslissing, incl. proeve van een uitvoeringsprogramma   In eerste helft van 2002: opstelling Besluit op de ruimtelijke ordening en de overgangswet   In tweede helft van 2002 wordt het wetsvoorstel voor de herziene WRO ingediend   eerste aanpassingen in de Wet Voorkeursrecht   een proeve van de nieuwe Grondexploitatiewet   oprichting van een Kennis- en Informatiecentrum Grondbeleid   oprichting van de Raad voor Vastgoed Rijksoverheid</p> <p>milieu: Rond de jaarwisseling 2001/2002 indiening kabinetsstandpunt incl. uitvoeringsprogramma herziening wet Milieubeheer   opzetten van (interdepartementaal) steunpunt transities   Presentatie van de Nationale strategie voor duurzame ontwikkeling (NSDO) in Johannesburg   implementatieplan voor het NSDO   Vier programma's van het NIDO die tot «sprong-projecten» worden uitgewerkt   Evaluatie NIDO</p> <p>VROM-raad: Adviezen over: de toekomst van de landbouw en het landelijk gebied   de toekomst van het woonbeleid   de toekomst van de energiehuishouding   veiligheid   investeringen in kader milieu en economie</p>

1.2.2. Monitoring en kennisontwikkeling

1.2.2.1. Monitoring en kennisontwikkeling wonen

Systematische monitoring

In 2001 is het veldwerk van de nieuwe meting van de Kwalitatieve Woningregistratie (KWR) 1999–2001 afgerond en zijn de eerste, meer verkennende beleidsanalyses, uitgevoerd. De KWR genereert beleidsinformatie over fysieke kwaliteitsaspecten van woningen en woonmilieus in de bestaande voorraad ten behoeve van evaluatie en monitoring van beleid op het terrein van ondermeer doelgroepen, stedelijke vernieuwing en energiebesparing. Voor 2002 staat een aantal vervolganalyses met de nieuwe KWR-gegevens gepland.

Naast het Woningbehoefte onderzoek (WBO) en de KWR wordt nog periodiek een aantal onderzoeken uitgevoerd om te kunnen beschikken over voor beleid benodigde basis informatie. Veel basisinformatie wordt tevens gebruikt voor het opstellen van prognoses en verkenningen op het terrein van het wonen. In 2002 wordt verder gewerkt aan de ontwikkeling van het marktmodel. Nieuw is de ontwikkeling van een model waarmee de effecten van beleid m.b.t. energiebesparende maatregelen in de bestaande woningvoorraad op de reductie van CO₂-emissie berekend kunnen worden. De nieuwe KWR-meting biedt voor dit energiemodel actuele invoergegevens over ondermeer de penetratiegraad van energiebesparende voorzieningen in de Nederlandse woningvoorraad.

Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV)

Op het gebied van kennisontwikkeling levert de SEV een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van het experimentenbeleid van VROM op onder meer het terrein van het wonen en stedelijke vernieuwing. De SEV voert veelsoortige projecten uit die gericht zijn op:

- het beleid van corporaties en gemeenten, zoals veranderingen in de eigendomsrelatie tussen gebruiker en woning, de koppeling van wonen en zorg, wijkbeheer;
- de problemen van groepen die bijzondere aandacht behoeven binnen het thema «souterrain van de woningmarkt»;
- experimentele bouwtechniek, domotica, levensloopbestendige woningen.

Overig

Naast de hierboven genoemde activiteiten worden onderzoeken met een brede thematiek geprogrammeerd met Nethur (Netherlands Graduate School of Housing and Urban Research) en aantal internationale volkshuisvestingsinstellingen en -platforms.

1.2.2.2. Monitoring en kennisontwikkeling ruimte

Monitoring- en evaluatieprogramma

Aansluitend bij de vijfde Nota Ruimtelijke Ordening wordt een intensivering van de beleidsmonitoring en -evaluatieactiviteiten gerealiseerd. Het monitoring- en evaluatieprogramma bestaat uit een aantal lopende monitoringafspraken en de uitwerking en invulling van inhoud, vorm en proces van beleidsevaluatie en -monitoring van de Vijfde Nota. Het monitoringsysteem draagt bij aan de meetbaarheid van de uitvoering, levert input voor de begroting, de begrotingsuitvoering en het meerjarig uitvoeringsprogramma Vijfde Nota waarin wordt gerapporteerd over de bereikte resultaten.

In 2002 zal, na gereedkomen en vaststellen van deel 3 van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening het definitieve monitoringsysteem worden bepaald en een nul-meting worden uitgevoerd. Het systeem richt zich primair op de inspanningen van VROM en de doorwerking daarvan bij andere overheden. Voor deze intensivering van de monitoring is op jaarbasis EUR 0,45 mln toegevoegd.

Ruimtelijk Planbureau

Het Kabinet heeft besloten om een onafhankelijk Ruimtelijk Planbureau op te richten. Het Ruimtelijk Planbureau is vergelijkbaar met de andere planbureaus conform het «Protocol voor de planbureaufunctie van CPB, RIVM, RPD en SCP». Het zelfstandig rijksinstituut Ruimtelijk Planbureau wordt per 1 januari 2002 operationeel onder verantwoordelijkheid van de minister van VROM.

Doelstelling van het Ruimtelijk Planbureau is vanuit een onafhankelijke positie bijdragen aan een betere besluitvorming en beleidsontwikkeling op het gebied van ruimtelijke ordening. Het is deels analyse-eenheid, deels ontwerplaboratorium en deels rekenmeester. Het Ruimtelijk Planbureau zal intensief samenwerken met de andere planbureaus, de verschillende kennisinstituten in Nederland, en zelf wetenschappelijk onderzoek doen.

Het bestaat bij de oprichting uit circa 40 fte en per 2005 mogelijk uit circa 70 fte. De begroting van het Ruimtelijk Planbureau zal in de periode 2002–2005 groeien van circa EUR 4,5 mln tot circa EUR 7,7 mln. Het planbureau vervaardigt in ieder geval:

- een maal per 2 jaar een ruimtelijke verkenning waarin de maatschappelijke ontwikkelingen en beleidsveranderingen worden beschreven die van invloed zijn op de ruimtelijke kwaliteit en de ruimtelijke verdeling;
- een maal per 2 jaar een ruimtebalans waarin een actueel beeld wordt gegeven van het ruimtegebruik en de ruimte kwaliteit.

Voor de door het planbureau te realiseren producten wordt verwezen naar de toelichting bij artikel 1, par. 1.2.2.2.

Overig

VROM verleent in een aantal gevallen subsidies aan vakorganisaties (ook internationaal), andere overheden, privaatrechtelijke instellingen en maatschappelijke organisaties voor kennisontwikkeling en uitvoering van projecten op het vlak van planologie en ruimtelijke ordening.

1.2.2.3. Monitoring en kennisontwikkeling milieu

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

De onderzoekopdrachten van VROM aan de milieusector van het RIVM zijn in drie categorieën te verdelen (tussen haakjes is het aandeel in % vermeld):

- milieuplanbureau werkzaamheden en monitoractiviteiten (50%). In dat verband produceert het RIVM onder andere de Milieubalans en eens in de vier jaar de Milieuverkenning, tussentijdse berekeningen (bijvoorbeeld voor het Milieuprogramma of het doorrekenen van verkiezingsprogramma's), doorrekenen van alternatieve scenario's (bijvoorbeeld bij grote infrastructurele voorzieningen), beantwoorden ad-hoc vragen van VROM met een hoog beleidsrelevant karakter;
- bijdragen aan de uitvoering en handhaving van het milieubeleid (40%), waaronder beoordeling van stoffen en van vergunningsaanvragen van

- genetisch gemodificeerde organismen, gezondheidskundige normering en ondersteuning bij calamiteiten en van de inspectie;
- beantwoorden eenmalige kennisvragen (10%) in de vorm van brief- en onderzoeksrapporten op alle milieuterrein.

Tabel 1.2. Prestaties 2002

Operationeel doel: Monitoring en kennisontwikkeling
<p>wonen: Vervolganalyse KWR en WBO Opstellen model waarmee CO₂ effecten van energiebesparing in woningvoorraad kunnen worden berekend</p> <p>ruimte: Vaststelling definitief monitoringsysteem en verrichten nulmeting na deel 3 van 5° NRO Start Planbureau</p> <p>milieu: Werkzaamheden en monitoractiviteiten milieuplanbureau Milieubalans</p>

1.3. Groeiparaagraaf

De kern van deze nieuwe begroting à la VBTB is het meetbaar maken van het beleid. Paragraaf 1.2..2. van dit artikel, nl. over het systematisch monitoren van effecten van beleid, biedt daarvoor een belangrijke basis. Zoals hierboven is vermeld, zal in 2002 na gereedkomen en vaststellen van deel 4 van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening een monitoringsysteem worden afgerond en een nul-meting worden uitgevoerd. Het systeem richt zich primair op de inspanningen van VROM en de doorwerking daarvan bij andere overheden. Op het gebied van het wonen is een project VBTB-monitoring opgezet dat tot doel heeft lacunes in de informatievoorziening ten behoeve van een goede beleidsverantwoording in te vullen.

Op het gebied van milieu bestaat reeds een traditie van systematisch monitoren van beleidseffecten. Het RIVM voert deze taak uit door o.a. jaarlijks de milieubalans uit te brengen. Om de toestand van de ruimtelijke ordening systematisch te volgen zal het Ruimtelijk Planbureau een maal per 2 jaar de ruimtebalans uitbrengen.

Ook de strategische beleidsontwikkeling van VROM is doordrongen van de noodzaak om bij de uitwerking van strategisch beleid naar meer operationeel beleid heldere doelstellingen te formuleren gericht op het oplossen van concrete problemen. Een van de belangrijkste elementen van de uitvoeringsstrategie uit de nota «Ruimte maken, ruimte delen» is het streven naar een toetsbare planologische kernbeslissing («wie doet wat en wanneer») en toetsbare maatregelen in streek- en bestemmingsplannen. Het NMP4 spreekt van richtinggevende doelstellingen voor de lange termijn en afrekenbare doelstellingen voor de korte en middellange termijn.

Bij een aantal van de milieuprestaties op het gebied van strategische beleidsontwikkeling worden indicatoren ontwikkeld die de voortgang moeten meten en de mate waarin aan het beoogde eindresultaat wordt bijgedragen. Voor de transities is hier gezien hun aard wat meer tijd voor nodig (2005) dan voor het NSDO, en NIDO waarvoor in 2003 indicatoren beschikbaar zullen zijn.

1.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	55 628	57 778	67 981	58 991	64 769	70 395	69 715
Uitgaven:	59 730	62 335	71 456	65 649	64 298	66 008	69 992
Programma	46 232	49 154	55 860	50 524	48 054	49 737	53 720
Strategische beleidsontwikkeling	1 702	3 748	5 786	658	658	666	666
Beleidsnota's en wetten ruimte	1 702	3 748	1 702	658	658	666	666
Nationaal initiatief voor duurzame ontwikkeling			4 084				
Monitoring en kennisontwikkeling	44 326	44 428	48 789	48 717	46 293	47 960	51 943
Kennisontwikkeling en onderzoek wonen	5 391	6 099	13 099	11 948	9 151	10 574	14 590
Kennisontwikkeling en onderzoek ruimte	668	545	440	396	412	417	417
Bijdrage Ruimtelijk Planbureau		12	1 702	2 383	2 723	2 739	2 739
Bijdrage RIVM	38 268	37 772	33 548	33 989	34 007	34 229	34 196
Onverdeeld programma:	204	978	1 285	1 149	1 104	1 111	1 111
Subsidies vakorganisaties	204	978	559	559	514	521	521
Communicatie-instrumenten			726	590	590	590	590
Apparaat	13 498	13 181	15 596	15 125	16 244	16 271	16 271
VROM-raad			2 124	2 124	2 125	2 139	2 139
Onverdeeld apparaat	13 498	13 181	13 472	13 001	14 119	14 133	14 133
Ontvangsten:	2 298	5 521	4 084				

1.5. Budgetflexibiliteit

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	71 456	65 649	64 298	66 008	69 992
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	19 878	11 222	11 820	9 391	9 391
A. In % van totale uitgaven	28%	17%	18%	14%	13%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	51 578	54 428	52 478	56 617	60 601
B. In % van totale uitgaven	72%	83%	82%	86%	87%

Toelichting:

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de budgetflexibiliteit van het jaar 2002 tot en met 2006 oploopt van 72% naar 87%.

Bestuurlijke invalshoek

Wanneer rekening wordt gehouden met de bestuurlijke verplichtingen (Herpositionering planbureau en de bijdrage aan het RIVM) bedraagt de budgetflexibiliteit in de periode 2002–2006 resp. 27%, 33%, 30%, 53% en 83%.

Artikel 2. Betaalbaarheid van het wonen

2.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM faciliteert, binnen maatschappelijke randvoorwaarden, een vrije en betaalbare woonkeuze voor alle burgers in zowel de huur- als de koopsector. Voor mensen die op grond van hun inkomen onvoldoende in staat zijn om zelf in hun vrije woonkeuze te voorzien, draagt de overheid zorg voor een betaalbare woning die voorziet in hun maatschappelijk gerechtvaardigde vraag.

De volgende drie operationele doelstellingen van de betaalbaarheid worden onderscheiden. Deze zijn:

- betaalbare woonkeuze huren;
- bevordering eigen woningbezit;
- versterking van de positie van de burger.

2.2. Operationele doelstellingen

2.2.1. Betaalbare woonkeuze huren

De meeste mensen zijn goed in staat zelf voor hun huisvesting zorg te dragen. Maar een deel heeft daartoe nog altijd minder goede mogelijkheden. Als een probleemloze en evenwichtige verhouding tussen huurders en verhuurders niet vanzelfsprekend in de markt tot stand komt, kan de overheid onder voorwaarden nadere regels hanteren (consumentenbescherming). Ook worden er door de overheid mogelijkheden gecreëerd om kwalitatief goede betaalbare huurwoningen voor huishoudens met lagere inkomens toegankelijk te maken. De instrumenten die daarvoor worden gehanteerd zijn:

- huurwetgeving;
- huur(prijs)beleid;
- huurgeschillenbeslechting;
- huursubsidiewet.

2.2.1.1. Huurwetgeving

Inzet van het huurbeleid is het scheppen van goede rechtsbeginselen waarbinnen huurders en verhuurders onderling tot afspraken kunnen komen over het huren van woonruimte, met als doel een goede marktwerking. De overheid hanteert daarbij als maatstaf dat nadere regels slechts nodig zijn als mag worden verwacht dat een probleemloze verhouding tussen huurders en verhuurders en een evenwichtige verhouding van rechten niet vanzelfsprekend en op natuurlijke wijze in de markt tot stand komen. De huurwetgeving legt, gegeven dat doel en die maatstaven, heldere en eenduidige waarborgen, procedures en rechtsregels vast voor huurders en verhuurders.

In 2002 wil de regering daar verder invulling aan geven door de beoogde inwerkingtreding van de wetsvoorstellen tot herziening van boek 7.4 van het Burgerlijk Wetboek en de invoering van de Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte. Met deze wetsvoorstellen, die in 2001 door de Tweede Kamer zijn aanvaard, wordt het nu nog zeer complexe en op onderdelen sterk verouderde huurrecht opgeschoond om te komen tot transparante en moderne wetgeving. Hiermee zal een langjarig wetgevingsproces kunnen worden afgerond, zonder dat daarmee sprake is van een statisch geheel. Juist de vernieuwde wetgeving biedt kansen om de rechten van

huurders en verhuurders, in het licht van de Nota Mensen Wensen Wonen (TK 2000–2001, 27 559), op onderdelen verder te versterken en aan te passen.

In 2002 zal evaluatie plaatsvinden van de herziening per 30 november 1999 van enkele onderdelen van de huurwetgeving. Doel van deze herziening is een versterking van de rechtspositie van de huurder bij onderhoudsgebreken. Bezien zal worden of de nagestreefde verbetering van de mogelijkheden voor huurders in de praktijk ook als een verbetering wordt ervaren. Indien nodig zal de regering voorstellen doen om het beoogde resultaat tot stand te brengen.

Daarnaast zal implementatie plaatsvinden van eventuele beleidsvoornemens naar aanleiding van de nog in 2001 aan de Tweede Kamer toe te zenden evaluatie van de Wet op het Overleg Huurders Verhuurder. Doel van deze wet is het bevorderen van overleg tussen huurdersorganisaties en (grotere) verhuurders. De Wet op het Overleg Huurders Verhuurder, ongeacht of hierin wijzigingen zullen plaatsvinden zal opgaan in de Woonwet die, naast het Burgerlijk Wetboek, onder andere bepalingen zal gaan bevatten over zeggenschap van huurders en hun organisaties.

In de Nota Mensen Wensen Wonen is instelling voorzien van een Ombudsman voor huurders, om hiermee een leemte te vullen in het huidige klachtenrecht voor huurders omtrent gedragingen van verhuurders. Deze Ombudsman kan de vorm aannemen van een door de organisaties van huurders en verhuurders ingesteld instituut. Op deze wijze kan een sterkere (zelf)regulering binnen de huurwoningsector worden bereikt, zoals ook in andere branches gebruikelijk. In 2002 zullen, afhankelijk van een onder dezelfde noemer ingediend initiatiefwetsvoorstel (TK 2000–2001 27 236), voorstellen worden gedaan voor implementatie van een dergelijke ombudsfunctie.

2.2.1.2. Huur(prijs)beleid

Het huurprijsbeleid richt zich op normen met betrekking tot redelijke huurprijzen, gegeven de onvolledige marktwerking die eigen is aan de huurwoningmarkt. De redelijkheid van de huurprijzen wordt daarbij zowel beoordeeld voor huurders (bescherming tegen schaarstehuren) als voor verhuurders (een redelijke vergoeding voor het verhuurde).

In de huurbrief die voor Prinsjesdag aan de Tweede Kamer is aangeboden, heeft de regering aangegeven op welke wijze zij in de komende jaren vorm wil geven aan een huurprijsbeleid dat, gegeven deze uitgangspunten, zowel voor huurders als voor verhuurders voor langere termijn zekerheid biedt, zulks naar aanleiding van het advies van de Commissie Huurbeleid. Gezien de huidige huurniveaus, het belang van consumentenbescherming en het reeds omvangrijke beslag dat op de huursubsidie wordt gedaan, acht de regering een gematigde huurontwikkeling noodzakelijk. Bij de over het geheel genomen goede financiële positie van verhuurders acht de regering dit ook mogelijk. De regering onderkent dat er zich hierbij verschillen kunnen voordoen tussen typen verhuurders. In de huurbrief is aangegeven dat, gegeven de adviezen van de Commissie Huurbeleid, ten behoeve van een nieuw huurprijsbeleid voor de komende jaren zal worden gewerkt aan een nieuw huurprijsstelsel, waarin het Woningwaarderingstelsel een nieuwe vorm en functie krijgt toebedeeld. De regering streeft er naar nog in 2002, om dit stelsel met

ingang van 1 juli 2005 te kunnen invoeren, de Tweede Kamer te informeren over de effecten op de huurprijzen in verschillende marktsegmenten van het voorgestane stelsel. Op basis van deze uitkomsten zal de regering zo mogelijk in 2002 een ontwerp van een nieuw Woningwaarderingstelsel ter advies aan de Raad van State voorleggen.

Gezien de nog benodigde tijd om dit stelsel daadwerkelijk te kunnen invoeren, is in de huurbrief aangegeven dat tot die tijd sprake zal zijn van een interimbeleid, waarin in de lijn van het voor de lange termijn voorgestane beleid, reeds enkele maatregelen worden getroffen.

Gelet op het Regeerakkoord en het advies van de Commissie Huurbeleid, is voor het jaar 2002 opnieuw uitgangspunt dat de huurprijzen zich gemiddeld genomen met niet meer dan de inflatie zullen ontwikkelen.

2.2.1.3. Huurgeschillenbeslechting

In 2002 staan met name verbetering van de dienstverlening aan de klanten, het vergroten van de bekendheid van het instituut Huurcommissie, haar uitspraken en het vergroten van de effecten van de uitspraken van de Huurcommissies centraal. Met deze doelstellingen wordt de normerende werking van de Huurcommissies vergroot.

Het aantal aanhangig gemaakte geschillen bij de Huurcommissies is de laatste jaren fors afgenomen. In 2002 worden 15 000 tot 20 000 zaken verwacht. Als gevolg van de sterk dalende werklast is in 2001 het Secretariaat van de Huurcommissies ingrijpend gereorganiseerd waarbij het aantal formatieplaatsen van 262 is teruggebracht naar 127. Daarnaast is een nieuw geautomatiseerd systeem geïmplementeerd. De ontspanning op de woningmarkt, de afname van de huurstijgingen, de verbetering van de kwaliteit en verschuiving van huur naar koop worden als meest belangrijke redenen voor de daling van het aantal geschillen gezien. Naast het beslechten van geschillen voeren de Huurcommissies ingeval gehurd wordt van een particuliere verhuurder, dan wel dat sprake is van huur van onzelfstandige woonruimte in een begeleid wonencomplex ook een toets uit op de redelijkheid van de huurprijs in het kader van de Huursubsidiewet. De huurder dient deze toets zelf aan te vragen bij de Huurcommissie. In het kader van de modernisering van de uitvoering van de huursubsidie, het programma Eos, zal bij de invoering van de nieuwe procedure eerste aanvraag in 2002 deze toets door het ministerie zelf worden gevraagd. Naar verwachting zullen in 2002 circa 20 000 van dergelijke verklaringen worden gevraagd en afgegeven.

In het kader van het verbeteren van de dienstverlening is een aantal concrete prestaties gedefinieerd:

- De doorlooptijd is eind 2002 voor 70% van de geschillen teruggebracht van de huidige 8 maanden naar een termijn van maximaal 4 maanden (voor het jaar 2003 wordt 95% nagestreefd);
- Bekendheid met uitspraken van de Huurcommissies wordt vergroot van 45% bij de verhuurders en 65% bij de huurders naar 75% voor beide groepen. Dit wordt o.a. gerealiseerd door het opzetten van een internetsite, het gericht toesturen van informatie en nieuwsbrieven en het inzetten van een aantal relatiebeheerders in het veld;
- De voorlichting wordt zodanig geprofessionaliseerd dat 80% van de vragen direct beantwoord kan worden en een klant snel duidelijkheid krijgt over de (on)mogelijkheid om een geschil aanhangig te maken en dit te winnen. Dit percentage is nu ongeveer 40%.

Voor de bekendheid van de Huurcommissies en haar uitspraken, en de daarmee beoogde vergroting van het normerend effect, zijn de volgende indicatoren vastgesteld;

- het streven is dat eind 2002 70% van de verhuurders rekening houdt met uitspraken van de Huurcommissies bij het vaststellen van algemeen beleid. Momenteel ligt dit percentage zo'n 10% lager;
- in 2002 wordt ernaar gestreefd dat het percentage verhuurders dat naar aanleiding van een uitspraak niet alleen de betreffende woning maar ook gelijksoortige woningen aanpast, toeneemt. Het indirecte effect van uitspraken wordt zo vergroot. De huidige percentages zijn respectievelijk bijna 30% van de corporaties en 8% van de particuliere verhuurders die gelijksoortige woning aanpassen, en 4% van alle verhuurders die de totale woningvoorraad aanpassen. Streefcijfers voor 2002 zijn afhankelijk van de onderhoudsprocedure (art. 18 HpW) en zullen in de loop van 2001 worden vastgesteld.

2.2.1.4. Huursubsidiewet

Met ingang van 1 juli 1997 is de huidige Huursubsidiewet van kracht. Het voornaamste doel van huursubsidie is om mensen met lagere inkomens te voorzien van goede en betaalbare huisvesting. De drie pijlers uit de Huursubsidiewet zijn:

- betaalbare huurlasten;
- medeverantwoordelijkheid verhuurders;
- vereenvoudiging regelgeving.

Betaalbare huurlasten

Voor het effect van de huursubsidie op de betaalbaarheid van het huren wordt gekeken naar een aantal indicatoren. In tabel 2.1 staat de ontwikkeling van het percentage huishoudens met een laag netto inkomen na woonlasten. Uit deze tabel komt naar voren dat het aandeel huishoudens met een lager netto inkomen na aftrek van de netto huur daalt t.o.v. een huishouden met een minimum-inkomen die een huur gelijk aan de aftoppingsgrens vanaf het subsidietijdvak 1997/1998.

Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat, vanaf de start van de nieuwe Huursubsidiewet, de toewijzingsruimte voor gemeenten om huishoudens woningen boven de aftoppingsgrenzen toe te wijzen is beperkt. Als gevolg hiervan neemt het aantal huishoudens met huursubsidie boven de aftoppingsgrenzen elk jaar af waardoor minder huishoudens te maken hebben met hoge woonlasten.

Tabel 2.1 Percentage huishoudens met een laag netto inkomen na woonlasten

	1997/1998	1998/1999	1999/2000
Alleenstaanden 65–	2,8%	2,6%	2,8%
Meerpersoons 65–*	7,0%	6,5%	5,7%
Alleenstaanden 65+	8,1%	7,8%	7,6%
Meerpersoons 65+	4,4%	4,6%	4,0%
Totaal	5,8%	5,5%	5,2%

* berekend met een twee-persoonshuishouden met één kind.

Het effect van de huursubsidie op de betaalbaarheid van het huren is ook af te lezen aan de ontwikkeling in de netto huurquote (de netto huurlasten als percentage van het netto inkomen) en de ninki (index van netto

inkomen na kale huurlasten, die is geïntroduceerd in de evaluatie van de huursubsidiewet (TK 2000–2001, 27 445, nr. 1). De netto huurquote geeft aan welk deel van het netto-inkomen aan huurlasten wordt besteed. De ninki geeft de ontwikkeling aan van het netto inkomen na aftrek van de huurlasten. Door het huurbeleid en de huursubsidie worden de netto huurquote en de ninki beïnvloed. Deze grootheden worden echter nog door veel meer factoren beïnvloed: de economische ontwikkeling, de werkloosheid, de hoogte van uitkeringen, fiscale maatregelen, etc. In vergelijking met de netto huurquote is de ninki minder gevoelig voor aanpassingen in de fiscale sfeer, bijvoorbeeld maatregelen waardoor de eigen bijdrage in de huur wordt verhoogd, terwijl de inkomensgevolgen daarvan fiscaal worden gecompenseerd. Daarnaast is de ninki een betere indicator voor betaalbaarheid van het wonen dan de netto huurquote. Immers, betaalbaarheid van het wonen gaat over de hoeveelheid gulden in de portemonnee en daar geeft de netto huurquote slechts een indirecte indicatie over.

In de tabellen 2.2 en 2.3 zijn achtereenvolgens de ninki en de netto huurquote voor de verschillende categorieën huursubsidieontvangers weergegeven.

Tabel 2.2 Ninki voor categorieën huursubsidieontvangers

	1997/1998	1998/1999	1999/2000
Alleenstaanden 65–	100,0	102,1	105,4
Meerpersoons 65–	100,0	102,2	106,2
Alleenstaanden 65+	100,0	102,2	108,4
Meerpersoons 65+	100,0	102,6	107,9
Totaal	100,0	102,1	106,6

Uit tabel 2.2 blijkt dat de ninki de afgelopen jaren is gestegen oftewel na aftrek van de woonlasten blijft er meer geld in de portemonnee over voor de overige uitgaven. Dit is mede veroorzaakt doordat de huurstijging het afgelopen jaar relatief beperkt is gebleven en de inkomensstijging voor de gehele groep relatief hoog is geweest.

Tabel 2.3 Netto huurquote voor verschillende groepen huursubsidieontvangers

	1997/1998	1998/1999	1999/2000
Alleenstaande 65–	25,7%	25,8%	25,9%
Meerpersoons 65–	18,2%	18,3%	18,4%
Alleenstaande 65+	23,5%	23,6%	23,1%
Meerpersoons 65+	19,6%	19,6%	19,3%
Totaal	21,8%	21,9%	21,8%

De nettohuurquotes zijn voor de huursubsidieontvangers nagenoeg gelijk gebleven. Dat wil zeggen dat het effect van de inkomensmaatregelen en het effect van de netto huurstijgingen even groot zijn geweest.

Afschaffen kindertoeslag

In de huursubsidie bestaat er momenteel een toeslag voor kinderen, deze bedraagt voor gezinnen met 1 of 2 kinderen EUR 174 en voor gezinnen met 3 of meer kinderen EUR 234 per jaar. In de motie Hofstra, Duivesteijn,

Jeekel (TK 1996–1997, 25 090) is het Kabinet gevraagd te kijken naar de ongelijke behandeling van niet huursubsidiegerechtigden met betrekking tot de kindertoeslag. In het naar de Vaste Kamercommissie gestuurde «Overzicht voorzieningen ten behoeve van kinderen» (kindernotitie) heeft het Kabinet uitgesproken dat de kindertoeslagen bij stroomlijning omgezet kunnen worden naar andere meer generieke regelingen zoals de kinderkortingen.

Met ingang van het tijdvak 2002/2003 zullen de kindertoeslagen daarom worden afgeschaft onder gelijktijdige fiscale compensatie via de kinderkortingen. Hiertoe wordt 1 juli 2002 de leeftijdsgrens voor kinderkortingen verhoogd van 16 naar 18 jaar. Gelijktijdig wordt met terugwerkende kracht de aanvullende kinderkorting verhoogd met EUR 117 voor gezinnen met 3 of meer kinderen en EUR 87 voor gezinnen met 1 of 2 kinderen. Deze verhogingen worden beperkt tot de maximale HSW inkomensgrens 2002–2003 ($\pm$ EUR 22 689). De bedragen komen overeen met het verlies aan kindertoeslag in de huursubsidie voor de periode 1 juli 2002 tot 1 januari 2003. Per 1 januari 2003 vindt vervolgens een verdere verhoging van de aanvullende kinderkorting plaats met EUR 117 voor gezinnen met 3 of meer kinderen en EUR 87 voor gezinnen met 1 of 2 kinderen teneinde de compensatie structureel te regelen.

Vangnetregeling

De vangnetregeling maakt onderdeel uit van de huursubsidiewet. Zij voorziet erin dat huurders die gedurende het subsidiejaar een plotselinge inkomensdaling ondervinden, op heel korte termijn een (aanvulling op de al toegekende huursubsidie) bijdrage kunnen krijgen. In 2000 zijn er 42 834 aanvragen beschikt van de begrote 47 500. Voor 2002 is de verwachting op 47 500 gehandhaafd.

Medeverantwoordelijkheid verhuurders

Omdat verhuurders invloed kunnen uitoefenen op het beroep dat op de huursubsidie wordt gedaan, kent de Huursubsidiewet een instrument om de medeverantwoordelijkheid van de verhuurders gestalte te geven, de prestatienormering. Deze prestatienormering kent een uitgavennorm en een verhuisnorm. De uitgavennorm heeft betrekking op de stijging van de gemiddelde huursubsidiebijdrage. De verhuisnorm heeft betrekking op het aantal huursubsidietoekenningen boven de aftoppingsgrens. Bij de uitgavennorm geldt dat alleen een bijdrage wordt opgelegd aan verhuurders als de norm op landelijk niveau wordt overschreden. De uitgavennorm voor het tijdvak 2001/2002 bedraagt 2,6%. Dit betekent dat de gemiddelde bijdrage huursubsidie in 2001/2002 ten hoogste 2,6% mag stijgen ten opzichte van het vorige tijdvak.

Om de medeverantwoordelijkheid van de verhuurders nog verder te versterken, wordt de uitgavennorm aangescherpt. Er wordt naar gestreefd een dergelijke norm in de Huursubsidiewet op te nemen, zodat hiervan al voor het huursubsidietijdvak 2002–2003 gebruik gemaakt kan worden.

Vereenvoudigen van de regelgeving en de uitvoering

Een verbetering van de efficiëntie en verhoging van de klantvriendelijkheid bij de verstrekking van huursubsidie zal de toegankelijkheid van de huursubsidie vergroten en daarmee het niet-gebruik van de huursubsidie verkleinen.

Het programma Eos, waar op dit moment aan wordt gewerkt, heeft als doel het moderniseren van de uitvoeringsorganisatie zodat de

Huursubsidiewet efficiënt, effectief en klantvriendelijk wordt uitgevoerd en wordt beschikt over een breed inzetbare, moderne uitvoeringsorganisatie. Dit doel wordt door drie veranderingen bereikt:

- het continueren van huursubsidie zonder dat daartoe een vervolgaanvraagformulier hoeft te worden ingediend, het automatisch continueren;
- het reageren op een huursubsidieverzoek binnen 4 weken;
- het inrichten van laagdrempelige klantcontactpunten.

Het automatisch continueren wordt geleidelijk ingevoerd en moet uiteindelijk leiden tot het automatisch continueren van zoveel mogelijk huishoudens in 2002 (circa 800 000).

In 2002 wordt gestart met een nieuwe procedure voor huishoudens die voor het eerst huursubsidie aanvragen. Hierbij zal gebruik gemaakt worden van de klantcontactpunten. Bij aanvang van de nieuwe procedure zal beschikt worden over een papieren loket (nieuw aanvraagformulier). Het inrichten van fysieke loketten (balie) zal geleidelijk plaatsvinden. Hiermee wordt in 2002 gestart. Zo mogelijk zal in 2002 ook gestart worden met de opzet van een telefonisch loket (telefoondesk). In de tijd zal nog een virtueel loket (internet) ontwikkeld worden.

Er is een wetswijziging in voorbereiding die de procedure «eerste aanvraag» en het inrichten van klantcontactpunten in 2002 mogelijk moet maken. Daarnaast zullen een aantal zaken die voortvloeien uit het Eos-programma worden geregeld.

De kosten van de huursubsidie bedragen voor het begrotingsjaar 2001 circa EUR 1 477 mln. Naar verwachting blijven die tot het begrotingsjaar 2006 ongeveer gelijk. Het aantal aanvragen vertoont een dalende lijn. In het subsidiejaar 2001/2002 is de verwachting dat het aantal aanvragen 1 019 000 zal zijn. In het subsidiejaar 2005/2006 wordt verwacht dat deze aantallen zullen zijn gedaald tot 991 000. Als gevolg van de huurstijging neemt de gemiddelde bijdrage van de huursubsidie toe (zie tabel 2.10).

Jaarlijks wordt verslag van de werking van de Huursubsidiewet uitgebracht. In deze rapportage wordt zowel aan beleidsmatige en kwantitatieve ontwikkelingen als ook aan uitvoeringsaspecten aandacht besteed.

Tabel 2.4. Maatschappelijke effecten en streefwaarden

Maatschappelijke effecten	Streefwaarde effect
<i>Huurgeschillen</i>	
Verhogen bekendheid van huurders en verhuurders met uitspraken Huurcommissie	75% bekend met uitspraken
Vergroten percentage verhuurders dat rekening houdt met uitspraken Huurcommissies	70% houdt hier rekening mee
<i>Huursubsidie</i>	
Gemiddelde ninki voor vier groepen uit de huursubsidie	gelijk of hoger dan in 1999/2000 (zie tabel 2.2)
Inflatievolgende huurprijsstijging	continuering in 2002 op inflatieniveau van 2,5% (afhankelijk van de inflatie)
Bekendheid met IHS	95% of meer in 2001
Stabiliseren niet-gebruik	gelijk of lager dan het percentage in 1998 [TK 1999–2000 25 831 nr. 6]
Minimaliseren percentage mis- en oneigenlijk gebruik	minder dan 5% in 2002
Stijging gemiddelde huursubsidiebijdrage	kleiner dan 2,6% in 2002
Percentage van verhuizers dat een woning wordt toegewezen boven de aftoppingsgrenzen	gelijk of lager dan 4%

Tabel 2.5. Prestaties 2002

<i>Huurwetgeving</i> Evaluatie huurwetgeving
<i>Huurprijsbeleid en huurgeschillen</i>
Uitbrengen van de huurbrief in oktober 2002
Beslechten van 20 000 huurgeschillen
20 000 toetsingen van de huurprijs bij nieuwe huursubsidieaanvragen
Terugbrengen doorlooptijd huurgeschillen: 70% wordt binnen 4 maanden in 2002 afgedaan (95% in 2003)
Professionalisering voorlichting: 80% van de vragen wordt direct beantwoord
<i>Huursubsidie</i>
Invoering klant-contactpunten: 1 papieren, 1 telefonisch, 1 virtueel en zoveel mogelijk fysieke loketten
Automatisch continueren van alle continuanten (circa 800 000) HS-gebruikers
Invoeren nieuwe procedure alle eerste aanvragen huursubsidie (circa 200 000)

2.2.2. Betaalbare woonkeuze kopen

In het algemeen zijn de zeggenschap over en de verantwoordelijkheid voor de woning het grootst bij eigen woningbezit. Bewoners genieten dan immers niet alleen het gebruik van de woning, maar hebben ook het eigendom. Het beleid is gericht op een verdere groei van het eigen woningbezit. Hiertoe is een aantal maatregelen c.q. instrumenten ontwikkeld:

- verkoop van huurwoningen;
- nationale Hypotheek Garantie;
- wet bevordering eigenwoningbezit.

Daarnaast is tijdens de behandeling van de nota Mensen Wensen Wonen bij motie (TK 2000–2001, 27 559, nr. 7) aandacht gevraagd voor de inrichting van een kwalitatief hoogwaardige sociale koopsector die ook op termijn haar waarde weet te behouden. Hiertoe zullen in de komende periode initiatieven worden ontplooid.

Verkoop van huurwoningen

Om te kunnen realiseren dat in 2010 65% van de woningvoorraad uit eigen woningen bestaat, kan niet worden volstaan met toevoegen aan de woningvoorraad. Daarom zullen huurwoningen door verkoop in eigen woningen worden omgezet. Zie hiervoor artikel 4.

Nationale Hypotheek Garantie

Met de Nationale Hypotheek Garantie is het mogelijk om zonder eigen middelen tot 125% van de koopsom van het huis te financieren. Hierdoor zijn financiers eerder bereid tot het verstrekken van een lening, is een korting op de rente mogelijk en is er een beperking van het vermogensrisico. Het Waarborgfonds Eigen Woningen verstrekt de Nationale Hypotheek Garantie. Jaarlijks worden er circa 60 000 garanties verstrekt.

Wet bevordering eigenwoningbezit

De wet bevordering eigenwoningbezit (BEW) is sinds 1 januari 2001 in werking getreden. Het doel van de BEW is om de keuzevrijheid tussen huren en kopen voor mensen met lagere inkomens te vergroten. Begin 2002, bij de eerste rapportage BEW, zullen de streefwaarden voor de begroting van 2003 nader worden ingevuld. De monitoring van de wet BEW is in de wet vastgelegd. In 2002 zal een rapportage worden uitgebracht met daarin de eerste resultaten van de werking van de wet BEW. Na 4 jaar zal een evaluatie van de wet BEW worden opgesteld. Vooruitlopend op de rapportage in 2002 zal per 1/1/2002 art 22 BEW zodanig worden aangepast dat bij AMvB verkoop onder voorwaarden in de BEW kan worden ondergebracht.

Om de bekendheid van de wet BEW te vergroten worden de nodige voorlichtingsactiviteiten uitgevoerd, ook richting de financiers.

Het budget van de BEW bedraagt voor 2002 circa EUR 56 mln. Naar verwachting loopt dit nog op tot EUR 141 mln in het begrotingsjaar 2005.

Tabel 2.6 Maatschappelijke effecten en streefwaarden

Maatschappelijke effecten	Streefwaarde effect
Bekendheid BEW-regeling bij financiers	95% in 2002
Aantal NHG-borgstellingen	60 000 in 2002
Bekendheid NHG-regeling bij financiers	95% in 2002

Tabel 2.7. Prestaties 2002

Uitvoering Wet BEW
Eerste rapportage BEW
100% BEW-aanvragen binnen twee weken verwerken

2.2.3. Versterking van de positie van de burger bij huur en koop

Voor individuele kopers en huurders is het soms moeilijk een vuist te maken in de interactie met marktpartijen, corporaties en overheden over plannen en beslissingen over de woning of de woonomgeving. In het algemeen kan worden gesteld dat de positie van de burger in dit krachtenspel relatief zwak is. Om de positie van de burger te versterken worden de volgende acties ondernomen:

- aanpassing(en) in wet- en regelgeving (woonwet, burgerlijk wetboek);
- ondersteunen belangenverenigingen;

- experimenten;
- overige onderwerpen.

Aanpassing in wet- en regelgeving

Een werkgroep (bestaande uit vertegenwoordigers van de ministeries van Justitie en VROM, het notariaat, de advocatuur, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging Eigen Huis (VEH) heeft een aantal voorstellen gedaan voor de aanpassing van het appartementsrecht. Als deze voorstellen worden overgenomen door de Kamer(s) dan zullen deze leiden tot een wijziging van dat onderdeel van het Burgerlijk Wetboek. De voorstellen die vooral van belang zijn betreffen de aanscherping van eisen waaraan een Vereniging van Eigenaren (VvE) moet voldoen, zoals een verplichting tot het instellen en instandhouden van een reservefonds voor toekomstig onderhoud aan de gemeenschappelijke gedeelten van een woongebouw. Naar verwachting kunnen de voorstellen in de loop van het jaar 2002 worden omgezet in een (formeel) wetsvoorstel.

Ondersteunen belangenverenigingen

Om de positie van de burger te versterken verstrekt VROM een bijdrage aan de Vereniging Eigen Huis, de Nederlandse Woonbond en aan het Landelijk Contact Vrouwen Adviescommissies.

Experimenten

Vouchers Wonen en Wonen en zorg

In 2000 en 2001 heeft een uitgebreide verkenning plaatsgevonden naar de mogelijkheden van Vouchers Wonen en Wonen en Zorg (Vouchers-Wonen en Vouchers Wonen en Zorg) (zie ook artikel 5).

Op basis van deze verkenning is geconcludeerd dat inzet van een Voucher Wonen vooral voor specifieke doelgroepen zoals starters op de woningmarkt veelbelovend kan zijn. Om de werking en de effecten hiervan nader te exploreren zullen bij één of meer woningcorporaties kleinschalige experimenten worden uitgevoerd in samenwerking met de Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting. De periode tot 1 juli 2002 wordt gebruikt om de experimenten uit te werken en om zo nodig wijziging van de Huursubsidiewet door te voeren. De experimenten zullen een meerjarige looptijd hebben.

Mediation Huurcommissies

In het najaar van 2001 is een pilotproject Mediation bij de Huurcommissies opgestart. Deze pilot loopt door tot en met het derde kwartaal van 2003. Gedurende deze periode worden honderd zaken door middel van mediation, een alternatieve vorm van geschillen beslechting, afgehandeld. Het aantal zaken is evenredig verdeeld over de acht maanden dat de pilot loopt. Als gevolg hiervan worden in 2002 50 zaken afgehandeld.

Overige onderwerpen

Wetsvoorstel koop van onroerende zaken en aanneming van werk

Om de positie van de burger te versterken is er het wetsvoorstel koop van onroerende zaken en aanneming van werk (TK 1999–2000, 23 095). De voornaamste punten elementen van dit wetsvoorstel zijn:

- * 3 dagen bedenktijd voor de particuliere koper van een woning;
- * storting in depot bij een notaris van maximaal de laatste 5% van de

koop-/aanneemsom, tot het moment waarop de nieuwbouwwoning zonder gebreken is opgeleverd, dan wel de eventuele opleveringsgebreken volledig zijn verholpen.

Het voorstel moet nog door de Tweede Kamer worden behandeld. Indien er instemming is, is de verwachting dat invoering van het wetsvoorstel in 2002 mogelijk is.

MDW project Positie van de koper op de Nieuwbouwmarkt

Op de deelmarkt voor nieuwbouwwoningen blijkt de positie van de consument-koper ten opzichte van de aanbiedende partijen relatief zwak te zijn. De centrale vraag in dit MDW (Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit) project is hoe de preferenties van de koper op de markt voor nieuwbouwwoningen beter geacommodeerd kan worden. Dit project zal in 2002 worden afgerond.

Tabel 2.8 Maatschappelijke effecten en streefwaarden

Maatschappelijke effecten	Streefwaarden
Toename eigen woningbezit	65% in 2010

Tabel 2.9 Prestaties 2002

Start experiment Vouchers Wonen 1 juli 2002
Afhandelen 50 geschillen met behulp van mediation

2.3. Groeiparagraaf

Betaalbare keuze huren

- Preventief effect van huurgeschillenbeslechting op gedrag verhuurders vanaf begroting 2003.
- Effect van huurgeschillenbeslechting op gedrag verhuurders i.v.m. hoogte van de huur streefwaarde mogelijk in begroting 2003.

Betaalbare keuze kopen

- Aantallen woningen verkocht met korting beschikbaar in begroting 2003.
- Gemiddelde ninki voor vier groepen uit de BEW beschikbaar in begroting 2003.
- Slaagkans voor huishoudens met een inkomen beneden de BEW-grens weer beschikbaar voor 2002, opnemen in begroting 2003.
- Percentage van huishoudens met een inkomen beneden de BEW-grens dat een eigen woning bezit.
- Percentage gebruik BEW bij huishoudens die in aanmerking komen nader te bepalen.
- Gegevens over de relatie inkomen/kwaliteit voor 2002 komen weer beschikbaar in 2003.

2.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	2 124 742	1 935 391	1 809 831	1 612 881	1 665 120	1 699 030	1 729 053
Uitgaven:	2 098 476	2 023 460	1 884 198	1 657 509	1 694 262	1 718 795	1 743 855
Programma	2 036 511	1 962 945	1 833 737	1 616 140	1 652 400	1 676 690	1 701 750
Betaalbare woonkeuze huren	1 949 188	1 870 913	1 728 928	1 492 828	1 513 543	1 518 524	1 522 065
Huursubsidie	1 448 754	1 477 151	1 450 379	1 440 218	1 460 800	1 465 456	1 467 026
Bijdrage huurlasten	57 194	48 373	44 017	44 879	45 741	46 603	48 736
Kostenvergoeding verhuurders	17 264	9 257					
Bijdragen nieuwbouw huurwoningen	20 389	9 743	7 939	7 332	6 870	6 357	6 226
Afkoop jaarlijkse bijdragen Wet Balansverkorting		791					
Afkoop DKP-subsidies beleggers en particulieren	226 789	1 390					
Afkoop subsidies NWI's	177 778	324 522	226 140	172	132	108	77
Huurgewenningsbijdragen		23					
Compensatie huurders Enschede	227	454	454	227			
Betaalbare woonkeuze kopen	84 111	88 835	100 827	118 993	134 475	153 711	175 257
Bevordering eigen woningbezit		28 030	56 060	84 573	112 603	140 633	166 953
Bijdragen woningen marktsector en premiekoop	83 405	59 309	44 244	34 170	21 781	13 069	8 304
Gewenningssubsidiereregeling eigen woningbezit	707	588	523	250	90	9	
Compensatie eigenaar/bewoners Enschede		908					
Versterking positie burger bij huur en koop	1 465	1 480	1 480	1 480	1 480	1 508	1 508
Subsidie woonconsumentenorganisaties	1 465	1 480	1 480	1 480	1 480	1 508	1 508
Onverdeeld programma	1 747	1 718	2 503	2 840	2 902	2 947	2 920
Afkoop subsidies woonwagens	141	4					
Woonwagens	506	433	375	299	269	222	195
Kennisoeverdracht, experimenten e.a.	272	159	45	45	45	45	45
Onderzoek	828	737	737	737	737	737	737
Communicatie-instrumenten			817	1 134	1 134	1 134	1 134
Nader aan te wijzen		384	528	624	717	807	807
Apparaat	61 965	60 515	50 460	41 369	41 862	42 105	42 105
Uitvoering huursubsidie	39 251	35 741	32 205	23 266	23 720	23 720	23 720
Uitvoering eigen woning-regelingen	4 808	5 475	2 818	2 818	2 818	2 818	2 818
Onverdeeld apparaat	17 906	19 299	15 437	15 284	15 324	15 567	15 567
Ontvangsten:	65 250	71 483	74 395	37 057	34 607	29 616	23 217

Toelichting:

Bij dit beleidsartikel betreft de uitgavenraming 2002 voor circa 80% uitgaven voor huursubsidie. In de jaren daarna loopt dit aandeel op tot ca. 87% van de totale programmauitgaven. Bij het instrument Bevordering eigen woningbezit (BEW), dat per 1-1-2001 in werking is getreden, nemen de geraamde budgetten jaarlijks toe als gevolg van de «stapeling» van jaargangen aan jaarlijkse bijdragen. Immers, elk jaar worden verplichtingen aangegaan die 15 jaar lang tot een jaarlijkse bijdrage leiden. In 2002 wordt circa 15% van het uitgavenbudget aan oude regelingen (instrumenten) uitgegeven, wat de jaren daarna sterk zal afnemen. Een majeure post in 2002 hierbij is de afkoop van niet-winstbeogende instellingen (NWI's). De beleidsdoelstelling hiervan is het verbreken van de financiële relatie van het Rijk met de NWI's. Dit wordt bereikt door het afkopen van de

(jaarlijkse) DKP-subsidies en het verstrekken van sanerings- of overname-subsidies in de situatie dat er sprake is van financiële tekorten bij de NWI's.

Verder is binnen dit beleidsartikel sprake van de uitfinanciering van oude regelingen zoals subsidies voor woonwagens en standplaatsen, bijdragen woningen marktsector en premiekoopwoningen (bijdragen eigen woningen), bijdragen nieuwbouw huurwoningen en Gewenningssubsidie eigen woningbezit (GEW).

Door verdergaande automatisering, klantgerichtheid en doelmatiger werken zullen de apparaatskosten vanaf 2002 afnemen tot een niveau van ruim EUR 41 mln per jaar.

Doelmatigheidsgetal huursubsidie

Tabel 2.10 Aantallen en uitvoeringskosten beschikte huursubsidie-aanvragen

	realisatie 2000	2001	2002
Kosten (in EUR 1mln)			
Apparaatskosten VROM	37,6	37,2	35,2
Kostenvergoeding verhuurders	17,2	9,3	0,0
Declaratiekosten Gemeenten Vangnetregeling	17,3	14,0	8,6
Totaal kosten	72,1	60,5	43,8
Aantal beschikte aanvragen			
aantal beschikkingen Huursubsidie	1 054 577	1 014 500	1 008 000
aantal beschikkingen Vangnet	42 834	47 500	47 500
aantal beschikkingen GEW	472	40	
Totaal aantal aanvragen	1 097 883	1 062 040	1 055 500
Kosten per aanvraag (in EUR 1)	66	57	42

De daling van de kosten in 2001 en 2002 is onder andere het gevolg van de uitvoering van het EOS-project conform de afspraken in het regeerakkoord.

De verlaging bij kostenvergoeding verhuurders heeft te maken met het afschaffen van de kostenvergoeding als gevolg van het automatisch continueren. Dit zijn eveneens de gevolgen van het EOS-project. De daling van de kosten Vangnetregeling heeft als oorzaak dat de kostenvergoeding voor positieve en negatieve beschikkingen, geslagen door gemeenten, is verlaagd bij wijziging van de Huursubsidiewet per 1 juli 2001. Deze verlaging is gebaseerd op het onderzoek naar uitvoeringskosten Vangnetregeling door Regioplan Onderzoek, Advies en Informatie. Hiervan is melding gemaakt in de Evaluatie van de Huursubsidiewet en de Vangnetregeling van oktober 2000 (TK 2000-2001, 27 559).

De in dit overzicht gepresenteerde aantallen beschikte aanvragen hebben betrekking op de verwerking in een kalenderjaar. De huursubsidie-systematiek is gebaseerd op tijdvakken die lopen van 1 juli tot 1 juli. Om die reden kunnen ze afwijken van gepresenteerde aantallen die op tijdvakbasis zijn weergegeven.

De aantallen beschikte aanvragen betreffen zowel de positieve als de negatieve aanvragen.

Hoewel de GEW regeling per 1-1-2001 is beëindigd met de inwerkingtreding van de BEW regeling, konden door de overgangsregeling aanvragen nog tot en met 30 juni 2001 in behandeling worden genomen.

2.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	1 884 198	1 657 509	1 694 262	1 718 795	1 743 855
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	1 121 382	125 561	112 764	103 643	98 652
A. In % van totale uitgaven	60%	8%	7%	6%	6%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	762 816	1 531 948	1 581 498	1 615 152	1 645 203
B. In % van totale uitgaven	40%	92%	93%	94%	94%

Toelichting:

Uit de tabel blijkt dat voor 2002 40% van het budget flexibel is. Dit betekent dat 60% van het budget benodigd is voor uitgaven aan verplichtingen die tot en met 2001 zijn aangegaan.

Dit betreft de volledige budgetten van de «oude regelingen», de apparaatskosten exclusief juridische instrumenten, Bevordering eigen woningbezit (BEW) en alleen voor 2002 de budgetten voor onderzoek en kennisoverdracht, woonconsumenten alsmede de helft van de budgetten van huursubsidie en Bijdrage huurlasten (Vangnetregeling). Vanwege de tijdvak systematiek (1 juli–30 juni) liggen de uitgaven van deze laatste 2 instrumenten in de eerste helft van 2002 grosso modo vast, ten gevolge van de verplichtingen die aan het begin van het tijdvak (dus in 2001) zijn aangegaan.

Voor de uitgaven van BEW geldt in principe hetzelfde. De bijdragen liggen in principe 15 jaar vast met een driejaarlijkse inkomenstoets.

De uitgaven van de huursubsidie en de Vangnetregeling zijn alleen direct te beïnvloeden door aanpassing van de wet respectievelijk de regeling. Iedere aanvrager die aan de voorwaarden voldoet komt in aanmerking voor een subsidie. Als hiermee rekening wordt gehouden daalt de budgetflexibiliteit bij het onderhavige artikel tot circa 1,2%.

Bestuurlijke invalshoek

De budgetflexibiliteit wordt verder beperkt door bestuurlijke afspraken gemaakt met de woonconsumentenorganisaties. Dit betreft een budget van circa EUR 1,4 mln per jaar.

Artikel 3. Duurzame woningen en gebouwen

3.1. Algemene beleidsdoelstelling

Duurzame kwaliteit is gewenst bij de totstandkoming en verbetering van woningen en gebouwen. Afstemming van het aanbod op de maatschappelijke vraag naar bruikbaarheid, veiligheid, gezondheid, energiebesparing en milieubelasting is belangrijk. Binnen deze hoofddoelstelling worden vier operationele doelstellingen onderscheiden:

- garanderen van de minimale kwaliteit van woningen en gebouwen;
- verbeteren van de kwaliteit van woningen en gebouwen en het stimuleren van innovatie;
- bevorderen van de invloed van de burger op de kwaliteit bij totstandkoming van woningen en gebouwen;
- coördinatie bouwbeleid.

3.2. Operationele doelstellingen

3.2.1. Garanderen van een minimale kwaliteit van woningen en gebouwen

In de bouwregelgeving is de minimale kwaliteit van woningen en gebouwen vastgelegd. De bouwregelgeving richt zich niet alleen op de nieuwbouw maar ook op verbouw.

Conversie en aanscherping van eisen in het bouwbesluit

Begin 2002 zal een nieuw «geconverteerd» Bouwbesluit (het Bouwbesluit 2002) in werking treden. Hiermee wordt de bouwregelgeving vereenvoudigd en toegankelijker gemaakt en zullen de functionele eisen, die thans nog gelden bij de niet-woningen, worden vervangen door prestatie-eisen, zoals bij woningen al het geval is. Ook zal een aantal kwaliteitseisen worden verhoogd.

De vereiste functionele kwaliteit van woningen en gebouwen wordt aangescherpt: bijvoorbeeld voor de isolatie voor contactgeluid in woningen (verhoging met 5dB) en de introductie van een minimum-eis voor de hoogte van plafonds (van 2,40 naar 2,60 m). Het «Actieprogramma bouwen, veiligheid en gezondheid» dat medio 2002 aan de Kamer zal worden gezonden, gaat in op veiligheid en binnenklimaat. Doel is eventuele lacunes in regelgeving, uitvoering en handhaving van de veiligheids- en gezondheidsaspecten van woningen en gebouwen weg te nemen, bestaande kwaliteits- en prestatie-eisen te herijken en te verduidelijken, en de voorlichting daarover te intensiveren. Met de ontwikkeling van normen voor straling en energiegebruik in woningen en utiliteitsgebouwen, watergebruik en milieubelasting van te gebruiken materialen draagt de bouwregelgeving bij aan milieudoelen en gezondheid. Van groot belang is dat de vigerende regelgeving ook daadwerkelijk wordt toegepast en nageleefd. Naast de intensivering van het (tweede lijns-) toezicht op de handhaving van de bouwregelgeving door gemeenten (zie verder artikel 13 Handhaving), zullen daarom ook activiteiten op het gebied van voorlichting en verbetering van de wet- en regelgeving nader worden uitgewerkt. Basis hiervoor biedt het, gezamenlijk met de VNG, ontwikkelde «Actieprogramma handhaving bouwregelgeving».

Vereenvoudiging en verbetering van de toegankelijkheid van de bouwregelgeving

De functionele eisen, die thans nog gelden bij de niet-woningen, worden vervangen door prestatie-eisen, zoals bij woningen al het geval is.

De toekomst van de bouwregelgeving:

Verschillende projecten die van invloed zijn op de toekomst van de bouwregelgeving krijgen in 2002 een vervolg. Eind 2000 heeft het Overlegplatform bouwregelgeving haar visie op de toekomst van bouwregelgeving geformuleerd. Deze visie is in de loop van 2001 door het platform verder uitgewerkt. Belangrijk element hiervan vormt de introductie van een zogenaamd gebouwdossier.

Daarnaast onderzoekt de Werkgroep Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW) de samenloop van procedures bij het realiseren van een gebouw, de kosten van de bouwleges en de mogelijkheden die ICT biedt bij het digitaal kunnen toetsen van een bouwvergunningaanvraag. Verder heeft de commissie Alders medio juni 2001 gerapporteerd.

In een brede beleidsbrief, die nog in 2001 verschijnt, zal worden ingegaan op de gevolgen van de uitkomsten van de verschillende hiervoor genoemde onderzoeken en rapportages voor de toekomst van de bouwregelgeving. Hierin zal een toekomstvisie op de bouwregelgeving worden gepresenteerd, waarin elementen als verdergaande vereenvoudiging, stroomlijning van procedures en wetgeving, de vormgeving van een gebouwdossier, de brandveiligheidseisen en de verbetering van de handhaving van de bouwregelgeving door gemeenten een rol spelen. Hiermee wordt in 2002 verder uitwerking gegeven aan het streven naar verhoging van het minimale kwaliteitsniveau van woningen en gebouwen en aan de verbetering van de toegankelijkheid en toepasbaarheid van de bouwregelgeving.

Tabel 3.1 Prestaties 2002

Operationeel doel: Garanderen van een minimale kwaliteit van woningen en gebouwen
Actieprogramma veilig en gezond bouwen (medio 2002) Ontwikkeling van normen watergebruik in gebouwen en de (maximale) milieubelasting van de te gebruiken materialen Meer toegankelijke structuur van het Bouwbesluit per 1-4-2002 (d.m.v. de conversie) Vereenvoudiging van de bouwvergunningsprocedure (voorjaar 2002) o.b.v. evaluatie praktijkproef in 2001 Wijziging Woningwet, ter invulling acties van het actieprogramma Handhaving bouwregelgeving (najaar 2002) Uitwerking brede beleidsbrief over de toekomst van de bouwregelgeving

3.2.2. Verbeteren van de kwaliteit woningen en gebouwen en stimuleren van innovatie

Maatschappelijke ontwikkelingen maken het nodig maar ook mogelijk om verdergaande verbeteringen in de kwaliteit van woningen en gebouwen door te voeren. VROM zal vooral die bouwtechnische verbeteringen stimuleren die bijdragen aan een energiezuinige en duurzame gebouwde omgeving. De bestaande bouw krijgt de komende jaren prioriteit.

Dat laat overigens onverlet dat ook bij nieuwbouw zal worden gestimuleerd een hoog ambitieniveau na te streven.

Het beleidsprogramma Duurzaam bouwen (Dubo) 2000–2004 streeft naar vermindering van de milieubelasting bij ontwikkeling en beheer van de gebouwde omgeving. Tot dusver heeft het Dubo-beleid voornamelijk een agenderende functie gehad. Vanuit het Beleidsprogramma Dubo dient de stap te worden gezet naar verankering van dubo in beleid en praktijk. Verankering in beleid en praktijk is nodig om de daartoe ontwikkelde

bouwmethoden en technieken op grote schaal toegepast te krijgen. De tussentijdse evaluatie in 2001 van het uitvoeringsprogramma Dubo moet leiden tot een beter (kwantificeerbaar) inzicht in de effecten van het beleid, zodat de genoemde verankering gericht kan worden ingezet en een visie kan worden gegeven op de verdeling van verantwoordelijkheden voor de uitvoering van het beleid. Dit zal worden verwerkt in het uitvoeringsprogramma voor de periode 2002–2003 en een visie op het duurzaam bouwen op langere termijn.

Energiebesparing gebouwde omgeving

Energiebesparingsmaatregelen in de gebouwde omgeving moeten leiden tot 3 Mton CO₂-reductie in 2010.

Daartoe wordt een aantal instrumenten ingezet.

- Uitvoeren van het, in 2000, voor woningen geïntroduceerde Energieprestatieadvies (EPA) waarmee de energetische kwaliteit van een bestaand gebouw kan worden bepaald. Met behulp van een energiepremieregeling worden de toepassing van hoogrendementsverwarmingsketels, isolatiemateriaal en dubbel glas, financieel gestimuleerd. In 2002 wordt, met het oog op vergroting van het effect van het energieprestatieadvies, gewerkt aan de kwaliteitsborging ervan. Medio 2002 zal dit traject worden afgerond. Daarnaast zal de ontwikkeling van andere energiebesparingsmogelijkheden, alsmede de kennisoverdracht daarover gericht worden gestimuleerd. De Tweede Kamer zal hierover bij brief nader worden geïnformeerd.
- Bijzondere aandacht zal in 2002 worden besteed aan het stimuleren van energiebesparing bij lagere inkomensgroepen (huishoudens met een inkomen lager dan EUR 12 252). Er wordt een tender uitgeschreven waarvoor EUR 2,3 mln beschikbaar is in 2002. Het bereik is 16 000 huishoudens waarbij EUR 68 per jaar besparing wordt beoogd. Het is de bedoeling om deze huishoudens gericht te adviseren en toepassing van kleine energiebesparende maatregelen te ondersteunen.
- In 2002 zal voor de categorieën in de utiliteitsbouw -bank- en verzekeringswezen, sport en horeca de verdere toepassing van het Energiebesparingsadvies voor de utiliteitsbouw (EPA-u) worden gestimuleerd. Ook zal voor de nieuwe doelgroepen gezondheidszorg, onderwijs en detailhandel de ontwikkeling van het EPA-u instrumentarium worden gestimuleerd. Hiertoe zullen via het Besluit Subsidie Energieprogramma's (BSE) EPA-u experimenten financieel worden ondersteund. Tevens zal ervaring worden opgedaan met de financiële ondersteuning van het EPA-u via de Energie Investerings-Aftrekregeling (EIA) en de Energie Investerings-Aftrekregeling voor Non Profitorganisaties (EINP).
- De energiepremieregeling wordt in 2002 uitgebreid met een stimuleringsregeling energiebesparing en duurzame energie voor nieuwbouwwoningen, bedoeld om «bovenwettelijke» maatregelen ten behoeve van energiebesparing te stimuleren. Op deze wijze is het mogelijk om ervaring op te doen met de effecten van deze maatregelen alvorens deze breed voorgeschreven in de brede bouwstroom van toepassing worden verklaard.
- Het programma Energie Efficiency Rijkshuisvesting (EER) beoogt rendabele energiebesparende maatregelen in de rijkshuisvesting te ondersteunen. Bij de start van het programma in 1991 is een energiebesparing in de rijkshuisvesting van 17% in 2000 ten opzichte van 1989 beoogd. Dit programma wordt na evaluatie in 2001, in 2002 afgerond.
- In de Uitvoeringsnota klimaatbeleid is het Programma Innovatieve Technieken rijkshuisvesting (PIT) opgenomen. Geëxperimenteerd zal worden met nieuwe technieken die naar verwachting binnen circa 5

jaar rendabel zullen worden. Tijdens de looptijd van dit programma tot en met 2004, wordt beoogd 10 à 15 projecten uit te voeren waarin innovatieve technieken zijn toegepast. Kritische succesfactoren zijn de energieprijzen en de bereidheid van gebruikers om zelf 50% van de kosten te dragen.

Verbetering van de gebruikswaarde van woningen en gebouwen:

In de nieuwbouw heeft verbetering van de kwaliteit van woningen en gebouwen allereerst betrekking op het vergroten van de bruikbaarheid ervan, ook op de langere termijn. Gericht inspelen op zowel de maatschappelijk gewenste ontwikkelingen als op de individuele vraag is daarbij een belangrijke voorwaarde.

Het subsidie- en voorbeeldprogramma Industrieel, Flexibel en Demontabel bouwen van VROM en EZ heeft tot doel opdrachtgevers te stimuleren juist voor deze bouwwijze te kiezen. IFD-bouwen biedt nieuwe kansen voor consumentgericht, duurzaam en levensloopbestendig bouwen.

Duurzaam bouwen in de utiliteitssector

Het instrumentarium en budget dat wordt ingezet om duurzaam bouwen in de utiliteitssector te implementeren bestaat uit het Nationaal Pakket Duurzaam Bouwen (een aantal door de bouwbranche zelf geselecteerde maatregelen en technieken) en het Nationaal Register waarin in 2001 circa 120 ondernemingen ingeschreven staan. Tot 2003 wordt gestreefd wordt naar een jaarlijkse verdubbeling.

Om partijen in de verschillende sectoren waar duurzaamheid nog niet in het bedrijfsbeleid is verwerkt, de drempel over te helpen worden met steun van VROM demonstratieprojecten ontwikkeld. In de periode 2000–2004 wordt beoogd circa 15 van dergelijke projecten te entameren. Het aantal deelnemers in het Nationaal Register wordt vooralsnog gezien als beste indicator voor het succes van het beleid met betrekking tot duurzaam bouwen in de utiliteitssector. Kritische succesfactor vormen de (meer-)kosten van duurzaam bouwen. VROM laat onderzoek verrichten waarmee de ontwikkeling en uitvoering van het beleid worden ondersteund, bijvoorbeeld onderzoek naar de kwantitatieve prestatie-eisen en milieueffecten van duurzaam bouwen op gebouwniveau. Ook de effecten van algemeen regeringsbeleid op de kosten van rijkshuisvesting worden onderzocht.

Vervanging loden leidingen

Bij bestaande woningen en gebouwen zullen loden leidingen worden vervangen door het uitvoeren van de stimuleringsregeling loden leidingen. Tot en met 2005 worden 20 000 beschikkingen afgegeven.

Tabel 3.2. Prestaties 2002

<p>Operationeel doel: Verbeteren van de kwaliteit woningen en gebouwen en stimuleren van innovatie</p>
<p>Uitvoeringsprogramma Dubo: na evaluatie en herijking   Uitvoeren Energieprestatieadvies; Informeren TK andere energiebesparingsmogelijkheden   Tender voor energiebesparing lagere inkomensgroepen   Evaluatie van effectiviteit Dubo in utiliteitssector   Evaluatie van toepassingsmogelijkheden energiebesparingsmaatregelen uit koepelprogramma energiebesparing gebouwde omgeving   Stimulering Energiebesparingsadvies in de utiliteitsbouw   Stimulering energieprestatie-advies voor nieuwe doelgroepen en Energieinvesteringsaftrekregeling   Uitbreiding energiepremieregeling voor nieuwbouwwoningen   Uitvoering van het IFD-demonstratieprogramma incl. de kennisoverdracht   Tenminste 3 demonstratieprojecten voor Dubo-utiliteitssector   4884 beschikkingen loden leidingen</p>

3.2.3. Bevorderen van de invloed van de burger bij de totstandkoming van woningen

Minder uniformiteit en meer diversiteit, onderscheid en eigenheid zijn van belang bij de toekomstige kwaliteit van woningen en gebouwen. Flexibiliteit in het ontwerp, de indeling en de uitvoering van nieuw te bouwen woningen bieden een betere afstemming op de wensen en behoeften van de bewoners of gebruikers. De burger wil meer zeggenschap over de eigen woon- en leefsituatie. Direct invloed hebben op de vormgeving en kwaliteit van de woning geeft daar uiting aan. Voor VROM is een belangrijk doel te bevorderen dat burgers beter betrokken worden bij het bouwproces.

Particulier opdrachtgeverschap

Door particulier opdrachtgeverschap wordt bevorderd dat (groepen) bewoners juridische zeggenschap en verantwoordelijkheid krijgen voor het gebruik van de bouwgrond en het ontwerp en de wijze waarop de woning wordt gerealiseerd. Het streven is dat vanaf 2005 30% van alle nieuw te bouwen woningen via particulier opdrachtgeverschap wordt gerealiseerd.

Op een aantal manieren zal particulier opdrachtgeverschap worden versterkt:

- bij de tweede ronde «verstedelijkingsgesprekken» in 2001 zal het Rijk bestuurlijke afspraken maken over de beschikbaarheid van vrije kavels in zowel de uitleg- als binnenstedelijke herstructureringsgebieden;
- het innovatieprogramma stedelijke vernieuwing (zie artikel 4) zal gemeenten, corporaties en marktpartijen stimuleren experimenten en voorbeeldprojecten op te zetten;
- het kennisniveau van de burger zal worden verhoogd;
- verankering in de grondexploitatiewet;
- gerichte inzet van middelen uit het innovatiebudget voor lagere inkomensgroepen.

Kritische succesfactor is de mate waarin (markt)partijen dit daadwerkelijk zullen oppakken en voorstellen willen indienen. De ontwikkelingen terzake zullen van rijkszijde nauwgezet worden gevolgd. Daartoe wordt een monitoringprogramma ontwikkeld.

In 2002 zal onderzoek worden gedaan naar de knelpunten in de keuzevrijheid en zeggenschap van de consument-koper op de nieuwbouwwaard. Naar verwachting wordt de Kamer over de resultaten van dit project in mei 2002 geïnformeerd.

Vergunningvrij bouwen en welstand:

Naar verwachting zal met ingang van 1 april 2002 de vernieuwde Woningwet in werking treden. Daarin is bepaald voor welk type bouwwerken een bouwvergunning verplicht is en welke daarvan zijn vrijgesteld. Het aandeel bouwvergunningvrije bouwwerken zal toenemen. Voor bouwwerken waarvoor een bouwvergunning wel nodig is bestaat de mogelijkheid om deze gefaseerd te verkrijgen waarmee meer flexibiliteit in het proces van ontwerp en uitvoering mogelijk wordt. Met de vernieuwing van de Woningwet zal het welstandstoezicht, transparanter en toetsbaarder worden. De burger zal meer invloed hebben bij de ontwikkeling en vaststelling van het gemeentelijk welstandsbeleid.

Tabel 3.3 Prestaties 2002

Operationeel doel: Bevorderen van de invloed van de burger bij de totstandkoming van woningen
Bestuurlijk afspraken maken over de beschikbaarheid van vrije kavels Inzetten innovatieprogramma stedelijke vernieuwing voor experimenten en voorbeeldprojecten gemeenten, corporaties en marktpartijen Opzet en uitvoering van kennisoverdrachtprojecten Vastleggen van particulier opdrachtgeverschap in de Grondexploitatiewet Gerichte inzet van middelen uit het innovatiebudget voor lagere inkomensgroepen De resultaten van onderzoek naar keuzevrijheid koper (mei 2002) Aanpassing van het welstandsbeleid via wijziging van de woningwet en bijbehorende AMvB's (per 1 april 2002) Monitoring en evaluatieprogramma «ontwikkeling particulier opdrachtgeverschap»

3.2.4. Coördinatie bouwbeleid:

VROM is het aanspreekpunt voor de bouwsector op kabinetsniveau en geeft een aanzet tot:

- het wegnemen van knelpunten in de relatie tussen de bouwsector en de overheid en;
- het benutten van kansen door de betrokken partijen.

VROM neemt nadrukkelijk niet de verantwoordelijkheid over van andere ministeries of van de bouwsector.

De volgende onderwerpen staan op de agenda voor afstemming tussen bouwsector en overheid:

- de afronding en invoering van het nieuwe Uniform Aanbestedingsreglement (UAR);
- versterking van het particulier opdrachtgeverschap;
- diverse aspecten rond de nota Grondbeleid;
- stagnatie in de woningbouw;
- bouwprocesinnovatie;
- stijging van de bouwkosten;
- het dreigend tekort aan grondstoffen zoals met name beton- en metselzand;
- arbeidsknelpunten in de bouwsector.

Een heroriëntatie op de taken Coördinatie Bouwbeleid is thans gaande, mede in relatie tot internationaal gerichte taken op dat terrein.

Om de opleiding en ontwikkeling tot vakbekwaam bouwplaatspersoneel te stimuleren wordt een subsidie aan opdrachtgevers van leerlingbouwplaatsen gegeven die extra kosten kunnen krijgen als gevolg van langere bouwtijd en extra voorbereiding.

Tabel 3.4 Gerealiseerde en geraamde leerlingbouwplaatsweken (Bedragen in EUR 1)

	Realisatie 1999	Realisatie 2000	Raming 2001	Raming 2002
Aantal leerlingbouwplaatsweken	18 175	10 026	21 000	21 000
Aantal leerlingen	2 596	2 718	3 000	3 000
Subsidie per leerlingbouwplaatsweek	34	46	42	42

Realisatiecijfers van bovenstaande kengetallen worden geleverd door derden (Bouwradius Groep). In verband met afhankelijkheid van informatie van de deelnemende bedrijven wordt de realisatie van de kengetallen van jaar t gepresenteerd in de ontwerpbegroting van t+2.

De leerlingbouwplaatsen bij rijkshuisvestingsprojecten zullen extra accent geven aan de ontwikkeling van vakbekwaamheid op het gebied van de renovatie en restauratie van monumenten. Daarnaast zal in 2002 worden bezien of – mede gelet op de krapte op de arbeidsmarkt in de bouwsector – er behoefte bestaat aan andere of aanvullende maatregelen voor een duurzame relatie tussen (bouwplaats)personeel en de bouwsector.

In 2002 zullen – in het verlengde van de Bouwprognoses, die jaarlijks aan de hand van onder meer de gegevens uit de rijksbegroting worden opgesteld kansen en knelpunten in de bouwsector verkend worden om voor de komende nieuwe kabinetsperiode de coördinatie van het bouwbeleid meer pro-actief te maken.

Tabel 3.5 Prestaties 2002

Operationeel doel: Coördinatie bouwbeleid
Aanspreekpunt voor de bouwsector; uitkomsten heroriëntatie taken Een aanzet tot het wegnemen van knelpunten dan wel het benutten van kansen in de relatie bouwsector en overheid Uitvoering stimuleringsovereenkomst leerlingbouwplaatsen en leerlingbouwplaatsen in de rijkshuisvesting Nota Bouwprognoses

3.3. Groeiparagraaf

Garanderen minimale kwaliteit van woningen en gebouwen

In de begroting 2003 zal een streefwaarde opgenomen worden voor:

- verhoging van het minimale kwaliteitsniveau van woningen en gebouwen;
- efficiencyverbetering in de bouwregelgeving.

Verbeteren van de kwaliteit woningen en gebouwen en stimuleren van innovatie:

In de begroting 2003 zullen streefwaarden resp. indicatoren worden opgenomen voor:

- tevredenheid van bewoners/gebruikers van woningen en gebouwen;

- de toename van energiebesparings-maatregelen en duurzame energie-toepassingen in woningen en gebouwen in relatie tot CO₂ reductiedoelstelling;
- de reductie van milieubelasting van woningen en gebouwen, m.n. bij materialen en grondstoffen.

Voor het Programma Innovatieve Technieken rijkshuisvesting zal in de begroting 2004 een tussenevaluatie PIT worden opgenomen.

Bevorderen van de invloed van de burger bij de totstandkoming van woningen:

In de begroting 2003 zullen streefwaarden en indicatoren worden opgenomen voor:

- de mate waarin nieuwbouwwoningen qua ontwerp worden afgestemd op individuele of groepswensen van burgers.

3.4. Budgettaire gevolgen van beleid

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	46 701	37 506	32 942	25 981	24 679	19 735	19 735
Uitgaven:	368 810	254 418	208 078	183 057	177 745	172 079	171 166
Programma	365 962	251 034	204 583	179 561	174 249	168 584	167 671
Garanderen minimale kwaliteit van woningen en gebouwen	372	1 007	29	29			
Toegankelijkheid rijkshuisvesting	372	1 007	29	29			
Verbeteren kwaliteit woningen en gebouwen en stimuleren innovatie	9 518	22 492	22 281	20 778	17 917	12 227	11 319
Regeling sanering loden leidingen	811	1 635	1 662	1 662	1 208		
Energiebesparing Rijkshuisvesting	5 473	10 368	3 815	2 075	1 448		
Duurzaam bouwen Rijkshuisvesting	193	386	386	386	386	386	386
Innovatief bouwen	3 040	2 562	3 158	2 991	1 100		
Regeling Energiebesparing huishoudens lagere inkomens		681	1 588	2 042	2 269	1 361	454
Programma energiebudgetten		6 859	11 672	11 621	11 505	10 479	10 479
Bevorderen invloed burger bij totstandkoming van woningen							
Coördinatie bouwbeleid	1 211	1 905	1 905	1 905	1 905	1 905	1 905
Coördinatie bouwbeleid	1 211	1 905	1 905	1 905	1 905	1 905	1 905
Onverdeeld programma	354 862	225 630	180 368	156 849	154 428	154 452	154 447
Budget BWS 1995	96 973	64 886	21 233				
Budget BWS 1992-1994	163 920	157 145	154 866	152 919	150 960	150 983	150 978
Vervallen regelingen verbetering en duurzaam bouwen		88 523					
Onderzoek	2 723	2 544	2 645	2 531	2 069	2 069	2 069
Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	2 723	1 055	1 170	923	923	923	923
Communicatie-instrumenten			454	476	476	476	476
Apparaat	2 848	3 384	3 495	3 495	3 495	3 495	3 495
Ontvangsten:							

Toelichting:

Bij een aantal instrumenten op het gebied van duurzaam bouwen en energiebesparing is gekozen voor tijdelijke stimuleringsubsidies. Als gevolg hiervan neemt de omvang van deze budgetten in de periode 2002–2005 geleidelijk af tot nul. Hierdoor laat het totaal van de uitgavenbudgetten op het onderhavige artikel na 2002 ook een licht dalend verloop zien.

Het verschil tussen de verplichtingen- en uitgavenramingen wordt vooral veroorzaakt door de uitfinanciering van op basis van het BWS 1992–1994 in het verleden aangegane verplichtingen (ruim EUR 136 mln per jaar aan alleen uitgaven).

3.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	208 078	183 057	177 745	172 079	171 166
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	191 949	156 554	154 285	154 285	154 285
A. In % van totale uitgaven	92%	86%	87%	90%	90%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	16 129	26 503	23 460	17 794	16 881
B. In % van totale uitgaven	8%	14%	13%	10%	10%

Toelichting:

Als gevolg van de uitfinanciering van op basis van het BWS 1992–1994 in het verleden aangegane verplichtingen (ruim EUR 136 mln per jaar) is circa 90% van het totaal van de uitgavenbudgetten niet flexibel.

Bestuurlijke invalshoek

De budgetflexibiliteit van de Regeling sanering loden leidingen is beperkt. Gepubliceerd is dat een totaalbudget van EUR 7 mln beschikbaar is, dat in een aantal jaartranches wordt verplicht. Hetzelfde geldt voor het subsidieprogramma voor industrieel, flexibel en demontabel bouwen (EUR 12,1 mln beschikbaar tot en met 2004) en de Regeling Energiebesparing huishoudens met lagere inkomend (vooralsnog EUR 7,9 mln beschikbaar in de periode 2001–2006).

Als hiermee rekening wordt gehouden, daalt de budgetflexibiliteit verder tot circa 10% per jaar.

Artikel 4. Aantrekkelijke fysieke leefomgeving

4.1. Algemene beleidsdoelstelling

De stad moet – ook op lange termijn – een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bewoners uit alle inkomensgroepen en bedrijven bieden. Daartoe is – na de stadsvernieuwing die vooral op fysieke achterstanden in de vooroorlogse wijken was gericht een aanpak nodig van in beginsel alle wijken die zonder nadere inspanning niet voldoen aan de (toekomstige) kwaliteitsvraag. Die aanpak moet integraal zijn, d.w.z. niet alleen gericht op fysieke ingrepen maar ook op de sociale structuur en het economische klimaat.

Uit het overzicht Grote Stedenbeleid dat in de begroting van BZK is opgenomen blijkt deze samenhang op rijksniveau.

In dit beleidsartikel komt het VROM-beleid aan de orde dat zich richt op de herstructurering van wijken en de uitbreiding van de woningvoorraad die nodig is om de groei van de woningbehoefte op te vangen. Dit wordt uitgewerkt in de operationele doelstelling herstructurering en nieuwbouw

4.2. Operationele doelstelling

4.2.1. Herstructurering en nieuwbouw

Herstructurering en nieuwbouw zijn – zeker als het gaat om integrale aanpak – processen van lange adem. Daadwerkelijke effecten van beleid zullen pas op langere termijn kunnen worden gemeten. Niet voor niets zijn in het kader van het ISV (Investerings Stedelijke Vernieuwing) met gemeenten vijfjarige prestatie-afspraken gemaakt, afspraken die in 2005 tot rapportage en verantwoording leiden. In welke mate de maatschappelijke resultaten die behaald worden het directe gevolg zijn van het gemeentelijk beleid zal bovendien moeilijk te zeggen zijn. De leefbaarheid in een wijk is immers van een groot aantal partijen en omstandigheden afhankelijk. Die restrictie geldt dus eens te meer voor de invloed van het rijksbeleid. Aan het eind van deze paragraaf is een aantal streefwaarden en indicatoren voor succes van stedelijke vernieuwing opgenomen.

Herstructurering

In 2000 zijn de steden begonnen met het uitwerken en uitvoeren van hun vijfjarige ontwikkelingsprogramma's waarin zij hun voornemens om wijken te herstructureren hebben vastgelegd.

In juni 2001 is een monitoringsrapportage naar de Tweede Kamer gezonden¹. Daaruit blijkt dat de steden naar vermogen bezig zijn om hun plannen in de praktijk te brengen maar dat de daadwerkelijke integrale aanpak van buurten en wijken nog maar langzaam op gang komt. Dat kan verschillende oorzaken hebben, zoals belemmeringen in de samenwerking tussen gemeenten, corporaties en ontwikkelaars, een tekort aan kennis en kunde bij gemeenten, het feit dat veel gemeenten nog bouw-mogelijkheden hebben op (minder complexe) nieuwe uitleglocaties, stroperige gemeentelijke en/of gerechtelijke procedures.

Terwijl de huidige voortgang dus al te wensen overlaat is juist een krachtiger aanpak van wijken noodzakelijk (zie de Nota Mensen, Wensen, Wonen). Zonder extra inspanningen zal de woningvoorraad in 2010 lang niet aan de kwalitatieve vraag voldoen. Er is vooral groei nodig van het aantal centrumstedelijke milieus en van de mogelijkheden van ruim en groen wonen.

---

¹ Kenmerk: VROM 000664.

Hogere ambities en belemmeringen in het proces vergen een aantal beleidsmaatregelen:

- rond de jaarwisseling 2001/2002 zullen met alle belangrijke regio's kwantitatieve intentie-afspraken zijn gemaakt over de ambities voor de aanpak van wijken tot 2010. Die afspraken zullen hun weerslag vinden in de in 2003 af te sluiten regioconvenanten en in de meerjarige ontwikkelingsprogramma's voor de tweede ISV-periode (2005–2009). In feite worden met deze afspraken vroegtijdig de contouren vastgelegd van het beleidskader dat maatgevend zal zijn voor de ISV-afspraken in 2005;
- om belemmeringen weg te nemen wordt bijvoorbeeld gezien welke gemeentelijke instrumenten naar aard of gebruik aanpassing behoeven. In dit verband is ook het onderzoek van belang dat VROM en VNG als uitvloeisel van het Nationaal Akkoord Wonen uitvoeren naar de – wenselijke en mogelijke – regierol van de gemeente;
- daarnaast zal speciale aandacht worden besteed aan de mogelijkheden voor langjarige en risicodragende participatie van zowel gemeente, corporaties als marktpartijen in zogeheten «wijk-ontwikkelingsmaatschappijen» (WOM's). In het kader van Innovatieprogramma stedelijke vernieuwing (IPSV) en het kenniscentrum Publiek Private Samenwerking van het ministerie van Financiën zal met een aantal WOM's ervaring worden opgedaan. Gezien wordt ook of het mogelijk is om een rechtsfiguur in het leven te roepen die het werken met een WOM vergemakkelijkt. Daarbij worden de juridische – en fiscale aspecten betrokken, zoals bijvoorbeeld de dubbele overdrachtsbelasting. Bekeken wordt of het mogelijk is te komen tot gebiedsgerichte experimenten;
- nadrukkelijk wordt gezien welke mogelijkheden het grondbeleid biedt om de herstructurering te faciliteren. Op verzoek van de Tweede Kamer wordt in dat verband ook het instrument van de herverkaveling bestudeerd;
- de woningcorporaties zullen – in het verlengde van het Nationaal Akkoord Wonen nadrukkelijk op hun verantwoordelijkheid voor de herstructurering van wijken aangesproken blijven worden. De woningcorporaties hebben immers in de naoorlogse wijken zeer veel woningbezit.

Nieuwbouw: kwantiteit en kwaliteit

Tot 2010 moeten per saldo 596 000 woningen aan de voorraad zijn toegevoegd. Daarnaast zal de nieuwbouw van woningen die gesloopte woningen vervangen aanzienlijk moeten worden geïntensiveerd om voorgestelde aanpak van wijken waar te kunnen maken. In totaal zullen – 300 000 woningen moeten worden gesloopt. In 2001 is de feitelijke woningproductie wederom gedaald. Dit vormt een punt van zorg. Over de verschillende onderzoeken die door het ministerie van VROM in gang zijn gezet en de resultaten van het overleg dat de Staatssecretaris van VROM met de bouwsector heeft gevoerd zal de Tweede Kamer binnenkort worden geïnformeerd.

De kwaliteit van de nieuwbouw moet worden verhoogd, dat wil zeggen meer ruime woningen, kwalitatief hoogwaardig uitgevoerd. In de eerder genoemde intentie-afspraken met de 19 regio's zal ook dit streven nadrukkelijk worden verankerd. In de aanloop naar die ronde hebben overigens verschillende gemeenten en andere partijen in regionale kwaliteitsmanifesten al hun voornemens vastgelegd.

Om het eigen woningbezit te bevorderen wordt vastgehouden aan het voornemen om tot 2010 minimaal 650 000 huurwoningen te doen

verkopten (waarvan 500 000 in de sociale huursector). Ook hierover worden met de regio's intentie-afspraken gemaakt. Daarnaast zal in 2002 een uitwerking verschijnen van de motie Duivesteijn/Hofstra¹ aangaande het creëren van een regime voor sociale koopwoningen.

Overige maatregelen voor stedelijke vernieuwing

Ook in 2002 zal met het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV) een aantal innovatieve plannen en projecten worden gestimuleerd. Over de keuze van de prioritaire thema's zal de Tweede Kamer zo spoedig mogelijk worden bericht. Bij de begroting voor 2003 zal een beknopte eerste rapportage van de voortgang van de IPSV-projecten gevoegd worden. Vervolgens zal in het jaarverslag van VROM meer uitgebreid verslag gedaan worden.

In het kader van het project «Openbare ruimte in Revisie» uit de Nota Architectuurbeleid 2001–2004 wordt een serie experimenten gestart en zal tevens tezamen met gemeenten een werkwijze worden ontwikkeld om architectuur als kwaliteitsaspect van openbare ruimte meer aandacht te geven.

In 2002 zal een begin worden gemaakt met de uitwerking van het ISV voor de periode 2005–2009. Daarbij zal in het bijzonder aandacht worden besteed aan de wijze van verdeling van de middelen (de «ISV-sleutel»). Hiertoe zullen onderzoeken worden uitgezet en met VNG en IPO overleg worden gevoerd waarover in 2003 aan de TK wordt gerapporteerd.

VROM wil de mogelijkheden voor bewonersparticipatie versterken. Dit geldt zowel voor bestaande wijken als veranderingsprocessen (nieuwbouw, herstructurering). Begin 2002 zal er een plan van aanpak komen.

Steefwaarden en indicatoren voor succes

Het benoemen van streefcijfers op rijksniveau voor de verschillende prestatievelden zoals die zijn opgenomen in het ISV-beleidskader is bij de start van het ISV bewust achterwege gelaten om de decentrale verantwoordelijkheid te benadrukken én omdat sprake was van een groeimodel. Van een aantal parameters is vastgesteld dat deze een indicatie geven voor het succes van ISV.

Dit betreft:

- de mismatch en de slaagkans van verhuiscandidaten;
- de tevredenheid met verschillende factoren in de woonomgeving.

Streven van VROM is om eind 2004 voor deze parameters een aantoonbare vooruitgang te boeken in iedere G30 stad (de zogenoemde rechtstreekse gemeenten). In 2005 zijn deze gegevens per G30 stad beschikbaar en kan worden aangegeven in hoeveel steden een verbetering c.q. verslechtering is opgetreden.

---

¹ II 2000/2001, 27 559, nr. 7.

Tabel 4.1 Een drietal parameters voor het succes van ISV, peildatum 1998

Verschil vraag en aanbod op de woningmarkt in de G30, totaal en naar woonmilieu	meetwaarde G30
Vraagdruk centrum stedelijk	3.24
Vraagdruk buiten centrum	0.78
Vraagdruk groen stedelijk	1.81
Vraagdruk totaal	1.08

Toelichting: vraagdruk is gedefinieerd als de urgente vraag gedeeld door het vrijkomend aanbod, door doorstroming, verminderd met sloop en vermeerderd met nieuwbouw. Een hogere waarde impliceert een grotere spanning op de woningmarkt.

Slaagkans verhuigeneigden in de G30 naar categorie	meetwaarde G30
Ouderen (65-plussers)	26
Alleenstaanden	34
Meerpersoons huishoudens met kinderen	25
Meerpersoons huishoudens zonder kinderen	22

Toelichting: slaagkans is gedefinieerd als het aantal verhuisden (gemiddeld over 5 jaar) gedeeld door het aantal **gewenste verhuisden** (potentieel).

Tevredenheid woonomgeving en met kwaliteitsaspecten ervan in de G 30, in %	meetwaarde G30
<i>Tevredenheid woonomgeving</i> Percentage in de bevolking dat tevreden is met de directe woonomgeving	80
<i>Aanwezigheid groen- en speelvoorzieningen</i> Percentage in de bevolking dat van mening is dat er voldoende groenvoorzieningen zijn in de buurt	78
Percentage in de bevolking dat van mening is dat er voldoende speelvoorzieningen zijn in de buurt	63
<i>Overlast stank, geluid, stof en vuil</i> Percentage in de bevolking dat aangeeft matig tot veel overlast te hebben	37

Bron: WBO

Voor de transformatieopgave wordt in deze eerste VBTB-begroting uitgegaan van het in de nota Mensen Wensen Wonen vastgestelde streefcijfer in 2010. Deze opgave maakte is deels reeds in de ISV-programma's verankerd.

Tabel 4.2 Transformatie van wijken

Indicator maatschappelijke effecten	streefwaarde 2010
Toename Centrum stedelijke woonmilieus in 2010	+ 225 000 (47%)
Afname Buiten centrum woonmilieus in 2010	- 205 000 (8%)
Toename Groen-stedelijke woonmilieus in 2010	+ 277 000 (57%)

Toelichting:

De transformatie is uitgedrukt in aantallen woningen die qua woonmilieu zullen wijzigen t.o.v. 1/1/2000. Deze transformatie zal verdeeld over ruim 600 wijken in Nederland plaatsvinden.

Voor woningbouw, sloop en de verkoop van huurwoningen zijn streefcijfers voor 2002 gehanteerd die uitdrukking geven aan de hogere ambities uit de nota MWW maar die ook ten opzichte van de huidige trend als realistisch kunnen worden aangemerkt. Daarbij is er dus ook rekening mee gehouden dat bepaalde beleidsimpulsen pas op langere termijn effect zullen sorteren (vanwege bijvoorbeeld de nog lopende Vinexcontracten).

Tabel 4.3. Streefwaarden omzettingen huur-koop, onttrekkingen en nieuwbouw

Indicator maatschappelijke effecten	Streefwaarde 2002
Aantal nieuw gebouwde woningen ten behoeve van vervanging	20 000
Aantal nieuw gebouwde woningen ten behoeve van uitbreiding	80 000
Aantal onttrekkingen	20 000
Aantal omzettingen van huur naar koop	30 000

Tabel 4.4 Prestaties 2002

Operationeel doel: herstructurering en nieuwbouw
Programmaverplichtingen: Rapportage over verstedelijkingsgesprekken met regio's (begin 2002) Onderzoek naar wenselijkheid faciliteiten t.b.v. wijkontwikkelingsmaatschappijen (afronding in juli) Rapportage aan TK over onderzoek naar de wenselijke en mogelijke regierol van de gemeente i.s.m. VNG (begin 2002) Aanspreken corporaties op hun verantwoordelijkheid voor herstructurering van wijken Rapportage over de toegekende IPSV-projecten in 2001 (begin 2002) Toetsing en toekenning IPSV projecten in 2002 (gereed in najaar; rapportage aan TK begin 2003). Integrale monitoringsrapportage stedelijke vernieuwing, uitvoering verstedelijkijng VINEX en Voortgangsrapportage Woningbouw (voorjaar 2002) Rapportage aan TK project Openbare ruimte in revisie (voorjaar 2002) Onderzoeken naar verdeling ISV-middelen 2005–2009 (gereed najaar) Plan van aanpak versterken positie bewoners op wijkniveau (begin 2002) Uitwerking motie Duivesteijn/Hofstra over regime voor sociale koopwoningen (medio 2002)

4.3. Groeiparagraaf

Voor de niet-rechtstreekse programma gemeenten (te onderscheiden van de G30) is het streven dat voor de parameters uit de tabel 1 eveneens een aantoonbare vooruitgang wordt bereikt. Met de provincies zullen nadere afspraken worden gemaakt om, geaggregeerd naar provinciaal niveau, te rapporteren.

De parameter tevredenheid woonomgeving dient verder verfijnd te worden naar wijkniveau zodat de fysieke transformatie en de (subjectieve) bewonersbeleving per wijk vergeleken kunnen worden. In de huidige systematiek verdwijnt veel nuancering vanwege de gehanteerde gemiddelden per stad.

4.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	573 137	160 244	149 525	162 390	195 890	562 010	562 010
Uitgaven:	582 351	763 458	276 467	622 819	639 867	565 186	565 186
Programma	578 265	759 014	271 377	617 730	634 778	560 097	560 097
Herstructurering en nieuwbouw	576 586	757 623	270 232	616 584	633 632	558 951	558 951
Investerings stedelijke vernieuwing	173 755	616 264	203 382	570 650	586 564	524 362	524 362
Stadsvernieuwing	350 446	90 756					
Planologische en woningbouwknelpunten VINEX	3 403	1 815	1 134		227		
Stimulering herstructurering woningvoorraad	25 956	26 964	16 431				
Stedelijke vernieuwing Lelystad	18 560	3 176	3 176	3 176	3 176	3 176	3 176
Innovatiebudget stedelijke vernieuwing		13 613	40 636	42 757	42 757	31 413	31 413
Grondzakeninstrumentarium	4 466	5 034	5 471		908		
Onverdeeld programma	1 679	1 391	1 146	1 146	1 146	1 146	1 146
Onderzoek	1 134	937	669	669	669	669	669
Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	545	454	250	250	250	250	250
Communicatie-instrumenten			227	227	227	227	227
Apparaatsuitgaven	4 086	4 443	5 089	5 089	5 089	5 089	5 089
Ontvangsten:	3 608	9 507	2 473	1 339	1 562	2 671	

Toelichting:

Per jaar wordt tussen EUR 0,5 mld en EUR 0,6 mld besteed aan de fysieke leefomgeving. De uitgaven in de jaren 2001 en 2002 wijken daar sterk vanaf. Voor een belangrijk deel wordt dat veroorzaakt door een kasschuif van EUR 215 mln van 2002 naar 2001 vanwege de verwachte budgettaire problematiek in 2002.

Dat het niveau van de verplichtingenbudgetten geen gelijke tred houdt met de uitgavenbudgetten wordt verklaard doordat eind 1999 convenanten voor het ISV zijn afgesloten waarbij meerjarige zekerheid is geboden voor de periode 2000 t/m 2004 (ISV-I). Om die reden zijn met ingang van 2005 de verplichtingen- en uitgavenbudgetten weer nagenoeg aan elkaar gelijk. Het verschil van EUR 3 mln tussen beide budgetten wordt veroorzaakt doordat de uitgaven voor stedelijke vernieuwing Lelystad voor 10 jaar zijn verplicht. In de loop van 2004 zal worden besloten over het bieden van meerjarige zekerheid voor de periode 2005 t/m 2009 voor het ISV-II.

De uitgaven voor de procesmatige impuls fysieke leefomgeving worden vooralsnog tot en met 2004 begroot omdat voor de periode daarna (ISV-II) nog geen afspraken zijn gemaakt.

De verplichtingenbudgetten zijn voor een deel bestemd voor het IPSV waarvoor medio 2001 het selectieproces is gestart. Het Rijk zal zelf de grote voorbeeldprojecten selecteren. Een onafhankelijke commissie van deskundigen vergelijkt de ontvankelijke ideeën & plannen en kleine voorbeeldprojecten. De onafhankelijke commissie brengt een advies uit

aan de bewindslieden van VROM, EZ en LNV, die vervolgens besluiten welke projecten een bijdrage krijgen. Rond eind oktober 2001 ontvangen de geselecteerden bericht.

4.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	276 467	622 819	639 867	565 186	565 186
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	228 820	583 102	595 612	8 063	8 063
A. In % van totale uitgaven	83%	94%	93%	1%	1%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	47 647	39 717	44 255	557 123	557 123
B. In % van totale uitgaven	17%	6%	7%	99%	99%

Toelichting:

Het grootste deel van de uitgavenbudgetten is tot en met 2004 niet flexibel. Dat wordt verklaard doordat eind 1999 met de G30 en de provincies convenanten voor het ISV zijn afgesloten waarbij meerjarige zekerheid is geboden voor de periode 2000 t/m 2004. Ook de toezeggingen die in het najaar 2001 worden gedaan aangaande de voorbeeldprojecten IPSV zijn als niet flexibele uitgaven aangemerkt. Daarnaast zijn ook de volledige apparaatsuitgaven en de uitgaven voor stedelijke vernieuwing Lelystad niet flexibel.

Met ingang van 2003 zijn de uitgaven voor onderzoek, volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht nagenoeg geheel als flexibel aangemerkt. Aan de Stichting KEI is voor de periode 2000 t/m 2003 een toezegging gedaan. Door de relatief beperkte omvang van deze toezegging wijzigt het flexibiliteitspercentage niet.

Bestuurlijke invalshoek

Voor de periode 2005 en later zijn voor het ISV nog geen formele verplichtingen aangegaan maar zijn bestuurlijke afspraken gemaakt omtrent het ISV-II. In 2004 zullen de afspraken voor die periode concreet worden vastgelegd. Daarbij gaat het om circa EUR 548 mln per jaar. Indien deze toezeggingen als niet flexibel worden aangemerkt daalt het flexibiliteitspercentage met ingang van 2005 naar 2%.

Wat betreft de budgetten voor het IPSV worden in het najaar van 2000 toezeggingen gedaan voor een bedrag van EUR 22 689 mln. Het resterende IPSV budget alsmede het knelpuntenbudget is met bestuurlijke afspraken belegd en zal in de verstedelijkingsronde van de Staatssecretaris definitief worden ingezet. Indien ook deze budgetten als niet flexibele uitgaven worden aangemerkt daalt de vrije ruimte in 2002 naar 1% en in later jaren naar 0,5%.

5.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM wil een bijdrage leveren aan vergroting van de sociale kwaliteit van het wonen en van de woonomgeving. Daaronder wordt verstaan: «de mate waarin het wonen en de woonomgeving bijdragen aan de maatschappelijke participatie van burgers». Bij «wonen» gaat het vooral om vergroting van de zelfredzaamheid van, keuzemogelijkheden voor en vraagsturing door burgers die zorg of begeleiding nodig hebben en het vergroten van de mogelijkheden om langer zelfstandig te wonen. Bij «woonomgeving» gaat het om het vergroten van de tevredenheid van bewoners met hun buurt en wijk.

In de nota Mensen, wensen, wonen is het bevorderen van wonen en zorg op maat als één van de vijf kernthema's aangemerkt. Het ministerie van VROM wil het geschikt (comfortabel en veilig, bij voorkeur zelfstandig) wonen van ouderen, gehandicapten en mensen die zorg of begeleiding nodig hebben bevorderen.

Daarnaast wil het ministerie maatwerk bevorderen gericht op het accommoderen van diversiteit in het wonen, op versterking van verschillen in identiteit tussen wijken en op het verbeteren van de leefomgeving en aanwezigheid van infrastructuur en voorzieningen, afgestemd op de wensen en behoeften van de gebruikers.

Zoals uit het voorgaande blijkt, wordt deze doelstelling in twee operationele doelen uitgewerkt:

- bevorderen van de vernieuwing van het beleid voor wonen en zorg;
- bevorderen van de sociale kwaliteit van de woonomgeving.

5.2. Operationele doelstellingen

5.2.1. Bevorderen van de vernieuwing van het beleid voor wonen en zorg

Doelstelling van het beleid van wonen en zorg is de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van mensen in alle omstandigheden en fasen van het leven zolang mogelijk en zoveel mogelijk te handhaven. Om die breed gedragen maatschappelijke doelstelling te verwezenlijken is het noodzakelijk om mensen met een zorgbehoefte, waaronder ouderen, lichamelijk en verstandelijk gehandicapten en (ex-)psychiatrische patiënten optimale keuzemogelijkheden te bieden en de kwaliteit van wonen en zorg te vergroten. Het extramuraliseringsbeleid van de overheid leidt tot afnemende intramurale voorzieningen (onverlet een kleine kern van zorgbehoevenden die intramurale zorg nodig blijven hebben). Daar komt bij dat de burger steeds mondiger wordt en steeds vaker zelf verantwoordelijk wil zijn voor de wijze waarop zij of hij woont en zorg ontvangt. Dat vraagt om een toenemende hoeveelheid en variatie van woonzorgarrangementen. De eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de burger zelf, maar ook bij gemeenten, woningcorporaties en zorginstellingen. Het Rijk heeft hierbij een faciliterende rol. De inspanningen van het Rijk zijn met name gericht op het versterken van de vraagsturing en het ondersteunen van vernieuwing en experimenten. De mate van tevredenheid van zorgbehoevenden zal als maat voor het succes van het beleid gaan gelden.

Het versterken van de vraagzijde

De invloed van de burger op het terrein van wonen en zorg moet verder worden versterkt. Het is van groot belang dat burgers zelf zeggenschap

krijgen over de juiste combinatie van wonen en zorg. Behalve het vergroten van de zeggenschap speelt ook het vergroten van de keuzevrijheid een rol.

Het spreekt voor zich dat de beoogde doelstellingen niet alleen door VROM kunnen worden gerealiseerd. Het beleid van het ministerie van VWS is van groot belang. Daarnaast is een actieve inzet nodig van onder meer zorginstellingen en woningcorporaties om het adagium «de burger centraal» ook daadwerkelijk meer inhoud te geven.

Om voortgang te boeken op dit terrein heeft VROM de volgende beleidsintensiveringen voor ogen.

Tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling

Allereerst speelt de Tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling hierin een belangrijke rol. Hiermee dienen op maat gesneden woonzorgarrangementen ontwikkeld te worden. Voorwaarde voor het verkrijgen van subsidie uit deze regeling zijn het op goede wijze betrekken van de doelgroep van het betreffend project en de mate van innovatie. Nagestreefd wordt in 2002 minimaal 110 projecten te subsidiëren. De woonzorgstimuleringsregeling wordt ondersteund door het Innovatieprogramma Wonen en zorg (IWZ, een samenwerkingsverband van SEV en NIZW).

Experimenten

Van groot belang is tevens dat experimenten op het terrein van vouchers voor wonen en zorg gestart zullen worden. In 2001 zijn hiervoor voorbereidingen getroffen, in 2002 zal daadwerkelijk gestart worden met experimenteren. Het IWZ zal de experimenten uitvoeren. Een voucher is een (bestedingsgebonden) inkomensoverdracht aan een individu of een huishouden uit hoofde van een bepaalde publieke doelstelling. Een voucher heeft als specifiek doel de inkomensoverdrachten voor wonen en zorg samen beschikbaar te krijgen voor een op de persoon toegesneden woonzorgarrangement. Na afloop en grondige evaluatie van de experimenten zal bezien worden of en zo ja hoe de vouchers een plaats binnen de regelgeving op het terrein van wonen en zorg zullen krijgen.

Domotica

Tot slot is nog van belang dat op het terrein van toepassing van domotica (woontechnologie) voortgang wordt geboekt. Domotica kan een belangrijke rol spelen bij het vergroten van de mogelijkheden van de burgers om langer zelfstandig te blijven wonen. Met dit doel loopt al enkele jaren een SEV/IWZ-programma op het terrein van domotica. Dit zal worden voortgezet. In 2001 is begonnen om in overleg met relevante partijen (corporaties, het domotica-platform) te inventariseren welke stappen gezet kunnen worden die kunnen leiden tot grootschalige toepassing. Het welslagen van (grootschalige) toepassing van domotica op het terrein van wonen en zorg hangt wel af van de bekendheid van domotica bij de potentiële gebruikers en hun ervaring van de zinvolheid ervan. Derhalve zal VROM bevorderen dat in 2002 de voorlichting en kennisoverdracht over domotica een impuls krijgt. Zie overigens ook artikel 1.

Het bevorderen van een optimaal aanbod

In logisch vervolg op het hiervoor geformuleerde beleid, dient aandacht gegeven te worden aan de aanbodzijde. Hierbij is cruciaal dat het aanbod zodanig wordt gestuurd dat het optimaal aansluit op de vraag en dat op enkele terreinen voldoende kwantiteit gerealiseerd wordt.

Ook hier is afstemming tussen het VROM-beleid en dat van het Ministerie van VWS van groot belang, alsmede de aansluiting met de activiteiten van corporaties en zorginstellingen. De aandacht in het veld voor de noodzaak van vernieuwing en het bieden van meer mogelijkheden van zelfstandig wonen met zorg op maat groeit. Het aantal vernieuwende initiatieven van zorgaanbieders en corporaties neemt toe. Een belangrijk initiatief is de «Projectimpuls» van Aedes, Arcares, VOG (koepels van welzijnsorganisaties) en de Landelijke Vereniging van Thuiszorg. Gezamenlijk willen zij jaarlijks een extra productie realiseren van 6000 zelfstandige, goed geoutilleerde woningen, waaraan gekoppeld woonzorg arrangementen tot en met de mogelijkheid van 24-uur hulpverlening. Daarnaast hebben de woningcorporaties de ambitie de komende twee jaar 120 000 bestaande woningen voor senioren en mensen met een handicap geschikt te maken. Ook verschillende provincies nemen initiatief om het vernieuwingsproces van wonen en zorg te faciliteren.

VROM streeft na dat het onderwerp wonen en zorg op lokaal niveau geagendeerd wordt. Daarvoor is de invoering in 2001 van het 6^e prestatieveld Wonen en zorg in het Besluit beheer sociale huursector (BBSH) van belang. Ook dient het project «vernieuwing en beleidsontwikkeling wonen en zorg op maat» genoemd te worden. In 2001 zijn VWS en VROM gezamenlijk gestart met dit vernieuwingsproject. Het project is er op gericht vernieuwing en informatieuitwisseling op het terrein van wonen en zorg te stimuleren en de coördineren. Enkele vooruitstrevende projecten krijgen extra ondersteuning. De kennis die hier wordt opgedaan wordt gedeeld met een netwerk van zorgorganisaties en woningcorporaties. Het project wordt uitgevoerd door het IWZ. Het IWZ ontvangt hiervoor jaarlijks een extra bijdrage van EUR 22 689 van VWS en VROM gezamenlijk.

Tabel 5.1. Prestaties 2002

minimaal 110 projecten woonzorgstimuleringsregeling honoreren
minimaal 2 experimenten vouchers wonen en zorg starten minimaal één voorlichtingsactiviteit over domotica Subsidie aan IWZ voor vernieuwingsproject wonen en zorg op maat

5.2.2. Bevorderen van een sociale kwaliteit in de woonomgeving

Bij de sociale kwaliteit van de woonomgeving gaat het om de mate waarin men zich thuis voelt in de woonomgeving en daar aan gehecht is, de vitaliteit van netwerken en onderlinge saamhorigheid en om de mate waarin men zich verantwoordelijk voelt voor de woonomgeving. Richtinggevend voor deze doelstelling zijn de uitgangspunten «de burger centraal» en «verschillen maken kwaliteit». Bij «de burger centraal» ligt het accent vooral op versterking aan de vraagzijde: zelfredzaamheid, (zelf)organisatie, articulatie van woonwensen, stimuleren van betrokkenheid, en instandhouding en versterking van bestaande netwerken. Bij «verschillen maken kwaliteit» ligt het accent meer op de aanbodzijde: accommoderen van de gedifferentieerde wensen voor wonen en woondiensten waarbij zoveel mogelijk wordt gekomen aan verschillen in leefstijl en culturele achtergrond.

Ontwikkelen van sociale woonvisies

De sociale kwaliteit van de woonomgeving wordt in belangrijke mate bepaald door de mate waarin bewoners zich kunnen manifesteren in hun individuele leefstijl, (culturele) achtergrond, behoeften, wensen, normen en waarden. De wijze waarop dat gestalte kan krijgen verschilt voor iedere wijk. Als het goed is wordt – voordat bij herstructurering de fysieke planontwikkeling begint – eerst de sociale opgave in beeld gebracht. VROM beziet momenteel of het wenselijk en mogelijk is om vanuit de fysieke kolom te waarborgen dat die sociale oriëntatie in alle gevallen tijdig en naar behoren wordt uitgevoerd. Daarbij valt te denken aan het stellen van aanvullende proceseisen in het kader van het ISV (zie artikel 4). In het voorjaar van 2002 wordt de Tweede Kamer hierover geïnformeerd.

Bevorderen van nieuwe woonarrangementen

Mede als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen en beleidsinterventies (ondermeer extramuralisering) is er een toenemende vraag naar dergelijke arrangementen voor bijzondere groepen die zorg, aandacht of begeleiding bij het wonen vragen: allochtone ouderen, ex-psychiatrische patiënten, dak- en thuislozen, ex-verslaafden, alleenstaande minderjarige asielzoekers, zwerfjongeren, ex-psychiatrische patiënten en ex-gedetineerden.

Voor een aantal van deze groepen gaat het niet alleen om maatwerk bij het wonen, maar ook om toeleiding naar/herintreding in de domeinen werk en opleiding. Voor die groepen gaan de gedachten uit naar het ontwikkelen en stimuleren van combinatiearrangementen. Bijvoorbeeld wonen-inburgering, wonen-opleiding-/scholingstrajecten, wonen-werk(ervarings)trajecten.

Met gemeenten, woningcorporaties, welzijnsinstellingen en de betrokken departementen zal overlegd worden over de mogelijkheden hiertoe. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van zowel bestaande praktijkervaringen als innovatieve projecten vanuit het IPSV (artikel 4).

Bevorderen van bewonersparticipatie

Bij grootschalige herstructurering van wijken – maar ook bij kleinere ingrepen en het beheer van wijken – is de betrokkenheid van bewoners van groot belang. Daarom wordt onderzocht op welke wijze de bewonersparticipatie versterkt kan worden (ICT, wijkgebonden leefbaarheidsbudgetten) zowel in het kader van nieuwbouw en herstructurering als bij het beheer van wijken.

Voorzieningenstructuur op wijkniveau versterken

Sociale netwerken hangen in belangrijke mate af van de aanwezigheid van voorzieningen in de buurt of wijk. Voorzieningen hebben niet alleen een dienstverlenende – of recreatie functie, maar vormen tevens plaatsen voor sociale ontmoeting. Voorbeelden daarvan zijn winkels, parken, cafés, speelplekken, fietscrossterreintjes, medische centra, sportvelden, etc. Om economische redenen zijn voorzieningen in de afgelopen jaren soms verdwenen en deels naar de stadscentra (uitgaansleven) en deels naar de stadsranden (sportaccommodaties) verplaatst. Deze concentratie heeft weliswaar (schaal)voordelen op stedelijk niveau maar ook nadelen voor de wijken. De wijken worden er eentoniger door en de identiteitsverschillen tussen wijken verdwijnen. In 2002 zal deze problematiek verder geanalyseerd worden en zullen zo nodig in overleg met betrokken partijen hiervoor oplossingsrichtingen ontwikkeld worden.

Tabel 5.2. Prestaties 2002

In voorjaar 2002 rapportage aan TK over wenselijkheid en mogelijkheid van sociale woonvisies
 Onderzoek naar mogelijkheden voor realisering van nieuwe woonarrangementen afronden in september 2002
 In oktober onderzoek naar vergroting bewonersparticipatie
 In juli analyse voorzieningenstructuur op wijkniveau

5.3. Groeiparagraaf

In de begroting 2003 zullen streefwaarden geformuleerd worden voor:

- Tevredenheid van zorgbehoevenden over hun woning en woonomgeving
- Ontwikkeling van samenwerkingsverbanden tussen corporaties en zorginstellingen

In de begroting 2003 zal een indicator benoemd worden voor het meten van de voortgang in de vernieuwing in wonen en zorg.

Begin 2002 komt de woonzorgmonitor beschikbaar (1^e meting). Hierdoor zullen gegevens beschikbaar komen over woonzorgarrangementen. De toepassing van domotica en de ontwikkeling van het aanbod. Er zal naar worden gestreefd in de begroting 2003 in ieder geval de nulwaarden op te nemen.

5.4. Budgettaire gevolgen**Bedragen in EUR1000**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	3 343	38 918	41 348	43 500	26 501	26 179	26 150
Uitgaven:	40 989	58 602	71 161	72 115	56 701	49 254	43 938
Programma	39 731	57 053	69 395	70 360	55 173	47 760	42 474
Bevorderen vernieuwing beleid voor wonen en zorg	39 096	45 258	44 732	45 675	30 487	23 075	17 788
Knelpunten ouderenbeleid	5 327						
Huisvesting gehandicapten	33 769	31 583	29 314	26 592	23 415	19 785	17 788
Woonzorgstimuleringsregeling		13 675	15 418	19 083	7 072	3 290	
Bevorderen sociale kwaliteit in de woonomgeving		11 345	24 164	24 164	24 164	24 164	24 164
Sociale vernieuwing		11 345	24 164	24 164	24 164	24 164	24 164
Onverdeeld programma	635	451	499	522	522	522	522
Onderzoek	454	269	340	340	340	340	340
Kennisoverdracht, experimenten e.a.	182	182	45	45	45	45	45
Communicatie-instrumenten			113	136	136	136	136
Apparaat	1 257	1 549	1 766	1 755	1 528	1 494	1 464
Ontvangsten:							

Toelichting:

De verplichtingen zijn vanaf 2004 beduidend lager dan in de jaren 2002 en 2003. De reden hiervoor is dat in principe in 2003 het grootste gedeelte van de budgetten voor de Woonzorgstimuleringsregeling worden verplicht.

Voor het onderdeel «Huisvesting gehandicapten» worden geen nieuwe verplichtingen meer aangegaan. Er vinden alleen nog betalingen plaats op basis van oude verplichtingen. Dit verklaart het grote verschil tussen verplichtingen en uitgaven.

5.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	71 161	72 115	56 701	49 254	43 938
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	37 954	34 116	24 741	21 077	19 051
A. In % van totale uitgaven	53%	47%	44%	43%	43%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	33 207	37 999	31 960	28 177	24 888
B. In % van totale uitgaven	47%	53%	56%	57%	57%

Toelichting:

Een groot gedeelte van de uitgaven betreft betaling van in het verleden aangegane verplichtingen voor «Huisvesting gehandicapten». Verder vinden voor de Woonzorgstimuleringsregeling in 2002 en 2003 betalingen plaats op basis van verplichtingen aangegaan in 2001.

6.1 Algemene beleidsdoelstelling

De inrichting van het stedelijk gebied beter moeten voorzien in in een kwalitatief gedifferentieerde vraag naar ruimte voor uiteenlopende vormen van wonen, werken, voorzieningen, groen, recreatie, sport en infrastructuur. Daarbij moet rekening gehouden worden met eisen die verband houden met gezondheid en veiligheid. Die gedifferentieerde vraag laat zich vertalen in verschillende typen stads- en dorpsmilieus. Het aanbod van milieus en de differentiatie daarbinnen in bestaand stedelijk gebied is veelal minder gevarieerd dan de vraag en zal daarom door intensivering, functiecombinatie en transformatie moeten worden aangepast. Benutting van bebouwd gebied geniet de voorkeur boven nieuwe uitbreidingen. Daarom wordt met name in centrum-stedelijke milieus intensief en meervoudig ruimtegebruik bevorderd binnen de randvoorwaarden die veiligheid en gezondheid daaraan stellen. Het aanbod aan groen-stedelijke en landelijk-dorpse milieus moet toenemen. VROM bevordert regionale samenwerking op het niveau van stedelijke netwerken met het oog op deze opgaven voor bebouwd gebied, bundeling van verdere verstedelijking, goede verbindingen, optimale locatie van bedrijven en voorzieningen en samenhangende ontwikkeling van recreatiegebieden en open ruimten.

Dit beleid wordt uitgewerkt in de volgende operationele doelstellingen:

- verbeteren stedelijke inrichting;
- cultuurhistorische identiteit;
- architectonische kwaliteit.

6.2 Operationele doelstellingen

6.2.1. Verbeteren stedelijke inrichting

De ambitie van VROM met betrekking tot stedelijke transformatie/herstructurering en nieuwbouw is beschreven in artikel 6. In de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is de gewenste mate van gebruik van het bestaand stedelijk gebied (wonen én werken) geformuleerd en wordt een aanzet voor nieuw locatiebeleid aangekondigd.

Het verbeteren van de stedelijke inrichting is vooral een opgave voor (samenwerkende) gemeenten, provincies en marktpartijen. De inzet van VROM richt zich op:

- bestuurlijke overeenkomsten;
- nieuwe sleutelprojecten;
- intensief en meervoudig ruimtegebruik;
- duurzame ontwikkeling van stedelijke netwerken.

Bestuurlijke overeenkomsten

In het najaar van 2001 zullen bestuurlijke afspraken worden gemaakt tussen het Ministerie van VROM en provincies, kaderwetgebieden en de G30 over de verstedelijking tot 2010. Voor een groot deel zijn deze afspraken intentie-afspraken, gericht op definitieve besluitvorming in het kader van regioconvenanten (2003) en de doorwerking van de Vijfde Nota. Deze afspraken hebben betrekking op wonen, werken, groen, infrastructuur en bodem.

Om de samenwerking in stedelijke netwerken te bevorderen, zal in 2002 door de beoogde deelnemers van stedelijke netwerken een voorstel worden gedaan voor de organisatie en de wijze waarop tussen rijk en het stedelijk netwerk afspraken kunnen worden gemaakt.

Op basis van een in PKB deel 3 te voegen rijkskader zullen uiterlijk medio 2003 voorstellen worden gedaan aan de provincies voor de begrenzing van de verstedelijking tot 2015 (rode contouren). Deze rode contouren worden voor 2005 door de provincie vastgelegd in het streekplan. Het volgende Kabinet zal (in 2002/2003) regioconvenanten sluiten met de vier landsdelen. In 2002 wordt het Regioconvenant West voorbereid. VROM is verantwoordelijk voor de coördinatie, afstemming en communicatie. Voor het landsdeel West zijn de vier grote gemeenten, vier Kaderwetgebieden en vier provincies partij. Het convenant zal bestaan uit een werkprogramma, dat moet voorzien in een samenhangende inzet van middelen, ontkokering van de sectoren en departementen, een betere afstemming van beleid en flexibiliteit. De ICES-voorstellen van Landsdeel West zullen, voor zover zij door het volgende Kabinet worden gehonoreerd, in het Regioconvenant worden opgenomen. De afspraken over de Deltametropool, de ruimtelijke hoofdstructuur van het grootste stedelijke netwerk, worden hierin tevens vastgelegd. Dit hangt samen met de vaststelling van het Bereikbaarheidsoffensief Randstad.

Nieuwe Sleutelprojecten

De gezamenlijke ambitie van rijk, gemeenten en betrokken private partijen is het ontwikkelen van multimodale openbaar vervoersknooppunten met een ruimtelijke concentratie van hoogwaardige functies (wonen, werken en voorzieningen) en van een hoge stedenbouwkundige kwaliteit. Doel van het project Nieuwe Sleutelprojecten (NSP) is dat de majeure investeringen in het HSL-netwerk tegelijkertijd worden gebruikt voor stedelijke vernieuwing. Het gaat om de gebieden rondom Amsterdam-Zuidas en de centrale stations van Rotterdam, Utrecht, Den Haag, Breda en Arnhem.

De NSP zijn stedelijke herinrichtingsprojecten waarvoor primair de gemeenten verantwoordelijk zijn. Het rijk is medefinancier van belangrijke planonderdelen (basisvoorzieningen infrastructuur, kwaliteit ov-terminals en inrichting van de openbare ruimte), het stimuleert en faciliteert de integrale planvorming, die wordt getoetst op rijksbeleid. Op rijksniveau is VROM primair verantwoordelijk.

Het streven van VROM is dat in 2002 de fase van planvorming wordt afgerond voor de projecten Rotterdam Centraal, Breda Spoorzone, Den Haag/CS-Kwadrant en Arnhem Centraal/Coehoorn-Noord. Voor het sleutelproject Stationsgebied Utrecht kan de fase van planvorming niet eerder dan in 2003 worden afgerond, omdat in 2002 de gemeente een raadgevend referendum over het uit te werken stedenbouwkundig plan wil houden. Na besluitvorming van de gemeente over de uitslag van dit referendum, kan de fase van planvorming gestart worden.

Het project Amsterdam Zuidas zal gedurende 2002 een Tracé/m.e.r. procedure doorlopen worden. Deze procedure zal eind 2003/begin 2004 worden afgerond.

In onderstaande tabel is weergegeven welke resultaten VROM wil behalen in de periode 2002–2005. De gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling en het tempo van de NSP.

Tabel 6.1 Planning en uitvoering Nieuwe Sleutelprojecten

NSP	2002	2003	2004	2005
Amsterdam	P	P	U	
Rotterdam	P/U	U		
Utrecht	P	P/U	U	
Den Haag	P/U	U		
Breda	P/U	U		
Arnhem	P/U	U		

P = planvorming; P/U = afronding planvorming, zo mogelijk uitvoeringsafspraken ; U = uiterste termijn uitvoeringsafspraken

Voor de projecten zijn nog geen uitvoeringsafspraken gemaakt. Voor het rijk was dit aanleiding om de eigen rol in het NSP-proces te bezien. Op basis van een audit die in 2001 is uitgevoerd is besloten tot, uit oogpunt van risicobeheersing en aanspreekbaarheid, een strakkere organisatie van de inbreng van het rijk.

Het bereiken van de gewenste resultaten is dan ook voor een groot deel afhankelijk van de organisatorische, financiële en bestuurlijke daadkracht van de gemeenten. Andere kritische succes-/faalfactoren zijn:

- de bereidheid van betrokken marktpartijen om te investeren in de NSP en specifiek in de publieke onderdelen van de NSP (kwaliteit openbare ruimte). Uitvoering van de NSP komt zonder marktpartijen niet van de grond;
- bestuurlijke continuïteit, zowel op rijks als op gemeentelijk niveau;
- maatschappelijk draagvlak;
- conjuncturele schommelingen en de effecten daarvan op de vastgoedmarkt.

Voor de uitvoering van de NSP, en specifiek voor een hoogwaardige openbare ruimte, is EUR 336 mln gereserveerd in het Fonds Economische Structuurversterking (FES).

Intensief en meervoudig ruimtegebruik

In 2001 is het Stimuleringsprogramma Intensief Ruimtegebruik (StIR) geïntegreerd in het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing dat in artikel 6 is opgenomen. In 2002 is de aandacht met name gericht op de begeleiding van de uitvoering van de voorbeeldprojecten en kennisoverdracht. Ook zal in 2002 een nieuwe selectie van voorbeeldprojecten worden gemaakt.

In 2002 zal een visie worden ontwikkeld op de relatie tussen intensief ruimtegebruik en veiligheidseisen. Op basis daarvan zullen oplossingen voor concrete situaties worden geformuleerd. Tenslotte zal in 2002 het MDW-project (marktwerking, deregulering en wetgeving) intensief ruimtegebruik bedrijventerreinen worden afgerond.

Duurzame ontwikkeling van stedelijke netwerken

De ontwikkeling van stedelijke netwerken door intensiever ruimtegebruik in stedelijke centra en knooppunten, combineren van functies in het buitengebied en een goede inpassing van infrastructuur vraagt aanzienlijke investeringen. VROM kan beschikken over EUR 0,45 mld. uit het FES-fonds ten behoeve van de uitvoering van de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening, bij voorrang voor de integrale opgave waarvoor stedelijke netwerken staan.

Hiertoe wordt enerzijds een Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit ingesteld, dat bijdragen verleent aan investeringsprojecten die een bijdrage kunnen leveren aan het nationaal ruimtelijk beleid. Anderzijds wordt een deel van het beschikbare bedrag gereserveerd voor een aparte saneringsregeling voor ongewenste bestemmingen. Deze reservering is bestemd voor het ongedaan maken van situaties, die in het kader van de Vijfde Nota als ongewenst worden bestempeld. De saneringsregeling zal begin 2002 aan de Tweede Kamer worden voorgelegd. In deze regeling worden o.a. de reikwijdte van het begrip vastgesteld, de spelregels die voor aanvragers gaan gelden en de procedures voor de besteding en de voorwaarden voor medefinanciering

Er zijn drie prioritaire toepassingsgebieden aangewezen die naadloos aansluiten op de uitvoeringsstrategie van de Vijfde Nota. Aan de hand hiervan wordt bepaald of potentiële investeringsprojecten voor intake in het Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit in aanmerking komen:

Overkluizing en verdiepte aanleg van infrastructuur

Door ruimte intensief te gebruiken door middel van overkluizing of verdiepte aanleg van infrastructuur wordt ondoelmatig ruimtegebruik voorkomen en ontstaan nieuwe mogelijkheden voor onder meer woningbouw, bedrijvigheid, recreatie en natuur- en landschapsontwikkeling.

Externe veiligheid bij intensief ruimtegebruik

Het beleid om grond in steden steeds intensiever te gebruiken leidt tot conflictsituaties doordat functies zich dichterbij elkaar bevinden. Hierdoor kunnen kwetsbare functies als wonen worden blootgesteld aan onacceptabele externe veiligheidsrisico's. Uitplaatsing of sanering van risicovolle activiteiten maakt verdergaande intensivering en transformatie mogelijk. Nieuwe ontwikkelingen in stedelijke centra en knooppunten die anders geen voortgang zouden boeken, kunnen hierdoor van de grond worden getild.

Versterking van groen-blauwe kwaliteit in en nabij de stedelijke netwerken

Het stedelijk investeringsklimaat is mede afhankelijk van de groen-blauwe kwaliteit in en om de steden. Met het budget kunnen betekenisvolle impulsen worden gegeven aan maatregelen die «het groen de stad in brengen» of «de stedeling dichterbij het groen brengen» en die als katalysator werken voor de verdere ontwikkeling van nationale landschappen en regioparken, dan wel belemmeringen wegnemen voor een dergelijke ontwikkeling.

Voor de toekenning van de bijdrage is een beleidslijn en bijbehorende procedure opgesteld, die zal worden toegepast bij de beoordeling van de voorgestelde projecten. Geselecteerde projecten krijgen een plek in een investeringsprogramma, waarin tevens de vereiste resultaten per project zijn vastgelegd. Met de andere overheden wordt hierover overlegd. Op basis van onderhandelingen met de potentiële uitvoeringpartners worden vervolgens bindende afspraken gemaakt over de definitieve rijksbijdrage. Deze afspraken zullen worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma van de Vijfde Nota en de in de volgende kabinetsperiode te sluiten regioconvenanten.

Er is reeds met het Ministerie van V&W, de provincie Zuid-Holland en de gemeente overeenstemming bereikt over een gezamenlijke oplossing van de meerkosten van een verlaagde ligging van de kruising van de HSL-Zuid

en de te verbreden rijksweg A4 bij Hoogmade. Het Ministerie van VROM zal daarin EUR 7,9 mln bijdragen. De verlaagde kruising heeft vanuit oogpunt van ruimtelijke kwaliteit (openheid van een deel van het landschap in het Groene Hart) de voorkeur boven de eerder gekozen pergola-kruising. Daarnaast is overeenstemming bereikt met een gemeente en een ondernemer over verplaatsing van een fabriek uit de bebouwde kom. Voorts worden besprekingen gevoerd over een bijdrage van het ministerie aan de meerkosten van een plan voor een verlengde tunnelbak van de rijksweg A4 bij Leiderdorp.

Tabel 6.2 Prestaties
(bedragen in EUR1000)

Operationeel doel: Verbeteren stedelijke inrichting
Bestuurlijke afspraken verstedelijking tot 2010 Organisatie stedelijke netwerken Advies Regioconvenant West Afronding planvorming voor de sleutelprojecten Rotterdam Centraal, Breda Spoorzone, Den Haag/CS-Kwadrant en Arnhem Centraal/Coehoorn-Noord Selectie voorbeeldprojecten intensief ruimtegebruik Visie op relatie intensief ruimtegebruik en veiligheidseisen Onderzoek intensiever ruimtegebruik bedrijven- en kantorenlocaties (MDW-project) Aanwijzing projecten uit prioritare toepassingsgebieden stedelijke netwerken

6.2.2. *Cultuurhistorische identiteit*

Belvédère

De in 1999 vastgestelde nota Belvédère beoogt de cultuurhistorische waarden sterker richtinggevend te laten zijn bij de inrichting van Nederland. Daarmee kan het aanzien van Nederland aan kwaliteit winnen en tegelijkertijd kunnen cultuurhistorische waarden op het terrein van de archeologie, gebouwde monumenten en historisch cultuurlandschap in onderlinge samenhang worden versterkt. Het beleid richt zich op:

- het herkenbaar houden van de cultuurhistorische identiteit, zowel in het stedelijk, als in het landelijk gebied;
- het actief instandhouden en verbeteren van met name grotere cultuurhistorische structuren, zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie;
- het bevorderen van een adequate kennisinfrastructuur op het gebied van cultuurhistorie.

Op rijksniveau geven de ministeries van VROM, LNV en OC&W vanuit een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid gestalte aan de uitvoering van dit beleid, waarbij het Ministerie van OC&W als coördinerend departement optreedt. Hiertoe is o.a. een subsidieregeling opgesteld. Daarnaast zijn of zullen voornemens uit de Belvédère nota verder worden uitgewerkt in het kader van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, de Architectuurnota, de Cultuurnota, de nota Natuur, Bos en Landschap in de 21e eeuw, de nota Vitaal Platteland en zo mogelijk in een nieuw Structuurschema Groene Ruimte.

Eind 2001 zal de eerste evaluatie van Belvédère door de gemeenschappelijke departementen aan de Tweede Kamer worden aangeboden, waarin inzicht wordt gegeven op welke wijze cultuurhistorie in de uitvoering is betrokken en welke bedragen daarmee gemoeid zijn.

Beheer rijksmonumenten

Rijkshuisvesting drukt met de rijksmonumenten zijn stempel op tal van binnenstedelijke ontwikkelingen. Door onderhoud en renovatie van

rijksmonumenten – de Rijksgebouwendienst heeft 222 (rijks)monumenten met ruim één miljoen m² rijksmonumenten in beheer – draagt de rijkshuisvesting o.a. bij aan de ruimtelijke kwaliteit van de gebieden waarin de monumenten zich bevinden. De investeringen hebben een positieve uitstraling op het investeringsgedrag van andere partijen in de regio's. De verhuurbaarheid van de monumenten in het nieuwe stelsel voor rijkshuisvesting wordt bevorderd, waardoor leegstand wordt voorkomen. In de beleidsbrief «Rijk met Monumenten» wordt hier onder meer aandacht aan gegeven. In deze beleidsbrief wordt ook ingegaan op de met dat beheer te bereiken prestaties, de meetbaarheid daarvan en de daarbij te hanteren normen. VROM is ook verantwoordelijk voor de instandhouding van 62 monumenten met een primaire erfgoedfunctie (MEF).

Voor informatie over de onderhoudstoestand van de monumenten op 1-1-2001 wordt verwezen naar de aspect-prioriteitenmatrix in de agentschapsparaagraaf.

VROM laat onderzoek verrichten waarmee de ontwikkeling en uitvoering van het monumentenbeleid en stedelijke ontwikkeling wordt ondersteund. In dit kader worden de volgende instrumenten ontwikkeld: handboek omgang met PPS-projecten, methodiek bouwhistorisch onderzoek en een methodiek voor beheer, analyse en aanpak van openbare ruimte.

Tabel 6.3 Prestaties

Operationeel doel: Versterken cultuurhistorische identiteit
Implementatie uitkomsten Evaluatie Belvédère Beheer 332 (rijks)monumenten met rijkshuisvestingsfunctie Instandhouding 62 monumenten met een primaire erfgoedfunctie

6.2.3. Architectonische kwaliteit

Met het architectuurbeleid wordt beoogd gunstige voorwaarden te scheppen voor de totstandkoming van architectonische kwaliteit en tevens architectonische impulsen te geven aan de stedelijke en landschapelijke ontwikkeling in Nederland. Hiermee wordt uitdrukking gegeven aan de bredere adviestaak van de Rijksbouwmeester die zich verder uitstrekt dan alleen de rijksgebouwen. In de Derde Architectuurnota 2001–2004¹ is uitwerking gegeven aan dit beleid.

VROM verstrekt bijdragen aan instellingen zoals het Berlage instituut, het Nationaal Architectuur Instituut en het Stimuleringsfonds Architectuur ter ondersteuning van de ontwikkeling van het vakgebied en de verspreiding van kennis over architectuur. In de voorbeeldfunctie van het Rijk zal het streven naar integrale ontwerpqualität verder gestalte krijgen. Bijzondere aandacht gaat uit naar de kwaliteit en logische aansluiting van de nabij de rijkshuisvesting gelegen openbare ruimte. De inzet van tuin- en landschapsarchitecten is daarin kwaliteitsverhogend. Daarenboven wordt met de toepassing van beeldende kunst bij de rijkshuisvesting een culturele dimensie aan de leefomgeving toegevoegd.

Tabel 6.4 Prestaties

Operationeel doel: Architectonische kwaliteit
Subsidieverstrekking ter ondersteuning vakgebied en verspreiding kennis Voorbeeldfunctie rijkshuisvesting Toepassing beeldende kunst in rijkshuisvesting

¹ TK, 2000–2001, 27 450.

6.3. Groeiparaagraaf

In 2001 zal het monitorings- en evaluatieprogramma van de Vijfde Nota worden opgesteld. Het programma richt zich hierbij op de komende vijf jaar. Een compleet overzicht van de doelstellingen uit de Vijfde Nota, verdeeld naar maatschappelijke doelen, operationele doelen en uitvoeringsdoelen zal eind 2001 beschikbaar zijn. Hiermee wordt een link gelegd tussen de gehanteerde beleidsconcepten en de verschillende (financiële) instrumenten. Tevens zal eind 2001 een compleet overzicht van de operationele doelen vertaald naar indicatoren en een overzicht van het evaluatieprogramma voor de komende vijf jaar voorhanden zijn. In concept zijn deze overzichten reeds beschikbaar. Na het verschijnen van deel III van de Vijfde Nota zal het programma definitief worden vastgesteld. Het evaluatieprogramma zal in 2001 van start gaan met de ex ante evaluatie van enkele beleidsonderwerpen. In eerste instantie zal onderzoek worden verricht naar het sturingsmodel van de Vijfde Nota. In 2002 zal de nul-meting plaatsvinden van het monitoringsprogramma. Het monitorings- en evaluatieprogramma zal o.a. bijdragen aan de tweejaarlijkse rapportage van het uitvoeringsprogramma Vijfde Nota. De (borging van de) betrouwbaarheid van beleidsinformatie, waaronder ook die informatie waarvoor gegevens van derden moet worden betrokken, zal een belangrijk onderdeel uitmaken van het monitorings- en evaluatieprogramma. Bij de nul meting (in 2002) zal duidelijk worden welke gegevens nodig zijn, welke gegevens van derden moeten worden betrokken en welke aanvullende maatregelen nodig zijn om de betrouwbaarheid daarvan te waarborgen. Indien zich hierbij majeure knelpunten voordoen zullen deze in de volgende begroting worden vermeld.

6.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	27 121	85 339	24 182	26 151	25 222	25 559	25 910
Uitgaven:	23 121	35 022	32 940	37 950	34 298	34 607	34 997
Programma	17 913	30 053	28 175	33 152	29 486	29 775	30 165
Verbeteren stedelijke inrichting	5 540	13 517	13 716	12 385	10 307	10 309	10 309
Investeringsbijdrage overkapping A2		7 714	8 168	8 168	8 168	8 168	8 168
Investeringsbijdrage Nieuwe Sleutelprojecten	643	585	643	674	685	666	666
Stimuleringsregeling intensief ruimtegebruik	4 878	4 859	4 574	3 213	1 171	1 188	1 188
Stimuleren opzet digitale bestemmingsplannen	18	358	330	330	283	287	287
Cultuurhistorische identiteit	7 059	10 131	8 264	14 599	13 010	13 279	13 669
Belvédère		1 815	1 815	4 311	2 723	2 764	2 764
Beheer rijksmonumenten	7 059	8 316	6 449	10 288	10 288	10 515	10 905
Architectonische kwaliteit	3 425	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433
Architectuurbeleid	3 425	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433
Onverdeeld programma	1 890	1 972	1 763	1 736	1 736	1 754	1 754
Overig stedelijk	397	397	417	417	417	424	424
Onderzoek	1 493	1 575	1 232	1 232	1 232	1 244	1 244
Communicatie-instrumenten			113	86	86	86	86
Apparaat	5 208	4 969	4 765	4 798	4 812	4 832	4 832
Ontvangsten:		357	357	357	357	357	357

6.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	32 940	37 950	34 298	34 607	34 997
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	6 397	4 313	4 314	4 331	4 331
A. In % van de totale uitgaven	19%	11%	13%	13%	12%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	26 543	33 637	29 984	30 276	30 666
B. In % van de totale uitgaven	81%	89%	87%	87%	88%

Toelichting:

Uit de tabel blijkt dat 81% van het kasbudget 2002 flexibel is. Dit betekent dat 19% van het budget benodigd is voor de verplichtingen die tot en met 2001 zijn aangegaan. Tot de belangrijkste posten kunnen gerekend worden: de apparaatskosten en een gedeelte van de STIR (EUR 2,1 mln).

Bestuurlijke invalshoek

De belangrijkste bestuurlijk reeds gecommiteerde posten in 2002 zijn:

- cultuurhistorie/Belvédère: van het totale verplichtingenbudget ad EUR 2,3 mln ligt EUR 2,2 mln vast in de vorm van bestuurlijke afspraken met de ministeries van OC&W en LNV;
- beheer rijksmonumenten: van het verplichtingenbudget is EUR 3,3 mln bestuurlijk gecommiteerd;
- architectuurbeleid: de uitgaven ad EUR 4,4 mln liggen vast in de nota architectuurbeleid (2001–2004).

Indien naast juridische verplichtingen ook rekening gehouden zou worden met de bestuurlijk reeds gecommiteerde posten dan daalt de budgetflexibiliteit van 81% tot 50%.

7.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM stimuleert de verbetering van de milieukwaliteit van zowel het stedelijk als het landelijk gebied, met het oog op een duurzame ontwikkeling in de directe leefomgeving. Milieuvraagstukken die spelen op lokale en regionale schaal worden bij voorkeur integraal aangepakt, aangezien separate thematische benaderingen daar vaak niet leiden tot een optimale oplossing.

Het beleid is met name gericht op het daadwerkelijk voorkomen en terugdringen van geluidhinder, van veiligheidsrisico's van industriële activiteiten en van risico's van lucht- en bodemverontreiniging. Artikel 7 is gericht op het bevorderen van de lokale uitvoering van het milieubeleid; de normstelling en instrumentatie op nationale schaal is onderdeel van artikel 10.

Het beleid is uitgewerkt in de volgende operationele doelstellingen:

- lokale milieukwaliteit (inclusief gebiedsgericht milieubeleid);
- uitvoering bodemsanering;
- geluidsreductie;
- waarborgen externe veiligheid.

7.2. Operationele doelstellingen

7.2.1. Lokale milieukwaliteit (incl. gebiedsgericht beleid)

Vaststelling kwaliteitsniveau leefomgeving

Het beleid voor de leefomgeving wordt versterkt door:

- de samenhang te vergroten tussen milieu- en ruimtelijk beleid en tussen het beleid van de verschillende overheden;
- verantwoordelijkheid van andere overheden voor de plaatselijke leefomgeving te vergroten.

Eind 2002 moet een ontwerp-Bestuursaccordering leefomgeving gereed zijn. VROM zal een coördinerende rol vervullen bij de totstandkoming van dit accordering. De rijksbijdrage zal bestaan:

- het ontwikkelen van een voorstel voor vast te leggen minimum-kwaliteitsniveaus gebaseerd op veiligheid, gezondheid, ecologische waarden en internationaal vastgestelde normen. In het huidige systeem van normen zijn deze minimumeisen vastgelegd in grenswaarden en in zogenaamde buitenwettelijke milieukwaliteitseisen. Het minimum geldt op alle overheidsniveaus;
- het leveren van een bijdrage aan het formuleren van gebiedskwaliteiten, zowel wat betreft de inhoudelijke als de procesmatige aspecten. Daarbij kan gedacht worden aan een faciliterende rol bij kennis methodiekontwikkeling.

Het Bestuursaccordering moet 2003 gereed zijn, inclusief een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden.

In 2002 zal de evaluatie van de Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Milieubeleid (SGM) naar de Tweede Kamer worden gezonden.

In plaats van de SGM gaat met ingang van 2002 de Stimuleringsregeling gebiedsgericht beleid (SGB) van start. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de tabel onder 7.4 budgettaire gevolgen van beleid.

In 2001 brengt de evaluatiecommissie Stad en Milieu haar advies uit over de resultaten van 24 experimenten. VROM zal vervolgens zijn standpunt uitbrengen en in 2002 starten implementatie van de aanbevelingen.

Verder wil VROM in 2002 een besluit nemen over enkele stap 3 besluiten (oplossingen waarbij wordt afgeweken van regelgeving).

Vernieuwing geluidbeleid

Thans vindt er een integrale vernieuwing van het geluidbeleid plaats. Met het nieuwe geluidbeleid (NMP4) wordt het volgende beoogd:

- in 2010 wordt de grenswaarde van 70 dB(A) bij woningen niet meer overschreden;
- de akoestische kwaliteit in het stedelijk en landelijk gebied is in 2030 gerealiseerd;
- in 2010 is een forse verbetering van de akoestische kwaliteit in het stedelijk gebied gerealiseerd, onder andere door aanpak van de rijksinfrastructuur;
- de akoestische kwaliteit in de ecologische hoofdstructuur is in 2030 gerealiseerd. Voor 2010 is de ambitie dat de akoestische situatie niet is verslechterd.

Deze geluidsdoelstellingen worden in 2006 geëvalueerd. In 2003 moet de EU-richtlijn omgevingsgeluid geïmplementeerd zijn en in 2004 moet de Wet MIG (Modernisering Instrumentarium geluidbeleid) van kracht worden. Tussen beide wetgevingstrajecten is een nauwe onderlinge samenhang.

Het wetsvoorstel MIG zal waarschijnlijk begin 2002 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Gelijktijdig met het traject van de kamerbehandeling zal worden gewerkt aan ontwerp-uitvoerings AMvB's en aan de voorbereiding van de invoeringsbegeleiding.

Voor de implementatie van de EU-richtlijn Omgevingsgeluid is vooruitlopend op MIG – nog een wijziging van de Wet geluidhinder nodig. Een voorstel daartoe zal in 2002 aan de Kamer worden aangeboden.

Verbetering lokale luchtkwaliteit

Voor verbetering van de lokale luchtkwaliteit moet worden voldaan aan de grenswaarden die daaraan in het Besluit Luchtkwaliteit uit een oogpunt van gezondheid worden gesteld.

Bij de bouw van nieuwe woongebieden en de aanleg van nieuwe infrastructuur en bedrijfscomplexen worden geen nieuwe situaties gecreëerd, die niet voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen. Bestaande luchtkwaliteitsknelpunten worden tussen nu en 2010–2015 opgelost. Daarbij worden naast bronbeleid ook lokaal toegespitste instrumenten ingezet, zoals wegomleggingen, snelheids- en doorstromingsmaatregelen, overkappingen en ondertunnelingen en amovering van woningen. Deze maatregelen zullen in samenhang met andere beleidsdoelen voor deze gebieden, zoals geluidhinderbestrijding en veiligheid worden ingezet. Het streefjaar voor de oplossing van deze knelpunten hangt mede af van de evaluatie van de EU-kaderrichtlijn luchtkwaliteit in 2003 en de beschikbare financiële middelen voor de maatregelen.

Andere overheden worden gestimuleerd om luchtkwaliteit in een vroeg stadium in hun plannen te betrekken door versterkte aandacht voor de rapportage en planvormingsplicht uit het Besluit luchtkwaliteit.

In 2002 zal de eerste rapportageronde op basis van het Besluit Luchtkwaliteit plaatsvinden. Gegevens over de luchtkwaliteitssituatie in ons land en in het bijzonder in de agglomeraties met meer dan 250 000 inwoners, zullen door het rijk worden samengesteld op basis van gemeentelijke gegevens en aan de EU worden gerapporteerd. Tevens zal in 2002 een ontwerp AMvB in procedure worden gebracht ter

implementatie van de 2^e en 3^e EU-dochterrichtlijn Luchtkwaliteit. Dit betreft de stoffen ozon, CO en benzeen. De implementatie krijgt de vorm van een wijziging van het Besluit Luchtkwaliteit.

Tabel 7.1 Prestaties 2002

Operationeel doel: Lokale milieukwaliteit
Opstellen rijksbijdrage inzake bestuursafspraken leefomgeving met andere overheden (minimum- en gebiedskwaliteiten) Evaluatie Stimuleringsregeling Gebiedsgericht Milieubeleid (SGM) Follow up evaluatie project Stad en Milieu uit 2001 en stap 3 besluiten Wetsvoorstel naar TK ter implementatie EU-richtlijn omgevingslawaa Aanbieden wetsvoorstel MIG aan Tweede Kamer Rapportages luchtkwaliteit aan EU WijzigingsAMvB van het Besluit luchtkwaliteit ter implementatie 2 ^e en 3 ^e dochter-richtlijnen luchtkwaliteit

7.2.2. Uitvoering bodemsanering

Het Kabinet heeft gekozen voor een versnelling van de bodemsaneringsoperatie.

De verspreiding van bodemverontreiniging is zowel milieuhygiënisch als financieel dermate onwenselijk dat maatregelen niet langer uitgesteld dienen te worden dan nodig is.

De druk op de beschikbare ruimte in Nederland is bovendien zo groot dat niet getalmd moet worden met maatregelen die ervoor zorgen dat vervuilde bodems weer beschikbaar komen voor ruimtelijke ontwikkelingen.

Concrete doelen (NMP3) van het vernieuwde bodemsaneringsbeleid zijn:

- het in kaart brengen van het landsdekkend beeld inzake de omvang van de bodemverontreiniging voor 2005 (bijvoorbeeld door middel van bodemkwaliteitskaarten);
- de beheersing van de bodemverontreinigingsproblematiek per 2023. Daartoe moet de bodem geschikt worden gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is. Verspreiding van verontreiniging en het ontstaan van nieuwe verontreinigingen moeten worden voorkomen ten einde de veiligheid van mensen te waarborgen en ter bescherming van ecosystemen nu en in de toekomst.

VROM is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit en de voortgang van de bodemsaneringsoperatie als geheel en heeft een regisserende rol in de bodemsaneringsoperatie. Het bevoegde gezag (provincies en 30 rechtstreekse gemeenten) zijn verantwoordelijk voor de planning en de uitvoering van de bodemsanering en daarmee medeverantwoordelijk voor het behalen van de gestelde doelen.

Het vernieuwde bodemsaneringsbeleid geeft invulling aan de gewenste versnelling van de bodemsaneringsoperatie door:

- de saneringsdoelstelling «multifunctioneel» te vervangen door twee nieuwe sanerings-doelstellingen: functiegericht (immobiele verontreiniging in de bovengrond) en kosteneffectief verwijderen (mobiele verontreiniging, veelal in het grondwater);
- het verdelen en stimuleren van de bodemsaneringsoperatie in sectoren die aansluiten op een specifieke maatschappelijke dynamiek: stedelijk gebied, landelijk gebied en in bedrijf blijvende bedrijfs-terreinen;

- het 5-jarlijks programmeren van de bodemsaneringsoperatie door het bevoegde gezag, waardoor er meer flexibiliteit ontstaat in de uitvoering;
- het uitbreiden van het bevoegde gezag, gecombineerd met een verbetering van de structuur voor controle en handhaving;
- het overdragen van de bevoegdheid tot kostenverhaal op grond van de Wet bodembescherming (Wbb) aan de provincies en gemeenten.

De voortgang van de realisatie van de doelstelling om in 25 jaar de bodemverontreiniging beheerst te hebben wordt systematisch gemonitord. Zolang de omvang nog niet in beeld is (eerst in 2005), kunnen de realisatie-cijfers in enig jaar niet worden afgezet tegen de totale werkvoorraad. Wel is het mogelijk op basis van ervaringscijfers een verwachting te geven voor de realisatie in 2002. Voor 2002 is in de tabel de verwachte realisatie opgenomen voor de verschillende onderzoeken en saneringen naar de onderscheiden segmenten.

Tabel 7.2 Voortgang bodemsaneringsoperatie (in aantallen afgeronde gevallen)

	aantal gepland 2001:	aantal gepland 2002:
* Sanering stedelijke gebieden (in het kader van ISV):		
Oriënterende Onderzoeken	400	400
Nadere Onderzoeken	100	100
Saneringen	40	30
* Sanering in het landelijk gebied en waterbodems (in het kader van Wbb):		
Oriënterende Onderzoeken	900	1 000
Nadere Onderzoeken	100	100
Saneringen	80	60
* Sanering bij bedrijven en branches (sanering in eigen beheer):		
Oriënterende Onderzoeken	n.v.t.	n.v.t.
Nadere Onderzoeken	1 500	1 700
Saneringen	800	1 200

De opzet van het nieuwe bodemsaneringsbeleid is verwoord in het Eindrapport Bever, dat in 2000 naar de Tweede Kamer is gestuurd. Het kabinetsstandpunt hierover wordt in 2001 naar de Tweede Kamer gezonden.

De beleidsvernieuwing leidt ook tot wijziging van de wet- en regelgeving. Naar verwachting zal in 2002 een wetsvoorstel voor een wijziging van de Wbb aan de Tweede Kamer kunnen worden gestuurd, inclusief de AMvB over de bedrijvenregeling. Onderwerpen in dit wetsvoorstel zijn:

- een omslag naar vormen van medefinanciering in plaats van de wettelijke bijdrageverdeling;
- versterking van de saneringsplicht voor bedrijven;
- de wijziging van de saneringsdoelstelling en diverse procedurele wijzigingen.

Het wetsvoorstel biedt de basis voor de AMvB Financiële bepalingen en AMvB Uitwerking Saneringsdoelstelling, die in 2002 zullen worden opgesteld.

Met de provincies en de vier grote steden is een landelijke systematiek ontwikkeld voor de monitoring van de voortgang van de bodemsaneringsoperatie in Nederland. In 2000 is het systeem geïmplementeerd door het bevoegde gezag. In 2001 is de eerste rapportage volgens de monitorings-

systematiek aan de Tweede Kamer. In mei 2002 zal de tweede monitoring-rapportage bodemsanering aan de Kamer worden gezonden, waarin nader inzicht wordt geboden in de voortgang van de bodemsaneringsoperatie.

Onderdeel van de beleidsvernieuwing bodemsanering is een programma-financiering in plaats van de huidige bijdragesystemen projectfinanciering (per omvangrijk geval) en budgetfinanciering (per jaar). In 2001 zal met deze programmafinanciering worden gestart en een meerjarentoezegging worden gedaan aan het bevoegde gezag Wbb voor de bodemsanering in het landelijk gebied. Naar verwachting wordt in maart 2002 deze meerjarentoezegging uitgebreid met de resultaten van de gasfabrieken-programma's die eind 2001 worden verwacht.

Ontvangsten uit kostenverhaal

In 2000 is besloten tot een intensieve aanpak van de ontstane werkvoorraad van kostenverhaalszaken. In 2002 zal juridische beoordeling plaatsvinden van circa 500 saneringsprojecten waarvoor de mogelijkheid van kostenverhaal dient te worden afgewogen. Hiernaast zullen naar verwachting 50 juridische procedures worden afgewikkeld. De inkomsten uit kostenverhaal worden voor 2002 geraamd op EUR 4,5 mln. Met een nieuw voortgangbewakingssysteem wordt met ingang van de jaarverantwoording 2002 inzicht geboden in de voortgang van de uitvoering van het kostenverhaal.

Tabel 7.3 Prestaties 2002

Operationeel doel: Uitvoering bodemsanering
Verstекken bijdragen voor bodemsanering Parlementaire behandeling van de wijziging Wbb en regelgeving, de financiële bepalingen en de saneringsdoelstelling Aanbieding monitoringrapportage bodemsanering over 2001 aan Eerste en Tweede Kamer Vaststellen meerjarenafspraken bevoegde gezag Wbb, inclusief gasfabrieken Beoordeling 500 saneringsprojecten op kostenverhaal

7.2.3 Geluidsreductie

Geluidsanering

Om de negatieve effecten van de groei van de (auto)mobiliteit te beperken werkt VROM aan:

- afronden saneringsoperaties verkeerslawaaai (A- en Raillijst en schermprojecten afgerond in 2010) en industrielawaaai (afgerond in 2003);
- stimuleren op gang brengen toepassing stillere wegdekken op onderliggend (het provinciale en gemeentelijk) wegennet (=facilitering innovatie geluidaanpak).

De beheersing van de effecten van de groei van (auto)mobiliteit, met het oog op de geluid-doelstellingen en de doelstellingen voor luchtverontreiniging is de primaire verantwoordelijkheid van V&W, evenals de inpassing, uitvoering en benutting van de infrastructuur.

Voor het geluidsaneringsprogramma 2002 kan het volgende overzicht gegeven worden:

Tabel 7.4 Geluidsaneringsprogramma 2002

	Verkeersmaatregelen		Afscherming weg		Afscherming rail:	
	projecten	woningen	projecten	woningen	projecten	woningen
Verwachte aanvragen voorbereiding	13	4 360	12	2 211	33	3 314
Projecten in voorbereiding	3	870	18	2 175	9	2 082
Projecten in uitvoering	16	7 854	15	13 839	7	2 118

Welke projecten in 2002 bij de bovenstaande drie programma's voor een voorbereidingssubsidie in aanmerking komen, hangt af van de per 1-7-2001 en 1-2-2002 ingediende aanvragen.

In 2002 wordt voor de sanering verkeerslawaaai aan kasmiddelen aanvullend EUR 7,7 mln ingezet als gevolg van verkregen middelen voor milieudrukcompensatie. De middelen voor het stimuleren van toepassing van stillere wegdekken op het onderliggend wegennet zijn ook beschikbaar gekomen uit de middelen voor milieudrukcompensatie 2000. Beide dienen om de toegenomen geluidhinder structureel aan te passen.

Bronbeleid voertuigen en wegdek

De bijdrage door VROM aan de beperking van de negatieve gevolgen van de (auto)mobiliteit wordt voornamelijk gevormd door het bronbeleid voertuigen en wegdek. Het bronbeleid voor geluidsreductie van voertuigen is van groot belang gezien de ontwikkeling van de mobiliteit. De voornaamste beleidsprestaties voor bronbeleid zijn:

- aanpassing en implementatie EU-richtlijnen voertuig- en bandenlawaaai;
- NL-voorstellen van realistische typekeuringen voor voertuig- en bandenlawaaai in internationaal verband (ECE, EU);
- regeling stimuleren stil wegdek;
- bijdragen aan geluidnormering goederenwagons (EU, samen met V&W).

Tabel 7.5 Prestaties 2002

Operationeel doel: Geluidsreductie
Uitvoering projecten sanering verkeerslawaaai (weg- en railverkeerslawaaai en verkeersmaatregelen) Aanpassing en implementatie EU-richtlijnen voertuig- en bandenlawaaai; NL-voorstellen van realistische typekeuringen voor voertuig- en bandenlawaaai in internationaal verband (ECE, EU); Regeling stimuleren stil wegdek; Bijdragen aan geluidnormering goederenwagons (EU, samen met V&W).

7.2.4 Waarborgen externe veiligheid

Er wordt een beleidsvernieuwing ingezet om de externe-veiligheidsrisico's voor de bevolking zo laag mogelijk te houden. Als er risico's moeten worden genomen dienen deze in ieder geval maatschappelijk aanvaardbaar te zijn.

Minimum beschermingsniveau in de woonomgeving tegen gevaarlijke stoffen

In de AMvB «Kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen» (beoogde inwerkingtreding najaar 2002 door VROM) en de AMvB «Externe veiligheid van transport» (inwerkingtreding 2002 door V&W) wordt de grenswaarde van het plaatsgebonden risico ter plaatse van woningen en kwetsbare objecten als scholen en ziekenhuizen vastgesteld op éénmaal per miljoen jaar (10^{-6} per jaar). Daarnaast zal in 2002 een AMvB vervoersinrichtingen van kracht worden.

Uiterlijk in 2010 dienen alle situaties met deze kwetsbare bestemmingen aan die grenswaarde te voldoen, behoudens zeer incidentele uitzonderingsgevallen. Voor vuurwerkbedrijven is het beschermingsniveau in het Vuurwerkbesluit vastgelegd. In 2002 zal uitvoering en coördinatie van het Vuurwerkbesluit plaatsvinden. Voor urgente veiligheidskwesties, bijvoorbeeld schadevergoedingen en sanering van risicosituaties, is voor 2001 en 2002 een generale reservering als pm-post opgenomen.

Bewuster om gaan met het accepteren van risico's bij mogelijke rampen

Het gaat bij het groepsrisico uiteindelijk om een politieke afweging van de risico's tegen de maatschappelijke baten en kosten van een risicovolle activiteit. Hierin ligt een belangrijk verschil met de grenswaarde van het plaatsgebonden risico dat een uniform beschermingsniveau voor burgers persoonlijk garandeert. In de wetgeving zal een verantwoordingsplicht worden opgenomen met betrekking tot de keuzes over de aanvaardbaarheid van groepsrisico's. In de eerder genoemde AMvB's wordt dat vastgelegd. In dit kader past ook de verlaging van de drempelwaarden van het Besluit risico's zware ongevallen voor explosieven, zoals in het kabinetsstandpunt¹ naar aanleiding van het rapport van de Commissie Oosting is aangekondigd.

Internalisering van maatschappelijke kosten van gevaarlijke stoffen in het gebruik

De overheid zal onderzoeken hoe de maatschappelijke kosten van de open overslag en het vervoer van gevaarlijke stoffen verhaald kunnen worden op degenen die deze activiteiten uitvoeren. Dit onderzoek is voor het vervoer al in het Nationale Verkeers- en Vervoersplan (NVVP) aangekondigd.

Bij inrichtingen veel meer rekening houden met de risico's van transport

Voor de stoffen chloor, LPG en ammoniak, de drie gevaarlijke stoffen die in Nederland de veiligheidssituatie in belangrijke mate bepalen, zal voor de gehele keten een integraal veiligheidsbeleid per stof worden geformuleerd, dat in de periode 2002–2003 per stof met een nota aan de Tweede Kamer zal worden voorgelegd.

Beperking van het aantal routes waarover vervoer van gevaarlijke stoffen plaatsvindt

Er komt een onderzoek welke transportroutes niet noodzakelijk zijn voor het transport van gevaarlijke stoffen van een bepaalde omvang. Daar kan transport van gevaarlijke stoffen worden verboden.

Langs de andere transportroutes worden «vrijwaringszones» ingesteld die verplicht doorwerken in ruimtelijke ordeningsplannen. De resultaten van de eerder genoemde beleidsaanpak voor de ketens van chloor, LPG en ammoniak worden hierbij betrokken. In 2002 zal een nota aan de Tweede Kamer worden gezonden over reguleringsbeleid van vervoer gevaarlijke stoffen per spoor (V&W is primair verantwoordelijk).

---

¹ Kamerstukken 2000/2001 27 157, nr. 20.

Verduidelijking van de afstemming en toedeling van verantwoordelijkheden

De uitvoering van veel aanbevelingen van de Commissie Oosting behoort tot de verantwoordelijkheid van het lokale bestuur. Handhaving en toezicht zullen worden versterkt op alle overheidsniveaus.

Wettelijke registratieplicht voor risicovolle situaties en verbetering van de informatievoorziening

Doel is het centraal registreren van risicovolle activiteiten en betrokken overheden en burgers hierover te informeren; afronding uiterlijk 2002. De Tweede Kamer is hierover bij brief 7 maart 2001 geïnformeerd. Voor de verhoging van de bestuurslasten die het invoeren van de registratieplicht met zich meebrengt is voor EUR 3,6 mln aan de begroting toegevoegd.

Eind 2001 wordt een brief aan de Tweede Kamer gezonden over de coördinerende rol van de Minister van VROM op het terrein van de (externe) veiligheid en de daartoe op te richten projectdirectie (externe) veiligheid. Dit is aangekondigd bij de behandeling in de Tweede Kamer van het rapport van de commissie Oosting. In deze brief zal de stand van zaken ten aanzien van diverse onderdelen van het veiligheidsbeleid aangegeven worden. Ook zal in deze brief nader worden ingegaan op de op aanbeveling van de commissie Oosting om een nationaal expertisecentrum voor externe veiligheid en vuurwerk en een Technische Advies Raad bij het RIVM onder te brengen.

Voor de op te richten projectdirectie externe veiligheid is voorshands een bezetting van 34 fte geraamd. Hiervan is 17fte uit de bezetting en begroting van VROM vrijgemaakt, de middelen voor de overige 17 fte zijn aan de VROM-begroting toegevoegd (EUR 0,6 mln in 2002, daarna EUR 1,3 mln structureel). Afhankelijk van de ontwikkeling van deze projectdirectie zal bezien worden of de op termijn beoogde doorgroei gerealiseerd moet worden.

Tabel 7.5 Prestaties 2002

Operationeel doel: Waarborgen externe veiligheid
Inwerkingtreding AMvB kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen, AMvB externe veiligheid van transport (inwerkingtreding door V&W) en AMvB vervoersinrichtingen Aanpassing BRZO; inwerkingtreding verlaging grenswaarde explosieve stoffen (mogelijk eind 2001) Coördinatie van uitvoering Vuurwerkbesluit Nota aan Tweede Kamer over transport van chloor Bijdrage aan nota aan de Tweede Kamer over reguleringsbeleid vervoer gevaarlijke stoffen per spoor Publiceren AMvB (of Wet) Registratieplicht risicosituaties

7.3. Groeiparagraaf

Lokale milieukwaliteit

- Evaluatie van de EU-kaderrichtlijn luchtkwaliteit in 2003. Dan zullen de te bereiken grenswaarden voor NO₂ en fijn stof worden heroverwogen.

Uitvoering bodemsanering

- Indicatoren voor het monitoren van de bodemsaneringsoperatie. Met ingang van 2005 wordt per jaar de resterende werkvoorraad van het landsdekkend beeld gepresenteerd.

Geluidsreductie

Opname in begroting 2003 van de volgende indicatoren met behulp van RIVM-gegevens:

- per jaar het aantal inwoners dat een geluidbelasting ondervindt van meer dan 65 dB(A);
- per jaar het oppervlak met een geluidbelasting van meer dan 50 dB (A).

Waarborgen externe veiligheid

Op basis van een nadere uitwerking van het plan voor de beleidsvernieuwing gevaarlijke stoffen als bedoeld in paragraaf 9.3 van het NMP4 worden:

- in 2003 tussendoelen geformuleerd voor de sanering van risicosituaties die niet aan de normen voldoen.

Met deze te formuleren ijkpunten wordt duidelijkheid verschaft hoe in de periode tot 2010 stelselmatig het doel van de beleidsvernieuwing wordt bereikt.

7.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	219 581	292 350	290 376	343 012	339 440	410 492	415 484
waarvan garanties	1	106 003	106 003	106 003	106 003	106 003	106 003
Uitgaven:	259 738	315 865	255 887	247 507	246 951	309 475	309 475
Programma	256 507	310 009	249 217	241 125	240 569	303 093	303 093
Lokale milieukwaliteit			26 603	23 322	23 179	23 177	23 177
Subsidies gebiedsgericht milieubeleid			24 848	21 482	21 339	21 339	21 339
Overige instrumenten lokale milieukwaliteit			1 755	1 840	1 840	1 838	1 838
Uitvoering bodemsanering			132 729	160 589	166 089	227 900	227 900
Subsidies bodemsanering			129 336	157 195	162 696	225 212	225 212
Overige instrumenten bodemsanering			3 394	3 394	3 394	2 687	2 687
Geluidreductie			66 972	33 588	33 249	35 698	35 698
Subsidies geluidreductie railverkeer			5 690	5 785	5 785	6 734	6 734
Subsidies geluidreductie wegverkeer			52 893	26 296	25 965	26 312	26 312
Subsidies geluidreductie industrie			6 735				
Overige instrumenten geluidreductie			1 653	1 507	1 499	2 653	2 653
Waarborgen externe veiligheid			2 752	4 295	2 479	2 479	2 479
Instrumenten externe veiligheid			2 752	4 295	2 479	2 479	2 479
Onverdeeld programma			20 161	19 331	15 572	13 838	13 838
Onderzoek			3 788	4 131	4 090	4 180	4 180
Communicatie-instrumenten			45	79	79	79	79
Overige instrumenten			16 328	15 121	11 403	9 579	9 579
Apparaat	3 230	5 855	6 670	6 382	6 382	6 382	6 382
Ontvangsten:	26 136	58 686					

SGM

In de plaats van de SGM gaat met ingang van 2002 de Stimuleringsregeling gebiedsgericht beleid (SGB) van start. Voor deze regeling is op jaarbasis EUR 20,4 mln beschikbaar. De nieuwe regeling wordt onderdeel van beleidsartikel 10 Verbeteren nationale milieukwaliteit.

De oude regeling SGM wordt volledig afgerond bij artikel 7 Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau. Met het oog op de afwikkeling van de SGM, op basis waarvan in 2001 nog toezeggingen worden gedaan en waarvoor de komende jaren nog substantiële kasbetalingen plaatsvinden, blijven zowel de verplichtingen als de uitgaven vooralsnog volledig op artikel 7. Eind 2001 is er duidelijkheid over de omvang en de verdeling over de komende jaren van de uitgaven voor de oude regeling. Dan zullen de budgetten die niet benodigd zijn voor de oude regeling, overgaan naar artikel 10.

Opslag van vuurwerk

Voor de periode 2001 tot en met 2005 is een bedrag van in totaal EUR 113,4 mln voor VROM beschikbaar voor maatregelen die samenhangen met het verhogen van de veiligheid ten aanzien van de opslag van vuurwerk. Daarbij moet worden gedacht aan compensaties bij bedrijfsbeëindigingen of -verplaatsingen, etc. Deze middelen zijn thans nog geraamd op de zogenaamde «aanvullende post» op de begroting van Financiën en zullen naar de VROM-begroting worden overgeboekt zodra de beoogde maatregelen en activiteiten concreet zijn uitgewerkt.

7.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	255 887	247 507	246 951	309 475	309 475
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	203 100	162 043	155 893	45 157	41 845
A. In % van totale uitgaven	79%	65%	63%	15%	14%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	52 787	85 464	91 058	264 317	267 630
B. In % van totale uitgaven	21%	35%	37%	85%	86%

- Rekening is gehouden met de budgetten bodemsanering Wbb voor de periode 2002 t/m 2004, die in de tweede helft van 2001 worden toegezegd en vastgelegd.
- Bij de aangegane verplichtingen zijn meegenomen de apparaatskosten van LMV over de periode 2002–2006.

Bestuurlijke invalshoek

De budgetflexibiliteit is beperkter als uitgegaan wordt van de bestuurlijke verplichtingen, ongeveer 90% ligt vast met bestuurlijke verplichtingen. Bij deze bestuurlijke verplichtingen valt te denken aan: het meerjarenprogramma Bodemsanering Wbb (van 2005 tot 2023), de herijking ISV 2002–2004, het meerjarenprogramma ISV 2005–2009 (en verder) en geluidssanering.

8.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM streeft naar behoud en bescherming van waardevolle gebieden met een bijzondere landschappelijke, cultuurhistorische of ecologische kwaliteit. Daarnaast wordt het beleid gericht op het verder ontwikkelen van de groene kwaliteiten binnen het landelijk gebied in samenhang met de bebouwde omgeving, het vergroten van de recreatieve mogelijkheden van het landelijk gebied en een optimale benutting van de ruimte in het landelijk gebied in combinatie met het wegnemen van de (stedelijke) druk op het landelijk gebied. Door de identiteit en diversiteit van het Nederlands landelijk gebied te versterken en verder te ontwikkelen, ontstaat een aantrekkelijker land om in te wonen, te werken en te recreëren. Water speelt een belangrijke rol als ordenend principe en als mogelijkheid om het landschap meer divers en aantrekkelijker te maken.

8.2. Operationele doelstellingen

8.2.1. Bescherming en ontwikkeling van het landelijk gebied

De bescherming van gebieden met bijzondere waarden wordt geëffectueerd door middel van het trekken van groene contouren rond gebieden. Binnen deze groene contouren is het beleid gericht op het sturen van ruimtelijke ontwikkelingen en -ingrepen door middel van het «nee-tenzij» principe. Bij de inrichting van het landelijk gebied zal door het Ministerie van VROM nauw worden samengewerkt met het Ministerie van LNV. Hiertoe zal:

- VROM voor een aantal gebieden in Nederland (de Ecologische Hoofdstructuur, inclusief Nationale Parken, de gebieden die op de wereld-erfgoedlijst staan en de Vogel- en Habitatrichtlijn gebieden) groene contouren vaststellen en wordt erop toegezien dat deze contouren uiterlijk in 2005 als concrete beleidsbeslissing in streekplannen worden opgenomen en vastgelegd;
- in samenhang met het Structuurschema Groene Ruimte 2 door VROM en LNV een kader ter afweging van het trekken van groene contouren rond andere waardevolle gebieden in Nederland worden ontwikkeld en wordt door VROM erop toegezien dat ook deze contouren uiterlijk in 2005 als concrete beleidsbeslissing in streekplannen worden opgenomen en vastgelegd;
- VROM de provincies stimuleren tot het opstellen/uitwerken en in streekplannen vastleggen van landschapsvisies ter bevordering van een ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie.

Nationale Landschappen

VROM streeft in de aangewezen Nationale Landschappen naar een ontwikkelingsgericht beleid gericht op behoud en versterking van aanwezige waarden. Het gaat daarbij om het vergroten van de recreatieve capaciteit van de gebieden en het verhogen van de belevingswaarden door het versterken van de identiteit van de verschillende typen landschappen die uniek zijn voor Nederland. Investeringsdienen ook een belangrijke bijdrage te leveren aan de economische vitaliteit van het Nationaal Landschap. Daarbij spelen de landbouwsector en kleinschalige bedrijvigheid een belangrijke rol. De bijdrage van VROM zal voornamelijk gericht zijn op het stimuleren van het planvormingsproces dat uiterlijk in 2005 moet resulteren in:

- een in streekplannen opgenomen en bestuurlijk/maatschappelijk

- een, met strategische projecten, ingevuld ruimtelijk ontwikkelingsprogramma voor Nationale Landschappen;
- een concreet, op strategische projecten gebaseerd, investeringsprogramma.

In 2002 zal het Ministerie van VROM de voorbereiding van de planvorming starten en met de betrokken provincies concrete afspraken maken over de uit te werken onderdelen en het te volgen tijdpad. De concrete uitwerking van het beleid voor nationale Landschappen zal in samenwerking met LNV plaatsvinden en worden vastgelegd in het Structuurschema Groene Ruimte 2.

VROM streeft binnen Nationale landschappen naar uitvoering van concrete projecten gericht op:

- het bevorderen van streekeigen productie en ondersteuning van experimenten met nieuwe productietechnieken;
- bevordering van nieuwe vestiging van kleinschalige bedrijvigheid, passend bij het karakter en de kwaliteit van het gebied;
- verbetering van de toegankelijkheid door aanleg van fiets- en wandelpaden, bruggen etc.;
- verbetering van de bevaarbaarheid van waterwegen en bewegwijzering van recreatieve routes;
- herstel cultuurhistorische objecten en landschappen;
- herstel beplantingspatronen;
- vormgeving en landschappelijk inpassing van nieuwe objecten.

Het Groene Hart, Noord-Hollands Midden en de Hoeksche Waard zullen als Nationaal Landschap worden aangewezen. De Zeeuws-Zuid-Hollandse Delta, een gedeelte van het Rivierengebied en het Limburgs Heuvelland worden als Nationaal Landschap voorgesteld.

Lopende verplichtingen die in het kader van de Vinex zijn gemaakt, zullen op een zorgvuldige wijze worden afgerond. De nadere uitwerkingen Groene Hart en Rivierengebied worden in bovengenoemde traject nationale landschappen meegenomen. De toekomst van het ROM gebieden beleid wordt in 2002 nader afgewogen, evenals de subsidie-regeling landelijke gebieden.

Veiligstellen van Bufferzones en ontwikkeling Regionale Parken

Om te voorkomen dat stadsgewesten aaneen groeien en om open ruimten tussen de stadsgewesten te handhaven dan wel te ontwikkelen, zijn in de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX) bufferzones aangewezen. Bufferzones zijn goed ingerichte open ruimten tussen stadsgewesten waarin enerzijds wordt gestreefd naar een duurzaam agrarische grondgebruik en anderzijds delen worden ingericht voor recreatie, bos en landschap en natuur. De instrumenten die worden ingezet zijn: landinrichting, aankoop en beheer van natuurgebieden en stichting en uitbreiding van staatsboswachterijen.

De inrichting van bufferzones voor recreatie, bos en landschap en natuur vindt plaats conform het in het Structuurschema Groene Ruimte geformuleerde beleid. Het bufferzonebeleid is een van de speerpunten van het nationaal ruimtelijk beleid en daarmee een belangrijk onderdeel van het ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor de Randstad. Het is richtinggevend voor de verstedelijking en de ontwikkeling van het landelijk gebied.

De door VROM gereserveerde middelen zullen ook in 2002 worden ingezet voor de aankoop van gronden in bufferzones om de continuïteit van het

beleid te garanderen. Het risico hierbij is dat agrariërs niet bereid zijn hun grond te verkopen in verband met de almaar stijgende grondprijzen en een gunstiger moment afwachten. Het LNV-deel wordt verantwoord op de LNV begroting.

In de periode 2000–2001 heeft een evaluatie van het Bufferzoneconvenant plaatsgevonden met als doel het huidige convenant te actualiseren en te bezien of de huidige uitvoering van het beleid herzien dient te worden. Deze evaluatie geeft geen aanleiding tot een beleidswijziging. In 2002 zullen de ministeries van VROM en LNV de afspraken met betrekking tot grondverwerving in de huidige bufferzones in een geactualiseerd convenant vastleggen. Het streven van beide ministeries is gericht op een afronding van de grondverwervingstaakstelling in 2008. In onderstaande tabel wordt het VROM-deel van de taakstelling per bufferzone aangegeven.

Tabel 8.1. Grondverwerving bufferzones (VROM-deel in hectaren)

Bufferzones	Planning vanaf 1996	Realisatie t/m 2000	Nog te realiseren in de periode 2001–2008
Amsterdam–Haarlem	556	265	291
Midden-Delfland	722	369	353
Amstelland–Vechtstreek	1 030	168	862
Utrecht–Hilversum	636	250	386
Den Haag–Leiden–Zoetermeer	828	74	754
IJsselmonde-Oost	283	92	191
	4 055	1 218	2 837

De Vijfde Nota geeft wel aanleiding tot een beleidswijziging voor de bufferzones, namelijk de transformatie naar Regionale Parken. Om de recreatieve functie van het buitengebied in stedelijke netwerken verder te ontwikkelen zullen de komende jaren door VROM en LNV grootschalige Regionale Parken worden ontwikkeld en aangelegd. Deze parken bieden ruime mogelijkheden voor ontspanning, recreatie en beleving van natuur en landschap. Het stimuleringsbeleid van het Ministerie van VROM is gericht op onderstaande maatregelen:

- aanleg van wandel-, fiets- en ruiterspaden;
- aanleg van watersportvoorzieningen;
- aanleg van bos en beplantingen;
- aanleg van recreatieve voorzieningen;
- open houden van deze gebieden door strategische grondverwerving;
- aankopen, saneren van ongewenste bebouwing.

Om dit te bereiken zullen (delen van) bestaande bufferzones tot Regionaal Park worden getransformeerd. In 2002 zullen hieromtrent met betrokken provincies concrete afspraken worden gemaakt. Uiterlijk in 2005 zal per regionaal park een ruimtelijke uitwerking in het betreffende streekplan worden opgenomen. In het geactualiseerde Bufferzoneconvenant zal het Ministerie van VROM aangeven op welke wijze het transformatieproces naar regionale parken vormgegeven zal worden. De uitwerking hiervan zal samen met het Ministerie van LNV plaatsvinden en tevens worden vastgelegd in het Structuurschema Groene Ruimte 2.

Water als ordenend principe stimuleren

In de Vijfde Nota wordt de bijdrage van VROM aan het waterbeleid voor de veiligheid, wateroverlast en de zoetwatervoorziening, waar het Ministerie van Verkeer en Waterstaat voor het grootste deel eindverantwoordelijk voor is en Landbouw, Visserij en Natuurbeheer ook een bijdrage aan levert, nader uitgewerkt. De bijdrage van VROM concentreert zich op de drinkwatervoorziening (zie artikel 10) en in dit verband op het stimuleren van water als ordenend principe bij de ruimtelijke inrichting. Op dit moment worden de volgende prestaties voorzien, die na vaststelling van de Vijfde Nota nader geconcretiseerd kunnen worden:

- in samenwerking met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat uiterlijk in 2003 een aparte PKB voor het rivierengebied ontwikkelen, gericht op rivierversuiming en het eventueel aanwijzen van retentiegebieden;
- blijvend uitvoering geven aan de Beleidslijn «Ruimte voor de Rivier»;
- een planfase starten voor het realiseren van een nieuw aan te leggen randmeer;
- het stimuleren van het opzetten van deelstroomgebiedsvisionen voor ingrepen in regionale watersystemen;
- een opzetten van een stimuleringsprogramma voor het ontwikkelen van de Blauwe Pijl, water in combinatie met recreatie, cultuurhistorie en landbouw en water in de stad;
- stimuleren van provincies en gemeenten tot het aanpassen van streekbestemmingsplannen aan het ruimtelijke beleid voor water in de Vijfde Nota.

Schadecommissie en -claims beleidslijn Ruimte voor de Rivier

Tijdens het bestuurlijk overleg op 23 april 1997 over de uitvoering van de Beleidslijn «Ruimte voor de Rivier» (Staatscourant nr. 77, 19 april 1996) en in de brief daarover aan de Tweede Kamer van 7 juli 1997 is vastgelegd dat het rijk bereid is een grote verantwoordelijkheid te aanvaarden voor de planschade die ontstaat door de beleidslijn. Die brief is de formele vastlegging van de afspraken die het Rijk, het IPO en de VNG met elkaar hierover hebben gemaakt. Een sluitstuk van die afspraken is de schadevergoedingsverplichting van het rijk. De minister van VROM heeft eind 1999 het «Instellingsbesluit Commissie schadebeoordeling beleidslijn Ruimte voor de Rivier» gepubliceerd. De Commissie adviseert op verzoek van gemeenten of de minister van VROM en is ingesteld voor een periode van vijf jaar. In 2001 heeft zich één schadegeval voorgedaan. In 2002 zullen naar verwachting drie schadeclaims worden behandeld. Per schadegeval is een bedrag van EUR 4 084 gereserveerd.

Tabel 8.2. Prestaties 2002

Operationeel doel: Verbeteren van de inrichting van het landelijk gebied
Start planvormingsfase Nationale Landschappen
Subsidies projecten landelijke gebied
Grondverwerving bufferzones
Start planvormingsfase Regionale Parken
Grondverwerving/inrichting Regionale Parken
Nadere afweging ROMgebiedenbeleid en subsidieregeling landelijk gebied
Schadeclaims Ruimte voor de rivier
Subsidie Waddenadviesraad
Voorzitter Coördinatiecollege Waddengebied

8.3. Groeiparaagraaf

In 2001 zal het monitorings- en evaluatieprogramma van de Vijfde Nota worden opgesteld. Het programma richt zich hierbij op de komende vijf jaar. Een compleet overzicht van de doelstellingen uit de Vijfde Nota, verdeeld naar maatschappelijke doelen, operationele doelen en uitvoeringsdoelen zal eind 2001 beschikbaar zijn. Tevens zal eind 2001 een compleet overzicht van de operationele doelen vertaald naar indicatoren en een overzicht van het evaluatieprogramma voor de komende vijf jaar voorhanden zijn. Na het verschijnen van deel III van de Vijfde Nota zal het programma definitief worden vastgesteld. Het evaluatieprogramma zal in 2001 van start gaan met de ex ante evaluatie van enkele beleids- onderwerpen. In eerste instantie zal onderzoek worden verricht naar het sturingsmodel van de Vijfde Nota. In 2002 zal de nulmeting plaatsvinden van het monitoringsprogramma. Het monitorings- en evaluatie- programma zal onder andere bijdragen aan de tweejaarlijkse rapportage van het uitvoeringsprogramma Vijfde Nota.

8.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	14 260	11 804	11 929	13 170	14 541	14 660	14 659
Uitgaven:	11 210	13 676	15 176	15 027	17 264	17 508	17 508
Programma	10 372	12 872	14 402	14 251	16 486	16 730	16 730
Bescherming en ontwikkeling landelijke gebied	10 372	12 872	14 402	14 251	16 486	16 730	16 730
Aankoop bufferzones	8 808	8 808	9 204	9 204	9 204	9 284	9 284
Ontwikkeling Waddengebied	252	193	178	178	178	181	181
Ontwikkelingsbijdrage landelijk gebied	1 238	3 698	4 821	4 488	6 723	6 951	6 951
Beleidslijn Ruimte voor de Rivier	39	68	68	68	68		
Onderzoek	34	104	108	108	108	110	110
Communicatie-instrumenten			23	204	204	204	204
Apparaat	838	804	774	776	778	778	778
Ontvangsten:							

8.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	15 176	15 027	17 264	17 508	17 508
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	639	667	639	639	639
A. In % van de totale uitgaven	4%	4%	4%	4%	4%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	14 537	14 360	16 625	16 868	16 869
B. In % van de totale uitgaven	96%	96%	96%	96%	96%

Uit de tabel blijkt dat een beperkt deel (5%) van het kasbudget betrekking heeft op reeds aangegane verplichtingen. Deze verplichtingen hebben vooral betrekking op de apparaatskosten.

Bestuurlijke invalshoek

De belangrijkste bestuurlijk reeds gecommiteerde post in 2002 betreft de aankoop van bufferzones (EUR 9,17 mln, vastgelegd in convenant). Indien naast juridische verplichtingen ook rekening gehouden zou worden met de bestuurlijk reeds gecommiteerde posten dan daalt de budgetflexibiliteit van 96% tot 34%.

9.1. Algemene beleidsdoelstelling

Nederland streeft een evenwichtige en duurzame Europese ruimtelijke structuur na. De onderlinge afhankelijkheid tussen lidstaten en regio's in Europa is groot. Daarom zal het sectorbeleid van de Europese Unie een meer integraal karakter moeten krijgen. Nederland staat in deze visie niet alleen. Ook de ruimtelijke kwaliteit in Nederland wordt in toenemende mate beïnvloed door internationale ontwikkelingen. Een goed nationaal ruimtelijk beleid kan daarom alleen vorm krijgen met een goede kennis van internationale ruimtelijke processen. Het is noodzakelijk hier door gezamenlijke beleidsvoering met buurlanden en EU-partners op in te spelen. Getracht wordt de internationale afstemming van de ruimtelijke inrichting via grensoverschrijdende projecten vorm te geven.

Verschillende nationale ruimtelijke doelstellingen voor de ruimtelijke kwaliteit in stedelijk (artikel 06) en landelijk gebied (artikel 08), kunnen ook alleen adequaat gerealiseerd worden in nauwe samenwerking met buitenlandse partners. Dit geldt o.a. voor de mainports. Deze zijn gericht op een efficiënte ruimtelijke inrichting maar ook op het verwerven van een goede concurrentiepositie ten opzichte van de andere Europese mainports.

Zoals uit het voorgaande blijkt, wordt deze algemene doelstelling in twee operationele doelen uitgewerkt:

- internationale afstemming ruimtelijke inrichting;
- efficiënte en concurrerende ruimtelijke inrichting mainports.

9.2. Operationele doelstellingen

9.2.1. Internationale afstemming ruimtelijke inrichting

Europees beleid

VROM streeft het inbouwen van ruimtelijke overwegingen in het EU-structuurbeleid na. Daartoe zal VROM actief deelnemen aan nationale en internationale overleggen over de herziening van EU-beleid. Dit zal vanzelfsprekend in nauwe samenwerking met de betrokken departementen in Nederland gebeuren. Voor wat betreft het Trans-Europese Netwerkbeleid (de TEN's) zal ingezet worden op bijsturing in de richting van gebiedsgericht kwaliteitsbeleid. Hiertoe zal VROM het initiatief nemen als de herziening van de TEN-richtsnoeren in Brussel op de agenda staat. Het uiteindelijke doel is een efficiënte en duurzame Europese infrastructuur. Het initiatief tot het inbouwen van meer integrale ruimtelijke overwegingen in het rurale beleid zal genomen worden bij de herziening van het gemeenschappelijke landbouwbeleid. Hierbij zal nadrukkelijk worden samengewerkt met het Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij. Verder zal blijvend ingezet worden op het harmoniseren van het EU-milieubeleid, waterbeleid, natuurbeleid en strategische MER met het oog op het vergemakkelijken van beleidsvoornemens in de Vijfde Nota.

Internationale Kennisuitwisseling

De kennisuitwisseling met vakministeries in Midden- en Oost-Europese landen heeft tot doel goede samenwerkingsrelaties met de toekomstige nieuwe EU-partners tot stand te brengen en de wederzijdse verstandhouding over «best practices» in de ruimtelijke ordening te bevorderen. Dit

eveneens met het oog op het verwerven van internationale steun voor het integreren van ruimtelijke overwegingen in het EU-structuurbeleid van na 2006.

De samenwerking heeft in 2002 vooral betrekking op Tsjechië, Slowakije en Litouwen. VROM zal projecten initiëren en uitvoeren die enerzijds praktische kennis aan de nieuwe EU-partners ter beschikking stellen en de kennis over Nederland vergroten. Anderzijds zal getracht worden door concrete activiteiten zoals presentaties, tentoonstellingen, studiereizen, stages en dergelijke, experts uit Nederland en de doelgroep landen bij elkaar te laten komen en kennisuitwisseling te laten plaatsvinden.

Exportplatform

In 2001 zal de toetsing van de behoefte en waardering van het Export Platform bij het bedrijfsleven afgerond worden. De eerste signalen vanuit de branche-organisaties geven aan dat het bedrijfsleven behoefte heeft aan een branche-overschrijdend overlegorgaan met de overheid waar «internationale thema's» aan de orde komen. Het doel van het Export Platform VROM is door bundeling van overheidsexpertise het Nederlandse bedrijfsleven dat werkzaam is op «VROM-terrein» direct of indirect te ondersteunen bij internationale activiteiten. Het zal van de uitkomst van de toetsing afhangen of deze ondersteuning in 2002 in zijn huidige vorm (verstrekken van informatie en voorlichting over de situatie in andere landen, het initiëren en organiseren van Nederland-presentaties in het buitenland, de ontvangst en begeleiding van buitenlandse missies en delegaties in Nederland, advisering over projectvoorstellen, e.a.) zal worden voortgezet.

Interreg III

Interreg is een van de belangrijkste uitvoeringsinstrumenten voor de internationale doelstellingen van de Vijfde Nota, met name als het gaat om grensoverschrijdende ruimtelijk beleid. De deelname hieraan zal worden voortgezet. Een belangrijk doel is het stimuleren van internationale ruimtelijke samenwerking tussen decentrale overheden. De onderdelen B (transnationale samenwerking) en C (interregionale samenwerking) worden voor Nederland gecoördineerd door het Ministerie van VROM. Dit houdt in dat VROM financieel-administratief advies en financiële en inhoudelijke steun zal verlenen aan decentrale overheden die een Interreg-project willen opzetten en uitvoeren. Met name het B-onderdeel heeft tot doel een gebiedsgerichte concrete uitwerking te geven aan het Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief (EROP). Onder het C-onderdeel kunnen voornamelijk activiteiten gefinancierd worden die bijdragen tot kennisuitwisseling met Midden- en Oost-Europa in het kader van de pre-accessieactiviteiten. VROM is samen met de internationale partners in zijn algemeenheid verantwoordelijk voor een goed verloop van het programma en meer specifiek voor de uitputting van de Nederlandse enveloppe van de Europese Interreg-subsidies, die deel uitmaken van de Europese Structuurfondsen.

In de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening zijn tien transnationale beleids-thema's geïdentificeerd. Aan de hand hiervan zal Nederland in samenwerking met haar buitenlandse partners grensoverschrijdende ruimtelijke inrichting gaan vormgeven. Het overleg met de buitenlandse partners is medio 2001 in gang gezet door middel van Transnationaal Bestuurlijk Overleg. Tijdens dit overleg zullen zowel de onderwerpen voor samenwerking als knelpunten worden geïdentificeerd. Eind 2001 zal duidelijkheid ontstaan over de concrete invulling in de vorm beleidsafstemming en

gezamenlijke ruimtelijke investeringsprojecten, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor het Interreg III-programma.

Het overleg wordt gevoerd aan de hand van de volgende tien samenwerkingsthema's, die in verschillende stadia van uitwerking verkeren.

Tabel 9.1.	Interreg III: inzet VROM voor transnationaal bestuurlijk overleg
Thema Afstemming tussen ruimtelijk beleid voor stad en land in de Noordwest-Europese stedelijke delta.	Stand van zaken en inzet VROM bij TBO Aan de hand van dit thema wordt een uitvoeringsprogramma opgesteld voor de doorwerking van de in internationaal verband opgestelde Spatial Vision North West Europe. Deze doorwerking zal voornamelijk dienen plaats te vinden in regionaal en stedelijk ruimtelijk beleid en zal moeten leiden tot een verbeterde kwaliteit van de woonomgeving, een beter internationaal vestigingsklimaat, het terugdringen van onbeheerste stedelijke groei en versterking van zwakke delen van het landelijk gebied.
Open-ruimte beleid en versterken groene/blauwe kwaliteiten in Benelux-Middengebied en Noord-Nederland/Nedersaksen, bescherming cultuurhistorische landschapswaarden.	Voor het behoud van het open karakter van het Benelux-Middengebied en het grensgebied van Noord-Nederland en Nedersaksen en de terugdringing van aantasting van natuur- en cultuurhistorische landschapswaarden door oneigenlijke elementen worden grensoverschrijdende maatregelen ontwikkeld voor de te beschermen gebieden. In samenwerking met de buitenlandse partners zullen er transnationale ontwikkelingsprogramma's opgesteld worden om kwetsbare gebieden te beschermen.
Bescherming Waddenzee, Eems-Dollard-gebied en de Zeeuws-Zuid-Hollandse Delta.	Ter terugdringing van de aantasting van natuurwaarden in deze natte gebieden door oneigenlijke elementen zal VROM inzetten op het beschermen van kwetsbare gebieden en zal er een ruimtelijk actieprogramma opgesteld worden voor het duurzaam beheer van de kustzone.
Realiseren van samenwerkingsverbanden op het gebied van transnationale stroomgebieden van de grote rivieren.	Ter vermindering van overstromingsrisico's, afname van werkelijke wateroverlast en het veilig stellen van de zoetwatervoorraad, zal VROM samen met het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, dat hierin leidend is, transnationale beheersplannen opstellen voor de vier internationale stroomgebiedsdistricten: Rijn, Maas, Schelde en Eems. VROM zal vooral zorg dragen voor een ruimtelijke en integrale aanpak en zorg dragen voor de doorwerking van de transnationale plannen bij rijk, provincies, waterschappen en gemeenten in de vorm van deelstroom gebiedsbeheersplannen. De Europese kaderrichtlijn Water is hierbij een belangrijk instrument.
Grensoverschrijdend ruimtelijk beleid voor de stedelijke netwerken MAHL (Maastricht, Aaken, Heerlen, Luik), Arnhem-Nijmegen, Twente en Venlo e.o.	VROM zal grensoverschrijdend ruimtelijk beleid voor de internationale stedelijke netwerken gaan ondersteunen. Hierbij zal sterk ingezet worden op de inzet van water als ordenend principe in stedenbouw. De provincies en gemeenten brengen het grensoverschrijdend ruimtelijk beleid tot stand. VROM zal zich in bestuurlijk overleg gaan inzetten voor passende maatregelen in streekplannen.
Verbetering infrastructurele hoofdverbindingen tussen Deltametropool, Vlaamse Ruit en het Ruhrgebied.	Bij de verbetering van de infrastructurele hoofdverbindingen in Noordwest Europa draait het om te zorgen voor een afgewogen ruimtelijke uitvoering van grote infrastructurele projecten, zoals de HSL-Oost. Doel is een efficiënter gebruik van infrastructuur en ruimte in Europees verband.
Aansluiting stedelijke netwerken op internationale hoofdverbindingen.	In aanvulling op de verdere uitwerking van dit thema tijdens het internationale overleg zal VROM ruimte reserveren voor een eventuele Hanzelijn tussen Lelystad en Zwolle en een eventuele Zuiderzeelijn tussen Lelystad en Groningen. Dit met het oog op een goede aansluiting op de internationale hoofdverbindingen van de nationale stedelijke netwerken en een efficiënte verbinding van het noorden met de Deltametropool.
Samenwerking binnen grensoverschrijdende havennetwerken.	Om een betere concurrentiepositie van de Noordzeehavens te realiseren, zal VROM de belangrijkste actoren identificeren en aanzetten tot samenwerking.
Realisatie van Transnationale Logistieke Netwerken.	Om te komen tot een efficiëntere transnationale logistieke infrastructuur zal VROM het initiatief nemen tot het maken van beleidsafspraken tussen regio's en steden.

Tabel 9.1.	Interreg III: inzet VROM voor transnationaal bestuurlijk overleg
Versterking van de identiteit en kwaliteiten van het Noordzeegebied.	Om de internationale afstemming van het ruimtelijk beleid voor de Noordzee te bevorderen, zal VROM in overleg met de betrokken binnen- en buitenlandse partners een transnationale ruimtelijke visie opstellen voor de Noordzee met betrekking tot zand- en grindwinning, exploitatie van diepe delfstoffen, de installatie van platforms, het bundelen van kabels en leidingen, het opruimen van oude leidingen en kabels en aanwijzen van specifieke natuurgebieden. Daarnaast zullen de Noordzeeministers-conferentie van maart 2002 en de OSPAR werkgroep benut worden voor internationale afstemming van nationaal ruimtelijk beleid voor het Noordzeegebied. Belangrijke doelstellingen hierbij zijn dat de rivierafvoer naar de Noordzee geen eutrofiërende werking heeft, het behoud van een vrije horizon vanaf de kust, een grotere veiligheid en het opruimen van overtollige kabels en pijpleidingen.

Tabel 9.2 Prestaties 2002

Operationeel doel: Internationale afstemming ruimtelijke inrichting
Projecten Tsjechië, Slowakije, Litouwen Initiëren en organiseren Nederland presentaties in het buitenland Advies en steun aan decentrale overheden voor interregionale projecten

9.2.2. Efficiënte en concurrerende ruimtelijke inrichting mainports

Project Mainportontwikkeling Rotterdam

Het Kabinet wil in de PKB+/m.e.r. komen tot een besluit over een integraal pakket van maatregelen dat («dubbele doelstelling»):

- de positie van de mainport Rotterdam versterkt door het ruimtetekort voor haven- en industriële activiteiten, dat in het Rotterdamse havengebied is gesignaleerd in Rijnmond en/of in Zuidwest- Nederland op te lossen;
- de kwaliteit van de leefomgeving in Rijnmond verbetert door de mogelijkheden te benutten die het oplossen van het ruimtetekort biedt.

Het streven is om nog in deze kabinetsperiode tot een besluit te komen. Dat betekent afronding van PKB deel 3 in 2001. De mogelijkheden van publiek-private samenwerking worden onderzocht, inclusief een traject van Europese aanbesteding.

De PKB-deel 1, in mei 2001 gepubliceerd, bevat de voornemens van het Kabinet over drie deelprojecten:

- maatregelen in het Bestaande Rotterdams Gebied (BRG-pakket);
- landaanwinning en compensatie van verloren gegane natuurwaarden;
- 750 ha natuur- en recreatiegebied.

Het Ministerie van V&W is trekker van het Project Mainportontwikkeling Rotterdam. Het Ministerie van VROM is actief betrokken door inhoudelijke inbreng, personele inzet en een financiële bijdrage aan de proceskosten. Tevens zijn betrokken de ministeries van EZ, LNV en Financiën, de provincie Zuid-Holland, de gemeente Rotterdam en de Stadsregio. In de PKB zal het Kabinet de benodigde ruimtelijke reserveringen maken en randvoorwaarden stellen waarbinnen bovengenoemde deelprojecten kunnen worden ontwikkeld, het ruimtelijk ontwikkelingspoot. De deelprojecten zelf zullen verder worden ontwikkeld door de gemeente Rotterdam (BRG-pakket en landaanwinning) en de provincie Zuid-Holland (750 hectare natuur- en recreatiegebied) in het projectenspoor.

Het belang van deze drie deelprojecten zit in hun onderlinge samenhang, ook wat betreft de besluitvorming in de PKB (het een niet zonder het ander). Belangrijke randvoorwaarden van het Kabinet zijn: gefaseerde aanleg van een Tweede Maasvlakte van maximaal 1000 hectare voor met name de containersector; optimale ruimtelijke benutting van het bestaande havengebied; de aanleg van 750 ha natuuren recreatiegebied in Midden-IJsselmonde; uitvoering maatregelen ter verbetering van de leefomgeving in Rijnmond, zoals het realiseren van industriële ecologie, vermindering van geluidshinder en op termijn herstructurering van het oostelijk havengebied, te beginnen met de Waalhaven-Oost (effecten waarneembaar na 2020).

De Minister van VROM ziet erop toe dat onderlinge samenhang van de hierboven genoemde drie deelprojecten passen in het bredere kader van het ruimtelijk ontwikkelingsbeleid in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening, met name de verwijzingen in de PKB naar de mogelijkheid van het op termijn toelaten van andere functies (o.a. woningen) in het huidige havengebied. Dit zal geschieden door transformatie van havengebieden op de scheidslijn tussen stad en haven, bijvoorbeeld het oostelijk havengebied. Door dit transformatieproces vermindert enerzijds de druk op het buitengebied voor nieuwe woongebieden en (droge) bedrijfs-terreinen, anderzijds kan een verbetering van de leefomgevingskwaliteit optreden, bijvoorbeeld door vermindering van de geluidsbelasting. Bij circa 500 hectare landaanwinning of na 10 jaar zal er een evaluatie plaatsvinden van de PKB voor PMR. Bij deze evaluatie zal onder andere de ontwikkelingen in Zuidwest-Nederland (Vlissingen en Terneuzen) en de benutting van het bestaande Rotterdamse gebied in beschouwing worden genomen.

Ten opzichte van de meerjarenbegroting van PMR 2000–2004 die is vastgesteld in november 1999 heeft een ontvlechting van het ruimtelijk ordeningsspoor en het projectontwikkelingsspoor plaatsgevonden. Hierdoor vallen de totale kosten per rijkspartner lager uit dan eerder was voorzien.

Ontwikkeling Nationale Luchthaven en Luchtvaart

Het Ministerie van VROM richt zich bij de ontwikkeling van de luchtvaart enerzijds op beheerste groei van de luchtvaart en anderzijds verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving, vermindering van de milieudruk en een zorgvuldig gebruik van de schaarse ruimte. De minister van V&W is eerstverantwoordelijke voor het programma. VROM zal zich richten op een verbeterde en verantwoorde inpassing en inrichting van de luchthaven Schiphol. Daarbij is uitgangspunt dat een verdere groei van Schiphol moet bijdragen aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van de luchthaven en de directe omgeving. De groei moet passen binnen de ruimtelijke hoofdstructuur zoals die is neergelegd in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Daarnaast is als randvoorwaarde gesteld dat voldaan moet worden aan het nieuwe stelsel van milieu- en veiligheidsnormen.

De Wijziging van de Wet luchtvaart inzake de inrichting en het gebruik van de luchthaven Schiphol, staat in 2002 centraal. Het streven is gericht op de start van de nieuwe regelgeving met ingang van 1 januari 2003, zowel voor het Luchthavenindelingsbesluit als voor het Luchthavenverkeersbesluit. In het Luchthavenindelingsbesluit worden de ruimtelijke gevolgen van de aanwezigheid van de luchthaven vastgelegd. Het luchthavengebied, de sloopzone en het beperkingengebied alsmede het binnen die gebieden te voeren beleid worden aangegeven. Het Luchthavenverkeersbesluit bevat de operationele maatregelen gericht op het functioneren van

de luchthaven binnen de afgesproken milieugrenzen. Zowel voor het luchthavenindelingsbesluit als voor het luchthavenverkeersbesluit geldt dat het beleid gelijkwaardig moet zijn aan het in de PKB Schiphol en omgeving geformuleerde beleid voor het vijf-banenstelsel. Er is een MER opgesteld voor beide besluiten.

Ten behoeve van de lange termijn (vanaf 2010) wordt aan de hand van een Kengetallen Kosten Baten Analyse besloten welke vervolgstappen op rijksniveau zullen moeten worden genomen voor een mogelijke verdere groei van de luchthaven.

Tabel 9.3 Prestaties 2002

Operationeel doel: Efficiënte en concurrerende ruimtelijke inrichting van de mainports
Uitvoering PKB deel III Mainport Ontwikkeling Rotterdam Vastleggen ruimtelijke gevolgen in Luchthavenindelingsbesluit Schiphol Vastleggen operationele maatregelen voor handhaving milieugrenzen in Luchthavenverkeersbesluit Kengetallen kosten baten analyse

9.3. Groeiparaagraaf

In 2001 zal het monitorings- en evaluatieprogramma van de Vijfde Nota worden opgesteld. Het programma richt zich hierbij op de komende vijf jaar. Een compleet overzicht van de doelstellingen uit de Vijfde Nota, verdeeld naar maatschappelijke doelen, operationele doelen en uitvoeringsdoelen zal eind 2001 beschikbaar zijn. Tevens zal eind 2001 een compleet overzicht van de operationele doelen vertaald naar indicatoren en een overzicht van het evaluatieprogramma voor de komende vijf jaar voorhanden zijn. Na het verschijnen van deel III van de Vijfde Nota zal het programma definitief worden vastgesteld. Het evaluatieprogramma zal in 2001 van start gaan met de ex ante evaluatie van enkele beleids- onderwerpen. In eerste instantie zal onderzoek worden verricht naar het sturingsmodel van de Vijfde Nota. In 2002 zal de nul-meting plaatsvinden van het monitoringsprogramma. Het monitorings- en evaluatieprogramma zal onder andere bijdragen aan de tweejaarlijkse rapportage van het uitvoeringsprogramma Vijfde Nota.

9.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	6 524	2 376	10 541	9 793	12 205	12 429	12 425
Uitgaven:	3 551	4 213	10 606	9 793	12 681	12 812	12 812
Programma	2 226	2 950	9 396	8 579	11 464	11 593	11 593
Internationale afstemming ruimtelijke inrichting	1 744	2 473	7 941	7 941	10 868	10 989	10 989
Interreg III	1 744	2 473	7 941	7 941	10 868	10 989	10 989
Concurrerende ruimtelijke inrichting mainports	72	68	1 022	156	113	115	115
Project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR)			908	42			
Ontwikkeling nationale luchthaven (ONL)	72	68	113	113	113	115	115
Onverdeeld programma	410	410	432	482	482	488	488
Onderzoek	94	94	94	94	94	95	95
Communicatie-instrumenten			23	73	73	73	73
Overige instrumenten	315	315	315	315	315	320	320
Apparaat	1 325	1 263	1 210	1 213	1 217	1 220	1 220
Ontvangsten:							

9.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	10 606	9 793	12 681	12 812	12 812
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	968	968	968	969	969
A. In % van de totale uitgaven	9%	10%	8%	8%	8%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	9 637	8 824	11 713	11 843	11 843
B. In % van de totale uitgaven	91%	90%	92%	92%	92%

Uit de tabel blijkt dat een beperkt deel (7%) van de uitgaven betrekking heeft op reeds aangegane verplichtingen. Het betreft met name de apparaatskosten.

Bestuurlijke invalshoek

De bestuurlijk gecommiteerde posten – in verband met interdepartementale en internationale afspraken – hebben betrekking op het project mainportontwikkeling Rotterdam (EUR 0,9 mln) en Interreg II (EUR 7,9 mln).

Indien naast juridische verplichtingen ook rekening gehouden zou worden met de bestuurlijk reeds gecommiteerde posten dan daalt de budgetflexibiliteit van 93% tot 7%.

10.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM wil bijdragen aan het tot stand brengen van een hoogwaardige leefomgeving en een vitaal platteland. De nadruk ligt hierbij op preventie en normstelling op nationale schaal. Met voorrang wordt gewerkt aan afstemming van overheidsbeleid (ruimtelijke ordening, water, milieu, natuur, landbouw), het zichtbaar maken van landelijke en regionale beleidsopgaven en het stimuleren van (pilots inzake) duurzame landbouw en agrobiodiversiteit.

Het beleid op dit artikel wordt uitgewerkt in de volgende operationele doelstellingen:

- duurzaam bodembeheer;
- optimale waterketen;
- duurzaam landelijk gebied (incl. biodiversiteit);
- duurzame landbouw.

Het milieubeleid ter bevordering van de daadwerkelijke uitvoering en sanering op lokaal niveau is opgenomen in artikel 7.

10.2. Operationele doelstellingen

10.2.1. Duurzaam bodembeheer

Duurzaam bodembeheer strekt er onder andere toe te voorkomen dat nieuwe bodemverontreinigingen als gevolg van menselijk bodem-bedreigend handelen ontstaan.

Als verontreinigingen niet geheel door sanering worden weggenomen (dit maakt voor de gevallen ontstaan vóór 1-1-1987 deel uit van artikel 7, Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau), is het beleid gericht op milieuhygiënisch en maatschappelijk verantwoord grondverzet.

Hiervoor moeten preventieve en beheersmaatregelen worden getroffen.

Het net van preventieve en beheersmaatregelen wordt gevormd door enerzijds een aantal bestaande algemene regels op grond van de Wet bodembescherming en de Wet milieubeheer, en anderzijds de bodembeschermende voorschriften in de vergunningen op grond van de Wet milieubeheer. De uitvoering hiervan geschiedt door het aangewezen bevoegde gezag (als regel de gemeenten) en private partijen.

Voor de waarborging van de kwaliteit van de uitvoering zijn kwaliteitsborgingsinstrumenten (met name certificering) nodig. Producenten en dienstverleners moeten in hoge mate zelf hiervoor zorgen. VROM draagt enigermate financieel bij aan:

- het ontwikkelen van technische grondslagen en certificatie van bodembeschermende voorzieningen, in het Plan Bodembeschermende Voorzieningen (PBV), dat afloopt in 2003;
- de kwaliteitsborging van alle overige schakels in de bodembeheersketen door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). SIKB heeft een meerjarenprogramma opgesteld dat een tijdvak van 6 jaar beslaat. Aangezien het voornemen tot verlening van een financiële bijdrage door VROM eind 2000 eerst aan de Europese Commissie is voorgelegd, is de in 2001 beoogde start van het meerjarenprogramma vertraagd.

In de periode 1997 t/m 2001 is voor ondergrondse olietanks de regeling «éénmalige bijdrage aan gemeenten in verband met de uitvoering van BOOT, artikel 18, 5e lid» uitgevoerd. BOOT staat voor «Besluit Opslaan in

Ondergrondse Tanks». Deze regeling wordt in 2002 geëvalueerd; de Tweede Kamer wordt uiterlijk eind 2002 over de uitkomsten daarvan geïnformeerd.

Voor bedrijfsmatige bodembedreigende handelingen die niet onder een algemene maatregel van bestuur vallen, zijn ten behoeve van het bevoegde gezag (gemeenten) richtlijnen verschenen in de vorm van een Nederlandse Richtlijn Bodembescherming (NRB) bedrijfsmatige activiteiten. Deze richtlijnen worden in 2002 gecombineerd met hoofdstukken over incidentenmanagement respectievelijk bodemonderzoek en -herstel. In 2003 zal worden begonnen met het monitoren van het gebruik van de richtlijnen door de gemeenten.

Medio 2002 zal een definitieve Richtlijn Bodemkwaliteitskaarten de huidige interim-richtlijn vervangen. De Vrijstellingsregeling grondverzet wordt eind 2002 geëvalueerd.

Eind 2002 zullen de volgende acties zijn ondernomen:

- een beleidslijn voor omgaan met grond en bagger met van nature verhoogde gehalten;
- publicatie van een handhavingsuitvoeringsmethode (HUM) voor grondstromen;
- publicatie van het ontwerp voor een systeem van certificatie en registratie voor ernstig verontreinigde grond.

Ter verdere uitwerking van het concept van bodembeheer zullen in 2002 de hoofdlijnen van een landelijk beleidskader voor het hergebruik als bodem van verontreinigde baggerspecie geformuleerd worden. In 2003 wordt een beleidsnota aan de Tweede Kamer gezonden inzake de hoofdlijnen van hergebruik als bodem van baggerspecie.

Tabel 10.1 Prestaties 2002

Operationeel doel: Duurzaam bodembeheer
Financiële ondersteuning aan Plan Bodembeschermende Voorzieningen en aan SIKB Evaluatie BOOT naar Tweede Kamer Uitbrengen laatste 2 hoofdstukken risico-management resp. bodemonderzoek en -herstel van de NRB bedrijfsmatige activiteiten. Inwerkingtreding Richtlijn Bodemkwaliteitskaarten Evaluatie van de Vrijstellingsregeling grondverzet Inwerkingtreding circulaire «Omgaan met grond en bagger met van nature verhoogde gehalten» Publicatie HUM voor grondstromen inclusief het ontwerp van een registratiesysteem voor ernstig verontreinigde grond

10.2.2 Optimale waterketen

De waterketen omvat de elementen:

- drink- c.q. leidingwatervoorziening;
- riolering en afvalwaterzuivering.

Een optimale waterketen houdt in dat een maximale dienstverlening wordt gecombineerd met minimale milieubelasting en maatschappelijk verantwoorde kosten. Drinkwatervoorziening en riolering behoren tot de beleidsverantwoordelijkheid van VROM, waarbij de uitvoering berust bij waterleidingbedrijven, respectievelijk gemeenten. De afvalwaterzuivering is de verantwoordelijkheid van de minister van V&W met als uitvoerende instantie de waterbeheerders (zuiveringsschappen).

Drink- en leidingwatervoorziening

De watervoorziening omvat de levering van leidingwater (drinkwater, warm tapwater en huishoudwater) door waterleidingbedrijven en collectieve leidingwaterinstallaties (zoals in ziekenhuizen en op kampeerterreinen).

In 2001 is de Richtlijn 98/83/EG inzake de kwaliteit van water bestemd voor menselijke consumptie (Drinkwaterrichtlijn) geïmplementeerd door middel van de wijziging van de Waterleidingwet, het Waterleidingbesluit en door de omzetting van de Inspectierichtlijn Gezondheidsaspecten Chemicaliën en Materialen Drinkwater in een ministeriële regeling op basis van de Waterleidingwet. Voorts is in oktober 2000 een tijdelijke regeling inzake de preventie van legionella in leidingwater in werking getreden, die binnen twee jaar in een definitieve regeling moet worden omgezet.

Voor de drink- en leidingwatervoorziening gelden de volgende doelstellingen:

- het huidige kwaliteitsniveau van de drinkwatervoorziening blijft tenminste gelijk. Het aantal incidentele normoverschrijdingen in leidingwater in 2002 en volgende jaren mag niet toenemen ten opzichte van 1999;
- alle waterleidingbedrijven moeten in 2005 over een gecertificeerd kwaliteitssysteem beschikken en uiterlijk 2005 wordt de eerste benchmark op basis van de wettelijke regeling uitgevoerd. 90% van de bedrijven moet in 2005 de aanpassingen aan hun leidingnet hebben doorgevoerd die nodig zijn om aan de in 2002 te stellen norm voor leveringszekerheid te voldoen. In 2010 geldt dat voor alle bedrijven;
- in 2002 moeten voor alle collectieve installaties risico-analyses voor legionella zijn uitgevoerd en waar nodig beheersplannen operationeel zijn;
- de waterleidingbedrijven en de eigenaren van afzonderlijke voorzieningen moeten in 2002 hun meetprogramma's geheel volgens het nieuwe Waterleidingbesluit uitvoeren;
- de waterleidingbedrijven hebben begin 2002 hun controletaak ten aanzien van op hun distributienet aangesloten collectieve installaties, zoals vastgelegd in het Waterleidingbesluit en de Tijdelijke regeling Legionellapreventie leidingwater, geoperationaliseerd;
- voor de uitvoering van de regeling Chemicaliën en Materialen geldt dat vanaf 2005 alle materialen en chemicaliën die in contact komen met leidingwater, zijn voorzien van een door de minister erkende kwaliteitsverklaring. Daartoe zal de regeling op een aantal punten nog moeten worden uitgebreid. Dit betreft onder meer de microbiologische beoordeling van kunststoffen en de totale beoordeling van metalen en cementueuze materialen;
- voor lood en desinfectieevenproducten kent het Waterleidingbesluit een overgangstermijn. In 2005 moeten alle waterleidingbedrijven aan de normen voor desinfectieevenproducten voldoen. Vanaf 2006 moeten alle waterleidingbedrijven en eigenaren van collectieve installaties aan de nieuwe loodnorm van 10 mg/l voldoen.

Tabel 10.2 Streefwaarden 2002 drink- en leidingwatervoorziening

Het aantal incidentele normoverschrijdingen in leidingwater in 2002 en volgende jaren mag niet toenemen ten opzichte van 1999.

In 2002 moeten voor alle collectieve installaties risicoanalyses voor legionella zijn uitgevoerd en waar nodig beheersplannen operationeel zijn
De waterleidingbedrijven en de eigenaren van afzonderlijke voorzieningen moeten in 2002 hun meetprogramma's geheel volgens het nieuwe Waterleidingbesluit uitvoeren.
De waterleidingbedrijven hebben begin 2002 controle van op hun distributienet aangesloten collectieve installaties, geoperationaliseerd

Begin 2002 zal de uitvoering van het Waterleidingbesluit en van de tijdelijke regeling legionellapreventie leidingwater tot dan toe worden geëvalueerd. De uitkomsten zullen aan de Tweede Kamer worden gerapporteerd in combinatie met beleidsconclusies die eraan worden verbonden. Tevens zal voor het eind van 2002 de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de kwaliteit van het leidingwater in Nederland in 2001. Ultimo 2002 zal de tijdelijke regeling inzake de preventie van legionella worden omgezet in een definitieve regeling (Waterleidingbesluit).

Uiterlijk in de loop van 2002 wordt een partiële herziening van de Waterleidingwet van kracht, waarmee wettelijk wordt vastgelegd dat waterleidingbedrijven in overheidshanden dienen te blijven. Daarnaast wordt beoogd om in 2002 de herziening van de Waterleidingwet ook voor de resterende onderdelen in ontwerp gereed te hebben, te weten: kwaliteitszorg, leveringszekerheid, bedrijfsplannen en benchmarking.

Riolerings- en afvalwaterzuiveringsbeleid

Het rioleringsbeleid is gericht op het duurzaam verwijderen van het gemeentelijke afvalwater. De doelstellingen zijn in belangrijke mate bepaald door de Europese regelgeving (Richtlijn stedelijk afvalwater), geïmplementeerd in de Wet milieubeheer. De doelstellingen zijn:

- de gemeenten moeten vanaf 2005 voldoen aan de basisinspanning. Voor het realiseren daarvan dienen de gemeenten te beschikken over een gemeentelijk rioleringsplan (GRP);
- in 2002 moeten alle risicovolle riooloverstorten zijn gesaneerd (zie Actieprogramma Diergezondheid en waterkwaliteit). Het afkoppelen van regenwater van de riolering is op termijn de meest duurzame oplossing voor de totale overstortproblematiek en draagt ook bij aan andere doelen zoals de verbetering van de leefomgeving en de bestrijding van verdroging. In 2010 moet afkoppeling als duurzame oplossing breed worden gedragen en in tenminste 10% van de daarvoor in aanmerking komende gebieden ook daadwerkelijk zijn gerealiseerd;
- de waterketen (drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering) wordt gekenmerkt door een sectorale driedeling die kan leiden tot suboptimalisaties. Dit heeft bijzondere betekenis voor de aanpak van huishoudelijke lozingen in het niet-gerioleerde buitengebied. In 2005 moeten alle daarvoor in aanmerking komende ongezuiverde individuele lozingen via een integrale aanpak zijn beëindigd.

De stijgende kosten voor de behandeling van gemeentelijk afvalwater maken deel uit van de ontwikkeling van de lokale lasten. Voor riolering wordt daarom, evenals voor drinkwatervoorziening en afvalwaterzuivering, benchmarking als systeem voor onderlinge prestatie-

vergelijking ontwikkeld en op haalbaarheid getoetst. In de eerste helft van 2002 zal een beleidsstandpunt «benchmarking als systeem» aan de Tweede Kamer worden toegezonden.

Om een beeld te krijgen van de mate waarin gemeenten erin zullen slagen het gestelde doel te bereiken, zal in 2002 een tussenevaluatie van de gemeentelijke rioleringsplannen worden uitgevoerd, waarvan de uitkomsten aan de Tweede Kamer zullen worden gerapporteerd.

Bij het afkoppelen van regenwater van de riolering is een probleem dat de noodzakelijke investeringen een lange terugverdientijd hebben. Daardoor is er bij gemeenten aarzeling om tot toepassing over te gaan. Thans wordt onderzocht hoe vanuit het Rijk hieraan een impuls kan worden gegeven.

Bij het terugdringen van de huishoudelijke afvalwaterlozingen in het niet-gerioleerde buitengebied wordt thans nagegaan in hoeverre het Rijk belemmeringen zou kunnen wegnemen om gemeenten en waterschappen maximaal in staat te stellen tot optimale samenwerking te komen.

Tabel 10.3 Prestaties 2002

Operationeel doel: Optimale waterketen
Rapportage aan TK inzake uitvoering waterleidingbesluit en tijdelijke regeling (1 ^e helft 2002)
Rapportage aan TK over drinkwaterkwaliteit 2001 (eind 2002)
Publicatie wijziging Waterleidingbesluit ter vervanging van tijdelijke Regeling legionel-lapreventie leidingwater (ultimo 2002)
Publicatie wijziging Waterleidingwet i.v.m. wettelijke regeling overheidseigendom, inclusief aanwijzing waterleidingbedrijven (ultimo 2002)
Ontwerp algehele herziening Waterleidingwet inzake regelingen bedrijfsplannen, kwaliteitszorg, leveringszekerheid, benchmarking (ultimo 2002)
Beleidsstandpunt benchmarking riolering naar TK (medio 2002)
Uitkomsten tussenevaluatie Gemeentelijke Riolerings Plannen naar TK (eind 2002)
Impulsen voor aanpak riooloverstorten en voor sanering huishoudelijke lozingen in niet-gerioleerd buitengebied

10.2.3. Duurzaam landelijk gebied

VROM streeft naar behoud en waar nodig verbetering van de milieu-kwaliteit teneinde de veerkracht en het herstelvermogen te waarborgen van bodem- en watersystemen geschikt voor duurzaam gebruik. Daartoe worden onderstaande kaders en beoordelingscriteria voor zowel de milieu-kwaliteit als het gebruik van water en bodem geformuleerd met inachtneming van de verscheidenheid in ecologische condities. Sommige kaders en criteria zijn generiek, andere zijn specifiek voor het landelijk gebied buiten de bebouwde kom van gemeenten.

Biodiversiteit

In 2000 heeft de 5^e Conferentie van partijen bij het biodiversiteitsverdrag (COP-5 CBD) plaats-gevonden. De ecosysteembenadering is daarbij als centraal beleidsuitgangspunt aanvaard. Ook is een werkprogramma agrobiodiversiteit op de agenda geplaatst. In 2002 vindt de 6^e Conferentie van partijen (COP-6 CBD) plaats. De voortgang van de beleidsontwikkeling ten aanzien van biodiversiteit en de implementatie van de verschillende werkprogramma's zal het karakter van de conferentie bepalen. LNV heeft het voortouw bij de organisatie. VROM en OS zijn medebetrokken.

In 2002 zullen tijdens de COP-6 CBD afspraken worden gemaakt over behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit. VROM zal zich met LNV inzetten voor de implementatie van de afspraken.

Milieukwaliteit bodem

De interventiewaarden bodemsanering zijn in 1994 door de minister van VROM vastgesteld. Een evaluatie is in het vooruitzicht gesteld. Het RIVM heeft de wetenschappelijke basis voor de evaluatie van de interventiewaarden gelegd. Advies hierover is gevraagd aan de Gezondheidsraad en de Technische Commissie Bodembescherming. VROM zal in 2003 de interventiewaarden opnieuw vaststellen. Dit wordt betrokken bij de herziening van de Wet bodembescherming.

Voor de ontwikkeling van een structurele kennisinfrastructuur voor de bodem is in 2000 de Stichting Kennisontwikkeling en kennisoverdracht Bodem (SKB) van start gegaan. SKB stimuleert ontwikkeling van fundamentele kennis, entameert via vraaggestuurde programma's benodigde toegepaste wetenschappelijke kennis en nieuwe technologie en stimuleert overdracht van bestaande kennis. In 2002 zal de Tweede Kamer in de ICES-rapportage worden geïnformeerd over de door SKB bereikte resultaten. Afhankelijk hiervan zal worden bepaald of de gekozen aanpak voldoende succesvol is om een tweede traject, ingaande 2003, in te zetten.

Milieukwaliteit water

In de EG-Kaderrichtlijn Water (KWA) van 22 december 2000 staat als doelstelling voor 2015:

- het realiseren van tenminste de «goede chemische toestand» voor grond- en oppervlaktewateren;
- het realiseren van een «goede ecologische toestand» voor oppervlaktewateren;

Drie jaar na inwerkingtreding dient de KWA te zijn geïmplementeerd in de Nederlandse wet- en regelgeving. Verkeer en Waterstaat coördineert de implementatie in Nederland. VROM is verantwoordelijk voor aanpassingen van de Wet milieubeheer. In de eerste helft van 2002 moeten de nodige wetswijzigingen in procedure zijn gebracht. Daartoe zal een ontwerpwijziging Wet milieubeheer hoofdstuk 5 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Voorts zal het Besluit kwaliteitsdoelstellingen en metingen oppervlaktewater (BKMO) worden aangepast.

De rivierenoverleggen voor de Rijn, Maas en Schelde zullen worden geïntensiveerd.

Binnen de EU wordt een herziening van de Zwemwaterrichtlijn voorbereid, waarin normen worden gesteld aan de kwaliteit van oppervlaktewater waarin wordt gezwommen. Zwemmers mogen geen gezondheidsrisico's lopen. Bij de Nederlandse inbreng zal rekening worden gehouden met het advies dat de Gezondheidsraad in 2001 over dit onderwerp uitbrengt.

Milieukwaliteit gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied

In december 2000 is voor de eerste maal de bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied gesloten (LNV, VROM, V&W, IPO). In de bestuursovereenkomst, die jaarlijks wordt vernieuwd, komen rijk en provincies landelijke kaders overeen voor bijvoorbeeld landinrichting, grondverwerving, natuurbeheer en behoud en waar nodig herstel van kwetsbare functies. Tevens stellen rijk en provincies financiële middelen beschikbaar. Op basis van deze bestuursovereenkomst wordt

een uitvoeringscontract getekend (gebaseerd op gebundelde provinciale uitvoeringsprogramma's), waarin toetsbare termen worden opgenomen voor te realiseren doelen en de middelen onder de provincies worden verdeeld. De Dienst Landelijk Gebied (DLG) van LNV voert de subsidie-regelingen uit.

In 2002 zullen een vernieuwde bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied 2002–2005 (inclusief reconstructietraject) een uitvoeringscontract worden afgesloten.

In 2002 vindt een nadere concretisering plaats van de toetsbare termen voor te bereiken doelen en van het provinciale planproces. Daarbij ligt voor VROM het accent op de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB) en het budget voor bodemsanering voor het landelijk gebied (beide uitgavenbudgetten staan op artikel 7; zie 7.2.2.). Met de SGB kunnen de volgende activiteiten worden gerealiseerd: herstel hydrologische systemen, diversificatie landbouw, vergroting recreatieve toegankelijkheid, vermindering milieubelasting en terugdringing verstoring. Het gaat daarbij om reconstructiegebieden in de zin van de Reconstructiewet en voor plangebieden die door de provincies in het kader van de SGB-regeling worden aangewezen en waar het rijk mee instemt. De SGB stelt daarbij als voorwaarde dat het om gebieden gaat waar een opeenstapeling van problemen door middel van een geïntegreerde gebiedsgerichte planvorming en uitvoering kan worden aangepakt. De SGB is een interdepartementale regeling waarbij de financiering door drie departementen plaatsvindt: VROM, LNV en V&W.

Tabel 10.4 Prestaties 2002

Operationeel doel: Duurzaam milieu landelijk gebied
Implementatie afspraken over behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit in Nederland Adviezen TCB en GR inzake evaluatie interventiewaarden bodemsanering naar Tweede Kamer ICES-rapportage over SKB 1 ^e traject Implementatie van de EG-Kaderrichtlijn Water (KWA) in de wet Milieubeheer Afsluiten nieuwe Bestuursovereenkomst gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied 2002–2005 (inclusief reconstructie traject) en uitvoeringscontract

10.2.4. Duurzame landbouw

Voor alle beleidsprestaties op het terrein van duurzame landbouw geldt, dat zij tot de gezamenlijke verantwoordelijkheid behoren van de bewindslieden van LNV en VROM.

Mestbeleid

Doelstelling van het mestbeleid is, dat de emissie van nitraat en fosfaat tot een niveau wordt teruggebracht dat in overeenstemming is met de doelstellingen ten aanzien van milieukwaliteit.

De kwantitatieve milieudoelstellingen zijn als volgt vastgesteld¹:

- in 2003 moet worden voldaan aan de norm van 50 mg nitraat per liter in het bovenste grondwater;
- beperken van de eutrofiëring van het oppervlaktewater;
- in 2003 realiseren van 50% reductie van de stikstof- en fosfaatbelasting van het oppervlaktewater ten opzichte van 1985;
- in 2003 voldoen aan de EU-Nitraatrichtlijn, door middel van het bestaande MINAS (mineralen aangifte-systeem) en met ingang van

¹ Kamerstukken II 1998/1999, 26 729, nr. 1.

1-1-2002 aan het stelsel van mestafzetcontracten. De voor het MINAS en de mestafzetcontracten geldende normen voor 2002 en 2003 zijn vastgelegd in de Meststoffenwet.

Medio 2002 zal een uitgebreide evaluatie gereed zijn van het mestbeleid. Daarbij zal uitdrukkelijk worden gekeken naar de noodzakelijkheid van de aanscherping van de verliesnormen per 2003 en naar het functioneren van het samenhangend stelsel van wettelijke maatregelen en het flankerende beleid. De resultaten van de evaluatie en de naar aanleiding daarvan beoogde beleidswijziging zullen in 2002 met de Tweede Kamer worden besproken.

Ammoniakbeleid

In Europees verband is de National Emission Ceiling (NEC) richtlijn van kracht. Het Nederlandse jaarlijkse nationale emissieplafond voor ammoniak is daarbij vastgesteld op 128 kiloton, te realiseren uiterlijk 2010. De hoofdlijnen van het nieuwe ammoniakbeleid zijn beschreven in de brief van 7 september 2000 aan de Tweede Kamer¹. Hierbij staat een maximale inzet op het emissiespoor voorop: gestreefd wordt naar een vergaande emissiereductie door het voorschrijven van technische maatregelen. In aanvulling daarop wordt voor een gerichte bescherming van de kwetsbare natuur een beperkt zoneringsbeleid gevoerd, waarmee de overschrijdingen van de kritische depositiewaarden van stikstof worden teruggedrongen. Dit draagt tevens substantieel bij aan het bereiken van de natuurdoelstellingen van de Ecologische Hoofd Structuur (EHS).

Het nieuwe ammoniakbeleid wordt vastgelegd in de Wet ammoniak veehouderij en het Besluit ammoniakemissie huisvesting veehouderijen, die per 01-01-2002 inwerking treden (of zo spoedig mogelijk daarna). Het effect van dit nieuwe beleid zal in 2002, gezien de datum van de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving en de geldende overgangstermijnen, nog beperkt zijn.

Stankbeleid

De hoofdlijnen van het stankbeleid staan beschreven in de brief van 18 mei 2000 aan de Tweede Kamer². De nationale geurhinderdoelstelling houdt in dat in 2000 nog maar maximaal 12% van de totale Nederlandse bevolking (750 000 woningen) ernstig gehinderd mocht zijn door stank; in 2010 mag er geen ernstige hinder meer zijn. Deze doelstelling geldt voor de gehele Nederlandse bevolking en alle sectoren tezamen. De doelstelling voor 2000 is nog niet gerealiseerd. Dit betekent dat de verschillende sectoren, waaronder ook de landbouw, inspanningen moeten plegen om te komen tot een afname van het aantal geurgehinderden. Daarnaast moet het stankbeleid voorkomen dat in concrete situaties onaanvaardbare stankoverlast ontstaat.

Om een succesvolle uitvoering van de reconstructie mogelijk te maken is de opstelling van de Wet stankemissie veehouderijen in landbouwwontwikkelings- en verwevingsgebieden versneld. Deze wet moet per 01-01-2002, of zo spoedig mogelijk daarna, in werking moet treden. Voor de rest van Nederland wordt een nieuwe richtlijn of wet met betrekking tot de stankhinder van veehouderijen ontwikkeld. Afhankelijk van de keuze van het instrument «richtlijn» dan wel «wet», kan dit ofwel begin 2002 ofwel begin 2003 zijn afgerond. Deze keuze wordt bepaald in het overleg met de Tweede Kamer over de hoofdlijnen van het nieuwe stankbeleid voor de rest van Nederland.

Goede informatievoorziening en communicatie over de nieuwe

¹ Kamerstukken II 1999/2000, 26 356, nr. 8.

² Kamerstukken II 1999/2000, 26 356, nr. 7.

ammoniak- en stankregelgeving zijn noodzakelijk. In 2002 zullen , in overleg met de VNG en de sector, specifieke voorzieningen worden getroffen die het bevoegd gezag en de veehouderij bij de implementatie van de nieuwe regelgeving moeten ondersteunen.

Bestrijdingsmiddelenbeleid

Doel van het bestrijdingsmiddelenbeleid is het terugdringen van de emissies naar het milieu en het verminderen van de afhankelijkheid van de landbouw van bestrijdingsmiddelen: 75% reductie in 2005 t.o.v. 1998 en 95% reductie in 2010 ten opzichte van 1998.

Het beleid, zowel voor landbouwbestrijdingsmiddelen alsook voor niet-landbouwbestrijdingsmiddelen (biociden) komt tot stand in nauwe samenwerking tussen de vier verantwoordelijke departementen, waarbij VWS primair verantwoordelijk is voor het biocidenbeleid en LNV voor het landbouwbestrijdingsmiddelenbeleid.

Op onderdelen hebben SoZaWe en VROM een eigen verantwoordelijkheid. VROM is primair verantwoordelijk voor de milieutoelatingseisen van het totale bestrijdingsmiddelenbeleid. Voor 2002 wordt geen aanpassing van milieucriteria voorzien.

Voor bestrijdingsmiddelen zal na 2002 het accent in toenemende mate liggen bij de EU-besluitvorming over de toelating van zowel landbouwbestrijdingsmiddelen als biociden.

Tabel 10.5 Prestaties 2002

Operationeel doel: Duurzame landbouw
Evaluatie mestbeleid (samen met LNV) Nieuwe stankrichtlijn of stankwet voor de gebieden buiten de reconstructie Informatievoorziening en communicatie over de nieuwe ammoniak- en stankregelgeving Diverse bijdragen aan beleidsprestaties VWS en LNV

10.3. Groeiparagraaf

Duurzaam bodembeheer

- De coördinatiecommissie overheidsmonitoring (CCO) bereidt verbeteringen voor in de indicator voor het ongedaan maken van nieuw ontstane verontreiniging. Een onderzoek in het kader van de implementatie van de herstelplicht zal moeten uitwijzen of verbetering van de monitoringsstrategie noodzakelijk is.

Optimale waterketen

- In 2003 zullen normen voor huishoudwater worden voorbereid, in 2004 vastgesteld en worden opgenomen in het Waterleidingbesluit.
- In de eerste jaren na 2002 zal de Regeling materialen en chemicaliën leidingwatervoorziening geleidelijk worden uitgebreid met aanvullende beoordelingsmethoden.

Duurzaam landelijk gebied

- Tot en met 2005 wordt met LNV, V&W en provincies gewerkt aan concretisering van de operationele doelen in de te sluiten bestuurs-overeenkomsten gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied en de bijbehorende uitvoeringscontracten, alsmede aan het gecoördineerd programmeren van beleid (ten aanzien van ruimtelijke ordening, milieu, water, natuur, landinrichting, landbouw) en aan verbetering van een systematiek waarmee de voortgang van de uitvoering van dit geïntegreerde beleid kan worden gemonitord.

- De biodiversiteitsaspecten uit het NMP-4 worden nader geconcretiseerd.

Duurzame landbouw

- In 2004 zal een tussentijdse evaluatie worden gehouden van de uitvoering van het nieuwe gewasbeschermingsbeleid. Van belang is dan vooral of de tussendoelstelling van 75% reductie van de milieubelasting door gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw (t.o.v. het jaar 1998) wordt gerealiseerd.

10.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	28 669	17 188	17 412	23 949	28 357	27 446	27 446
Uitgaven:	17 798	22 969	22 484	23 955	28 357	27 446	27 446
Programma	10 202	17 530	16 725	18 256	22 658	21 747	21 747
Duurzaam bodembeheer			5 231	240	240	240	240
Subsidies duurzaam bodembeheer			4 992				
Overige instrumenten duurzaam bodembeheer			240	240	240	240	240
Optimale waterketen			306	306			
Overige instrumenten optimale waterketen			306	306			
Duurzaam landelijk gebied							
Duurzame landbouw			345	7 152	11 776	10 598	10 598
Aanvullend stikstofbeleid			345	7 152	11 776	10 598	10 598
Onverdeeld programma			10 842	10 558	10 643	10 909	10 909
Onderzoek			4 008	3 695	3 659	3 740	3 740
Communicatie-instrumenten			45	340	340	340	340
Overige instrumenten			6 789	6 523	6 643	6 829	6 829
Apparaat	7 596	5 439	5 760	5 699	5 699	5 699	5 699
Ontvangsten:	4 198	5 934	4 992				

Toelichting:

Zowel de verplichtingen als de uitgaven voor de subsidieregeling gebiedsgericht milieubeleid staan op artikel 7. Eind 2001 is er duidelijkheid over de omvang en de verdeling over de komende jaren van de uitgaven voor de oude regeling (SGM). Dan zullen de totale middelen die niet benodigd zijn voor de oude regeling overgaan naar artikel 10.

10.5 Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	22 484	23 955	28 357	27 446	27 446
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	12 397	7 783	5 718	4 811	4 811
A. In % van de totale uitgaven	55%	32%	20%	18%	18%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	10 088	16 172	22 639	22 636	22 636
B. In % van de totale uitgaven	45%	68%	80%	82%	82%

Toelichting:

De budgetflexibiliteit als gevolg van nog aan te gane verplichtingen is kleiner dan hierboven aangegeven, aangezien rekening dient te worden gehouden met bestuurlijke verplichtingen ten aanzien van het aanvullend stikstofbeleid en de subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB).

Bestuurlijke invalshoek

Rekening houdende met de bestuurlijke verplichtingen t.b.v. het aanvullend stikstofbeleid is in 2003 67%, in 2004 65%, in 2005 en 2006 59% van de totale uitgaven inflexibel is.

Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies

11.1. Algemene beleidsdoelstelling

Om te komen tot een duurzame samenleving streeft VROM naar het voorkomen van klimaatverandering door menselijke beïnvloeding en de bestrijding van verzuring en milieuschadelijke emissies, door de bevordering van een ook in internationaal verband milieuverantwoorde productie en consumptie. Het beleid beoogt door gedragsbeïnvloeding van burgers en bedrijven de emissies die strijdig zijn met een duurzame ontwikkeling (w.o. klimaatverandering) terug te dringen. De eigen verantwoordelijkheid daarin wordt zo groot mogelijk gemaakt binnen de randvoorwaarden van milieudoelen en de internationale afspraken daarover. Langs de volgende operationele doelen wordt dit beleid uitgewerkt:

- internationale samenwerking;
- vermindering uitstoot broeikasgassen;
- vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging;
- vermindering algemene uitstoot industrie;
- vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart;
- vermindering milieudruk producten;
- vergroten draagvlak milieubeleid.

11.2. Operationele beleidsdoelstellingen

11.2.1. Internationale samenwerking milieu

In 1992 is in Rio de Janeiro in Agenda 21 vastgelegd aan welke doelstellingen landen, individueel en gezamenlijk, invulling moeten geven. 10 Jaar na Rio de Janeiro zal in 2002 in Johannesburg de vervolgconferentie RIO+10 worden gehouden. In Johannesburg zal niet opnieuw onderhandeld worden over Agenda 21. De bijeenkomst zal kijken naar de uitvoering van het in 1992 vastgestelde actieprogramma Agenda 21, successen zowel als lacunes vaststellen, knelpunten en nieuwe uitdagingen signaleren en oplossingen hiervoor vertalen in concrete acties. Daartoe is een samenhangend pakket van doelstellingen, concrete acties en de daarbij behorende financiële middelen noodzakelijk. Een pakket dat zowel recht moet doen aan beide dimensies van Agenda 21: milieu en ontwikkeling in zowel ontwikkelde landen als ontwikkelingslanden. Dit pakket zal een geloofwaardige bijdrage moeten leveren aan het dichten van de kloof tussen woorden en daden. In het voorbereidingsproces wil Nederland een stuwende rol vervullen om te komen tot een internationaal akkoord over de noodzakelijke stappen.

Johannesburg

Nederland is er voorstander van dat de Top aansprekende stappen vooruit zet ter realisatie van duurzame ontwikkeling. Daarbij hecht Nederland belang aan een doelmatig internationaal milieubestuur en goede financieringsstructuren, teneinde op internationaal niveau de milieubelangen te verstevigen. Nederland ziet als vier belangrijke thema's:

- Duurzame productie en consumptiepatronen
- Armoedebestrijding
- Duurzame draagkracht van ecosystemen (voor menselijke ontwikkeling)
- Gezondheid, kwetsbaarheid, veiligheid, risico management.

De inzet op deze vier thema's zal als input voor de internationale onderhandelingen worden geconcretiseerd.

Op basis van afspraken die in Johannesburg worden gemaakt, zullen actieplannen worden opgesteld. In deze plannen wordt aangegeven op welke wijze Nederland invulling gaat geven aan de geformuleerde doelstellingen.

Het succes van de Top van Johannesburg zal mede afhangen van een goede organisatie door het gastland Zuid Afrika. Nederland overweegt de detachering van een medewerker in Zuid-Afrika ter ondersteuning van de voorbereiding door de Zuid-Afrikaanse overheid.

In het gehele proces van de voorbereiding van de Top van Johannesburg is de meest kritische succesfactor de grote kloof tussen woorden en daden, onder andere tot uitdrukking komend in het feit dat veel Europese landen hun financiële verplichtingen behorende bij de implementatie van Agenda 21 niet nakomen en nog lang niet alle internationale verdragen door alle Europese landen zijn geratificeerd. Voortgang op deze terreinen is van groot belang om vertrouwen te creëren bij de ontwikkelingslanden dat ontwikkelde landen serieus hun bijdrage aan duurzame ontwikkeling willen leveren. Nederland zal het belang hiervan in internationaal overleg sterk benadrukken.

Om in internationaal verband een geloofwaardige rol te kunnen spelen is het van belang om in eigen huis de zaken goed op orde te hebben. Nederland bereidt daartoe een Nationale strategie voor duurzame ontwikkeling (NSDO) voor (zie artikel 1). Deze wordt mede gebaseerd op een evaluatie van de uitvoering van Agenda 21 in Nederland. Deze evaluatie is ook nodig om aan de afspraak in VN-verband te voldoen dat elk land in een rapportage de voortgang beschrijft over de implementatie van Agenda 21. De rapportage wordt in 2002 aan de Tweede Kamer toegezonden.

Daarnaast blijven subsidies aan maatschappelijke organisaties en contributies aan internationale organisaties zoals UNEP en OECD een belangrijk middel om het internationale milieubeleid te stimuleren.

Tabel 11.1. Prestaties 2002

Operationeel doel: Internationale samenwerking milieu
Concretiseren en uitwerken vier thema's ten behoeve van internationale onderhandelingen bij RIO+10 Actieplannen op basis afspraken Johannesburg Steun organisatie Top Johannesburg Evalueren en rapporteren over voortgang implementatie Agenda 21 in Nederland Subsidieverlening ter bevordering van internationale samenwerking milieu

11.2.2. Vermindering uitstoot broeikasgassen

Het klimaatbeleid is de komende jaren gericht op de internationale uitwerking en de verdere nationale implementatie van het Kyoto-protocol. In 1999 en 2000 verschenen vooruitlopend hierop reeds twee regeringsnota's, nl. de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel I: binnenlandse maatregelen en de Uitvoeringsnota deel II: Samenwerking met het Buitenland. In 2002 zal de beleidsmatige uitwerking voor Nederland plaatsvinden van de internationale politieke akkoorden van COP6 bis (VN Klimaatconferentie Bonn, juli 2001) en COP 7 (VN Klimaatconferentie Marrakech, november 2001) onder het VN Klimaatverdrag. Dit zal met

name gaan over de uitvoeringsregels van het gebruik van de Kyoto-mechanismen (emissiehandel en projecten in het buitenland), de Sinks (opname van CO₂ door o.a. bossen), de emissie- en beleidsbewaking, en de handhavingsregels. Het beleid is primair gericht op de zg. 1^e commitmentperiode onder het Kyoto-protocol van 2008–2012. Het wetsvoorstel ter ratificatie van het Kyoto-protocol is reeds aan de Kamer aangeboden. De landen van de EU hebben besloten gezamenlijk te ratificeren in 2002. De maatregelen in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel I en II zullen de doelstelling voor de eerste commitmentperiode van het Kyoto-protocol (2008–2012) binnen bereik moeten brengen. Voor de periode 2008–2012 geldt als doelstelling een emissiereductie met gemiddeld 6% (gerekend in CO₂-equivalenten) voor de broeikasgassen CO₂, CH₄, N₂O, HFK's, PFK's en SF₆ ten opzichte van het basisjaar 1990 (voor HFK's, PFK's en SF₆ is dat 1995). Deze reductieverplichting betreft het Nederlandse aandeel in de invulling van de doelstelling van de EU in het Kyoto-protocol. Deze doelstelling betekent dat volgens de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid Nederland niet meer mag emitteren dan gemiddeld 206 Mton CO₂-equivalenten per jaar over de genoemde periode¹. In het regeerakkoord is afgesproken dat Nederland de helft van de benodigde inspanning in eigen land zal realiseren, de andere helft in het buitenland. Voor het binnenlandse deel is volgens de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid het operationele doel een te bereiken emissieniveau van gemiddeld 231 Mton CO₂-equivalenten per jaar in de jaren 2008 t/m 2012. Het doel voor het buitenlandse deel is een van andere landen aan te kopen emissiereductie van gemiddeld 25 Mton CO₂-equivalenten per jaar over dezelfde periode (voor een totaal van 125 Mton aan reducties). Hiermee kan het gemiddelde jaarlijkse emissieniveau van 206 Mton worden gerealiseerd (231 minus 25 Mton).

In 2002 en 2005 worden evaluaties uitgevoerd met een geactualiseerde raming van de verwachte emissie in 2008–2012. De eerste evaluatie, onderdeel van het ijkmoment per 1 januari 2002, van de in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel I en II aangekondigde maatregelen en de hierboven omschreven activiteiten zal uiterlijk 1 april 2002 naar de Tweede Kamer worden verzonden. Voorts zal VROM in 2002 een programma worden opgesteld voor het voorbereiden van de politieke besluitvorming in het Klimaatverdrag over de periode na 2012 (Programma «Future Commitments»).

Als lid van het Kabinet draagt de minister van VROM medeverantwoordelijkheid voor het bereiken van het Nederlandse aandeel van de Kyoto-doelstelling. Daarnaast is de minister van VROM primair verantwoordelijk voor het coördineren van het rijksbrede klimaatbeleid en is hij primair verantwoordelijk voor het beleid voor schone voertuigtechniek (anders dan veiligheid) en voor het beleid voor de overige broeikasgassen. De Staatssecretaris voor Volkshuisvesting is primair verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van broeikasgasreductie door middel van energiebesparing in de gebouwde omgeving, zie artikel 3.

11.2.2.1. Vermindering uitstoot broeikasgassen binnenland

De Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel I bestaat uit drie pakketten:

1. het Basispakket, dat zich richt op het bereiken van het binnenlandse aandeel in de Kyoto-doelstelling;
2. het Reservepakket, waarbinnen maatregelen worden ontwikkeld die ingezet kunnen worden in geval bij de evaluaties blijkt dat de doelstelling met de inzet van alleen de maatregelen uit het basispakket niet kan worden gehaald;

¹ Internationaal is afgesproken om de emissie-monitoring van broeikasgassen te verbeteren. Voor Nederland heeft dit ertoe geleid dat de emissiecijfers voor 1990 en 1995 aanzienlijk naar beneden zijn bijgesteld. Dit betekent dat het doel ook lager komt te liggen (op circa 199 mton CO₂-equivalenten). Bij de evaluatie van het klimaatbeleid begin 2002 zal het Kabinet ingaan op consequenties hiervan voor het binnen- en buitenlandse klimaatbeleid.

3. het Vernieuwingspakket, waarbinnen beleidsinstrumenten en technologieën worden ontwikkeld voor de langere termijn. Uitgangspunt daarbij is dat op langere termijn (veel) verdergaande reducties gerealiseerd zullen moeten worden dan in het Kyoto Protocol zijn vastgelegd.

In de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel I is als onderdeel van de beleidsbewaking het actiepunt «het verbeteren van de kwaliteit van de emissiecijfers van broeikasgassen» opgenomen. De in 2000 gestarte activiteiten zullen in 2002 een Programma van Eisen moeten opleveren waaraan monitoring van de Nederlandse emissies en reducties van broeikasgassen dienen te voldoen. De criteria zullen volgen uit de in 2001 gemaakte internationale afspraken onder het Klimaatverdrag en het Kyoto-protocol en de uitkomsten van de aangekondigde eerste evaluatie van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid in 2002.

Maatregelen Basispakket (voorzover onder verantwoordelijkheid van VROM)

Als onderdeel van het in 2001 te ondertekenen convenant over CO₂-reductie bij kolencentrales zal in 2002 een evaluatie plaatsvinden waarbij op basis van ervaringen van de productiebedrijven een vooruitblik zal worden gemaakt met inbegrip van indicatieve tussendoelen in het traject naar 2008–2012.

Met gemeenten en provincies zal het Kabinet in 2001 het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) -klimaatconvenant afgesloten teneinde de rol van provincies en gemeenten in het bereiken van de reductie van broeikasgassen te vergroten. In 2002 zal een subsidieregeling met een omvang van EUR 7 mln worden opgezet, waarmee de gemeenten en provincies financieel worden ondersteund voor het aannemen van personeel voor het meer structureel in uitvoering nemen van klimaattaken. Daarnaast wordt in 2002 het klimaatprogramma (Loreen II, verlenging van het Loreen I programma van EZ) uitgevoerd door NOVEM (budget EUR 4,5 mln) waarbij gemeenten en provincies met kennis worden ondersteund bij het formuleren, het uitvoeren en het integreren van het klimaatbeleid in de betrokken organisaties. Verwacht wordt dat ca. 100 gemeentelijke en ca. 8 provinciale plannen worden ingediend. Over de voortgang in de uitvoering van het klimaatconvenant en de uitvoering van de subsidieregeling wordt in 2002 gerapporteerd. Beide regelingen worden gedekt uit MDC middelen voor milieudruk compensatie.

In het «glastuinbouw en milieu»-convenant («glami») met de glastuinbouw is een verbetering van de energie-efficiency in 2010 afgesproken van 65% ten opzichte van 1980. In 2002 zal het Besluit Glastuinbouwbedrijven in werking treden met normen voor het energiegebruik waaraan de individuele tuinder dient te voldoen.

Met de regeling niet-industriële restwarmte infrastructuur (NIRIS) worden projecten ondersteund waarbij restwarmte wordt benut van niet-industriële bronnen zoals centrales, warmtekrachteenheden en afvalverbrandingsinstallaties. De restwarmte wordt geleverd aan woningen, gebouwen en glastuinbouwgebieden. Bij publicatie van de regeling in 1998 is hiervoor EUR 62 mln beschikbaar gesteld. Uiteindelijk is EUR 55 mln aan subsidie toegezegd, met een totale CO₂-reductie van 385 kton.

Tabel 11.2 raming vermeden CO₂ uitstoot projecten Niet-Industriële Restwarmte Infrastructuur (NIRIS) per 1 april 2001

Kosteneffectiviteit in guldens per ton vermeden CO ₂ -uitstoot	Aantal toegekende en daadwerkelijk gestarte projecten	Raming totale hoeveelheid vermeden CO ₂ -uitstoot in tonnen per jaar
0 – 10	1	48 825
10 – 20	1	1 812
20 – 30	5	280 148
30 – 40	4	17 044
40 – 50	3	37 556
> 50	0	0
Totaal	14	385 385

Beleidsmaatregelen ter terugdringing van de CO₂-reductie in de verkeerssector zijn nader toegelicht in paragraaf 11.2.4 «vermindering uitstoot verkeer en vervoer».

Het Reductieplan Overige Broeikasgassen (ROB) is opgezet om met een reductie van 8,2 Mton CO₂-equivalenten bij te dragen aan de totale doelstelling van gemiddeld 6% emissiereductie voor 1^e budgetperiode 2008–2012 van het Kyoto-protocol. Voor de ontwikkeling van reductiemogelijkheden – o.a. door technologische vernieuwing en good house-keeping – van de overige broeikasgassen, is er vanaf 2000 een jaarlijks separaat subsidieprogramma ROB onder de Subsidieregeling Milieugerichte Technologie. Ook in 2002 en de volgende jaren zal dit subsidieprogramma worden opengesteld.

Onderstaande tabel 11.3 geeft de verhouding aan tussen de inzet van uitvoeringsgericht onderzoek en monitoring versus subsidieverlening.

Tabel 11.3 verhouding inzet van uitvoeringsgericht onderzoek en monitoring versus subsidieverlening (Bedragen in EUR 1)

Jaar	Uitvoeringsgericht onderzoek en monitoring	Subsidiebudget R,D,D	Aantal subsidies verwacht	Werkelijk aantal ingediend	Aantal Subsidies Toegekend	Totaal toegekend bedrag	Gemiddeld subsidiepercentage	Werkelijk gerealiseerd subsidieperc.	Steun bij invoering van maatregelen	Totale reductiedoelstelling (Mton CO ₂ -eq) te bereiken in 2008–2012	Reeds gerealiseerd (Mton CO ₂ -eq)
1999	2 886 325	226 890	1	10	10	2 047 076	50%	50%	n.v.t.	8,2	2,5
2000	5 582 023	3 176 462	50	44	29	7 000 000	60%	47%	n.v.t.	8,2	2,5%
2001	4 000 000	3 176 462	50		50		60%		2000 000	8,2	
2002	3 000 000	3 176 462	50		50		55%		4 000 000	8,2	
2003	2 000 000	3 176 462	50		35		50%		4 000 000	8,2	
2004	1 000 000	3 176 462	40		25		40%		8 000 000	8,2	
2005	1 000 000	3 176 462	40		25		40%		12000 000	8,2	

In 2002 zal een uitvoeringsorganisatie worden opgezet die zal zorgen voor het tijdig tot stand brengen van de internationaal verplichte monitoring-rapportages inzake emissies van broeikasgassen. Tevens zal deze

organisatie zorgdragen voor begeleiding van de verbetering van de emissie-inventarisatie en deelnemen aan internationale workshops en bijeenkomsten.

Maatregelen Reservepakket (voorzover onder verantwoordelijkheid van VROM)

Om kennis en ervaring op te doen met ondergrondse CO₂-opslag zal als eerste gestart worden met een demonstratieproject waarbij CO₂ in een ondergrondse buffer wordt opgeslagen ten behoeve van de levering van overtollige industriële CO₂ aan de glastuinbouw. Begin 2002 wordt de bufferbeheerder bekend. Deze partij schrijft een plan van aanpak dat in de loop van 2002 door de rijksoverheid wordt beoordeeld.

In het kader van het ROB zal in 2002 op basis van de verkregen resultaten uit onderzoeken geëvalueerd worden, welke technologie(ën) geïmplementeerd kan (kunnen) worden voor de reductie van lachgasemissies (N₂O) in de salpeterzuurindustrie. Tevens zal in 2002 als onderdeel van het eerste ijkmoment besluitvorming plaatsvinden over reductie van N₂O-emissies in de chemie.

Maatregelen Vernieuwingspakket (voorzover onder verantwoordelijkheid van VROM)

Instrumentele vernieuwing:

In het NMP-3 is aangegeven, dat verhandelbare CO₂-rechten kunnen helpen om emissiereductiemaatregelen zo kosteneffectief mogelijk te laten nemen. Ter uitwerking hiervan heeft de minister van VROM een Adviescommissie ingesteld die de haalbaarheid van het instellen van CO₂-emissieplafonds moet onderzoeken. Het Kabinet zal uiterlijk 1 januari 2002 op het advies van de commissie (verwacht in oktober 2001) reageren, waarbij ook zal worden aangegeven welke beleidsactiviteiten in 2002 zullen worden uitgevoerd.

Technologische vernieuwing:

NOVEM is in 2001 gestart met de voorbereidingen voor het vervolg van het GAVE-programma, schone Gasvormige en Vloeibare Energiedragers. Het doel van het vervolg is het realiseren van aansprekende en haalbare demonstratieprojecten die op lange termijn kunnen bijdragen aan een substantiële emissiereductie van broeikasgassen en aan een verantwoorde en vergrote inzet van hernieuwbare energiebronnen. Daarvoor zal in 2002 een subsidieregeling worden opgezet. Deze regeling zal ook uitgebreidere activiteiten ondersteunen zoals een gedetailleerde technische uitwerking van projecten. De verwachting is dat 5 à 10 projecten gehonoreerd zullen worden. (projectmiddelen EUR 2,04 mln).

In 2002 zal worden gestart met een stimuleringsregeling, groot EUR 1,4 mln, ten behoeve van de introductie van nulmissietechnieken. De regeling zal met name gericht zijn op demonstratieprojecten en op toepassing van nulmissietechnieken in marktniches als bussen, vrachtwagens, cv-ketels en schepen.

Tabel 11.4 Prestaties 2002

Operationeel doel: verminderen uitstoot broeikasgassen binnenland
EU-ratificatie van het Kyoto-protocol Evaluatie (onderdeel 1 ^e ijkmoment) uitvoeringsnota Klimaatbeleid Publicatie subsidieregeling i.v.m. apparaatskosten gemeenten en provincies bij uitvoering van het klimaatconvenant alsmede opstellen klimaatprogramma Rapportage voortgang uitvoering klimaatconvenant en uitvoering subsidieregeling ter zake Besluit Glastuinbouwbedrijven i.v.m. normering energieverbruik Uitvoering Reductieplan Overige Broeikasgassen Opzetten uitvoeringsorganisatie voor monitoring van emissies van broeikasgassen CO ₂ -opslag (buffer): Toetsingskader project en beheerder/ontwikkelaar van buffer bekend. Oordeel rijksoverheid t.a.v. door beheerder ingediend plan van aanpak ontwikkeling buffer Evaluatie welke technologie(en) geïmplementeerd kan (kunnen) worden voor reductie lachgasemissies (N ₂ O) in de salpeterzuurindustrie. Besluitvorming over reductie van N ₂ O-emissies in de chemie (het eerste ijkmoment) Uitwerking kabinetsstandpunt n.a.v. advies van de Adviescommissie plafonnering CO ₂ -emissies Tenderregeling Vernieuwing introductie gasvormige en vloeibare energiedragers: 5 a 10 gehonoreerde projecten Stimuleringsregeling introductie nulemissietechnieken

11.2.2.2. Vermindering uitstoot broeikasgassen buitenland

Deel 2 van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid (Kamerstukken II, 1999–2000, 26 603, nr 28) richt zich op het bereiken van totaal 125 Mton aangekochte buitenlandse reducties in de periode 2008–2012. Nederland zet hiervoor 3 instrumenten in: «Joint Implementation» (JI), «Clean Development Mechanism» (CDM) en «Emission Trading» (ET). JI en ET vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van EZ, CDM valt onder die van VROM. CDM richt zich op de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen door ondersteuning van projecten in ontwikkelingslanden.

In Deel 2 is een vervolg aangekondigd op het in 2001 te beëindigen Nationaal Onderzoekprogramma Klimaatverandering en Mondiale Luchtverontreiniging fase II (een door VROM en NWO gefinancierd programma dat startte in 1995). Dit vervolg met werktitel Vervolg Onderzoekprogramma Klimaatverandering (VOK) moet in 2000 operationeel zijn. Daartoe zal een inhoudelijke invulling plaats vinden, een uitvoeringsorganisatie worden aangewezen en een bestuurlijke inrichting voor de inhoudelijke en financiële planning en control worden opgezet.

In 2002 zal een Plan van Aanpak worden geformuleerd voor de toekomstige bijdragen van VROM aan de internationale waarneming van de gevolgen van klimaatverandering. Dit PVA zal mede gebaseerd worden op de kabinetsbesluiten over het ICES – KIS3 thema 4 (Speerpunt Klimaatverandering en Ruimtegebruik) in 2002.

Clean Development Mechanism (CDM)

Met het instrument CDM is tot op heden in zeer beperkte mate ervaring opgedaan. Er wordt naar gestreefd om middels het CDM-instrument 50 Mton van de reductiedoelstelling te realiseren. Projecten waarin VROM via haar uitvoerders middels de aankoop van reductiecertificaten (CERs) participeert, zullen pas na ingebruikstelling van de te plaatsen installaties e.d. de eerste CERs genereren. Naar verwachting zal dit op zijn vroegst in

2003 het geval kunnen zijn. Een eerste evaluatie van de besteding van de CDM-gelden zal dan ook pas in 2004 kunnen plaatsvinden.

Bij de aankoop van CO₂-kredieten via het CDM-instrument (budget 2001: EUR 90,8 mln, 2002: EUR 136,1 mln) wordt een driesporen aanpak gevolgd:

a. Het multilaterale spoor

De Wereldbank heeft aangegeven voor een totaal bedrag van US \$ 155 miljoen 25 M ton CO₂-equivalenten in de periode 2001 t/m 2012 te kunnen realiseren. De International Finance Corporation (IFC) heeft te kennen gegeven over deze periode voor een totaalbedrag van US \$ 40 miljoen 10 Mton CO₂ equivalenten te kunnen aankopen. Begin 2002 zullen mogelijk met de Asian Development Bank (ADB), European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), de Inter-American Development Bank (IDB) en het United Nations Development Programme (UNDP) CO₂-aankoop-overeenkomsten worden gesloten. Hierbij wordt vanwege de hierboven genoemde onzekerheid van de CO₂-markt tentatief uitgegaan van een totaalopbrengst van 30 Mton CO₂ in de periode 2002–2012.

b. Het bilaterale spoor

In 2001 is via Senter een internationale tender voor de aankoop van CO₂ kredieten uitgeschreven. Indien een evaluatie van deze tender daartoe aanleiding geeft, zal een volgende tender gepubliceerd worden. Met beide tenders wordt gestreefd naar een aankoop van totaal 10 Mton CO₂-equivalenten voor 55 miljoen Euro.

c. Het private financiële spoor

Mogelijk zal tezamen met het ministerie van EZ in 2002 een internationale tender gericht op private financiële instellingen worden gepubliceerd. Momenteel vindt overleg plaats met de banken over de nadere invulling van de tender. Middels het private spoor wordt gestreefd naar een opbrengst van 10 Mton CO₂-equivalenten.

Tabel 11.5. Prestaties 2002

Operationeel doel: Vermindering uitstoot broeikasgassen buitenland
Aankoop van CO ₂ -kredieten (50 Mton) via het CDM-instrument met een driesporen aanpak: <ul style="list-style-type: none">
● Multilaterale spoor – afsluiten van overeenkomsten met internationale financiële instellingen
● Bilaterale spoor – via Senter uitvoeren van een internationale tender voor de aankoop van CO₂ kredieten
● Private financiële spoor:<ul style="list-style-type: none">
– onderzoeken mogelijke samenwerking met EZ
– publiceren van een regeling dan wel een internationale tender voor de aankoop van CERs/ERUs gericht op private financiële instellingen

11.2.3. Vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging

Onder het thema Verzuring en grootschalige luchtverontreiniging vallen alle luchtverontreinigende stoffen die bodemverzurende, eutrofiërende en negatieve gezondheidseffecten (door ozonvorming en vorming fijn stof) tot gevolg hebben. De belangrijkste stoffen zijn SO₂, NO_x, Vluchtige Organische koolwaterstoffen (VOS), NH₃ en primair fijn stof (PM). In het NMP4 zijn de nationale doelstellingen opgenomen voor Nederland. Deze doelstellingen reiken verder dan hetgeen in internationaal verband is

overeengekomen.

Tabel 11.6 Doelstellingen maximale uitstoot verzuring en grootschalige luchtverontreiniging (in kton)

	werkelijk 1980	werkelijk 1990	Goteborg Protocol 2010	NEC Richtlijn 2010	NMP4 Doelstelling 2010
SO ₂	481	202	50	50	46
No _x	596	579	266	260	231
VOS	569	500	191	185	163
NH ₃	234	231	128	128	100

Bij de Europese Commissie zal in 2002 een plan van aanpak worden ingediend waarin staat hoe Nederland de nationale emissieplafonds denkt te gaan realiseren.

In 2002 wordt een project gestart om de verbeteringen in monitoring bij de bestrijding van Vluchtige Organische Stoffen (VOS) te initiëren. Een monitoringsprotocol zal worden opgesteld en gestart zal worden met de verkenning van een systeem voor emissiehandel inzake deze stoffen. In 2002 wordt het eerste jaarlijkse monitoringsrapport opgesteld. Het rapport wordt opgesteld op basis van informatie uit zowel beleidsmonitoring (binnen de Europese Commissie, de nationale en de andere overheden), doelgroepmonitoring, alsmede de emissieregistratie.

Een opzet van het Integraal Stikstofbeleid (ammoniak en nitraat) zal in 2002 worden vervaardigd.

Tabel 11.7. Prestaties 2002

Operationeel doel: Vermindering verzuring en grootschalige luchtverontreiniging
Indienen bij EC van plan van aanpak realisatie emissieplafonds Projectplan verbetering bestrijding VOS-emissies, Monitoringprotocol Opstellen 1 ^e jaarlijkse monitoringsrapport Opzet Integraal Stikstofbeleid

11.2.4. Vermindering algemene uitstoot industrie

Bij het specifieke industriebeleid gelden integrale milieutaakstellingen per bedrijfstak. Belangrijke knelpunten op dit gebied zijn het bereiken van de doelstellingen voor reductie van NO_x (stikstof-oxiden) en verbetering van de energie-efficiency. Hiervoor is aanvullend beleid geformuleerd. Het behalen van de doelstellingen is overigens mede afhankelijk van de economische ontwikkeling en de wijze en mate van uitvoering door andere overheden.

NO_x-emissies zijn met name afkomstig van de industrie en het verkeer. Het NO_x-beleid voor het verkeer (mobiele bronnen) staat vermeld onder paragraaf 11.2.5 «vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart». Voor de industrie is het doel om voor 2010 de uitstoot te reduceren tot 55 Kton en de emissie van kleine bronnen tot 10 Kton. Wat betreft SO₂ is het doel de emissie te reduceren tot een niveau van 30Kton in 2010. In 2001 wordt de SO₂-uitwerp van de verschillende industriële bedrijven geïnventariseerd en wordt in 2002 een plan van aanpak opgesteld waarin wordt aangegeven welke reductiemaatregelen moeten worden getroffen. In 2004 zal een systeem van verhandelbare NO_x-emissies zal worden

ingevoerd. In 2003 zal de parlementaire behandeling van de verschillende wettelijke maatregelen moeten plaatsvinden.

Het besluit typekeuring verwarmingstoestellen wordt in 2002 aangescherpt om de bijdrage van deze bronnen aan de NO_x-emissie te beperken. Naast deze beleidsmaatregelen is er voor stimulering NO_x-reductie voor de korte termijn (voor introductie van nageschakelde technieken) en voor de lange termijn (voor nieuwe schone energiesystemen) voor 2002 in totaal EUR 0,3 mln voor subsidie beschikbaar op grond van het subsidieprogramma Reductie Luchtemissies Bedrijven (RLB).

Electronische milieuaangifte

Met het oog op het verbeteren van de kwaliteit van de milieujaarverslagen en het verlagen van de administratieve lasten voor het bevoegd gezag wordt een elektronische milieu-aangifte ontwikkeld. Dit systeem zal in december 2002 operationeel zijn.

Facilitaire organisatie Industrie

Ook in 2002 zal de Facilitaire Organisatie door het ministerie van VROM worden gefinancierd. De Facilitaire Organisatie industrie begeleidt voor VROM de implementatie van het doelgroepenbeleid Milieu en Industrie en ondersteunt daartoe de overleggroepen per bedrijfstak en de betrokken overheden bij de uitwerking en uitvoering van dat beleid. Daarnaast wordt de vereniging van Nederlandse Gemeenten financieel ondersteund ten behoeve van de landelijke coördinatie van het milieubeleid van de gemeenten.

Kenniscentrum milieu en ondernemen

In 2002 zal een kenniscentrum voor Milieu verantwoord ondernemen worden opgericht. Met het beleidsonderdeel Schoner Produceren wordt via één integrale subsidieregeling het midden- en kleinbedrijf gestimuleerd milieumaatregelen te nemen. In samenwerking met het ministerie van EZ worden met het programma Schoner Produceren in 2002 naar verwachting 20 voorlichtings- en doorlichtingsprojecten van intermediaire organisaties in het midden- en kleinbedrijf gestimuleerd. Het Programma Schoner Produceren wordt ultimo 2001 geëvalueerd.

Defensie inrichtingen

De minister van VROM is op grond van de Wet milieubeheer bevoegd gezag voor circa 150 inrichtingen merendeels van het ministerie van Defensie. In circa 60% gaat het om geheime vergunningen. Een actualisatieprogramma loopt met als doel dat eind 2003 alle inrichtingen beschikken over een actuele milieuvergunning. Voor opslagen van munitie is een separaat actieprogramma opgezet waarover de Kamer in april 2001 is geïnformeerd. De voortgangsrapportage over de eerste fase van dit programma komt ultimo 2001 beschikbaar. In 2002 zullen naar verwachting 25 vergunningen zijn verleend en zijn voor 40 munitiecomplexen de externe veiligheidsrapportages afgerond.

Tabel 11.8 Prestaties 2002

Operationeel doel: Vermindering algemene uitstoot industrie
Uitvoeringsplan voorbereidingsfase introductie systeem verhandelbare NO _x -emissies Plan van aanpak reductiemaatregelen SO ₂ -emissies Uitvoeren Subsidieregeling Schoner Produceren Uitvoeren Subsidieregeling Reductie Luchtemissies Bedrijven Opzet systeem voor elektronische aangifte milieujarverslagen Ondersteunen Facilitaire Organisatie Industrie en Vereniging van Nederlandse Gemeenten Aangescherpt Besluit type-keuring verwarmingstoestellen Kenniscentrum voor milieu-verantwoord ondernemen Verlening 25 vergunningen o.g.v. Wm voor Defensie-inrichtingen Uitbrengen 40 externe veiligheidsrapportages voor Defensie-inrichtingen

11.2.5. Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart

Bij het terugdringen van de emissies door verkeer en vervoer gelden de volgende operationele doelstellingen voor 2010. Binnen de operationele doelstellingen vallen: het weg-en railvervoer, de binnenvaart en zeescheepvaart (binnengaats), de luchtvaart (start- en landingscyclus) en mobiele werktuigen en landbouwtrekkers.

Tabel 11.9 Doelstellingen maximale uitstoot verkeer en binnenvaart

Uitstoot	Jaar	Doelstelling maximale uitstoot
Nox	2 010	150 Kton
SO ₂	2 010	13 Kton
VOS	2 010	45 Kton
CO ₂	2 010	geen plafond

Kritieke succesfactoren bij het realiseren van de doelstellingen zijn:

- voor NO_x: goedkeuring door de EU met een nationale aanpak voor snellere invoering van schonere motoren bij schepen;
- voor SO₂: internationale afspraken over een lager zwavelgehalte van stookolie bij de binnengaats zeescheepvaart;

Met het Programma Demonstratieprojecten mobiele bronnen (DEMO) worden in 2002 10 à 15 projecten met kansrijke milieu-innovaties bij mobiele bronnen ondersteund. Doel van deze projecten is de markt rijp te maken voor grootschaliger toepassing van deze technieken.

Aansluitend op de evaluatie van eind 2001 zal ook eind 2002 het energielabel voor personenauto's in overleg met de autobranche en consumentenorganisaties worden geëvalueerd. Bij deze evaluatie zal tevens de premiemaatregel voor energiezuinige auto's worden meegenomen.

In 2001 is een begin gemaakt met de stimulering van de montage van roetfilters op bestaande vrachtauto's. Hiervoor is in 2002 een bedrag van EUR 5,7 mln beschikbaar, waarvoor ca. 1000 voertuigen met een filter kunnen worden uitgerust.

Bij personenauto's en bestelwagens zullen in 2002 150 voertuigen worden getest, die zijn voorzien van een boorddiagnosesysteem. In dit steekproefcontroleprogramma zal worden onderzocht of deze systemen hun taak in de praktijk adequaat vervullen.

In 2002 wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheid de NO_x emissies bij binnenvaart en dieseltreinen te koppelen aan de NO_x emissiehandel.

Tabel 11.10 Prestaties 2002

Operationeel doel: Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart
Subsidieprogramma Demonstratieprojecten milieu-innovaties bij mobiele bronnen: 10 à 15 subsidies
Stimuleringsprogramma montage roetfilters bij bestaande vrachtwagens: ca.1000 roetfilters als target
Evaluatierapport energielabel personenauto's
Steekproefcontrole-programma personenauto's en vrachtwagens i.v.m. bepaling praktijk-emissies
Onderzoek koppeling emissies binnenvaart en dieseltreinen aan emissiehandel

11.2.6. Vermindering milieudruk producten

Het ministerie van VROM streeft naar een vermindering van de milieudruk als gevolg van consumptie door:

- het stimuleren van een continue productverbetering;
- een verbetering van het aanbod van duurzame producten;
- een verbetering van het aankoop en consumptiegedrag.

Aangezien reguleringsmogelijkheden, hangende de uitbreiding van de Wet milieubeheer met het in voorbereiding zijnde hoofdstuk Producten, nog beperkt zijn, is in belangrijke mate sprake van vrijwillige medewerking van producenten, detailhandel en consumenten. De minister van VROM heeft vooralsnog vooral een stimulerende en faciliterende rol.

Productgerichte Milieuzorg

Met het instrument Productgerichte Milieuzorg (PMZ) kunnen bedrijven de milieu-effecten van hun producten systematisch, continu en door de hele keten heen beheersen. Doel van het instrument is om de milieuprestaties van producten te verbeteren. Het instrument bestaat uit voorlichtings- en promotieactiviteiten gericht op bedrijven, een subsidieregeling gericht op branche-organisaties, andere intermediaire organisaties en individuele bedrijven en activiteiten op het gebied van monitoring. Beoordelingscriteria van de subsidieregeling zijn onder andere gericht op een evenwichtige spreiding over de tien productaccounts uit het NMP3.

Tabel 11.11 Productgerichte Milieuzorg (verplichtingenbedragen in EUR1000)

Branches	1999		2000		2001		2002		2003		totaal	
	aantal projecten	totaal bedrag	aantal projecten	totaal bedrag	aantal projecten	totaal bedrag	aantal projecten	totaal bedrag	aantal projecten	totaal bedrag	aantal projecten	totaal bedrag
Industriële producten	3	257	7	318	7	254	5	182	5	182	27	1 192
Bouwmaterialen	3	183	5	227	5	182	4	145	4	145	21	882
Werktuigen en gereedschappen	0		1	45	1	36	1	36	1	36	4	154
Woning-inrichting	1	63	1	45	1	36	1	36	1	36	5	217
Kantoorartikelen en papier	1	102	1	45	1	36	1	36	1	36	5	256
Communicatie en electronica	0		1	45	1	36	1	36	1	36	4	154
Kleding en persoonlijke verzorging	2	138	2	91	2	73	1	36	1	36	8	374
Wasmiddelen	0		1	45	1	36	1	36	1	36	4	154
Huishoudelijk	0		1	45	1	36	1	36	1	36	4	154
Voeding	3	142	5	227	5	182	4	145	4	145	21	841
Subtotaal	13	885	25	1 134	25	908	20	726	20	726	103	4 379
Uitvoeringskosten		91		136		136		113		113		590
Overig		0		318		545		522		522		1 906
Totaal	13	976	25	1 588	25	1 588	20	1 361	20	1 361	103	6 875

Inkoopfunctie detailhandel en overheid

VROM zal initiatieven ondersteunen van de detailhandel om de inkoopfunctie te verduurzamen. In 2002 is hiervoor EUR 0,45 mln gereserveerd, op grond waarvan op zijn minst voor 5 productgroepen c.q. branches goed onderbouwde handreikingen voor inkopers worden ontwikkeld.

Het programma Duurzaam Inkopen beoogt overheden te laten samenwerken bij het inkopen en bij aanbestedingen, door de uitwisseling van praktische informatie over duurzaamheidsaspecten in eisen, voorwaarden en criteria. In 2002 zal de aangeboden milieu-informatie worden uitgebreid, geactualiseerd en nog beter worden aangesloten op het inkoopproces binnen de overheid. Voorts zal een sterke nadruk worden gelegd op de communicatie en zullen de uitkomsten van een thans lopende evaluatie naar de uitvoeringspraktijk worden vertaald.

Stichting Milieukeur

Ter verbetering van het aankoop- en consumptiegedrag zal in 2002 de Stichting Milieukeur door VROM financieel worden ondersteund. Door de Stichting wordt beoogd dat ultimo 2002 voor 650 producten onder 30 certificatieschema's het Milieukeur gevoerd zal worden (ultimo 2000 betrof het 450 producten onder 28 certificatieschema's).

Stichting Milieu Centraal

De Stichting Milieu Centraal is een onafhankelijk milieu-informatiepunt voor burgers en zal eveneens in 2002 een subsidie van VROM ontvangen. De Stichting heeft naast actieve taken, waarbij zij tegen betaling projecten uitvoert, de passieve taak om vragen van het publiek te beantwoorden. Het Ministerie van VROM subsidieert de passieve taken.

Publiekscampagne Klimaatverandering

De overheid bevordert dat burgers in hun gedrag rekening houden met het milieu. In dit kader zal in 2002 een massa-mediale publiekscampagne over het thema Klimaatverandering worden gehouden. Naast deze thematische publiekscampagne, zullen actiegerichte campagnes worden georganiseerd. Hierin worden laagdrempelige handelingsperspectieven gepresenteerd waarmee burgers een positieve bijdrage kunnen leveren aan de aanpak van klimaatverandering

Tabel 11.12 Prestaties 2002

Operationeel doel: Vermindering milieudruk producten
Handreikingen uitbrengen voor inkopers bij aankoop van duurzame producten Uitbreiding en actualisering milieu-informatie en beschikbaarstelling t.b.v. het inkoop-proces en inbedding resultaten evaluatie Programma Duurzaam Inkopen Uitvoering Subsidieregeling Productgerichte Milieuzorg Uitvoering publiekscampagne klimaatverandering

11.2.7. Bevorderen van het draagvlak voor milieubeleid

VROM werkt momenteel middels twee belangrijke instrumenten aan het bevorderen van de ontwikkeling en toepassing van milieugerichte technologie en het draagvlak in de samenleving voor integraal milieubeleid:

- subsidieregeling maatschappelijke organisaties;
- programma Milieu & Technologie.

Maatschappelijke organisaties

Doelstelling van de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu (SMOM) is het bevorderen van de bewustwording en de vergroting van het maatschappelijk draagvlak voor milieuvraagstukken en duurzame ontwikkeling. De regeling biedt daartoe middelen en is terughoudend wat betreft sturing vooraf van gewenste inhoud en uitkomsten. Uit de milieudrukmiddelen is n.a.v. de motie Augusteijn-Esser structureel een extra bedrag van 4 x EUR 2,3 mln vrijgemaakt t/m 2004 en structureel EUR 1,4 mln om activiteiten te ondersteunen van maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen gericht op duurzame productie en consumptie. De SMOM wordt ingezet voor onder andere het leveren van deskundigheid, signalering en monitoring van relevante ontwikkelingen, ideeënvorming, experimenten, lobby en belangenbehartiging.

In 2002 wordt een evaluatie uitgevoerd met als doel het in kaart brengen van de resultaten van de SMOM, c.q. de gesubsidieerde activiteiten en de daarmee geleverde bijdrage aan de duurzame ontwikkeling en het VROM-beleid op dit gebied, zoals verwoord in onder meer NMP4, milieuprogramma en de «Nationale strategie voor duurzame ontwikkeling» (NSDO). Voorts wordt gezocht naar optimalisering van deze bijdrage. Overigens wordt jaarlijks in het jaarverslag van VROM gerapporteerd over de gesubsidieerde activiteiten.

Programma Milieu en technologie

Het operationele doel van het programma Milieu en technologie is de bevordering van de ontwikkeling en toepassing van milieugerichte technologie in Nederland. Hiertoe worden ontwikkelings- en demonstratie-projecten van nieuwe processen en producten gesubsidi-

eerd en wordt ondersteuning verleend bij het wegnemen van niet-technische belemmeringen voor de marktintroductie van nieuwe technologie. Technologie ontwikkeling is een continuproces, waardoor de beleidsdoelstelling een permanent karakter heeft.

Aan ca. 50 projecten wordt jaarlijks een financiële ondersteuning geleverd. Dit aantal wordt bepaald door het beschikbare budget. De projecten worden uitgevoerd door bedrijven die behoren tot de bedrijfstakken, waarmee de rijksoverheid integrale milieutaakstellingen (IMT's) heeft afgesproken. Technologieën die succesvol zijn gedemonstreerd worden op de Milieulijst (VAMIL/MIA) geplaatst teneinde de algemene toepassing van die technologieën te bevorderen.

Met het oog op een brede verspreiding van de opgedane kennis wordt voor ca. 2 bedrijfstakken een overzicht gemaakt van de recent beschikbaar gekomen nieuwe technologie, niet alleen op basis van de via het programma ondersteunde projecten maar ook op basis van andere relevante programma's. Nieuwe initiatieven worden genomen voor internationalisering van het programma.

11.3. Groeiparagraaf

Johannesburg

Na de Top van Johannesburg zullen de gemaakte afspraken nationaal moeten worden geïmplementeerd door middel van actieplannen. Hierin zullen indicatoren opgenomen worden, die de realisatie van aan Nederland onderschreven doelstellingen kunnen monitoren.

Vermindering uitstoot broeikasgassen

Als onderdeel van het in 2001 te ondertekenen convenant over CO₂-reductie bij kolencentrales zal in 2002 een evaluatie plaatsvinden waarbij op basis van ervaringen van de productiebedrijven een vooruitblik zal worden gemaakt met inbegrip van indicatieve tussendoelen in het traject naar 2008–2012.

Nederland wordt afgerekend op de emissie van broeikasgassen in 2008–2012 zonder tussendoelen.

In het Milieuprogramma 2002 is een indicatieve toetsingslijn opgenomen waarmee de feitelijke emissie-ontwikkeling kan worden vergeleken. Deze toetsingslijn zal vanaf 2003 in de begroting worden opgenomen. In 2002 en 2005 worden evaluaties uitgevoerd met een geactualiseerde raming van de verwachte emissie in 2010.

Monitoring vluchtige stoffen

In 2002 wordt gestart met de monitoring van de bestrijding van Vluchtige Organische Stoffen (VOS). Een monitoringsprotocol zal worden opgesteld.

Vermindering uitstoot industrie

In de begroting 2003 zal worden gestreefd naar opname van emissiegegevens, zoals gerapporteerd in jaarrapportages van de diverse bedrijfstakken en de industrie als geheel.

Vermindering milieudruk producten

Momenteel wordt door het RIVM gewerkt aan de opzet van een monitoringsmethode voor de vermindering van de milieudruk als gevolg van consumptie. Op basis van de zgn. nationale footprintmethode zal een dergelijke methode éénmaal in de vier jaar gaan plaatsvinden.

Subsidieregeling maatschappelijke Organisaties

Op basis van de evaluatie in 2002 wordt voor de subsidiëring van milieu-organisaties (SMOM) bezien of een aangescherpte sturing op resultaten wenselijk en mogelijk is. Daarvoor zullen dan indicatoren voor opgezet worden.

Programma Milieu en technologie

In 2002 worden indicatoren ontwikkeld voor het kwantificeren van de bijdrage die aan de integrale milieutaak stellingen (IMTs) wordt gegeven.

Vamil/Mia

In 2003 zullen indicatoren worden ontwikkeld waaruit blijkt in welke mate de investeringen onder de VAMIL- en MIA-regelingen bijdragen aan de vermindering van uitstoot van schadelijke stoffen.

Groen Beleggen

In 2002 zullen de milieu-effecten die optreden door de uitvoering van de projecten via de regeling zoveel mogelijk worden berekend. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het aantal hectare bos en natuur, aantallen biologische boeren met vermelding van het areaal en het aantal dieren, alsmede een raming van vermeden bestrijdingsmiddel-gebruik, het aantal tonnen vermeden CO₂ ten gevolge van projecten op het gebied van duurzame energie. Het aantal beleggers dat bij de regeling betrokken kan worden is uiteraard mede afhankelijk van het budget dat voor de regeling beschikbaar komt. VROM streeft naar een bekendheid van de regeling bij 30% van de particulieren die actief zijn als belegger. In 2002 zal de bekendheid worden gemeten.

Voor de begroting 2003 wordt een concrete invulling van de doelstelling Groen Beleggen nagestreefd.

11.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	123 125	181 255	235 827	159 477	165 215	171 950	173 795
Uitgaven:	84 225	202 846	241 022	180 706	186 389	182 794	185 321
Programma	71 527	190 883	228 992	168 733	174 461	170 865	173 392
Internationale samenwerking milieu			5 654	5 654	5 748	5 748	5 748
Subsidies internationale samenwerking milieu			4 848	4 848	4 848	4 848	4 848
Overige instrumenten internationale samenwerking milieu			806	806	900	900	900
Vermindering uitstoot broeikasgassen			161 896	104 177	105 498	103 777	103 777
Clean Development Mechanism			136 134	56 723	56 723	56 723	56 723
Subsidies Reductieplan Overige Broeikasgassen			10 104	12 373	14 642	14 642	14 642
Overige instrumenten vermindering uitstoot broeikasgassen			15 658	35 081	34 134	32 413	32 413
Vermindering algemene uitstoot industrie			7 660	4 754	7 089	8 326	8 394
Operationalisering NO _x kostenverevening			804				
Subsidies vermindering algemene uitstoot industrie			1 350	1 795	4 130	4 438	4 506
Overige instrumenten vermindering algemene uitstoot industrie			5 507	2 959	2 959	3 888	3 888
Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart			12 993	16 284	15 328	13 665	13 665
Subsidies uitstoot verkeer en binnenvaart			11 198	14 396	13 439	9 887	9 887
Overige instrumenten uitstoot verkeer en binnenvaart			1 795	1 889	1 889	3 778	3 778
Vermindering milieudruk producten			8 060	5 695	7 769	5 476	5 636
Subsidies vermindering milieudruk producten			6 129	4 718	7 322	5 005	5 165
Overige instrumenten milieudrukproducten			1 931	977	447	471	471
Subsidies maatschappelijke activiteiten							
Vergroten draagvlak voor milieubeleid			24 243	20 428	20 649	20 845	23 143
Subsidies milieuverantwoorde technologie			6 615	3 438	3 438	3 438	3 438
Overige instrumenten duurzame samenleving			6 265	6 265	6 242	7 213	7 213
Subsidies maatschappelijke milieuactiviteiten			11 364	10 725	10 969	10 193	12 492
Onverdeeld programma			8 486	11 741	12 380	13 028	13 028
Onderzoek			4 239	7 329	7 341	7 501	7 501
Communicatie-instrumenten			1 134	1 191	1 191	1 191	1 191
Overige instrumenten			3 113	3 221	3 847	4 337	4 337
Apparaat	12 698	11 963	12 030	11 973	11 929	11 929	11 929
Ontvangsten:	2 496	4 855	3 176				

11.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	241 022	180 706	186 389	182 794	185 321
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	42 842	27 740	20 772	16 469	14 657
A. In % van totale uitgaven	18%	15%	11%	9%	8%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	198 180	152 966	165 617	166 325	170 664
B. In % van totale uitgaven	82%	85%	89%	91%	92%

Toelichting.

Onder «uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001» zijn de kaseffecten opgenomen die een gevolg zijn van reeds aangegane verplichtingen. De uitgaven genoemd onder «apparaat» zijn als inflexibel aangemerkt en derhalve ook hieronder begrepen.

Bestuurlijke invalshoek

De programma's voor klimaatverandering en emissies, grote delen van de vermindering van uitstoot verkeer en binnenvaart worden sterk door internationale verplichtingen en daarruit voortvloeiende nationale afspraken bepaald. Zo wordt ten laste van de VROM-begroting t/m 2011 f 285 mln uitgegeven aan het Reductieplan Overige Broeikasgassen en aan het Clean Development Mechanism f 1625 mln. Als verlengstuk van afspraken met andere overheden wordt daarnaast f 125 mln besteed ten gunste van uitvoeringstaken in het kader van het klimaatbeleid. Voor wat betreft CDM zijn kasgelden geraamd voor 2002 (f 300 mln) en volgende jaren (f 125 mln).

Bij de vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart zal jaarlijks f 20 mln aan subsidies worden verstrekt als gevolg van nationale afspraken om de montage van roetfilters op vrachtauto's en autobussen te stimuleren. Aan de vermindering uitstoot industrie liggen over het algemeen afspraken met de doelgroepen inzake de ondersteuning bij de convenantenaanpak ten grondslag. Bij het onderwerp vermindering milieudruk producten bezetten veelal meerjarige subsidie-afspraken (Milieu Centraal, Milieukeur, Produktgerichte Milieuzorg) de budgetten van de komende jaren.

De vrije ruimte vanuit een begrotingstechnische invalshoek, zoals in de tabel is opgenomen onder B, zal als gevolg van datgene wat onder bestuurlijke invalshoek is opgenomen in werkelijkheid duidelijk kleiner worden. Een concretisering van de vrije ruimte is mede gegeven looptijd en kastempo van een aantal regelingen niet nader te bepalen.

11.6. Belastinguitgaven

Onderstaande tabel bevat meerjarig budgettair overzicht van de belastinguitgaven. De tabel is als volgt opgebouwd. De kolom «2000 (oorspr. raming MN 2001)» bevat het budgettaire belang van de belastinguitgaven in 2000 volgens de oorspronkelijke raming van de Miljoenennota 2001. De kolom «2000 (realisatie – aangep. raming)» bevat eveneens het budgettaire belang van de belastinguitgaven in 2000 maar nu in de vorm van realisatiecijfers casu quo aangepaste ramingen op basis van nieuwe gegevens of nieuwe ramingsinzichten. De kolommen «2001» en «2002» betreffen ramingen van het budgettaire belang van de belastinguitgaven in 2001 respectievelijk 2002. De kolommen «2003» tot en met «2006» bevatten tenslotte ophogingen van de ramingen «2002» op basis van een aantal macro-economische factoren (zoals deze ook worden gebruikt bij de meerjarenramingen van de belasting- en premieontvangsten) en – voor zover thans bekend – autonome wijzigingen (bijvoorbeeld een voorziene afschaffing van een regeling).

Tabel meerjarenraming van belastinguitgaven (in EUR 1 mln, budgettair belang op transactiebasis)

	2000	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	(oorspr. raming MN 2001)	(realisatie-aangepaste raming)						
Investerings ten behoeve van het milieu								
VAMIL	113	44	142	77	59	59	59	59
Milieu investeringsaftrek	39	29	50	50	51	52	52	52
Vrijstelling groen beleggen forfaitair rendement			20	25	25	26	26	26
Heffingskorting groen beleggen			20	25	25	26	26	26

Toelichting:

Van de regelingen waarvan realisatiecijfers 2000 bekend zijn (categorie 1) laten de VAMIL, MIA significante afwijkingen zien ten opzichte van de oorspronkelijke ramingen. De gepresenteerde onderschrijding bij de VAMIL valt vrijwel geheel toe te schrijven aan de tijdelijke regeling voor Euro3-motoren. Geconstateerd kan worden dat de investeringen Euro3-motoren, als gevolg van aarzelingen in de markt, tot nu toe achterblijven bij de aanvankelijke inschattingen. Hierbij moet overigens worden aangetekend dat het investeringsplafond voor de VAMIL Euro3-motoren is vastgesteld voor de periode 1 januari 2000 tot en met 30 september 2001 (vanaf 1 oktober wordt de Eco3 motor wettelijk verplicht en vervalt de grondslag voor VAMIL-steun), maar dat bij de raming voor 2000 de volledige omvang van dit investeringsplafond in aanmerking is genomen. In zoverre kan derhalve gesteld worden dat de raming voor 2000 te hoog is vastgesteld. De verwachting is dat het achterblijven van de benutting van het VAMIL Euro3-budget zal worden ingelopen in 2001. De oorzaken van het achterblijven van het gebruik van de EIA zijn thans nog niet bekend. Dit aspect zal worden betrokken bij de evaluatie die het ministerie van Economische Zaken thans naar deze regeling verricht. De in tabel 11.13 gepresenteerde onderschrijding bij de MIA valt toe te schrijven aan het feit dat het budget voor deze regeling in de Miljoenen-

nota 2001 is bepaald op EUR 38,6 mln, in plaats van EUR 27,2 mln. In werkelijkheid is dus juist sprake van een beperkte overschrijding van het budget

VAMIL/MIA

Met de VAMIL-regeling en de Milieu-investeringsaftrek (MIA) wordt beoogd de marktintroductie van milieuvriendelijke technologie versneld in te voeren. Het betreft fiscale regelingen die inhoudelijk worden aangestuurd door VROM. Het beoogd effect van VAMIL en MIA is met name, dat bij vervanging of nieuwe toepassing van apparatuur het milieuvriendelijke alternatief aantrekkelijker wordt.

De VAMIL biedt een rente- en een liquiditeitsvoordeel, voortvloeiend uit een versnelde fiscale afschrijving. De MIA werkt door middel van een extra fiscale aftrekpost.. De VAMIL-regeling richt zich op nog niet in Nederland gangbare technologieën (minder dan 30% toepassing). De MIA richt zich op technologieën die in bepaalde toepassingen of branches al wel gangbaar zijn, maar waarvan een verdere versnelde marktintroductie niettemin gewenst is. De MIA heeft naast de doelstelling inzake technologiebevordering ook een terugsluisfunctie. Met name voor de landbouwsector wordt de MIA gebruikt om een deel van de opbrengsten van milieubelastingen terug te sluisen waarvoor deze sector anders niet gecompenseerd zou worden.

In 2002 zal een overzicht worden samengesteld van milieu en energie-indicatoren voor de VAMIL- en MIA-regeling. Ook zal een actueel overzicht worden gegeven van de best beschikbare milieu- en energietechnologie in de vorm van de Milieulijsten van 2002. Gestreefd wordt naar een bekendheid bij het Nederlandse bedrijfsleven van beide regelingen van 80% of hoger. Tenslotte zullen de VAMIL en de MIA trachten investeringsniveaus te bereiken van respectievelijk EUR 681 mln en 771 mln. Van beide regelingen verschijnt een jaarverslag. Hierin worden ook evaluatie-elementen opgenomen, bijvoorbeeld over de actualisatie van de VAMIL-lijst.

Zowel de VAMIL- als de MIA-regeling werkt met lijsten van milieuen energietechnieken, de zogenoemde Milieulijsten. Er is gekozen voor een intensieve samenhang van beide regelingen om zo differentiatie aan te kunnen brengen in het voordeel voor de verschillende bedrijfsmiddelen. De VAMIL-regeling loopt bovendien nog samen met de Energie-investeringsaftrek (EIA), een regeling voor energiebesparing en duurzame energie van het ministerie van EZ. Doordat gewerkt wordt met lijsten van technologie kan door middel van een jaarlijkse aanpassing van deze lijsten worden verzekerd, dat ontwikkelingen in milieubeleid en technologie worden gevolgd. Bij de jaarlijkse aanpassing worden normen aangescherpt, technieken vervangen door alternatieven met een beter milieurendement en nieuwe technologie die aan het begin van de marktintroductie staat toegevoegd aan de lijsten. Deze update wordt in samenspraak met branches, onderzoeksinstituten en kennisinstituten uitgevoerd. Mede vanwege bovengenoemde terugsluisfunctie naar de landbouwsector is besloten een nieuw aftrekpercentage in de MIA in te voeren van 40% (thans 15% en 30%). Deze wijziging moet in de loop van 2001 worden doorgevoerd.

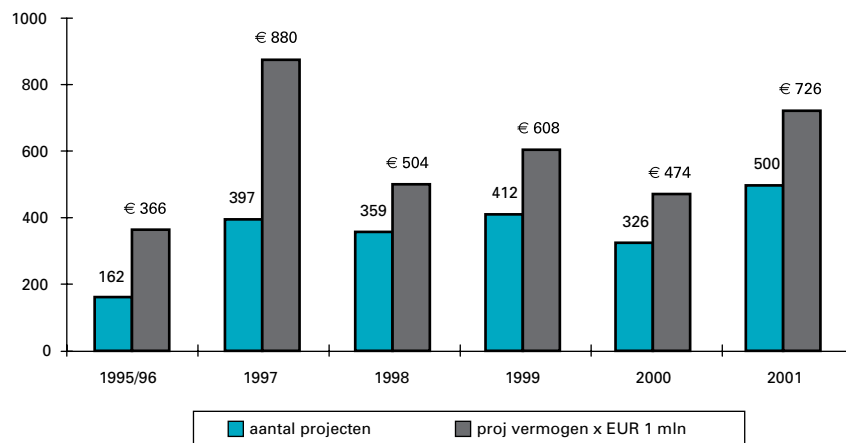
Tabel 11.13 Totaal investeringsbedrag VAMIL/MIA (Bedragen x EUR 1mln)

VAMIL	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
land en tuinbouw	29	21,3	53,5	165	342,2	338,5	179,2	387,1	351,7	
industrie	55,4	120	160	169	170,2	170,2	211,9	216,9	204,2	
Dienstverlening	12,7	33,1	133	69,4	147,5	147,5	201,9	365,3	35 1,7	
Totaal investeringsbedrag	97	175	347	403	660	656	593	969	907	817
AANTAL MELDINGEN	3 021	3 181	6 216	8 272	13 177	12 514	15 803	24 221	16 000	
Gemiddeld investeringsbedrag	0,032	0,055	0,056	0,049	0,050	0,052	0,038	0,040	0,057	
MIA							1999	2000	2001	2002
land en tuinbouw							0	337,2	363	
industrie							0	88,03	158,8	
Dienstverlening							0	91,21	113,4	
Totaal investeringsbedrag							0	516,4	635,3	635
AANTAL MELDINGEN							0	8 091	9 000	
Gemiddeld investeringsbedrag							0	0,064	0,071	

Groen beleggen

De regeling Groen beleggen kent twee doelstellingen. Ten eerste dient de regeling om burgers (beleggers) te betrekken bij milieu-, energie- en natuurprojecten. Daarnaast wordt de realisatie van deze projecten gestimuleerd door middel van een laag rentende lening. Inmiddels heeft de Tweede Kamer een notitie ontvangen «Verdonker-groenen regeling groenbeleggen», waarin wordt aangegeven langs welke lijnen de toepassing van het instrument zich verder zal ontwikkelen. Kernpunt is dat de regeling zich richt op technologische voorhoede projecten die nog onvoldoende tot realisatie komen maar voor de toekomst economisch perspectief hebben. Deze doelstelling en de positionering van de faciliteit maakt regelmatige herziening van de aangewezen objecten noodzakelijk. De uitwerking van de notitie zal geschieden door aanpassing van de regeling per 1 januari 2002. Het ontwerp van deze regeling zal middels de zgn voorhangprocedure bij de Kamer ter inzage worden gelegd.

Groen Beleggen

Tabel 11.14 beoogd resultaat VAMIL/MIA/Groen Beleggen (bedragen in EUR 1mln)

onderwerpen 2002	Financien/belastingdienst	Uitvoeringskosten
Vamil	77 mln belastingderv./ 817 mln invest.	0,68 mln
MIA	50 mln belastingderv/ 635 mln invest.	1 mln
Groen Beleggen	50 mln belastingderving/ 681 mln	0,54 mln
overig		0,2 mln
Totaal		2,4 mln

Tabel 11.15 Prestaties 2002

Operationeel doel: Vergroten draagvlak integraal milieubeleid

evaluatie SMOM
 VAMIL en MIA, milieulijsten
 Kwantificering effecten Groen Beleggen
 Overzichten nieuwe technologie Programma Milieu & Technologie

11.7. Interdepartementaal overzicht klimaatgelden

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de overeengekomen verdeling naar de departementen van de voor het klimaatbeleid tot nu toe beschikbaar gestelde middelen. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan één van de wensen van de Kamercommissie onder leiding van de heer Van Zijl, die suggesties heeft gedaan om een aantal prestatiegegevens in de begroting en jaarverantwoording van de departementen op te nemen (Kamerstukken II, 1998–1999, 26 347, nrs. 1 en 2). Nog niet alle toegewezen bedragen zijn reeds van de aanvullende post bij het Ministerie van Financiën overgeboekt naar de desbetreffende departementale begroting. Dit komt bijvoorbeeld doordat regelingen nog niet definitief zijn of doordat het vervolgtraject van acties pas bepaald kan worden na een haalbaarheidstoets.

Bedragen, in EUR 1 mln (totaalbedragen periode 1998–2011)

	Totaal	EZ	LNV	V&W	VROM	FIN
CO₂-reductieplan						
Projecten, 1 ^e tranche	36,4	35,0	0,0	1,5		
EZ-regeling, 1	24,7	24,7				
EZ-regeling, 2	65,7	65,7				
EZ-regeling, 3	48,7	48,7				
EZ-regeling, 4	68,1	68,1				
Wind near shore	27,2	27,2				
Houtmodificatie	5,4	5,4				
Div. verkeersprojecten	2,4			2,4		
NIRIS	54,8				54,8	
NIRIS 2	40,8					40,8
Waterstof/CO ₂ -opslag	13,6	13,6				
V&W-regeling	9,8			9,8		
Reserveren/nog te verdelen/uitvoeringskosten/overig project	27,8					27,8
Subtotaal CO₂-reductieplan	425,4	288,4		13,6	54,8	68,6
Resterende klimaatmiddelen						
Joint Implementation	45,4	45,4				
Energiebesparingsnota	70,3	65,8			4,5	
CO ₂ -vastlegging in bossen	13,6		13,6			
Verkeer en vervoer	31,8			31,8		
Schone energiedragers	15,9				15,9	
Cie. Verhandelbare Emissierechten	2,3				2,3	
Innovatieve Technieken Rijkshuisvesting	5,7				5,7	
Energie-etikettering personenauto's	2,3				2,3	
Reductieplan overige broeikasgassen	68,1				68,1	
Subtotaal resterende middelen	255,3	111,2	13,6	31,8	98,7	
Middelen uit het regeerakkoord						
Joint Implementation (JI)	442,4	442,4				
Clean Development Mechanism (CDM)	737,4				737,4	
Investeringsimpuls duurzame energie	181,5	181,5				
NMP3-middelen						
Ondersteuning vergunningverleners	9,1				9,1	
Communicatie Klimaatbeleid	6,8				6,8	
Reductieplan overige broeikasgassen	61,3				61,3	
Overige middelen						
NOP 1+11	20,5				20,5	
BANS klimaatconvenant	56,7				56,7	
Totaal/totaal per departement	2 196,3	1 023,5	13,6	45,4	1 045,2	68,6

Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afvalstoffen en straling.

12.1. Algemene beleidsdoelstelling

Centraal in dit beleidsartikel staat de beheersing van risico's voor mens en milieu bij het omgaan met stoffen, afvalstoffen, radioactieve stoffen en straling en met genetisch gemodificeerde organismen, rekening houdend met sociale en economische factoren.

Het beheersen van de milieurisico's richt zich op de volgende gebieden, die hierna ook als vier operationele doelstellingen worden uitgewerkt:

- een situatie waarin mens en milieu zo weinig mogelijk risico's lopen als gevolg van de schadelijke effecten van stoffen (beheersen milieurisico's van stoffen);
- minder afvalstoffen; afvalstoffen lekvrij verwijderen (beheersen milieurisico's van afvalstoffen);
- het handhaven van de situatie waarin mens en milieu tegen de gevolgen van straling zijn beschermd (beheersen milieurisico's van straling);
- een situatie op het gebied van biotechnologie zodanig dat de toepassing van biotechnologie gepaard gaat met optimale waarborgen voor de veiligheid, transparantie van de besluitvorming, keuzevrijheid voor de burger en ethische aanvaardbaarheid (beheersen milieurisico's van genetisch gemodificeerde organismen).

12.2. Operationele doelstellingen

12.2.1. Beheersen milieurisico's van stoffen

Doelstelling van het stoffenbeleid is in 2020 een zodanig veilig gebruik van stoffen te hebben dat mens en milieu geen of verwaarloosbaar risico lopen. Dit moet in de volgende fasen worden bereikt. In het jaar 2004 moet een situatie zijn bereikt waarin door het bedrijfsleven alle stoffen, die in Nederland op de markt zijn of worden gebruikt, zijn voorzien van een stofprofiel op basis van gevaargegevens (quick scan) en zijn de stoffen door het bedrijfsleven in één van de, door de overheid vastgestelde, 5 categorieën van zorg ingedeeld.

Voor nieuwe stoffen (op de markt gebracht na 1981) gebeurt dit reeds een aantal jaren systematisch. Uiterlijk 2010 zijn alle stoffen, die op basis van de quick scan reden tot zorg geven, of die met meer dan een bepaald productievolume per jaar geproduceerd worden, door het bedrijfsleven voorzien van aanvullende gegevens en zo nodig van een risico-beoordeling. Uiterlijk 2015 zijn door het bedrijfsleven alle stoffen, die in Nederland op de markt zijn of worden gebruikt, voorzien van een voor deze stoffen relevant geachte basisset van kennis en zo nodig van een risicobeoordeling. Uiterlijk 2020 zijn zodoende voor alle stoffen adequate maatregelen getroffen, die er toe leiden dat de streefwaarden niet worden overschreden. In het kader van NMP4 is hiervoor een bedrag van EUR 2,27 mln per jaar opgenomen.

Om te kunnen monitoren of voor alle stoffen adequate maatregelen zijn getroffen, die er toe moeten leiden dat de streefwaarden niet worden overschreden, zal in het kader van het stoffenbeleid een kennisinfrastructuur worden ontwikkeld. De precieze inrichting van de kennisinfrastructuur is nu nog niet bekend. Uiterlijk eind 2002 zal de Tweede Kamer over de inrichting en werking van de kennisinfrastructuur worden bericht.

Strategisch Omgaan met Stoffen (SOMS)

De uitvoering van de nota SOMS is opgenomen in het Uitvoeringsprogramma SOMS. In het Uitvoeringsprogramma SOMS en door de EU worden de voorwaarden aangegeven voor het mogen toepassen van stoffen. Met het betrokken bedrijfsleven worden in 2002 afspraken gemaakt over het opmaken van profielen voor elke stof. Voorts worden in 2002 enkele projecten, waaronder proeftuinen gestimuleerd en wordt een kennisinfrastructuur opgebouwd. Bij de uitwerking van de Nota SOMS is de primaire verantwoordelijkheid voor het evalueren van stoffen en het nemen van maatregelen bij het bedrijfsleven gelegd. Het ministerie van VROM moet er op toezien dat dit ook binnen de beleidskaders door het bedrijfsleven wordt ingevuld. Ook van groot belang is de ontwikkeling van het Europees beleid op het gebied van stoffen.

Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms)

Op grond van de Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms) moeten alle nieuwe (op de markt gebracht na 1981) stoffen worden kennisgegeven bij de bevoegde instanties van de lidstaten van de EU. De afhandeling van kennisgevingen is in Nederland uitbesteed aan het Centrum voor Stoffen en Risico (CSR), onderdeel van het RIVM. Daarnaast voert het CSR de beoordeling van de bestaande stoffen uit, de beoordeling van vergunningaanvragen en van kennisgevingen ggo's. Het hiermee gemoeide budget is opgenomen op artikel 1 in de structurele bijdrage aan het ministerie van VWS ten behoeve van het RIVM.

Tabel 12.1 Aantal afgehandelde kennisgevingen nieuwe stoffen en beoordelingen bestaande stoffen:

	realisatie 1999	Realisatie 2000	prognose 2001	prognose 2002
Aantal afgehandelde kennisgevingen nieuwe stoffen	54	57	55	55
Aantal beoordelingen bestaande stoffen	11	10	15	15

Beleidsprogramma Milieu en gezondheid

In 2002 wordt gestart met de uitvoering van het beleidsprogramma Milieu en Gezondheid. Dit heeft een doorlopend karakter en heeft tot doel meer inzicht te krijgen in aard en omvang van gezondheidseffecten als gevolg van blootstelling aan factoren uit het milieu. Hiervoor is in het kader van het NMP4 jaarlijks een bedrag van f 5 mln begroot. De uitvoering vindt plaats in nauw overleg met het ministerie van VWS.

Asbest

De verschillende besluiten op het asbestgebied worden gestroomlijnd, geactualiseerd, in lijn met EU-besluiten gebracht en aangevuld met nieuwe regels.

Tabel 12.2.: Planning inwerkingtreding nieuwe besluiten asbest

Regeling:	Inwerkingtreding:
Asbestverwijderingsbesluit 2001(Avb)	oktober 2001
Productenbesluit asbest	maart 2002
Inventarisatiebesluit asbest	maart 2002

In het kader van de asbestproblematiek worden de regelingen Sanering asbestwegen Twente en Sanering overige asbestwegen uitgevoerd. Beide regelingen zullen in 2002 eindigen. Met de ter beschikking gestelde gelden zal gedurende 2001 en 2002 een groot aantal saneringen plaatsvinden van erven, paden en wegen in en om de gemeente Goor en de gemeente Harderwijk.

Tabel 12.3. Prestaties 2002

Operationeel doel: Beheersen milieurisico's van stoffen
Ontwikkeling kennisinfrastructuur stoffen en informeren Tweede Kamer hierover Afspraken met bedrijfsleven over opmaken profielen voor elke stof (Uitvoering SOMS) Afhandeling kennisgevingen nieuwe stoffen Start uitvoering beleidsprogramma milieu en gezondheid Inwerkingtreding asbestregelgeving voorjaar 2002

12.2.2. Beheersen milieurisico's van afvalstoffen

De centrale doelstelling van het afvalstoffenbeleid is «minder afvalstoffen, afvalstoffen lekvrij verwijderen». In het (voorontwerp van het) Landelijk Afvalbeheersplan wordt hieraan invulling gegeven door middel van de volgende algemene doelstellingen:

- a. Het stimuleren van preventie van afvalstoffen, zodanig dat de groei van het afvalaanbod ongeveer een derde is van de groei van het BBP.
- b. Het stimuleren van de nuttige toepassing van afvalstoffen, met name door het stimuleren van afvalscheiding aan de bron en nascheiding van afvalstromen, gericht op producthergebruik, materiaalhergebruik en gebruik als brandstof.
- c. Een zodanig beheer van afvalstoffen dat de milieuhygiënische risico's aanvaardbaar zijn
- d. Het optimaal benutten van de energie-inhoud van afval dat niet kan worden hergebruikt door het verhogen van de inzet van afvalstoffen als brandstof in installaties met een hoog energierendement en het verbeteren van de energieprestatie van Afval Verbrandingsinstallaties (AVI's).
- e. Het beperken van de hoeveelheid te verwijderen afvalstoffen in 2012 door storten en verbranden tot maximaal 8 Mton.
- f. Bevorderen van marktwerking en innovatie en toewerken naar een Europese markt voor het verbranden van afvalstoffen.

De doelstellingen voor de hoeveelheid afvalstoffen (a.) en de wijze waarop deze worden beheerd (d., e.) zijn voor het jaar 2012 als volgt. Opgemerkt wordt dat het hergebruik het restant is van aanbod minus de hoeveelheid storten en verbranden, maar geen doelstelling op zich en dus niet opgenomen.

Tabel 12.4. doelstellingen algemeen afvalstoffenbeleid voor 2012 uit voorontwerp beleidskader LAP

Omschrijving	Realisatie hoeveelheid 1999	Doelstelling 2012
Beperking van de groei van het afvalaanbod zodat de in de periode 1985–1998 bereikte relatieve ontkoppeling van het BBP en het totale afvalaanbod wordt versterkt	Aanbod 56,8 Mton	beperken groei afvalaanbod tot 16% bij een voorspelde economische groei van het BBP van 45%. Aanbod 64,0 Mton
Storten (exclusief fosforzuurgips en niet reinigbare grond)	5,1 Mton	2,0 Mton
Verbranden (verwijdering niet gevaarlijk afval exclusief zuiveringsslib)	5,2 Mton	5,5 Mton
Verbranden (verwijdering gevaarlijk afval)	0,4 Mton	0,5 Mton
Totaalverwijdering (exclusief fosforzuurgips en zuiveringsslib)	10,7 Mton	8 Mton

Naast bovenstaande algemene doelstellingen gelden ook nog doelstellingen voor specifieke afvalstoffen. Deze komen later aan bod.

De activiteiten die worden ontplooid om verschillende doelstellingen te bereiken zijn deels generiek van aard; deels ook betreffen ze specifieke afvalstoffen. De prestaties in de eerste categorie zijn vermeld onder de noemer algemeen afvalstoffenbeleid. Voor de tweede categorie zijn de prestaties vermeld onder de noemer gevaarlijke afvalstoffen en niet gevaarlijke afvalstoffen.

Algemeen afvalstoffen beleid

Medio 2002 zal het gewijzigde hoofdstuk Afvalstoffen van de Wet milieubeheer in werking treden. Hieraan voorafgaand zal een groot aantal uitvoerings AMvB's en ministeriële regelingen moeten worden opgesteld. Dit betreft ondermeer een amvb melden en registreren en een amvb transporteurs, inzamelaars en makelaars. Om de invoering van de nieuwe wettelijke regelingen goed te laten verlopen is een aantal voorlichtingsactiviteiten gepland.

De Wet milieubeheer legt de minister van VROM de verplichting op om eenmaal in de vier jaar een afvalbeheersplan op te stellen. In het plan moet het beleid zijn vastgelegd voor het beheer van alle afvalstoffen waarop de Wet milieubeheer van toepassing is. Dit plan wordt het Landelijk Afvalbeheersplan (LAP) genoemd. Het eerste plan loopt van 2002 tot en met 2006 en zal in 2006 worden herzien. De doorkijk van het plan is 10 jaren, van 2002 tot en met 2012. Het LAP bestaat uit een algemeen deel (beleidskader) en de uitwerking in sectoren capaciteitsplannen. Het beleidskader van het LAP is in juni 2001 aan het parlement aangeboden en in de inspraak gebracht. Eind 2001 zullen de sectoren capaciteitsplannen, rekening houdend met de resultaten van een IBO/MDW (Interdepartementaal Beleidsonderzoek Marktwerking, Deregulering en Wetgeving), in de inspraak worden gebracht en aan het parlement worden voorgelegd. In 2002 zal het plan worden vastgesteld. Het LAP bevat een groot aantal maatregelen om de doelstellingen genoemd onder a t/m f te realiseren. Kernbegrippen hierbij zijn vermindering van de hoeveelheid te storten afval door bevorderen van preventie en hergebruik en bevorderen van (na)scheiding van afvalstoffen gericht op het met hoog energierendement verbranden van afvalstoffen. Voor het optimaal benutten van de energie-inhoud van afval dat niet kan worden hergebruikt streeft VROM naar het verhogen van de inzet van afvalstoffen als brandstof in installaties met een hoog energierendement en het verbeteren van de energiestaat van AVI's na. Voor het laatste wordt in 2001 bezien of het convenant met de afvalverbranders (looptijd augustus

1999 t/m augustus 2002 met als doel extra energieproductie van 5,3 pJ t.o.v. de energieproductie van 23 pJ in 1997) verlengd wordt.

In 2002 zijn de inspanningen gericht op het afronden en het vaststellen van het LAP en de uitvoering van de in het LAP op te nemen programma-punten. Daarnaast zullen maatregelen en regelingen die gebaseerd zijn op het gewijzigde hoofdstuk Afvalstoffen van de Wet milieubeheer worden uitgevoerd.

Gevaarlijke Afvalstoffen

Het beleid met betrekking tot gevaarlijke afvalstoffen is vastgelegd in het Tweede Meerjarenplan Gevaarlijke Afvalstoffen (1997). Dit zal in 2002 worden vervangen door het LAP. VROM zal in 2002 het volgende doen.

1. De uitvoering van de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen door het afhandelen van 1650 EVOA-kennisgevingen (zie tabel 12.14). In het kader van de milieudrukcompensatie is hiervoor jaarlijks een extra bedrag van EUR 1,6 mln opgenomen. Het aantal kennisgevingen hangt samen met de Europese markt voor verwerking van afvalstoffen die nuttig kunnen worden toegepast. Export van nuttig toe te passen afvalstoffen kan niet worden tegen gegaan.
2. De implementatie van het Scheepsafvalstoffen Verdrag (SAV), mede afhankelijk van de ratificatie door andere lidstaten. In 2002 zullen in Nederland een AMvB en bijbehorende ministeriële regelingen van kracht moeten worden. Tot de invoering van het SAV blijft het systeem van indirecte financiering van kracht.
3. De implementatie van de Europese Afvalstoffen Lijst (EURAL). Op 1 januari 2002 zal een ministeriële regeling van kracht worden waarmee de EURAL wordt geïmplementeerd.
4. De voorbereidingen voor een systeem van melden en registreren van binnenlandse afgifte van gevaarlijke en bedrijfsafvalstoffen en van registreren van transporteurs, inzamelaars en makelaars. Dit systeem zal in 2003 operationeel worden, zodra deze taak bij inwerkingtreding van de wijziging Wet milieubeheer structuur beheer afvalstoffen (Tweede Kamer, 1999–2000, 26 638, nummer 11) formeel bij VROM komt te liggen. Hiervoor zijn in het kader van de milieudruk voor de jaren 2002 en 2003 EUR 0,9 mln en EUR 0,2 mln begroot.

De genoemde activiteiten zijn er in belangrijke mate op gericht afvalstoffen op een zodanig transparante en controleerbare wijze te beheren dat de milieuhygiënische risico's aanvaardbaar zijn (subdoel c).

Niet gevaarlijke afvalstoffen

Voor een groot aantal afvalstoffen wordt naast generiek beleid ook specifiek beleid gevoerd. De instrumenten om dit beleid te effectueren lopen uiteen van stimulerend tot regulerend. Voor de belangrijkste afvalstoffen zijn de doelstellingen en de beleidsprestaties in 2002 in de onderstaande tabel vastgelegd. De beleidsprestaties hebben vooral betrekking op de subdoelen b, c en e.

Tabel 12.5. specifieke doelen en prestaties niet gevaarlijke afvalstoffen

Afvalstroom	Doel 2002 (tenzij anders vermeld)	Prestatie 2002
Autobanden (amvb)	> 60% producthergebruik	Aanpassing besluit verwijdering autobanden
Autowrakken (amvb)	>20% materiaalhergebruik 85% materiaalhergebruik Vanaf 2005: 95% nuttige toepassing (waarvan tenminste 85% materiaalhergebruik)	Aanpassing AMvB autowrakken
Bouw- en sloopafval	> 90% nuttige toepassing	Implementatie van het speerpunten-programma
Wit- en bruingoed (amvb)	> 45% – 75% hergebruik, afhankelijk van categorie	Sturing en begeleiding plannen van de industrieStart aanpassing Besluit verwijdering wit- en bruingoed als gevolg van Europese regelgeving
AVI-reststoffen	100% nuttige toepassing van bodemskwaliteitsverbetering tot N2-kwaliteit vóór 1-1-2005	Begeleiding onderzoek op het gebied van AVI-reststoffen
Land- en tuinbouwfolies (amvb)	30% nuttige toepassing van vliegias > 70% hergebruik	Uitvoeringsplannen van de industrie zullen worden begeleid
Batterijen (amvb)	90% gescheiden inzameling (in 2002)	Uitvoeringsplannen van de industrie zullen worden begeleid
Teerhoudend asfalt	Realisatie voldoende verwerkingscapaciteit	Stimulering realisatie voldoende verwerkingscapaciteit (EUR 2,2 mln)

Om de doelstellingen genoemd onder a (preventie) en b (hergebruik/nuttige toepassing) te realiseren wordt in 2002 sterk ingezet op het bevorderen van afvalscheiding en afvalpreventie bij huishoudens en bij bedrijven. Voor huishoudelijk afval wordt hiervoor, samen met gemeenten en provincies, het programma intensivering preventie en gescheiden inzameling huishoudelijk afval uitgevoerd.

Tabel 12.6 doelstellingen gescheiden inzameling van huishoudelijke afvalstoffen (voorontwerp LAP)

Door consumenten te scheiden afvalstoffen	Aanbod (1999, kton)	Gescheiden ingezameld 1999	Doelstelling 2005 ¹
GFT-afval	2 671	54%	60%
Papier en karton	2 045	51%	85% ²
Glas (eenmalig)	430	73%	90%
Textiel	179	26%	50%
Wit- en bruingoed	134	(incl. producthergebruik) 54%	90%
Klein chemisch afval	33	66%	90%
Huishoudelijk afval (incl. grof huisafval)	8 385	45%	60%

¹ Totdat het Landelijke Afvalbeheersplan is vastgesteld, betreft het conceptdoelstellingen.

² 85% van het inzamelbare papier en karton.

Voor afvalstoffen van bedrijven zal preventie en hergebruik worden bevorderd door uitvoering te geven aan de actiepunten van het Uitvoeringsprogramma «Met preventie naar duurzaam ondernemen» van de gezamenlijke overheden. Deze actiepunten betreffen onder meer het bevorderen van het in milieuvergunningen opnemen van regels voor afvalscheiding en de handhaving daarvan en het stimuleren van preventieve maatregelen bij bedrijven. De houding van bedrijven tegenover preventie wordt periodiek gemeten. De resultaten zijn hieronder vermeld:

Tabel 12.7 Houding bedrijven tegenover preventie

Omschrijving	Realisatie 1999*	realisatie 2001*
Non-interesse fase	16%	14%
Interesse fase	35%	34%
Implementatiefase	30%	33%
Routinefase	19%	19%

* De frequentie van de metingen kan wijzigen. De metingen worden in het begin van het jaar verricht.

In 2002 zal het programmabureau voor het uitvoeringsprogramma met preventie naar duurzaam ondernemen worden aangestuurd. Daarnaast zullen in 2002 de subsidieregelingen (huishoudelijk afval, bedrijfsafval en energie) voor de aanpak van de milieudrukvermindering worden uitgevoerd.

Voor verpakkingsafval zal naar verwachting eind 2001 begin 2002 een nieuw convenant worden gesloten. De hierin te maken afspraken zijn gericht op het realiseren van de onder a, b en e genoemde doelstellingen die hieronder nader zijn gespecificeerd als kwantitatieve doelstellingen.

Tabel 12.8 Inzet VROM voor nieuw convenant verpakkingsafval

Verpakkingsafval	Aanbod (1999, kton)	Hergebruik 1999	Doelstelling 2005*
Papier en karton	1 418	70%	75%
Glas (eenmalig)	436	91%	90%
Metaal	210	77%	80%
Kunststof	510	17%	45%**
Subtotaal	2 574	63%	75%
Hout	477	24%	15%

* Inzet VROM bij onderhandelingen over een nieuw convenant

** Boven deze 45% is nog een extra inspanningsverplichting van 8% materiaalhergebruik afgesproken

De aanpak van het zwerfafvalprobleem zal een belangrijk onderdeel van het nieuwe convenant vormen. Over de maatregelen tegen zwerfafval is op hoofdlijnen overeenstemming bereikt met het betrokken bedrijfsleven. In 2002 zal een inzamelstructuur worden ontwikkeld en door het bedrijfsleven moeten worden geïmplementeerd, in ieder geval voor kleine drankverpakkingen van blik. Een retourpremie regeling zal hiervan onderdeel uitmaken. Verder zal het bedrijfsleven een intensief programma («nationaal offensief zwerfafval») uitvoeren, gericht op bewustwording en voorlichting.

Het afvalaanbod wordt in sterke mate beïnvloed door de economische groei. Als deze groter is dan die waarvan bij het opstellen van het LAP rekening is gehouden, zal ook het aanbod aan afvalstoffen groter zijn dan nu is geprognosticeerd. In het LAP is aangegeven hoe met dit extra aanbod aan afvalstoffen zal worden omgegaan om de doelstelling voor de maximale hoeveelheid te verwijderen afvalstoffen toch te halen. Een andere belangrijke factor is de toenemende schaalvergroting binnen de afvalsector en het algemene streven naar meer marktwerking. Dit laatste

zal er toe leiden dat op termijn – als sprake is van een gelijk speelveld – de landsgrenzen ook worden opengesteld voor afvalstoffen die worden verbrand als vorm van verwijdering.

Tabel 12.9 Prestaties 2002

Operationeel doel: Beheersen milieurisico's van afvalstoffen
Evaluatie en eventueel verlengen convenant afvalverbranders Vaststelling en start Uitvoering LAP 2002–2006 Afhandeling van 1650 EVOA-kennisgevingen Vorbereiding inwerking treding gewijzigde hoofdstuk Afvalstoffen Wet Milieubeheer Implementatie Scheepsafvalstoffenverdrag Vorbereiding systeem van meldingen en registratie van binnenlands afval Specifieke wijze van beheer van verschillende afvalstoffen (zie prestaties in tabel 12.5) Stimulering gescheiden inzameling van huishoudelijk en bedrijfsafval

12.2.3. *Beheersen milieurisico's van straling*

Doel van het stralingsbeleid is een situatie te bereiken waarin mens en milieu beschermd zijn tegen de gevolgen van straling. Hiertoe zijn in de Kernenergiewet grenswaarden geformuleerd die niet mogen worden overschreden. Boven deze grenswaarden worden geen vergunningen verleend. Onder deze grenswaarden wordt door middel van actuele vergunningen gestreefd naar een zo laag mogelijke blootstelling aan straling van mens en milieu. De volgende subdoelen worden onderscheiden:

1. de beheersing van milieurisico's bij normaal bedrijf van nucleaire installaties zoals bedoeld in artikel 15 van de Kernenergiewet (KEW), alsmede de preventie en beheersing van grote ongevallen bij dergelijke installaties;
2. de beheersing van milieurisico's van gebruik/toepassing van radioactieve stoffen en toestellen zoals bedoeld in de artikelen 29 en 34 van de Kernenergiewet. In dit beleidsveld is inbegrepen de stralingsprestatie van woningen en het beleid met betrekking tot niet-ioniserende straling (zoals radiofrequente velden, velden van hoogspanningsleidingen en UV-straling);
3. de beheersing van milieurisico's van radioactieve stoffen in het afvalstadium bij tijdelijke en permanente opslag. Hierbij is inbegrepen de ontmanteling van nucleaire installaties. Besloten en afgesproken is om de bedrijfsduur van de kerncentrale Borssele te beperken tot eind 2003;
4. de beheersing van de risico's verbonden aan het transport en de in- uiten doorvoer van radioactieve stoffen.
De beheersing van de bovenvermelde risico's vindt plaats door middel van vergunningverlening. In onderstaande tabel zijn gegevens over de vergunningverlening opgenomen.

Tabel 12.10 Vergunningverlening transport van splijtstoffen, ertsen en radioactieve stoffen

	realisatie 2000	prognose 2001	prognose 2002
Afhandeling van vergunningen voor transport van radioactieve stoffen met in-, uit- en doorvoervergunningen artikelen 15 en 29 KEW	148	150	150
Afhandeling van vergunningen artikel 15 KEW	3	5	5
Afhandeling van vergunningen artikelen 29 en 34 KEW	40	50	70
Afhandeling van meldingen Besluit stralingsbescherming per 2001	nvt	100	100
Afhandeling van bezwaar- en beroepsprocedures KEW	12	12	10

Ter implementatie van Euratom richtlijn 96/29 is in 2001 het Besluit stralingsbescherming gewijzigd. In 2002 zal dit leiden tot het uitbrengen van diverse ministeriële regelingen en een voorlichtings- en instructieprogramma.

De implementatie van de Straling Prestatie Norm zal gebeuren door een aanpassing van het Bouwbesluit per 1 januari 2002. Dit zal worden begeleid door een uitgebreid voorlichtings- en instructietraject en in 2004 worden gevolgd door een beleidsevaluatie.

Tabel 12.11 Prestaties 2002

Operationeel doel: Beheersen milieurisico's van straling
Vergunningverlening transport radioactieve stoffen Uitvoering besluit stralingsbescherming Implementatie Straling Prestatie Norm

12.2.4. Beheersen milieurisico's genetisch gemodificeerde organismen (ggo's)

Het doel is de situatie waarin biotechnologie wordt toegepast, gepaard te laten gaan met waarborgen voor de veiligheid, de transparantie van de besluitvorming, de keuzevrijheid voor de burger en de ethische aanvaardbaarheid. De toepassingen van biotechnologie roept veel maatschappelijke discussie op.

De integrale nota biotechnologie is in 2000 aan de Tweede Kamer aangeboden en zal in het najaar van 2001 met de Tweede Kamer worden besproken. De in de nota vermelde beleidsvoornemens zullen in 2002 worden uitgewerkt.

De EU-richtlijn 2001/18 inzake de doelbewuste introductie van ggo's in het milieu zal in 2002 in het Besluit genetisch gemodificeerde organismen worden geïmplementeerd.

In 2002 zal naar verwachting het Biosafety Protocol door Nederland worden geratificeerd. In Europees kader zal in 2002 worden gewerkt aan een richtlijn voor de implementatie van het Biosafety Protocol. Nadat overeenstemming over deze Europese richtlijn is bereikt, zal deze in het Besluit ggo's worden geïmplementeerd.

In april 2002 zal Nederland de 6^e internationale conferentie van partijen organiseren in het kader van het biodiversiteitsverdrag en het Biosafety

Protocol (COP6/MOP1). Het ministerie van LNV trekt dit, VROM levert hieraan een inhoudelijke en financiële bijdrage.

Het Besluit ggo's regelt dat voor ggo's kennisgevingen worden ingediend en vergunningen worden gevraagd. De behandeling is uitbesteed aan het bureau GGO van het RIVM. Jaarlijks resulteert dit in:

Tabel 12.12 kennisgevingen en vergunningen ggo's

Omschrijving:	Aantal 1999	aantal 2000	Aantal 2001	aantal 2002
Kennisgevingen ingeperkt gebruik	564	453	600	650
Aanstellingen Biologische veiligheidsfunctionarissen	40	26	32	30
Vergunningen introductie in het milieu*	32	13	10	15
Vergunningen marktintroductie*	9	1	0	0
Afhandelen bezwaarprocedures*	21	7	10	5
Afhandelen beroepsprocedures*	4	7	7	5

* procedures nemen meerdere jaren in beslag

Bij dit beleidsonderwerp dient duidelijk rekening gehouden te worden met de opvattingen van de omgeving. Er wordt veel gediscussieerd over de toepassingen van ggo's. Deze discussie is van grote invloed op de besluitvorming.

Tabel 12.13 Prestaties 2002

Operationeel doel: Beheersen milieurisico's genetisch gemodificeerde organismen (ggo's)
Uitwerking beleid biotechnologie Implementatie EU-richtlijn 2001/18 en Biosafetyprotocol in Besluit ggo's Bijdragen aan COP-6/MOP1 Afhandeling van kennisgevingen en vergunningen voor ggo's

12.3. Groeiparagraaf

Voor de begroting 2003 zal bezien worden welke doelen en prestatiegegevens eventueel nog voor verbetering in aanmerking komen.

Algemeen afvalstoffenbeleid

De realisatiecijfers van het jaar 2000 (tabel 12.4) komen medio 2001 beschikbaar bij het verschijnen van de Milieubalans van het RIVM.

12.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	36 658	43 520	35 513	34 817	36 071	36 542	36 542
Uitgaven:	23 771	36 451	37 781	34 987	36 071	36 542	36 542
Programma	16 862	29 925	31 231	28 526	29 609	30 081	30 081
Beheersen milieurisico's van stoffen			3 915	3 637	3 651	3 696	3 696
Overige instrumenten stoffenbeleid			3 915	3 637	3 651	3 696	3 696
Beheersen milieurisico's van afvalstoffen			19 034	16 984	16 830	17 125	17 125
Subsidies afvalstoffenbeleid			3 675	1 406	1 406	1 406	1 406
Overige instrumenten afvalstoffenbeleid			15 360	15 578	15 424	15 719	15 719
Beheersen milieurisico's van straling			678	682	697	756	756
Overige instrumenten stralingsbeleid			678	682	697	756	756
Beheersen milieurisico's van GGO's			426	426	426	426	426
Overige instrumenten GGO-beleid			426	426	426	426	426
Onverdeeld programma			7 177	6 797	8 006	8 078	8 078
Onderzoek			5 736	5 741	5 537	5 609	5 609
Communicatie-instrumenten			908	522	522	522	522
Overige instrumenten			534	534	1 947	1 947	1 947
Apparaat	6 910	6 526	6 551	6 461	6 461	6 461	6 461
Ontvangsten:		998	908	908	908	908	908

Doelmatigheidsgetal EVOA

Tabel 12.14 Kengetallen in-, uit- en doorvoer van afvalstoffen (EVOA-regeling) (bedragen in EUR 1):

Omschrijving/benaming	Realisatie		Begroting	Begroting
	1998	1999	2000	2001
Aantal afgehandelde EVOA-kennisgevingen	1 417	1 544	1 767	1 750
Aantal transport meldingen	ca. 100 000	120 000	175 748	180 000
Totale kosten per jaar *	1 207 468	1 372 140	1 572 574	1 724 365
Kostprijs afgehandelde EVOA-kennisgevingen	843	889	890	985

* inclusief BTW en exclusief personeelskosten bij Milieubeheer

Toelichting tabel 12.14

De kostprijs per afgehandelde kennisgeving is sterk gestegen omdat er meer werkzaamheden per kennisgeving zijn opgedragen dan voorheen het geval was. De stijging van het aantal transportmeldingen hangt samen met de stijging van het aantal kennisgevingen. Omdat veel transporten per as gaan en omdat voornamelijk algemene kennisgevingen voor de periode van één jaar worden gedaan, ligt het aantal transporten per kennisgeving nu gemiddeld op circa 100.

12.5. Budgetflexibiliteit

Begrotingstechnische invalshoek

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	37 781	34 987	36 071	36 542	36 542
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	8 547	6 461	6 461	6 461	6 214
A. In % van totale uitgaven	23%	18%	18%	18%	17%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	29 234	28 526	29 609	30 081	30 328
B. In % van totale uitgaven	77%	82%	82%	82%	83%

Toelichting:

In de verplichtingen zijn naast de programmaverplichtingen opgenomen de apparaatskosten.

Bestuurlijke invalshoek

Bestuurlijke verplichtingen (uitvoering wettelijk opgedragen taken) worden veelal jaarlijks toegezegd. Het betreft hier internationale verplichtingen, uitvoering van de EVOA-regeling, uitvoering van de Wet milieubeheer, bijdragen aan het Afval Overlegorgaan, de registratie van meldingen en afgifte van afvalstoffen en registratie van transporteurs, bijdrage voor de Commissie Genetisch Gemodificeerde Organismen, etc.

Rekening houdend met deze verplichtingen ligt het budget voor 2002 reeds voor 77% vast.

Artikel 13. Handhaving

13.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM streeft met een goede handhaving naar:

- de vergroting van de doeltreffendheid van VROM-beleid, wet- en regelgeving;
- de vergroting van de veiligheid in de leefomgeving;
- het verminderen van gezondheids- en veiligheidsrisico's in de leefomgeving.

Tot de handhavingstaken van VROM behoren:

- **Eerstelijns toezicht:** toezien dat de wet- en regelgeving waarvoor de minister van VROM het bevoegd gezag is, wordt nageleefd. VROM treedt direct bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk op indien overtredingen van kernbepalingen worden geconstateerd.
- **Tweedelijns toezicht:** toezicht op uitvoering en naleving door andere overheden van VROM-wet- en regelgeving. VROM treedt direct bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijk op indien overtredingen van kernbepalingen worden geconstateerd.
- **Handhaving van rijksbeleidsnota's:** het bewaken dat beleid van andere overheden in lijn is met rijksbeleidsnota's en interveniëren in die richting, anders dan in het kader van toezicht op grond van wet- en regelgeving.
- **Observeren, signaleren en informeren:** VROM observeert de naleving van beleid en wet- en regelgeving in het veld en koppelt dit terug met de betrokken actoren (beleid en uitvoering) opdat de naleving van het beleid verbeterd zal worden.
- **Opsporing:** het instellen van een onderzoek naar strafbare feiten in het kader van het strafproces eventueel als gevolg van toezicht ter voorbereiding van strafvorderlijke beslissingen. Waar handhaving en toezichtresultaten daartoe aanleiding geven zal – in overleg met het OM – een strafrechtelijk onderzoek gestart worden.

Onder de operationele doelstellingen wordt aangegeven welke handhavingsdoelstellingen en prestaties (gepresenteerd in een tabel) VROM levert op de beleidsterreinen uit de beleidsartikelen 2 tot en met 12. Per beleidsterrein wordt de algemene beleidsdoelstelling kort samengevat. Dit wordt voorafgegaan door een beschrijving van de handhavingsstrategie.

13.2. Operationele doelstellingen

13.2.1. Strategie

In 2002 zal een meerjarenstrategie worden afgerond waarin zowel inhoudelijke doelen als doelen voor de opbouw en sturing van de organisatie (Inspectoraat-Generaal VROM) zijn opgenomen.

De focus ligt voor 2002 op het ontwikkelen van een van deze meerjarenvisie afgeleide integrale nalevingsstrategie, die gebruikt gaat worden voor het jaarlijkse op te stellen inspectieprogramma.

De resultaten van bevindingen in het «veld» over geconstateerde tekortkomingen in beleid en wet- en regelgeving worden gemonitord en worden teruggekoppeld naar de betreffende beleidsdiensten (ex-post beleidsevaluatie). Dit moet dan leiden tot verbetering van de formulering van beleid en wet- en regelgeving. Daarnaast worden de bevindingen opgenomen in de jaarlijkse handhavingsbrief aan de Tweede Kamer.

De bestaande monitoringsprogramma's worden voortgezet en leiden tot bijstelling van beleid, wet- en regelgeving.

Belangrijke uitgangspunten voor de strategie zijn:

- door de samenvoeging van de drie VROM-Inspecties wordt tot een scherpere, eenduidige en intensievere handhaving en opsporing gekomen;
- de controles zijn gericht op het oplossen van misstanden en overtredingen van kernbepalingen door bedrijven;
- overheden worden meer dan voorheen object van controle (versterken van het tweede lijnstoezicht);
- adviezen zijn niet vrijblijvend;
- gedoogsituaties worden gesignaleerd en – waar mogelijk – tegengegaan;
- daar waar in de bestuursrechtelijke handhaving overtredingen worden geconstateerd, zal van geval tot geval worden beoordeeld of strafrechtelijk zal worden opgetreden.

Toezicht, handhaving en opsporing zullen naadloos op elkaar moeten aansluiten. De opsporing van ernstige delicten is een taak van de leefomgeving inlichtingen en opsporingsdienst(LIOD) van VROM. Deze ernstige delicten zullen in hoofdzaak manifest worden als gevolg van bestuursrechtelijke rechtshandhaving. De opsporing zal primair plaats vinden op de door de politiek bepaalde prioriteiten en dient aan te sluiten bij de wettelijke handhavingstaken van VROM.

Voor opsporing een feit wordt, zijn twee uitgangspunten van belang: de aanwezigheid van een VROM-belang en de noodzaak van strafrechtelijke rechtshandhaving. Het eerste oordeel behoort toe aan VROM; het tweede aan het Openbaar Ministerie en VROM samen. Op voorhand is geen harde raming te geven van het aantal opsporingszaken, gezien de relatie tussen maatregelen voortvloeiend uit bestuursrechtelijke handhaving en opsporing. Ervaringscijfers geven aan dat jaarlijks ten minste 2 grootschalige complexe opsporingsonderzoeken worden uitgevoerd en circa 15 strafrechtelijke onderzoeken naar middelzware milieucriminaliteit worden ingesteld. Voor alle onderzoeken geldt dat gelet zal worden op gedoog-situaties en VROM – daar waar ze deze aantreft (indien mogelijk) – het bevoegd gezag uitdrukkelijk zal vragen handhavend op te treden dan wel zelf zal te handhaven.

Tabel 13.1 Prestaties 2002

Operationeel doel: Strategie
Integrale meerjarenvisie. Integrale visie op naleving van VROM beleid, wet- en regelgeving. Monitoring van geconstateerde tekortkomingen en terugkoppeling daarvan naar beleid (ex-post beleidsevaluatie). Voortzetting doelgroep- en overhedenmonitoring + terugkoppeling naar beleid. Handhavingsbrief Minimaal 2 grootschalige en complexe opsporingsonderzoeken + ca. 15 strafrechtelijke onderzoeken middelzware milieucriminaliteit

13.2.2. Betaalbaarheid en vrije woonkeuze (artikel 2)

VROM stimuleert een vrije woonkeuze en wil voor alle burgers een betaalbare woonkeuze bereikbaar maken.

Operationele doelen

VROM ziet (via een monitoringsprogramma) toe op de prestaties van de woningcorporaties in het kader van het *Besluit Beheer Sociale Huursector (BBSH)*. Het misbruik en oneigenlijk gebruik van de *Huursubsidiewet* moet worden voorkomen en bestreden. Met betrekking tot de prestatienormering is de nulsituatie bij gemeenten en grote verhuurders bekend, van waaruit verder gehandhaafd wordt.

De *Huisvestingswet* dient te worden nageleefd; de gemeentelijke verordeningen moeten daaraan zijn aangepast; onrechtmatige bewoning moet worden tegengegaan.

De *Woonzorgstimuleringsregeling* dient te worden nageleefd en oneigenlijk gebruik en misbruik dient te worden tegengegaan.

Tabel 13.2

Operationeel doel: betaalbaarheid en vrije woonkeuze
VROM monitort de prestaties van woningcorporaties op sectorniveau en gerelateerd aan hun collectieve opgave (toezichtverslag, in het kader van <i>Besluit Beheer Sociale Huursector BBSH</i>). VROM voert 400 onderzoeken uit bij huurders en verhuurders gericht op fraudeleus handelen in het kader van de <i>Huursubsidiewet</i> (380 bestuursrechtelijke onderzoeken en 20 strafrechtelijk). Toezicht naleving <i>Huisvestingswet</i> door toetsing van 50 gemeentelijke verordening. Toezicht naleving <i>Huisvestingswet</i> ten aanzien van onrechtmatige bewoning op basis van signalen (leidt tot tenminste 20 gerichte handhavingsacties)

13.2.3. Goede woningvoorraad en duurzaam bouwen (artikel 3)

VROM stimuleert de totstandkoming van woningen en gebouwen die duurzaam zijn en zijn afgestemd op de gevraagde kwaliteit voor wat betreft veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieubelasting.

Operationele doelen

VROM draagt bij aan de naleving van de regelgeving van de *Woningwet*, *Bouwbesluit* en het *Bouwstoffenbesluit* door middel van handhaving, toezicht en waar nodig opsporing.

De verantwoordelijkheid voor het afgeven van bouwvergunningen en het toezien op de naleving van de voorschriften (na verlening van de bouwvergunning) is primair een gemeentelijke taak. De cafébrand in Volendam begin 2001 heeft geleid tot een uitgebreid onderzoek van de commissie Alders naar brandveiligheid en rampenbestrijding. De aanbevelingen zijn voor VROM, naast de introductie van het *Bouwbesluit 2002*, een extra reden om het tweedelijns toezicht op de bouwregelgeving te intensiveren. Verder zal er een wettelijke plicht worden geïntroduceerd om handhavingsbeleidsplannen op te stellen en wordt regionale samenwerking op het gebied van bouw- en woningtoezicht gestimuleerd en waar nodig ondersteund.

Ook zullen de diverse acties uit het actieprogramma Handhaving Bouwregelgeving, zoals het opstellen van een toetsingsprotocol en het mogelijk maken van (proces-) certificering verder worden uitgewerkt. In 2002 zal indien nodig op dit punt een voorstel ter wijziging van de *woningwet* worden ingediend.

De naleving van het *Bouwstoffenbesluit* dient in 2002 verbeterd te worden.

Uitbreiding handhaving bouwregelgeving

De Ministerraad heeft naar aanleiding van de cte Alders besloten dat IG VROM als nieuwe taak het tweedelijns toezicht op de handhaving van de Bouwregeling voor niet-woningen (utiliteitsbouw) krijgt. Tevens zal de wijze van inspecteren door het IG VROM worden gewijzigd. Een meer pro-actieve houding door een betere monitoring en toepassing van geactiveerd toezicht is noodzakelijk.

Prestaties:

1. in 2002 worden circa 130 inspectieonderzoeken bij gemeenten uitgevoerd;
2. uitbreiding toezicht bij de gemeenten of zij gebruik maken van handhavingsbeleidsplannen en -verslagen bij hun taak op de 1^e lijns uitvoering van de bouwregelgeving;
3. inzet van sanctie-instrumenten bij het nalatig zijn van gemeenten;
4. versterken toezicht bij gemeenten in het kader van de actualisering bouwverordening op de laatste stand van zaken van de vigerende wetgeving.

Tabel 13.3 Prestaties 2002

Operationeel doel: Goede woningvoorraad en duurzaam bouwen
In 2002 worden 25 gemeenten onderzocht op hun uitvoering van het Bouwbesluit, onderdeel woningen Versterken van de handhavingsrol door toetsing van uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van de te nemen wettelijke maatregelen ten aanzien van de brandveiligheid Verdere uitwerking van de ex-post beleidsevaluatie (in LCCM verband) van het Bouwstoffenbesluit

13.2.4. Aantrekkelijke fysieke woonomgeving (artikel 4)

VROM stimuleert een aantrekkelijke fysieke woonomgeving. De *Wet stedelijke vernieuwing* en als onderdeel daarvan het *investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV)* geeft een belangrijke impuls aan de verbetering van de fysieke leefomgeving.

Operationele doelen

VROM ziet toe op de naleving van het VROM-beleid en wet- en regelgeving ten aanzien van de fysieke leefomgeving vastgelegd in de beleidslijn *Fysieke leefomgeving* (waaronder ook het ruimtelijke beleid, wet- en regelgeving wordt gevat), waarbij de focus voor 2002 ligt op milieuaspecten zoals gezondheid en veiligheid en de doorwerking daarvan in bestemmingsplannen (zie ook beleidsartikel 6 en 8).

VROM toetst de convenanten ISV eerst in 2005 integraal, tussentijds (2002–2003) zal een monitor ontwikkeld worden en worden geïmplementeerd.

In 2001 is een Meldpunt Leefomgeving ingesteld; VROM ziet toe op juiste beantwoording van de vragen / klachten die specifiek lokaal en regionaal gericht zijn ten aanzien van de naleving van VROM beleid en wet- en regelgeving.

Tabel 13.4 Prestaties 2002

Operationeel doel: Aantrekkelijke fysieke leefomgeving
Samen met «beleid» ontwikkelen van een monitor van 30 rechtstreekse gemeenten evenals tweedelijns toezicht van gemeenten onder toezicht van provincies. Meldpunt Leefomgeving: mede behandelen van alle vragen/klachten die specifiek regionaal of lokaal gericht zijn.

13.2.5. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke en landelijke gebieden (artikelen 6 en 8)

VROM stimuleert het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van stedelijke en landelijke gebieden, waaronder de leefbaarheid in delen van het landelijk gebied. Ruimtelijke en milieuvraagstukken worden zoveel mogelijk integraal aangepakt.

Operationele doelen

VROM ziet er op toe dat de ruimtelijke plannen en het ruimtelijk beleid van gemeenten en provincies in overstemming zijn met het vastgestelde nationaal ruimtelijk beleid, zoals onder andere neergelegd in de PKB Nationaal Ruimtelijk Beleid (Vinex) en maakt hierbij gebruik van hetgeen is vastgelegd in de *Wet op de Ruimtelijke Ordening* en de *Woningwet*. Alleen Streekplannen en bestemmingsplannen die in procedure worden gebracht, zijn in overeenstemming of worden in overeenstemming gebracht met het dan geldende (rijks) ruimtelijke ordeningsbeleid. Streekplannen worden aangemerkt als beleidsdocument, deze zijn immers de eerste uitwerking van het rijks ruimtelijk ordeningsbeleid. Het streekplan heeft dan ook een handhavende functie richting plannen op lokaal niveau.

De overgang van het geldende nationaal ruimtelijk beleid naar het nieuw beleid ingevolge de *Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening* vraagt op het terrein van het toetsen en toezicht extra aandacht. De ruimtelijke plannen en initiatieven van de andere overheden zullen mede worden beoordeeld op verenigbaarheid ervan met de doelstellingen van het alsdan bekende nationaal ruimtelijke ordeningsbeleid. Zo nodig (bij strijd met het nationaal ruimtelijk beleid) zal VROM gebruik maken van de daarvoor beschikbare instrumenten, zoals het indienen van zienswijzen en bedenkingen etc.

Bovendien ziet VROM toe op de correcte uitvoering van de ruimtelijke regelgeving door de andere overheden, inclusief de handhaving van bestemmingsplannen door gemeenten.

In 2002 zullen daarom bij 10% van de gemeenten onderzoek (toezichts-onderzoeken) worden gedaan naar de correcte uitvoering van de ruimtelijke regelgeving en de handhaving van bestemmingsplannen. Als bovenvermelde toezichtsonderzoeken een onvoldoende resultaat opleveren, zullen gemeenten gemaand worden de uit het onderzoek voortvloeiende aanbevelingen over te nemen. Zo nodig wordt betreffende gemeente onder verscherpt toezicht geplaatst. Dit laatste kan betekenen dat alle besluiten die in het kader van de VROM-wetgeving worden genomen door een gemeente achteraf door VROM worden gecontroleerd of de besluitvorming op correcte wijze heeft plaatsgevonden. Tegen incorrecte besluiten zal VROM actie ondernemen in bestuurlijke en juridische zin.

In concrete situaties zal VROM vergunningen of vrijstellingen, die in strijd met het recht zijn verleend, via procedures op grond van de Awb bestrijden of zo nodig voordragen ter schorsing of vernietiging door de Kroon (hier in het kort de criteria van de brief aan BZK inbouwen). Ook zal VROM bij illegale situaties gemeenten verzoeken om hun bestemmingsplannen te handhaven. Tevens zal VROM in samenwerking met de provincies toezien op de handhaafbaarheid van bestemmingsplannen. Daarnaast zijn met de VNG zijn afspraken gemaakt over stimulering en ondersteuning van gemeenten bij de handhaving van de ruimtelijke regelgeving.

Tabel 13.5 Prestaties 2002

<p>Operationeel doel: versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke en landelijke gebieden</p> <p>Toetsing + nazorg specifiek gericht op Wro-beleid en -regelgeving bij 27 gemeenten (plan van aanpak, verscherpt toezicht, verzoeken tot handhaving, zelf handhaven, opsporing).</p> <p>Uitvoeren van 25 integrale gemeente-onderzoeken op het gebied VROM (bouw, milieu en RO) regelgeving inclusief nazorgtrajecten (plan van aanpak, verscherpt toezicht, verzoeken tot handhaving, zelf handhaven, opsporing)</p> <p>Adviseren over en bijdragen aan een door de VNG uit te brengen brochure over (RO)handhaving/Adviseren/bijdragen aan 5 door de gemeenten te organiseren Handhavingsconferenties</p> <p>Het toetsen van circa 1500 bestemmingsplannen aan het geldende rijks ruimtelijke ordeningsbeleid. En – indien ruimtelijke plannen en vrijstellingsaanvragen niet in overeenstemming zijn met het Rijksbeleid – zal VROM gebruik maken van de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen, bedenkingen, bezwaar en beroep.</p> <p>Toetsen van 3 te verwachten herziene streekplannen op handhaafbaarheid van het RO beleid ten behoeve van gemeentelijke handhaving</p>

13.2.6. Verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (artikel 7 en 10)

VROM stimuleert de verbetering van zowel het stedelijk als het landelijk gebied, met het oog op een duurzame ontwikkeling in de directe leefomgeving. Milieuvraagstukken die spelen op lokale en regionale schaal, worden bij voorkeur integraal aangepakt. Het beleid is in hoofdzaak gericht op het voorkomen en terugdringen van geluid- en geurhinder, van veiligheidsrisico's van industriële activiteiten en risico's van lucht en bodemverontreiniging.

VROM streeft naar het door middel van normering behouden en waar nodig verbeteren van de milieukwaliteit van water en bodem, met inachtneming van de variëteit in de ecologische condities en gebruiksfunctie van water- en bodemsystemen.

Operationele doelen

VROM ziet toe op de naleving van: Wet Milieubeheer (Wm), Wet verontreiniging oppervlaktewater (Wvo), Wet bodembescherming (Wbb), Post Seveso-richtlijnen, Waterleidingwet, Stad en Milieu).

Hierbij wordt in 2002 specifiek toegezien op de gezondheids- en veiligheidsaspecten van de naleving. Bij de totstandkoming van het nieuwe vuurwerkbeleid en in het handhavingsplan Legionella is een aantal nieuwe eerstelijns handhavingstaken aan VROM toebedeeld. Met ingang van 2002 is daarvoor EUR 1,4 mln beschikbaar gesteld. De nieuwe handhavingstaken zijn hieronder in tabel 13.6 als de eerste 2 prestaties.

Tabel 13.6 Prestaties 2002

Operationeel doel: Verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau

Toezicht op uitvoering nieuw Vuurwerkbesluit: transportcontroles 50, monitoring keten, kwaliteitscontroles 50, toezicht professioneel vuurwerk 60.
Onderzoek 150 risicobedrijven.
Handhaving legionellawet- en regelgeving bij collectieve installaties d.m.v. controle 5000 installaties door waterleidingbedrijven in 3 prioritaire branches en de daaruit voortvloeiende handhavingsacties.
40 Themagerichte handhavingsacties Wvo, Wbb sanering eigen beheer, bodemsanering en grondstromen.
10 Branchegerichte onderzoeken.
Beleidsevaluatie gedoogsituaties door provincies en gemeenten.
Controle alle drinkwaterbedrijven.
Toetsing 12 jaarverslagen provincies.
25 gemeenteonderzoeken gericht op milieuregelgeving, naast de 25 gezamenlijke onderzoeken.
Nazorg bij 25 gemeenten op milieuwet- en regelgeving gericht.
Toetsing 150 gemeentelijke milieuverslaglegging + milieu programmering.
Toetsing 10 projecten gebiedsgericht beleid.
Onderzoek naar 20 hoofdpijnbedrijven.
30 Integrale milieucontroles defensiebedrijven.

13.2.7. Tegengaan klimaatverandering en emissies (artikel 11)

VROM richt zich op het tegengaan van klimaatverandering en milieuschadelijke emissies naar de lucht door de bevordering van milieuverantwoorde productie en consumptie.

Operationele doelen

VROM levert een bijdrage aan de realisatie van het tegengaan van de klimaatverandering en reductie van emissies middels toezicht op de naleving van bestaand beleid en wet- en regelgeving (Wet Milieugevaarlijke stoffen) in 2002: de Cfk-regelgeving (Chloor, fluor, koolwaterstoffen) en ex-ante beleidsevaluaties van nieuw beleid, wet-en regelgeving.

Te bereiken doelen:

- gemeenten en provincies hebben vanaf 2002 de controle van koelinstallatie geïntegreerd in hun reguliere Wm-controles;
- verbetering van de naleving van de kernbepalingen van de Cfk-regelgeving in sectoren met een hoog lekpercentage;
- harmonisatie van de handhaving door de EU-lidstaten op dit terrein;
- eind 2002 is er inzicht in de verwijderingsstructuur van halonen en oude Cfk's.

Tabel 13.7 Prestaties 2002

<p>Operationeel doel: Tegengaan klimaatverandering en emissies</p> <p>Met VNG en IPO zal een overeenkomst worden gesloten over de controle van koelinstallaties door provincies en gemeenten: uitdragen via de bestuurlijke en ambtelijke handhavingsopverleggen 4 handhavingsacties gericht op de volgende branches: koeling van bloemen en fruit, horeca, autodemontagebedrijven en zeescheepvaart. Totaal zullen circa 200 controles worden verricht en zal tegen voorkomende overtredingen bestuurs- en/of strafrechtelijk worden opgetreden. Een uitgebreid communicatietraject ter verbetering van de handhaafbaarheid van de Cfk-regelgeving bij de zeescheepvaart Evaluatierapport over verwijderingsstructuur oude halonen en Cfk's Een communicatietraject, gericht op een bedrijfstakbrede verbetering van de naleving Trekken In EU-verband van project gericht op stimuleren van de deelnemende landen tot het controleren van de productie en handel in Cfk's.</p>

13.2.8. Beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen (artikel 12)

VROM streeft naar het beschermen van mens en milieu tegen risico's van het omgaan met stoffen, al dan niet radioactieve stoffen, straling en genetische gemodificeerde organismen.

Operationele doelen

VROM richt zich op die afvalstromen, stralingsbronnen en stoffen die uit oogpunt van gezondheid, veiligheid, milieu, handavingsrendement en politiek/maatschappelijk belang aandacht vragen. De regelgeving waarvoor de Minister van VROM bevoegd gezag is betreft in grote lijnen de Europese verordening 259/93 (EVOA), het Besluit Stralingsbescherming, Kernenergiewet, Bestrijdingsmiddelenwet, een dertigtal besluiten op grond van de Wet Milieubeheer (Wm), Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms) en Wet inzake de luchtverontreiniging (Wlv). Een deel van deze regelgeving betreft de implementatie van Europese richtlijnen in de Nederlandse wetgeving. VROM ziet toe op de naleving van genoemde wet- en regelgeving.

VROM werkt nauw samen met een aantal andere rijksdiensten om de handhaving van een aantal besluiten efficiënter te kunnen uitvoeren. (Het betreft met name de Douane, de politie en de Rijksverkeersinspectie). Daarnaast wordt met de andere overheden samengewerkt in het kader van de Bestuursovereenkomsten.

VROM zal blijven investering in internationale netwerken ter versterking van de handhaving en opsporing internationale milieucriminaliteit.

Tabel 13.8 Prestaties 2002

<p>Operationeel doel: Beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen</p> <p>Wms/GGO's: Het verkrijgen van inzicht in de voortgang van het naleefgedrag van vergunninghouders zowel met betrekking tot ingeperkt gebruik als introductie in het milieu van genetisch gemodificeerde organismen. Controle bij 200 instellingen naar aanleiding van tips vanuit de bedrijfstak door middel van veldproeven en het nemen van zaadmonsters (monitoring). Adviseren ten aanzien van verbetering van het besluit genetisch gemodificeerde organisme (ex-post beleidsevaluatie). Ontwikkelen en beproeven van detectiemethode (ex-ante beleidsevaluatie).</p> <p>Wms/Wm/Wlv: 1000 Administratieve controles+handhavingsacties; een aantal gerichte handhavingsacties (totaal 280 controles).</p> <p>EVOA: 100 gerichte handhavingsacties internationale afvalhandel gericht op prioritaire stromen en prioritaire bestemmingen. Landelijke actieweek gericht op naleving van milieuregels voor wegtransport (afvaltransporten en koelinstallaties).</p> <p>Bestrijdingsmiddelenwet: 230 controles (gebruik biociden, antifouling, koperhoudende houtverduurzamingsmiddelen, gassing).</p> <p>2 Ketenonderzoeken: Onderwerpen afhankelijk van de actualiteit.</p> <p>Netwerkactiviteiten: Afsluiten 2 convenanten met Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) en Rijksverkeersinspectie waarin heldere afspraken staan over aantallen controles en afhandeling daarvan, opleiding en informatie-uitwisseling). Rapportage over Europese cadmiumactie Rapportage en meerjarenplan in kader van Transfrontier shipments of waste (TFS). Organiseren International Network for Environmental Compliance and Enforcement (INECE)-conferentie in Costa Rica. Organiseren Workshop handhavers Oost-Europa.</p> <p>Straling: Toezicht op 7 kernreactoren/kernstallaties (samen met de Arbeidsinspectie). Controle van alle kerntransporten en nucleaire inrichtingen. 100 Controles bij ziekenhuizen en schrootbedrijven. Afhandeling van incidenten (circa 200).</p>
--

13.3. Groeiparagraaf

In 2002 wordt gewerkt aan de (efficiency) verbetering van handhaving op VROM-terrein, mede mogelijk gemaakt door de integratie van de handhaving op de VROM-beleidsterreinen.

Onderscheid is te maken in:

- de verbetering van de handhaving van wettelijke taken;
- het bewaken dat beleid van andere overheden in lijn is met rijksbeleidsnota's (NMWW, 5^e Nota RO, NMP4) en interveniëren in die richting.

In de te ontwikkelen meerjarenvisie zal een beeld worden geschetst hoe een meer volledig inzicht wordt verkregen in de kwaliteit van de naleving. De huidige werkwijze van systeemgerichte aanpak (doorlichten overheden/bedrijven) en zaakgerichte aanpak (steekproefsgewijze controles en handhavingsacties) zal verder worden geperfectioneerd, zodat voor die overheden en bedrijven waar de naleving gecontroleerd is, ook valide uitspraken gedaan kunnen worden over de kwaliteit van het naleefgedrag gedurende de tijd dat deze onder de aandacht van VROM zijn. Ieder jaar zal in de zaakgerichte aanpak een ander deel van de bedrijven en overheden worden gecontroleerd. Gestreefd wordt naar een

landsdekkend beeld van de kwaliteit van de naleving op het terrein van de wettelijke taken van VROM dat volgens een bepaalde frequentie wordt geactualiseerd.

Om de wettelijke taken volledig uit te voeren wordt per onderdeel de uitvoerbaarheid, handhaafbaarheid en fraudegevoeligheid onderzocht. Dit kan in 2002 en verder leiden tot voorstellen voor aanpassing van de handhavingprocedures van wet- en regelgeving en van capacitaire inzet.

Om te bewaken dat beleid van andere overheden in lijn is met rijksbeleidsnota's (NMWW, 5^e Nota RO, NMP4). en interveniëren in die richting zal in 2002 een start gemaakt worden om per onderdeel de nulsituatie in beeld te brengen evenals de taakstellingen op het vlak van advies, toezicht, handhaving en opsporing. Door een te ontwikkelen monitor – gebruik makend van indicatoren – en de ontwikkeling van kengetallen, wordt de «groei» gevolgd, waarna tot gerichte acties besloten kan worden. De uiteindelijke inspanningen van het IG – als laatste schakel in de beleidscyclus – moet leiden tot een (meetbare) verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving.

13.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:			74 100	70 294	71 858	71 879	69 580
Uitgaven:			77 094	73 196	71 664	71 847	69 580
Programma			24 412	23 778	22 248	22 431	20 165
Onverdeeld programma			24 412	23 778	22 248	22 431	20 165
Servicepunten milieuhandhaving			3 176	3 086	2 153	2 298	
Overige instrumenten			13 807	14 300	13 700	13 734	13 734
Onderzoek			250	259	259	259	259
Bijdrage RIVM			7 065	6 042	6 045	6 049	6 082
Communicatie-instrumenten			113	91	91	91	91
Apparaat			52 682	49 418	49 416	49 415	49 415
Ontvangsten:			882	882	882	882	882

13.5. Budgetflexibiliteit

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	77 094	73 196	71 664	71 847	69 580
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	56 322	57 896	57 288	57 444	57 477
A. In % van totale uitgaven	73%	79%	80%	80%	83%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	20 771	15 299	14 375	14 403	12 104
B. In % van totale uitgaven	27%	21%	20%	20%	17%

Toelichting:

Gelet op het bovenstaande overzicht dient aanvullend te worden opgemerkt dat de juridische budgetflexibiliteit beperkt is. Een substantieel deel van de uitgaven betreft apparaatskosten; zijnde personeelslasten, zelfbeheer, huisvesting en automatisering. Wil men de budgetflexibiliteit op deze onderdelen vergroten dan is dit pas op lange termijn realiseerbaar.

De overige uitgaven betreft programma-uitgaven, zoals: Handhaving, Toezicht op de Uitvoering, Emissieregistratie, Crisisbeheersing, Servicepunten Handhaving en Onderzoek RIVM.

Voorts zijn bij een deel van deze programma's wettelijke taken opgenomen, die invloed hebben op de budgetflexibiliteit. Tevens valt hieronder een subsidieregeling ten behoeve van de servicepunten handhaving.

Artikel 14. Huisvesting Hoge Colleges van Staat, Algemene Zaken en Koninklijk Huis

14.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM draagt zorg voor het adequaat huisvesten van het Koninklijk Huis, de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken. Hetgeen in de agentschapbegroting van de Rijksgebouwendienst is vermeld over kwaliteit en toegevoegde waarde, geldt evenzeer voor deze huisvesting.

14.2. Operationele doelstelling

Voor het overgrote deel van de Rijkshuisvesting is sinds 1-1-1999 sprake van een huur-verhuurrelatie waarbij de Rgd door het leveren van kwalitatieve huisvesting streeft naar tevreden klanten. Voor de Hoge Colleges van Staat, Algemene Zaken en het Koninklijk Huis is geen sprake van een huur-verhuurrelatie. In de agentschapbegroting is dit artikel terug te vinden onder huisvestingskosten via inputfinanciering.

De staatssecretaris van VROM heeft, na overleg met het ministerie van Financiën, besloten om een voorstel te ontwikkelen tot het onderbrengen van de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken in het huurder-verhuurdermodel van het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel. De bedoeling is dat de voorbereidingen zo worden uitgevoerd dat de situatie per 1 januari 2003 kan ingaan. Dit is een bedrijfsvoeringsprioriteit van VROM. De planning is dat voor het einde van 2001 alle technisch-financiële voorbereidingen zijn getroffen voor de vaststelling van huisvestingsbudgetten voor de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken en de afsluiting van de gebruiksovereenkomsten conform het Standaard Interne Verhuurovereenkomst Rijksgebouwendienst. In 2002 kunnen de uitkomsten worden verwerkt in de begroting 2003.

Vanwege het voornemen tot het nagenoeg geheel uitboeken van dit artikel naar het agentschap Rgd is geen groeiparagraaf opgenomen. De ontwikkelde kengetallen van het rijkshuisvestingsstelsel gaan bij de overgang van de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken ook gelden voor deze groep gebruikers.

14.3. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	143 439	49 237	47 504	45 196	31 345	24 787	23 923
Uitgaven:	143 439	49 237	47 504	45 196	31 345	24 787	23 923
Programma	143 439	49 237	47 504	45 196	31 345	24 787	23 923
Huisvesting Hoge Colleges van Staat en ministerie van Algemene Zaken	130 941	33 918	35 045	34 636	20 785	14 227	13 363
Onderhoud	5 535	5 978	10 126	6 902	7 677	5 316	5 462
Investerings	124 338	22 321	20 348	23 187	9 044	5 813	4 803
Huren	1 064	4 653	3 126	3 098	3 098	3 098	3 098
Asbestsanering	4	966	1 444	1 448	966		
Huisvesting Koninklijk Huis	12 498	15 319	12 460	10 560	10 560	10 560	10 560
Paleizen	7 560	9 897	7 039	5 139	5 139	5 139	5 139
Functionele kosten	4 939	5 421	5 421	5 421	5 421	5 421	5 421
Ontvangsten:	107 930	48 780					

14.4. Budgetflexibiliteit

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	47 504	45 196	31 345	24 787	23 923
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	28 899	19 864	10 344	231	2 379
A. In % van totale uitgaven	61%	44%	33%	9%	10%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	18 606	25 331	21 001	22 557	21 544
B. In % van totale uitgaven	39%	56%	67%	91%	90%

Begrotingstechnische invalshoek

De Rgd is een baten-lastendienst en voert derhalve geen kas-verplichtingen administratie.

De middelen voor investeringen zijn volledig belegd met huisvestingsprojecten waarover met de gebruikers afspraken zijn gemaakt. Hoewel een aantal van deze projecten nog moeten starten zijn de projecten als bestuurlijk verplicht aangemerkt.

Bestuurlijke invalshoek

De middelen voor de instrumenten Onderhoud en Paleizen zijn benodigd voor de nakoming van de onderhouds- en instandhoudingsplicht voor de monumentale panden van de Hoge Colleges, Algemene Zaken en het Koninklijk Huis.

De vergoeding van Functionele Kosten van het Koninklijk Huis is gebaseerd op het financieel statuut van het Koninklijk Huis. Derhalve kunnen bovenstaande posten als nagenoeg geheel verplicht worden beschouwd.

Artikel 15. Algemeen

15.1. Algemeen

Op dit artikel staan alle uitgaven die niet aan een beleidsartikel zijn toe te rekenen. Het betreft hier zowel programma uitgaven als uitgaven voor het apparaat.

15.2 Programma

15.2.1. Stichting Advisering Bestuursrechtspraak

De Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) is een bijna volledig door VROM gesubsidieerde instelling. Op verzoek van de Raad van State adviseert de StAB de bestuursrechter in geschillen op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu.

VROM heeft in 2001 een evaluatie uitgevoerd naar de werking van de StAB waarvan de resultaten in 2002 zullen worden geëffectueerd.

15.2.2. Voorlichtingsprogramma

In 2000 is VROM gestart met de ontwikkeling van een nieuwe corporate communicatiestrategie. Deze strategie heeft tot doel VROM als onderdeel van de rijksoverheid meer herkenbaar maken en aan diverse doelgroepen duidelijk maken waar VROM voor staat en gaat. VROM geeft zijn herpositionering onder andere vorm door het aanpassen van de arbeidsmarktcommunicatie in sterke samenhang met de rijksbrede uitgangspunten en door de ontwikkeling van een nieuwe huisstijl. Die zal naar verwachting vanaf 2002 worden geïmplementeerd. Voor 2002 zijn verder de volgende communicatiedoelstellingen geformuleerd: toelichten van het VROM-beleid, verbeteren van de interne en corporate communicatie en versterken van de positie van VROM in functionele netwerken.

15.2.3. Loket Bouwen en Wonen

Het Loket Bouwen en Wonen stimuleert de totstandkoming van geïntegreerde dienstverlening op het domein van bouwen en wonen, gebruik makend van de mogelijkheden die ICT biedt. Door zeventien lokale voorbeeldprojecten (van gemeenten en woningcorporaties) worden daartoe bouwstenen (assortiment) en instrumenten ontwikkeld. Deze worden – samen met de opgedane kennis en ervaring – breed verspreid onder gemeenten en woningcorporaties. Met de lokale voorbeeldprojecten zijn concrete projectresultaten afgesproken. De voortgang bij de lokale voorbeeldprojecten wordt jaarlijks gemeten. Tevens is voorzien in een eind-evaluatie in 2002 van het gehanteerde dienstverleningsconcept, inclusief maatschappelijke toets, en de effectiviteit van de gehanteerde werkwijze. Met de voorbereiding hiervan is inmiddels gestart.

15.2.4. Vastgoed- en planinformatie

RAVI

Het ministerie van VROM is sinds het Besluit Informatievoorziening Rijksdienst (1990) verantwoordelijk voor de coördinatie van de Geoinformatievoorziening (GI). Een belangrijk deel van de GI-coördinatie vindt plaats via het principe van zelfregulering door «het veld». Deze zelfregulering wordt geïnitieerd, verzorgd en begeleid door het overlegorgaan RAVI (voorheen Raad voor de Vastgoedinformatie).

Puberr

De Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen (Wet Puberr) zal in 2003 van kracht worden en heeft tot doel de burger via één loket inzicht te geven in de circa 60 beperkingen die vanuit de publieke sector op zijn/haar vastgoedobject rusten. In 2002 wordt door VROM de AmvB gepubliceerd. De VNG geeft samen met het rijk en het Kadaster voorlichting aan de gemeenten en andere overheden ter versoepeling van het invoeringsproces. Partijen zijn overeengekomen een eenmalige bijdrage via het gemeentefonds te verlenen bij invoering van de Wet Puberr.

Verbeteren inzicht in planinformatie

Het project Digitale Ruimtelijke Plannen wordt geregisseerd vanuit de RPD, maar wordt uitgevoerd in samenwerking met een aantal partners, waaronder de provincies, het NIROV, de BnSP, VNG en RAVI. Het doel van dit project is dat in 2005 70% van de nieuwe ruimtelijke plannen digitaal wordt vervaardigd.

Vanuit de RPD, samen met haar partners, is het project Digitaal Uitwisselbare Ruimtelijke Plannen een stimuleringsproject. Het streven voor 2002 is er op gericht dat 60% van alle gemeenten «weet» van het fenomeen en alle provincies en rijksoverheden hebben aangegeven over te «willen» gaan op het digitaal vervaardigen en uitwisselen van ruimtelijke plannen. 60% van de provincies en rijksoverheden moet ook al gestart zijn met het digitaal vervaardigen van ruimtelijke plannen.

Om dit te bereiken zullen bij de RPD langs 5 lijnen activiteiten worden gestart:

1. voorlichting;
2. vraagbaak en kenniscentrum bij VROM voor gemeenten, provincies, rijksoverheden en stedenbouwkundige bureaus;
3. wegnemen van juridische en technische belemmeringen in samenwerking met de FH-WRO;
4. starten van pilotprojecten met gemeenten, provincies en stedenbouwkundige bureaus om drempels te slechten en kennis op te doen;
5. samenwerking met onder meer OL2000/Bouwen en Wonen en Kenniswijk.

15.3. Apparaat

15.3.1. Departementsleiding, control, expertdiensten en staf

De **stafdirecties** doen voorstellen aan de departements- en dienstleiding met betrekking tot de doelstellingen van VROM, de wijze waarop deze worden gerealiseerd en de interne organisatie. Voorts beogen zij de leiding voldoende zekerheid te verschaffen dat de overeengekomen doelstellingen binnen de gestelde voorwaarden worden gerealiseerd en de belangrijkste risico's worden beheerst.

Expertdirecties leveren gespecialiseerde producten en diensten aan de VROM-beleidsonderdelen op een kwalitatief en vakinhoudelijk hoogwaardig niveau. Het betreft hier vooral juridische expertise, voorlichting en interimmanagement. De expertdirecties zijn uit het oogpunt van doelmatigheid of in verband met specifieke kwaliteitseisen centraal binnen de VROM-organisatie geplaatst.

De **gemeenschappelijke facilitaire eenheden** leveren voor geheel VROM gestandaardiseerde producten en diensten. Deze zijn direct of indirect ondersteunend voor de bedrijfsonderdelen die primaire producten voortbrengen.

Wetgeving

Prioriteit bij het wetgevingsprogramma hebben de implementatie van EG-richtlijnen, de wetgevingsprojecten voortvloeiend uit het regeerakkoord, toezeggingen aan de Staten-Generaal en ondersteuning bij initiatiefwetsvoorstellen. De resterende centrale wetgevingscapaciteit wordt ingezet voor de overige VROM-prioriteiten. De belangrijkste in voorbereiding zijnde wetsvoorstellen zijn toegelicht bij de artikelen.

Juridische kwaliteit wetgevingsproducten

	Huidige waarde	Doel/norm
Wetgeving met dictum 1, 2 en 3 van Raad van State	80%	85 à 90%
Implementatietermijn EU-regelgeving niet overschreden	40%	60%
Aantal gegronde beroepszaken afgezet t.o.v. aantal behandelde zaken	15%	15%

Wetgeving met dictum 1, 2 en 3 van Raad van State

Een wetgevingsproduct wordt «goed» beoordeeld wanneer de Raad van State daaraan het dictum 1, 2 of 3 toekent. Het oordeel van de Raad van State omvat zowel de technisch-juridische als de beleidsmatige aspecten van de wetgevingsproducten. In het overzicht wordt vooralsnog geen onderscheid gemaakt tussen de drie dicta.

Implementatie van EG-richtlijnen

Dit kengetal ziet toe op de tijdige implementatie van EG-richtlijnen. Voor de registratie van dit kengetal wordt uitgegaan van de datum waarop de richtlijn moet zijn geïmplementeerd. In geval van een overschrijding van de implementatietermijn gaat het om meest geringe termijnoverschrijding.

Beroepszaken

Het kengetal geeft inzicht in het verloop van de procedures en brengt tot uitdrukking of een procedure wordt gewonnen (ongegronnd beroep tegen besluit) of verloren (gegrond beroep).

15.3.2. Gemeenschappelijke voorzieningen

ICT-strategie

VROM wil de informatie- en communicatietechnologie aan de steeds hogere eisen van de moderne netwerksamenleving laten voldoen. Dit heeft tot nu geresulteerd in het vaststellen van een ICT-werkprogramma om vernieuwing en beheersing van de ICT voor de beleids- en bedrijfsvoeringsprocessen te optimaliseren.

Naast vraaggestuurde dienstverlening aan de burgers, coproductie met organisatie en administratieve lastenverlichting voor bedrijven, zal er meer aandacht zijn voor de invloed van ICT op de beleidsterreinen van VROM.

Dit betekent dat in 2002 producten zijn voorzien op de terreinen ICT en beleidsinhoud, beleidsprocessen en bedrijfsvoering, gericht op strategievorming en programmering. Hierbij gaat het onder andere om:

- Vraaggestuurde elektronische dienstverlening binnen en buiten VROM van het VROM assortiment;
- Herijking van de ICT-strategie, werkprogramma ICT en de bedrijfsvoering;

- Aanpassing van het meerjarenperspectief aan de ICT-strategie.

Voor wat betreft de automatiseringsuitgaven in algemene zin, kan het volgende worden opgemerkt:

Automatiseringsuitgaven (ICT-dienst) per fte

	Realisatie 1999	Realisatie 2000	Ontwerp- begroting 2001	Ontwerp- begroting 2002
raming in EUR 1mln	23,4	20,2	19,1	20,0
aantal fte	3 937	3 877	3 945	3 992
uitgaven per fte (in EUR 1)	5 936	5 220	4 854	5 005

Het kengetal geeft weer welke uitgaven per fte voor VROM worden gedaan ten behoeve van ICT via de gemeenschappelijke ICT-dienst. Het betreft het totaal beschikbare budget.

Huisvesting(ssstrategie)

De huisvestingsstrategie binnen VROM is erop gericht om het maximale (voordeel) te halen uit het beheer, onderhoud en inrichting van gebouwen. Deze strategie bestaat uit de volgende drie elementen:

- *traditionele huisvesting* voor diensten met een hoge kantoorgraad, relatief weinig projectinzet en een sterk papiergerelateerde bedrijfsvoering;
- *projectenhuisvesting*: deze is op een zodanige manier ingericht dat optimaal (maximaal) gebruik mogelijk is. De projectenhuisvesting bevat een hoogwaardige werkplekinrichting inclusief adequate computer, telefoonvoorziening en op aanvraag extra services tegen betaling. Essentieel hierbij is een goede afstemming op de ontwikkelingen van de ICT en een vertaling daarvan naar werkplekniveau;
- *flexibele huisvesting* met een mix van traditionele en projectenhuisvesting die qua voorzieningen flexibel is geoutilleerd, gedifferentieerd valt in te richten en die aansluit op de tele- en thuiswerkprocessen. Dit concept vraagt doorlopend veel aandacht en onderhoud. Deze dient te worden gegarandeerd.

Voor wat betreft de huisvestingsuitgaven in algemene zin, kan het volgende worden opgemerkt:

Huisvestingsuitgaven per fte ambtelijk personeel

	Realisatie 1999	Realisatie 2000	Ontwerp- begroting 2001	Ontwerp- begroting 2002
raming in EUR 1mln	32,3	37,5	34,3	34,9
aantal fte	3 937	3 877	3 945	3 992
huisvestingsuitgaven per fte (in EUR 1)	8 195	9 679	8 696	8 750

De huisvestingsuitgaven zijn te verdelen in huren, technisch beheer van gebouwen en installaties, en overige huisvestingskosten. Onder overige

huisvestingskosten wordt verstaan energiekosten, schoonmaak en klein onderhoud. Het prestatiegegeven geeft weer welke kosten voor het gehele ministerie per fte verbonden zijn aan huisvesting.

Interne Milieuzorg VROM

In 2002 zal VROM het project «Certificering milieuzorgsysteem VROM» afronden. Daartoe heeft VROM in 2001 een milieuzorgsysteem volgens de ISO14001-norm geïntroduceerd voor de facilitaire processen. In 2002 volgt de implementatie voor de beleidsprocessen.

Energiebesparing binnen VROM (Verbeterd Energie Prestatieprogramma)

VROM gaat uit van een totale besparing van 5% tot en met 2006 t.o.v. het verbruik over het jaar 2000.

15.4. Budgettaire gevolgen

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:	210 464	223 931	156 471	150 297	150 517	152 419	152 083
Uitgaven:	234 940	237 471	158 888	151 367	150 604	152 459	152 125
Programma	15 738	15 195	11 802	11 893	12 593	12 702	12 702
Advisering Bestuursrechtspraak	4 752	4 478	4 630	4 630	4 630	4 645	4 645
Stichting Advisering Bestuursrechtspraak	4 752	4 478	4 630	4 630	4 630	4 645	4 645
VROM-brede voorlichting	9 204	8 909	3 790	3 200	3 200	3 376	3 376
Communicatie-instrumenten	9 204	8 909	3 790	3 200	3 200	3 376	3 376
Vastgoedinformatievoorziening	642	642	740	655	428	436	436
Coördinatie Geo informatie	188	188	273	188	188	191	191
RAVI	227	227	240	240	240	245	245
Overige instrumenten	227	227	227	227			
Onverdeeld programma	1 140	1 166	2 642	3 407	4 335	4 245	4 245
Onverdeeld Rgd			1 390	2 536	3 443	3 538	3 538
Bijdrage Loket bouwen en wonen	440	621	381				
Overige instrumenten			404	404	424	424	424
Onderzoek	700	545	467	467	467	283	283
Apparaat	219 202	222 276	147 085	139 474	138 011	139 757	139 423
Departementsleiding, control, expertdiensten en staf	134 173	130 636	70 263	65 949	65 799	65 373	65 373
Gemeenschappelijke voorzieningen	78 106	84 218	67 766	65 633	64 936	67 107	66 773
Postactieven	6 923	7 422	9 056	7 892	7 276	7 276	7 276
Ontvangsten:	31 306	26 582	18 654	18 625	18 492	18 492	18 492

In de jaren 2000 en 2001 zijn de uitgaven van de VROM-Raad, voorlichting, DJZ en Recherchezaken, niet verdeeld naar de beleidsartikelen, maar opgenomen onder staf en apparaat CS.

15.5. Budgetflexibiliteit

Bedragen in EUR1000

	2002	2003	2004	2005	2006
Uitgaven totaal artikel	158 888	151 367	150 604	152 459	152 125
Uitgaven voor reeds aangegane verplichtingen t/m 2001	144 394	137 774	136 093	137 937	137 937
A. In % van totale uitgaven	91%	91%	90%	90%	91%
Uitgaven voor nog aan te gane verplichtingen m.i.v. 2002	14 493	13 593	14 511	14 522	14 188
B. In % van totale uitgaven	9%	9%	10%	10%	9%

Omdat de apparaatskosten op dit artikel betrekking hebben op harde (contractuele) verplichtingen, is de budgetflexibiliteit binnen artikel 15 met nog geen 10% zeer beperkt. De harde verplichtingen – grofweg 90% – betreffen onder andere de personele uitgaven, huren en onderhoud van panden en lopende exploitatie-uitgaven voor automatisering en overige voorzieningen, kortom uitgaven om de *going concern* en het voorzieningen-niveau op peil te houden.

Van de uitgaven materieel en automatisering kan ongeveer 25% als flexibel worden beschouwd. Het gaat hier meest om investeringsuitgaven voor de centrale infrastructuur of het onderhoud aan gebouwen waar nog een beleidsbeslissing aan ten grondslag ligt.

Artikel 16. Nominaal en onvoorzien

16.1. Algemene beleidsdoelstelling

Dit artikel is een administratief artikel. Dit betekent dat er geen uitgaven ten laste van dit artikel worden gedaan. Vanuit dit artikel mogen alleen overboekingen naar de overige beleidsartikelen plaatsvinden. Als posten worden hierop opgenomen: Loonbijstelling, Prijsbijstelling, Onvoorzien en Nog nader te verdelen.

Loonbijstelling

Het betreft de loonbijstelling in het kader van algemene salarismaatregelen, incidentele loonontwikkeling en overige specifieke maatregelen op het gebied van arbeidsvoorwaarden en premies sociale zekerheid. Vanuit dit artikel wordt de loonbijstelling toegedeeld aan de relevante beleidsartikelen.

Prijsbijstelling

De uit de aanvullende post prijsbijstelling ontvangen bedragen worden op dit onderdeel geboekt en toegedeeld aan prijsgevoelige (onderdelen van) beleidsartikelen.

Onvoorzien

In de Comptabiliteitswet wordt de mogelijkheid geboden om een post op te nemen voor «Onvoorziene uitgaven».

Nog nader te verdelen

Op dit onderdeel worden posten geraamd zoals intensiveringen, taakstellingen enz., die in de begroting van VROM zullen worden verwerkt, maar waarvan de precieze verdeling over de beleidsartikelen nog niet bekend is.

16.2. Budgettaire gevolgen

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Verplichtingen:		10 353	- 7 257	1 785	5 854	4 096	4 096
Uitgaven:		10 353	- 7 257	1 785	5 854	4 096	4 096
Programma		10 353	- 7 257	1 785	5 854	4 096	4 096
Loonbijstelling		3 509					
Loonbijstelling		3 509					
Prijsbijstelling		5 900					
Prijsbijstelling		5 900					
Onvoorzien		2 643	1 818	1 785	5 854	4 096	4 096
Onvoorzien		2 643	1 818	1 785	5 854	4 096	4 096
Nog nader te verdelen		- 1 699	- 9 076				
Nog nader te verdelen		- 1 699	- 9 076				
Ontvangsten:							

3. Bedrijfsvoeringsprioriteiten

De bedrijfsvoering van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer is gericht op het doeltreffend, doelmatig en rechtmatig vaststellen, ontwikkelen en realiseren van de beleidsdoelstellingen. In de begroting komen de ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering aan de orde die óf cruciaal zijn voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen van het Ministerie van VROM óf zeer risicovol zijn. De bedrijfsvoeringsprioriteiten die van belang zijn voor één beleidsartikel zijn bij het betreffende beleidsartikel opgenomen, de artikel overstijgende prioriteiten komen in deze paragraaf aan de orde.

Als eerste komen een aantal VROM-brede ontwikkelingen (Voorzieningen t.b.v. directoraten-generaal overstijgende ontwikkelingen) aan bod die leiden tot aanpassing van de organisatie en/of werkwijze van VROM. Daarna komen de ontwikkelingsaanpassingen aan de orde die zich specifiek richten op onderdelen van VROM (Ontwikkelingsplan DG Ruimtelijke Ordening en DG Wonen) maar gevolgen hebben voor de overige VROM-onderdelen. Tot slot is er sprake van een aantal ontwikkelingen die om (bedrijfs)technische of andere redenen (ERP, VBTB, P&O, invoering Euro, Administratieve lasten) dienstoverstijgend zijn, maar niet in de hierboven genoemde context.

3.1. Voorzieningen t.b.v. directoraten-generaal overstijgende ontwikkelingen

Op verschillende ontwikkelingen dient VROM in te spelen; het toenevende belang van gezondheid en veiligheid, handhaving en inspectie, hogere eisen die door de burgers aan de overheid worden gesteld, verdere vervaging van de grenzen tussen de VROM-beleidsterreinen, de fasen van de levenscycli waarin de verschillende beleidsvelden zich bevinden en de grotere invloed van het aantal spelers in de beleidsvelden. Daarvoor zijn adequate acties ten aanzien van de organisatie en werkwijze van VROM nodig die de grenzen van de afzonderlijke onderdelen van VROM overstijgen. Als voorbeelden hiervan kunnen genoemd worden de coördinatie van het veiligheidsbeleid en het gebiedsgerichte beleid. Bindende samenwerking tussen de VROM-onderdelen, gericht op concrete resultaten, is nodig om aan deze politieke en maatschappelijke behoeften tegemoet te komen. De inhoud is hierbij leidend, maar het heeft ook gevolgen voor de manier waarop het ministerie is georganiseerd en functioneert. Ontwikkelingen bij de verschillende onderdelen van VROM en in de werkwijze en cultuur van VROM moeten dus worden gezien in bovenbeschreven context. Deze ontwikkelingen zullen in 2002 verder worden doorgezet of zullen in 2002 hun beslag krijgen.

Belangrijkste ontwikkelingen:

3.1.1. Vorming (project)directie inzake veiligheid

Naar aanleiding van het rapport van de commissie Oosting over de vuurwerkramp in Enschede, heeft het Kabinet besloten om de minister van VROM de verantwoordelijkheid toe te kennen voor de coördinatie van het externe veiligheidsbeleid. Om deze verantwoordelijkheid waar te kunnen maken en ten behoeve van de beleidscoördinatie en -integratie zowel binnen het ministerie van VROM, als tussen VROM en de andere departementen, andere overheden en bedrijfsleven, wordt binnen het ministerie van VROM een (project)directie voorbereid. Inmiddels is gestart

met de instelling van een task-force en een programmatische aanpak van lopende beleidsactiviteiten en de beleidsvernieuwing die met betrekking tot externe veiligheid in de 5^e Nota RO en recentelijk het NMP4 in gang is gezet. Gelet op het toegenomen politieke en maatschappelijke belang van dit beleidsterrein, wordt binnen het ministerie extra capaciteit en budget vrijgemaakt. Voor de begroting 2002 gaat het om inhuur van expertise voor de organisatieontwikkeling en om de groei van de coördinerende taken naast de bestaande en geïntensiveerde activiteiten op te vangen; pm.

3.1.2. Integratie met betrekking tot gebiedsgericht beleid

Grote delen van het VROM beleid moeten hun invulling en uitvoering krijgen op regionaal niveau. VROM staat meer dan ooit voor de in en door de regio gevraagde integratieslag van beleid en uitvoering. Het gaat daarbij om het vertalen van het nationale beleid naar de betreffende regio en het zorgen voor de uitvoering hiervan. Gelet op de verwevenheid van de terreinen is een VROM-brede afstemming en integratie van beleid in de richting van regio's noodzakelijk: meer één VROM-gezicht. Dit geldt niet alleen voor de beleidsuitvoering richting regio's maar ook omgekeerd dat regio's een duidelijk aanspreekpunt hebben binnen VROM voor hun ideeën en problemen bij de totstandkoming en uitvoering van beleid. Bij deze integratieslag van beleid en uitvoering gaat het van rijkszijde niet alleen om VROM-beleid maar ook om beleid van aanpalende departementen. VROM wil sterker dan nu het geval is daarin een coördinerende rol spelen. Het doel van deze VROM-brede aanpak is dan ook om te komen tot integrale, gebiedsgerichte beleidsafstemming en een gecoördineerde inzet van middelen en instrumenten samen met de betrokken (regionale) partners, opdat (rijks)beleid, – VROM-beleid in het algemeen en de Nota Wonen, het NMP4, en de 5e Nota Ro in het bijzonder – tot uitvoering komt.

Besloten is daarom tot verdergaande integratie binnen VROM met betrekking tot het gebiedsgerichte beleid. Om op korte termijn concrete stappen te zetten is medio 2001 besloten tot een programmastructuur Gebiedsgericht beleid onder aansturing van het DGRO. Deze programmastructuur wordt per 1 januari 2002 operationeel en zal in 2004 worden geëvalueerd.

3.1.3. Koppelingsarrangement

De integratie van de inspecties per 1 januari 2002 en daaraan verbonden scheiding tussen beleid en handhaving maken het noodzakelijk goede afspraken te maken over de wijze waarop beleid en handhaving met elkaar worden gekoppeld (het koppelingsarrangement). In dit kader worden de beleidsgerelateerde taken vanuit de huidige VROM-inspecties ingepast in de beleidsverantwoordelijke directoraten-generaal. De in 2001 vormgegeven organisatiestructuur zal per 1 januari 2002 van start gaan. Vanaf 2002 wordt aangesloten bij de meest recente visie op externe sturing, die in grote nota's zijn beschreven, en op het model van afstemming tussen en coördinatie van gebiedsgericht beleid.

3.1.4. Bijzondere aandacht ICT

Er zal bijzonder aandacht worden besteed aan de ICT. Met het oog hierop is in 2001 een bijzonder lid van de Bestuursraad aangetrokken met ICT in zijn portefeuille. Opdracht zal zijn om op korte termijn het beoogde niveau

te bepalen ten aanzien van het gebruik van ICT in beleid en bij beleidsontwikkeling, interactiviteit met de omgeving en de bedrijfsvoering. Doel is om uiterlijk in 2003 dit beoogde niveau te bereiken. Daartoe wordt een VROM-brede ICT-strategie opgesteld met daarvan afgeleid een concreet ICT-werkplan voor de komende jaren.

3.1.5. *Ontwikkeling Centrale Sector*

In 2001 is een traject gestart om te komen tot een Centrale Sector Nieuwe Stijl. Dit traject is gericht op een betere afstemming op de behoeften van de lijnorganisatie:

- een grotere transparantie van de dienstverlening voor de interne klanten;
- herkenbare (wederzijdse) toegevoegde waarde en op samenwerking gerichte attitude tussen lijn en staf;
- een vraaggestuurde manier van werken voor alle facilitaire diensten binnen de Centrale Sector.

In het veranderingsproces staan *de concrete werkprocessen* die tussen lijn en staf spelen centraal. Die afstemming verschilt per werksoort: control/toezicht, advies, facilitaire dienstverlening en uitvoering. Bij die afstemming wordt ook het functioneren van de decentrale stafeenheden (per dienst) betrokken.

Bij de inrichting van de werkprocessen nieuwe stijl wordt de koppeling met de missie, visie, strategie en besturingsfilosofie van VROM herkenbaar gelegd.

In 2002 zal de nieuwe werkwijze in alle werkprocessen worden doorgevoerd. Daarnaast zal in 2002 worden onderzocht of de huidige structuur van de samenstellende delen van de Centrale Sector VROM een goede voedingsbodem biedt voor de gewenste werkwijze. Op grond van dat onderzoek zullen zonodig aanpassingen in de organisatiestructuur worden aangebracht. De structuur wordt in dit proces gezien als niet meer dan één van de middelen om samenwerking te bevorderen en niet als eerste aangrijpingspunt voor het bereiken van een betere performance van de Centrale Sector.

3.1.6. *Cultuurverandering*

Omdat er op de gebieden van VROM nieuwe antwoorden nodig zijn op andere vragen (versterken uitvoeringsgerichtheid, vergroten beleidsgevoeligheid, meer aandacht voor handhaafbaarheid); het machts- en kokerdenken doorbroken moet worden (het geheel is meer dan de som der delen) besloot de Bestuursraad van VROM op 20-04-2001 een cultuurtraject te starten. Hiertoe wordt eerst een voorstel voor een kenschets van VROM-cultuur geformuleerd, mede aan de hand van recente onderzoeken en ervaringen bij verschillende VROM-onderdelen. Vervolgens wordt met behulp van professionele ondersteuning een cultuurtraject ingezet en worden alle VROM-mers betrokken en uitgenodigd voor discussie.

In 2001 worden de volgende producten opgeleverd:

1. Een gespreksronde langs de cultuurtrekkers van VROM.
2. Een gesprek over de cultuur met medewerkers, waarbij de uitkomsten van de Starters en de in de diensten vergaarde inzichten worden betrokken.

3. Een gesprek over cultuurkenmerken in de bestuursraad (BR), resulterend in een keuze en afspraken over doorvertaling naar werkvloer en monitoring.

De (vervolg)doelstellingen voor 2002 hangen af van de resultaten die in 2001 zijn bereikt. De producten die we gaan realiseren, hangen vervolgens weer af van de (vervolg)doelstellingen die we benoemen.

3.2. Het Ontwikkelingsplan DG Ruimtelijke Ordening

In de zomer van 2001 is het voorgenomen besluit «Ontwikkelingsplan van het DG Ruimtelijke Ordening» (DGRO voorheen RPD) vastgesteld en ter advisering aan de OR voorgelegd. In dit ontwikkelingsplan wordt de koers van het DGRO voor de periode 2002–2006 uitgezet. Doel is te komen tot een slagvaardig en krachtig opererende RPD die zorgt draagt voor de professionele ondersteuning van de bewindslieden op het vlak van beleidsvoorbereiding en beleidsformulering, versterkte doorwerking en uitvoering van beleid in de regio.

De aanleiding voor dit ontwikkelingsplan waren een viertal ontwikkelingen: de sturingsfilosofie van de Vijfde Nota, de organisatieaanpassingen als gevolg van de IVI-operatie en de oprichting van het Ruimtelijke Planbureau, de ontwikkelingen binnen VROM (zie paragraaf 1.3 met betrekking tot gebiedsgericht beleid) en tenslotte het huidige functioneren van de organisatie. In het ontwikkelingsplan is op basis van deze ontwikkelingen een nieuwe missie vastgesteld. Ook zijn er strategische keuzen gemaakt hoe deze missie moet worden verwezenlijkt. Het ontwikkelingsplan bevat een viertal voornemens tot organisatieontwikkeling. Deze voornemens hebben betrekking op: verbeterde strategische sturing, het versterken van de kerntaken, inpassing van de taakveranderingen op een structurele wijze in de organisatie en professionalisering en verzakelijking van de cultuur.

Om deze voornemens te realiseren is besloten tot: wijziging van de sturingsfilosofie van het DGRO en aanpassing van de topstructuur, een structuur aanpassing van de organisatie, het opzetten van een competentieontwikkelingsprogramma en kwalitatieve en kwantitatieve versterking op het personele vlak. De realisatie van de organisatieaanpassing zal eind 2001 beginnen en medio 2002 worden afgerond.

3.3. DG Wonen

In 2002 gaat het nieuwe Directoraat-Generaal Wonen van start, een voor de uitvoering van de Nota Mensen, wensen, wonen toegeruste organisatie. De aanpassing van de organisatiestructuur is reeds in 2001 voorbereid (organisatie- en formatierapporten, plaatsings- en implementatieplan), zodat vanaf 1 januari in de nieuwe structuur kan worden gewerkt, zonder verlies van productiviteit en met meer werkplezier. De reorganisatie betreft primair een aanpassing van de beleidskern ten behoeve van een adequate uitvoering van het beleidsprogramma van de Nota Mensen, wensen, wonen. Daarnaast is de reorganisatie nodig om de gevolgen van de samenvoeging van de VROM-inspecties, de modernisering van de secretariaten van de huurcommissies en de modernisering van de uitvoering van de huursubsidie (Eos) op te vangen. Deze wijzigingen werken ook door in de topstructuur. De kosten van de reorganisatie worden geraamd op in totaal EUR 1,8 mln., inclusief onder andere cursussen, herhuisvesting en automatiseringskosten.

3.4. VBTB

Dit is de eerste begroting die is opgezet volgens het VBTB-stramien. Dit betekent dat de eerste belangrijke stappen zijn gezet in het inzichtelijk maken van de maatschappelijke effecten die VROM op de verschillende beleidsterreinen nastreeft, de prestaties die VROM daarvoor moet leveren en de middelen die daarvoor nodig zijn. Het concretiseren van prestaties en effecten, het daarop sturen en systematisch over verantwoorden is een proces dat enkele jaren zal vergen.

In de toelichting bij de beleidsartikelen is aangegeven welke verbeteringen nog zullen plaats vinden in het concretiseren van prestaties en effecten. Een systematische analyse van de beschikbaarheid van gegevens over de realisatie van prestaties en effecten ten behoeve van het jaarverslag over 2002 vindt nog plaats. Op voorhand kan worden gesteld dat effectgegevens niet altijd tijdig beschikbaar zullen zijn.

Een voorbeeld hiervan zijn de gegevens die in de milieubalans staan, die in september wordt gepubliceerd. Tevens wordt nog onderzocht in hoeverre aanvullende maatregelen nodig zijn om voldoende betrouwbaarheid van beleidsinformatie in het jaarverslag te verzekeren.

Om beter te kunnen sturen wordt de interne planning en controlcyclus voor het jaar 2002 afgestemd op de (externe) begrotingscyclus. De verantwoordelijkheden binnen VROM worden helder belegd o.a. door jaarplanafspraken. Afspraken over de beheersing van de belangrijkste risico's zoals die in dit hoofdstuk aan de orde komen maken daar deel van uit. Op deze wijze wordt een goede basis gelegd voor de mededeling over de bedrijfsvoering in het jaarverslag over 2002.

3.5. ERP

VROM streeft naar een betere ondersteuning van de bedrijfsvoering door de invoering van uniforme bedrijfsvoeringsprocessen en ondersteunende ERP-programmatuur daarvoor, zodat geïntegreerde en transparante managementinformatie kan worden geleverd. Het huidige ERP-project omvat de processen uit het zogenaamde «basisscenario»: administratie van begroting en budget, grootboek, materiële vaste activa, voorraad, inkoop, verkoop, debiteuren, crediteuren, kas/bank/giro en projecten. In de toekomst kunnen ook andere ERP-modules worden ingezet voor de overige bedrijfsvoeringsprocessen. De opdracht aan de ERP-projectorganisatie is te zorgen voor uniforme processen en een ondersteuning daarvan door middel van een ERP-systeem. De VROM-brede implementatie van het van het basisscenario is voorzien in 2003, afhankelijk van de «go/no-go-beslissing» in het najaar van 2001.

In 2002 zullen hiervoor in hoofdlijnen de volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- het VROM-breed inrichten van het ERP-pakket;
- de aanpassing van de technische infrastructuur;
- de inrichting van de beheerorganisatie.

3.6. P&O-beleid

Doelstelling: Het in 2001 vastgestelde strategisch P&O-beleid VROM 2001 t/m 2003 (met de navolgende thema's) beoogt op grond van (toekomstige) in- en externe ontwikkelingen een samenhangende visie en koers voor de komende paar jaar op hoofdlijnen neer te zetten.

Thema organisatie-ontwikkeling

Als gevolg van in- en externe ontwikkelingen dient voor de VROM-organisatie ook een gepast antwoord (organisatieontwikkeling) te worden gevonden met steeds opnieuw een afweging omtrent een passende combinatie van mensen en middelen (organisatie). De structuur dient altijd in samenhang met de cultuur te veranderen, waarbij de cultuur als bindmiddel moet fungeren om een structuurwijziging een succes te laten worden.

Hierbij horen onder meer de volgende ambities:

- ultimo 2002: 75% van de VROM-functies ondergebracht binnen de maximaal 100 standaardfuncties waarin competenties zijn opgenomen;
- vanaf 2002: infrastructuur (ICT, organische voorzieningen en opleidingen) aanwezig om processen kennismanagement en competenties te ondersteunen.

Thema managementontwikkeling

De primaire taak van het management is een stimulerende, coachende en voorwaarden scheppende rol naar de medewerkers te vervullen. Bij dit thema behorende ambities zijn onder meer:

- In 2002: streven naar deelname 30 high potentials (waarvan tenminste 40% vrouwen) aan het managementontwikkelingsprogramma.

Thema personeelsontwikkeling

Om te voorzien in een optimale personeelsbezetting heeft VROM voor 2002 de volgende ambitie:

- het personeelsinstrumentarium is doorgelicht/aangepast op competentie management.

Thema arbeidsmarkt

Om te voorzien in een optimaal samengesteld personeelsbestand (het juiste personeel op de juiste plaats) dient VROM zich te richten op het binnenhalen of vasthouden van benodigde vakinhoudelijke kennis (en andere competenties) en op (begeleide) uitstroom van medewerkers. Bij dit thema behorende ambities voor 2002 zijn onder meer:

- het tijdig begeleiden van de uitstroom van medewerkers die elders hun loopbaan willen voortzetten;
- hanteren van arbeidsvoorwaarden en creëren van arbeidsomstandigheden die aantrekkelijk zijn voor (potentiële) medewerkers.

3.7. Invoering euro

Op 1 januari 2002 wordt de euro ingevoerd als betaal- en rekeneenheid bij de Rijksoverheid. Om de invoering van de euro tijdig en efficiënt te laten verlopen is door VROM in de afgelopen jaren veel inspanning verricht. Deze zullen moeten leiden tot een soepele overgang van VROM naar de euro. Hiertoe zullen rond de jaarwisseling 2001/2002 veel systemen worden geconverteerd, aangepaste wet- en regelgeving van kracht worden en delen van de bedrijfsvoering (handboeken, richtlijnen, werkinstructies, automaten, printers e.d.) worden vervangen.

Bij de Individuele Huursubsidie is sprake van een bijzondere situatie. De berekening van de huursubsidie wordt gedurende het tijdvak 1 juli 2001 tot 1 juli 2002 in guldens uitgevoerd en vanaf 1 juli 2002 in euro's. Wel geschiedt de uitbetaling en luiden de rechtsmiddelen vanaf 1-1-2002 in euro's. Er wordt dus gekozen voor toepassing van de hoofdregel

(technische omzetting), maar op een ander tijdstip (opgenomen in de Beleidsbrief, 1999–2000 TK 27 042, nr. 1).

Om dit te ondersteunen is een schil om het bestaande systeem gebouwd. Deze schil zal vanaf 1 januari tot 1 juli 2002 zorgen dat alle uitvoer uit het systeem (betalingen, vorderingen, beschikkingen e.d.) in euro luidt. Vanaf 1 juli zal een volledig aan de euro aangepast Huursubsidiesysteem de uitvoering ondersteunen. Dit aangepaste systeem zal in 2001, en een gedeelte van 2002, worden gerealiseerd en in 2002 worden getest en geïmplementeerd.

3.8. Terugdringen administratieve lasten

In 2002 zal voor het derde opeenvolgende jaar aan het terugdringen van administratieve lasten voor bedrijven voortvloeiend uit wet- en regelgeving bijzondere aandacht worden gegeven.

Dat vloeit voort uit het kabinetsbesluit daartoe naar aanleiding van het eindrapport van de Commissie Administratieve Lasten.

Binnen VROM wordt de inventarisatie van de administratieve lasten als gevolg van milieuregelgeving in 2001 goeddeels afgerond. Binnen dat beleidsdomein zal het accent bij het terugdringen van de administratieve lasten in 2002 dan ook komen te liggen op:

- in geval van nieuwe wet- en regelgeving dan wel herziening van wet- en regelgeving nadrukkelijk in beeld brengen van de administratieve lasten en het zoeken naar reductiemogelijkheden;
- eventueel herzien van wet- en regelgeving naar aanleiding van in nulmetingen vastgestelde vermijdbare administratieve lasten;
- nieuwe initiatieven voortvloeiend uit een aantal nog te verrichten onderzoeken en evaluaties van (voornemens tot) wetgeving, zoals de Discussienota Wet Milieubeheer, de Waterleidingwet, het Waterleidingbesluit en de Kernenergiewet.

Binnen het beleidsdomein van het wonen zullen in 2002:

- wetswijzigingen worden voorbereid naar aanleiding van de in het najaar van 2001 te verschijnen toekomstvisie op de bouwregelgeving van het Overleg Platform Bouw. Het vereenvoudigen van regelgeving en het terugdringen van administratieve lasten krijgen daarbij de aandacht;
- er zal een onderzoek worden verricht o.a. naar de gevolgen voor de omvang van administratieve lasten van het vervallen van het huurmatigingsbeleid. Mogelijk kunnen voorstellen tot matiging van de administratieve lasten worden geformuleerd op grond van de evaluatie van de Wet op het overleg huurders verhuurders die eind 2001 plaats zal vinden.

In 2002 zal een vervolg worden gegeven aan het project Overheidsformulieren-on-line zoals dat in het Actieprogramma administratieve lasten VROM 2001 staat omschreven. Daarnaast zal naar verdere mogelijkheden tot toepassing van ICT-opties worden gezocht ter reductie van administratieve lasten.

4. Toelichting bij de agentschapsbegroting

4.1. Algemene inleiding

De agentschapsbegroting, die hierna wordt toegelicht, omvat zowel de activiteiten die vallen onder de huur-verhuurrelatie tussen de departementen en de Rijksgebouwendienst, als de activiteiten voor onderdelen van het Rijk die in 2002 (nog) niet binnen de huur-verhuurrelatie vallen. Hiertoe behoren de Hoge Colleges van Staat, het Koninklijk Huis en Algemene Zaken. Voor deze gebruikers worden middelen via een bijdrage van het moederdepartement VROM aan de agentschapsbegroting toegevoegd. Voorzover de Rgd activiteiten voor derden verricht, maken ook deze deel uit van de agentschapsbegroting. Het invoeren van het nieuwe stelsel heeft vanaf de implementatie per 1 januari 1999 veel tijd en energie gevraagd, maar in 2002 zullen de aanloopp problemen achter de rug zijn en worden de voordelen van het nieuwe stelsel goed zichtbaar.

Het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel biedt de mogelijkheid flexibel in te spelen op veranderingen in de huisvestingwensen van de gebruikers van de rijkshuisvesting. De omvang van de te realiseren huisvestingsprojecten is omvangrijk met totale investeringen van ca. EUR 363 mln per jaar, waarvan ca. eenderde voor renovatieprojecten van bestaande huisvesting en ca. tweederde voor nieuwbouwprojecten. Zo wordt in 2002:

- de renovatie van het Rijksmuseum voorbereid: een project van in totaal EUR 202 miljoen;
- de huisvesting van de Belastingdienst aangepast aan de nieuwe organisatie (van ca 130 naar ca 25 organisatorische eenheden). In de meerjarenperiode van de begroting worden enige honderden miljoenen euro's aan diverse projecten besteed die met de nieuwe organisatie te maken heeft waaronder het Belastingdienst Automatiserings Centrum te Apeldoorn, waarvoor zo'n EUR 45 mln aan functionele aanpassingen worden gerealiseerd.

Veel rijksbeleid en -ambities kunnen via de rijkshuisvesting in praktijk worden gebracht. Deze voorbeeldfunctie krijgt steeds meer toepassing. Vrijwel tegelijk met de begroting 2002 zal een beleidsbrief Monumenten en rijkshuisvesting aan de Tweede Kamer worden gezonden. Deze gaat in op het in stand houden en – passend – in gebruik houden van de ruim 1 mln m² aan monumenten in beheer bij de Rijksgebouwendienst en op het beter benutten van de bij de Rijksgebouwendienst aanwezige expertise op het gebied van monumenten.

In 2002 zullen bij diverse ministeriekernen en op het Binnenhof zonnepanelen worden geplaatst. Daarmee wordt tegemoet gekomen aan de wens¹ van de Tweede Kamer.

In de Nota *Ontwerpen aan Nederland* worden negen Grote Projecten voorgesteld als voorbeeldprojecten voor het nationale architectuurbeleid: twee daarvan betreffen rijkshuisvesting (het Rijksmuseum te Amsterdam en de huisvesting van de Rijksdiensten voor respectievelijk de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort).

De staatssecretaris van VROM heeft, na overleg met het ministerie van Financiën, besloten om een voorstel te ontwikkelen tot het onderbrengen van de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken in het huurder-verhuurdermodel van het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel. De bedoeling is dat de voorbereidingen zo worden uitgevoerd dat de situatie per 1 januari 2003 kan ingaan.

¹ Motie Augusteijn-Esser, Crone, Klein Molenkamp (Handelingen II 1997–1998, 25 600, nr. 26) en motie De Graaf, Melkert, Rosenmüller, Schutte, Van der Vlies, Van Dijke (Handelingen II 1999–2000, 26 800, nr. 23).

Evaluatie stelsel Rijkshuisvesting

Bij de instelling van het agentschap Rgd is besloten om na 5 jaar, dus in 2004, een evaluatie uit te voeren ten einde te bezien of de inrichting en vormgeving van het nieuwe stelsel voldoen aan de verwachtingen. De evaluatie zal zich richten op de volgende vier punten:

- de ontwikkeling van huisvestingskosten van het Rijk.
Het gaat hierbij om de vraag in welke mate de overheveling van de huisvestingsbudgetten per 1999 naar de departementen heeft geleid tot een verbetering van de besluitvormingsproces over de huisvestingsbudgetten. Tevens is aan de orde de mate waarin hiervan in de praktijk voor alle betrokken partijen een prikkel uitgaat om doelmatiger te opereren en of dit ook daadwerkelijk het geval is;
- marktanalooq werken in relatie tot zelfvoorziening in de rijkshuisvesting. De vraag die hier speelt is in welke mate het nieuwe huisvestingsstelsel een prikkel bevat om een marktanalooqe prijs-kwaliteitsverhouding te realiseren. Expliciet zal aandacht worden gegeven aan de zogeheten «gedwongen winkelnering» waarbij de voor- en nadelen van het systeem van zelfvoorziening in de rijkshuisvesting zullen worden belicht;
- de bijdrage aan het rijksbeleid. Hier luidt de vraag in welke mate met rijkshuisvesting in het nieuwe huisvestingsstelsel wordt bijgedragen aan de doelstellingen van rijksbeleid door de Rgd en door de departementen (o.a. monumenten, milieubelasting, duurzaam bouwen, ruimtelijke ordening, mobiliteitsbeheersing, energiebesparing, architectuur en beeldende kunst) en welke belemmeringen daarbij eventueel worden ervaren;
- samenwerking binnen het rijkshuisvestingsstelsel. Bij dit thema gaat het om de mate waarin de departementen de nieuwe rol in het rijkshuisvestingsstelsel adequaat (kunnen) invullen, de mate waarin de veronderstelde positieve kanten van de financiële vernieuwing (baten-lastenstelsel met leenfaciliteit) tot uiting komen, en de mate waarin de Rgd erin slaagt de huisvesting en het beheer ervan naar tevredenheid te leveren.

De agentschapsbegroting wordt toegelicht per hoofddoelstelling van de Rgd. De hoofddoelstellingen zijn:

- het leveren van adequate huisvesting met tevreden klanten. Deze doelstelling wordt toegelicht in hoofdstuk 4.2;
- de baten en lasten dienen over een langere periode bezien in evenwicht te zijn. Deze doelstelling wordt behandeld in hoofdstuk 4.3;
- het leveren van toegevoegde waarde als overheidsdienst (onder andere het verstandig beheer en behoud van monumenten, de realisatie van schaalvoordelen, risicobeheersing, innoverend vermogen en bijdrage aan rijksbeleid). Deze doelstelling wordt toegelicht in hoofdstuk 4.4.

Naast bovenstaande doelstellingen geldt als randvoorwaarde een goed functionerende Rgd. Dit wordt toegelicht in hoofdstuk 4.5. De financiële informatie is opgenomen in hoofdstuk 4.6.

4.2. Adequate Huisvesting

4.2.1. Algemene doelstelling

De Rijksgebouwendienst draagt zorg voor het adequaat huisvesten van de rijksoverheid in brede zin en het formuleren en evalueren van het

rijkshuisvestingsbeleid. Het bijdragen aan een effectief functioneren van het overheidsapparaat als geheel door middel van adequate huisvesting staat daarbij voorop.

De Rgd verzorgt de huisvesting voor de volgende klanten:

Vastgoedportefeuille per 31-12-2000

	1000 m ² bvo	in %
<i>Categorieën binnen de huur-/verhuursystematiek:</i>		
Buitenlandse Zaken	85	1,4%
Justitie	2 089	33,6%
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	223	3,6%
Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	609	9,8%
Financiën	1 071	17,2%
Defensie	85	1,4%
VROM	158	2,5%
Verkeer en Waterstaat	431	6,9%
Economische Zaken	188	3,0%
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	203	3,3%
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	85	1,4%
Volksgesondheid, Welzijn en Sport	242	3,9%
Leegstand binnen huur-/verhuursystematiek	128	2,1%
Niet-rijksdiensten	261	4,2%
<i>Subtotaal huur-verhuursystematiek</i>	<i>5 858</i>	<i>94,3%</i>
<i>Categorieën waarvoor de huur-/verhuursystematiek niet geldt:</i>		
Huis der Koningin	91	1,5%
Hoge Colleges van Staat	158	2,5%
Algemene Zaken	16	0,3%
Monumenten met erfgoedfunctie	57	0,9%
Leegstand buiten de huur-/verhuursystematiek	30	0,5%
<i>Subtotaal categorieën buiten de huur-/verhuursystematiek</i>	<i>352</i>	<i>5,7%</i>
Totaal	6 210	100,0%

De verdeling van de totale voorraad over kantoren en specifiek gebruik, eigendom en huur respectievelijk monumenten en niet-monumenten is in de volgende tabel aangegeven.

Vastgoedportefeuille Rijksgebouwendienst per 31 december 2000

	Oppervlakte in 1000 m ² bvo	in %
Kantoren	3 952	63,6%
Specifiek gebruik	2 258	36,4%
Totaal Rgd	6 210	100,0%
Eigendom	3 850	62,0%
Huur	2 360	38,0%
Totaal Rgd	6 210	100,0%
Niet-monumenten	4 940	79,5%
Monumenten	1 270	20,5%
Totaal Rgd	6 210	100,0%

4.2.2. De operationele doelstelling

De Rijksgebouwendienst levert huisvesting die optimaal aansluit bij het primaire proces van de klant. De producten en diensten die de Rgd levert zijn onderverdeeld in vier hoofdgroepen:

1. beheer, gericht op het in stand houden en garanderen van het gebruik van de huisvesting. De activiteiten die hiermee samenhangen vloeien voort uit de verantwoordelijkheid die de Rgd heeft als eigenaar en beheerder van de gebouwen;
2. huisvestingsprojecten, gericht op het realiseren van een huisvestingsoplossing voor de klant. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om het realiseren van een nieuw gebouw of om renovatie van een bestaand gebouw. De klant betaalt hiervoor een gebruikersvergoeding op basis van een gebruiksovereenkomst met de Rgd, tenzij het om input-gefinancierde huisvesting gaat;
3. services, gericht op huisvestingsgerelateerde werkzaamheden die tot de taak van de klant behoren en die de Rgd op verzoek van de klant uitvoert. Hieronder valt ook facility-management;
4. advisering aan de klant over het gebruik van de huisvesting zonder dat er een directe relatie is met beheer of een concreet huisvestingsproject;

De Rgd streeft naar tevreden klanten door kwaliteit te leveren. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de functionele kwaliteit, de belevingskwaliteit, de toekomstwaarde, gezondheidsrisico's, en een scherpe kosten-kwaliteitsverhouding. Hierna worden deze begrippen nader uitgewerkt.

Functionele kwaliteit en belevingskwaliteit

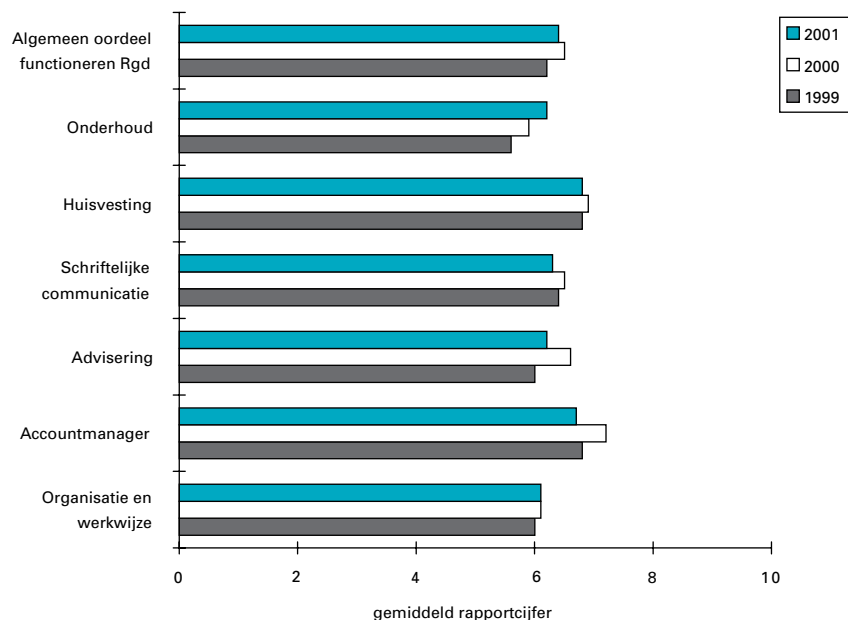
Klanttevredenheid

Om te bepalen of de Rijksgebouwendienst huisvesting levert die optimaal aansluit bij het primaire proces van de klant en een goede functionele en belevingskwaliteit heeft, is de mate van tevredenheid van de klant een graadmeter. Deze geeft de geschiktheid van de huisvesting voor de klant aan.

Om de mate van tevredenheid te meten heeft de Rijksgebouwendienst de klanttevredenheids-monitor ontwikkeld. Daarmee wordt de tevredenheid gemeten op basis van de volgende indicatoren: de Rijksgebouwendienst in het algemeen, de huisvesting, de wijze van onderhoud van de gebouwen, waaronder de afhandeling van storingen, de inhoud van de adviezen, de wijze van communicatie met contactpersonen van de Rijksgebouwendienst en de informatievoorziening door de Rijksgebouwendienst. De meting vindt jaarlijks plaats. Op basis van de uitkomsten van de meting worden gericht verbeteracties in gang gezet. In 2001 en 2002 worden bijvoorbeeld een informatiecampagne over de Regeling Taakverdeling Beheer gehouden en worden de procedures rond nazorg van projecten verbeterd. De resultaten van de jaarlijkse klanttevredenheids-monitor zullen een onderdeel vormen van de evaluatie van de stelselwijziging in 2004.

Inmiddels is de klanttevredenheidsmonitor voor de derde keer uitgevoerd. In onderstaande tabel zijn de belangrijkste resultaten vanaf de nulmeting (1999) weergegeven. In totaal stijgt de klanttevredenheid tussen 1999 en 2001 van 6,2 tot 6,4. Ten opzichte van 2000 is dit oordeel iets gedaald. Deze kleine wijziging valt binnen de nauwkeurigheidsmarges van de steekproef zodat hieraan geen conclusies kunnen worden verbonden.

Rechtstreeks gevraagd is een ruime meerderheid van de klanten tevreden over de Rgd: 85% geeft een voldoende (6 of hoger). Op basis van de resultaten van de meting is de ambitie in de begroting 2001 geformuleerd als het verhogen van de klanttevredenheid naar een gemiddeld cijfer van 7,5 in 2004.

Voor de huisvesting als zodanig is de onderhoudstoestand van groot belang. Naast de klanttevredenheidsmeting waarmee de gebruikers hun – subjectieve – oordeel geven over de onderhoudssituatie van hun huisvesting (inclusief de storingsafhandeling), wordt met de twee volgende instrumenten getracht een meer objectief inzicht te geven, te weten de onderhoudsvoorraad en de storingsindicator.

Onderhoudsvoorraad.

De onderhoudsvoorraad groeit jaarlijks aan als gevolg van slijtage en veroudering en neemt weer af tengevolge van onderhoudswerkzaamheden, afstoot van oude panden en renovatie. Een onderhoudsvoorraad ter grootte van circa Eur 113 mln sluit aan bij een efficiënt bedrijfsproces van de Rgd. Deze omvang wordt naar verwachting in 2002 bereikt. Dit bedrag komt overeen met 3 maal de jaarlijkse planmatige onderhoudsuitgaven en sluit tevens aan op de cyclus van de onderhoudsinspecties. Door de onderhoudsvoorraad op dit niveau te houden is er voldoende ruimte om de werkzaamheden in overleg met de gebruikers te plannen, voor te bereiden en uit te voeren. Door het aanhouden van een onderhoudsvoorraad van deze omvang kunnen diverse onderhoudsactiviteiten gecombineerd worden. Hierdoor kunnen grotere opdrachten aan aannemers en installateurs worden gegeven en is een scherpere aanbesteding mogelijk.

Voorraad planmatig onderhoud totale voorraad per 1 januari 2001

Bedragen in Eur 1000

										Totaal	Totaal	Totaal
Aspect/prioriteit	9	8	7	6	5	4	3	2	1	2001	2000	1999
1 veiligheid/gezondheid							5 783	1 807	1 638	9 228	10 590	12 997
2 cultuur												
historische waarde						11 619	3 411	2 387		17 417	16 360	16 394
3 bedrijfsproces												
afnemer					8 376	4 740	24 521			37 637	39 077	43 560
4 Funct.bouwdelen/ installaties				13,61	29,95	702	506	14,52	57,6	1 323	1 136	1 869
5 esthetica/ belevings- waarde			3 948	2 293	9 046					15 287	19 153	19 966
6 financieel		147	1 595	1 485	4 249	4 147	8 971			20 594	22 245	22 311
7 technisch/funct. bouwdelen	18 526	3 662	9 082	28,59						31 298	32 388	30 002
Totaal per 1 januari 2001	18 526	3 809	14 626	3 820	21 700	21 207	43 191	4 209	1 695	132 784		
Totaal per 1 januari 2000	15 272	3 516	18 474	4 449	29 076	23 634	39 763	3 432	3 372		140 949	
Totaal per 1 januari 1999	13 524	3 178	18 249	5 029	29 460	24 277	43 765	7 511	2 107			147 100

De onderhoudsvoorraad is afgenomen tot EUR 132,8 mln ondanks het feit dat de onderhoudsuitgaven in 2000 achterbleven bij de verwachting doordat diverse grote renovatieprojecten vertraagden en daardoor ook het bijbehorende onderhoud. De verklaring hiervoor is dat ook afstoot van oude panden en het renovatieprogramma kunnen bijdragen aan vermindering van de onderhoudsvoorraad.

In de beleidsbrief Monumenten zal nader worden ingegaan op de onderhoudstoestand van monumenten. Hieronder is de onderhoudsvoorraad van monumenten per 1-1-2001. Deze voorraad maakt deel uit van de in de hierboven weergegeven matrix betreffende het onderhoud voor de totale voorraad.

Voorraad planmatig onderhoud monumenten per 1 januari 2001 (bedragen in EUR1000)

Aspectrioriteit	9	8	7	6	5	4	3	2	1	Totaal 2001
1 veiligheid/gezondheid							1 547	138	277	1 963
2 cultuur historische waarde							2 298	3 157	2 387	7 843
3 bedrijfsproces afnemer						2 582	2 676	4 395		9 654
4 funct. bouwdelen/installaties						22	173	44	42	282
5 esthetica/belevingswaarde			1 121	1 836	4 729					7 686
6 financieel		40	131	473	1 630	1 499	1 703			5 477
7 technisch/funct. Bouwdelen	2 094	997	2 662							5 754
Totaal per 1 januari 2001	2 094	1 037	3 914	2 309	8 964	6 646	10 848	2 525	319	38 658

Storingsindicator

Bij storingen is van belang hoe snel een storing kan worden opgelost en de mate waarin zich storingen voordoen.

Voor de afhandeling van storingen hanteert de Rgd als norm:

- binnen 4 uur voor spoedeisende storingen;
- binnen 24 uur voor «normale» storingen.

De doelstelling is om tenminste 95% van de storingen binnen deze normtijden af te handelen. In 2000 heeft de Rgd deze doelstelling gerealiseerd.

In 2001 ontwikkelt de Rgd een indicator voor de storingsgevoeligheid van gebouwdelen. Vanaf 2002 zullen op basis van de registratie van storingen de eerste conclusies kunnen worden getrokken over de storingsgevoeligheid van gebouwdelen.

Toekomstwaarde

In de operationele doelstelling wordt ook gesproken over het kwaliteitsaspect toekomstwaarde. Toekomstwaarde wil onder meer zeggen dat de gebouwen waarin de klant is gehuisvest, zo flexibel zijn dat kan worden ingespeeld op ontwikkelingen in de huisvestingsbehoefte van die klant en van andere potentiële gebruikers. Binnen het portefeuillemanagement is het aspect toekomstwaarde een belangrijk punt van aandacht. De verhuurbaarheid van gebouwen op langere termijn wordt bij investeringsbeslissingen door de Investeringsraad Rijksgebouwendienst bewaakt, conform de portefeuillespelregels.

Gezondheidsrisico's

Adequate huisvesting moet uiteraard ook «gezonde» huisvesting zijn. Voor wat betreft gezondheidsrisico's zijn de thema's asbest, legionella en brandveiligheid van belang.

Ten aanzien van legionella geldt dat alle rijkshuisvesting eind 2001 voldoet aan de terzake in 2000 in het Waterleidingbesluit aangescherpte eisen. Het asbestprogramma kent een looptijd van 22 jaar (gestart in 1999) waarna alle rijkshuisvesting asbest vrij zal zijn. In deze periode worden alle situaties met gezondheidsrisico's als eerste gesaneerd, overige asbestsituaties worden bij renovatie of groot onderhoud meegenomen.

Het niveau van brandveiligheid van een gebouw wordt reeds bepaald in het ontwerp. Immers in die fase worden beslissingen genomen over materiaaltoepassing, vorm, lay-out, toepassing van brandveiligheidsvoorzieningen (bijvoorbeeld sprinkler-installaties) en dergelijke. Anderszijds is het gebruik van het gebouw allesbepalend voor de mate van brandveiligheid in de gebruiksfase.

De Rgd geeft doorlopend veel aandacht aan het zorgdragen voor toepassing van, en onderhoud aan, adequate brandveiligheidsvoorzieningen. De gebruiker van een gebouw is verantwoordelijk voor de brandveiligheid in de gebruiksfase. De Rgd zal de klanten helpen hun verantwoordelijkheid waar te maken, zonder overigens deze verantwoordelijkheid over te willen nemen. De Rgd zal in dit kader onder andere een protocol opstellen voor de aanvraag van een gebruiksvergunning. Hiervan kan de individuele klant gebruik maken. Verder wordt ernaar gestreefd, in overleg met de Vereniging Nederlandse Gemeenten, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Nederlands instituut voor brandweer en rampenbestrijding harmonisatie aan te brengen in de gebruiksvergunning zelf. Daarnaast wordt onderzocht of, en zo ja, hoe en in welke mate de Rgd gebruikersactiviteiten in het kader van brandveiligheid als Service wil aanbieden aan de klanten.

Kosten-kwaliteitsverhouding

In de operationele doelstelling wordt gesproken over de scherpe kosten-kwaliteits-verhouding als uitdrukking van de kwaliteit die de Rijksgebouwendienst levert. Hierbij dient te worden aangetekend dat in het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel de klant de kwaliteit bepaalt en daar ook voor betaalt. Het is echter aan de Rijksgebouwendienst om – gegeven de kwaliteit die de klant wenst – deze te leveren tegen zo scherp mogelijk kosten.

Vanaf 2001 wordt door middel van een benchmark-onderzoek getracht meer inzicht te verkrijgen in de producten, hoe de kosten daarvan bij de Rgd zich verhouden tot de tarieven in de markt en wat de benodigde apparaatsopbouw is om deze producten te leveren. Het vergelijkbaar maken van de Rgd met de markt maakt het mogelijk helderheid en transparantie te bieden aan de klanten van de Rgd. De resultaten van het onderzoek zullen worden meegenomen in zowel de reorganisatie van de Rgd als in de evaluatie van het stelsel rijkshuisvesting in 2004.

De aanbesteding van nieuwe projecten zal de komende jaren speciale aandacht vragen. Recente ervaringen leren namelijk dat de aanbestedingen regelmatig ruim boven de ramingen uitkomen en – dreigen te – mislukken. De gespannen situatie op de bouwmarkt is hier mede debet aan. Deze ontwikkeling baart zorgen, zowel vanwege het kostenverhogende effect als vanwege de extra tijd die nodig is om alsnog tot acceptabele uitkomsten te komen. De Rgd probeert door middel van passende aanbestedingsvormen het aanbestedingsrisico mede te beheersen.

Groeiparaagraaf hoofddoelstelling adequate huisvesting

1. De registratie wordt aangepast waardoor het vanaf de verantwoording 2002 mogelijk wordt een onderscheid te maken tussen eigenaars- en gebruikersinstallaties.
2. Begroting 2003: doelstelling storingsafhandeling wordt zonnodig gedifferentieerd naar eigenaarsinstallaties en bedrijfsinstallaties van de gebruiker waarvoor de Rgd het onderhoud doet op basis van service-contracten.
3. Met ingang van de begroting 2003 zullen, waar nodig, concrete verbeteracties worden gepresenteerd naar aanleiding van de resultaten van de jaarlijkse klanttevredenheidsmonitor.
4. In 2001 wordt van start gegaan met het benchmark-onderzoek.
5. Na afronding van alle asbestinventarisaties (uiterlijk 2004) zal een indicator voor de voortgang van de asbestsaneringen worden gepresenteerd.

4.3. Baten en lasten in evenwicht

4.3.1. De beleidsdoelstelling

De Rijksgebouwendienst streeft naar een bedrijfsresultaat waarbij de baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. Of het evenwicht wordt bereikt is dan ook pas na langere periode te constateren.

4.3.2. Operationele doelstelling

Adequate huisvesting moet worden gerealiseerd met inachtneming van de doelstelling dat een bedrijfsresultaat moet worden bereikt waarbij de baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. Een goed inzicht in en beheersing van de bedrijfseconomische risico's en meerjarig vooruitkij-

ken zijn dan een vereiste. Met maatregelen die voortdurend het financieel beheer moeten verbeteren en de implementatie van het nieuwe financiële informatiesysteem wordt beoogd dat de administratie een tool of management wordt waarmee risico's kunnen worden beheerst. Dit wordt toegelicht in het hoofdstuk 4. Indicatoren voor bedrijfseconomische risico's zijn onder meer leegstand en de spreiding van de gebruikscontracten over de verschillende looptijden.

Leegstand

De Rijksgebouwendienst stuurt op het beheersen van de totale leegstandskosten (structurele en frictieleegstand) waarbij als operationele doelstelling geldt dat deze voor de totale voorraad, die deel uitmaakt van de huur-verhuur methodiek, maximaal 2% van de m² bvo bedraagt. Op 31 december 2000 bedroeg de leegstand 2,2% van het totale aantal m² bvo binnen het huur-verhuurstelsel.

Bij nieuwe contracten geldt een variabele opslag voor leegstand, waarvan de hoogte is gerelateerd aan de lengte van het contract. Hiermee is een prikkel geïntroduceerd om contracten af te sluiten met een langere looptijd, waarmee op termijn de leegstandsrisico's worden beperkt, zodat effectief kan worden gestuurd op lage leegstand.

De spreiding van de gebruikscontracten over de verschillende looptijden
Door de looptijd te volgen van de gebruikscontracten ontstaat een indicatie op welke termijn de Rgd meer dan normale bedrijfseconomische risico's loopt en of er sprake is van een trend. De onderstaande tabel biedt inzicht in het moment waarop een belangrijk deel van de contracten afloopt. Binnen een tijdshorizon van vijf jaar worden de restwaarde risico's van leegkomende, onverhuurbare panden ingeschat. Hiervoor wordt een voorziening gevormd waaruit mogelijke toekomstige boekwaardeverliezen bij afstoot kunnen worden gedekt.

Tabel Spreiding gebruikscontracten over looptijd
Spreiding gebruikscontracten over looptijd (eigendomspanden) ultimo 2000

contractduur	Jaar		Aantal		gebruiksvergoedingen		Bruto vloeroppervlak	
	vanaf 1-1-2001	afloop	contracten	%	EUR1000	%	m ² bvo	%
1 jaar	2001	39	3,7%	7 256	1,7%	65 064	1,7%	
2 jaar	2002	3	0,3%	7 133	1,7%	59 645	1,6%	
3 jaar	2003	92	8,8%	20 598	4,8%	215 883	5,6%	
4 jaar	2004	7	0,7%	584	0,1%	7 624	0,2%	
5,5 jaar	2006	285	27,1%	84 291	19,6%	834 936	21,7%	
6 jaar	2006	2	0,2%	2 181	0,5%	8 608	0,2%	
7 jaar	2007	1	0,1%	363	0,1%	4 282	0,1%	
8 jaar	2008	130	12,4%	19 388	4,5%	201 691	5,2%	
9 jaar	2009	5	0,5%	3 373	0,8%	19 348	0,5%	
12 jaar	2012	2	0,2%	3 883	0,9%	24 335	0,6%	
13 jaar	2013	385	36,6%	183 127	42,5%	1 657 017	43,0%	
14 jaar	2014	9	0,9%	8 928	2,1%	47 294	1,2%	
16 jaar	2016	1	0,1%	3 373	0,8%	19 622	0,5%	
18 jaar	2018	86	8,2%	79 824	18,5%	653 385	17,0%	
19 jaar	2019	4	0,4%	4 418	1,0%	25 086	0,7%	
22 jaar	2022	1	0,1%	1 787	0,4%	5 963	0,2%	
Totaal		1 052	100,0%	430 507	100,0%	3 849 783	100,0%	

Portefeuillemanagement

Een belangrijk instrument om baten en lasten in evenwicht te brengen en te houden is het portefeuillemanagement. Met portefeuillemanagement wordt de toekomstwaarde van de portefeuille in stand gehouden, de voorraad kostendekkend beheerd, en worden de risico's ten aanzien van onder meer leegstand, exploitatie en onderhoud beheerd. De Rijksgebouwendienst moet de gepleegde investeringen en onderhoudsgelden terugverdienen via de gebruiksvergoeding en/of de restwaarde van de portefeuille. Sinds 2000 functioneert de Investeringsraad Rijksgebouwendienst, waarin nieuwe investeringen worden getoetst aan portefeuillespelregels, met het oogmerk de risico's te beheersen.

Treasury

Treasury is een instrument om risico's van o.a. nieuwe projecten adequaat te beheersen en noodzakelijk voor een optimaal liquiditeiten- en vermogensbeheer. De belangrijkste regeling voor de treasury vormt de leenfaciliteit, waaruit de Rijksgebouwendienst nieuwe projecten kan financieren. De toekenning van de leenfaciliteit vindt in beginsel jaarlijks plaats in het Kabinet in het kader van de vaststelling van de Rijksbegroting en per kwartaal worden leningen vastgelegd in een leenconvenant. Via de gebruiksvergoedingen is de Rijksgebouwendienst vervolgens in staat om de bij Financiën verkregen lening af te lossen en daarover rente te betalen. Op basis van de afgesloten verhuurcontracten wordt een rente- en aflossingschema opgesteld.

Ontwikkeling agentschapsvermogen

Onderstaand overzicht biedt inzicht in de ontwikkeling van het agentschapsvermogen. De geprognoseerde mutaties bestaan jaarlijks uit het saldo van baten en lasten en de directe mutaties op het agentschapsvermogen. Directe mutaties kunnen betreffen een afdracht aan het moederdepartement, indien het maximaal toegestane agentschapsvermogen wordt overschreden, danwel een storting van het moederdepartement, indien het agentschapsvermogen te beperkt wordt geacht. Het saldo van baten en lasten wordt toegelicht in de meerjarige staat van baten en lasten. De directe mutaties van het agentschapsvermogen worden berekend door het agentschapsvermogen per ultimo boekjaar te vergelijken met het maximaal toegestane agentschapsvermogen. Het maximaal toegestane agentschapsvermogen bedraagt 5% van de gemiddelde omzet (van de afgelopen 3 jaar), waarbij de relevante omzet van de Rgd is gedefinieerd als de totale baten exclusief equalisatie, buitengewone baten en rentebaten. Op de afgedragen middelen kan de Rgd een beroep doen indien het agentschapsvermogen, ultimo een boekjaar, minder bedraagt dan EUR 13,6 mln.

Overzicht vermogensontwikkeling (in EUR1000)

Verplichtingen:		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Eigen vermogen per 1 januari		38 571	49 092	87 250	13 877	33 759	16 726	38 294	47 141
● Saldo van Baten en Lasten	+ /+	10 521	51 607	- 25 403	19 881	- 17 033	21 568	8 847	397
● Directe mutaties in het eigen vermogen:									
- uitkering aan moederdepartement	- /-		13 450	47 970	0	0	0	0	
- exploitatiebijdrage moederdepartement	+ /+								
- overige mutaties	+ /+								
Eigen vermogen per 31 december		49 092	87 250	13 877	33 759	16 726	38 294	47 141	47 538

Groei-paragraaf hoofddoelstelling baten en lasten in evenwicht

1. Begroting 2005: in het kader van de evaluatie van het stelsel per 2004 zullen de interne portefeuillespelregels worden geëvalueerd. Toetsing van de voorraadmutaties vanaf 1-1-1999 aan de doelstellingen van de stelselwijziging.
2. Begroting 2003: behalve op leegstandspercentage ook op leegstandskosten sturen. Verbetering van de interne kaderstelling en informatievoorziening met betrekking tot de leegstandskosten.
3. Begroting 2005: evaluatie tarieven en opslagen, waarbij een vergelijking wordt gemaakt met de aannames die bij de stelselwijziging zijn gehanteerd en zonodig tot tariefsaanpassing kan worden overgegaan.

4.4. Toegevoegde waarde

4.4.1. De beleidsdoelstelling

De Rgd wil met de rijkshuisvesting en via brede inzet van kennis en expertise toegevoegde waarde leveren.

Met de rijkshuisvesting kan worden bijgedragen aan de realisatie van rijksbeleid en kan invulling worden gegeven aan de voorbeeldfunctie van het rijk op onder meer het gebied van duurzaam bouwen en aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit van stedelijke gebieden. De brede inzet van kennis en expertise komt onder meer tot uitdrukking in de coördinatie van het bouwbeleid en architectuurbeleid dat zich verder uitstrekt dan alleen rijksgebouwen.

Cruciaal voor succes bij iedere opgave zijn de integrale aanpak van het totstandkomingsproces en het zich bewust zijn van potenties en ambities van zowel opdrachtgever als gebruiker, gesteund door een goede communicatie tussen de Rijksgebouwendienst en de departementen, maar ook met lokale overheden en andere betrokkenen.

4.4.2. De operationele doelstellingen

De hoofddoelstelling Toegevoegde waarde is in hoge mate complementair aan de VROM-artikelen 3 «Duurzame woningen en gebouwen» en 6 «Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden». De instrumenten Coördinatie van het bouwbeleid, Duurzaam bouwen utiliteitssector en Energiebesparing rijkshuisvesting zijn beschreven bij artikel 3. De instrumenten beheer monumenten en architectuurbeleid zijn uitgewerkt bij artikel 6.

Beheer rijksmonumenten en architectuurbeleid

Met rijkshuisvesting wordt mede invulling gegeven aan de ruimtelijke kwaliteit van gebieden waarin monumenten zich bevinden en aan het tot stand brengen van architectonische kwaliteit. Nieuwbouw of renovatie van rijkshuisvesting in een stedelijk gebied kan dienen als katalysator voor de ontwikkeling van dat gebied. Waar mogelijk zal dan ook worden aangesloten bij lokale initiatieven. In het bijzonder geldt dit voor de ontwikkelingsprogramma's die in het kader van de stedelijke vernieuwing worden opgesteld.

De Rgd draagt zorg voor de instandhouding van de 62 monumenten met een primaire erfgoedfunctie, en van de 222 (rijks-)monumenten met een primaire (rijks-)huisvestingsfunctie. De kosten hiervan worden gedekt door het programma Monumenten met Erfgoedfunctie (MEF) en uit de

regeerakkoordimpuls voor vitaliteit steden, onderdeel monumentenzorg. In de beleidsbrief Monumenten wordt nader ingegaan op het monumentenbeleid.

Garanderen kwaliteit gebouwen

Duurzaam bouwen Rijkshuisvesting

De Rgd adviseert in elk huisvestingsproject aan zijn klant om duurzaam te huisvesten (plusniveau Nationaal Register). Het instrumentarium is daartoe ontwikkeld middels een zogeheten milieu-index in het Nationaal Register. Daarnaast zal de Rgd in daarvoor geschikte situaties adviseren om uit te komen op nationaal topniveau. Om de drempel voor de ambitieuzere projecten te verkleinen, zal samen met marktpartijen worden gewerkt aan instrumentarium waarmee de totale milieukwaliteit van een huisvestingsproject is te kwantificeren op een wijze waardoor vanaf de initiatieffase van een project maximale duidelijkheid is over zowel de milieukwaliteit als de kostenconsequenties.

Toegankelijkheid Rijkshuisvesting

Nieuwe, door de rijksoverheid ontwikkelde gebouwen zijn bij oplevering in principe integraal toegankelijk, dat wil zeggen dat gebouwen bereikbaar en bruikbaar zijn voor iedereen, gehandicapt of niet. Hetzelfde geldt voor grote renovaties. Een uitzondering op dit principe vormen de gebouwen waar naar aard of karakter integrale toegankelijkheid minder voor de hand ligt, bijvoorbeeld in verband met onverantwoorde aantasting van de monumentenaspecten. De norm voor deze gebouwen is dus 100% integrale toegankelijkheid, tenzij.

In de bestaande rijksgebouwen, waar een grote renovatie vooralsnog niet aan de orde is, moet van geval tot geval een oplossing worden gevonden voor acute toegankelijkheidsknelpunten. Zo zal bij gebouwen met een publieksfunctie het onderdeel waarin de publieksfunctie zich bevindt toegankelijk moeten zijn. Waar dat in de huidige situatie een probleem geeft, kan dat deel van het gebouw toegankelijk worden gemaakt of kan de publieksfunctie worden verplaatst naar een wel toegankelijk deel van het gebouw. Het is met name de gebruiker die deze acute knelpunten signaleert en samen met de Rgd naar oplossingen zoekt. Ook hier wordt in voorkomende gevallen een afweging gemaakt in relatie tot monumentaspecten. In het nieuwe rijkshuisvestingsstelsel en de daarbij behorende taakverdeling is vastgelegd voor welke aanpassingen de gebruiker dan wel de eigenaar (Rgd) primair verantwoordelijk is, hoe deze worden gefinancierd en wie voor de uitvoering zorgt. De norm voor deze situaties is dus 100% oplossing van de acute knelpunten, tenzij.

Ook op het gebied van de toegankelijkheid heeft het Rijk een voorbeeldfunctie via de rijkshuisvesting in het kader van voorgenomen dan wel reeds van kracht zijnde wet- en regelgeving; waarbij overigens de aan de voorbeeldfunctie verbonden kosten wel in een redelijke verhouding moeten blijven staan tot het doel.

De Rgd kan daarbij helpen door meting van de toegankelijkheidsprestatie (met behulp van een toetsinstrument), en zoals hiervoor al gemeld het aandragen van oplossingsmogelijkheden en het in samenwerking met de gebruiker realiseren van toegankelijkheidsvoorzieningen.

Door middel van de in 2002 te introduceren interne milieuzorgsystemen zal de effectiviteit van het beleid met betrekking tot de toegankelijkheid van de rijkshuisvesting gemeten kunnen worden.

Groeiparaagraaf toegevoegde waarde

Uiterlijk bij de begroting 2004 zal een verkenning worden uitgevoerd naar de mogelijkheden om een verbeteragenda voor de doelstelling toegevoegde waarde op te stellen. Vooralsnog ligt de prioriteit van de Rgd bij de uitwerking van de hoofddoelstellingen adequate huisvesting en baten en lasten in evenwicht.

4.5. Bedrijfsvoering

4.5.1. Verbeterplan financieel beheer

Over het jaar 1999 werden ernstige tekortkomingen geconstateerd in het financieel beheer bij de Rgd. Daarom zijn in 2000 tal van verbeteracties uitgevoerd, die tot verbeteringen hebben geleid. De volgende structurele verbeteringen in het financiële beheer zijn uitgevoerd:

- * de belangrijkste onderdelen van de administratieve organisatie zijn aan de hand van de ingevoerde onderdelen van het nieuwe (financiële) informatiesysteem herschreven;
- * een coördinatiepunt regelgeving is ingesteld;
- * een separate eenheid Interne controle en een Audit Commissie Rgd zijn opgericht.

De Algemene Rekenkamer heeft in haar Rapport bij de financiële verantwoording 2000 van het ministerie van VROM een verbetering geconstateerd in het financieel beheer bij de Rgd. Desondanks heeft de Rekenkamer over het jaar 2000 nog een aantal tekortkomingen geconstateerd. Daarom heeft de Rekenkamer geadviseerd om een verbeterplan op te stellen met maatregelen ter verbetering van:

- het tijdig en ongestoord opleveren van de financiële verantwoording 2001;
- de administratieve organisatie;
- automatisering;
- de inrichting van de financiële functie.

Dit verbeterplan is aan de Algemene Rekenkamer toegezonden.

Met de uitvoering van het verbeterplan streeft de Rgd de volgende doelstellingen na:

1. de jaarverantwoording over 2001 dient tijdig en ongestoord tot stand te komen. Deze doelstelling wordt op efficiënte wijze gerealiseerd door het per kwartaal afsluiten van de administratie en de versterking van de interne controle en verbeteringen op het gebied van automatisering;
2. daarnaast wordt de werking van de administratieve organisatie thans verder versterkt. De informatievoorziening wordt verbeterd zodat beter gestuurd kan worden op het realiseren van de voor het Agentschap geformuleerde doelstellingen. De administratieve procedures worden beter afgestemd op de werking van het geautomatiseerde informatiesysteem. Verder zullen de procedures goed worden gecommuniceerd naar de betrokken medewerkers;
3. de functionaliteit van het informatiesysteem IRIS zal in 2001 zodanig worden aangepast, dat er sprake is van een gebruikersvriendelijk systeem waarmee alle financiële processen kunnen worden beheerst en klanten op een inzichtelijke wijze kunnen worden gefactureerd. De invoering van het informatiesysteem IRIS wordt in 2001 afgerond met de implementatie van fase 2. Fase 2 behelst de invoering van de modules accountmanagement, portefeuillemanagement en vastgoedbeheer (inclusief planmatig onderhoud). In 2001 is na de implementa-

tie van fase 1 een inhoudelijke beheerorganisatie ingericht. Na de implementatie in 2001 zal in 2002 een verder fine-tuning van deze systeemonderdelen plaats vinden om optimale functionaliteit te kunnen leveren;

4. de interne controle functie wordt versterkt door de verbetering van controle- en werkprogramma's;
5. waar nodig worden gerichte opleidingen en trainingen gegeven om het kennisniveau van het financiële personeel op peil te brengen.

In 2002 zal de verbetering van de niet-financiële stuurinformatie extra aandacht krijgen. De sturingskengetallen die de Rgd volgens de groei-paragraaf zal ontwikkelen, zullen te zijner tijd worden opgenomen in de interne sturingssystematiek van de Rgd.

4.5.2. Reorganisatie

De Rgd wil op efficiënte wijze adequate huisvesting leveren aan zijn klanten. Om dit te bereiken is een voorwaarde dat de Rgd een klantgerichte, efficiënte, innovatieve en slagvaardige organisatie is. Momenteel bevindt de Rgd zich in de aanloop naar het veranderingsproces dat moet leiden tot het optimaal organiseren van de werkzaamheden van de Rgd, opdat op efficiënte wijze adequate huisvesting kan worden geleverd binnen het nieuwe financieringsstelsel voor rijks huisvesting.

De organisatie zal worden ingericht volgens het functionele front-backofficemodel. Dit houdt in dat het frontoffice gericht is op de klant en zo wordt ingericht dat onderdelen van het frontoffice zich richten op één klant of eenzelfde groep klanten. De expertise die nodig is om de klanten te bedienen wordt ondergebracht in het backoffice. Het backoffice bestaat uit een aantal eenheden die zich concentreren op een bepaalde functie waardoor expertise kan worden uitgebouwd die wordt ingezet voor alle klanten.

In het vierde kwartaal van 2001 zal worden gestart met de implementatie van het veranderingsproces. Met het uitbrengen van het voorgenomen besluit tot reorganisatie in oktober 2001, zal het formele reorganisatietraject worden gestart. Naar verwachting zal het veranderingsproces in 2002 worden afgerond .

4.6. Financiële informatie Baten-Lastendienst Rijksgebouwendienst

4.6.1. Begrotingsstaat 2002

EUR1000

	totaal baten	totaal lasten	saldo baten en lasten
Rijksgebouwendienst	977 436	957 554	19 881
	totaal kapitaal-uitgaven	totaal kapitaal-ontvangsten	
Rijksgebouwendienst	485 021	374 045	

4.6.2 Begroting baten en lasten 2002 en meerjarenraming

De begroting van baten en lasten 2002 van de Rijksgebouwendienst (in EUR1000)

Baten	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	econ. Class.	funct. Class
Gebruiksvergoedingen	701 466	753 641	777 739	799 752	819 035	825 232	836 012	12	01.34
Inputfinanciering buiten de huur-verhuurrelatie	53 882	76 741	66 487	63 814	54 026	46 342	45 868	12	01.34
Services	32 787	28 104	28 806	29 527	30 265	31 021	31 797	12	01.34
Adviezen	3 001	3 076	3 153	3 232	3 313	3 396	3 480	12	01.34
Derden	13 955	14 304	14 662	15 028	15 404	15 789	16 184	16	01.34
Kleine projecten ministeries	30 648	22 689	23 256	23 838	24 434	25 045	25 670	12	01.34
Egalisatie	106 692	79 328	56 831	34 789	4 110	- 25 426	- 55 487	15	13.1
Rentebaten	9 777	6 502	6 502	6 502	6 502	6 502	6 502	12	01.34
Overige baten	22 603								
Totaal	974 811	984 385	977 436	976 481	957 087	927 899	910 027		

Bedragen in EUR1000

Lasten	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	econ. Class	funct. Class
Apparaatskosten beheer	37 602	42 602	42 622	43 555	44 956	46 172	47 046	11	01.34
Huren vanuit de markt	196 127	209 747	214 977	220 338	225 832	231 464	237 237	12	01.34
Huisvestingskosten via inputfinanciering	53 882	76 741	66 487	63 814	54 026	46 342	45 868	12	01.34
Services	29 126	28 104	28 806	29 527	30 265	31 021	31 797	12	01.34
Adviezen	6 374	3 076	3 153	3 232	3 313	3 396	3 480	12	01.34
Derden	1 026	2 155	2 209	2 263	2 320	2 378	2 438	16	01.34
Kleine projecten ministeries	32 705	22 689	23 256	23 838	24 434	25 045	25 670	12	01.34
Onderzoek rijkshuisvesting	1 279	2 042	2 042	2 042	2 042	2 042	2 042	12	01.34
Dagelijks onderhoud	31 329	40 291	40 992	41 632	42 372	43 175	43 997	12	01.34
Rentelasten	240 988	259 173	255 789	250 553	243 280	235 307	226 469	21	13.1
Afschrijvingen	199 054	205 553	200 864	196 143	182 326	170 394	159 259	15	13.5
Belastingen	18 239	20 196	20 775	21 330	21 854	22 390	22 940	32	13.6
Dotaties voorzieningen	68 402	97 419	55 582	95 246	58 500	59 925	61 386	12	01.34
Overige lasten	7 071								
Totaal	923 204	1 009 788	957 554	993 515	935 519	919 052	909 630		
Saldo	51 607	- 25 403	19 881	- 17 033	21 568	8 847	397		

Toelichting op de Begroting van Baten en Lasten 2002 en meerjarenraming

Toelichting bij de raming

De jaarschijf 2000 komt overeen met de verantwoording 2000, waarin de effecten van de Accountantsdienst-correcties van de boekwaarden op de gebruiksvergoedingen zijn verwerkt. De raming van de gebruiksvergoedingen (en alle daarmee samenhangende begrotingsposten) in 2001 en latere jaren is gebaseerd op de realisatie 2000. De gepresenteerde standen voor de jaarschijf 2001 zijn nieuw ten opzichte van de begroting 2001 en de 1^e suppletore 2001. Deze standen zullen worden verwerkt in de 2^e suppletore begroting 2001.

Toelichting baten en lasten

De baten en lasten die kunnen worden toegerekend aan lopende huurcontracten zijn in lopende prijzen geraamd, rekening houdend met een gemiddelde jaarlijkse prijsstijging van 2,5%, met uitzondering van de baten en lasten gerelateerd aan inputfinanciering in verband met de relatie met de VROM begroting en met uitzondering van de baten en lasten gerelateerd aan de onderhanden werk projecten. Na verwerking van deze projecten in de comptabele administraties zullen ook deze projecten geïndexeerd worden opgenomen.

De jaarlijks indexering van de gebruiksvergoedingen is voor de Rgd een voorwaarde om aan de rente- en aflossingsverplichting, zoals ook verwerkt in het kasstroomoverzicht, te kunnen voldoen. De begroting sluit aan op de af te sluiten leningsconvenanten voor de voorraad per 1-1-2001.

Toelichting saldo baten en lasten 2002 en volgende jaren

In het jaar 2002 wordt een positief resultaat begroot van EUR 19,9 mln. Dit bedrag wordt grotendeels verklaard door een verschil tussen de rentelasten en de opbrengst van de rentecomponent in de gebruiksvergoeding. De rentelasten zijn lager dan de rentecomponent in de gebruiksvergoeding omdat in de openingsbalans van de Rgd per 1-1-1999 de materiële vaste activa niet volledig via de leenfaciliteit zijn gefinancierd. De Rgd wordt hierdoor in staat gesteld om risico's (onder andere noodzakelijke dotaties aan de voorziening boekwaarderisico's) op te vangen. Baten en lasten blijven hierdoor over de lange termijn globaal in evenwicht.

Het geraamde saldo van baten en lasten is in de jaren vanaf 2004 positief, tengevolge van het hierboven geschetste verschil tussen rentekosten en opbrengsten. De raming kent echter een grote onzekerheidsmarge als gevolg van boekwaarderisico's. Gelet op het risicoprofiel van de Rgd, waarbij boekwaarderisico's een grote rol spelen, is de toename van het eigen vermogen wenselijk. Indien het eigen vermogen hoger wordt dan noodzakelijk – gegeven dit risicoprofiel – zal bij de evaluatie van het stelsel in 2004 de mogelijkheid om tarieven te verlagen serieus worden onderzocht. Het actuele inzicht in boekwaarderisico's zal bij dit onderzoek worden betrokken.

Toelichting bij opbouw Baten

Opbrengst gebruiksvergoedingen

De gebruiksvergoedingen zijn gebaseerd op de Huurprijsmethodiek rijksgebouwendienst. De opbrengst van de lopende interne verhuurcontracten met de ministeries per 1 januari 2001 sluiten aan op de goedgekeurde jaarverantwoording 2000.

In de raming van opbrengsten gebruiksvergoedingen is geen rekening gehouden met de effecten van voorgenomen afstoot van panden in verband met de onzekerheden rond tijdstippen van afstoot.

De opbrengsten gebruiksvergoedingen en de hiermee samenhangende kosten zijn geïndexeerd met 2,5% per jaar en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

In het jaar 2005 ontstaat binnen de huidige context en met de huidige veronderstellingen een overschot boven het maximaal toegestane agentschapsvermogen, dit is gecorrigeerd door uit dien hoofde een aanpassing van de gebruiksvergoeding contracten met ingang van 2005 te veronderstellen.

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gebruiksvergoeding contracten onderhanden werk nog op te leveren		734 124 19 517	752 477 25 262	771 289 28 463	790 571 28 463	796 769 28 463	807 549 28 463
Totaal	701 466	753 641	777 739	799 752	819 035	825 232	836 012

Opbrengst Inputfinanciering buiten de huur- verhuurrelatie

De opbrengsten van inputfinanciering buiten de huurverhuurrelatie zijn begroot als uitgaven bij de Rgd-instrumenten op de beleidsartikelen 3, 6 en 15 (exclusief de beschikbare middelen voor correcties van de huisvestingsbudgetten van de ministeries) en artikel 14. De uitsplitsing van deze opbrengsten wordt gegeven bij deze beleidsartikelen.

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Opbrengst artikel 3	7 476	13 893	6 362	4 622	3 966	2 518	2 518
Opbrengst artikel 6	10 711	12 976	11 109	14 948	14 948	15 174	15 565
Opbrengst artikel 14	29 458	44 115	45 871	41 384	31 345	24 787	23 923
Opbrengst artikel 15	6 237	5 757	3 145	2 861	3 767	3 862	3 862

Opbrengsten services

Services zijn vormen van dienstverlening waarbij de Rgd op verzoek van de klant werkzaamheden uitvoert, die volgens de Regeling Taakverdeling Beheer (RTB) tot de taak van de klant behoren. Onder deze post zijn tevens de baten voortvloeiend uit facility management verantwoord. De klanten zijn niet verplicht de services af te nemen.

Naar aanleiding van de realisatie 2000 is de raming voor 2001 en latere jaren verhoogd ten opzichte van de begroting 2001. De opbrengsten zullen in 2001 licht afnemen ten opzichte van 2000 in verband met het eenmalige effect van de millenniumovergang in 2000. De opbrengsten services zijn geïndexeerd met 2,5% per jaar. De opbrengsten services kunnen als volgt worden gespecificeerd.

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Services structureel (contract)		7 684	7 876	8 073	8 275	8 482	8 694
Services incidenteel		20 420	20 931	21 454	21 990	22 540	23 103
Totaal	32 787	28 104	28 806	29 527	30 265	31 021	31 797

Opbrengst adviezen

Gebuikers kunnen verzoeken indienen bij de Rijksgebouwendienst voor niet-project gebonden adviezen. Projectgebonden adviezen worden geactiveerd bij de materiële vaste activa. De opbrengsten adviezen zijn geïndexeerd met 2,5% per jaar.

Opbrengst derden

De Rgd heeft onder meer als taak de zorg voor de huisvesting van organisaties op het niveau van de centrale overheid, die (vrijwel) geheel bekostigd worden uit collectieve middelen. Indien organisaties die binnen deze definities passen de Rgd daarom verzoeken neemt de Rgd de zorg voor de huisvesting op zich. De voornaamste opbrengst is de huur die via de Dienst der Domeinen ontvangen wordt. Daarnaast is er sprake van baten van een aantal bijzondere objecten (onder andere parkeergarages en grafelijke zalen).

Opbrengst kleine projecten ministeries

Onder deze post zijn de opbrengsten opgenomen van de door de Rgd uitgevoerde kleine, á fonds perdu gefinancierde, huisvestingsprojecten voor ministeries. Het financieren van deze (ver)bouwprojecten door de gebruikers middels een meerjarige gebruiksvergoeding is niet zinvol door de relatief geringe financiële omvang van deze projecten. Het is binnen randvoorwaarden toegestaan te opteren voor een bijdrage in één keer. De projecten worden kostendekkend uitgevoerd.

Egalisatie

Deze opbrengst wordt toegelicht onder rentelasten.

Rentebaten

De Rgd kent rentebaten tengevolge van positieve saldi op de rekening-courant Rijkshoofdboekhouding (dagrente) en op de depositorekeningen Rijkshoofdboekhouding (rente percentage voor 1 jaar gelijk aan leenfaciliteit). De rentebaten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Rekening-courant RHB	9 777	4 538	4 538	4 538	4 538	4 538	4 538
Depositorekeningen RHB		1 964	1 964	1 964	1 964	1 964	1 964
Totaal	9 777	6 502	6 502	6 502	6 502	6 502	6 502

Toelichting bij opbouw Lasten

Apparaatskosten

De apparaatskosten Rgd kunnen worden onderscheiden in twee delen. Allereerst het deel dat direct ten laste van het resultaat in het betreffende jaar wordt gebracht. De apparaatskosten beheer worden afzonderlijk getoond in het baten-lastenoverzicht; de overige componenten zijn opgenomen onder de betreffende posten. Dekking van deze apparaatskosten vindt plaats door de opslagen in de gebruiks- en servicevergoeding, adviestarieven, de inputfinanciering en de kosten voor derden. De apparaatskosten worden derhalve verantwoord onder de betreffende posten.

Het tweede deel van de apparaatskosten wordt geactiveerd en komen ten laste van het resultaat in door middel van afschrijvingen van de gerealiseerde projecten. Deze kosten bestaan uit architectuur & adviseurskosten (A&A) en projectontwikkelingskosten ten behoeve van het product huisvestingsprojecten.

Voor het jaar 2002 worden 922 fte's geraamd. Als gevolg van onder andere een geraamde hogere omzet van services en kleine projecten ministeries nemen de apparaatskosten toe. De extra kosten worden gedekt door de additionele opbrengst van deze producten.

In onderstaande tabel zijn de apparaatskosten getoond die ten laste van het resultaat worden gebracht.

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
apparaatskosten beheer <i>Verwerkt als productkosten</i>	37 602	42 602	42 622	43 555	44 956	46 172	47 046
apparaatskosten services		3 666	3 757	3 851	3 947	4 046	4 148
apparaatskosten adviezen		3 076	3 153	3 232	3 313	3 396	3 480
apparaatskosten input		9 392	6 874	6 585	6 044	5 838	5 838
apparaatskosten derden/kleine projecten ministeries		2 225	2 281	2 338	2 396	2 456	2 518
Totaal kosten t.l.v. resultaat	82 254	60 961	58 687	59 561	60 656	61 908	63 029

De te activeren A&A en ontwikkelingskosten op basis van de in deze begroting opgenomen investeringsbedragen zijn in onderstaande reeks getoond. Als gevolg van de verlaging van het geraamde investeringsniveau in 2001 tot EUR 318 mln is het bedrag aan te activeren ontwikkelingskosten in 2001 lager dan in 2002 en latere jaren, waarin wordt gerekend op een investeringsniveau van EUR 363 mln.

Bedragen in EUR1000

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
te activeren A&A kosten	5 899	5 899	5 899	5 899	5 899	5 899
te activeren ontwikkelingskosten	18 178	21 836	21 836	21 836	21 836	21 836
Totaal	24 078	27 735	27 735	27 735	27 735	27 735

Een deel van de apparaatskosten van de Rgd wordt gevormd door de huisvestingskosten en de afdrachten aan VROM voor gemeenschappelijke diensten. Deze kosten worden gemaakt ten behoeve van alle producten van de Rgd. Deze kosten worden omgeslagen over de verschillende diensten die de Rgd aanbiedt.

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Huisvestingskosten Rgd	4 311	4 421	4 531	4 644	4 761	4 879	5 002
Afdrachten VROM	8 537	9 236	8 310	8 280	8 148	8 148	8 148
Totaal	12 847	13 657	12 841	12 925	12 908	13 027	13 149

Huren vanuit de markt

Deze post bevat de door de Rgd aan de markt te betalen huren, exclusief de huren van objecten die verbonden zijn met inputfinanciering en dus buiten de huurverhuurrelatie vallen.

Huisvestingskosten via inputartikelen

Het totaal van de buiten de huur-verhuurrelatie vallende integrale rijkshuisvestingskosten, die gelijk zijn aan de opbrengsten, kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Apparaatskosten		9 392	6 874	6 585	6 044	5 838	5 838
Programmakosten		67 349	59 613	57 229	47 982	40 504	40 030
Totaal	53 882	76 741	66 487	63 814	54 026	46 342	45 868

Kosten services

Deze post betreft de integrale kosten voor werkzaamheden, die volgens de RTB tot de taak van de afnemer worden gerekend. Een deel van de kosten bestaat uit de opbouw van een vervangingsverplichting die de Rgd heeft jegens een aantal klanten ten aanzien van de vervanging van gebruikersinstallaties. Tevens worden onder deze post de kosten van het facility-management verantwoord. Naar aanleiding van de realisatie 2000 is de raming voor 2001 en latere jaren verhoogd.

Kosten adviezen

Onder deze post zijn de integrale kosten van niet-projectgebonden adviezen opgenomen. Deze kosten betreffen zowel de interne als externe kosten.

Kosten derden

Op deze post zijn de exploitatiekosten van bijzondere objecten (onder andere garages en grafelijke zalen) geraamd. De kosten van de aan derden verhuurde panden zijn geraamd op de posten onderhoud, markthuren, afschrijving en rente. Deze werkwijze komt overeen met de verantwoording 2000, maar wijkt af van de begroting 2001 waarin de kosten van onderhoud werden geraamd op de «kosten van derden».

Kosten kleine projecten ministeries

Onder deze post zijn de integrale kosten opgenomen van de door de Rgd uitgevoerde kleine, á fonds perdu gefinancierde, projecten voor ministeries. Het betreft hier (ver)bouwactiviteiten van relatief geringe financiële omvang.

Kosten onderzoek rijkshuisvesting

Deze post betreft de geraamde kosten voor de uitvoering van aan externen opgedragen onderzoek, kennisoverdracht en implementatie. De Research en Development-functie staat ter beschikking voor de rijkshuisvesting in totaliteit. De kosten worden gedekt uit de opslagen apparaatskosten in de gebruiksvergoeding en opslagen.

Kosten dagelijks onderhoud

De kosten van dagelijks onderhoud hebben betrekking op regelmatig terugkerende vaste werkzaamheden (contractonderhoud en wettelijk verplichte keuringen) en klachtenonderhoud. De kosten van dagelijks onderhoud zijn gelijk aan de te ontvangen opslagen voor dagelijks onderhoud in de gebruiksvergoedingen.

Rentelasten

De rentelasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
convenant voorraad 1-1-1999		213 747	209 110	203 849	198 021	191 620	184 469
convenanten 1999 en 2000		37 504	36 356	35 044	33 599	32 026	30 338
nog op te leveren onderhanden werk		7 922	10 323	11 661	11 661	11 661	11 661
Totaal	240 988	259 173	255 789	250 553	243 280	235 307	226 469

De rentelasten zijn geraamd op basis van de af te sluiten leningsconvenanten met het Ministerie van Financiën. De gehanteerde rentepercentages zijn:

Openingsbalans	6,5%
Periode 1-1-1999 t/m 31-3-2000	4,27%
Periode 1-4-2000 t/m 30-9-2000	5,55%
Periode 1-10-2000 t/m 31-3-2001	5,41%
Periode 1-4-2001 t/m heden	5,14%

De rentepercentages worden twee keer per jaar (1 april en 1 oktober) vastgesteld, gebaseerd op staatsleningen met een looptijd van 15 jaar. De huurprijsmethodiek Rgd heeft als uitgangspunt een (afgezien van de toegepaste indexering) constante huurprijs over de contractperiode. De opbrengsten gebruiksvergoedingen kent derhalve een constante reeks terwijl de kosten van rente en afschrijving variëren over de jaren. Het verschil tussen deze baten en lasten wordt jaarlijks op contractniveau geëgaliseerd. Voor de egalisatie van afschrijvingen is vooralsnog alleen rekening gehouden met de voorraad en de inbouwpakketten in huurpanden. De samenstelling van de verschillende kostencomponenten in de gebruiksvergoedingen voor nog op te leveren onderhanden werk is immers nog niet bekend.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Afschrijving immateriële activa		2 680	2 895	2 789	2 776	2 567	2 567
Afschrijving gebouwen/inbouw		193 608	186 034	179 931	166 127	154 405	143 269
Afschrijving inventaris en overige bedrijfsmiddelen		454	454	454	454	454	454
Afschrijvingen nog op te leveren onderhanden werk		8 812	11 482	12 969	12 969	12 969	12 969
Totaal	199 054	205 553	200 864	196 143	182 326	170 394	159 259

De afschrijvingskosten zijn berekend conform de methode met lineaire afschrijving over de per gebouwdeel vastgestelde termijn. De volgende verdeling naar levensduur en afschrijftermijnen wordt gehanteerd:

Immateriële vaste activa	5 jaar
Grond	geen afschrijving
Gebouwen	15–60 jaar
Inventaris overige bedrijfsmiddelen	3–15 jaar

In het kader van de jaarverantwoording 2000 heeft de Accountantsdienst van VROM de boekwaarden van de vaste activa gecontroleerd en indien noodzakelijk gecorrigeerd. Deze correcties hebben geleid tot wijziging van de afschrijvingskosten, de rentelasten en de opbrengst van gebruiksvergoedingen.

Belastingen en heffingen

Deze post betreft het eigenaarsdeel van de onroerende zaakbelasting (OZB) over de voorraad onroerend goed. De OZB wordt afgedragen aan de Dienst Domeinen.

Dotaties voorzieningen

De volgende dotaties aan voorzieningen zijn in de ramingen verwerkt:

- Dotatie aan de voorziening boekwaarde risico's

Zo nodig wordt gedoteerd aan deze voorziening ter dekking van de risico's die kunnen ontstaan in verband met afstoot als gevolg van aflopende contracten binnen een tijdshorizon van vijf jaar, gerekend vanaf balansdatum. Aanzienlijke dotaties worden verwacht in 2001 en 2003 omdat in deze jaren moet worden gedoteerd voor de 7,5 jaars respectievelijk 10 jaars contracten die leiden tot een boekwaarderisico.

- Dotatie aan de voorziening planmatig onderhoud:

Ten behoeve van planmatig onderhoud worden jaarlijks de ontvangen opslagen planmatig onderhoud uit de gebruiksvergoedingen gedoteerd aan de voorziening planmatig onderhoud.

- Dotatie aan de voorziening leegstand:

Ter dekking van de uitgaven leegstand worden jaarlijks de opslagen leegstand uit de ontvangen gebruiksvergoedingen aan de voorziening leegstand gedoteerd.

Bedragen in EUR1000

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Dotatie voorziening boekwaarderisico's	7 350	43 466		38 137			
Dotatie voorziening planmatig onderhoud	37 843	38 271	39 349	40 393	41 387	42 405	43 449
Dotatie voorziening leegstand	16 292	15 682	16 233	16 717	17 113	17 520	17 937
Totaal	68 402	97 419	55 582	95 246	58 500	59 925	61 386

(In de realisatie 2000 zijn naast de dotaties ook vrijvallende bedragen verwerkt)

4.6.3 Begroting van kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

De staat van kapitaalsuitgaven en -ontvangsten geeft aan welke kapitaalsuitgaven in de begrotingsjaren worden verwerkt en op welke wijze deze kapitaalsuitgaven worden gefinancierd. De kapitaalsuitgaven en ontvangsten zijn niet in evenwicht. Dit is onder andere een gevolg van het feit dat de ontvangen afschrijvingscomponent in de gebruiksvergoeding wordt aangemerkt als bate en niet als kapitaalsontvangst. Voor een toelichting op onderstaande posten wordt verwezen naar paragraaf 5.4.

Staat van kapitaaluitgaven en -ontvangsten (bedragen in EUR 1mln)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
kapitaaluitgaven							
investering	371,1	303,6	363,0	363,0	363,0	363,0	363,0
aflossingen leningen	113,8	131,2	122,0	136,1	134,3	148,9	161,2
afdracht surplus agentschapsvermogen	13,4	48,0					
totaal	498,3	482,7	485,0	499,1	497,3	512,0	524,2
kapitaalontvangsten							
afstoot	22,3	18,8	11,0	11,5	0,7	1,2	2,5
leenfaciliteit	365,4	317,6	363,0	363,0	363,0	363,0	363,0
totaal	387,7	336,4	374,0	374,5	363,7	364,2	365,5

4.6.4 Kasstroomoverzicht 2002 en meerjarenraming

Bedragen in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1 rekening courant RHB 1 januari incl deposito-faciliteit	243 927	234 384	207 855	242 925	240 774	297 835	347 187
2 totaal operationele kasstroom	101 071	119 778	146 046	122 430	190 624	197 076	207 551
3a totaal investeringen	- 371 108	- 303 579	- 363 024	- 363 024	- 363 024	- 363 024	- 363 024
3b totaal boekwaarde desinvesteringen	22 300	18 787	11 021	11 459	681	1 178	2 450
3 totaal investeringskasstroom	-348 808	-284 792	-352004	-3 51 565	-362 344	-361 846	-360 575
4a eenmalige uitkering aan moederdepartement	- 13 450	- 47 970					
4b eenmalige storting door moederdepartement							
4c aflossing op leningen	- 113 733	- 131 191	- 121 997	- 136 040	- 134 243	- 148 903	- 161 164
4d beroep op leenfaciliteit	365 376	317 646	363 024	363 024	363 024	363 024	363 024
4 totaal financieringskasstroom	238 194	138 486	241 027	226 984	228 781	214 122	201 860
5 rekening courant RHB 31 december incl. depositofaciliteit	234 384	207 855	242 925	240 774	297 835	347 187	396 024

Toelichting op het kasstroomoverzicht

ad 3b.

De raming van de post boekwaarde desinvesteringen is gebaseerd op de veronderstelling dat zich geen boekwaardewinsten of -verliezen zullen voordoen op de af te stoten panden.

ad 4c.

De raming van aflossingen en rentebetalingen is gebaseerd op de uitgangspunten die in het mantelconvenant Leenfaciliteit d.d. 5 december 2000 zijn afgesproken tussen de ministeries van VROM en Financiën.

ad 4d.

De meerjarige raming van het beroep op de leenfaciliteit van EUR 363 mln per jaar is conform de afspraken die hierover tussen VROM en Financiën zijn gemaakt en sluit aan op het totaal van investeringen.

A Conversietabellen uitgaven en ontvangsten

In onderstaande tabellen worden de wijzigingen tussen de artikelstructuur van de begroting 2001 en de begroting 2002 aangegeven, inclusief de daarbij betrokken bedragen voor de jaren 2002 t/m 2005.

Uitgaven

Begroting 2001		Begroting 2002		Bedragen in EUR1000			
Art.nr.	Omschrijving	Art.nr.	Omschrijving	2002	2003	2004	2005
01.01	Personeel en materieel centrale directies	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	681	681	681	681
01.01	Personeel en materieel centrale directies	2	Betaalbaarheid van het wonen	302	302	302	302
01.01	Personeel en materieel centrale directies	3	Duurzame woningen en gebouwen	302	302	302	302
01.01	Personeel en materieel centrale directies	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	202	202	202	202
01.01	Personeel en materieel centrale directies	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	202	202	202	202
01.01	Personeel en materieel centrale directies	6	Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	241	241	241	241
01.01	Personeel en materieel centrale directies	7	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	781	781	781	781
01.01	Personeel en materieel centrale directies	8	Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	120	120	120	120
01.01	Personeel en materieel centrale directies	9	Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	41	41	41	41
01.01	Personeel en materieel centrale directies	10	Verbeteren nationale milieukwaliteit	656	656	656	656
01.01	Personeel en materieel centrale directies	11	Tegengaan klimaatverandering en emissies	390	390	390	390
01.01	Personeel en materieel centrale directies	12	Beheersen van milieurisico's van stoffen, afval en straling	781	781	781	781
01.01	Personeel en materieel centrale directies	13	Handhaving	4 415	4 414	4 414	4 414
01.01	Personeel en materieel centrale directies	15	Algemeen	27 588	27 448	27 689	27 853
01.02	Personeel en materieel gemeenschappelijke diensten	15	Algemeen	65 142	64 854	63 354	63 778
01.05	Onvoorziene uitgaven	16	Nominaal en onvoorzien	1 818	1 785	1 827	4 096
01.07	Voorlichting	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	590	590	590	590
01.07	Voorlichting	2	Betaalbaarheid van het wonen	1 134	1 134	1 134	1 134
01.07	Voorlichting	3	Duurzame woningen en gebouwen	476	476	476	476
01.07	Voorlichting	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	227	227	227	227
01.07	Voorlichting	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	136	136	136	136
01.07	Voorlichting	6	Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	86	86	86	86
01.07	Voorlichting	7	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	79	79	79	79
01.07	Voorlichting	8	Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	204	204	204	204
01.07	Voorlichting	9	Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	73	73	73	73
01.07	Voorlichting	10	Verbeteren nationale milieukwaliteit	340	340	340	340
01.07	Voorlichting	11	Tegengaan klimaatverandering en emissies	1 191	1 191	1 191	1 191
01.07	Voorlichting	12	Beheersen van milieurisico's van stoffen, afval en straling	522	522	522	522

Uitgaven

Begroting 2001		Begroting 2002		Bedragen in EUR1000			
Art.nr.	Omschrijving	Art.nr.	Omschrijving	2002	2003	2004	2005
01.07	Voorlichting	13	Handhaving	91	91	91	91
01.07	Voorlichting	15	Algemeen	3 381	3 200	3 200	3 376
01.11	Nog nader te verdelen	16	Nominaal en onvoorzien	- 10 324	- 12 207	- 12 706	- 13 023
01.13	VROM-raad	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	2 049	2 049	2 050	2 064
01.14	Stichting advisering bestuursrecht-spraak	15	Algemeen	4 298	4 298	4 298	4 313
02.01	Inputfinanciering buiten de huur-verhuurrelatie	3	Duurzame woningen en gebouwen	4 580	4 580	4 580	3 132
02.01	Inputfinanciering buiten de huur-verhuurrelatie	6	Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	9 395	12 616	12 616	12 616
02.01	Inputfinanciering buiten de huur-verhuurrelatie	14	Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Ministerie van Algemene Zaken	31 478	30 161	19 519	20 351
02.01	Inputfinanciering buiten de huur-verhuurrelatie	15	Algemeen	6 041	7 100	8 006	8 102
03.01	Personeel en materieel	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	4 115	4 115	4 115	4 115
03.01	Personeel en materieel	2	Betaalbaarheid van het wonen	40 928	41 835	42 326	42 568
03.01	Personeel en materieel	3	Duurzame woningen en gebouwen	2 700	2 700	2 700	2 700
03.01	Personeel en materieel	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	3 603	3 603	3 603	3 603
03.01	Personeel en materieel	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	1 220	1 220	1 220	1 220
03.01	Personeel en materieel	13	Handhaving	9 818	9 818	9 818	9 818
03.01	Personeel en materieel	15	Algemeen	17 942	16 659	16 205	16 205
03.03	Onderzoek	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	2 991	4 487	4 393	4 610
03.03	Onderzoek	2	Betaalbaarheid van het wonen	737	737	737	737
03.03	Onderzoek	3	Duurzame woningen en gebouwen	2 178	2 155	1 711	1 711
03.03	Onderzoek	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	669	669	669	669
03.03	Onderzoek	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	340	340	340	340
03.03	Onderzoek	13	Handhaving	250	250	250	250
03.05	Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	4 820	5 451	5 451	5 621
03.05	Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	2	Betaalbaarheid van het wonen	45	45	45	45
03.05	Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	3	Duurzame woningen en gebouwen	1 060	822	822	822
03.05	Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	250	250	250	250
03.05	Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	45	45	45	45
03.06	Positie van de burger	2	Betaalbaarheid van het wonen	1 480	1 480	1 480	1 508
03.12	Garanties	2	Betaalbaarheid van het wonen	4 538	4 538	4 538	4 538
03.15	Bijzondere aandachtsgroepen	2	Betaalbaarheid van het wonen	375	299	269	222
03.15	Bijzondere aandachtsgroepen	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	29 314	26 592	23 415	19 785
03.15	Bijzondere aandachtsgroepen	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	20 080	9 348	4 424	
03.16	Subjectsubsidies	2	Betaalbaarheid van het wonen	1 596 791	1 639 168	1 686 451	1 703 468
03.18	Infrastructuur en locatiesubsidie	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	5 244		1 496	
03.35	Budget Besluit locatiegebonden subsidies	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	93	235	235	
03.37	Budget Besluit woninggebonden subsidies 1995	3	Duurzame woningen en gebouwen	21 233			
03.40	Stimulering duurzaam en innovatief bouwen	3	Duurzame woningen en gebouwen	11 898	14 746	13 426	10 479

Uitgaven

Begroting 2001		Begroting 2002		Bedragen in EUR1000			
Art.nr.	Omschrijving	Art.nr.	Omschrijving	2002	2003	2004	2005
03.41	Planologische en woningbouw- knelpunten Vinex	4	Aantrekkelijke fysieke woonomge- ving	1 134		227	
03.42	Stimulering herstructurering van de woningvoorraad	4	Aantrekkelijke fysieke woonomge- ving	16 431			
03.43	Investerings stedelijke vernieu- wing	4	Aantrekkelijke fysieke woonomge- ving	395 637	545 923	556 536	522 347
03.43	Investerings stedelijke vernieu- wing	5	Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	22 689	22 689	22 689	22 689
03.44	Stedelijke vernieuwing Lelystad	4	Aantrekkelijke fysieke woonomge- ving	3 176	3 176	3 176	3 176
03.74	Bijdragen nieuwbouw en verbete- ring huurwoningen	2	Betaalbaarheid van het wonen	3 699	2 759	2 170	1 760
03.75	Bijdragen woningen marktsector en premiekoopwoningen	2	Betaalbaarheid van het wonen	42 292	30 676	22 235	14 521
03.76	Budgetten Besluit woninggebonden subsidies 1992-1994	3	Duurzame woningen en gebouwen	155 901	153 960	152 010	152 022
03.77	Overige niet-actieve uitgaven	2	Betaalbaarheid van het wonen	469	469	469	469
03.79	Afkoop subsidies en overname- bijdragen niet-winstbeogende instellingen	2	Betaalbaarheid van het wonen	223 245	89	60	34
04.01	Personeel en materieel	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	4 048	4 060	4 062	4 071
04.01	Personeel en materieel	6	Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	4 371	4 399	4 405	4 424
04.01	Personeel en materieel	8	Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	2 707	2 716	2 718	2 724
04.01	Personeel en materieel	9	Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	1 038	1 041	1 041	1 044
04.01	Personeel en materieel	13	Handhaving	3 207	3 204	3 203	3 203
04.01	Personeel en materieel	15	Algemeen	7 569	7 597	7 600	7 636
04.03	Onderzoek, planvorming en stimulering ruimtelijk beleid	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	2 447	2 755	2 872	2 906
04.03	Onderzoek, planvorming en stimulering ruimtelijk beleid	6	Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	16 513	17 284	13 836	14 043
04.03	Onderzoek, planvorming en stimulering ruimtelijk beleid	8	Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	3 361	3 040	6 724	6 826
04.03	Onderzoek, planvorming en stimulering ruimtelijk beleid	9	Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	9 369	8 503	8 461	8 590
04.03	Onderzoek, planvorming en stimulering ruimtelijk beleid	13	Handhaving				
04.03	Onderzoek, planvorming en stimulering ruimtelijk beleid	15	Algemeen	263	182	182	184
04.05	Uitvoering planologische kern- beslissing Waddengebied	8	Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	106	106	106	108
04.06	Veiligstelling van bufferzones	8	Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	8 808	8 808	8 808	8 885
04.09	Stichting Overlegorgaan RAVI	15	Algemeen	231	231	231	236
05.01	Personeel en materieel	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	1 345	1 345	1 345	1 345
05.01	Personeel en materieel	7	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	5 617	5 343	5 343	5 343
05.01	Personeel en materieel	10	Verbeteren nationale milieukwaliteit	4 869	4 811	4 811	4 811
05.01	Personeel en materieel	11	Tegengaan klimaatverandering en emissies	11 233	11 179	11 137	11 137
05.01	Personeel en materieel	12	Beheersen van milieurisico's van stoffen, afval en straling	5 504	5 419	5 419	5 419
05.01	Personeel en materieel	13	Handhaving	35 912	36 233	36 369	36 414
05.01	Personeel en materieel	15	Algemeen	15 030	15 223	15 061	15 399
05.13	Garanties en deelnemingen	7	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	85	85	85	85
05.14	Onderzoek en monitoring	7	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	3 649	3 980	3 940	4 027

Uitgaven

Begroting 2001		Begroting 2002		Bedragen in EUR1000			
Art.nr.	Omschrijving	Art.nr.	Omschrijving	2002	2003	2004	2005
05.14	Onderzoek en monitoring	10	Verbeteren nationale milieukwaliteit	3 861	3 560	3 525	3 603
05.14	Onderzoek en monitoring	11	Tegengaan klimaatverandering en emissies	4 084	7 060	7 073	7 226
05.14	Onderzoek en monitoring	12	Beheersen van milieurisico's van stoffen, afval en straling	3 340	3 345	3 148	3 218
05.14	Onderzoek en monitoring	15	Algemeen	661	661	661	661
05.19	Structurele bijdrage aan VWS t.b.v. RIVM	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	36 104	36 090	36 110	36 325
05.20	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	7	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	273 607	242 673	243 224	276 275
05.20	Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	15	Algemeen	347	324	324	233
05.21	Verbeteren nationale milieukwaliteit	10	Verbeteren nationale milieukwaliteit	21 897	16 865	19 174	18 218
05.22	Tegengaan klimaatverandering en emissies	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	4 084			
05.22	Tegengaan klimaatverandering en emissies	11	Tegengaan klimaatverandering en emissies	227 821	103 680	105 711	102 695
05.22	Tegengaan klimaatverandering en emissies	13	Handhaving	3 086	2 995	2 153	2 298
05.23	Beheersen van milieurisico's van stoffen, afval en straling	12	Beheersen van milieurisico's van stoffen, afval en straling	16 863	16 730	17 891	18 288

Ontvangsten

Begroting 2001		Begroting 2002		Bedragen in EUR1000			
Art.nr.	Omschrijving	Art.nr.	Omschrijving	2002	2003	2004	2005
01.01	Ontvangsten van algemene aard	15	Algemeen	16 744	16 763	16 763	16 763
03.03	Restituties	2	Betaalbaarheid van het wonen	86 187	32 718	29 133	27 635
03.03	Restituties	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	1 339	1 339	1 335	2 671
03.05	Overige ontvangsten volkshuisvesting	2	Betaalbaarheid van het wonen	619	619	619	619
03.05	Overige ontvangsten volkshuisvesting	15	Algemeen	646	646	646	646
03.08	Impuls voor de ruimtelijk-economische structuur	4	Aantrekkelijke fysieke woonomgeving	1 134		227	
04.01	Diverse ontvangsten	15	Algemeen	328	328	328	328
05.03	Overige ontvangsten milieubeheer	1	Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	4 084			
05.03	Overige ontvangsten milieubeheer	11	Tegengaan klimaatverandering en emissies	3 176			
05.03	Overige ontvangsten milieubeheer	12	Beheersen van milieurisico's van stoffen, afval en straling	908	908	908	908
05.03	Overige ontvangsten milieubeheer	13	Handhaving	247	247	247	247
05.03	Overige ontvangsten milieubeheer	15	Algemeen	4 803	4 803	4 803	4 803
05.06	Ontvangsten bodemsanering	10	Verbeteren nationale milieukwaliteit	4 992			

B. Aansluiting tussen ontwerpbegroting 2001 en ontwerp-begroting 2002

Navolgend is eerst in een samenvattende tabel de aansluiting gegeven tussen de stand van de ontwerp-begroting 2001 en de stand ontwerp-begroting 2002. Daarna is diezelfde aansluiting gegeven per artikel. In de samenvattende tabel zijn belangrijkste/omvangrijkste mutaties opgenomen. De laatste kolom van de tabel verwijst naar de nummers van de artikelen waarin deze mutaties zijn opgenomen.

Belangrijkste mutaties t.o.v. de ontwerpbegroting 2001

Bedragen in EUR1000

Uitgaven	2001	2002	2003	2004	2005	art. nr.
Stand ontwerpbegroting 2001	3 650 879	3 552 178	3 293 015	3 325 452	3 321 162	
1e suppletore begroting 2001	462 783					
Belangrijkste in- en extensiveringen						
Totaal Milieudrukcompensatie en NMP-4		34 034	34 034	34 034	34 034	diverse
Vrijval budget Euro-4		- 18 151	- 18 151	- 18 151	- 18 151	11
Handhavingstaken Provincies		2 269	2 269	2 269	2 269	13
Handhavingstaken VROM		1 361	1 361	1 361	1 361	13
Coördinatie externe veiligheid		635	1 271	1 271	1 271	7
Expertisecentrum/Raad voor externe veiligheid		1 815	2 269	2 269	2 269	1
Handhaving bouwregelgeving niet-woningen		3 948	5 082	4 266	4 266	13
Prestatienormering huursubsidie		- 1 361	- 5 445	- 8 622	- 11 345	2
Afschaffing kindertoeslag huursubsidie		- 21 555	- 43 109	- 43 109	- 43 109	2
Instelling Planbureau ruimtelijke ordening		1 815	2 723	3 630	3 630	1
Kasverschuiving Invest. Sted. Vernieuwing		- 215 092				4
Aanpassingen Rijksmonumenten		2 269	2 269	2 269	2 269	6
Huisvesting en beveiliging HCvS/AZ e.d.		8 257	8 210	3 672	2 401	14
Restant taakstelling vangnetregeling		3 222	3 222	3 222	3 222	16
Correctie reeds ingevulde doelmatigheidsstaakst.				1 143	2 878	15
Bijdrage aan het project project Genomics		- 9 076				16
Kasverschuiving uit 2001 IPSV		4 538	9 076	9 076		4
Aanpassing budget woonzorgvoorzieningen		- 5 847	9 418	2 424	3 319	5
Voortzetting Cleam Development Mechanism			56 723	56 723	56 723	11
Belangrijkste mee- en tegenvallers						
Garanties Waarborgfonds Eigen Woningen		- 4 538	- 4 538	- 4 538	- 4 538	2
Niet doorgaan afkoop Hoogniveau renovatie		4 649	4 649	4 649	4 649	2
Aanpassing raming huursubsidie		- 23 733	- 22 916	- 20 102	- 2 904	2
Bijdrage huurlasten/vangnet huursubsidie		6 262	6 489	6 716	6 897	2 en 16
Fasering raming energiebesparing		5 773	2 834	910		3
Kosten samenvoeging Inspecties VROM		4 492				13
Technische en overige mutaties						
Desalderingen	- 914	- 2 875	- 2 923	- 3 056	- 3 056	diverse
Naar en van EZ en LNV ivm kasschuif ISV	- 13 990	13 990				4
Naar Gem. Fonds ivm uitvoering bouwbesluit		- 13 613				7
Naar LNV tbv Nitraarichtlijn		- 9 076	- 2 269			10
Naar LNV tbv nota «Zicht op gezonde teelt»	- 9 076					10
Naar Prov. Fonds tbv handhavingstaken		- 2 269	- 2 269	- 2 269	- 2 269	13
Loonbijstelling 2001		9 613	9 479	9 445	9 444	16
Prijsbijstelling 2001		66 280	70 532	72 038	72 359	16
Overige mutaties	692	3 268	- 686	7 362	- 3 355	diverse
Stand ontwerpbegroting 2002	4 090 374	3 403 485	3 422 616	3 454 351	3 445 696	
Ontvangsten	2001	2002	2003	2004	2005	art. nr.
Stand ontwerpbegroting 2001	162 772	125 207	58 369	55 008	54 620	
1e suppletore begroting 2001	70 488					
Belangrijkste in- en extensiveringen						
Restituties ivm prestatienormering		- 4 538				2
Overige restituties ivm vangnet/verhuurdrs		136	3 721	4 855	1 361	2
Technische en overige mutaties						
Desalderingen	- 914	- 2 875	- 2 923	- 3 056	- 3 056	diverse
Doorwerking realisatie 2000 afkoop NWI's		- 8 008				2
Stand ontwerpbegroting 2002	232 346	109 921	59 167	56 808	52 925	

Artikel 1. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		54 773	60 025	64 996	57 209	66 929	
Nieuwe wijzigingen:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. 5 ^e Nota deel III			908				
b. Bestuurlijk juridische advisering		118	136				
c. Instelling Planbureau Ruimtelijke Ordening			1 815	2 723	3 630	3 630	
d. Implementatie DG Wonen			908				
e. Grondbeleid			163				
f. VP schuif naar 2000 t.b.v. NIDO			- 4 084				
g. Eerder verplichten van woningbehoefte onderzoek KWR			8 395	- 8 395	4 084		
h. Naar artikel 13 i.v.m. RIVM deel Inspecties			- 6 042	- 6 045	- 6 049	- 6 082	
i. Naar artikel 15 t.b.v. fusie NRO en RMNO			- 113	- 113	- 113	- 113	
j. Naar artikel 03 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 98	- 98	- 98	- 98	
k. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 43	- 37	- 24	- 24	
l. Naar artikel 15 i.v.m. overgang PUBERR			- 138	- 148			
m. Van artikel 16 t.b.v. Expertisecentrum externe veiligheid			2 269	2 269	2 269	2 269	
Mee/tegenvallers:							
n. Correcties op beginstand			1 765	1 632	1 633	1 639	
o. Overige mutaties			- 163	- 163	- 163	- 163	
Desalderingen/overboekingen:							
p. Prijsbijstelling 2001		971	654	748	761	777	
q. Loonbijstelling 2001		1 916	1 625	1 625	1 631	1 631	
Stand ontwerpbegroting 2002	55 628	57 778	67 981	58 991	64 769	70 395	69 715

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Betreft additionele kosten PKB deel 3.

ad c.

Onderzoek- en apparaatskosten ten behoeve van het op te richten Planbureau per 01-01-2001

ad d.

De mutatie hangt samen met de implementatiekosten van het nieuwe Directoraat-Generaal Wonen, een voor de uitvoering van de Nota Mensen, wensen, wonen toegeruste organisatie en betreft vooral de kosten voor herhuisvesting. In dit verband wordt vooralsnog de raming 2002 van het onderhavige artikel verhoogd met EUR 0,9 mln. Op basis van het jaarplan 2002 van de nieuwe organisatie is een verbijzondering van dit bedrag naar de andere beleidsartikelen mogelijk.

ad g.

De verplichtingenraming 2002 wordt verhoogd met EUR 8,4 mln in verband met het eerder verplichten van het woningbehoefte-onderzoek (WBO) dan geraamd. In de ramingen was tot nu toe verondersteld dat de verplichting in 2003 zou worden aangegaan. Het in 2002 opstarten van het nieuwe WBO sluit echter beter aan op de periodieke cyclus van dit grootschalig onderzoek. In samenhang met deze verschuiving in de

verplichtingenramingen wordt ook de raming bij de uitgaven aangepast voor de jaren 2002–2005. De verplichtingenraming 2004 wordt verhoogd met EUR 4 mln in verband met de in dat jaar op te starten nieuwe kwalitatieve woningregistratie (KWR). Dit leidt tot uitgaven in de periode 2004–2006. In de ramingen begroting 2001 was ten onrechte niet in deze budgetten voorzien.

ad l.

Omdat PUBERR voor VROM niet van strategisch belang is en omdat in artikel 15 één blok ontstaat over Vastgoedinformatie, hetgeen de begroting inzichtelijker maakt, is besloten PUBERR over te hevelen naar artikel 15.

ad m.

Bij het RIVM wordt met ingang van 2002 een expertise centrum ingericht en er komt een onafhankelijke Raad voor Externe Veiligheid.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		61 003	63 275	61 622	61 668	62 328	
Nieuwe wijzigingen:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. 5 ^e Nota deel III			908				
b. Bestuurlijk juridische advisering		118	136				
c. Aanpassing meerjarenbijdrage aan SEV			408	408	408	408	
d. Instelling Planbureau Ruimtelijke Ordening			1 815	2 723	3 630	3 630	
e. Implementatie DG Wonen			908				
f. Grondbeleid			163				
g. Eerder verplichten van woningbehoefte onderzoek KWR			4 583	1 225	- 1 475	- 454	
h. Naar artikel 13 i.v.m. RIVM deel Inspecties			- 6 044	- 6 042	- 6 045	- 6 049	
i. Naar artikel 15 t.b.v. fusie NRO en RMNO			- 113	- 113	- 113	- 113	
j. Naar artikel 03 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 98	- 98	- 98	- 98	
k. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 43	- 37	- 24	- 24	
l. Naar artikel 15 i.v.m. overgang PUBERR			- 365	- 375			
m. Van artikel 16 t.b.v. Expertisecentrum externe veiligheid			1 815	2 269	2 269	2 269	
Mee/tegenvallers:							
n. Correcties op beginstand			1 765	1 632	1 633	1 639	
o. Overige mutaties			- 163	- 163	- 163	- 163	
Desalderingen/overboekingen:							
p. Prijsbijstelling 2001		488	881	975	985	1 004	
q. Loonbijstelling 2001		725	1 626	1 625	1 623	1 631	
Stand ontwerpbegroting 2002	59 730	62 335	71 456	65 649	64 298	66 008	69 992

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Betreft additionele kosten PKB deel 3.

ad d.

Onderzoek- en apparaatskosten ten behoeve van het op te richten Planbureau per 01-01-2001.

ad e.

De mutatie hangt samen met de implementatiekosten van het nieuwe Directoraat-Generaal Wonen, een voor de uitvoering van de Nota Mensen, wensen, wonen toegeruste organisatie en betreft vooral de kosten voor herhuisvesting. In dit verband wordt vooralsnog de raming 2002 van het onderhavige artikel verhoogd met EUR 0,9 mln. Op basis van het jaarplan 2002 van de nieuwe organisatie is een verbijzondering van dit bedrag naar de andere beleidsartikelen mogelijk.

ad g.

De verplichtingenraming 2002 wordt verhoogd met EUR 8,4 mln. In verband met het eerder verplichten van het woningbehoefte-onderzoek (WBO) dan geraamd. In de ramingen was tot nu toe verondersteld dat de verplichting in 2003 zou worden aangegaan. Het in 2002 opstarten van het nieuwe WBO sluit echter beter aan op de periodieke cyclus van dit grootschalig onderzoek. In samenhang met deze verschuiving in de verplichtingenramingen wordt ook de raming bij de uitgaven aangepast voor de jaren 2002–2005. De verplichtingenraming 2004 wordt verhoogd met EUR 4,1 mln in verband met de in dat jaar op te starten nieuwe kwalitatieve woningregistratie (KWR). Dit leidt tot uitgaven in de periode 2004–2006. In de ramingen begroting 2001 was ten onrechte niet in deze budgetten voorzien.

ad i.

Omdat PUBERR voor VROM niet van strategisch belang is en omdat in artikel 15 één blok ontstaat over Vastgoedinformatie, hetgeen de begroting inzichtelijker maakt, is besloten PUBERR over te hevelen naar artikel 15.

ad m.

Bij het RIVM wordt met ingang van 2002 een expertise centrum ingericht en er komt een onafhankelijke Raad voor Externe Veiligheid.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001	2 298	4 084	4 084				
1° suppletore begroting 2001		1 437					
Stand ontwerpbegroting 2002	2 298	5 521	4 084				

Artikel 2. Betaalbaarheid van het wonen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		1 823 927	1 849 771	1 682 768	1 732 872	1 750 233	
1 ^e suppletore begroting 2001		101 146					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Van artikel 16 i.v.m. kosten vuurwerkcramp Enschede			590	590	318		
b. Aanscherping prestatienormering bij huursubsidie			- 1 361	- 5 445	- 8 622	- 11 345	
c. Afschaffen kindertoeslag i.c.m. verhoging kinderkorting			- 21 555	- 43 109	- 43 109	- 43 109	
d. Aanpassen bijdrage vangnetregeling			9 847	10 074	10 301	10 482	
e. Wijziging vergoeding Vangnetregeling			- 6 807	- 6 807	- 6 807	- 6 807	
f. Besparing a.g.v. EOS bij Kostenvergoeding verhuurders			- 6 580	- 6 489	- 6 398	- 6 353	
g. Aandeel t.b.v gemeenschappelijke eenheden, voorzieningen, etc.			- 417	- 367	- 229	- 229	
h. Verschuiving budget inhuur externen VROM t.b.v. extra ambtelijk personeel			109	109	109	109	
i. Nadere invulling besparingen P&M a.g.v. EOS			454	- 454	- 454	- 454	
Mee/tegenvallers:							
j. Aanpassing raming huursubsidie			- 23 052	- 22 235	- 19 422	- 2 224	
k. Vrijval teruggeboekte middelen van Justitie			- 681	- 681	- 681	- 681	
l. Doorwerking realisatie 2000 voor te verrekenen rente bij afkoop NWI's.			982				
m. Van Kostenvergoeding verhuurders naar Nader aan te wijzen			454	499	454	545	
n. Vertraging invoering nieuwe vreemdelingenwet			- 328	- 991	- 344	18	
o. Correcties op beginstand			- 1 651	- 1 333	- 1 333	- 1 333	
Desalderingen/overboekingen:							
p. Van Justitie i.v.m. uitblijven werklasteffecten HSW		681	681	681	681	681	
q. Prijsbijstelling 2001		9 051	8 450	5 162	6 873	8 583	
r. Loonbijstelling 2001		585	925	910	912	913,46	
Stand ontwerpbegroting 2002	2 124 742	1 935 391	1 809 831	1 612 881	1 665 120	1 699 030	1 729 053

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De mutatie betreft de bijdrage, waarmee wordt bewerkstelligd dat de getroffen bewoners in Enschede geen hogere huurlasten ervaren voorzover zij in duurdere huurwoningen zijn geherhuisvest. De mutatie voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad b.

De prestatienormering huursubsidie (i.c. de uitgavennorm) wordt aangescherpt, zoals reeds is aangekondigd in de nota «Mensen, Wensen, Wonen». Op deze manier worden verhuurders geprikkeld om huurstijgingen te beperken danwel een goed plaatsingsbeleid te voeren. De gemiddelde bijdrage bij de huursubsidieaanvragers zal door de aanscherping minder snel stijgen dan als er geen aanscherping had plaats gevonden. Dit betekent een daling van de uitgaven.

ad c.

De aan de huursubsidie toegevoegde toeslag voor kinderen, de kindertoe-

slag zal per 1 juli 2002 worden afgeschaft en worden omgezet in een generieke kinderkorting binnen het fiscale stelsel. Hiermee wordt invulling gegeven aan de door het Kabinet verwoorde uitgangspunten in de notitie «Overzicht van regelingen ten behoeve van kinderen» (Kindernotitie) om de kindertoeslagen om te zetten in meer generieke regelingen.

ad d.

Bij de Vangnetregeling (Bijdrage huurlasten) wordt de verplichtingenreeks aangepast als gevolg van een hoger gemiddelde bijdrage. De afwijking ten opzichte van de raming is vooral het gevolg van het niet kunnen beschikken over ervaringscijfers vanwege het korte bestaan van de Vangnetregeling.

ad e.

Zoals aangekondigd in de Evaluatie Huursubsidiewet en Vangnetregeling (kamerstukken 2000–2001, 27 445, nr. 1) wordt met ingang van het tijdvak 2000/2003 de vergoeding aan gemeenten voor de uitvoering van deze regeling verlaagd naar EUR 204 voor een positieve en EUR 91 voor een negatieve beschikking. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad f.

Als gevolg van het EOS-programma worden bij het instrument Kostenvergoeding verhuurders besparingen gerealiseerd door automatisch continueringen, versnellen van de behandeling van eerste aanvragen alsmede lagere aantallen. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad g.

De mutatie bij het instrument Nader aan te wijzen betreft het DGVH-aandeel ten behoeve van gemeenschappelijke eenheden, voorzieningen en VROM brede onderwerpen. Het aandeel van DGVH is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt en vastgesteld op EUR 158 000. De budgetten worden overgeheveld naar het artikel Algemeen.

ad h.

Bij het instrument Apparaat DGVH is om de behoefte aan extra ambtelijk personeel te kunnen dekken (duurzame kennisopbouw) een lager bedrag voor de inhuur van externen opgenomen. Dit effect is voor 2001 in de 1^e suppletore begroting verwerkt voor een bedrag van EUR 545 000.

ad i.

Bij het instrument Uitvoering huursubsidie hebben nieuwe inzichten geleid tot een verdere invulling van de besparingen als gevolg van EOS.

Mee/tegevallers:

ad j.

Voor het eerst sinds de invoering van de nieuwe huursubsidiewet is de uitstroom van huursubsidiegebruikers groter dan de instroom. Omdat het gemiddelde subsidiebedrag per aanvraag nagenoeg gelijk is aan de raming, treedt er per saldo een daling van de huursubsidie-uitgaven op. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad k.

Als gevolg van het uitblijven van werklasteffecten bij Justitie door de invoering van de nieuwe Huursubsidiewet vallen deze middelen bij het instrument Huursubsidie vrij. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad l.

Bij het instrument Afkoop subsidie's NWI's leidt de doorwerking van de realisatie 2000 voor de te betalen rente tot hogere uitgaven. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad n.

Als gevolg van de vertraging van de invoering van de Vreemdelingenwet wordt de raming bij het instrument Huursubsidie aangepast. De kosten worden wel gemaakt, alleen een aantal maanden later.

Desalderingen/overboekingen:

ad p.

De structurele overboeking van Justitie is het gevolg van het uitblijven van werklasteffecten als gevolg van de nieuwe Huursubsidiewet. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		1 909 128	1 916 037	1 723 530	1 762 217	1 771 307	
1 ^e suppletore begroting 2001		104 015					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Van artikel 16 i.v.m. kosten vuurwerkcramp Enschede			1 044	817	318		
b. Aanscherping prestatienormering			- 1 361	- 5 445	- 8 622	- 11 345	
c. Afschaffen kindertoeslag i.c.m. verhoging kinderkorting			21 555	- 43 109	- 43 109	- 43 109	
d. Aanpassen bijdrage vangnetregeling			9 847	10 074	10 301	10 482	
e. Wijziging vergoeding Vangnetregeling			- 6 807	- 6 807	- 6 807	- 6 807	
f. Besparing a.g.v. EOS			- 6 580	- 6 489	- 6 398	- 6 353	
g. Hernieuwd opvoeren i.v.m. niet meedoen afkoop HNR			4 649	4 649	4 649	4 649	
h. Ramingstechnische aanpassing bijdragen particuliere woningen VPW			- 12	- 123	- 70	- 309	
i. Aanpassing raming premiekoopwoningen			1 951	3 494	- 454	- 1 452	
j. Aanpassing raming Bijdragen nieuwbouw huurwoningen i.v.m. aangepast huurstijgings- percentage			- 397	47	122	257	
k. Minder jaarlijkse bijdragen DKP			- 5 852				
l. Doorwerking realisatie 2000 in n.t.b.k. DKP- bijdragen			2 633				
m. Verhoging raming Afkoop subsidies NWI's a.g.v. huurbeleid			102	83	72	74	
n. Overgangsregeling GEW			34	25	17	9	
o. Aandeel t.b.v. gemeenschappelijke eenheden, voorzieningen, etc.			- 417	- 367	- 229	- 229	
p. Verschuiving budget inhuur externen VROM t.b.v. extra ambtelijk personeel			109	109	109	109	
q. Nadere invulling besparingen P&M a.g.v. EOS			454	- 454	- 454	- 454	
r. Aanpassing uitfinanciering openstaande verplich- tingen Uitvoering huursubsidie			9 076				
Mee/tegenvallers:							
s. Aanpassing raming huursubsidie			- 23 052	- 22 235	- 19 422	- 2 224	
t. Vrijval teruggeboekte middelen van Justitie			- 681	- 681	- 681	- 681	
u. Doorwerking realisatie 2000 voor te verrekenen rente bij afkoop NWI's			982				
v. Verlaging uitgavenraming obligo WEW			- 4 538	- 4 538	- 4 538	- 4 538	
w. Van Kostenvergoeding verhuurders naar Nader aan te wijzen			454	499	454	545	
x. Vertraging invoering nieuwe vreemdelingenwet			- 328	- 991	- 344	18	
y. Correcties op beginstand			- 1 651	- 1 333	- 1 333	- 1 333	
Desalderingen/overboekingen:							
z. Van Justitie i.v.m. uitblijven werklasteffecten HSW		681	681	681	681	681	
- Prijsbijstelling 2001		9 051	8 450	5 162	6 873	8 583	
- Loonbijstelling 2001		585	925	910	912	913,46	
Stand ontwerpbegroting 2002	2 098 476	2 023 460	1 884 198	1 657 509	1 694 262	1 718 795	1 743 855

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De mutatie betreft de bijdrage, waarmee wordt bewerkstelligd dat de geherhuisveste bewoners in Enschede geen hogere huurlasten ervaren voorzover zij in duurdere huurwoningen zijn geherhuisvest. De mutatie voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad b.

De prestatienormering huursubsidie (i.c. de uitgavennorm) wordt aangescherpt, zoals reeds is aangekondigd in de nota «Mensen, Wensen, Wonen». Op deze manier worden verhuurders geprikkeld om huurstijgingen te beperken danwel een goed plaatsingsbeleid te voeren. De gemiddelde bijdrage bij de huursubsidieaanvragers zal door de aanscherping minder snel stijgen dan als er geen aanscherping had plaats gevonden. Dit betekent een daling van de uitgaven.

ad c.

De aan de huursubsidie toegevoegde toeslag voor kinderen, de kindertoeslag zal per 1 juli 2002 worden afgeschaft en worden omgezet in een generieke kinderkorting binnen het fiscale stelsel. Hiermee wordt invulling gegeven aan de door het Kabinet verwoorde uitgangspunten in de notitie «Overzicht van regelingen ten behoeve van kinderen» (Kindernotitie) om de kindertoeslagen

ad d.

Bij de Vangnetregeling (Bijdrage huurlasten) wordt de kasreeks aangepast als gevolg van een hoger gemiddelde bijdrage. De afwijking ten opzichte van de raming is vooral het gevolg van het niet kunnen beschikken over ervaringscijfers vanwege het korte bestaan van de Vangnetregeling.

ad e.

Zoals aangekondigd in de Evaluatie Huursubsidiewet en Vangnetregeling (kamerstukken 2000–2001, 27 445, nr. 1) wordt met ingang van het tijdvak 2000/2003 de vergoeding aan gemeenten voor de uitvoering van deze regeling verlaagd naar EUR 204 voor een positieve en EUR 91 voor een negatieve beschikking. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad f.

Als gevolg van het EOS-programma worden bij het instrument Kostenvergoeding verhuurders besparingen gerealiseerd door automatisch continueringen, versnellen van de behandeling van eerste aanvragen alsmede lagere aantallen. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad g.

In verband met het niet meedoen aan de afkoop van subsidies Hoog Niveau Renovatie door een 20-tal gemeenten dient het budget bij het instrument Bijdragen nieuwbouw huurwoningen te worden verhoogd voor de reguliere jaarlijkse bijdragen. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad h.

In verband met de in 2000 gestegen rente wordt aangenomen dat het aantal intrekkingen bij het instrument Bijdragen nieuwbouw huurwoningen in de jaren 2001 t/m 2003 minder hoog zal zijn dan tot nu toe geraamd. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad k.

Als gevolg van de realisatie 2000 zullen bij het instrument Afkoop subsidies NWI's in 2001 en 2002 aan NWI's minder jaarlijkse DKP bijdragen verstrekt worden. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad l.

Deze mutatie bij het instrument Afkoop subsidies NWI's betreft de doorwerking van de realisatie 2000 van niet tot betaling komende DKP bijdragen. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad m.

Door de verlaging van huurafbraakpercentage per 1 juli 2000 van 5,5% naar 3,8% worden de nog te betalen jaarlijkse bijdragen PHW '68 bij het instrument Afkoop subsidie's NWI's verhoogd. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad n.

Als gevolg van de overgangsregeling Gewenningssubsidieregeling eigen woningbezit kunnen nog aanvragen worden behandeld. Deze mutatie betreft de uitfinanciering van aan te gane verplichtingen in 2001. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad o.

De mutatie bij het instrument Nader aan te wijzen betreft het DGVH-aandeel ten behoeve van gemeenschappelijke eenheden, voorzieningen en VROM brede onderwerpen. Het aandeel van DGVH is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt en vastgesteld op EUR 158 000. De budgetten worden overgeheveld naar het artikel Algemeen.

ad p.

Bij het instrument Apparaat DGVH is om de behoefte aan extra ambtelijk personeel te kunnen dekken (duurzame kennisopbouw) een lager bedrag voor de inhuur van externen opgenomen. Dit effect is voor 2001 in de 1^e suppletore begroting verwerkt voor een bedrag van EUR 545 000.

ad q.

Bij het instrument Uitvoering huursubsidie hebben nieuwe inzichten geleid tot een verdere invulling van de besparingen als gevolg van EOS.

ad r.

In samenhang met de ultimo 2000 openstaande verplichtingen bij het instrument Uitvoering huursubsidie wordt de uitgavenraming 2002 verhoogd.

Mee/tegevallers:

ad s.

Voor het eerst sinds de invoering van de nieuwe Huursubsidiewet is de uitstroom van huursubsidiegebruikers groter dan de instroom. Omdat het gemiddelde subsidiebedrag per aanvraag nagenoeg gelijk is aan de raming, treedt er per saldo een daling van de huursubsidie-uitgaven op. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad t.

Als gevolg van het uitblijven van werklasteffecten bij Justitie door de invoering van de nieuwe Huursubsidiewet vallen deze middelen bij het instrument Huursubsidie vrij. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad u.

Bij het instrument Afkoop subsidie's NWI's leidt de doorwerking van de

realisatie 2000 voor de te betalen rente tot hogere uitgaven. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad v.

De verwachting is dat het Waarborgfonds eigen woningbezit (WEW) in de jaren 2002–2005 geen aanspraak zal maken op het met het Rijk afgesproken obligo. Als gevolg hiervan kan de uitgavenraming van het instrument Garanties structureel met EUR 4,5 mln per jaar worden verlaagd. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad x.

Als gevolg van de vertraging van de invoering van de Vreemdelingenwet wordt de raming bij het instrument Huursubsidie aangepast. De kosten worden wel gemaakt, alleen een aantal maanden later.

Desalderingen/overboekingen:

ad z.

De structurele overboeking van Justitie is het gevolg van het uitblijven van werklasteffecten als gevolg van de nieuwe Huursubsidiewet. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		82 534	86 805	33 336	29 751	28 254	
1 ^e suppletore begroting 2001		- 11 051					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Ontvangsten prestatienormering			- 4 538				
b. Aanpassing raming overige restituties subject-subsidies			136	3 721	4 855	1 361	
Mee/tegenvallers:							
c. Doorwerking realisatie 2000, restituties afkoop NWI's			- 8 008				
Stand ontwerpbegroting 2002	65 250	71 483	74 395	37 057	34 607	29 616	23 217

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Bij de raming was rekening gehouden met de opschortende werking van de regeling, bij het indienen van bezwaarschriften. Er is echter geen sprake van de opschortende werking hetgeen betekent dat de beschikkingen die in 2000 zijn uitgegaan in dat jaar ook voldaan dienden te worden. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

ad b.

De ontvangsten op individuen blijven achter ten opzichte van de raming. Dit wordt veroorzaakt door een lager aantal vorderingen die in 2000 zijn ingesteld dan in eerste instantie geraamd. De ontvangsten uit de vermogenstoets daarentegen worden uit hoofde van de ingestelde vorderingen verwacht iets hoger te liggen dan in 2000. Dit jaar zijn voor het eerst vorderingen uit hoofde van de vangnetregeling opgenomen; dit

betreft vorderingen op gemeenten. Per saldo is sprake van een verhoging van de raming restituties subjectsubsidies. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

Mee/tegenvallers:

ad c.

De raming terug te vorderen DKP bijdragen wordt verlaagd op basis van de in 2000 gerealiseerde afkoop van het aantal NWI's. Het effect voor 2001 is in de 1^e suppletore begroting 2001 verwerkt.

Artikel 3. Duurzame woningen en gebouwen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		36 356	28 797	24 463	24 019	19 167	
1 ^e suppletore begroting 2001		763					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Beëindiging inputsubsidie toegankelijkheid rijkshuisvesting			- 681	- 681	- 681	- 681	
b. Aanpassing fasering raming lood					- 99		
c. Afwikkeling resterende projecten EER			2 224	590			
e. Aanpassing fasering IFD-bouwen			1 189				
f. Van art. 1, 6, 8, 9 en 15 t.b.v. Coördinatie bouwbe- leid			339	339	339	339	
g. Correcties op beginstand			- 262	- 240	- 240	- 240	
h. Overige mutaties			123	123	123	123	
Desalderingen/overboekingen:							
i. Prijsbijstelling 2001		315	1 101	1 274	1 105	914	
j. Loonbijstelling 2001		72	112	112	112	112	
Stand ontwerpbegroting 2002	46 701	37 506	32 942	25 981	24 679	19 735	19 735

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Met ingang van 2002 zullen de kosten van het oplossen van toegankelijkheidsknelpunten in bestaande rijksgebouwen worden gefinancierd volgens de uitgangspunten van het nieuwe stelsel rijks-huisvesting. Hierdoor kan de VROM-bijdrage komen te vervallen.

ad b.

Het betreft hier een aanpassing van de raming, in het kader van sanering loden drinkwaterleidingen, als gevolg van realisatie 2000.

ad c.

De afronding van het EER-programma brengt meer kosten met zich mee dan oorspronkelijk was geraamd.

ad d.

Deze mutatie betreft de aanpassing van de raming als gevolg van realisatie 2000. In 2002 zullen voornamelijk de laatste verplichtingen in het kader van IFD-bouwen worden aangegaan.

ad f.

Deze mutatie betreft de overboeking uit de artikelen 1, 6, 8, 9 en 15 ten behoeve van dekking apparaatskosten Coördinatie bouwbeleid.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		250 511	200 328	179 741	176 027	171 642	
1 ^o suppletore begroting 2001		3 520					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Beëindiging inputsubsidie toegankelijkheid rijkshuisvesting			- 681	- 681	- 681	- 681	
b. Aanpassing fasering loodraming			454	454			
c. Afwikkeling resterende projecten EER			2 224	590			
d. Aanpassing fasering Teli-budgetten			- 681	- 227		908	
e. Fasering raming energiebesparing			5 773	2 834	910		
f. Aanpassing fasering IFD-bouwen			192	- 222	1 100		
g. Van art. 1, 6, 8, 9 en 15 t.b.v. Coördinatie bouwbeleid			339	339	339	339	
h. Aanpassing budget i.v.m. onderzoek brandveiligheid			91				
i. Correcties op beginstand			- 262	- 240	- 240	- 240	
j. Overige mutaties			123	123	123	123	
Mee/tegenvallers:							
k. Aanpassing raming BWS 92-94 i.v.m. verkopen			- 1 036	- 1 041	- 1 051	- 1 039	
Desalderingen/overboekingen:							
l. Prijsbijstelling 2001		315	1 101	1 274	1 105	914	
m. Loonbijstelling 2001		72	112	112	112	112	
Stand ontwerpbegroting 2002	368 810	254 418	208 078	183 057	177 745	172 079	171 166

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Met ingang van 2002 zullen de kosten van het oplossen van toegankelijkheidsknelpunten in bestaande rijksgebouwen worden gefinancierd volgens de uitgangspunten van het nieuwe stelsel rijks-huisvesting. Hierdoor kan de VROM-bijdrage komen te vervallen.

ad b.

Het betreft hier een aanpassing van de raming, in het kader van sanering loden drinkwaterleidingen, als gevolg van realisatie 2000.

ad c.

De afronding van het EER-programma brengt meer kosten met zich mee dan oorspronkelijk was geraamd.

ad d.

Deze mutatie betreft de afstemming van de raming op de werking van de subsidieregeling Energiebesparing Huishoudens met lage inkomens.

ad e.

Deze mutatie betreft de afstemming van raming op de werking van het programma Energiebudgetten.

ad f.

Deze mutatie betreft de aanpassing van de raming als gevolg van realisatie 2000. In 2002 zullen vooralsnog de laatste verplichtingen in het kader van IFD-bouwen worden aangegaan.

ad g.

Deze mutatie betreft de overboeking uit de artikelen 1, 6, 8, 9 en 15 ten behoeve van dekking apparaatskosten Coördinatie bouwbeleid.

ad h.

Deze mutatie betreft het uit te voeren en af te ronden onderzoek naar hoe adequaat de brandveiligheid in het Bouwbesluit is geregeld en om eventuele lacunes te verhelpen teneinde gezondheid, veiligheid en veiligheidsgevoel van de burger in woningen, gebouwen en woonomgeving te verbeteren.

Artikel 4. Aantrekkelijke fysieke leefomgeving

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		84 097	135 575	133 407	161 698	527 297	
1 ^o suppletore begroting 2001		35 432					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Doorwerking realisatie DUBO			454				
b. Overige mutaties		1 747	- 163	- 163	- 163	- 163	
Mee/tegenvallers:							
c. Correcties op beginstand			1 323	1 323	1 323	1 323	
Desalderingen/overboekingen:							
d. Prijsbijstelling 2001		85 699	12 212	27 698	32 907	33 428	
e. Loonbijstelling 2001		79	125	125	125	125	
Stand ontwerpbegroting 2002	573 137	207 054	149 525	162 390	195 890	562 010	562 010

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Als gevolg van de uiteindelijke realisatie over het jaar 2000 is voor duurzaam bouwen budget doorgeschoven van 2000 naar 2001 en 2002.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		515 750	426 667	554 284	566 620	530 474	
1e suppletore begroting 2001		233 709					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Kasschuif IPSV 2000–2004			4 538	9 076	9 076		
b. Doorwerking realisatie 2000 Grondzaken-instrumentarium			227		– 588		
c. Doorwerking realisatie DUBO			454				
d. Van artikel 07 t.b.v. bodemsanering niet-rechtstreekse gemeenten			14 447	14 447	14 447		
e. Van artikel 07 t.b.v. bodemsanering rechtstreekse gemeenten			13 110	11 401	11 493		
f. Van artikel 07 t.b.v. bodemsanering Hilversum			1 052	1 051	1 051		
g. Kasschuif ISV van 2002 naar 2001			– 215 092				
h. Overige mutaties		1 747	– 163	– 163	– 163	– 163	
Mee/tegenvallers:							
i. Correcties op beginstand			1 323	1 323	1 323	1 323	
Desalderingen/overboekingen:							
j. Prijsbijstelling 2000		1 226	1 199	1 199	1 199		
k. Prijsbijstelling 2001		24 937	14 590	30 076	35 285	33 428	
l. Loonbijstelling 2001		79	125	125	125	125	
m. Naar/van EZ i.v.m. kasschuif ISV		– 9 296	9 296				
n. Naar/van LNV i.v.m. kasschuif ISV		– 4 694	4 694				
Stand ontwerpbegroting 2002	582 351	763 458	276 467	622 819	639 867	565 186	565 186

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De AMvB op basis waarvan bijdragen IPSV worden verstrekt is in juni 2001 gepubliceerd. De beschikkingen zullen in het najaar worden afgegeven. De betalingen zullen worden gerelateerd aan de voortgang van de projecten. Om deze reden is van de beschikbare EUR 45,4 mln de helft doorgeschoven naar latere jaren. Het totale budget voor de periode t/m 2004 is niet gewijzigd.

ad b.

Deze mutatie betreft enerzijds de reservering van de uitgestelde betaling van locatiesubsidie aan Oegstgeest. Een en ander is het gevolg van het niet tijdig indienen van de prestatieverklaring inzake de locatie Broek- en Simontjespolder. Anderzijds betreft het de aanpassing van de raming hoofdinfrastructuur subsidie als gevolg van de opschoning van de administratie.

ad c.

Als gevolg van de uiteindelijke realisatie over het jaar 2000 is voor duurzaam bouwen budget doorgeschoven van 2000 naar 2001 en 2002.

ad d. en e.

De mutaties betreffen de overboekingen van Milieubeheer ten behoeve van negen van de tien resterende rechtstreekse gemeenten en de niet-rechtstreekse gemeenten die via dit artikel bodemsaneringsmiddelen uitbetaald krijgen. Het gaat hierbij om aanvullingen op de convenanten die in december 1999 zijn afgesloten met 20 van de in totaal 30 recht-

streekse gemeenten. De afboeking van de verplichtingen bij Milieubeheer vindt plaats in de jaren 2000 tot en met 2004.

ad f.

Deze mutatie betreft de kasgevolgen van het aan de gemeente Hilversum ingewilligde bezwaarschrift.

ad g.

Ter vermindering van de financiële druk op de rijksbegroting voor het jaar 2002 zal een deel van de voor 2002 begrote ISV-gelden reeds in 2001 worden betaald. Het betreft de reguliere ISV-middelen die in 2000 richting de rechtstreekse gemeenten en richting de provincies zijn verplicht. Inclusief de EZ- en LNV-middelen gaat het om circa EUR 215,1 mln, te weten de betalingen die op 1 maart en 1 juli 2002 zijn gepland. Het betreft een begrotingstechnische maatregel. Voor de kasschuif spelen geen beleidsinhoudelijke argumenten. Op welke tijdstippen in 2001 deze middelen zullen worden uitbetaald, zal in overleg met Financiën worden bepaald.

Desalderingen/overboekingen:

ad m. en n.

De ISV bijdragen worden geheel door VROM betaald, inclusief de aandelen van de ministeries van EZ en LNV. Het aandeel van genoemde ministeries wordt buiten begrotingsverband verantwoord en door middel van verrekenstukken terugontvangen. Omdat de kasschuif van EUR 215,1 mln van 2002 naar 2001 inclusief de bijdragen van beide ministeries is, wordt de VROM begroting in 2001 verlaagd met de EZ en LNV aandelen en in 2002 verhoogd.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		3 154	2 473	1 339	1 562	2 671	
1e suppletore begroting 2001		6 353					
Stand ontwerpbegroting 2002	3 608	9 507	2 473	1 339	1 562	2 671	

Artikel 5 Sociale kwaliteit van de woonomgeving

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		38 496	48 343	24 633	24 633	24 633	
1e suppletore begroting 2001		422					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Aanpassing fasering WoZo-budget			- 9 976	16 743	64	29	
b. Overige mutaties			27	27	27	27	
Mee/tegenvallers:							
c. Correcties op beginstand			- 50	- 27	- 27	- 27	
Desalderingen/overboekingen:							
d. Van VWS i.v.m. innovatieprogramma WoZo			182				
e. Prijsbijstelling 2001			2 780	2 082	1 762	1 475	
f. Loonbijstelling 2001			43	43	43	43	
Stand ontwerpbegroting 2002	3 343	38 918	41 348	43 500	26 501	26 179	26 150

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De mutatie betreft een temporisering als gevolg van het later in werking treden van de Woonzorgstimuleringsregeling (later in 2000 dan oorspronkelijk gepland) en de mede daardoor achterblijvende realisatie 2000. Tevens is de raming op de werking van de regeling met vier subsidiecategorieën geactualiseerd.

Desalderingen/overboekingen:

ad d.

De mutatie betreft een overboeking van VWS in verband met het innovatieprogramma Woonzorgstimuleringsregeling.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		60 031	74 027	60 572	52 472	44 417	
1e suppletore begroting 2001		- 1 429					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Aanpassing fasering WoZo-budget			- 5 847	9 418	2 424	3 319	
b. Overige mutaties			27	27	27	27	
Mee/tegenvallers:							
c. Correcties op beginstand			- 50	- 27	- 27	- 27	
Desalderingen/overboekingen:							
d. Van VWS i.v.m. innovatieprogramma WoZo			182				
e. Prijsbijstelling 2001			2 780	2 082	1 762	1 475	
f. Loonbijstelling 2001			43	43	43	43	
Stand ontwerpbegroting 2002	40 989	58 602	71 161	72 115	56 701	49 254	43 938

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De mutatie betreft een temporisering als gevolg van het later in werking treden van de Woonzorgstimuleringsregeling (later in 2000 dan oorspronkelijk gepland) en de mede daardoor achterblijvende realisatie 2000. Tevens is de raming op de werking van de regeling met vier subsidiecategorieën geactualiseerd.

Desalderingen/overboekingen:

ad d.

De mutatie betreft een overboeking van VWS in verband met het innovatieprogramma Woonzorgstimuleringsregeling.

Artikel 6. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		84 326	22 075	23 055	22 108	22 237	
1e suppletore begroting 2001		- 328					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Onderhoud Monumenten			2 269	2 269	2 269	2 269	
b. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 25	- 21	- 13	- 13	
c. Naar artikel 14 t.b.v. verbetering van monumenten			- 1 234	- 617	- 617	- 390	
d. Naar artikel 3 t.b.v. Coördinatie bouwbeleid			- 57	- 57	- 57	- 57	
Mee/tegenvallers:							
e. Correcties op beginstand			53	26	26	24	
Desalderingen/overboekingen:							
f. Huurmiddelen MEF		357	357	357	357	357	
g. Prijsbijstelling 2001		852	558	952	962	944	
h. Loonbijstelling 2001		133	187	187	187	187	
Stand ontwerpbegroting 2002	27 121	85 339	24 182	26 151	25 222	25 559	25 910

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Met ingang van 2002 is structureel EUR 2,3 mln per jaar toegekend voor technisch en functioneel onderhoud, opdat het nationaal erfgoed behouden blijft en de in gebruik zijnde panden hun rijkshuisvestingsfunctie kunnen behouden.

ad d.

De toegekende middelen (zie mutatie a) worden mede aangewend voor verbetering van monumenten waarin de Hoge Colleges van Staat en het Ministerie van Algemene Zaken zijn gehuisvest. De hiermee gemoeide bedragen worden overgeboekt naar artikel 14.

Desalderingen/overboekingen:

ad g.

Enkele monumenten met erfgoedfunctie worden verhuurd via de dienst Domeinen van het Ministerie van Financiën. Op grond van de middelenafspraken worden de huuropbrengsten toegevoegd aan het budget voor monumenten met erfgoedfunctie.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		34 462	30 606	34 627	31 184	31 410	
1e suppletore begroting 2001		- 781					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Onderhoud Monumenten			2 269	2 269	2 269	2 269	
b. Stimuleringsregeling intensief ruimtegebruik			227	227			
c. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 25	- 21	- 13	- 13	
d. Naar artikel 14 t.b.v. verbetering van monumenten			- 1 234	- 617	- 617	- 390	
e. Naar artikel 3 t.b.v. Coördinatie bouwbeleid			- 57	- 57	- 57	- 57	
Mee/tegenvallers:							
f. Correcties op beginstand			53	26	26	- 101	
Desalderingen/overboekingen:							
g. Huurmiddelen MEF		357	357	357	357	357	
h. Prijsbijstelling 2001		852	558	952	962	944	
i. Loonbijstelling 2001		133	187	187	187	187	
Stand ontwerpbegroting 2002	23 121	35 022	32 940	37 950	34 298	34 607	34 997

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Met ingang van 2002 is structureel EUR 2,3 mln per jaar toegekend voor technisch en functioneel onderhoud, opdat het nationaal erfgoed behouden blijft en de in gebruik zijnde panden hun rijkshuisvestingsfunctie kunnen behouden.

ad b.

Betreft een kasschuif uit 2001.

ad d.

De toegekende middelen (zie mutatie a) worden mede aangewend voor verbetering van monumenten waarin de Hoge Colleges van Staat en het Ministerie van Algemene Zaken zijn gehuisvest. De hiermee gemoeide bedragen worden overgeboekt naar artikel 14.

Desalderingen/overboekingen:

ad g.

Enkele monumenten met erfgoedfunctie worden verhuurd via de dienst Domeinen van het Ministerie van Financiën. Op grond van de middelenafspraken worden de huuropbrengsten toegevoegd aan het budget voor monumenten met erfgoedfunctie.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001							
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Desalderingen/overboekingen:							
a. Huurmiddelen MEF		357	357	357	357	357	
Stand ontwerpbegroting 2002		357	357	357	357	357	357

Artikel 7. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau**Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		304 031	321 398	355 252	350 932	392 599	
1e suppletore begroting 2001		- 34 029					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Opzet registratiesysteem risicovolle situaties			3 630	908	908	908	
b. Intensivering sanering verkeerslawaaï		12 025	7 669	9 076	8 168	9 076	
c. Verplichtingschuif naar 2000 t.b.v. DCMR			- 454	- 454	- 454	- 454	
d. Verplichtingschuif naar 2000 i.v.m. Convenant NS			- 4 538	- 4 538	- 4 538	- 4 538	
e. Naar artikel 4 t.b.v. ISV niet-rechtstreekse gemeenten			- 14 447	- 14 447	- 14 447		
f. Naar artikel 4 t.b.v. ISV rechtstreekse gemeenten			- 13 110	- 11 401	- 11 493		
g. Naar artikel 4 t.b.v. budget bodemsanering Hilversum			- 1 052	- 1 051	- 1 051		
h. Van artikel 16 t.b.v. Expertisecentrum, Raad voor externe veiligheid		1 361					
i. Coördinatie externe veiligheid			635	1 271	1 271	1 271	
Mee/tegenvallers:							
j. Correctie op beginstand			- 34				
Desalderingen/overboekingen:							
k. Prijsbijstelling 2001		10 825	5 376	8 815	10 335	11 374	
l. Loonbijstelling 2001		179	277	262	262	257	
m. Naar Gemeentefonds t.b.v. bouwstoffenbesluit			- 13 613				
n. Naar V&W t.b.v. financiering ONL		- 2 042	- 1 361	- 681	- 454		
Stand ontwerpbegroting 2002	219 581	292 350	290 376	343 012	339 440	410 492	415 484

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Teneinde voldoende inzicht te creëren in de aanwezige risicosituaties en om een adequate uitvoering van taken door de verschillende overheden mogelijk te maken, is het voornemen een registratieplicht van dergelijke risicovolle situaties in te voeren.

ad b.

In het kader van de maatregelen ter compensatie van de toegenomen milieudruk als gevolg van de groeiende economie wordt het bestaande geluidssaneringsbeleid geïntensiveerd.

ad c, g.

Deze mutaties betreffen de doorwerkingen van mutaties welke zijn opgenomen en waar van toepassing toegelicht, bij de eerste suppletore begroting 2001 (Kamerstukken II, 2000–2001, 27 755, nr 2).

ad d.

Deze mutatie betreft de doorwerking van een mutatie welke is opgenomen en indien van toepassing toegelicht, bij de slotwet 2000 (Kamerstukken II, 2000–2001, 27 714).

ad e, f, m.

Deze mutaties betreffen de doorwerkingen van mutaties welke zijn opgenomen en waar van toepassing toegelicht, bij de tweede suppletore begroting 2000 (Kamerstukken II, 2000–2001, 27 526, nr 2).

ad g, h.

Dit betreft de aanloopkosten voor de oprichting van een expertise centrum voor de Raad voor Externe Veiligheid. Vanaf 2002 wordt het expertise centrum geëxploiteerd door het RIVM.

ad i.

Voor de coördinatie externe veiligheid wordt een proefdirectie gevormd, waarvoor vooralsnog 17 fte's worden geraamd.

Desalderingen/overboekingen:

ad l.

In vervolg op de compensatie die reeds eerder heeft plaatsgevonden voor de jaren 1999 t/m 2001, wordt thans ook voor het jaar 2002 een bedrag overgeboekt naar het gemeentefonds ten behoeve van de, met de uitvoering van het bouwstoffenbesluit samenhangende, apparaatskosten bij de gemeenten.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		297 443	283 817	252 940	253 452	286 590	
1e suppletore begroting 2001		- 3 927					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Registratie risicovolle situaties			1 815	2 723	908	908	
b. Sanering verkeerslawaaï tbv milieudruk-compensatie		12 025	7 669	9 076	8 168	9 076	
c. Naar artikel 4 t.b.v. ISV niet-rechtstreekse gemeenten			- 14 447	- 14 447	- 14 447		
d. Naar artikel 4 t.b.v. ISV rechtstreekse gemeenten			- 13 110	- 11 401	- 11 493		
e. Naar artikel 4 t.b.v. budget bodemsanering Hilversum			- 1 052	- 1 051	- 1 051		
f. Naar artikel 11 t.b.v. DGM-brede opdracht INFOMIL			- 85				
g. Van artikel 16 t.b.v. Expertisecentrum, Raad voor externe veiligheid		1 361					
h. Coördinatie externe veiligheid			635	1 271	1 271	1 271	
Mee/tegenvallers:							
i. Correctie op beginstand			- 34				
Desalderingen/overboekingen:							
j. Prijsbijstelling 2001		10 825	5 376	8 815	10 335	11 374	
k. Loonbijstelling 2001		179	277	262	262	257	
l. Naar Gemeentefonds t.b.v. bouwstoffenbesluit			- 13 613				
m. Naar V&W t.b.v. financiering ONL		- 2 042	- 1 361	- 681	- 454		
Stand ontwerpbegroting 2002	259 738	315 865	255 887	247 507	246 951	309 475	309 475

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Teneinde voldoende inzicht te creëren in de aanwezige risicosituaties en om een adequate uitvoering van taken door de verschillende overheden mogelijk te maken, is het voornemen een registratieplicht van dergelijke risicovolle situaties in te voeren.

ad b.

In het kader van de maatregelen ter compensatie van de toegenomen milieudruk als gevolg van de groeiende economie wordt het bestaande geluidssaneringsbeleid geïntensiveerd.

ad c, d, l.

Deze mutaties betreffen de doorwerkingen van mutaties welke zijn opgenomen en waar van toepassing toegelicht, bij de tweede suppletore begroting 2000 (Kamerstukken II, 2000–2001, 27 526, nr 2).

ad e, f.

Deze mutaties betreffen de doorwerkingen van mutaties welke zijn opgenomen en waar van toepassing toegelicht, bij de eerste suppletore begroting 2001 (Kamerstukken II, 2000–2001, 27 755, nr 2).

ad g.

Dit betreft de aanloopkosten voor de oprichting van een expertise centrum voor de Raad voor Externe Veiligheid. Vanaf 2002 wordt het expertise centrum geëxploiteerd door het RIVM.

ad h.

Voor de coördinatie externe veiligheid wordt een proefdirectie gevormd, waarvoor vooralsnog 17 fte's worden geraamd.

Desalderingen/overboekingen:

ad j.

In vervolg op de compensatie die reeds eerder heeft plaatsgevonden voor de jaren 1999 t/m 2001, wordt thans ook voor het jaar 2002 een bedrag overgeboekt naar het gemeentefonds ten behoeve van de, met de uitvoering van het bouwstoffenbesluit samenhangende, apparaatskosten bij de gemeenten.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001= Stand ontwerpbegroting 2002	26 136	58 686					

Artikel 8. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		10 912	13 647	14 726	15 957	16 145	
1e suppletore begroting 2001							
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Naar artikel 3 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 9	- 9	- 9	- 9	
b. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 4	- 3	- 2	- 2	
Mee/tegenvallers:							
c. Correcties op beginstand			- 2 351	- 2 177	- 2 178	- 2 254	
Desalderingen/overboekingen:							
d. Prijsbijstelling 2001		810	531	519	660	668	
e. Loonbijstelling 2001		82	115	114	113	113	
Stand ontwerpbegroting 2002	14 260	11 804	11 929	13 170	14 541	14 660	14 659

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

In de Rijksbegroting 2000 zijn de programmagelden voor Coördinatie Bouwbeleid reeds overgeheveld naar de Rijksgebouwendienst. Nu worden ook de bijbehorende apparaatskosten overgeheveld.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		15 960	15 306	14 995	18 680	18 867	
1e suppletore begroting 2001		- 3 176					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Ontwikkelingsbijdrage Landelijk gebied			1 588	1 588			
b. Naar artikel 3 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 9	- 9	- 9	- 9	
c. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 4	- 3	- 2	- 2	
Mee/tegenvallers:							
d. Correcties op beginstand			- 2 351	- 2 177	- 2 178	- 2 129	
Desalderingen/overboekingen:							
e. Prijsbijstelling 2001		810	531	519	660	668	
f. Loonbijstelling 2001		82	115	114	113	113	
Stand ontwerpbegroting 2002	11 210	13 676	15 176	15 027	17 264	17 508	17 508

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Betreft een technische correctie van de uitgaven reeks voor de Landelijke Gebieden.

ad b.

In de Rijksbegroting 2000 zijn de programmagelden voor Coördinatie Bouwbeleid reeds overgeheveld naar de Rijksgebouwendienst. Nu worden ook de bijbehorende apparaatskosten overgeheveld.

Artikel 9. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband**Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		10 805	10 456	9 657	9 616	9 840	
1e suppletore begroting 2001		- 8 476					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Interreg III					2 450	2 450	
b. Naar artikel 3 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 20	- 20	- 20	- 20	
c. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 9	- 8	- 5	- 5	
Mee/tegenvallers:							
d. Correcties op beginstand			62	112	112	112	
Desalderingen/overboekingen:							
e. Prijsbijstelling 2001		21	14	14	14	14	
f. Loonbijstelling 2001		27	39	38	38	38	
Stand ontwerpbegroting 2002	6 524	2 376	10 541	9 793	12 205	12 429	12 425

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Omdat de plannen een flinke vertraging hebben opgelopen zijn de middelen voor 2001 naar latere jaren doorgeschoven.

ad b.

In de Rijksbegroting 2000 zijn de programmagelden voor Coördinatie Bouwbeleid reeds overgeheveld naar de Rijksgebouwendienst. Nu worden ook de bijbehorende apparaatskosten overgeheveld.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		10 759	10 521	9 657	9 616	9 747	
1e suppletore begroting 2001		- 6 594					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Interreg III					2 927	2 927	
b. Naar artikel 3 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 20	- 20	- 20	- 20	
c. Naar artikel 15 t.b.v. VROM-brede diensten			- 9	- 8	- 5	- 5	
Mee/tegenvallers:							
d. Correcties op beginstand			62	112	112	112	
Desalderingen/overboekingen:							
e. Prijsbijstelling 2001		21	14	14	14	14	
f. Loonbijstelling 2001		27	39	38	38	38	
Stand ontwerpbegroting 2002	3 551	4 213	10 606	9 793	12 681	12 812	12 812

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Omdat de plannen een flinke vertraging hebben opgelopen zijn de middelen voor 2001 naar latere jaren doorgeschoven.

ad b.

In de Rijksbegroting 2000 zijn de programmagelden voor Coördinatie Bouwbeleid reeds overgeheveld naar de Rijksgebouwendienst. Nu worden ook de bijbehorende apparaatskosten overgeheveld.

Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		21 343	26 275	26 225	28 505	27 628	
1e suppletore begroting 2001		- 4 979					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Verhoging budget i.v.m. extra milieudrukcompensatie		9 076					
b. Naar artikel 12 i.v.m. interne herschikking			- 408	- 908	- 1 134	- 1 134	
Mee/tegenvallers:							
c. Correcties op beginstand			- 404	- 109	- 109	- 109	
Desalderingen/overboekingen:							
d. Prijsbijstelling 2001		678	801	787	874	840	
e. Loonbijstelling 2001		147	224	222	222	222	
f. Naar LNV i.v.m. nitraatgelden v.w.b. kennisontwikkeling en -verspreiding			- 9 076	- 2 269			
g. Naar LNV t.b.v. Nota «Zicht op gezonde teelt»		- 9 076					
Stand ontwerpbegroting 2002	28 669	17 188	17 412	23 949	28 357	27 446	27 446

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a en g.

Vanuit de extra middelen ten behoeve van de compensatie van toegenomen milieudruk als gevolg van sterkere economische groei, is een éénmalig bedrag van EUR 9 mln beschikbaar gesteld aan LNV ter medefinanciering van de implicaties van de nota «Zicht op gezonde teelt» (bestrijdingsmiddelenbeleid).

Desalderingen/overboekingen:

ad f.

Dit betreft een overboeking voor de (gedeeltelijke) invulling van de middelen die benodigd zijn voor de uitvoering van de nieuwe rijkstaken met betrekking tot de registratie van inzamelaars.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		27 161	31 623	26 231	28 505	27 628	
1e suppletore begroting 2001		- 5 017					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Verhoging budget i.v.m. extra milieudrukcompensatie		9 076					
b. Naar artikel 11 i.v.m. doorwerking DGM-brede opdracht Infomil uit 2000			- 232				
c. Naar artikel 12 i.v.m. interne herschikking			- 408	- 908	- 1 134	- 1 134	
Mee/tegenvallers:							
d. Correcties op beginstand			- 404	- 109	- 109	- 109	
Desalderingen/overboekingen:							
e. Prijsbijstelling 2001		678	801	787	874	840	
f. Loonbijstelling 2001		147	224	222	222	222	
g. Naar LNV i.v.m. nitraatgelden v.w.b. kennisontwikkeling en -verspreiding			- 9 076	- 2 269			
h. Naar LNV t.b.v. Nota «Zicht op gezonde teelt»		- 9 076					
i. Naar LNV i.v.m. Glami convenant			- 43				
Stand ontwerpbegroting 2002	17 798	22 969	22 484	23 955	28 357	27 446	27 446

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a en h.

Vanuit de extra middelen ten behoeve van de compensatie van toegenomen milieudruk als gevolg van sterkere economische groei, is een éénmalig bedrag van EUR 9 mln beschikbaar gesteld aan LNV ter medefinanciering van de implicaties van de nota «Zicht op gezonde teelt» (bestrijdingsmiddelenbeleid).

a

Deze mutaties betreffen de doorwerking van mutaties welke zijn opgenomen in en, waar van toepassing, toegelicht bij de eerste suppletore begroting 2001 (TK 2000-2001, 27 755, nr. 2).

Desalderingen/overboekingen:

ad g.

Dit betreft een overboeking voor de (gedeeltelijke) invulling van de middelen die benodigd zijn voor de uitvoering van de nieuwe rijkstaken met betrekking tot de registratie van inzamelaars.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001 = Stand ontwerpbegroting 2002	4 198	5 934	4 992				

Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies:

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		202 794	240 378	103 990	107 659	115 900	
1e suppletore begroting 2001		- 27 565					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. BANS Klimaatconvenant			6 807	9 076	11 345	11 345	
b. Transitie naar duurzame energiehuishouding			2 269	3 403	3 857	3 857	
c. Voortzetting LOREEN			4 538	4 538	4 538	4 538	
d. Interne herschikking vrijval middelen fijn stofreductie			- 3 403	- 3 403	- 3 176	- 3 176	
e. Interne herschikking vrijval budget Euro-4			- 18 151	- 18 151	- 18 151	- 18 151	
f. Uitvoering motie Augusteijn		2 269	2 269	2 269	2 269	1 361	
g. Voortzetting Clean Development Mechanism				56 723	56 723	56 723	
h. Verplichtingschuif naar 2000 tbv CoP6			- 1 361	- 2 723	- 4 084	- 4 538	
Mee/tegenvallers:							
i. Correcties op beginstand			- 57				
Desalderingen/overboekingen:							
j. Prijsbijstelling 2001		3 395	2 209	3 428	3 911	3 766	
k. Loonbijstelling 2001		407	558	555	553	553	
l. Naar Gemeentefonds, flankerend beleid VOGM			- 227	- 227	- 227	- 227	
m. Van V&W en LNV t.b.v. Servicepunten Handhaving		182					
n. Naar EZ t.b.v. bijdrage aan Tender Gebruiksgedrag Enter		- 227					
Stand ontwerpbegroting 2002	123 125	181 255	235 827	159 477	165 215	171 950	173 795

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

In het Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl BANS is afgesproken dat een groter beroep zal worden gedaan op provincies en gemeenten voor het bereiken van de reductie van broeikasgassen. Het Rijk zal hiervoor ondersteuning bieden in de vorm van middelen, informatie en kennisoverdracht.

ad b.

Dit betreft de gedeeltelijke financiering van de, in het NMP 4 beschreven, transities en beleidsvernieuwingen.

ad c.

Dit betreft de voortzetting van het eerder door EZ gefinancierde subsidieprogramma gericht op klimaatbeleid bij lagere overheden en de doelgroepen van lagere overheden (burgers en bedrijven).

ad d.

Bij de verdere uitwerking van het beleid terzake van de fijnstofreductie blijken minder middelen nodig dan oorspronkelijk voorzien. Deze vrijval van middelen wordt via een interne herschikking opnieuw ingezet voor beleid in het kader van NMP 4 en de compensatie van extra milieudruk.

ad e.

Dit betreft de vrijval die ontstaat door fiscalisering van de stimulering van

schone motoren (Euro 4). Deze vrijval van middelen wordt via een interne herschikking opnieuw ingezet voor beleid in het kader van NMP 4 en de compensatie van extra milieudruk.

ad f.

Ter uitvoering van de motie Augusteijn-Esser worden, door middel van een herschikking binnen de middelen voor de compensatie van extra milieudruk, additionele gelden ingezet ten behoeve van educatie, informatie en voorlichting aan burgers over duurzame productie en consumptie via maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen.

ad g.

Dit betreft de structurele voortzetting van de activiteiten in kader van het «Clean Development Mechanism» (CDM). In de begroting 2001 (TK 2000–2001, 27 400 XI, nr. 2) werden, conform afspraken in het regeerakkoord, hiervoor reeds middelen beschikbaar gesteld voor de jaren 2001 en 2002.

ad h.

Deze mutaties betreffende de doorwerkingen van mutaties welke zijn opgenomen in en waar van toepassing toegelicht bij de eerste suppletore begroting 2001 (TK 2000–2001, 27 755, nr. 2).

Desalderingen/overboekingen:

ad m.

Conform de in 1997 met de VNG gemaakte afspraken, wordt de destijds buiten de overheveling in het kader van de Vervolgbijdrage regeling ontwikkeling gemeentelijk milieubeleid (VOGM) gehouden reeks voor flankerend beleid, thans alsnog overgeboekt naar het Gemeentefonds.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		205 400	244 719	123 500	125 502	122 639	
1e suppletore begroting 2001		- 8 795					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. BANS Klimaatconvenant			6 807	9 076	11 345	11 345	
b. Transitie naar duurzame energiehuishouding			2 269	3 403	3 857	3 857	
c. Voortzetting LOREEN			4 538	4 538	4 538	4 538	
d. Interne herschikking vrijval middelen fijn stofreductie			- 3 403	- 3 403	- 3 176	- 3 176	
e. Interne herschikking vrijval budget Euro-4			- 18 151	- 18 151	- 18 151	- 18 151	
f. Uitvoering motie Augusteijn		2 269	2 269	2 269	2 269	1 361	
g. Voortzetting Clean Development Mechanism				56 723	56 723	56 723	
h. Van art. 7, 10, 12 t.b.v. doorwerking DGM-brede opdracht INFOMIL			418				
Mee/tegenvallers:							
i. Correcties op beginstand			- 57				
j. Overige mutaties			- 94	- 94			
Desalderingen/overboekingen:							
k. Prijsbijstelling 2001		3 395	2 209	3 428	3 911	3 766	
l. Loonbijstelling 2001		407	558	555	553	553	
m. Naar Gemeentefonds, flankerend beleid VOGM			- 227	- 227	- 227	- 227	
n. Naar EZ t.b.v. programma Schoner Produceren			- 545	- 613	- 476	- 272	
o. Naar EZ t.b.v. kredietregeling MPO			- 231	- 230	- 231	- 115	
p. Naar EZ t.b.v. bijdrage aan Tender Gebruiksgedrag Enter		- 11	- 57	- 68	- 45	- 45	
q. Van V&W en LNV t.b.v. Servicepunten Handhaving		182					
Stand ontwerpbegroting 2002	84 225	202 846	241 022	180 706	186 389	182 794	185 321

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

In het Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl BANS is afgesproken dat een groter beroep zal worden gedaan op provincies en gemeenten voor het bereiken van de reductie van broeikasgassen. Het Rijk zal hiervoor ondersteuning bieden in de vorm van middelen, informatie en kennisoverdracht.

ad b.

Dit betreft de gedeeltelijke financiering van de, in het NMP 4 beschreven, transities en beleidsvernieuwingen.

ad c.

Dit betreft de voortzetting van het eerder door EZ gefinancierde subsidieprogramma gericht op klimaatbeleid bij lagere overheden en de doelgroepen van lagere overheden (burgers en bedrijven).

ad d.

Bij de verdere uitwerking van het beleid terzake van de fijnstofreductie blijken minder middelen nodig dan oorspronkelijk voorzien. Deze vrijval van middelen wordt via een interne herschikking opnieuw ingezet voor beleid in het kader van NMP 4 en de compensatie van extra milieudruk.

ad e.

Dit betreft de vrijval die ontstaat door fiscalisering van de stimulering van

schone motoren (Euro 4). Deze vrijval van middelen wordt via een interne herschikking opnieuw ingezet voor beleid in het kader van NMP 4 en de compensatie van extra milieudruk.

ad f.

Ter uitvoering van de motie Augusteijn-Esser worden, door middel van een herschikking binnen de middelen voor de compensatie van extra milieudruk, additionele gelden ingezet ten behoeve van educatie, informatie en voorlichting aan burgers over duurzame productie en consumptie via maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen.

ad g.

Dit betreft de structurele voortzetting van de activiteiten in kader van het «Clean Development Mechanism» (CDM). In de begroting 2001(Kamerstukken II, 2000–2001, 27 400, nr. 2) werden, conform afspraken in het regeerakkoord, hiervoor reeds middelen beschikbaar gesteld voor de jaren 2001 en 2002.

ad h, n, o.

Deze mutaties betreffende de doorwerkingen van mutaties welke zijn opgenomen in en waar van toepassing toegelicht bij de eerste suppletore begroting 2001(Kamerstukken II, 2000–2001, 27 755, nr. 2).

Desalderingen/overboekingen:

ad m.

Conform de in 1997 met de VNG gemaakte afspraken, wordt de destijds buiten de overheveling in het kader van de Vervolg-bijdrage regeling ontwikkeling gemeentelijk milieubeleid (VOGM) gehouden reeks voor flankerend beleid, thans alsnog overgeboekt naar het Gemeentefonds.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001 = Stand ontwerpbegroting 2002	2 496	4 855	3 176				

Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling:

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		34 662	26 909	26 625	27 760	28 227	
1e suppletore begroting 2001		- 1 177					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Implementatie Strategienota omgaan met stoffen (SOMS)			2 269	2 269	2 269	2 269	
b. Verwerking teerhoudend asfaltgranulaat		9 076	2 269				
c. Vergunningverlening en meldingen afvaltransporten			- 908	1 588	1 588	1 588	
d. Registratie inzamelaars afvalstoffen			1 180	227			
e. Beleidsvernieuwing milieu en gezondheid			2 269	2 269	2 269	2 269	
f. Van artikel 10 i.v.m. interne herschikking			408	908	1 134	1 134	
Mee/tegenvallers:							
g. Correctie op beginstand			386				
Desalderingen/overboekingen:							
h. Prijsbijstelling 2001		736	409	614	732	737	
i. Loonbijstelling 2001		223	322	318	318	318	
Stand ontwerpbegroting 2002	36 658	43 520	35 513	34 817	36 071	36 542	36 542

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Ter implementatie van SOMS zijn middelen benodigd voor het stimuleren van de opbouw van (kennis)infrastructuur voor de beleidsvernieuwing stoffen bij het bedrijfsleven en voor de start, de opbouw en het instandhouden van een dergelijke infrastructuur bij de overheid.

ad b.

Dit betreft een eenmalige bijdrage aan de lagere overheden in de extra kosten die aldaar ontstaan doordat teerhoudend afvalgranulaat in het kader van het Bouwstoffenbesluit niet meer mag worden gebruikt in de wegenbouw, maar dient te worden verwerkt. Weliswaar zijn hiervoor inmiddels de verwerkingstechnieken beschikbaar, maar tijdelijk nog met onvoldoende capaciteit.

ad c.

Door het toegenomen aantal gevallen van in-, uit- en doorvoer van gevaarlijk afval (mede als gevolg van de sterkere economische groei) zijn meer middelen benodigd voor de met deze transporten verband houdende vergunningverlening en registratie van meldingen.

ad d en f.

Bij de behandeling van de wijziging van de Wet milieubeheer is door de Tweede Kamer een amendement aanvaard, op basis waarvan de registratie van inzamelaars, transporteurs en makelaars van afvalstoffen door het rijk dient te worden opgepakt. Voor de uitvoering hiervan is (na een aanloop in 2002), vanaf 2003 structureel EUR 1,1 mln benodigd. Een deel hiervan kan worden gedekt door een interne herschikking (mutatie f); het restant komt ter beschikking uit de extra middelen voor toegenomen milieudruk (mutatie d).

ad e.

Teneinde meer inzicht te verkrijgen in de aard en omvang van gezondheidseffecten als gevolg van blootstelling aan factoren uit het milieu zullen (in nauwe samenwerking met het ministerie van VWS) onderzoeksprogramma's worden ontwikkeld. Ook zal de communicatie over deze onderwerpen worden versterkt.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		25 928	27 009	26 795	27 760	28 227	
1e suppletore begroting 2001		- 1 100					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Implementatie Strategienota omgaan met stoffen (SOMS)			2 269	2 269	2 269	2 269	
b. Verwerking teerhoudend asfaltgranulaat		9 076	2 269				
c. Vergunningverlening en meldingen afvaltransporten		1 588	1 588	1 588	1 588	1 588	
d. Registratie inzamelaars afvalstoffen			953	227			
e. Beleidsvernieuwing milieu en gezondheid			2 269	2 269	2 269	2 269	
f. Van artikel 10 i.v.m. interne herschikking			408	908	1 134	1 134	
g. Naar artikel 11 i.v.m. doorwerking DGM-brede opdracht Infomil uit 2000			- 101				
Mee/tegenvallers:							
h. Correctie beginstand communicatie-instrum.			386				
Desalderingen/overboekingen:							
i. Prijsbijstelling 2001		736	409	614	732	737	
j. Loonbijstelling 2001		223	322	318	318	318	
Stand ontwerpbegroting 2002	23 771	36 451	37 781	34 987	36 071	36 542	36 542

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Ter implementatie van SOMS zijn middelen benodigd voor het stimuleren van de opbouw van (kennis)infrastructuur voor de beleidsvernieuwing stoffen bij het bedrijfsleven en voor de start, de opbouw en het instandhouden van een dergelijke infrastructuur bij de overheid.

ad b.

Dit betreft een eenmalige bijdrage aan de lagere overheden in de extra kosten die aldaar ontstaan doordat teerhoudend afvalgranulaat in het kader van het Bouwstoffenbesluit niet meer mag worden gebruikt in de wegenbouw, maar dient te worden verwerkt. Weliswaar zijn hiervoor inmiddels de verwerkingstechnieken beschikbaar, maar tijdelijk nog met onvoldoende capaciteit.

ad c.

Door het toegenomen aantal gevallen van in-, uit- en doorvoer van gevaarlijk afval (mede als gevolg van de sterkere economische groei) zijn meer middelen benodigd voor de met deze transporten verband houdende vergunningverlening en registratie van meldingen.

ad d en f.

Bij de behandeling van de wijziging van de Wet milieubeheer is door de

Tweede Kamer een amendement aanvaard, op basis waarvan de registratie van inzamelaars, transporteurs en makelaars van afvalstoffen door het rijk dient te worden opgepakt. Voor de uitvoering hiervan is (na een aanloop in 2002), vanaf 2003 structureel EUR 1,1 mln benodigd. Een deel hiervan kan worden gedekt door een interne herschikking (mutatie f); het restant komt ter beschikking uit de extra middelen voor toegenomen milieudruk (mutatie d).

ad e.

Teneinde meer inzicht te verkrijgen in de aard en omvang van gezondheidseffecten als gevolg van blootstelling aan factoren uit het milieu zullen (in nauwe samenwerking met het ministerie van VWS) onderzoeksprogramma's worden ontwikkeld. Ook zal de communicatie over deze onderwerpen worden versterkt.

ad g.

Deze mutatie betreft de doorwerking van een mutatie welke is opgenomen in en toegelicht bij de eerste suppletore begroting 2001 (TK 2000–2001, 27 755, nr. 2).

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001 = Stand ontwerpbegroting 2002		998	908	908	908	908	908

Artikel 13. Handhaving

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001			53 786	54 099	56 487	56 487	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Implementatiekosten integratie VROM-inspecties			4 492				
b. Handhavingstaken provincies			2 269	2 269	2 269	2 269	
c. Handhavingstaken Vrom-inspectie			1 361	1 361	1 361	1 361	
d. Van artikel 1 t.b.v. RIVM deel inspecties			6 042	6 045	6 049	6 082	
e. MAP-RIVM tbv onderzoek en ondersteuning			1 021				
f. Van artikel 15 t.b.v. automatisering			91	91	91	91	
g. Handhaving bouwregelgeving niet-woningen			3 948	5 082	4 266	4 266	
Mee/tegenvallers:							
h. Correcties op beginstand			1 117	1 095	1 095	1 095	
Desalderingen/overboekingen:							
i. Prijsbijstelling 2001			467	748	830	818	
j. Loonbijstelling 2001			1 684	1 682	1 680	1 679	
k. Van LNV i.v.m. Servicepunten handhaving			91	91			
l. Naar Provinciefonds t.b.v. handhavingstaken			- 2 269	- 2 269	- 2 269	- 2 269	
Stand ontwerpbegroting 2002			74 100	70 294	71 858	71 879	69 580

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De integratie van de VROM-inspecties brengt een ingrijpende verandering in de huisvesting van de inspectie medewerkers met zich mee. De kantoren zullen verbouwd en (her)ingericht moeten worden. Het gaat daarbij ook om meubilair en verhuiskosten.

ad b.

De gemeenten en provincies krijgen nieuwe taken op het gebied van het vuurwerkbesluit. Via dit artikel is dit budget naar het provinciefonds overgeheveld.

ad c.

Voor de handhaving VROM-inspectie is het opgenomen budget bestemd voor de handhaving van de waterleidingwet en voor handhaving van het vuurwerkbesluit.

ad g.

Naar aanleiding van het rapport van de cie Alders is besloten dat VROM als nieuwe taak het tweedelijns toezicht op de handhaving van de Bouwregelgeving voor niet-woningen gaat uitoefenen. De geraamde bedragen zijn bestemd voor extra fte's en onderzoek.

Desalderingen/overboekingen:

ad l.

De gemeenten en provincies krijgen nieuwe taken op het gebied van het vuurwerkbesluit. Via dit artikel is dit budget naar het provinciefonds overgeheveld.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001			56 777	57 004	56 297	56 487	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Implementatiekosten integratie VROM-inspecties			4 492				
b. Handhavingstaken provincies			2 269	2 269	2 269	2 269	
c. Handhavingstaken Vrom-inspectie			1 361	1 361	1 361	1 361	
d. Van artikel 1 t.b.v. RIVM deel inspecties			6 044	6 042	6 045	6 049	
e. MAP-RIVM tbv onderzoek en ondersteuning			1 021				
f. Van artikel 15 t.b.v. automatisering			91	91	91	91	
g. Handhaving bouwregelgeving niet-woningen			3 948	5 082	4 266	4 266	
Mee/tegenvallers:							
h. Correcties op beginstand			1 117	1 095	1 095	1 095	
Desalderingen/overboekingen:							
i. Prijsbijstelling 2001			467	748	830	818	
j. Loonbijstelling 2001			1 684	1 682	1 680	1 679	
k. Van LNV i.v.m. Servicepunten handhaving			91	91			
l. Naar Provinciefonds t.b.v. handhavingstaken			- 2 269	- 2 269	- 2 269	- 2 269	
Stand ontwerpbegroting 2002			77 094	73 196	71 664	71 847	69 580

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De integratie van de VROM-inspecties brengt een ingrijpende verandering in de huisvesting van de inspectiemedewerkers met zich mee. De kantoren zullen verbouwd en (her)ingericht moeten worden. Het gaat daarbij ook om meubilair en verhuiskosten.

ad b.

De gemeenten en provincies krijgen nieuwe taken op het gebied van het vuurwerkbesluit. Via dit artikel is dit budget naar het provinciefonds overgeheveld.

ad c.

Voor de handhaving VROM-inspectie is het opgenomen budget bestemd voor de handhaving van de waterleidingwet en voor handhaving van het vuurwerkbesluit.

ad g.

Naar aanleiding van het rapport van de cie Alders is besloten dat VROM als nieuwe taak het tweedelijns toezicht op de handhaving van de Bouwregelgeving voor niet-woningen gaat uitoefenen. De geraamde bedragen zijn bestemd voor extra fte's en onderzoek.

Desalderingen/overboekingen:

ad l.

De gemeenten en provincies krijgen nieuwe taken op het gebied van het vuurwerkbesluit. Via dit artikel is dit budget naar het provinciefonds overgeheveld.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001			247	247	247	247	
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Van artikel 15 t.b.v. KFD vergunningen stralenbescherming			635	635	635	635	
Stand ontwerpbegroting 2002			882	882	882	882	882

Artikel 14. Huisvesting Hoge Colleges van Staat, Algemene Zaken en Koninklijk Huis

Opbouw verplichtingen en uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		34 348	31 478	30 161	19 519	20 351	
1e suppletore begroting 2001		11 332					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Raampartijen HCvS/ AZ			688	688	688	688	
b. Masterplan Eerste Kamer			422	302	302	567	
c. Projectbudget Plein 23				454	454		
d. Beveiliging en herinrichting AZ			913				
e. Verbouwing Catshuis			1 825	1 808	1 082		
f. Huisvesting Raad van State			862	862	862	862	
g. Gastenkamers paleis op de dam			1 628				
h. Aanpassing functionele kosten KH			284	284	284	284	
i. Compensatie onderuitputting 2000			5 507	4 168	5 720	- 93	
j. Van artikel 6 t.b.v. verbetering van monumenten			1 234	617	617	390	
k. Beveiliging ministerie van AZ en Binnenhof			1 634	3 812			
Desalderingen/overboekingen:							
l. Prijsbijstelling 2001		3 557	1 029	2 039	1 816	1 738	
Stand ontwerpbegroting 2002	143 439	49 237	47 504	45 196	31 345	24 787	23 923

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties

ad a.

In 2000 is een inventarisatie gemaakt van noodzakelijke aanpassingen aan de ramen van panden van de Hoge Colleges van Staat en Algemene Zaken. De nieuwe raampartijen verbeteren de energetische performance, de veiligheid en het gebruikscomfort. Het project wordt in 2006 afgerond.

ad b.

Het Masterplan Eerste Kamer dient ter oplossing van de Arbo- en beveiligingsproblematiek rond entree en receptie van het pand van de Eerste Kamer. Daarnaast maakt uitbreiding van de organisatie met een unit voor Europese Regelgeving een verbouwing noodzakelijk. De verbouwing wordt in 2005 afgerond.

ad c.

De aanpassing van het bouwplan voor de verbouwing en nieuwbouw van het project Plein 23 en de opgetreden vertraging leiden tot een kostenstijging.

ad d en k.

Ter verhoging van de veiligheid wordt het Binnenhof 17-20, waaronder de Trèveszaal en het Torentje van het ministerie van Algemene Zaken, aangepast.

ad e.

In de jaren 2002 tot en met 2004 is een verbouwing van het Catshuis gepland, waarvoor aan de investeringsraming middelen worden toegevoegd.

ad f.

Het hoger beroep vreemdelingenzaken is ondergebracht bij de Raad van State. Dit maakt uitbreiding van de huisvesting noodzakelijk.

ad g.

De kosten van de modernisering van de gastenverblijven in het Paleis op de Dam nemen toe als gevolg van bijstelling van wensen en versnelling van de uitvoering.

ad h.

Als gevolg van een toename van de functionele kosten van het Koninklijk Huis vindt er een aanpassing van het budget plaats.

ad i.

In 2000 is een vertraging opgetreden in de uitvoering van projecten. Vanaf 2002 zullen deze projecten alsnog worden uitgevoerd.

ad j.

Het meubilair en het interieur van de Ridderzaal worden verbeterd. Omdat de Ridderzaal een monument is kan dekking plaatsvinden door een overboeking in 2002 uit artikel 6. Ook de verbouwing van het Catshuis en het Masterplan Eerste Kamer worden – omdat het monumenten betreft – gedeeltelijk gedekt door een overboeking uit artikel 6.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001= Stand ontwerpbegroting 2002	107 930	48 780					

Artikel 15. Algemeen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		196 215	146 231	145 344	146 724	147 936	
1e suppletore begroting 2001		18 682					
Nieuwe wijzigingen:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Verlenging startersproject 4e en 5e tranche			1 998	1 336	1 072		
b. Uitbreiding formatie DJZ wetgevingsjuristen t.b.v. securitel		600	600	269	269	269	
c. Aanvulling Taskforce informatiebeveiliging		136	136	136	136	136	
d. Dekking doelmatigheidstaakstelling RA en taakstelling integratie inspecties			- 3 063	- 4 492	- 3 350	- 1 615	
e. Kosten groene stroom en correctie SNIP-ramingstechniek			681	681	681	681	
f. Tijdelijk P-budget t.b.v. uitvoering Milieudrukcompensatie			2 723				
g. Naar artikel 03 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 155	- 155	- 155	- 155	
h. Verplichtingschuif naar 2000 t.b.v. OT 2000 en telefoniebeheer			- 1 134				
i. Bijdrage van DGVH, DGM, RPD t.b.v. VROM-brede diensten			1 011	888	554	554	
j. Project Overheidsloket 2000			300				
k. Van artikel 01 i.v.m. overgang van PUBERR			138	148			
l. Van artikel 01 t.b.v. fusie NRO en RMNO			113	113	113	113	
m. Naar artikel 13 t.b.v. automatisering IVI			- 91	- 91	- 91	- 91	
n. Van Aanvullende Post tbv invoering VBTB			908	334	334	334	
Mee/tegenvallers:							
o. Correcties op beginstand			104	- 301	- 301	- 299	
p. Overige mutaties			- 446	- 383	- 214	- 214	
Desalderingen/overboekingen:							
q. Uittreden RGD uit VROM-SBB contract					- 1 588	- 1 588	
r. Invulling taakstelling Regeerakkoord (RGD)			- 2 042	- 2 042	- 2 042	- 2 042	
s. Bijdrage RGD t.b.v. VROM-brede diensten			398	350	218	218	
t. Prijsbijstelling 2001		4 550	4 354	4 672	4 694	4 725	
u. Loonbijstelling 2001		3 612	3 379	3 285	3 258	3 252	
v. Van V&W i.v.m. taakverruiming StAB		136	136	136	136	136	
w. Van BZK i.v.m. Traineeproject Rijksoverheid			124				
x. Van BZK i.v.m. uitbreiding kinderopvang			69	69	69	69	
Stand ontwerpbegroting 2002	210 464	223 931	156 471	150 297	150 517	152 419	152 083

In de jaren 2000 en 2001 zijn de uitgaven van de VROM-Raad, voorlichting, DJZ en onderzoekzaken, niet verdeeld naar de beleidsartikelen. De uitgaven voor de VROM-Raad, DJZ en onderzoekzaken zijn opgenomen onder staf en apparaat CS.

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Gelet op de evaluatie en ervaringen met het startersproject bij VROM waarbij jonge instroom van academici en Hbo'ers wordt bevorderd, zullen er totaal 59 fte's geworven worden in twee tranches. Het betreft contracten (inclusief opleidingen) voor maximaal twee jaar waarna de medewerkers in de reguliere VROM-organisatie instromen.

ad b.

De formatie van de directie Juridische Zaken wordt structureel uitgebreid met 4 fte's wetgevende juristen. Daarnaast zijn er tijdelijk 6,5 fte's

(wetgeving + ondersteuning) toegevoegd voor de jaren 2001 en 2002. Dit in verband met het realiseren van het wetgevingsprogramma.

ad d.

De nog resterende doelmatigheidsaankopen uit het regeerakkoord wordt ingevuld door het treffen van een drietal maatregelen. In de eerste plaats worden, door een verdere samenbundeling van inkoopkennis en (volume-)opdrachten, tegen gunstiger voorwaarden producten, diensten en kennisdeskundigheid bij verschillende leveranciers ingekocht. In de tweede plaats wordt door het doorberekenen van de kostprijs voor bepaalde gemeenschappelijke voorzieningen als beheer ict, opleidingen, kennismanagement aan gebruikers, het gebruik gematigd en een kostenreductie gerealiseerd. En in de derde plaats wordt gestreefd naar het vergroten van de transparantie en het versterken van de samenwerking binnen de centrale sector VROM (onderdelen: concernstaf, expertdiensten en gemeenschappelijke voorzieningen). Al deze maatregelen zullen in de loop van jaar 2002 worden geëffectueerd.

De dekking in de jaren 2004 en 2005 is lager als gevolg van een correctie die is aangebracht op de in voorgaande begrotingen opgenomen bezuinigingen.

ad e.

In 2000 is VROM volledig overgegaan op groene stroom. De mutatie is het gevolg van extra kosten die worden gemaakt. Bij 1^e suppletore begroting 2001 is voor 2001 reeds EUR 0,4 mln toegevoegd. Daarnaast is tijdens de begrotingsuitvoering 2000 gebleken dat de gehanteerde SNIP-ramingstechniek resulteerde in een structureel tekort van EUR 0,3 mln. Met deze mutatie wordt een technische correctie doorgevoerd.

ad f.

Teneinde de maatregelen in het kader van de milieudrukmiddelen zo goed en zo snel mogelijk op gang te kunnen krijgen, is tijdelijk extra personele capaciteit noodzakelijk. Hiervoor is eenmalig EUR 2,7 mln (apparaat DGM) uit de voornoemde milieudrukmiddelen beschikbaar.

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		208 466	148 494	147 776	146 812	147 975	
1e suppletore begroting 2001		21 242					
Nieuwe wijzigingen:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Verlenging startersproject 4e en 5e tranche			1 998	1 336	1 072	0	
b. Uitbreiding formatie DJZ wetgevingsjuristen t.b.v. securitel		600	600	269	269	269	
c. Aanvulling Taskforce informatiebeveiliging		136	136	136	136	136	
d. Dekking doelmatigheidsaankoopstelling RA en taakstelling integratie inspecties			- 3 063	- 4 492	- 3 350	- 1 615	
e. Kosten groene stroom en correctie SNIP-ramingstechniek			681	681	681	681	
f. Tijdelijk P-budget t.b.v. uitvoering Milieudrukcompensatie			2 723	0	0	0	
g. Naar artikel 03 t.b.v. Coördinatie Bouwbeleid			- 155	- 155	- 155	- 155	
h. Bijdrage van DGVH, DGM, RPD t.b.v. VROM-brede diensten			1 011	888	554	554	
i. Project Overheidsloket 2000			681	0	0	0	
j. Van artikel 01 i.v.m. overgang van PUBERR			365	375	0	0	
k. Van artikel 01 t.b.v. fusie NRO en RMNO			113	113	113	113	
l. Naar artikel 13 t.b.v. automatisering IVI			- 91	- 91	- 91	- 91	
m. Van Aanvullende Post tbv invoering VBTB			908	334	334	334	
Mee/tegenvallers:							
n. Correcties op beginstand			104	- 301	- 301	- 299	
o. Overige mutaties			- 446	- 383	- 214	- 214	
Desalderingen/overboekingen:							
p. Uittreden RGD uit VROM-SBB contract		- 1 271	- 1 588	- 1 588	- 1 588	- 1 588	
q. Invulling taakstelling Regeerakkoord (RGD)			- 2 042	- 2 042	- 2 042	- 2 042	
r. Bijdrage RGD t.b.v. VROM-brede diensten			398	350	218	218	
s. Prijsbijstelling 2001		4 550	4 354	4 672	4 694	4 725	
t. Loonbijstelling 2001		3 612	3 379	3 285	3 258	3 252	
u. Van V&W i.v.m. taakverruiming StAB		136	136	136	136	136	
v. Van BZK i.v.m. Traineeproject Rijksoverheid			124	0	0	0	
w. Van BZK i.v.m. uitbreiding kinderopvang			69	69	69	69	
Stand ontwerpbegroting 2002	234 940	237 471	158 888	151 367	150 604	152 459	152 125

In de jaren 2000 en 2001 zijn de uitgaven van de VROM-Raad, voorlichting, DJZ en recherchezaken, niet verdeeld naar de beleidsartikelen. De uitgaven voor de VROM-Raad, DJZ en recherchezaken zijn opgenomen onder staf en apparaat CS.

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

Gelet op de evaluatie en ervaringen met het startersproject bij VROM waarbij jonge instroom van academici en Hbo'ers wordt bevorderd, zullen er totaal 59 fte's geworven worden in twee tranches. Het betreft contracten (inclusief opleidingen) voor maximaal twee jaar waarna de medewerkers in de reguliere VROM-organisatie instromen.

ad b.

De formatie van de directie Juridische Zaken wordt structureel uitgebreid met 4 fte's wetgevende juristen. Daarnaast zijn er tijdelijk 6,5 fte's (wetgeving + ondersteuning) toegevoegd voor de jaren 2001 en 2002. Dit in verband met het realiseren van het wetgevingsprogramma.

ad d.

De nog resterende doelmatigheidsaankopen uit het regeerakkoord wordt ingevuld door het treffen van een drietal maatregelen. In de eerste plaats worden, door een verdere samenbundeling van inkoopkennis en (volume-)opdrachten, tegen gunstiger voorwaarden producten, diensten en kennisdeskundigheid bij verschillende leveranciers ingekocht. In de tweede plaats wordt door het doorberekenen van de kostprijs voor bepaalde gemeenschappelijke voorzieningen als beheer ict, opleidingen, kennismanagement aan gebruikers, het gebruik gematigd en een kostenreductie gerealiseerd. En in de derde plaats wordt gestreefd naar het vergroten van de transparantie en het versterken van de samenwerking binnen de centrale sector VROM (onderdelen: concernstaf, expertdiensten en gemeenschappelijke voorzieningen). Al deze maatregelen zullen in de loop van jaar 2002 worden geëffectueerd.

ad e.

In 2000 is VROM volledig overgegaan op groene stroom. De mutatie is het gevolg van extra kosten die worden gemaakt. Bij 1^e suppletore begroting 2001 is voor 2001 reeds EUR 0,4 mln toegevoegd. Daarnaast is tijdens de begrotingsuitvoering 2000 gebleken dat de gehanteerde SNIP-ramingstechniek resulteerde in een structureel tekort van EUR 0,3 mln. Met deze mutatie wordt een technische correctie doorgevoerd.

ad f.

Teneinde de maatregelen in het kader van de milieudrukmiddelen zo goed en zo snel mogelijk op gang te kunnen rijden, is tijdelijk extra personele capaciteit noodzakelijk. Hiervoor is eenmalig EUR 2,7 mln (apparaat DGM) uit de voornoemde milieudrukmiddelen beschikbaar.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		21 860	22 522	22 540	22 540	22 540	
1e suppletore begroting 2001		5 993					
Nieuwe wijzigingen:							
Mee /tegenvallers:							
a. Naar artikel 13 t.b.v. KFD vergunningen stralenbescherming			- 635	- 635	- 635	- 635	
Desalderingen/overboekingen:							
b. Invulling taakstelling Regeerakkoord (RGD)			- 2 042	- 2 042	- 2 042	- 2 042	
c. Uittreden RGD uit VROM-SBB contract		- 1 271	- 1 588	- 1 588	- 1 588	- 1 588	
d. Bijdrage RGD VROM-brede onderwerpen			398	350	218	218	
Stand ontwerpbegroting 2002	31 306	26 582	18 654	18 625	18 492	18 492	18 492

Toelichting:

ad b.

De raming van de personele en materiele kosten van de inputgefinancierde activiteiten van de Rgd is neerwaarts bijgesteld. De vrijvallende middelen worden gebruikt om de taakstelling die ingevolge het regeerakkoord aan de Rgd was opgelegd in te vullen.

ad c.

De Rgd is per 1-1-1999 een baten-lastendienst geworden en maakt daarom geen gebruik meer van het financiële systeem (SBB) van de

Artikel 16. Nominaal en onvoorzien

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in EUR1000)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stand ontwerpbegroting 2001		- 3 204	- 8 505	- 10 422	- 10 879	- 8 928	
Amendement, Kamerstukken II, 2000-2001, 27 400 XI, nr 37		- 2 269					
1e suppletore begroting 2001		119 786					
<i>Nieuwe wijzigingen:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Milieudrukcompensatie verdeeld naar beleidsartikelen		- 34 034					
b. Restant taakstelling vangnetregeling ingevuld			6 444	6 444	6 444	6 444	
c. Expertisecentrum, Raad voor externe veiligheid, Voorlichting		- 1 361					
d. Naar artikel 02 ivm kosten vuurwerkkramp Enschede			- 1 271	- 817	- 318		
e. Van artikel 15 ivm invulling doelmatigheidsaankstelling			2 627	4 057	4 057	4 057	
f. Van artikel 15 ivm integratie VROM-inspecties			436	436	436	436	
g. Bijdrage aan Project Genomics (OC&W)			- 9 076				
h. Overige mutaties		- 854			4 027		
Desalderingen/overboekingen:							
i. Van Gemeentefonds ivm afwikkeling taakstelling vangnetregeling			2 087	2 087	2 087	2 087	
j. Loonbijstelling 2001			9 613	9 479	9 445	9 444	
k. Loonbijstelling 2001 verdeeld naar de artikelen		- 6 271	- 9 613	- 9 479	- 9 445	- 9 444	
l. Prijsbijstelling 2001			66 281	70 532	72 038	72 359	
m. Prijsbijstelling 2001 verdeeld naar artikelen		- 61 440	- 66 281	- 70 532	- 72 038	- 72 359	
Stand ontwerpbegroting 2002		10 353	- 7 257	1 785	5 854	4 096	4 096

Toelichting:

Beleidsmatige mutaties:

ad a.

De EUR 34 mln voor milieudrukcompensatie is in 2001 bestemd voor de uitvoering van de volgende maatregelen:

EUR 2,3 mln voor uitvoering van de motie Augusteijn;

EUR 1,6 mln voor EVOA/BAM kennisgevingen etc. afvaltransporten;

EUR 9,1 mln voor verwerking teerhoudend afval (productzorg/teerhoudend asfalt/afval);

EUR 12 mln voor geluidssanering;

EUR 9 mln voor bijdragen aan LNV voor uitvoering van de nota «Zicht op gezonde teelt».

De verwerking van de milieudrukcompensatie in de jaren 2002 en volgende is opgenomen in de toelichting op tabel A «Totaal intensiveringen en extensiveringen» opgenomen in het algemene deel van de Memorie van toelichting

ad b.

Een deel van de op het artikel «Nog nader te verdelen» opgenomen taakstelling 2000, uit hoofde van destijds hogere uitgaven voor de Regeling «Bijdrage Huurlasten/Vangnetregeling», wordt gedekt uit het

Gemeentefonds vanwege de overlap met de uitgaven voor «Bijzondere bijstand» (zie ook ad h.). Het overblijvende deel is voor 50% (is EUR 3,2 mln) generaal gecompenseerd en voor eveneens 50% specifiek gecompenseerd.

ad c.

De op «Nog nader te verdelen» gestalde aanloopkosten voor de Technische adviesraad en het expertisecentrum, welke op 1 januari 2002 zullen starten, zijn overgeboekt naar het artikel 05.20 «Verbeteren integrale Milieukwaliteit op lokaal niveau».

ad d.

Het beschikbare budget voor de bestrijding van kosten die een gevolg zijn van de vuurwerkramp in Enschede is overgeboekt naar artikel 02 «Betaalbaarheid van het wonen».

ad e.

Het restant van de doelmatigheidsaankstellingen Regeerakkoord, tot nu toe gestald op het artikel 01.11.00 (oud) «Nog nader te verdelen», is ten laste gebracht van het artikel 15 «Algemeen». De nadere invulling zal daar plaatsvinden.

ad f.

Een nog nader in te vullen besparing door integratie VROM-inspecties, tot nu toe gestald op het artikel 01.11.00 (oud) «Nog nader te verdelen», is ten laste gebracht van het artikel 15 «Algemeen». De nadere invulling zal daar plaatsvinden.

ad g.

Door VROM wordt met andere ministeries deelgenomen aan de continuering in 2002 van het Genomics-project. De VROM-deelname bedraagt EUR 9 mln en komt ten gunste van de begroting van OC&W. Dit bedrag is vooralsnog ten laste van dit artikel gebracht. In de 1^e suppletore begroting 2002 zal worden aangegeven op welke wijze de dekking wordt gevonden.

Desalderingen en overboekingen:

ad i.

Een deel van de op het artikel «Nog nader te verdelen» opgenomen taakstelling 2000, uit hoofde van destijds hogere uitgaven voor de Regeling «Bijdrage Huurlasten/Vangnetregeling», wordt gedekt uit het Gemeentefonds vanwege de overlap met de uitgaven voor «Bijzondere bijstand» (zie ook ad b.).

ad. j. en k.

De loonbijstelling 2001 is verdeeld over de beleidsartikelen. Alleen voor het jaar 2001 is een bedrag ad EUR 3,5 mln nog onverdeeld gebleven in verband met onzekerheid over de gevolgen voor 2001 of 2002 van de nieuwe CAO per 1 oktober 2001. Nadere toedeling van dit bedrag zal plaatsvinden in de 2^e suppletore begroting 2001 of het bedrag wordt overgeheveld naar 2002.

De verdeling van de loonbijstelling 2001 over de beleidsartikelen is als volgt te specificeren.:

Bedragen in EUR1000

Beleidsartikel	2001	2002	2003	2004	2005
01 Strategische beleidsontwikkeling en monitoring		1 626	1 625	1 623	1 631
02 Betaalbaarheid van het wonen		925	910	912	913
03 Duurzame woningen en gebouwen		112	112	112	112
04 Aantrekkelijke fysieke woonomgeving		125	125	125	125
05 Sociale kwaliteit van de woonomgeving		43	43	43	43
06 Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden		187	187	187	187
07 Verbeteren integrale milieukwaliteit landelijke gebieden		277	262	262	257
08 Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden		115	114	113	113
09 Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband		39	39	39	39
10 Verbeteren nationale milieukwaliteit		224	222	222	222
11 Tegengaan klimaatverandering en emissies		558	555	553	553
12 Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling		322	318	318	318
13 Handhaving		1 684	1 682	1 680	1 679
14 Huisvesting Kon. Huis, Hoge Colleges van Staat en Min. AZ		0	0	0	0
15 Algemeen		3 379	3 285	3 258	3 252
16 Nominaal en onvoorzien	3 548	0	0	0	0
Totaal	3 548	9 613	9 479	9 445	9 444

ad l. en m.

Het grootste deel van de prijsbijstelling 2001 is verdeeld over de beleidsartikelen. Voor het jaar 2001 is EUR 5,9 mln nog onverdeeld, de bestemming daarvan zal aangegeven worden in de 2^e suppletore begroting 2001. Van de beschikbare bedragen in 2002 en volgende jaren is een deel gebruikt om het saldo van de specifieke voorstellen voor de begroting 2002 te dekken.

De verdeling van de prijsbijstelling 2001 over de beleidsartikelen is als volgt te specificeren.:

Bedragen in EUR1000

Beleidsartikel	2001	2002	2003	2004	2005
01 Strategische beleidsontwikkeling en monitoring		881	975	985	1 004
02 Betaalbaarheid van het wonen		17 525	5 162	6 873	8 583
03 Duurzame woningen en gebouwen		1 101	1 274	1 105	914
04 Aantrekkelijke fysieke woonomgeving		15 789	31 275	36 484	33 428
05 Sociale kwaliteit van de woonomgeving		2 780	2 082	1 762	1 475
06 Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden		558	952	962	944
07 Verbeteren integrale milieukwaliteit landelijke gebieden		5 376	8 815	10 335	11 374
08 Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden		531	519	660	668
09 Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband		14	14	14	14
10 Verbeteren nationale milieukwaliteit		801	787	874	840
11 Tegengaan klimaatverandering en emissies		2 209	3 428	3 911	3 766
12 Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling		409	614	732	737
13 Handhaving		467	748	830	818
14 Huisvesting Kon. Huis, Hoge Colleges van Staat en Min. AZ		1 029	2 039	1 816	1 738
15 Algemeen		4 354	4 672	4 694	4 725
16 Nominaal en onvoorzien		5 900			
Dekking specifiek beeld begroting 2002		12 456	7 175	0	1 331
Totaal	5 900	66 279	70 531	70 037	72 359

A. OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN MILIEUBEHEER

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
Augusteijn-Esser c.s. Inzake het in het Beleidsplan Drink- en Industrie-watervoorziening genoemde besparingspercentage dat voor huishoudens en kleinzakelijke sector is gesteld op 10% in 2000 en 20% in 2020, verzoeken zij deze doelstelling opnieuw te bezien en i.o.m. Vewin de Kamer voorstellen te doen tot aanscherping.	Kamerstukken II 1996–1997, 23 168, nr. 7	Het waterbesparingsbeleid, zoals vastgelegd in het BDIV, komt in een nieuwe fase waarbij het zal worden geïntegreerd in een te ontwikkelen beleid gericht op duurzaam stedelijk watergebruik en -beheer: «water in de stad». De Kamer is hierover in april 1999 geïnformeerd. (Brieven DWL/99149910 en DWL/99154461 resp. 2 en 16 april 1999. De doelstelling van het waterbesparingsbeleid zal opnieuw worden bezien in een brief, die in de loop van 2001 aan de Kamer zal worden gezonden, over de voortzetting van het in het Beleidsplan DIV vastgelegde waterbesparingsbeleid.
Udo c.s. Verzoeken om in de EU-Milieuraad te streven naar uitvoerbare milieuprogramma's en toetsbare milieudoelstellingen t.b.v. de toetredende landen en de overige landen uit Midden- en Oost-Europa en daarover de Kamer binnen een jaar te informeren.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 24	Over dit onderwerp hebben zich in het voorjaar 2001 een aantal ontwikkelingen voorgedaan, die dit jaar per brief (DGM/IMZ/2001068664) datum 27 juni, gemeld zijn. Met deze brief is de motie afgehandeld.
Van der Steenhoven c.s. Verzoeken om het beleidsterrein materialenbeleid in het NMP4 uit te werken, inclusief analyse, een set van doelstellingen en voorstellen voor maatregelen (opties); en te starten met een goede monitoring van de input van primaire materialen in de Nederlandse economie en onderzoek te doen naar de milieuschadelijke effecten van winning.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 19	Het in de motie gestelde is in het NMP4 (hfdst. 4) aan de orde gesteld, waar mee deze motie gestand gedaan is.
Feenstra c.s. Verzoeken om niet in te stemmen met het financieringsvoorstel voor de Oekraïense kerncentrales.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 17	Deze motie is afgehandeld tijdens het AO BZ en VROM op 10 april 2001. In december 2000 heeft Nederland in de Beheersraad van de Oost-Europa Bank tegen een voorstel voor financiering ter zake gestemd.
Feenstra c.s. Verzoeken om op een systematische wijze voorstellen op te stellen voor het decentraliseren van milieutaken naar provincies en gemeenten.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 16	Dit onderwerp is meegenomen in de discussie-nota over de toekomst van de Wet milieubeheer die in het voorjaar 2001 naar de Kamer is gezonden en waarover op 14 juni 2001 een debat heeft plaatsgevonden.
Feenstra c.s. Verzoeken om de benodigde middelen voor het milieusparende dematerialisatiebeleid vrij te maken uit de stapsgewijze afbouw van de milieuschadelijke subsidies.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 15	Met de brief van 22 juni 2000 is de Kamer over de aanpak van de milieuschadelijke subsidies geïnformeerd. Daarnaast is de Kamer tijdens het AO van 1 februari 2001 geïnformeerd dat de aanpak niet leidt tot het beschikbaar komen van middelen. Hiermee is aan deze motie tegemoet gekomen.
Feenstra c.s. Verzoeken met spoed dusdanige voorzieningen te treffen dat de aandelen van waterleidingbedrijven in overheidshanden blijven; en het aangekondigde wetsontwerp Waterleidingwet aan de Kamer te zenden.	Kamerstukken II 1999–2000 26 700, nr. 8	Voorstel van wet over overheidseigendom waterleidingbedrijven is in augustus 2000 naar de Kamer gezonden als ook de uitkomsten van het overleg over wijze van toezicht (juli 2000). Op 11 oktober 2000 is de wet formeel aangekondigd in de Staatscourant. Behandeling in de RMC in november 2000. Behandeling in de MR is in juli 2001 geweest.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Klein Molekamp/Schoenmakers Gezien harmonisatie van randvoorwaarden voor afvalbeheer in Europa een noodzakelijk en voortschrijdend proces is, vinden zij dat Nederland dit proces actie moet ondersteunen door milieuhygiënische en fiscale randvoorwaarden zoveel mogelijk gelijk te trekken.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 26 638, nr. 28 (was 25)	Motie wordt uitgevoerd v.w.b. milieuhygiënische en organisatorische aspecten. Voor de fiscale aspecten is nauwelijks of geen mogelijkheid tot Europese harmonisatie. Activiteiten op dit punt worden beschreven in het wetsontwerp LAP.
<p>Van der Steenhoven c.s. Verzoeken om bij het maken van het LAP de huidige afvalverbrandingscapaciteit als uitgangspunt te nemen en primair d.m.v. een intensivering van preventie en hergebruik de problemen op te lossen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 26 638, nr. 27	De motie is meegenomen bij het opstellen van het wetsontwerp LAP dat in juni 2001 in de RROM en MR en op 4 juli 2001 met de TK (AO) is besproken.
<p>Van Middelkoop Omdat het Kabinet met de eigenaren van kolencentrales op basis van vrijwilligheid een afspraak wil maken over het vervangen van de inzet van kolen door aardgas, verzoekt hij om over de voortgang van de besprekingen de Kamer jaarlijks te rapporteren; en ingeval van onverhoopt geheel of ten dele afzien van deze maatregel nieuwe voorstellen te doen die garanderen dat de voorgenomen reductie van de emissie van broeikasgassen met 6% binnen de gestelde termijn kan worden verwezenlijkt.</p>	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 24	Dit onderwerp wordt meegenomen in de jaarlijkse rapportage over het klimaatbeleid in het Milieuprogramma. De Kamer is in september 2000 en mei 2001 geïnformeerd over dit onderwerp als onderdeel van de notities over de voortgang van het klimaatbeleid.
<p>Van den Akker Verzoekt te bevorderen dat er in Europees verband afspraken worden gemaakt voor krachtdadig optreden tegen landen die onder de huidige omstandigheden hun kernafval in Rusland willen opslaan c.q. dumpen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 21 501-08, nr. 133	Voortouw ligt bij BZ. BZ gaat via ambassades na of er landen zijn die het plan hebben om radioactief afval naar Rusland te exporteren. Wachten is op de ambtsberichten ter zake.
<p>Van den Akker Verzoekt om af te zien van een generieke ombouw/overschakeling van kolen op gas en te komen tot vrijwillige afspraken met de energiesector om een substantiële bijdrage te leveren aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen met inachtneming van de inspanningen die in het kader van het benchmarking convenant al zullen worden gedaan.</p>	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 9	Hieraan is uitvoering gegeven d.m.v. een afspraak met de eigenaren van de kolencentrales. Beleidsafpraak is augustus 2000 getekend. Daarna is convenant uitgewerkt, dat medio 2001 kan worden getekend.
<p>Klein Molekamp c.s. Verzoeken om met de doelgroep gemeenten en provincies energiebesparingsconvenanten vast te leggen.</p>	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 8	Als onderdeel van BANS is een klimaatconvenant in voorbereiding waarin energiebesparing wordt meegenomen. Bij de begrotingsbespreking 2002 zijn middelen vrijgemaakt (85 mln.). Er worden nu regelingen voorbereid waarna convenant kan worden getekend.
<p>Klein Molekamp c.s. Verzoeken om met de Europese lidstaten te overleggen over een systeem van verhandelbare emissierechten op Europees vlak en hierover binnen een jaar aan de Kamer te rapporteren.</p>	Kamerstukken II 1999–2000 26 603, nr. 7	Zoals aangegeven in de Uitvoering Klimaatnota II zal het initiatief van de Europese Cie. M.b.t. de ontwikkeling van een Europees systeem van verhandelbaarheid (het Groenboek) worden aangegrepen om invulling te geven aan de motie. Het Ministerie van EZ heeft het voortouw in deze en is dus betrokken bij de ontwikkeling van een EU-richtlijn m.b.t. CO2-emissiehandel. Een concept richtlijn wordt najaar 2001 verwacht.
<p>Augusteijn-Esser c.s. Verzoeken om een bedrag van 5 mln. te reserveren t.b.v. educatie, informatie en voorlichting.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 31	Van de gelden die in 2000 zijn toegekend ter compensatie van de extra milieudruk door hoge economische groei, is inmiddels bij de voorjaarsnota 2001 EUR 2,3 mln per jaar, gedurende 2001 t/m 2004 toegekend aan educatie en voorlichting als bedoeld in de motie Augustijn-Esser. Voor de jaren daarna is hiervoor structureel EUR 1,4 mln per jaar gereserveerd..

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Klein Molekamp c.s. Verzoeken zodanige fiscaalfinanciële maatregelen te treffen dat voor voertuigbrandstoffen waarvan de integrale milieubalans gunstiger is dan die van traditionele brandstoffen, de prijs voor consumenten ervan zodanig aantrekkelijk wordt dat zij tot grootschalig gebruik over gaan.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 25	Deze motie is uitgevoerd met de accijnskorting op zwavelarme diesel per 1 maart 2001. Voor zwavelarme benzine zal het Kabinet deze zomer een besluit nemen over het invoeren van een accijnsverlaging m.i.v. 1 oktober 2002.
<p>Klein Molekamp c.s. Zij zijn van mening dat milieuproblemen op het niveau waarop zij zich voordoen dienen te worden aangepakt en zij verzoeken om een aanpak ter zake.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 24	De discussienota over de toekomst van de Wet milieubeheer en het NMP4 besteden aandacht aan het niveau waarop milieuproblemen kunnen resp. moeten worden aangepakt.
<p>Van der Steenhoven c.s. Verzoeken om een openlijke uitspraak voor een jaarlijkse autoloze dag.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 20	Deze motie wordt uitgevoerd d.m.v. een financiële bijdrage van VROM aan LOAZ/VMD. De minister heeft op 30 mei 2001 een oproep gedaan aan de gemeenten om positief te reageren op de vraag om mee te doen met dit Europese initiatief. Verder heeft de minister alle gemeenten per brief opgeroepen om mee te doen resp. een positieve houding aan te nemen t.a.v. lokale initiatieven voor een autoloze dag op 22 september 2001.
<p>Feenstra c.s. Zij verzoeken om de milieuhandhaving capaciteit op rijksniveau geheel te richten op het toezicht op de decentrale handhavingpartners.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 16	De eerstelijns handhavingstaken worden voortgezet. De uitbreiding van de capaciteit van de Inspectie milieuhygiëne met 65 fte zal worden ingezet voor het uitbreiden en verbreden van het tweedelijns toezicht op decentrale handhavingpartners. Hiermee is aan deze motie gestand gedaan.
<p>Feenstra c.s. Zij verzoeken om een systeem van basismilieu-kwaliteiten met IPO en VNG op te stellen t.b.v. de wijziging van de Wet milieubeheer.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 15	Het gestelde in de motie komt aan de orde in de discussienota over de toekomst van de Wet milieubeheer en in het NMP 4. (Verzonden 16 juni 2001.)
<p>Van Middelkoop c.s. Over het voorzorgsbeginsel. Zij wensen een inventarisatie te ontvangen van de voor dit beginsel relevante wetten en uitvoeringsregels en een formulering van een standpunt ter zake.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 14	Dit onderwerp maakt deel uit van de discussienota over de toekomst van de Wet milieubeheer waarover op 14 juni 2001 een debat heeft plaatsgevonden.
<p>Schoenmakers c.s. Wensen in nadere wetsvoorstellen over modernisering instrumentarium geluidbeleid waarborgen in te bouwen door het opnemen van een landelijke grenswaarde.</p>	Handelingen II 1998–1999 nr. 15 blz. 867 Kamerstuk 26 057, nr. 3	Motie is verwerkt in het wetsvoorstel MIG. In juni 2001 heeft het Kabinet ingestemd met het wetsvoorstel MIG. Naar verwachting zal het wetsvoorstel in het najaar 2002 worden aangeboden aan de TK
<p>Schoenmakers c.s. Inzake decentralisatie Wet geluidhinder zijn zij van mening dat: – bij de betreffende regelgeving de rechtszekerheid van de individuele burger gegarandeerd dient te zijn door een afdwingbaar beroep op de rechter; – tevens een procedure wordt aangegeven wanneer de gemeentelijke overheid en de ter zake bevoegde provinciale overheid in conflict raken.</p>	Handelingen II 1998–1999 nr. 15 blz. 867 Kamerstuk 26 057 Nr. 4	Motie is verwerkt in het wetsvoorstel MIG. In juni 2001 heeft het Kabinet ingestemd met het wetsvoorstel MIG. Naar verwachting zal het wetsvoorstel in het najaar 2002 worden aangeboden aan de TK
<p>Feenstra/Schreijer-Pierik Zij verzoeken het Kabinet zich in te spannen voor een voortvarende en gecoördineerde invulling van het biocidebeleid in internationaal verband.</p>	Kamerstukken II 1999–2000 27 161 nr. 6	In het voorjaar 2001 is een begin gemaakt met de aanpak van het in deze motie gedane voorstel. Inmiddels is men zover gevorderd dat bespreking in de Tweede Kamer in september zal plaatsvinden.
<p>Geluk c.s. M.b.t. milieubelangen en landbouwkundige onmisbaarheid van bestrijdingsmiddelen verzoeken zij om al het mogelijke te doen om de integratie van regelgeving en de harmonisatie van het gewasbeschermingsmiddelenbeleid in Europa te bevorderen.</p>	Kamerstukken II 1999–2000 27 076 nr. 23	LNV heeft in deze het voortouw. De minister van LNV heeft in oktober 2000 in het EU-landbouwberaad het belang benadrukt van een snellere EU-beoordeling van gewasbeschermingsmiddelen.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Van Ardenne/van der Hoeven c.s. Een versnelde beoordeling en toelating van milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen zijn gewenst. Zij verzoeken derhalve om een halfjaarlijkse voortgangsrapportage van de werkzaamheden inzake beoordeling en toelating door het CTB te ontvangen.</p>	Kamerstukken II 1999–2000 27 076, nr. 20	Op 18 juli 2001 heeft de Kamer een brief over de uitvoering van deze motie ontvangen.
<p>Van Ardenne Verzoekt de regering een gebruikersregeling t.b.v. de toepassing van mervinfos te introduceren dan wel andere alternatieve stoffen, bijvoorbeeld dichloorfos, als alternatief landbouwkundig onmisbare stof toe te staan.</p>	Kamerstukken 1999–2000 21 677, nr. 54 AO Gewasbeschermingsmid- delen 24/2/2000	Op 5 september 2000 is het wetsvoorstel landbouwkundige onmisbaarheid aangenomen in de Tweede Kamer. In januari 2001 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel aanvaard.
<p>Udo c.s. Zo spoedig mogelijk overleg met bedrijfsleven over de kosten van de systematiek van certificering en kosten die hiervoor moeten worden gemaakt.</p>	Kamerstukken 1998–1999 26 200 XI, nr. 42 AO Bouwstoffenbesluit	De derde Bedrijfseffectentoets (BET3), waarin kleine bedrijven uit de beton en keramische branches zijn geanalyseerd, is door het RIVM gepubliceerd in juni 2000. Het rapport heeft volledig draagvlak bij het bedrijfsleven. Uit dit onderzoek blijkt dat er geen grote economische gevolgen te verwachten zijn voor kleine bedrijven. Dit behoudens enkele marginale bedrijven waar een natuurlijk selectieproces versneld zal plaatsvinden. Een uitzondering vormt metselmortel. De metselmortelsector zal wel significante gevolgen ondervinden van het Bouwstoffenbesluit. De minister heeft het BET3-rapport in juli 2000 naar de Tweede Kamer gestuurd en daarbij aangegeven dat voor metselmortel middels een circulaire gedoogbeleid wordt vastgelegd, waarin metselmortel voorlopig (in afwachting van nader onderzoek naar mogelijkheden om tot een goedkopere financiering te komen) wordt vrijgesteld van enkele voorschriften uit het Bouwstoffenbesluit. Op basis van de huidige gegevens lijkt dit geen nadelige gevolgen voor het milieu te hebben. Inmiddels heeft de KNB (Branchevereniging baksteenfabrikanten) in een brief aan de Minister laten weten dat enkele (5 à 6) bedrijven toch nadelige gevolgen kunnen ondervinden door de samenloop van invoering van het Bouwstoffenbesluit, internationale concurrentie en de mogelijke invoering van een belasting op oppervlaktedelfstoffen. De onderzoekers van het BET3 hebben niet voldoende gegevens om hierover nadere uitspraken te doen. De KNB wil nu eerst de 1 ^{ste} ronde evaluatie afwachten, daarna zal er ambtelijk overleg plaatsvinden
<p>Feenstra Verzoek aan de regering om zich aan te sluiten bij bezwaren van andere landen tegen lozingen i.h.k.v. het OSPAR verdrag als Sellafield geen progressieve en substantiële reducties in lozingen realiseert.</p>	Kamerstukken 1999–2000 26 800 XI, nr. 70 2-minutendebat Dodewaard, 31-05-01	Motie is in gewijzigde tekst aangenomen. Gewijzigde zin: overwegende, dat de OSPAR-strategie m.b.t. radio actieve stoffen progressieve en substantiële reducties bij lozingen verlangt, etc. De lozingen van Sellafield worden gevolgd. Het verzoek om zich aan te sluiten bij bezwaren van andere landen is afhankelijk van de resultaten van de lozingen. Vooralsnog is er geen reden om in te gaan op het verzoek.
<p>Oplaat Wijziging van normen 2003 als evaluatie 2002 daartoe aanleiding geeft.</p>	Kamerstukken 1999–2000 26 729, nr. 23 AO en VAO voortgang Mestbeleid 22 en 30 maart 2000	De normen voor 2003 zijn in de wijziging van de meststoffenwet door de TK en EK unaniem geaccordeerd.

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken
v.d. Vlies/Meijer Bij EU-onderhandelingen over nationale ammoniakemissieplafonds voor Nederland strak vasthouden aan 128 kton	Kamerstukken 1999–2000, 26 729, nr. 30 AO en VAO voortgang Mestbeleid 22 en 30 maart 2000	Inmiddels heeft het Europe Parlement zich in het kader van de conciliatieprocedure achter de 128 kton geschaard. Formele besluitvorming moet nog volgen.
Herman/Vos Bij Europese Commissie aandringen op verbod op gebruik van antibiotica (resistentie) als «marker- gen»	Kamerstukken 1998–1999, 26 407, nr. 10 Plenair 2-minutendebat GGO's 1 juli 1999 AO GGO's 30 juni 1999	Een afschrift van de nota biotechnologie wordt gestuurd naar de EC. Hierin wordt impliciet aandacht besteed aan dit onderwerp. IBB wordt op dit moment vertaald. Na vertaling verzending naar EC. Het onderwerp is opgenomen in EU-richtlijn 2001/18 (wijziging van EU richtlijn 90/220)
Klein Molekamp Verzoekt de regering actief te streven naar harmonisatie van het Europese afval beleid en de Kamer minstens een maal per jaar te rapporteren over de voortgang	Kamerstukken 2000–2001, 26 638 Plenair debat structuur verwijdering afvalstoffen (wetsvoorstel wijziging van de wet milieubeheer) 3-10-2000	In juli 2001 heeft de Kamer een brief ontvangen over de stand van zaken m.b.t. de harmonisatie van het afvalstoffenbeleid in Europa en de activiteiten die Nederland in dat kader onderneemt. Ook in de Wet milieubeheer, hoofdstuk Afvalstoffen, wordt één en ander meegenomen.

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN MILIEUBEHEER

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Begrotingsbehandeling EK 1999 Nog dit jaar zal de Kamer geïnformeerd worden over de stand van zaken m.b.t. grenswaarden luchtkwaliteit inzake fijnstof.	Handelingen I 1998–1999, no. 19 blz. 19–728	Het desbetreffende AMvB, Besluit luchtkwaliteit, zal deze zomer van kracht worden (is geaccordeerd door de MR van 1 juni 2001 in tweede lezing na advisering door de Raad van State). Omdat in de nota van toelichting bij dit besluit de luchtkwaliteitproblematiek uitgebreid is behandeld, is besloten om geen afzonderlijke nota luchtkwaliteit uit te brengen. In deze nota van toelichting is ook ingegaan op de normstelling voor fijnstof.
Problematiek rondom asbest De Kamer zal nog voor het eind van 1999 de wijziging van het Asbestverwijderingsbesluit ontvangen.	Kamerstukken II 1998–1999, 25 834 nr. 10, blz. 8	Op 28 juli 2000 is het ontwerp Wijziging Asbestverwijderingsbesluit naar de Kamer gezonden.
Acties uit de chloorketenstudie en het ontwerpbesluit textielreinigingsbedrijven. De onderzoeksresultaten inzake chloormicro's zullen op deelterreinen zo mogelijk tussentijds aan de Kamer worden gezonden. T.a.v. de PVC-problematiek zal de mogelijkheid van een heffing worden bezien door de commissie voor de vergoeding van de belastingen.	Kamerstukken II 1999–2000 26 800 XI, nr. 5 AO d.d. 15-09-99	In de zomer van 2000 is de eerste verkennende fase van de studie afgerond. Hoofdonderzoek is gestart in september 2000 en zal begin 2002 de eerste resultaten opleveren. Tussenrapportage zal in het eerste kwartaal 2002 naar de Kamer worden gezonden. Deze problematiek is thans in onderzoek bij de werkgroep v.h. fiscale stelsel II, welke medio 2001 zal rapporteren.
Verhandelbare emissies als instrument in het milieubeleid De Kamer zal een eerste notitie ontvangen over de eventuele wijziging van de Wet milieubeheer.	Kamerstukken II 1999–2000 26 578, nr. 2 AO d.d. 16-09-99	De discussienota «Met recht verantwoordelijk» is op 3 april 2001 naar de Kamer gezonden. Op 14 juni 2001 heeft een AO over deze nota plaatsgevonden, en op 30 mei 2001 heeft een AO plaatsgevonden in het kader van emissiehandel Nox.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Herziening Waterleidingwet In het wetsontwerp zal een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen eigenlijke en oneigenlijke activiteiten.	Kamerstukken II 1999–2000, 25 869, nr. 5 A.O. d.d. 14-10-99	Het wetsvoorstel inzake het waarborgen van het overheids-eigendom is zomer 2000 naar de Raad van State gezonden. Het vastleggen van kerntaken en overige activiteiten wordt meegenomen bij de algehele herziening van de Waterleidingwet, mede in afwachting van de besluitvorming omtrent de discussie over de Wet markt en overheid.
Handhaving milieuwetgeving De kamer zal uitgebreide informatie over de handhavingpraktijk van de provincies ontvangen.	Kamerstukken II 1999–2000, 22 343, nr. 46	De informatie is opgenomen in de «zomerbrief 2000» die op 26 september 2000 aan de Kamer is gezonden. Zie Kamerstuk II 22 343 no. 49. Hiermee is aan deze toezegging voldaan.
Bodemsanering gasfabrieksterreinen In de begrotingsstukken zal een overzicht van de voortgang m.b.t. de nieuwe aanpak worden opgenomen.	Kamerstukken II 1999–2000 25 411 en 26 590 nr. 8 A.O. 20-01-2000	Op 20 december 1999 is een intentieverklaring ter zake getekend door de ministers van VROM, EZ en het IPO en de VNG over het maken van een programma voor de aanpak van bodemsanering op de voormalige gasfabrieksterreinen. De vertegenwoordigers van de provincies alsmede van Rotterdam en Amsterdam stellen genoemde programma's op. De IPO heeft een werkgroep ingesteld om genoemd proces te faciliteren. Op 9 juli 2001 (kenmerk LMV2001066321) is een brief van de Minister aan de Voorzitter van de Tweede Kamer gestuurd met als onderwerp: «Bodemsanering (voormalige) gasfabrieksterreinen, tussenrapportage».
Bodemsanering gasfabrieksterreinen De kamer zal schriftelijk bericht ontvangen over het besluit om o.a. het uitgangspunt van het functiegericht saneren op te nemen in de Wet bodembescherming of om een en ander vast te leggen in een AMvB met voorhangprocedure.	Kamerstukken II 1999–2000 25 411 en 26 590, nr. 8 A.O. 2001–2000	Bijlage is een brief van de voorzitter van de stuurgroep project Gasfabrieksterreinen (IPO-BO-08), gedeputeerde mw. ir. C.W. Jacobs, d.d. 31-5-2001, «Tussenrapportage voortgang project herontwikkeling gasfabrieksterreinen». Er is geen directe samenhang tussen dit punt en het plan van aanpak gasfabrieksterreinen. Over het wettelijke kader voor functiegericht saneren kan op dit moment het volgende worden gezegd: het voornemen is het functiegericht saneren in de Wet bodembescherming op te nemen, i.p.v. de huidige multifunctionele saneringsdoelstelling (art. 38). Daarnaast zal bij AMvB (met voorhangprocedure) een nadere uitwerking worden gegeven aan deze doelstelling. De besluitvorming van het bevoegd gezag zal dus binnen deze wettelijke kaders moeten plaatsvinden. Inwerkingtreding is voorzien in 2003. Als tijdelijke maatregel is een concept AMvB opgesteld op basis van art. 38, derde lid, op grond waarvan bijzondere omstandigheden kunnen worden aangewezen om niet multifunctioneel te saneren maar maatregelen te treffen die leiden tot isoleren en beheersen van de verontreiniging, alsmede het controleren van de effecten daarvan. Deze AMvB is in april 2001 naar de Raad van State gezonden. Wanneer de Raad hiermee instemt, zal de maatregel met bijbehorende ministeriële regeling nog dit jaar in werking kunnen treden. Ook voor deze AMvB geldt de voorhangprocedure.
Waterleidingwet De kamer zal de uitkomsten van het overleg met de Waterleidingbedrijven over de wijze van toezicht ontvangen.	Handelingen II 1999–2000, nr. 82 blz. 5278	Aan deze toezegging is voldaan met publicatie van het aanwijzingsbesluit in de Staatscourant van 26 april 2001, no. 81 blz. 8.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Waterleidingwet Inzake sportinstellingen en de effecten van de tijdelijke regeling legionellapreventie is er opdracht gegeven tot onderzoek naar de bedrijfsconsequenties en de daaraan verbonden kosten. De Kamer zal het definitieve rapport toegezonden worden. Ook zal de Kamer het definitieve rapport over het achterstallige onderhoud van een groot aantal bedrijven ontvangen.</p>	Handelingen II 1999–2000, nr. 82 blz. 5278	Het betreffende rapport «de Bedrijfseffecten-toets» is op 1 februari 2001 naar de Kamer gezonden. In het rapport komen beide aspecten (bedrijfsconsequenties en achterstallig onderhoud) aan de orde.
<p>Kerncentrale Borssele De Kamer zal het resultaat van het aangekondigde overleg met Borssele uiteraard worden meegeedeeld.</p>	Handelingen II 1999–2000, nr. 82 blz. 5283	In antwoord op de schriftelijke vragen van mevrouw Vos d.d. 7 maart 2001 aan EZ en VROM is aan de Kamer de stand van zaken m.b.t. de sluiting van Borssele meegedeeld. EPZ (eigenaar van de centrale) is door de Staat gedagvaard met als eis sluiting van de centrale. Bij brief d.d. 9 mei 2001 is de Kamer geïnformeerd over de laatste stand van zaken m.b.t. het verpakkingen convenant.
<p>Handhaving milieuwetgeving De Kamer zal nog voor de begrotingsbehandeling een afzonderlijke brief over het convenant verpakkingen ontvangen. V.w.b. het punt milieu en zeescheepvaart is er een handhavingactie gestart m.b.t. de CFK-koelinstallaties. M.b.t. de inzamelingsregeling zal nagetrokken worden of er verordeningen of ornamenten zijn waar nog wat gaten in zitten.</p>	Kamerstukken II 1999–2000, 22 343, nr. 48 A.O. 15-06-2000 Blz. 11 Kamerstukken II 1999–2000 22 343, nr. 48 A.O. 15-06-2000 Blz. 13	Het Plan van aanpak is de Kamer zomer 2001 toegezonden.
<p>Verwijdering afvalstoffen De Kamer zal het ontwerp van iedere maatregel van bestuur worden aangeboden, tegelijkertijd met de voorpublicatie in de Staatscourant. Dat geldt ook voor het ontwerplandelijke afvalbeheersplan in 2001.</p>	Handelingen II 2000–2001, nr. 7 blz. 376 Overleg 03-10-00	De AMvB's en het voorontwerp LAP zijn eind juni naar de TK gezonden. In juli is e.e.a. met de TK in een AO besproken.
<p>Verwijdering afvalstoffen Medio 2001 zal de Kamer het geactualiseerde rapport over het functioneren van de afvalmarkt worden toegezonden.</p>	Handelingen II 2000–2001, nr. 7 blz. 377 Overleg 03-10-00	Rapportage is in voorbereiding.
<p>Verwijdering afvalstoffen De Kamer zal een cijfermatige schatting v.w.b. de verbrandingscapaciteit op langere termijn ontvangen rond het uitbrengen van het eerste landelijke afvalbeheersplan.</p>	Handelingen II 2000–2001, nr. 7 blz. 383 Overleg 03-10-00	De schatting is opgenomen in het voorontwerp LAP.
<p>Milieuraad Inzake de richtlijnen voor het elektr(on)isch afval zal de Kamer de lijst met uitzonderingen op de uitfasering van risicovolle stoffen ontvangen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001 21 501, nr. 120 A.O. 04-10-00 blz. 8	Met brief DGM/IMZ/2000126581 waarmee het verslag van de Milieuraad d.d. 10 oktober 2000 aan de Kamer is gezonden, is aan deze toezegging voldaan.
<p>Milieuraad De Kamer zal de notitie over internationale geschillenbeslechting als sluitstuk van milieuverdragen toegezonden worden.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 21 501, nr. 120. A.O. 04-10-00 blz. 9	Met brief DGM/IMZ/2000126581 is aan deze toezegging voldaan.
<p>Uitvoeringsnota klimaatbeleid II De Kamer zal zo spoedig mogelijk na de Klimaatconferentie in Den Haag een stuk ontvangen dat zowel een weergave zal zijn van de conferentie als van de stand van zaken, en wellicht ook al zal ingaan op wijzigingen, die evt. moeten worden aangebracht in de vorige nota's m.b.t. de Kyoto-afspraken.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 26 603, nr. 34, blz. 27 Overleg 09-10-00	De Kamer heeft het verslag van de Klimaatconferentie in Den Haag ontvangen en word regelmatig over de voortgang geïnformeerd. Hiermee is aan deze toezegging voldaan.
<p>Aanpak riooloverstorten De Kamer zal een schriftelijk antwoord ontvangen m.b.t. de verjaringstermijn van vergunningen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 25 890, nr. 19, blz. 10 A.O. 12-10-00	Het antwoord is met brief d.d. 1 maart 2001 aan de Kamer gezonden, waarmee aan deze toezegging is voldaan.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Begrotingsbehandeling 2001 Eind eerste kwartaal 2001 zal de Kamer de uitkomsten van het overleg met Minister Zalm over de berekeningswijze extra milieudruk worden meegedeeld.	Handelingen II 2000–2001 nr. 15, blz. 1047	Vooruitlopend op de begrotingsbehandeling 2002 zal de Minister van VROM in overleg met de Minister van Financiën de Kamer bij brief informeren over de gehanteerde berekeningswijze om de extra milieudruk te bepalen als gevolg van hogere economische groei en gevolgen daarvan voor de begrotingen van 2001 en 2002.
Begrotingsbehandeling 2001 Er zal aan de SER om advies gevraagd worden over sanering van milieukeuren.	Handelingen II 2000–2001 no. 15, blz. 1093	Er is een overzichtsrapport beschikbaar gekomen, waarin de omvang van de wildgroei van milieuetiketten in kaart is gebracht. Een adviesaanvraag is thans in voorbereiding.
Begrotingsbehandeling 2001 Het materialenbeleid zal een belangrijk onderdeel worden van het NMP4	Handelingen II 2000–2001 nr. 15, blz. 1094	Dit onderwerp is opgenomen in het NMP4, hoofdstuk 6.
Begrotingsbehandeling 2001 Jaarlijkse rapportages over wat er in de EU is afgesproken/bereikt zullen worden opgenomen in het milieuprogramma.	Handelingen II 2000–2001 nr. 15, blz. 1094	Aan deze toezegging is voldaan met opname van het gestelde in het MP 2002–2005, deel III Europees beleid.
Begrotingsbehandeling 2001 De discussienota over de wijziging Wet milieubeheer zal rond de jaarwisseling 2000–2001 aan de Kamer worden gezonden.	Handelingen II 2000–2001 nr. 15, blz. 1094	Met toezending van deze discussienota aan de Kamer op 3 april 2001 is aan deze toezegging voldaan.
Verwijdering afvalstoffen De Kamer zal een brief ontvangen over ons streven naar harmonisatie van het Europees afval beleid.	Handelingen II 2000–2001, nr. 16, blz. 1150	In juli 2001 heeft de Kamer een brief ontvangen over de stand van zaken m.b.t. de harmonisatie van het afvalstoffenbeleid in Europa en de activiteiten die Nederland in dat kader onderneemt.
Regels m.b.t. personenauto's De TK wordt de resultaten van het onderzoek naar de effectiviteit van mogelijke maatregelen voor stimulering van zuinige personenauto's toegezonden.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 43 A.O. 08-11-00, blz. 5	Deze toezegging is gestand gedaan met toezending van het betreffende rapport van RIVM-MU Consult bij brief van 26 maart 2001, kenmerk Kvl 2001032475.
Klimaatverdrag Kyoto Over de voortgang van het hele onderhandelingsproces en de verwezenlijking van de voorwaarden zal de Kamer tot 2002 regelmatig worden geïnformeerd; en indien er op basis van een en ander gebruik wordt gemaakt van de machtiging dan zal de Kamer vooraf mededeling daarvan ontvangen.	Handelingen II 2000–2001 nr. 21, blz. 1651	Kamer wordt regelmatig over de voortgang geïnformeerd, waarmee aan deze toezegging wordt voldaan.
Milieuraad De problemen bij hergebruik van afval binnen de nationale grenzen zullen worden betrokken bij de behandeling van regiogrenzen in het afvalbeleid. Ook zal er in de Raad gepleit worden voor een systeem van verwijderingsbijdragen.	Kamerstukken II 2000–2001 21 501-08, 22 112, nr. 124 A.O. 12-12-00, blz. 6	Onlangs is door Nederland een onderzoek afgerond naar de standpunten van de lidstaten inzake de invoering van minimumstandaarden voor de verwerking en hergebruik van afval. Resultaten van dit onderzoek worden besproken in de RMC. Het systeem van de verwijderingsbijdrage begint verder door te dringen in de EU-regelgeving. Onlangs heeft de EC de wit- en bruingoed richtlijn (verwijderingsbijdrage) in eerste instantie goedgekeurd.
Ook de vragen over de fiche van de Raad inzake afvalstoffen zullen schriftelijk worden beantwoord.	Kamerstukken II 2000–2001, 21 501-08, 22 112, nr. 124 A.O. 12-12-00 blz. 8	Deze vraag is meegenomen in de brief over de harmonisatie van het afvalstoffenbeleid in Europa. Deze brief is de Kamer op 2 juli 2001 toegezonden.
Strafrechtelijk onderzoek door SCG De Kamer zal een reactie in mei ontvangen over: het bestuurlijk verhaal n.a.v. het uitkomen van het rapport Ringeling; een commentaar op het rapport Heldring, en de uitkomsten inzake de tussentijdse evaluatie van het SCG over de periode 1999–2000.	Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 53 A.O. 24-01-01 blz. 9	De kamer is de afgelopen maanden uitgebreid geïnformeerd In één brief van de Minister aan de Kamer op 22 juni 2001 (BWL 2001056941) wordt op de drie punten ingegaan. In die brief is gesteld dat het onderzoek van Ringeling nog niet is afgerond. Een definitieve reactie wordt na de zomer verwacht.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Verslag Klimaatconferentie in november 2000 Op papier staan de politieke resultaten die geen formele status hebben. Aan alle landen is gevraagd voor 15 januari 2001 amendementen in te dienen op het voorzitterscompromis. Op basis hiervan zal een nieuw voorstel worden uitgebracht en aan de landen worden toegezonden. Zodra dit is gebeurd zal het ook aan de Kamer worden gezonden.</p>	Kamerstukken II 27 089 (R 1652), nr. 9 A.O. 31-01-01 blz. 9	Met brief d.d. 2 mei 2001, kenmerk DGM/Kvl2001042972 is het voorstel aan de Kamer gezonden. Hiermee is aan deze toezegging voldaan.
<p>Modernisering Instrumentarium Geluidhinderbeleid (MIG) Of er in het wetsvoorstel MIG rekening wordt gehouden met de andere vorm van decentralisatie Stad en Milieu i.h.k.v. de experimentenwet</p>	Handelingen II 1998/1999, 26 057, nr. 15 blz. 11 A.O. 05-10-1998 Plenair 15-10-1998	Is meegenomen bij discussie over wetsvoorstel MIG. In juni 2001 heeft het Kabinet ingestemd met het wetsvoorstel MIG. Waarna het wetsvoorstel in de zomer van 2001 ter advisering kan worden aangeboden aan de Raad van State. Naar verwachting zal het wetsvoorstel in het voorjaar 2002 aangeboden aan de Tweede Kamer.
<p>Wetsvoorstel Experimentenwet Stad en Milieu, Eerste Kamer, 24 november 1998 Evaluatie van Stad en Milieu zal plaatsvinden door een onafhankelijke instelling.</p>	Handelingen I 1998–1999 nr. 9 blz. 206–217	De Evaluatiecommissie Stad & Milieu is medio 2000 ingesteld door de Ministerraad. De verwachting is dat de EK en TK medio 2002 van de resultaten op de hoogte worden gesteld.
<p>Glastuinbouw Inspanning om de verwerkingstijd van de inspraak op het ontwerpbesluit te bekorten tot mogelijk 2 maanden.</p>	Kamerstukken 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 7 A.O. 20-02-2001	De inspraakfase is inmiddels afgerond. De verwerkingstijd van de inspraak is niet binnen 2 maanden gelukt.
<p>Glastuinbouw Toezenden van de wederzijdse briefwisseling over prioriteitsstelling onderzoek chemische bestrijdingsmiddelen tussen het CTB enerzijds en VROM en LNV anderzijds.</p>	Kamerstukken 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 8 A.O. 20-02-2001	Door de minister van VROM is een brief inzake de prioriteitsstelling aan het CTB gezonden. Hierop heeft de voorzitter van het CTB schriftelijk gereageerd. De kamer zal door de minister over deze correspondentie geïnformeerd worden zodra een reactie aan het CTB opgesteld is.
<p>Glastuinbouw De minister heeft zich positief uitgelaten over de voorstellen van LTO en VNG om de voorschriften betreffende het verminderen van lichthinder aan te scherpen</p>	Kamerstukken 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 7 A.O. 20-02-2001	De voorstellen van LTO en VNG worden overgenomen in het besluit glastuinbouw.
<p>Glastuinbouw De minister neemt het advies van Actal betreffende de administratieve lasten over.</p>	Kamerstukken 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 8 A.O. 20-02-2001	Het advies is verwerkt in het besluit glastuinbouw
<p>Glastuinbouw De minister zal een besluit nemen over het beschikbaar stellen van EUR 0,22 mln voor de PT-verordening registratie milieugegevens glastuinbouw</p>	Kamerstukken 2000–2001 27 400 XIV, nr. 82 blz. 8 A.O. 20-02-2001	Bedrag wordt bij de Voorjaarsnota overgeheveld naar LNV. LNV stelt bedrag beschikbaar aan het bedrijfsleven.
<p>EU-Milieuraad Meer uitvoerige interpretatie van de kaderregeling staatssteun zal aan de TK worden gezonden</p>	Kamerstukken 2000–2001 21 401-08, nr. 127 blz. 5	Deze notitie is voorafgaand aan het AO op 29 maart naar de TK gestuurd
<p>Verslag klimaatconferentie CoP6 Toezending van het IPCC Third Assessment Report, deel van werkgroep 1 aan de leden van de vaste Kamercommissie VROM</p>	Kamerstukken 2000–2001 27 089, nr. 9 blz. 9 A.O. 31-01-2001	IPCC rapport is verzonden.
<p>Verslag klimaatconferentie CoP6 Verzoek om overzicht van de meest recente cijfers van CO2 uitstoot uitgesplitst naar verschillende categorieën landen toe te zenden</p>	Kamerstukken 2000–2001 27 089, nr. 9 blz. 10 A.O. 31-01-2001	Is naar TK gestuurd, als bijlage bij brief over SVZ BKG-emissies EU (17-03-2001).
<p>AO Handhaving milieuwetgeving, 13 juni 2000 + AO rapport Cfk's bij Scheepvaart, 15 juni 2001 Er zal overleg gevoerd worden met V&W/SI over Cfk's in scheepvaart</p>	Kamerstukken 1999–2000 22 343, nr. 48 blz. 14	Het overleg heeft plaatsgevonden en is gemeld in de Winterbrief van 13 maart 2001.
<p>Harde kern van 100 tankstations en waar nodig verzakende gemeenten worden aangepakt.</p>	Kamerstukken 1999–2000 22 343, nr. 48 blz. 9	Dit is gebeurd en gemeld in de Winterbrief van 13 maart 2001.
<p>Door IMH zal worden gestart met handhavingactie t.a.v. de asbestwegen.</p>	Kamerstukken 1999–2000 22 343, nr. 48 blz. 9	Is gemeld in de Winterbrief van 13 maart 2001.

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Minister zegt toe dat er vervolgcacties met betrekking tot vetsmelters zullen plaatsvinden op de acties uit '99.</p> <p>Besluit Luchtkwaliteit Quick-scan Europese milieuregelgeving</p>	<p>Kamerstukken 1999–2000 22 343, nr. 48 blz. 11</p> <p>Kamerstukken 2000–2001 27 400 XI, nr. 156 Pag. 8 AO ontwerpbesluit luchtkwaliteit d.d. 14-02-2001</p>	<p>Dit is gebeurd en gemeld in de handhaving-brieven (Zomerbrief van 8 september 1999 en Winterbrief van 9 februari 2000).</p> <p>Besluit Luchtkwaliteit is reeds per 19-7-2001 in werking getreden. Deel TK heeft per brief te kennen gegeven geen genoeg te nemen met besluit en wil wetgeving op dit terrein. Er is toegezegd dat een wetsvoorstel opgesteld zal worden. Er is nog overleg gaande over het vervolg.</p>
<p>In overleg met V&W laten onderzoeken of de bedragen die in het MIT staan, de aan- en inpassingsaspecten zijn opgenomen die voortvloeien uit dit soort richtlijnen.</p>	<p>Kamerstukken 2000-2001 27 400 XI, nr. 56 Pag. 9 AO ontwerpbesluit luchtkwaliteit d.d. 14-02-2001</p>	<p>Bij behandeling MIT in nov. 2000 is door Deijsselbloem motie met zelfde strekking ingediend.</p> <p>Bij behandeling van MIT in nov. 2000 is door Deijsselbloem een motie met dezelfde strekking ingediend. Voorstel is dat op ambtelijk niveau overleg zal plaatsvinden tussen V&W en VROM over de uitvoering van de motie door V&W en de herprioritering van het MIT. Als dit overleg niet het gewenste resultaat oplevert kan worden overwogen een overleg op ministersniveau te laten plaatsvinden.</p>
<p>Milieuschadelijke subsidies De minister zal, wellicht met steun van een aantal collega's uit andere landen, in een brief aan de commissie erop aandringen dat de Europese subsidies ook worden meegenomen.</p>	<p>Kamerstukken 2000–2001 27 400 XI, nr. 44 Pag. 4 AO Milieuschadelijke subsidies d.d. 01-02-2001</p>	<p>Over de stand van zaken oude toezeggingen zal de Minister op korte termijn bij nota nader worden geïnformeerd.</p> <p>De Europese commissie onderrzoekt momenteel de door de lidstaten verstrekte milieuschadelijke subsidies. Het voorstel van de Minister voor onderzoek van de door de EU zelf verstrekte subsidies maakt in afgezwakte vorm deel uit van de afgesproken duurzaamheidsstrategie in Göteborg. De Minister is hierover zeer recent geïnformeerd (in week 32/33).</p>
<p>Het lijkt de minister interessant om voor sector methodologisch onderzoek naar milieueffecten van indirecte subsidies te doen.</p>	<p>Kamerstukken 2000–2001, 27 400 XI, nr. 44, blz. 4 AO Milieuschadelijke subsidies d.d. 01-02-2001</p>	<p>Over de stand van zaken oude toezeggingen zal de Minister op korte termijn bij nota nader worden geïnformeerd.</p> <p>De toezegging betreft het voorstel om de mogelijke milieuschadelijke impact van overheidsbeleid met financiële gevolgen op de sector energie, mobiliteit, landbouw en toerisme te onderzoeken. De Minister wordt in week 32/33 een projectplan met keuzen voorgelegd.</p>
<p>Derde Merwedehaven Er worden na afronding van het gezondheidsrisico-onderzoek zonder voorafgaand overleg met de Kamer geen beslissingen genomen tav de stortplaats Derde Merwedehaven.</p>	<p>Kamerstukken 1999–2000 26 800 XI, nr. 64 Pag. 6 AO Derde Merwedehaven d.d. 04-04-2000</p>	<p>Inspectie Milieuhygiëne zal in de komende maanden extra controles uitvoeren teneinde te voorkomen dat toch brandbaar bedrijfsafval op de Derde Merwedehaven wordt gestort.</p> <p>Frequentie van controles op de Derde Merwedehaven zal worden opgevoerd.</p> <p>Er is een vergunningaanvraag ingediend voor deconcentreren voor de huidige activiteiten (zonder uitbreiding van extra capaciteit) voor een periode van 10 jaar. Het wachten is nu op het bevoegd gezag.</p>
<p>Taakstelling beton- en metselzand De minister wil zich ervoor inzetten dat de in het regeerakkoord opgenomen heffing op oppervlaktedelfstoffen spoedig tot instrument wordt verheven.</p>	<p>Kamerstukken 1998–1999 23 625, nr. 20, blz. 6 AO Taakstelling beton en metselzand d.d. 29-09-1998</p>	<p>Het Kabinet heeft in juli 2001 besloten om nog niet tot invoering BOD over te gaan i.v.m. terugsluisproblematiek. Drie financiële instrumenten (BOD, stimuleringsfonds, opschorten domeinvergoeding) zullen onderwerp van besluitvorming zijn in het kader van SODII. Wel zal nu een wetsvoorstel BOD in technische zin worden uitgewerkt.</p>

B. Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Nucleaire objecten Oost-Europa De minister heeft de Kamer toegezegd om samen met stas Benschop (BZ) een overzicht op te stellen van de problematiek m.b.t. nucleaire projecten in Oost-Europa die van groot gevaar zijn voor de volksgezondheid. Niet alleen voor de mensen daar, maar ook voor die in West-Europa. Dit overzicht moet op meer aspecten in gaan dan alleen elektriciteitscentrales.	Kamerstukken 2000–2001 21501-08, nr. 120 Blz. 10 AO Milieuraad d.d. 04-10-2000	Dit overzicht is in een brief van BUZA op 12 februari 2001 aan de Tweede Kamer verstuurd. Op 10 april 2001 heeft hierover een AO plaatsgevonden.
Rioleringen De minister wil de mogelijkheid van een volledige nutsvoorziening die geheel dekkend is voor een gebied best bekijken, maar dat vereist een ander systeem dan waardoor tot nu toe gekozen is. De minister wil een vervolgbrief schrijven waarin op alle aspecten, technische, maar bijv. ook op gewekte verwachtingen, moet worden ingegaan. Een koppeling van de hoogte van het individuele rioolrecht aan het individuele watergebruik lijkt de minister wenselijk. Hij heeft zich bereid verklaard om te onderzoeken welke verschillen er zoal tussen gemeentes onderling zijn. Dat zou in overleg met de minister van BZK misschien kunnen leiden tot een verfijningsregeling.	Kamerstukken 2000–2001 19 826, nr. 22 Pag. 5 AO Rioleringen d.d. 30-11-2000	Overleg met andere departementen plaatsgevonden. In de brief van 31 juli 2001, kenmerk BWL2001072323 aan de kamer heeft de minister aangegeven dat medio oktober nadere berichtgeving inzake dit onderwerp zal volgen.
Harmonisatie Europees belastingsysteem In overleg met de minister Zalm en stas Bos (Financiën) zal de minister ingaan op de vraag over de stand van zaken m.b.t. de werkgroep Harmonisatie van het Europees Belastingstelsel, met name de Ecotax.	Kamerstukken 2000–2001 21 501-08, nr. 120 Blz. 10 AO Milieuraad d.d. 04-10-2000	Brief aan TK gezonden d.d. 27-10-2000 (Kenmerk: DGM/IMZ/2000126581)
Convenant Duurzame Ontwikkeling Hoger Onderwijs Het beleid dat wordt gevoerd rondom het convenant Duurzame ontwikkeling Hoger Onderwijs, zoals de financiële bijdrage voor de realisering van het convenant, zal de komende jaren, zolang dit nodig is, worden voortgezet.	Begrotingsbehandeling 2001 TK, 19 okt. 2001 (schriftelijk)	VROM neemt deel aan commissie Duurzaam Hoger Onderwijs waarin het wetenschappelijk onderwijs en het Hoger Beroepsonderwijs zijn verenigd om de integratie van Duurzame Ontwikkeling in het hoger onderwijs vorm te geven en de intentieverklaring W.O. en het convenant HBO tot uitvoering te brengen (VROM is medeoprichter ervan). Er worden mede van daaruit allerlei initiatieven genomen en gecoördineerd. VROM heeft een zevental projecten van onderwijsinstellingen, gericht op de beoogde integratie, met een subsidie ondersteund (totaalbedrag ca. EUR 0,45 mln), in het kader van de subsidieregeling maatschappelijke organisaties en milieu (SMOM).

A. OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN RUIMTELIJKE ORDENING

A. Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
<p>Duivesteijn/Verbugt Vraagt om flexibilisering van VINEX contracten ter verbetering van de ruimtelijke en architectonische kwaliteit</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 26 200, nr. 17	<p>De kwaliteitsinventarisaties zijn begin 1999 gestart. Het onderzoek is op 4 november 1999 afgerond. De actie loopt verder in de Vijfde Nota. Gemeenten is gevraagd een regionale uitwerking van het handvest «kwaliteit VINEX-Locaties» te maken. De regionale uitwerkingen bevatten de inzet die lokale en regionale partijen de aankomende jaren zullen plegen om de kwaliteit te verhogen.</p> <p>Deze uitwerkingen zijn op 01-04-2001 aan VROM aangeboden. Zij zullen vervolgens worden betrokken bij de herijking van de verstedelijkingsafspraken tot 2010, die in het kader van de Vijfde Nota in het najaar van 2001 plaats vindt.</p>
<p>Van Gent Regering moet verhoging bebouwingsdichtheden op bedrijfsterreinen stimuleren</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 25 180, nr. 87	<p>In een brief aan de Kamer d.d. 16 december 1998 (bij de aanbieding van PKB deel 3d van de AcVINEX) is hierover opgemerkt dat in het kader van het Stimuleringsproject Intensief Ruimtegebruik in 1998 expliciete aandacht is besteed aan dit onderwerp. Ook in 1999 is dit een STIR-thema geweest. Diverse voorbeeldprojecten worden in dit kader uitgevoerd. Over de resultaten daarvan is de Kamer tijdens de begrotingsbehandeling geïnformeerd.</p> <p>De vijfde nota bevat een bedrijfsterreinen-paragraaf waarin dit aspect wordt meegenomen. Motie is afgehandeld.</p>
<p>Van Gent Toevoeging «duurzaam» bij noodzaak voldoende aanbod bedrijfsterreinen stimuleren</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 25 180, nr. 88	<p>Amenderend, minister heeft geen bezwaar. De kamer is geïnformeerd via de REB. «Duurzaam» is als toevoeging opgenomen in NREB. In de NREB is een stimuleringsprogramma duurzame bedrijfsterreinen opgenomen voor de periode 1999–2002. In het kader van de nota Milieu en Economie is dit thema, onder meer door een inventarisatie van succes- en faalfactoren, meegenomen.</p> <p>De 5e nota bevat een bedrijfsterreinenparagraaf waarin dit aspect expliciet wordt meegenomen. Motie is afgehandeld.</p>
<p>Ravestein Verzoek aan de regering om mogelijkheden te bezien om, bij herstructurering in regionale opvangkernen in het Groene Hart, uitsluitend binnen de bebouwingscontouren meer woningen toe te staan.</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 25 180, nr. 94	<p>Het Bestuurlijk Overleg hierover is op 29 maart 2000 gevoerd. Problematiek van de A-kernen wordt door de provincie opgenomen in de BCR-bijdrage voor de 5e Nota Ruimtelijk Ordening.</p> <p>Binnen de huidige bestuurlijk afspraken tussen rijk en provincie Zuid-Holland van 1996 over het vastgestelde betreffende streekplan «Zuid-Holland oost» uit 1995, is het onder voorwaarden toegestaan om meer woningen in een gemeente te bouwen dan het maximum dat in het streekplan voor een gemeente is vastgesteld. Het is dan slechts mogelijk meer woningen te bouwen binnen de bebouwingscontour als dit voor herstructurering noodzakelijk is. De gemeente moet dan een beroep doen op de provincie om deze extra woningen te benutten uit het zogeheten «kwaliteitscontingent».</p>

A. Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
<p>Duivesteijn In overleg met betrokken gemeenten in de regio ruimte vinden binnen het bestaande haven- en industriegebied van Rotterdam, door intensivering van al aangewezen locaties binnen de regio Rijnmond, de Drechtsteden en West-Brabant. Indien hierdoor onvoldoende ruimte vrij komt voor maart 2000 voorstellen doen aan de Kamer voor alternatieve locaties.</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 25 180, nr. 106	<p>De Tweede Kamer is destijds – 1996 over de bestuurlijke afspraken geïnformeerd. Een vervolg op bestuurlijke afspraken over woningbouw zal plaatsvinden in het kader van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening.</p> <p>Contouren zijn een centraal punt in de Vijfde Nota. In de maanden januari en februari zijn ambtelijk gesprekken gevoerd met de Stadsregio Rotterdam, projectgroep Drechtsteden en de provincie Noord-Brabant. In deze gesprekken is verkend of er buiten de Hoeksche Waard alternatieve locaties bestaan voor een bedrijventerrein, zoals de motie-Duivesteijn vraagt. Het gesprek met de provincie Noord-Brabant handelde over de Moerdijkse Hoek (wel ruimte, maar waarschijnlijk na 2005), met de stadsregio over Rijnmond (geen ruimte) en met de projectgroep over de Drechtsteden (wel ruimte, maar geen 100 ha.) Is in oktober 2000 in de Kamer geweest en is verwerkt in de 5e Nota.</p> <p>Motie is afgehandeld.</p>
<p>Duijvesteijn cs. Verzoekt de regering tevens aan de Kamer een herziening van de PKB Nationaal Ruimtelijk Beleid (VINAC) voor te leggen waarin de Hoeksche Waard wordt aangewezen als Nationaal Landschap; spreekt tevens uit dat in overleg met de betrokken gemeenten wordt gekomen tot de opstelling van een ontwikkelingsplan Nationaal Landschap Hoeksche Waard met een daarbij behorend investeringsprogramma.</p>	Kamerstukken II, 1999- 2000, 25 180, nr. 106	<p>De minister heeft in november 2000 een brief naar de Tweede Kamercommissie gestuurd waarin hij belooft de mogelijkheden voor het instellen van nationale landschappen te onderzoeken in het kader van de Vijfde Nota. Hierbij wordt ook bekeken welke gebieden daarvoor in aanmerking komen.</p> <p>Nationale landschappen worden in de Vijfde Nota deel III aangegeven.</p>
<p>Geluk/Schreijer-Pierik De regering wordt verzocht afwegingen over aanwijzing van Belvédèregebieden uitsluitend plaats te laten vinden bij de behandeling van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening.</p>	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 5H	<p>In de Kamer is aangegeven dat de minister deze afwegingen het liefst laat plaatsvinden in het kader van de behandeling 5e Nota in de Tweede Kamer, na deel III</p>
<p>Geluk/Schreijer-Pierik Verzoek tot vervanging PDV/GDV-beleid door algemeen beleid detailhandel (incl. grote vestigingen) (flankerend: herijking ABC-locatiebeleid)</p>	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XI, nr. 58 AO Factory Outlet Centers 17/2/00	<p>In oktober 2000 is hiertoe een analyse gemaakt en voorgelegd, en verwerkt in 5e nota.</p> <p>Motie is afgehandeld.</p>
<p>Stellingwerf Verzoekt de regering de mogelijkheden te onderzoeken voor realisering van het «vergeten randmeer» tussen de Noordoostpolder, Overijssel en Friesland als nationaal project aan te merken en daarover in de Vijfde Nota RO uitsluitel te geven.</p>	Kamerstukken 1999–2000, 26 663, nr. 7H NO Belvédère 29/11/99	<p>Het voornemen om ruimte te reserveren voor het «vergeten» Randmeer zit in de 5e nota</p>
<p>Schoenmakers c.s. Verzoekt de regering over te gaan tot de aanstelling van landschapsintendanten met de opdracht het opstellen van een programma van eisen waarmee ontwerpteams ontwerpen kunnen maken ten einde inzicht te verkrijgen in de realisatiekansen van het in de Nota Belvédère beoogde ruimtelijk kwaliteitsniveau. En verzoekt de regering tevens om op basis van deze ervaringen het instrumentarium te ontwikkelen voor de beoogde ruimtelijke kwaliteit en zonodig voorstellen te doen tot aanvulling van de regelgeving in de ruimtelijke ordening.</p>	Kamerstukken 1999–2000, 26 663, nr. 9 NO Belvédère 29/11/99	<p>Staatssecretaris van LNV heeft aangegeven hoe aan de strekking van de motie wordt voldaan, zonder dat er feitelijk landschapsintendanten worden aangesteld.</p>

A. Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
<p>Van Gent De regering wordt verzocht de Kamer vóór de zomer van 2000 een voorstel te doen ter uitbreiding van het instrumentarium, waarbij in ieder geval de volgende mogelijkheden worden betrokken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de zomerhuizen worden via een AMvB weer onder de werking van de Wet op de openlucht recreatie en de kampeerregelgeving gebracht; • een strafrechtelijke aanpak van permanente bewoning via de Wet op de economische delicten dient mogelijk gemaakt te worden; • de bewijslast dient te worden neergelegd bij de eigenaar en/of gebruiker van het recreatieverblijf. 	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800, nr. 21	<p>Interdepartementaal overleg heeft plaats gevonden. Het onderzoek is uitgebreid in twee richtingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • n.a.v. een vraag van de vaste kamercommissies van VROM en LNV wordt ook meegenomen of er een verdringing van het segment langkamperen plaatsvindt. • n.a.v. een vraag tijdens de begrotingsbehandeling in de eerste kamer wordt ook de problematiek van het recreatief gebruik van woningen uit de eerste woningvoorraad meegenomen. <p>Eindrapport is gereed. Opnieuw heeft interdepartementaal overleg plaatsgevonden. Op 15 januari 2001 is een beleidsbrief uitgegaan naar de Eerste en Tweede Kamer waarin een voorstel wordt gedaan voor uitbreiding van het instrumentarium ter voorkoming van permanente bewoning van recreatiewoningen. In dit voorstel is aan alle aspecten in de motie aandacht besteed.</p>
<p>Van Gennip, c.s. Verzoekt de regering te bevorderen dat provinciale of interprovinciale grondbanken dan wel een landelijke bank opgericht worden waarin door samenwerking van overheden en private belanghebbenden de grondbiliteit bevordert wordt en natuuraankopen, landbouw en natuurcompensaties een evenredige kans krijgen in relatie met claims voor wonen, werken, recreatie en transport;</p> <p>en verzoekt de regering met spoed te doen onderzoeken op welke wijze er onderlinge afstemming kan plaatsvinden van fiscale instrumenten, particuliere commerciële en niet-commerciële financieringen en overheidsvoorzieningen, waardoor versneld middelen ter beschikking komen ter financiering van natuuraankopen en milieu-investeringen</p>	Kamerstukken I, 1999–2000, 26 800, nr. 107a	<p>De problematiek is behandeld in het Kabinetsstandpunt over het IBO-grondbeleid (Nota Grondbeleid).</p> <p>De minister heeft op 13 maart 2001 bij brief een Kabinetsreactie gegeven.</p> <p>Motie is afgehandeld.</p>
<p>Verbugt Verzoekt om binnenkort te overleggen met collega van Nordrhein-Westfalen over o.a. Factory Outlet Centers.</p>	Kamerstukken 1999–2000, 26 800 XI, nr. 58 AO Factory Outlet Centers 17/2/00	<p>Overleg met de minister voor RO van Nordrhein Westfalen heeft in eerste helft 2001 plaatsgevonden. Hier wordt nader op teruggekomen na afronding van het Interregproject, dat gaat over grensoverschrijdende beleidsafstemming van perifere detailhandelsvestigingen (TRADE).</p>
<p>Verbugt Verzoekt om met Vlaamse collega over Factory Outlet Centers te overleggen.</p>	Kamerstukken 1999–2000, 26 800 XI, nr. 58 AO Factory Outlet Centers 17/2/00	<p>Overleg met de Vlaamse minister voor RO heeft in eerste helft 2001 plaatsgevonden. Hier wordt nader op teruggekomen na afronding van het Interregproject, dat gaat over grensoverschrijdende beleidsafstemming van perifere detailhandelsvestigingen (TRADE).</p>
<p>Geluk c.s. Verzoekt de regering om bij de ontwikkeling van de locaties Zuidplaspolder en Moerdijkse Hoek geen voorwaarden van herkomst te stellen aan glastuinders.</p>	Kamerstukken II 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 99 AO Glastuinbouw 23 en 30/3/00	<p>Op verzoek van de minister is een nota opgesteld waarin duidelijk wordt aangegeven welke restricties er zijn bij de vestiging van glastuinbouw in de Zuidplaspolder.</p> <p>Motie is afgehandeld.</p>

A. Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
<p>Leers c.s. Verzoekt de regering m.b.t. het meervoudige ruimtegebruik het initiatief te nemen voor het opzetten van een aantal concrete pilotprojecten, met name gericht op overkapping van de A4 bij Leiden/leiderdorp, de A13 bij Delft/ Delftgauw, de ring rond Amsterdam en de A2 bij Den Bosch en Maastricht en daarbij de marktsector zoveel mogelijk te betrekken.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 3	De voorstellen voor de categorie pilotprojecten zoals in de motie genoemd, zijn opgenomen in kader van de ICES impuls voor het volgende Kabinet (in het VROM-pakket investeringsvoorstellen ICES-impulsbrief). De ICES-kaderbrief wordt voorbereid.
<p>Augusteijn-Esser c.s. <ul style="list-style-type: none"> • Verzoekt de regering ruimtelijk en volkshuisvestingsbeleid bij duurzame energie een belangrijke rol te laten spelen bij de noodzakelijke intensivering, nodig om de doelstellingen te halen en • verzoekt de regering om via ruimtelijke reserveringen oplossingen aan te dragen om deze intensiveringen mogelijk te maken. </p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 3	De motie vormt een ondersteuning van het beleid. Het item Intensiveringen wordt nog nader uitgewerkt. Beide zullen te zijner tijd in uitvoeringsprogramma Vijfde Nota terugkomen.
<p>Leers c.s. Naast de zes zogenaamde netwerksteden zijn er ook andere kernen die, op basis van bestuurlijke samenwerking, invulling (willen) geven aan hun taken op gebied van wonen, werken en het creëren van voorzieningen. De regering wordt verzocht voor deze kernen eveneens middelen te reserveren.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 11	Wordt meegenomen in deel III van de Vijfde Nota.
<p>Verbugt c.s. Nodigt de regering uit de Zandmaasmaatregelen die niet in de Tracéwetprocedure kunnen worden meegenomen, onder de werkingssfeer van een bijzondere wet te brengen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 23	Een projectwet zoals in de motie wordt gevraagd past niet in het bestaande regeringsbeleid. Op 30/10/00 is daarover mede namens de staatssecretaris van V&W een brief aan de Kamer gestuurd.
<p>Van Gent Wijziging van zowel de Wet op de ruimtelijke ordening als de Wet op de economische delicten om strafrechtelijke aanpak van permanente bewoning mogelijk te maken.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 61 AO/VAO Permanente bewoning van recreatieverblijven 4 en 10/4/01	Er is een voorkeur voor verbreding van de toepasbaarheid van de WED tot overtreding van bestemmingsplannen in het algemeen en dus niet alleen tot permanente bewoning. Er worden afspraken gemaakt over de strafrechtelijke aanpak van bestemmingsplanovertredingen. Er wordt gedacht aan pilotprojecten. Na de zomer 2001 zal het wetsvoorstel in procedure worden gebracht.
<p>Depla/Van Middelkoop verzoekt het Kabinet, gezien het spoedeisende belang, naast het onderzoek een voorontwerp van wet te maken voor een openruimteheffing opdat dit jaar besluitvorming kan plaatsvinden dan wel bij een volgende kabinetsformatie een spoedige uitvoering mogelijk is.</p>	Handelingen TK 2000–2001, nr. 88 NO Grondbeleid 28/5/01	Hierover volgt een brief naar de Tweede Kamer, gezamenlijk met de eerste voortgangsrapportage van de uitwerking van het grondbeleid, na Prinsjesdag 2001.
<p>Van Gent/Ravestein verzoekt de regering, bij het onderzoek naar de openruimte-heffing in ieder geval aandacht te besteden aan de werking van de heffing, de hoogte ervan gerelateerd aan het regulerende effect, de besteding van de opbrengsten en een mogelijke regionale differentiatie; verzoekt de regering voorts, bij de publicatie van dit onderzoeksrapport een voorstel te doen voor een experiment met de openruimte-heffing, in bijvoorbeeld Noord-Brabant en landsdeel Oost.</p>	Handelingen TK 2000–2001, nr. 88 NO Grondbeleid 28/5/01	Hierover volgt een brief naar de Tweede Kamer, gezamenlijk met de eerste voortgangsrapportage van de uitwerking van het grondbeleid, na Prinsjesdag 2001.
<p>Ravestein/Van Gent verzoekt de regering in de grondexploitatiewet mogelijkheden voor binnenplanse verevening van kinderopvangvoorzieningen expliciet te regelen.</p>	Kamerstukken II 2000–2001, 27 581, nr. 6 NO Grondbeleid 28/5/01	Hierover volgt een brief naar de Tweede Kamer, gezamenlijk met de eerste voortgangsrapportage van de uitwerking van het grondbeleid, na Prinsjesdag 2001.

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
Actualisering VINEX De minister van VROM zegt toe dat gebieds-uitwerkingen onderdeel zullen uitmaken van deel 1 van de Vijfde Nota. De tekst van de PKB moet hierop nog worden gecheckt.	Kamerstukken II, 1998–1999, 25 180, nr. 96	Is meegenomen in vijfde nota. Oude gebiedsuitwerkingen zijn betrokken bij de landsdelige uitwerkingen. Toezegging is afgehandeld.
Actualisering VINEX De minister van VROM zegt toe dat de discussie over Valkerhout in nauw overleg met alle betrokkenen zal worden gevoerd. De intentie is voorts Valkerhout ook mee te nemen in het kader van deel 1 van de Vijfde Nota.	Kamerstukken II, 1998–1999, 25 180, nr. 97	Oktober 2000: Besluit is genomen, notitie is gemaakt en verwekt in de Vijfde Nota. Toezegging is afgehandeld.
Actualisering VINEX De minister van VROM zegt toe dat er nader onderzoek zal worden verricht naar de kwaliteit van Vinex-locaties. Ook zal medio 1999 een conferentie over dit onderwerp worden georganiseerd. Resultaten van dit onderzoek worden betrokken bij de Vijfde Nota en de Nota Wonen.	Kamerstukken II, 1998–1999, 25 180, nr. 97	Het proces is op 4 november 1999 afgerond met een bestuurdersconferentie. Daarmee is de eerste fase (meningsvorming) afgesloten. Okt. 2000: tijdens de tweede fase heeft de Staatssecretaris regionaal gesprekken gevoerd om de kwaliteit omhoog te krijgen. Dit heeft geleid tot inbreng in de 5e Nota, de Nota Wonen en de Herijking. Toezegging is afgehandeld.
Actualisering VINEX De minister van VROM doet het voorstel aan de Tweede Kamer om verhoging bebouwingsdichtheden op bedrijfsterreinen te stimuleren in het kader van de Vijfde Nota.	Handelingen TK, 1998–1999, nr. 34	In de 5e nota is dit meegenomen. Toezegging is afgehandeld. (zie motie Van Gent 2518, 87)
Actualisering VINEX De minister van VROM zegt toe dat het streven erop is gericht deel I van de PKB Waddenzee medio 1999 te laten verschijnen. De minister zal het hiervoor benodigde overleg intensief ingaan.	Kamerstukken II, 1998–1999, 26 431, nr. 1	PKB deel I is vastgesteld op 19 januari 2001 en aan de Staten Generaal toegezonden op 14 februari 2001. Toezegging is afgehandeld.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toe de functie van bestemmingsplannen te bespreken in het kader van de fundamentele herziening WRO.	Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO 28/1/98	De discussienota fundamentele herziening WRO is op 24/2/2000 naar de TK gestuurd. 28/6/2000 AO geweest. Dit onderwerp is een van de centrale thema's van FhWRO.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister toont bereidheid om in kader van fundamentele herziening nader te spreken over een eventuele verdergaande wijziging van de bestemmingsplanprocedure met het oog op verdere versnelling van de procedure.	Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO 28/1/98	Maakt onderdeel uit van het voorontwerp van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, dat rond Prinsjesdag 2001 gepubliceerd zal worden.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe dat de wijze waarop provincies in de praktijk omgaan met art. 19, tweede lid, onderdeel is van de evaluatie wetswijziging.	Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO 28/1/98	In fundamentele herziening Toezegging is afgehandeld.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe de fundamentele herziening niet te beperken tot 13 punten van Lubach, maar ook hier genoemde punten meenemen, en uitnodigen om punten aan te dragen.	Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO 28/1/98	In fundamentele herziening Toezegging is achterhaald.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe dat de noodzaak van provinciale projectprocedure wordt gezien in het kader van de Vijfde nota.	Kamerstukken II, 1998–1999, 26 200 XI, nr. 51 AO 28/1/98	Is meegenomen in 5de Nota.

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe dat nieuwe communicatietechnieken in het algemeen aan de orde moeten worden gesteld, wanneer het gaat om bestuursrecht in de meest ruime zin van het woord. Dit kan leiden tot andere procedures en termijnen, hetgeen dan bredere consequenties heeft dan alleen voor dit onderwerp.</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 26 200 XI, nr. 51 AO 28/1/98	In het voorontwerp voor de Wet op de Ruimtelijke Ordening wordt aandacht besteed aan digitaal uitwisselbare ruimtelijke plannen.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe dat in de Vijfde nota over de Ruimtelijke Ordening sturingsvragen aan de orde zullen komen</p>	Kamerstukken II, 1998–1999, 26 200 XI, nr. 51 AO 28/1/98	Is meegenomen in 5de Nota Toezegging is afgehandeld.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe erop uit te zijn om in het kader van het Groen Poldermodel zowel met betrekking tot milieu als met betrekking tot handhaving en ruimtelijke ordening met provincies intensief contact te hebben</p>	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 19	Is in kader van het NMP4 en de 5e Nota RO gedaan. Toezegging is afgehandeld.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe deze sturingselementen (contouren) aan de orde te willen stellen op weg naar de herziening van de WRO en in de Vijfde Nota.</p>	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 19	Voor wat betreft het juridisch instrumentarium is sturing bij FhWRO aan de orde. Ook in Vijfde Nota verwerkt. Toezegging is afgehandeld.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe dat in de Vijfde Nota ook aandacht zal worden besteed aan de Waddenzee.</p>	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 19	Wordt meegenomen in Vijfde nota. Toezegging is afgehandeld.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe bij de fundamentele herziening van de WRO te bezien in hoeverre de toepassing van het nieuwe artikel 19 beter heeft gewerkt en in hoeverre het kan worden bijgesteld of doorgetrokken aan de hand van de ervaringen in de komende jaren.</p>	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/1/98	In de rapportages handhaving van het ruimtelijk beleid wordt hieraan aandacht geschonken. In oktober 2000 is hier onderzoek voor uitgezet; rapportage in september 2001.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe nader te studeren op de suggestie van een experimentele procedure in de euregio's, inhoudende dat bij grensoverschrijdende activiteiten één wettelijk regiem van toepassing is.</p>	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/1/98	Dit punt wordt in het EROP als actiepunt genoemd. In de NDCRO, Nederlands Duitse Commissie voor Ruimtelijke Ordening, wordt over dit punt overlegd. Voor het grensoverschrijdend bedrijventerrein Heerlen/Aken is er een speciale wetgeving gemaakt, die alle verschillen uitsluit. Het rapport van de werkgroep Rijnen over een experimentele procedure is in juli 2000 aan de Tweede Kamer aangeboden. (Kamerstukken II 1999/2000.26 670 nr. 3). De discussienota is aan de Tweede Kamer aangeboden. Toezegging is achterhaald.
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe dat nog voor de kamerbehandeling van de VROM-begroting 1999/2000 door het Kabinet een discussienota over de fundamentele herziening van de WRO zal worden uitgebracht. Desgewenst is de minister bereid hierover ook te spreken met de Commissie ROM van de Eerste Kamer. Daarna zal, zonder voorafgaand voorontwerp, een wetsvoorstel worden uitgebracht. Beoogd wordt een eerste behandeling van dit wetsvoorstel door de Tweede Kamer in de huidige samenstelling.</p>	Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/1/98	

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe ten aanzien van de actualisatie van bestemmingsplannen naar sanctiemogelijkheden te zoeken en die op te nemen in de fundamentele herziening.</p>	<p>Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/1/98</p>	<p>Maakt onderdeel uit van het voorontwerp van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, dat rond Prinsjesdag 2001 gepubliceerd zal worden.</p>
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe er naar te streven om, indien mogelijk bij de fundamentele herziening, het stadsvernieuwingsplan en de leefmilieuvordering uit de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing te integreren in de WRO.</p>	<p>Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO 28/1/98</p>	<p>Maakt onderdeel uit van het voorontwerp van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, dat rond Prinsjesdag 2001 gepubliceerd zal worden.</p>
<p>Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt toe dat het actualiseren van bestemmingsplannen wordt meegenomen in de fundamentele herziening van de WRO.</p>	<p>Kamerstukken II 1999–2000, 26 800 XI, nr. 7 AO 9/9/99</p>	<p>Dit wordt meegenomen in het voorontwerp van de fundamentele herziening van de WRO.</p>
<p>Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt de uitnodiging aan de provincie Zuid-Holland voor bestuurlijk overleg over het streekplan Zuid-Holland Zuid toe in relatie tot het kabinetsstandpunt.</p>	<p>Handelingen TK, 1999–2000, nr. 8 AO 9/9/99</p>	<p>Op 1 februari 2000 heeft het bestuurlijk overleg plaatsgevonden. Ingehaald door AO glastuinbouw 23/3/2000 (zie aldaar) Toezegging is afgehandeld.</p>
<p>Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt overleg met Faber (LNV)/Korthals (justitie) toe over permanente bewoning recreatiewoningen.</p>	<p>Kamerstukken II 1999–2000, 26 800 XI, nr. 7 AO 9/9/99</p>	<p>Interdepartementaal overleg heeft plaats gevonden. Het onderzoek heeft uitgebreid plaatsgevonden in twee richtingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● n.a.v. een vraag van de vaste kamercommissies van VROM en LNV wordt ook meegenomen of er een verdringing van het segment langkamperen plaatsvindt. ● n.a.v. een vraag tijdens de begrotingsbehandeling in de eerste kamer wordt ook de problematiek van het recreatief gebruik van woningen uit de eerste woningvoorraad meegenomen. <p>Eindrapport is gereed. Toezegging is afgehandeld. (zie ook motie Van Gent 20 800, 21)</p>
<p>Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt toe dat in de rapportage handhaving ruimtelijk beleid aandacht zal worden besteed aan de wijze van toezicht op toepassing art. 19 WRO (nieuw/25 311)</p>	<p>Algemeen Overleg Hoeksche Waard, 9 september 1999 AO 9/9/99</p>	<p>Hiernaar is afzonderlijk onderzoek gedaan; dat wordt in de toelichting op het voorontwerp voor de fundamentele herziening van de WRO verwerkt.</p>
<p>Startnota De Minister van VROM zegt toe dat er een schriftelijke reactie komt over het SER-advies over corridors.</p>	<p>Kamerstukken II, 1999–2000, 26 391, nr. 11 NO 15/11/99</p>	<p>De brief over SER-advies is verstuurd.</p>
<p>Startnota De minister van VROM is «gaarne bereid» een instrumentarium ter bescherming van het natte hart te ontwikkelen.</p>	<p>Kamerstukken II, 1999–2000, 26 391, nr. 11 NO 15/11/99</p>	<p>Instrumentarium zal worden opgenomen in de integrale Visie IJsselmeer, die wordt opgesteld als uitwerking van deel 1 van de Vijfde Nota.</p>
<p>Startnota De minister van VROM zegt toe dat de geest van de motie Poppe (nr. 8), die uitspreekt dat het wenselijk is uit te gaan van reële parkeernormen, wat de minister betreft in de Vijfde Nota echt serieus worden gereflecteerd.</p>	<p>Kamerstukken II, 1999–2000, 26 391, nr. 11 NO 15/11/99</p>	<p>Toezegging is afgehandeld.</p>
<p>Nota Belvédère Het bestuurlijk overleg met provincies, gemeenten en waterschappen moet nog plaatsvinden. De minister van VROM zegt toe dat de Belvédèrekaart in dat kader aan de orde zal worden gesteld.</p>	<p>Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 8 NO 29/11/99</p>	<p>Wordt in het bestuurlijk overleg 5e nota aan de orde gesteld</p>

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
<p>Nota Belvédère De Belvédèrekaart is een waardenkaart. De minister van VROM zegt toe dat deze meegenomen zal worden bij discussies in het kader van de 5e Nota RO.</p>	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 8 NO 29/11/99	Meegenomen in Vijfde Nota RO. Toezegging is afgehandeld.
<p>Nota Belvédère De minister van VROM zegt toe dat een deel van de Belvédère-gebieden, maar niet alle, een speciale PKB-status zal krijgen.</p>	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 8 NO 29/11/99	Meegenomen in Vijfde Nota RO. Toezegging is afgehandeld.
<p>Nota Belvédère De minister van VROM is bereid te bezien of de MER, waarin reeds een dimensie van cultuurhistorie is ingebracht, kan worden verbreed. (dit n.a.v. verworpen motie)</p>	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 8 NO 29/11/99	Cultuurhistorie maakt reeds deel uit van het begrip «milieu» zoals dat in de MER gebruikt wordt. Wordt in het kader van Belvédère verder opgepakt. De uitvoering wordt gerapporteerd in de Belvédère monitor, die najaar 2001 naar de Tweede Kamer gaat.
<p>Begroting VROM 2000 In overleg met staatssecretaris van V&W heeft de minister van VROM besloten om reeds nu, vooruitlopend op de herziening WRO, een aanpassing van het Besluit op de RO te entameren. Hierbij is het streven van de minister erop gericht de reeds bestaande overlegverplichting tussen gemeenten en waterschappen op effectieve en efficiënte wijze nader te concretiseren.</p>	Handelingen TK 1999–2000, nr. 23	Publicatie van de aanpassing in het Staatsblad 234 d.d. 13 juni 2000. Inwerkingtreding: 1 september 2000. Toezegging is afgehandeld.
<p>Begroting VROM 2000 De Minister van VROM zal proberen het ruimtelijke kwaliteitscriterium in de wet zelf te verwerken (WRO). De beleidsmatige invulling daarvan probeert de Minister in de Vijfde Nota op te nemen.</p>	Handelingen EK, 1999–2000, nr. 21	Deze toezegging wordt uitgevoerd. (FhWRO en Vijfde Nota deel III)
<p>Begroting VROM 2000 De Minister van VROM zegt toe dat men de door de samenleving op verschillende wijze naar voren gebrachte opvattingen in de Vijfde Nota zal herkennen. De mensenwensen worden geformuleerd.</p>	Handelingen EK, 1999–2000, nr. 21	Is meegenomen in Vijfde Nota, Zal, na de inspraak, opnieuw worden meegenomen in deel III.
<p>Begroting VROM 2000 De Minister van VROM zegt toe dat beperkingen die onderdeel uitmaken van het bestaand beleid (zoals bijvoorbeeld de vogelrichtlijn) in de Vijfde Nota aan de orde zullen komen.</p>	Handelingen EK, 1999–2000, nr. 21	Is meegenomen in Vijfde Nota RO Toezegging is afgehandeld.
<p>Begroting VROM 2000 De Minister van VROM zegt toe dat de wijze waarop de motie (TK) over de Hoeksche Waard als Nationaal Park of Nationaal Landschap uitgevoerd wordt nog met de Kamer besproken zal worden om ongelukken te voorkomen.</p>	Handelingen EK, 1999–2000, nr. 21	Is meegenomen in Vijfde Nota RO Toezegging is afgehandeld.
<p>Begroting VROM 2000 De Minister van VROM geeft aan dat er een «quick scan» komt naar de mogelijkheden om de Waalsprong-West te verenigen met Ruimte voor de rivier. Dit onderzoek, waarin verschillende mogelijkheden worden bekeken, moet op 1 augustus klaar zijn.</p>	Kamerstuk I 1999–2000, 26 800 XI, nr. 107b	De toezegging is afgehandeld.
<p>Voortgang mestbeleid De minister van VROM zegt toe dat de Inspectie Ruimtelijke Ordening provinciale en gemeentelijke richtlijnen voor herbouwmogelijkheden zal toetsen.</p>	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 729, nr. 39 AO/VAO 22 en 30/3/00	Door de provincies is gewerkt aan een partiële herziening van de streekplannen, om de Ruimte voor Ruimte aanpak mogelijk te maken. Het voortouw ligt bij de provincies. De partiele streekplanherzieningen zijn getoetst en vastgesteld. Het (herziene) streekplan vormt het toetsingskader waaraan ook gemeentelijke initiatieven getoetst worden.

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
Voortgang mestbeleid De minister van VROM zegt toe dat de Tweede Kamer een notitie zal ontvangen over het aspect rechtsbescherming in relatie tot woningbouw in het Kader van de Ruimte voor Ruimtebenadering.	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 729, nr. 39 AO/VAO 22 en 30/3/00	De notitie is na de zomer van 2000 aan de Kamer gezonden. Hierna is het onderzoeksrapport aan de Tweede Kamer aangeboden.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt schriftelijke beantwoording van in het Algemeen Overleg gestelde vragen toe, alsmede schematische weergave van opvattingen in de Kamer over de discussienota.	AO 28/6/00	De toezegging is afgehandeld.
Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toezending van het wetsvoorstel FhWRO aan de Tweede Kamer vóór kerstrees 2001 toe.	Diverse AO 28/6/00	Inmiddels is besloten eerst een voorontwerp van wet in te brengen, begin september 2001.
Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake de Zuidplaspolder samen met de provincie Zuid Holland groene grenzen te trekken, rekening houdend met waterprobleem (staatssecretaris van V&W)	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO 28/06/00	Vindt plaats in het kader van de uitwerking 5e nota.
Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake de Moerdijkse Hoek overleg te zullen voeren met de provincie Noord-Brabant	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO 28/06/00	De provincie Noord-Brabant heeft in oktober 2000 op basis van MER gekozen voor 150 ha glas bij Moerdijkse Hoek en 50 ha bij Steenberg. Van de 150 ha bij Moerdijkse Hoek is in principe 100 ha beschikbaar voor verplaatsing van tuinders uit het Westland. In een brief aan GS van Noord Brabant van 19/11/99 is verzocht een «structureel deel» (van 250 ha) voor de opvang van Westlander tuinders te bestemmen. Er loopt een onderzoek naar verdere begrenzing van het gebied. Op 13-2-2001 is er een bestuurlijk overleg geweest met de minister van VROM. Daar is afgesproken dat er een modelstudie wordt uitgevoerd waarin wordt nagegaan welke combinatie van glastuinbouw en bedrijvigheid moet worden aangewend om meer ruimte voor glas te maken. Deze modelstudie zal voor Prinsjesdag 2001 gereed zijn.
Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake het Groene Hart de mogelijkheden te verkennen Ruimte voor ruimte voor sanering verspreid glas mede aan de hand van evaluatie Ruimte voor Ruimte bij mest/reconstructie zandgebieden.	Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO 28/06/00	Een interdepartementale projectgroep heeft de mogelijkheden in beeld gebracht; lijnen zijn uitgezet in de Vijfde Nota (mede aan de hand van evaluatie Ruimte voor ruimte bij mest/ rec.); eventueel ook buiten Groene Hart toepassen. In de Vijfde Nota zijn concrete tekstvoorstellen opgenomen. Ruimte voor Ruimte wordt als principe onderschreven. Voor sanering glas gelden bijzondere voorwaarden. Nadere uitwerking na deel 1 5e Nota.
Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe dat het oordeel over ruimte behoefte in het Westland anders zal zijn dan glas in de vijfde nota	AO 28/06/00	Toezegging is afgehandeld.
Glastuinbouw De minister van VROM staat niet negatief tegenover onderzoeken gebied rond Schiphol als elfde locatie.	AO 28/06/00	Toezegging is afgehandeld.
Glastuinbouw De minister van VROM is akkoord met de keuze van de provincie Zeeland voor projectvestiging glastuinbouw bij Borssele.	AO 28/06/00	Toezegging is afgehandeld.

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
Begrotingsbehandeling 2001 De minister van VROM zegt toe dat met de afzonderlijke provincies afspraken rond duurzame energie worden vastgelegd die een veel verplichtender karakter moeten hebben dan de vorige keer het geval is geweest. Ook in de vijfde nota zal een passage worden gewijd aan duurzame energie.	Handelingen TK, 2000–2001, nr. 15	Deze afspraken worden vervolgens in streekplannen als locatie opgenomen. Is in de Vijfde Nota opgenomen.
Begrotingsbehandeling 2001 De minister van VROM zegt toe dat in de fundamentele herziening WRO het een en ander wordt uitgewerkt t.a.v. bijzondere wetten voor ruimtelijke megaprojecten. Dit wordt mede aan de hand van de aanbevelingen van het parlementaire rapport «Notitie van ruimte» gedaan.	Handelingen TK, 2000–2001, nr. 15	Wordt meegenomen. Besloten is de projectenprocedure niet te laten wachten op de FhWRO. De nota naar aanleiding van het verslag van de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2000–2001, 27 178 nr. 4) wordt voor Prinsjesdag aan de kamer gestuurd.
Begrotingsbehandeling 2001 De minister van VROM is voornemens een specifieke wettelijke basis te scheppen voor het onafhankelijke planbureau. De minister gaat hier in de vijfde nota op in.		Toezegging is afgehandeld; wettelijke basis moet uiterlijk 1/1/2002 geregeld zijn.
Begrotingsbehandeling 2001 Wanneer de 5e Nota is uitgebracht zal de minister van VROM snel met de provincies aan de slag gaan om de overgang van het oude naar het nieuwe ruimtelijke orderingsbeleid en doorwerking hiervan in de streekplannen te regelen.		Toezegging is afgehandeld
PKB Waddenzee Deel III van de PKB Waddenzee zal uiterlijk negen maanden na het verschijnen van PKB deel I, dat is uiterlijk 13 november 2001, aan de Tweede Kamer worden aangeboden.	Kamerstukken II, 2000–2001, 26 431, nr. 18	In uitvoering.
Permanente bewoning recreatieverblijven De minister van VROM heeft toegezegd een onafhankelijk advies in te winnen over de vraag of de bestaande en nieuwe instrumenten voldoende zijn. Hierin worden ook de onorthodoxe maatregelen meegenomen voor een haalbaarheidstoets (n.a.v. motie Kortram).	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 63 AO 3 en 10/04/01	Het onderzoek is uitbesteed aan bureau Zandvoort en op 15 juni 2001 opgeleverd.
Permanente bewoning recreatieverblijven De minister van VROM zegt toe een voorlichtingsactie te starten met VNG en RECRON	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 63 AO 3 en 10/04/01	Er zijn oriënterende gesprekken gevoerd.
Permanente bewoning recreatieverblijven De minister van VROM zegt een brief toe aan alle gemeenten om hen te attenderen op handhavingaspecten van permanente bewoning.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 65 AO 3 en 10/04/01	De brief is in concept gereed.
Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toe dat een weergave van het kamerdebat op 23 april wordt opgenomen in de Vijfde Nota deel 2/3.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 578, nr. 3 NO 23/04/01	In uitvoering.
Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toe het RIGO onderzoek over inbreiding binnen bestaand bebouwd gebied naar de Tweede Kamer te sturen.	Kamerstukken II 2000–2001, 27 578, nr. 3 NO 23/04/01	In uitvoering.
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe over de uitwerking van de in de Nota Grondbeleid en het notaoverleg gemaakte keuzen overleg te voeren met mede-overheden en maatschappelijke organisaties.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
Nota Grondbeleid Om de samenhang te bewaken en het tempo erin te houden blijft de minister van VROM het komend jaar coördinerend bewindspersoon voor het grondbeleid. Daartoe zal op 3 juli 2001 het Bewindslieden Overleg Grondbeleid plaatsvinden, waarin ook de uitkomsten van het notaoverleg besproken worden.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt de Tweede Kamer deze zomer een brief toe over de saneringen van ongewenste bestemmingen («planschade-problematiek»)	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe een over de uitwerking van de in de Nota Grondbeleid en het notaoverleg gemaakte keuzen overleg te voeren met mede-overheden en maatschappelijke organisaties.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De minister zegt toe een voortgangsbrief over het grondbeleid tussen Prinsjesdag en de begrotingsbehandeling naar de Tweede Kamer te sturen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De minister van VROM informeert de Tweede Kamer over de uitkomsten van het onderzoek over de openruimteheffing, ongeveer tegelijkertijd met PKB deel III van de Vijfde Nota. De minister zal overwegingen van de Kamer bij het onderzoek naar de openruimteheffing betrekken.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De stas van VROM zegt toe te bezien welke mogelijkheden er bestaan om de administratieve lasten bij een grondexploitatievergunning zo veel als mogelijk te beperken.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De stas van VROM zegt, n.a.v. motie Van Gent, toe de problematiek inzake het aanwenden van overwinsten voor maatschappelijke doelstellingen te betrekken bij het onderzoek naar de openruimteheffing.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De stas van VROM zegt toe te bezien of het in de Nota Grondbeleid aangekondigde op te richten Kennis- en Informatiecentrum Grondbeleid gekoppeld kan worden aan bestaande initiatieven.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De stas van VROM zegt toe te bezien of de StIR- en IPSV-ervaringen inzake intensief ruimtegebruik ondergebracht kunnen worden bij het KEI.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De stas van VROM zegt toe een regionaal opererende informatiebank over vrije beschikbare kavels te koppelen aan het reeds aangekondigde documentatiecentrum particulier opdrachtgeverschap. Dit kan samen met Architectuur Lokaal en VEH tot stand komen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De stas van VROM streeft ernaar in 2001 met een eerste proeve van een grondexploitatievergunning te komen, waarop maatschappelijk kan worden gereageerd.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 28 juni 2001
Nota Grondbeleid De stas zegt toe dat zaken als sociale huur, sociale koop en dubo worden toegevoegd aan de voorwaarden van de brede exploitatievergunning. Dit kan geregeld worden met een Kwalitatief Locatieplan (KLP). Dit zal goed moeten worden afgestemd met de herziening WRO.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe dat in PKB deel III nader in wordt gegaan op maatregelen en middelen om samenwerking tussen gemeenten te bevorderen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De stas van VROM zegt inzake het openbaar aanbesteden bij de Wvg toe de formule «in beginsel» zodanig in te vullen dat voor een aantal gevallen een uitzonderingsregime kan worden gecreëerd. Daarbij wordt tevens de overweging betrokken om de koppeling van deze voorwaarde met de Wvg te verbreken, zodat in alle gevallen de grond in handen van gemeenten is openbaar moet worden aanbesteed.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering
Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe dat de suggesties uit het initiatief-wetsvoorstel inzake art. 10 en 26 Wvg zullen worden betrokken bij de beoordeling van het Kabinet of en zo ja, hoe de Wvg moet worden gerepareerd.	Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO 28/05/01	In uitvoering

A. OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN VOLKSHUISVESTING

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
Duivesteijn De regering wordt verzocht in het kader van de lastenverlichting tot een verhoging van de huursubsidie voor alleenstaanden te komen	Kamerstukken II 27 559, nr. 5 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Brief aan Kamer over moties aangenomen bij de behandeling van de Nota Wonen volgt
Duivesteijn De regering wordt verzocht uitwerking te geven aan de ontwikkeling van een woonzorgtoeslag binnen de huidige HSW	Kamerstukken II 27 559, nr. 6 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Aangehouden
Duivesteijn/Hofstra De regering wordt verzocht binnen de Woonwet een formele titel «sociale koop» op te nemen, en bij de uitwerking van de sociale koopsector aandacht te besteden aan een lidmaatschapsstructuur, een garantiestructuur, collectieve verzekeringen, fiscale stimulansen etc. Daarnaast wordt verzocht inzicht te geven in de kosten en hoe eventuele extra lasten kunnen worden gedekt binnen de volkshuisvestingssector en de beoogde lidmaatschapsstructuur	Kamerstukken II 27 559, nr. 7 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	In uitvoering

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Hofstra/Duivesteijn De regering wordt verzocht om over de effectue- ring van de doelstellingen uit de Nota Wonen meerjarenaafspraken te maken met gemeenten en corporaties, de verkoop van sociale huur- woningen en de bouw van sociale koopwoningen in de Woonwet als apart prestatieveld op te nemen, en de verkoop te volgen en zonodig aanvullende maatregelen te nemen of belemme- ringen weg te nemen. Gedacht kan worden aan een financiële heffing (bijv. Fonds Nota Wonen).</p>	<p>Kamerstukken II 27 559, nr. 24 (gewijzigd bij heropening d.d. 04-04-2001) Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001</p>	<p>In uitvoering</p>
<p>Biesheuvel/Duivesteijn De regering wordt verzocht bij de verdere onderhandelingen over het NAW tot concrete afspraken te komen over het oplossen van de groeikernenproblematiek, en daarbij de mogelijk- heid van huurverlaging ineens te betrekken</p>	<p>Kamerstukken II 27 559, nr. 10 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001</p>	<p>Wordt betrokken bij het verdere traject van het NAW. NAW is inmiddels getekend op 12 juli 2001</p>
<p>Van Gent c.s. De regering wordt verzocht de eis van kleinscha- ligheid uit de Huursubsidiewet te schrappen, en zodoende bij aanvragen niet meer te toetsen aan het maximum van 25 bewoners</p>	<p>Kamerstukken II 27 559, nr. 16 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001</p>	<p>In uitvoering</p>
<p>Hofstra/Van 't Riet De regering wordt verzocht onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de wooncomponent binnen de AWBZ te scheiden van de zorggelden en deze onder de huursubsidie te brengen, en om bij dit onderzoek te bezien of gemeenschappelijke woonvoorzieningen onder de Huursubsidie of WVG gebracht kunnen worden, en dit voor 1 juli 2001 aan de Kamer te rapporteren inclusief budgettaire consequenties.</p>	<p>Kamerstukken II 27 559, nr. 23 heropening Notaoverleg Nota Wonen 04-04-2001</p>	<p>In uitvoering</p>
<p>Schoenmakers/Ravestein De regering wordt verzocht aan Architectuur Lokaal de opdracht te verstrekken voor het ontwikkelen van een integraal PvA, waarbij kennis en kunde worden gebundeld van instellingen die het particulier opdrachtgeverschap c.q. het particulier woningbezit bevorderen</p>	<p>Kamerstukken II 27 450, nr 9 Notaoverleg Architectuur- beleid 2001–2004 19-02-2001</p>	<p>De motie wordt meegenomen bij de uitwerking van het project uit de Nota «Ontwerpen aan Nederland»</p>
<p>Van Gent/Van 't Riet De regering wordt verzocht verhuurders concrete aanwijzingen te geven over de wijze waarop huurders worden geïnformeerd over de motiveringsplicht en beroepsmogelijkheden bij HC, en effectieve voorlichting richting huurders te organiseren</p>	<p>Kamerstukken II 27 441, nr. 3 VAO huurprijsbeleid voor 2000–2001 25-01-01</p>	<p>De motie is beantwoord met de «verzamel drift» d.d. 13 maart n.a.v. het AO huurprijsbeleid d.d. 24 januari. Ingegaan wordt op het voorlichtingstraject rond de motiveringsplicht en de huuraanzegging</p>
<p>Baarda c.s. De regering wordt verzocht z.s.m. te komen tot een uitwerking van de AMvB uit art. 22, vierde lid, in die zin dat mogelijkheden worden geopend voor tussenvormen van koop en huur (zie ook motie van Zijl c.s.)</p>	<p>Kamerstukken I 25 309, nr 46° Wetsvoorstel Bevordering Eigen Woningbezit 5-12-2000</p>	<p>De EK en TK zijn bij brief d.d. 13 maart en 7 mei 2001 geïnformeerd over het verdere traject rond de wetswijziging en «Fair Value». Binnenkort volgt een nadere brief. Zie ook toezegging n.a.v. motie van Zijl waarin wetswijziging en AMvB o.b.v. art. 22 is aangekon- digd.</p>
<p>De Boer De regering wordt verzocht te bewerkstelligen dat de Energie Prestatie Norm voor nieuwbouw tot 0,6 wordt verzaard</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XIII, nr. 26 (Begroting EZ 2001) 29-11- 2000</p>	<p>Deze motie zal betrokken worden bij de evaluatie van de EPC in de loop van 2001 (zie ook toezeggingen AO Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen d.d. 29-03-2000)</p>

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Biesheuvel/Duivesteijn De regering wordt verzocht – met het oog op gedeeltelijk niet uitvoeren motie Melkert en niet nakomen toezegging aan Biesheuvel om investeringsprogramma en bijbehorend huurkader voor 1 april 2000 rond te hebben – het beoogde landelijk investeringsprogramma van de sociale huursector voor 31 december aan de Kamer te doen toekomen opdat het voorgestelde huurbeleid in de gewenste samenhang beoordeeld kan worden</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 13 (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Het beoogde landelijk investeringsprogramma van de sociale huursector is in de vorm van het onderhandelaarsakkoord van het NAW op 21 december 2000 naar de Kamer gezonden (TK 2000–2001, 27 400 XI, nr. 45). Definitieve NAW is getekend op 12 juli 2001</p>
<p>Duivesteijn/Biesheuvel De regering wordt verzocht de verschillende mogelijkheden van een fiscalisering van de huursubsidie uit te werken op een zodanig niveau dat bij gebleken voordelen invoering in 2002/2003 mogelijk is</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 18 (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Onderzoek naar de fiscalisering van de huursubsidie wordt betrokken bij de fiscale verkenningen.</p>
<p>Van Gent/Duivesteijn De regering wordt verzocht voorstellen te doen om het particulier opdrachtgeverschap voor alle groepen van bewoners mogelijk te maken</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 22 (gewijzigd) (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Brief aan de TK gestuurd d.d. 10 mei met het onderzoeksrapport van de Regie over part. opdrachtgeverschap en een onderzoek van VROM i.s.m. VWS over voorzieningen op VINEX-locaties + onderzoek over particulier opdrachtgeverschap op uitleglocaties De AMvB wordt in het kader van de voorhangprocedure naar beide Kamers verzonden. In de aanbiedingsbrief wordt ingegaan op de motie evenals in de toelichting op de AMvB.</p>
<p>Van der Staaij – 1 De regering wordt verzocht om bij de vaststelling van het Huisvestingsbesluit de maximale kooprijsgrens voor het stellen van bindingseisen te relateren aan de fors gestegen huizenprijzen</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 32 (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>In het NAW, dat op 12 juli 2001 getekend is, is met Aedes en VNG overeengekomen dat zij in overleg met de Woonbond op korte termijn tot een handvest komen. Met dit handvest zal (geheel of gedeeltelijk) uitvoering worden gegeven aan de motie.</p>
<p>Rietkerk c.s. De regering wordt verzocht in overleg met Aedes, VNG en andere partijen een handvest inzake richtlijnen voor een deugdelijk overleg met wijkbewoners bij herstructureringsprojecten op te stellen en de Kamer hierover te rapporteren</p>	<p>Kamerstukken II 26 884, nr. 26 Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing 26-06-2000</p>	<p>Brief aan de TK is op 13 oktober 2000 verzonden. Een nadere brief aangaande dit onderwerp volgt na het zomerreces (zie motie Baarda).</p>
<p>Van Zijl c.s. De regering wordt verzocht om in overleg met Aedes, VEH en de Woonbond tot een spoedige uitwerking van de AMvB (art. 22) te komen en de Kamer daar uiterlijk bij de indiening van de begroting 2001 over te informeren (zie ook motie Baarda c.s.)</p>	<p>Kamerstukken II 27 071, nr. 10 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle) 22-06-2000</p>	<p>Brief met reactie over hoe motie zal worden uitgevoerd is 24 november 2000 naar Kamer verstuurd. Brief met nadere informatie over uitwerking volgt.</p>
<p>Albayrak c.s. De regering wordt verzocht het mogelijk te maken dat vrouwen die een relatie hebben verbroken en die in afwachting zijn van een vergunning tot voortgezet verblijf, over een zelfstandige huisvestingsvergunning kunnen beschikken</p>	<p>Kamerstukken II 27 111, nr. 2 VAO Vreemdeling-rechtelijke rechtspositie van vrouwen in het vreemdelingenbeleid 21-06-2000</p>	<p>De (verplichte) aansluiting voor kabel en telefoon komt aan de orde bij de conversie van het Bouwbesluit. Voorgesteld wordt de bepalingen in het bouwbesluit over verplichte aansluiting voor kabel en telefoon te schrappen. In het verlengde daarvan ligt het niet voor de hand een verplichte aansluiting op de satelliet in het Bouwbesluit op te nemen. Brief hierover is aan de TK gestuurd (Kamerstukken II 2000–2001, 27 088, nr. 17)</p>
<p>Van Walsem/Halsema De regering wordt verzocht het Bouwbesluit, art. 66 zo te veranderen dat naast verplichte aansluiting op kabel en telefoon ook verplichte aansluiting op de satelliet (GSO-concept) wordt opgenomen.</p>	<p>Kamerstukken II 27 088, nr. 11 Notaoverleg Kabel en Consument 05-06-2000</p>	<p>In brief van 15 februari 2000 is dit voor 2000 toegezegd; in het AO van 24 januari 2001 ook voor het jaar 2001.</p>
<p>Duivesteijn c.s. De regering wordt verzocht de maximaal toegestane huurverhoging jaarlijks te compenseren middels de huursubsidie</p>	<p>Kamerstukken II 26 859, nr. 3 VAO huurprijsbeleid 2000–2001 10-2-2000</p>	<p>In brief van 15 februari 2000 is dit voor 2000 toegezegd; in het AO van 24 januari 2001 ook voor het jaar 2001.</p>

Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Luchtenveld De regering wordt verzocht om nader overleg met Aedes te voeren teneinde afspraken te maken over regionale differentiatie van kortingspercentages bij de verkoop woningen en verkoop van aantal huurwoningen. Stas heeft voorbehoud gemaakt bij de in de motie genoemde datum van 1 mei 2000, voor welke de Kamer over de resultaten van dit overleg gerapporteerd moet worden.</p>	Kamerstukken II 25 309, nr. 51 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit 30-11-1999	Afhandeling motie gelijk met de motie van Zijl en Baarda (zie eerder)
<p>Augusteijn-Esser De regering wordt verzocht om EPA-advies gratis te verstrekken</p>	Kamerstukken II 26 603, nr. 12 Notaoverleg Uitvoeringsnota Klimaatbeleid 1-11-1999	In uitvoering
<p>De Graaf c.s. De regering wordt verzocht een Plan van Aanpak inzake zonnepanelen en off-shore windenergie op te stellen</p>	Kamerstukken II 26 800, nr. 23 (Miljoenennota 2000) 23-09-1999	Plan van aanpak zonnepanelen: brief aan Tweede Kamer gestuurd d.d. 13 okt. 2000
<p>Van den Akker c.s. De regering wordt verzocht om bij het afsluiten van VINAC-contracten en herijking VINEX-contracten af te spreken dat minimaal 50% van de woningen wordt voorzien van zonne-energie + subsidiëren van deze toepassing.</p>	Kamerstukken II 26 603, nr. 10 Notaoverleg Uitvoeringsnota Klimaatbeleid 1-11-1999	In de brief van 13 oktober 2000 aan de Tweede Kamer (Kamerstuk II 25 276, nr. 8) is ingegaan op de wijze waarop P.V. in de ingebouwde omgeving verder wordt gestimuleerd.
<p>Van Zuijlen/van Walsem De regering wordt verzocht een MDW-operatie naar Vinex-locaties in te stellen.</p>	Kamerstukken II 26 800 XIII, nr. 15 (EZ-begroting 2000) 27-10-1999	Onderwerp van motie is betrokken bij Nota Grondbeleid. Deze is op 28 mei 2001 behandeld.
<p>Van 't Riet De regering wordt verzocht een inflatievolgend huurbeleid op woningniveau op te leggen bij huurwoningen met een huur boven 60% van de maximaal redelijke huur en daaronder maximaal 4,25%. Daarnaast invoeren van motiveringsplicht bij boveninflatoire huurverhogingen</p>	Kamerstukken II 26 800 XI, nr. 40 (Begroting VROM 2000) 25-11-1999	Motiveringsplicht: in wijziging wetsvoorstel Huurprijzenwet opgenomen (zie eerder wetsbehandeling 10 mei 2000). Optie van onderscheid in maximale huurstijgingen wordt betrokken bij Cie. Vermeulen
<p>Van 't Riet (aangehouden) De regering wordt verzocht het woningwaarderingstelsel (WWS) aan te passen</p>	Kamerstukken II 26 800 XI, nr. 29 (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Wordt betrokken bij Cie. Vermeulen
<p>Van der Staaij – 2 De regering wordt verzocht te onderzoeken op welke wijze kan worden bevorderd dat in restrictief beleid-gebieden en plattelandsgemeenten c.q.kleine kernen een adequaat woningaanbod kan worden gewaarborgd met name voor starters die geen hoog inkomen hebben</p>	Kamerstukken II 26 800 XI, nr. 30 (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Wordt meegenomen in de behandeling van AMvB Huisvestingswet. In de aanbiedingsbrief aan TK wordt op de motie ingegaan.
<p>Van Gent c.s. De regering wordt verzocht voor voormalig dak- en thuislozen middels aanwijzing van projecten het recht op huursubsidie mogelijk te maken</p>	Kamerstukken II 26 800 XI, nr. 23 (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	De Huursubsidieregels zijn op dit punt bijgesteld.
<p>Luchtenveld De regering wordt verzocht in samenwerking met de Grote Steden, de rechtstreekse Stadsvernieuwingsgemeenten, het IPO en VNG onderzoek te verrichten naar de aard en omvang van de funderingsproblematiek.</p>	Kamerstukken II 97/98, 25 427 nr. 13 plenair 17-12-1997	Een samenvattende rapportage van het onderzoek is op 27 juni 2000 aan de Kamer gezonden. De beschikkingen zijn inmiddels getekend en verstuurd. De Kamer heeft 14 juni 2001 hierover een brief ontvangen.
<p>Verkerk/Leerkes/Hendriks De regering wordt verzocht een regeling te doen ontwerpen waarbij huurders binnen bepaalde kaders en/of voorwaarden bij beëindiging van een huurovereenkomst tegemoet kunnen worden gekomen in de kosten die men gemaakt heeft voor een woningverbetering, en in deze regeling te betrekken, dat de huurcommissie daarbij een adviserende/bemiddelende rol dient te vervullen.</p>	Kamerstukken II 96/97, 25 000, nr. 37	Is in de door de Tweede Kamer geaccordeerde wetsvoorstellen IHH2 niet opgenomen

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN VOLKSHUISVESTING

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Begroting en verantwoording Toegezegd wordt dat in het «volgende overzicht» (begroting, verantwoording), voor zover dit kan, zo concreet mogelijke doelstellingen zullen worden geformuleerd. Die doelstellingen zullen goed gekwantificeerd worden opgenomen.</p>	AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001	Traject ontwerpbegroting 2002 en financiële verantwoording over 2001
<p>Klimaatconferentie De klimaatconferentie is betaald uit middelen die voor het klimaat waren bestemd en niet voor de conferentie zelf. In antwoord op schriftelijke vragen is aangegeven dat bij het eerste ijkmoment betreffende de voortgang van de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid in 2002 wordt bezien of het budget voor de overige broeikasgassen moet worden gerepareerd of dat het programma kan worden uitgevoerd zonder een dergelijke reparatie. Toegezegd is dat reparatie niet afhankelijk wordt gesteld van de voortgang van het programma, maar dat zeker zal worden bezien hoe e.e.a op een andere wijze binnen de VROM begroting kan worden gedekt.</p>	AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001	Voorstellen formuleren in het traject van de totstandkoming van de ontwerpbegroting 2002.
<p>Woonzorgstimuleringsregeling Op basis van de eerste twee tranches ontvangt de Kamer een rapportage, waarbij inzicht wordt gegeven in de hoeveelheid zorgplaatsen die bij de verschillende onderdelen betrokken zijn. Hierbij zullen ook enkele evalueerde opmerkingen worden gemaakt.</p>	AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001	In uitvoering
<p>Huurbeleid De Kamer wordt in de eerste helft van september geïnformeerd over de voorstellen van de Cie. Vermeulen. Het betreft voorstellen voor de middenlange termijn en een aantal aanbevelingen voor de korte termijn, de eerste drie huurjaren.</p>	AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001	In september 2001 wordt de TK geïnformeerd over de voorstellen van de Cie. Vermeulen
<p>Bouwregelgeving Het voornemen is om de Kamer over de bredere problematiek van de bouwregelgeving de tweede helft van dit jaar een brief te sturen.</p>	AO financiële verantwoording 2000 d.d. 13 juni 2001	Brief aan Tweede Kamer volgt tweede helft van dit jaar
<p>Woonwagenstandplaatsen Toegezegd wordt dat het nader onderzoek met conclusies voor het zomerreces bij de Kamer ligt. N.a.v. dit onderzoek zal de stas eventueel met maatregelen komen. Gedacht kan worden aan benutten van de mogelijkheden uit BBSH en Woningwet (art. 80), verlengen datum van verplichte voorrang in HvW van 2003 naar 2005</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	In uitvoering
<p>Woonwagenstandplaatsen/NAW Toegezegd wordt dat wellicht in het NAW een passage met daarin aandacht voor de overdracht en het tekort aan standplaatsen opgenomen kan worden</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	Een passage hierover is opgenomen in het NAW, dat op 12 juli 2001 getekend is.
<p>Woonwagenstandplaatsen VINEX Toegezegd wordt dat bij de tweede ronde verstedelijkingsgesprekken de problematiek rond woonwagens betrokken zal worden indien bij gemeenten/regio's daar aanleiding toe is</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	De rapportage over woonwagenstandplaatsen in VINEX-locaties zal begin 2002 naar de TK worden gezonden
<p>Woonwagenstandplaatsen overdracht centra Toegezegd wordt dat de inspectie in het prestatieoordeel over 2000 aandacht zal besteden aan de overdracht van centra.</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	In december 2001 wordt een brief naar de TK gezonden over de overdracht van woonwagen-centra

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Woonwagenstandplaatsen scheiding standplaats/wagen, Wet BEW Toegezegd wordt dat er voor het zomerreces duidelijkheid zal komen over de problematiek rond de scheiding standplaats/wagen. De eventuele wettelijke inbedding zal echter later plaatsvinden (koppelen aan breder BEW-wijzigingspakket)</p>	AO Woonwagens en Standplaatsen d.d. 18 april 2001	Brief aan kamer volgt na zomerreces (is in brief d.d. 21 juni 2001 meegegeed aan TK)
<p>Studentenhuisvesting Toegezegd wordt dat het onderzoek naar studentenhuisvesting op korte termijn aan de kamer aangeboden zal worden</p>	AO Onrechtmatige Bewoning d.d. 11 april 2001	Brief is 11 juni 2001 aan Kamer verstuurd
<p>Huisvestingsverordeningen Toegezegd wordt dat er binnenkort een MG-circulaire naar de gemeenten gaat waarin de aanjaagfunctie centraal staat. Hierin o.a. aandacht voor het opstellen van een lokale gedragscode, de verantwoordelijkheid van de gemeente voor een goede handhaving van de huisvestingsverordening, de mogelijkheden van het GBA voor zowel sociale en particuliere verhuurders («omgekeerde route»)</p>	AO Onrechtmatige Bewoning d.d. 11 april 2001	MG is in mei 2001 verstuurd (is opgenomen in MG 2001-14 van 22 mei 2001)
<p>Onrechtmatige bewoning Toegezegd wordt dat in de reguliere rapportages (zoals het VROM-jaarverslag) informatie zal worden verschaft over de stand van zaken rond onrechtmatige bewoning</p>	AO Onrechtmatige Bewoning d.d. 11 april 2001	Doorlopend
<p>Huurverlaging bij te hoge huur Toegezegd wordt dat bij een gebleken «te hoge huur» de mogelijkheid zal worden gecreëerd om binnen een jaar een huurverlagingvoorstel te doen</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	Is geregeld bij de Tweede Nota van Wijziging behorende bij de vaststelling van titel 7.4 (huur) van het BW (26 089) d.d. 2 april 2001
<p>IHH: administratieve lasten en legesbetaling Toegezegd wordt dat bij de evaluatie van IHH-I gekeken zal worden in hoeverre formulieren «geïntegreerd» kunnen worden (hoe kunnen administratieve lasten zoveel mogelijk beperkt worden). De systematiek van de legesbetaling maakt onderdeel uit van evaluatie IHH-1.</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	Zie evaluatie IHH-I (elders)
<p>Huurcommissies: jaarverslagen Toegezegd wordt dat conform de antwoorden op Kamervragen Poppe – 2000107780 de geconsolideerde jaarverslagen van de Huurcommissies (opgesteld door de ZBO's zelf) aan de Kamer aangeboden zullen worden</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	De jaarverslagen worden eind 2001 aan de TK aangeboden
<p>Uitvoeringswet huurprijzen en woonruimte Toegezegd wordt dat de wet zodanig gewijzigd zal worden dat de minister het huurverhogingsformulier vaststelt.</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	Geregeld bij Tweede Nota van Wijziging behorende bij de Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte (26 090) d.d. 2 april 2001
<p>Initiatiefrecht huurders De toezegging eerder gedaan bij de behandeling van de Nota Wonen wordt herhaald, nl. dat bij de Woonwet aspecten als een initiatiefrecht van huurders betrokken zullen worden</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	Vormt tevens onderdeel van evaluatie Overlegwet
<p>Servicekosten Toegezegd wordt dat in een AMvB de servicekosten nader worden aangegeven. Gedacht kan worden aan de omschrijving «de servicekosten hebben betrekking op de levering van diensten»</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	AMvB wordt thans opgesteld

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte: dwingende bepalingen Toegezegd wordt dat in het kader van de uitwerking van de Nota Wonen de regering met voorstellen komt inzake het afwijken van dwingende bepalingen (bijv. standaardregeling van een lagere huur bij een slecht onderhouden woning)</p>	Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW 26-03-2001	Wordt meegenomen bij traject Woonwet
<p>Sociale koopsector: definitie sociale koopwoning Toegezegd wordt dat bij de uitvoering van de gewijzigde motie nr. 8 (Duivesteijn/Hofstra nr. 24) over een sociale koopsector gekeken zal worden naar de hantering van de definitie «sociale koopwoning» door gemeenten en corporaties (benadering vanuit de marktprijs of vanuit de kostprijs)</p>	Kamerstukken II 27 559 Heropening Notaoverleg Nota Wonen 04-04-2001	Dit wordt meegenomen in de nadere brief n.a.v. de moties van Zijl en Baarda (zie eerder)
<p>Wonen en zorg: woonzorgtoeslag Naar aanleiding van de motie Hofstra/Van 't Riet nr. 23 over scheiden van wonen en zorg en een woonzorgtoeslag, zegt de stas toe dat het rapport de Kam vanuit de intentie van de motie nog eens bestudeerd zal worden en dat overleg met VWS zal plaatsvinden over hoe hier verder mee om te gaan. Ook kan het interdepartementale onderzoek naar de WVG hier wellicht bij betrokken worden. Wel maakt de stas een voorbehoud bij de datum van 1 juli.</p>	Kamerstukken II 27 559 Heropening Notaoverleg Nota Wonen 04-04-2001	In de gezamenlijke beleidsbrief (25 juni 2001, kamerstuk II, 2000/2001, 26 631, nr. 12) van de Ministeries VWS en VROM is de TK geïnformeerd over «Wonen en zorg op maat»
<p>Verkoop huurwoningen Grote Steden (G4) Toegezegd wordt dat de Kamer op de hoogte gesteld zal worden van de resultaten van het overleg met de G4 (en in breder verband) over de inzet bij de verkoop van huurwoningen</p>	Kamerstukken II 27 559 Heropening Notaoverleg Nota Wonen 04-04-2001	Toezeegging is tevens tijdens Notaoverleg Nota Wonen gedaan. Overleg met G4 en VNG volgt op basis van ROA-onderzoek
<p>Verkoop huurwoningen aan beleggers Toegezegd wordt dat de stas voornemens is strengere regels te stellen aan de verkoop van corporatiewoningen aan beleggers en daarover binnenkort een circulaire uit te vaardigen</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Na de zomer wordt een circulaire verzonden naar de TK
<p>Corporaties: woonzorgpakketten Toegezegd wordt dat de stas bereid is om de corporaties aan te spreken als klanten die woonzorgpakketten afnemen van corporaties klachten hebben en niet duidelijk is bij wie ze die klachten moeten indienen (corporaties of zorgleverancier)</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	In voorkomende gevallen zal de Inspectie de corporatie benaderen.
<p>Corporaties: zorgverlening Toegezegd wordt dat hoewel de stas niet overtuigd is van de meerwaarde van zorgverlening door corporaties, hij bereid is een nadere analyse op het terrein van wonen en zorg te plegen om te kijken of corporaties toch niet gerechtigd zouden moeten worden om zelf zorg te leveren (o.a. toelatingsregels AWBZ, andere knelpunten)</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Analyse wordt dit najaar gestart
<p>Experimenten vouchers Toegezegd wordt dat de Kamer een brief zal krijgen voordat de experimenten starten over de uitgangspunten en nadere invulling van de voucher-experimenten, en de meerwaarde daarvan</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Zodra een nadere uitwerking van de experimenten gereed is, zal de Kamer geïnformeerd worden

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Corporaties: intern toezicht en salariering directeuren Toegezegd wordt dat het CFV gevraagd zal worden een nader onderzoek te plegen naar het functioneren van intern toezicht en de salariering van directeuren, dit ook in relatie tot intern toezicht</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Het CFV is gevraagd onderzoek te doen
<p>Corporaties: commerciële activiteiten Toegezegd wordt dat de Stas een onderzoek zal laten doen naar de bijdrage die commerciële activiteiten hebben geleverd aan de maatschappelijke prestaties van corporaties</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Het CFV is gevraagd onderzoek te doen.
<p>BEW en Schuldenproblematiek Toegezegd wordt dat de BEW tussentijds op de schuldenproblematiek bezien zal worden</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Dit wordt betrokken bij de brief aan de Kamer na het zomerreces n.a.v. moties van Zijl en Baarda (zie eerder)
<p>Particulier opdrachtgeverschap Toegezegd wordt dat de Kamer een brief zal krijgen over particulier opdrachtgeverschap. Daarin zal ook ingegaan worden op de motie van Gent/Duivesteijn</p>	Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Brief is 10 mei 2001 (Kamerstuk II 2000/2001, 27 562, nr. 2) aan de Tweede Kamer verstuurd
<p>Toekomst huurbeleid (Cie. Vermeulen) Toegezegd wordt dat de stas voor de zomer met voorstellen aangaande het huurbeleid zal komen op basis van het advies cie. Vermeulen</p>	Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	In het AO Financiële Verantwoording d.d. 13 juni is gezegd dat vanwege achterbanprocedures het streven is de brief begin september aan de Kamer te sturen
<p>Corporaties: Groeikernen en NAW Toegezegd wordt dat de bereidheid bij de stas bestaat om in het NAW specifiek beleid voor de groeikernen op te nemen, maar liever via de weg van het revolving fund</p>	Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Wordt betrokken bij het verdere traject van het NAW (op 12 juli 2001 getekend) Zie ook motie Biesheuvel/Duivesteijn nr. 10
<p>Corporaties: waardering corporatiebezit Toegezegd wordt dat de stas komende tijd aandacht zal besteden aan de wijze waarop het corporatiebezit wordt gewaardeerd</p>	Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	CFV zal onderzoek uitvoeren.
<p>Huursubsidiewet: dak- en thuislozen Toegezegd wordt om de huursubsidiewet nog eens door te lichten op het punt van dak- en thuislozen vanuit een oogpunt van redelijkheid</p>	Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Zie ook motie Van Gent c.s. nr. 16 op dit punt Is behandeld in de brief van 23 maart 2001, Kamerstuk II 2000/2001, 27 559, nr. 21
<p>Sociale koopsector: betekenis Toegezegd wordt dat de bereidheid bestaat om mee te denken over de vraag wat een sociale koopsector kan betekenen</p>	Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Zie motie 7 Duivesteijn/Hofstra
<p>Invloed bewoners en bewonersorganisaties Toegezegd wordt dat bij het opstellen van de Woonwet gekeken zal worden in hoeverre de invloed van individuele bewoners c.q. bewonersorganisaties versterkt kan worden (adviesrecht, instemmingsrecht). Budgetrecht gaat te ver.</p>	Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Zie dezelfde toezegging gedaan bij het wetgevingsoverleg Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte d.d. 26-03-2001
<p>Bouwvergunningen: detailvragen Toegezegd wordt dat de bereidheid bestaat om bij de invulling van de AMvB nog eens te kijken naar de detailvragen/opmerkingen, zoals de schuine perceelsranden, magazijnstellingen, bordesvloeren, logistieke systemen, naast eventuele consequenties voortvloeiende uit de rapporten Oosting en Alders</p>	Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001	Een en ander wordt meegenomen bij de verdere uitwerking van de betreffende AMvB die rond de zomer gereed moet zijn.
<p>Bouwvergunningen: burendrecht Toegezegd wordt dat in het voorlichtingstraject (folders/internet) zeker aandacht besteed zal worden aan burendrecht en het goed voorafgaand overleg met de burenen.</p>	Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001	In een voorlichtingstraject zal aan genoemde items aandacht worden besteed

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Bouwvergunningen: toekomst + actieprogramma en handhaving Toegezegd wordt dat de TK voor de zomer een brief zal krijgen waarin de regering haar visie op de toekomst van de bouwregelgeving verder uiteen zal zetten. In de brief zal o.m. worden ingegaan op:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de toekomstvisie van het OPB, – de mogelijke consequenties voor de bouwregelgeving voortvloeiende uit de rapporten Oosting en Alders en de MDW «servicegerichte overheid», – de stand van zaken rond een aantal andere kwesties zoals bouwleges en de acties uit het Actieprogramma «Handhaving bouwregelgeving» + VNG-bijlage – de voortgang in de punten van verbetering, zoals de voortgezette inspecties bij de gemeenten en de acties uit het Actieprogramma 	<p>Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001</p>	<p>De «brede beleidsbrief» zal voor de begrotingsbehandeling naar de TK worden gestuurd</p>
<p>Bouwvergunningen: evaluatie Toegezegd wordt dat na drie jaar i.p.v. vier jaar een evaluatie plaatsvindt van de wet en AMvB's. Daarbij zullen de zaken die van de zijde van de Kamer zijn aangevoerd, betrokken worden, zoals burendrecht, wenselijkheid excessenregeling, gebiedsgerichte beperkingmogelijkheid voor gemeenten, effect van vergunningsvrij bouwen op de omgeving van monumenten, ervaring met de stadsbouwmeester. Kamerstukken II 26 734</p>	<p>Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001</p>	<p>In uitvoering</p>
<p>Brandveiligheid en straling Toegezegd wordt dat als er ten aanzien van brand/straling bij lopende trajecten (Alders/Oosting, stralingsprestatienorm) een probleem blijkt te zijn in de sfeer van regelgeving, de regelgeving aangepast zal worden mits er zicht is op een adequate handhaving</p>	<p>Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht) 20/21-02-2001</p>	<p>De Kabinetsreactie op het Rapport Alders volgt in zomer 2001.</p>
<p>Huursubsidie: prestatienormering Toegezegd wordt dat de Kamer nog geïnformeerd wordt over de staatsrechtelijke correctheid van het gedeeltelijk niet opleggen van boetes bij de prestatienormering</p>	<p>AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001</p>	<p>Brief over afwijking regelgeving is op 8 maart 2001 naar de Kamer gestuurd</p>
<p>Huurverhoging: motivering Toegezegd wordt dat in de MG-circulaire een krachtig signaal gegeven zal worden dat bij het ontbreken van een motivering de huurverhoging naar inflatie teruggebracht zal worden</p>	<p>AO Huurprijsbeleid voor 2001-2002 d.d. 24 januari 2001</p>	<p>Is in de MG-circulaire verwerkt</p>
<p>Rol particuliere verhuurders bij kernvoorraad Toegezegd wordt dat in de «tweede schil-gesprekken» over het NAW bij de particuliere verhuurders nagegaan zal worden welke rol zij willen spelen in de kernvoorraad</p>	<p>AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001</p>	<p>NAW is op 12 juli 2001 getekend.</p>
<p>Analyse NAW en eerdere akkoorden Toegezegd wordt dat voor de behandeling van de Nota Wonen een analyse van het NAW versus eerdere akkoorden en stukken aan de Kamer gestuurd zal worden</p>	<p>AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001</p>	<p>Brief met analyse is op 13 maart 2001 aan de Kamer verstuurd</p>
<p>Corporaties: financiële positie Toegezegd wordt dat de fusie gedragscode met verhoogde inspanning tot stand gebracht zal worden (o.a. lokale inbedding)</p>	<p>AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001</p>	<p>Regelgeving wordt ontwikkeld.</p>
<p>Corporaties: financiële positie Toegezegd wordt dat het verschil tussen stad en land qua financiële positie corporaties in beeld zal worden gebracht</p>	<p>AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001</p>	<p>Brief met inzicht is op 13 maart 2001 aan de Kamer verstuurd</p>

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
Huurwoningen: wachttijden Toegezegd wordt dat voor de behandeling van de Nota Wonen de Kamer geïnformeerd wordt over de wachttijden voor huurwoningen (kernvoorraad)	AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001	Brief met informatie is op 13 maart 2001 aan de Kamer verstuurd
Woonwagenstandplaatsen Toegezegd wordt dat de toegezegde inventarisatie van het tekort aan woonwagenstandplaatsen voor 15 februari aan de Kamer wordt gezonden	AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001	De toegezegde inventarisatie is 14 februari naar de Kamer gestuurd. Er komt nog een vervolgonderzoek
Corporaties: salarissen directeuren Toegezegd wordt dat het beoordelingskader van extern bureau over salarissen van corporatiedirecteuren aan kamer toegestuurd wordt. Zal met Aedes overlegd worden over het eventueel toezenden van intern Aedes-rapport. Niet toegezegd werd een regeringsstandpunt!	AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001	Brief is op 13 maart 2001 aan de Kamer verstuurd
Woonlasten: NINKI Toegezegd wordt dat de komende jaren naast de NINKI in de VBTB-begroting ook de netto-huurquotes vermeld zullen worden	AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001	Wordt aan tegemoetgekomen in begroting 2002. Wordt meegenomen bij VBTB
Vangnetregeling Toegezegd wordt dat in het kader van de discussie over de toekomst van de huursubsidie in brede zin terug gekomen zal worden op de vangnetregeling	AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001	In uitvoering
Terugbetaling huursubsidie Toegezegd wordt dat er een check zal plaatsvinden op het door de SP aangedragen vb van huurder die buiten zijn schuld huursubsidie moest terugbetalen	AO Huurprijsbeleid voor 2001–2002 d.d. 24 januari 2001	Brief met check is op 13 maart 2001 aan de Kamer verstuurd (VROM 000254)
Multicultureel wonen en bouwen Toegezegd wordt dat VROM en BZK de komende tijd nader onderzoek zullen doen naar multicultureel wonen en bouwen (stas heeft aangegeven dat hij er vaart achter zal zetten, maar dat hij niet kan toezeggen dat dit voor de behandeling van de Nota Wonen bij de Kamer ligt). Daartoe zullen platformachtige sessies worden belegd o.a. om de vraagkant scherper in beeld te krijgen. Daarnaast bereidheid uitgesproken om het innovatiebudget ISV voor projecten en experimenten in deze sfeer open te stellen Verder zal gekeken worden in hoeverre de passages in de Nota Wonen op dit punt verrijkt kunnen worden (o.a. over nader onderzoek).	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	In de Nota Wonen is hier extra aandacht aan besteed. Het onderzoek wordt uitgevoerd. Daarnaast is «Allochtone woonmilieus» één van de prioriteiten bij het IPSV.
VINEX: woningbouwafspraken Toegezegd wordt dat de Kamer zo spoedig mogelijk op de hoogte gesteld zal worden van de drie onderdelen die onder de ijking van de woningbouwafspraken vallen (zijn de aantallen gehaald, BLS-bijdrage in relatie tot renteontwikkeling en de bijstelling van de woningbouwprogrammering) en de stand van zaken m.b.t. de sociale woningbouw op Vinexlocaties	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	Aantallen, BLS-bijdrage en woningbouwprogramma zijn behandeld in de brief over het verstedelijkingsbeleid tot 2010, d.d. 14 december 2000 (TK, 2000–2001, 27 562, nr. 1)
VINEX: kwaliteit (regiogesprekken) Toegezegd wordt dat de Kamer binnenkort geïnformeerd zal worden over de uitkomsten van de regiogesprekken (element kwaliteit).	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	In brief over het verstedelijkingsbeleid tot 2010, d.d. 14 december 2000 (TK, 2000–2001, 27 562, nr. 1)
VINEX/VINAC Toegezegd wordt dat de Kamer een «A4-tje» krijgt met daarin op een rijtje gezet wat in de PKB Vinac op het punt van de Vinac is vastgelegd (over de koppeling tussen herijking «1» (Vinex) en «2» (Vinac)).	Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000	In de brief over het Verstedelijkingsbeleid tot 2010 aan TK, d.d. 14 december (TK, 2000–2001, 27 562, nr. 1) is ingegaan op het proces herijking verstedelijkingsafspraken VINEX en VINAC.

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>VINEX: herijking, juridische aspecten Toegezegd wordt dat in de rapportage met de kwantitatieve analyse en de uitkomsten van de regiogesprekken aan de Kamer ingegaan zal worden op de juridische «ins» en «outs» die een rol spelen bij de herijking (o.a. terugvordering BLS-gelden)</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>In de brief over het Verstedelijkingsbeleid tot 2010 aan TK, d.d. 14 december (TK, 2000–2001, 27 562, nr. 1) zijn de kwantitatieve analyse en de resultaten opgenomen van de gesprekken over de verstedelijking tot 2010. Er blijkt geen aanleiding bestaande VINEX-afspraken te herzien en ook niet tot opschorting van betaling van BLS-gelden.</p>
<p>Grondbeleid en kwaliteit Toegezegd wordt dat de relatie tussen kwaliteit en gemeentelijk grondbeleid de komende tijd via onderzoek nader verduidelijkt zal worden</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>In de Nota Grondbeleid (TK 2000–2001, 27 581, nrs 1–2) komt de relatie kwaliteit en gemeentelijk grondbeleid aan de orde</p>
<p>Huisvestingswet: starterproblematiek in groeikernen Toegezegd wordt dat in de AMvB bij de Huisvestingswet vrij uitvoerig op de starterproblematiek in kleine kernen ingegaan zal worden en dat bij de vaststelling van de prijzen-grens naar de gestegen huizenprijzen gekeken zal worden (zie ook motie van der Staaij op dit punt)</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Komt in de aanbiedingsbrief van de stas aan de Kamer voor de AMvB bij de Huisvestingswet aan de orde; zie ook moties van der Staaij</p>
<p>Studentenhuisvesting: fiscale aspecten Toegezegd wordt dat bij de nadere analyse van de woningnood onder studenten ook de elementen die de Kamer heeft genoemd, betrokken worden, o.a. punt van fiscale aangelegenheden</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Het onderzoek naar studentenhuisvesting is 11 juni 2001 aan de TK aangeboden (Kamerstuk II 2000/2001, 27 400 XI nr. 72 Zie ook toezegging gedaan bij AO Onrechtmatige bewoning Zie ook Motie Duivesteijn/Biesheuvel nr. 18</p>
<p>Huursubsidie: fiscaliseringvarianten Toegezegd wordt dat er een onderzoek komt naar een aantal fiscaliseringvarianten van de huursubsidie en de effecten daarvan (i.s.m. Financiën en SZW). Wellicht kan dit meegenomen worden bij de fiscale verkenning voor de nieuwe kabinetsperiode. Relevante toetsingscriteria zijn: budgettaire consequenties, overgangsproblematiek effect op armoedeval, keuzevrijheid, eigen verantwoordelijkheid, kwaliteit, de sociale dimensie en of de huursubsidie een inkomensinstrument of volkshuisvestingsinstrument dient te zijn. Ook het rapport Gericht en Rechtvaardig van het CDA zal betrokken worden bij deze verkenning</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>De Tweede Kamer is bij de beantwoording van kamervragen Poppe over de huurcommissie Friesland toegezegd dat zij het geconsolideerde jaarverslag van de huurcie's krijgen Zie ook toezegging gedaan tijdens wetgevings-overleg Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte d.d. 26-03-2001 Thans worden de kengetallen en de administratieve procedures ontwikkeld</p>
<p>Huurcommissie: verantwoording en prestaties Toegezegd wordt dat verantwoording wordt afgelegd over de prestaties van de huurcommissies aan de hand van de jaarverslagen en middels het ontwikkelen van nieuwe kengetallen</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Onderzoek naar gevolgen van verlaging EPC is afgerond. Op basis daarvan zal eventueel een aanscherping van de Energie Prestatie-eis plaatsvinden. Brief aan TK volgt.</p>
<p>Energie: verlaging EPN naar 1,0 Toegezegd wordt dat het de bedoeling is dat er in 2001 duidelijkheid komt over de gevolgen van de verlaging van de EPN naar 1,0. Op basis daarvan zal besluitvorming plaatsvinden over een verdere verlaging.</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Onderzoek naar gevolgen van verlaging EPC is afgerond. Op basis daarvan zal eventueel een aanscherping van de Energie Prestatie-eis plaatsvinden. Brief aan TK volgt.</p>
<p>Woonzorgstimuleringsregeling financiële belemmeringen Toegezegd wordt dat als blijkt dat er gedurende de periode van de woonzorgstimuleringsregeling structurele belemmeringen zijn in financieel opzicht, hier op terug gekomen zal worden</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Eventuele structurele belemmeringen bij de WZS in financieel opzicht worden betrokken bij de evaluatie van de regeling. Deze is voorzien in het najaar van 2003. Tussentijds wordt ook een rapportage opgesteld over de eerste 2 tranches.</p>

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Wet BEW: evaluatie Toegezegd wordt dat over de BEW na een jaar gerapporteerd zal worden alvorens tot wetswijziging wordt overgegaan waarmee het «Fair Value» model mogelijk wordt gemaakt</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>De BEW is per 1 januari 2001 van kracht geworden. De evaluatie voorzien is in 2002/2003. Overeenkomstig de toezegging aan de EK zal in het 2^e kwartaal 2001 een rapportage van de eerste ervaringen plaatsvinden. Zie ook eerder motie van Zijl en Baarda op dit punt: nadere brief aan Kamer volgt</p>
<p>Woonwagenstandplaatsentekorten Toegezegd wordt dat de update over de tekorten aan standplaatsen woonwagens etc. binnen ca. drie maanden bij de Kamer zal liggen</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Het resultaat van een integraal onderzoek naar de tekorten is op 14 februari 2001 (kamerstuk II 2000/2001, 24 508, nr. 54) aan de TK aangeboden. Een vervolgonderzoek is aangekondigd. Zie ook toezeggingen elders</p>
<p>Particulier opdrachtgeverschap lagere inkomens Toegezegd wordt om op het gebied van particulier opdrachtgeverschap voor lagere inkomensgroepen in het sociale innovatiebudget qua procesfacilitering iets te doen (zie ook Motie van Gent/Duivesteyn)</p>	<p>Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001) 19-10-2000</p>	<p>Particulier opdrachtgeverschap is een prioritair thema bij het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (Brief aan TK, d.d. 19 december 2000 (TK 2000–2001, 26 884, nr. 34)</p>
<p>Juridische toetsing contract Driebergen-Roma Toegezegd wordt om een marginale juridische toetsing uit te voeren in hoeverre artikel 268, lid 1 en 2 van de Gemeentewet van toepassing is om het privaatrechtelijke contract tussen de Roma en de gemeente Driebergen te vernietigen c.q. te schorsen.</p>	<p>Mondelinge vragenuur d.d. 26-09-2000</p>	<p>Afgedaan met brief IUT 2000121346 d.d. 13-10-2000 aan TK</p>
<p>Woonwagens: overdracht woonwagens en tekort standplaatsen Toegezegd wordt om een «update» te maken van de inventarisatie van de overdracht van woonwagens en het tekort aan standplaatsen.</p>	<p>Mondelinge vragenuur d.d. 26-09-2000</p>	<p>Een quick-scan naar de tekorten is als bijlage 4 bij de brief Voortgang Woningbouw d.d. 16-10-2000 gevoegd. Het resultaat van een integraal onderzoek naar de tekorten is begin 2001 aan de TK aangeboden.</p>
<p>Wet stedelijke vernieuwing: bestuurslasten Toegezegd wordt om in 2001 te inventariseren tot welke bestuurslast de wet stedelijke vernieuwing bij gemeenten leidt</p>	<p>Kamerstukken II 26 884 Wetgevingsoverleg Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing 26-06-2000</p>	<p>Het onderzoeksrapport wordt naar verwachting rond de jaarwisseling 2001/2002 opgeleverd. Rapportage aan de Kamer zal plaatsvinden bij de Financiële Verantwoording 2001.</p>
<p>Wet stedelijke vernieuwing/ISV: sancties Toegezegd wordt dat indien er sancties worden getroffen tegen een gemeente (vaststellen lager bedrag), de Kamer hierover geïnformeerd wordt</p>	<p>Kamerstukken II 26 884 Wetgevingsoverleg Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing 26-06-2000</p>	<p>In 2005 komt de eerste financiële verantwoording.</p>
<p>Wet stedelijke vernieuwig/ISV: provincies Toegezegd wordt dat de komende tijd geïnventariseerd zal worden hoe de provincies met hun bevoegdheden zijn omgegaan en de Kamer daarover te informeren.</p>	<p>Kamerstukken II 26 884 Wetgevingsoverleg Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing 26-06-2000</p>	<p>Rapportage is op 11 december 2000 aan de TK gestuurd</p>
<p>Wet BEW: verkoop onder voorwaarden Toegezegd wordt dat de Kamer een voorlopig verslag kan krijgen van de SEV-miniconferentie over verkoop onder voorwaarden</p>	<p>Kamerstukken II 27 071 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle) 22-06-2000</p>	<p>Is aan de Tweede Kamer gezonden met de BEW-brief d.d. 13 oktober.</p>
<p>Wet BEW: voorlichting Toegezegd wordt dat de Kamer voor het eind van dit jaar een brief zal krijgen met informatie over de wijze waarop het voorlichtingstraject georganiseerd wordt en wie wat doet</p>	<p>Kamerstukken II 27 071 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle) 22-06-2000</p>	<p>Het voorlichtingstraject is inmiddels in gang gezet.</p>
<p>Wet BEW: monitoren De staatssecretaris geeft aan bereid te zijn om het verloop van de verkoop in het kader van de BEW te monitoren (aantallen, ongewenste producten) en Kamer te informeren</p>	<p>Kamerstukken II 27 071 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle) 22-06-2000</p>	<p>BEW is per 1-1-2001 ingevoerd. Monitoring zal vanaf dat moment plaatsvinden.</p>
<p>Wet BEW: tussenvormen De staatssecretaris geeft aan bereid te zijn n.a.v. de motie van Zijl c.s. (zie schema moties) bij overeenstemming tussen partijen om met een AMvB op basis van artikel 22 te komen als deze meerwaarde heeft en binnen de wet past</p>	<p>Kamerstukken II 27 071 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle) 22-06-2000</p>	<p>Inzake de wetswijziging en Fair Value is op 13 maart 2001 en 7 mei een brief aan de TK en EK gestuurd. Een nadere brief volgt (zie eerder).</p>

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Woningmarkt – Grondmarkt Het rapport «Relatie Woningmarkt–Grondmarkt 1991–1998» zal aan de TK toegezonden worden</p> <p>Uitkomsten inspectierapport Aan mevrouw Kortram zal nadere informatie over aanpasbaar bouwen worden toegezonden o.a. reactie op uitkomsten Inspectierapport (zie ook AO Bouwregelgeving d.d. 11 mei)</p> <p>Huursubsidie en serviceverlening ouderen Het probleem rond de huursubsidie en de serviceverlening bij ouderen zal meegenomen worden bij de evaluatie van de Huursubsidiewet</p> <p>Woonzorgstimuleringsregeling: evaluatie De woonzorgstimuleringsregeling zal tussentijds geëvalueerd worden. Halverwege 2001 zullen de resultaten van de regeling aan de Kamer gezonden worden</p> <p>Woonzorg stimuleringsregeling De Kamer zal een afschrift van de regeling ontvangen voordat deze per 1 oktober van kracht wordt</p> <p>Overlegwet Er zal in 2001 een brede evaluatie opgezet worden van de Overlegwet, waarbij het doel is om het stelsel van overleg en informatievoorziening sluitend te krijgen met zo min mogelijk administratieve «rompslomp». Hierbij zullen nieuwe contractvormen zoals in de nota Wonen genoemd betrokken worden. De ervaringen zullen hun vertaling krijgen in de 1^e tranche van de Woonwet – 2002. De Commissie Administratieve lasten zal hierbij advies gevraagd worden.</p> <p>Huurverhoging: motiveringsplicht Toegezegd wordt dat er vooruitlopend op de evaluatie en de 1^e tranche van de Woonwet geen aanscherpingen van de motiveringsplicht zullen plaatsvinden. Daarnaast wordt de verscherpte motivering een jaar uitgesteld (2001 in plaats van 2000)</p> <p>Bouwregelgeving: toezicht Een aantal sancties gericht op gemeenten die nalatig zijn bij het toezicht zal in wet- en regelgeving vastgelegd worden. Dit traject zal in gang gezet worden.</p> <p>Bouwregelgeving: OPB De Kamer zal na afronding van de gedachte-wisseling in het Overleg Platform Bouw op de hoogte gesteld worden van de conclusies</p> <p>Bouwbesluit en informatietechnologie Toegezegd wordt om de mogelijkheden van informatietechnologie voor het werken met het Bouwbesluit in het overleg met VNG aan de orde te stellen</p> <p>Brandveiligheid: asbest en brandoverslag Toegezegd wordt dat in de rapportages van de Inspectie aan risicopunten zoals asbest en brandoverslag prioriteit geschonken wordt</p>	<p>AO Kwaliteit Vinex 13-06-2000</p> <p>AO Woonzorgstimuleringsregeling 30-05-2000</p> <p>AO Woonzorgstimuleringsregeling 30-05-2000</p> <p>AO Woonzorgstimuleringsregeling 30-05-2000</p> <p>AO Woonzorgstimuleringsregeling 30-05-2000</p> <p>Kamerstukken I 27 063 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte en Wijziging Huursubsidiewet (wijziging percentages en motiveringsplicht) 30-05-2000</p> <p>Kamerstukken I 27 063 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte en Wijziging Huursubsidiewet (wijziging percentages en motiveringsplicht) 30-05-2000</p> <p>AO Bouwregelgeving 11-05-2000</p> <p>AO Bouwregelgeving 11-05-2000</p> <p>AO Bouwregelgeving 11-05-2000</p> <p>AO Bouwregelgeving 11-05-2000</p>	<p>Brief 19-06-2000 verzonden aan de Kamer</p> <p>Bij brief d.d. 20 juni 2000 is de Tweede Kamer geïnformeerd over het aantal verleende bouwvergunningen na inwerkingtreding van het Bouwbesluit.</p> <p>De evaluatie van de Huursubsidiewet is op 10 oktober 2000 aan de Kamer gestuurd.</p> <p>Medio 2001 vindt evaluatie plaats van de eerste 2 tranches (zie eerder bij toezeggingen Begroting 2001)</p> <p>Inwerkingtreding is voorzien op 1 oktober 2000. TK heeft afschrift ontvangen. Gepubliceerd in Staatscourant 11 sept. 2000</p> <p>Najaar 2000 is gestart met opzet voor evaluatie, die momenteel wordt uitgevoerd. Doel is deze vóór de begrotingsbehandeling 2002 aan de TK aan te bieden.</p> <p>De uitgebreide motivering wordt per 1 juli 2001 verplicht. Dit is nog eens onderstreept in het AO van 24 januari 2001. zie ook motie Van 't Riet.</p> <p>Actieprogramma Handhaving Bouwregelgeving is in december door VROM en VNG getekend en 29 januari 2001 (Kamerstuk II 2000/2001, 27 400 XI, nr. 51) per brief aan TK gestuurd.</p> <p>Visie najaar 2001 samen met VROM-brief naar Tweede Kamer Zie toezegging elders (wijziging Woningwet)</p> <p>Is aan de orde in kader actieprogramma «Verbetering Handhaving Bouwregelgeving». Nadere uitwerking zal plaatsvinden in samenhang met de Conversie Bouwbesluit.</p> <p>Opgenomen in onderzoek 2000 Inspectie Volkshuisvesting</p>

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Aanpasbaar bouwen Aan mevrouw Kortram zal schriftelijk nadere informatie toegezonden worden over aanpasbaar bouwen (welk deel van de woningvoorraad is aanpasbaar gebouwd, wat gaat er nog gebouwd worden, controle op aanpasbaar bouwen, knelpunten, etc.)</p>	AO Bouwregelgeving 11-05-2000	Afgehandeld (zie ook AO Woonzorgstimuleringsregeling d.d. 30 mei).
<p>Huurcommissies: monitoring De invulling en de controle van de formulieren zal worden gemonitord door steekproeven bij de secretariaten van de huurcommissies</p>	Kamerstukken II 27 063 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte en Wijziging Huursubsidiewet (wijziging percentages en motiveringsplicht 10-05-2000 AO Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 29-03-2000	Wordt vanaf februari 2001 uitgevoerd
<p>Energie: EPC evaluatie De EPC zal de komende tijd geëvalueerd worden (w.o. kosteneffectiviteit, gevolgen voor woonlasten en binnenmilieu, samenhang met EPL en duurzame energie). Deze zal ook aan Kamer gestuurd worden inclusief een standpunt. Poging om midden 2001 Kamer te informeren middels tussenrapportage.</p>	AO Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 29-03-2000	Project verloopt volgens plan; brief naar TK is voorzien medio 2001. N.B. zie ook motie de Boer ingediend bij EZ-begroting 2001 en toezegging gedaan bij VROM-begroting 2001
<p>Duurzaam bouwen: ministerie van Defensie In overleg met Defensie zal bekeken worden of daar meer resultaten te behalen zijn</p>	AO Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 29-03-2000	Defensie participeert inmiddels in projectgroep DUBO Rijksoverheid
<p>Duurzaam bouwen: meetbare doelstellingen Bij de voortgangsbewaking zal nog eens bekeken worden op welke punten aan meetbare doelstellingen getoetst kan worden</p>	AO Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 29-03-2000	Komt aan de orde komen in de monitor DUBO, die naar verwachting eind 2001 gereed zal komen.
<p>Duurzaam bouwen: budgetten De stas is bereid om na een jaar als blijkt dat de 5 mln. dubo-gelden uit het ISV-budget onvoldoende zijn, te kijken of een aanvulling uit het innovatiebudget nodig is</p>	AO Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen 29-03-2000	DUBO-criterium zit in toetsingscriteria voor IPSV-plannen.
<p>Huisvestingswet: Waddeneilanden Gekeken zal worden in hoeverre een uitzonderingsregime voor de Waddeneilanden mogelijk is</p>	Kamerstukken II 26 471 Huisvestingswet (doorwerking ruimtelijk beleid) (nouvelle) 1-02-2000	Zit verwerkt in concept-AMvB (Huisvestingsbesluit)
<p>BCFV: heffingen- 1 Criteria die aangeven onder welke omstandigheden er overgegaan kan worden tot heffing zullen met Kamer besproken worden</p>	AO College Sluitend Stelsel 15-12-1999	Afgehandeld bij brief aan Tweede Kamer over College Sluitend Stelsel d.d. 28 januari 2000. Criteria tot heffing zijn opgenomen in BCFV waarvan het streven is dat dit per 1 juni 2001 van kracht wordt.
<p>BCFV: heffingen- 2 Aan de Kamer zal voorgelegd worden de wijze waarop er geheven zal worden</p>	AO College Sluitend Stelsel 15-12-1999	Afgehandeld bij brief aan de Tweede Kamer over College Sluitend Stelsel d.d. 28 januari 2000. Heffingswijze is opgenomen in BCFV dat per 1 juni 2001 (streven) van kracht wordt.
<p>Huursubsidie: alleenstaanden Positie alleenstaanden i.r.t. HSW (o.a. armoedeval) komt in interdepartementale werkgroep IAR aan de orde en Nota Wonen</p>	AO huurbeleid 11-11-1999	Is bij de evaluatie van de Huursubsidiewet betrokken (vermogenstoets)
<p>Huursubsidie: vangnetregeling De vangnetregeling komt aan de orde in Nota Wonen (o.a. problematiek vermogenstoets)</p>	AO huurbeleid 11-11-1999	Is bij evaluatie Huursubsidiewet betrokken. Vangnetregeling is ook aan de orde in Nota Wonen (zie verder schema Nota Wonen).
<p>CSS: evaluatie Over anderhalf jaar zal er een evaluatie van de werking van het Convenant Sluitend Stelsel plaatsvinden</p>	AO huurbeleid 11-11-1999	Evaluatie is in eerste maanden van 2002 voorzien
<p>CSS De betreffende passage in het convenant zal aangescherpt worden in die zin dat ook huurders worden betrokken</p>	AO huurbeleid 11-11-1999	Afgehandeld bij brief aan TK over College Sluitend Stelsel d.d. 28/1/2000

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>NAW: investeringsprogramma Er zal een nader gesprek met AEDES plaatsvinden over de kaders nationaal investeringsprogramma, in casu verkoopprogramma, investeringsbeleid sector en huurontwikkeling</p>	AO huurbeleid 11-11-1999	Gebeurd in het kader van het onderhandelaar-akkoord NAW Zie ook motie Biesheuvel-Duivesteyn (NAW)
<p>Onrechtmatige bewoning: stappenplan Tegen de zomer zal een brief aan de TK gestuurd worden inhoudende een stappenplan, waarin o.a. de oorzaak en de gevolgen van de onrechtmatige bewoning aan de hand van aantal praktijkvoorbeelden aan de orde komen, rol gemeenten en belemmeringen waar gemeente en corporaties tegenaan lopen, het tijdstraject aangegeven wordt en misbruik huursubsidie, gedragscode en monitoring, particuliere verhuurders (IVBN) bij gesprekken en analyse betrekken</p>	AO onrechtmatige bewoning (Cie. Zwart) 10-11-1999 TK 26 460	Brief is op 12 oktober 2000 aan de TK gezonden (TK 26 460, nr. 4)
<p>Onrechtmatige bewoning en prestatieafspraken corporaties Toegezegd wordt dat de GBA-problematiek bij corporaties nog eens bekeken zal worden + mogelijkheid bekijken om onrechtmatige bewoning in prestatieafspraken op te nemen</p>	Kamerstuk II, 2000/2001, 26 460, nr. 4 AO onrechtmatige bewoning (Cie. Zwart) 10-11-1999	Vormt onderdeel van brief aan TK van 12 oktober 2000.
<p>Corporaties: bankieren Toegezegd wordt dat gekeken zal worden hoe «Ceteco affaires (CFV)» vermeden kunnen worden</p>	Kamerstukken II 28 326 Wetsvoorstel wijziging Woningwet (CFV) 4-11-1999	CFV voert onderzoek uit. In Nota Wonen is een voorstel gedaan voor invoering van «treasury-statuu» (Woonwet). Afspraak is vastgelegd in Toezichtsbrief 21 december 1999 (over 1998) Komt in BBSH per april 2001
<p>CFV Informatie van CFV zal bij toezichtrapportage aan TK meegezonden worden (amendement Duivesteyn overgenomen)</p>	Kamerstukken II 28 326 Wetsvoorstel wijziging Woningwet (CFV) 4-11-1999	TK heeft deze informatie vertrouwelijk gekregen.
<p>CFV: jaarlijkseverslaglegging Toegezegd is om te kijken of in de jaarlijkse verslaglegging de financiële probleemgevallen wat nadrukkelijker aan de orde kunnen komen</p>	Kamerstukken II 28 326 Wetsvoorstel wijziging Woningwet (CFV) 4-11-1999	
<p>CFV: uitsplitsing gegevens Toegezegd wordt dat de mogelijkheid zal worden bezien of er in overleg met de sector in het vervolg meer uitsplitsing van (kwalitatieve) gegevens mogelijk is</p>	Kamerstukken II 28 326 Wetsvoorstel wijziging Woningwet (CFV) 4-11-1999	Naar TK is aangegeven dat informatie op niveau wijk/buurt niet mogelijk is. Toezichtsverslag bevat informatie op niveau steden en regio's. Met WSW/CFV/Aedes wordt besproken om in te gaan op de vragen en wensen die TK bij behandeling vorige verslag aangaf.
<p>CSS: heffingsmogelijkheid De wettelijke bepaling van de heffingsmogelijkheid zal bij de evaluatie van het college sluitend stelsel in 2002 betrokken worden. Daarnaast zullen mogelijke alternatieven in beeld gebracht worden.</p>	Kamerstukken II 28 326 Wetsvoorstel wijziging Woningwet (CFV) 4-11-1999	Wijze van heffen wordt neergelegd in Besluit Centraal Fonds Volkshuisvesting, dat per 1 oktober 2001 van kracht zal worden (streven). BCFV is op 21 juni 2001 gepubliceerd (Staatsblad 2001, nr. 280)
<p>Wet stedelijke vernieuwing/ISV Na twee jaar zal een monitoringsrapportage aan TK gestuurd worden, daarin zal ook de rol van provincies bekeken worden</p>	AO ISV-budget 6-10-1999	Rond de zomer 2001 wordt een brief aan de TK gestuurd, waarin tevens wordt ingegaan op de rol van de provincies op het terrein van monitoring ISV
<p>VINEX: BWS problematiek Bij de herijking Vinex zal de BWS-problematiek opnieuw bekeken worden in samenhang met percentages sociale woningbouw. Dan is er ook meer duidelijkheid over matching en verevening. Als gemeente daadwerkelijk een knelpunt t.g.v. BWS-bezuiniging heeft, zal daar naar gekeken worden + mogelijke financiering uit knelpuntenbudget.</p>	AO BWS en brief interim-toezicht corporaties (Oibibio) 30-06-1999	Komt aan de orde in de brief aan de Tweede Kamer van 14 december 2000 betreffende Verstedelijingsbeleid tot 2010
<p>Funderingsproblematiek: palen De palenpestproblematiek zal later binnen het knelpuntenbudget bekeken worden nadat de inventarisatie gereed is.</p>	AO BWS en brief interim-toezicht corporaties (Oibibio) 30-06-1999	De beschikkingen zijn gereed. Brief is 14 juni 2001 (VROM 000625) naar de Tweede Kamer gestuurd

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
<p>Corporaties: interim-toezicht In januari 2000 zal aan de Kamer meegegeed worden hoeveel corporaties zich bij VROM hebben aangemeld in het kader van het interim-toezicht</p>	AO BWS en brief interim-toezicht corporaties (Oibibio) 30-06-1999	In het Toezichtverslag 1999 en aanbiedingsbrief aan Kamer (dec. 2000) wordt op betreffende materie ingegaan.
<p>Analyse: legessysteem Na twee jaar zal er een evaluatie van het legessysteem plaatsvinden. Hierbij zal betrokken worden o.a. de zes weken termijn, de nulpunten in de A, B, C-categorieën. Het aanschrijvings-instrument door IVH en voorbeeld van Baarda van punten voor «niet-bestaande schuur» + terugkomen op de juridische argumenten van Zuidema/Rueb</p>	Kamerstukken I 25 445 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte 11-05-1999	Monitoring vindt thans plaats. Zie ook toezegging gedaan over formulieren tijdens wetgevingsoverleg Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte d.d. 26-03-01
<p>Huurcommissies: toezicht Het toezicht op de huurcommissies komt terug bij het IHH-II-traject</p>	Kamerstukken I 25 445 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte 11-05-1999	Het IHH-2 traject heeft niet geleid tot wijzigingen ten aanzien van het toezicht.
<p>Corporaties: regionale gebondenheid en schaalvergroting Toegezegd wordt dat in de Nota Wonen aandacht besteed zal worden aan criteria rond regionale gebondenheid en schaalvergroting van corporaties</p>	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Zie Nota Wonen Zie toezegging over een fusie gedragscode.
<p>VINEX: kartelvorming Uitzoeken of het juridisch mogelijk is om een onderzoek uit te laten voeren door de NMa naar kartelvorming, samen met EZ brief naar Kamer.</p>	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Er wordt nader onderzoek gedaan. De NMA heeft besloten concreet onderzoek te doen n.a.v. de klachten Duivesteijn/van Zuijlen.
<p>Koop/huur Toegezegd wordt dat aan de Kamer een overzicht gestuurd zal worden van alle tussenvormen koop/huur inclusief de consequenties</p>	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Medio juli 2000 is het overzicht aan de TK toegezonden.
<p>BEW De hypotheekverstrekkers zullen aangesproken worden op voorlichting als onderzoek van DNB noodzaak daartoe uitwijst</p>	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Onderzoek DNB is in januari 2000 afgerond. Resultaten gaven geen aanleiding tot vervolgacties
<p>VINEX: kwaliteit Er zal een brief over de kwaliteit VINEX en de bevindingen van de VINEX-conferentie aan de Kamer toegestuurd worden</p>	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	De Kamer heeft op 10 dec. 1999 een brief gekregen over de Kwaliteit van VINEX-locaties.
<p>Evaluatie huursubsidiewet</p>	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Deze is 10 oktober 2000 naar de TK gestuurd
<p>Huurbeleid Evaluatie van de in de Wet van 17 mei 1999 tot wijziging van de HPW, WHC en enkele andere wetten opgenomen regelgeving</p>	Kamerstukken I 98/99, 25 445, 29, pag. 1332-1336	Evaluatie binnen 3 jaar na 30 november 1999. Monitoring thans gaande
<p>Huurquote Wat is een redelijke huurquote; wat wordt verstaan onder betaalbaarheid? Normhuurquote</p>	AO Huurbeleid d.d. 11-11-1998 Begrotingsbehandeling VROM d.d. 29-10-1998	Gegevens over de huurquote van huursubsidieontvangers worden gepresenteerd in de evaluatie van de HSW. In het kader van het VBTP-proces zal het begrip betaalbaarheid verder worden geoperationaliseerd.
<p>Illegale onderverhuur Herziening van het huurrecht door toevoeging van een vierde -extra- mogelijkheid om huurovereenkomsten door de hoofdverhuurder te beëindigen.</p>	Algemeen Overleg 05-06-1997	Dit element vormt onderdeel van de wetsvoorstellen tot hercodificatie van het huurrecht (thans in procedure bij de EK).
<p>Volkshuisvestingsbeleid De Kamer jaarlijks medio mei informeren over de prestatievoornemens van de corporaties.</p>	Kamerstukken II 96/97, 24 508, nr. 10	Met de TK is afgesproken rapportages over voornemens en toezichtverslagen gelijktijdig aan te bieden. BBSH wordt hiertoe per 1-7-2001 aangepast.
<p>Omvang doelgroep Gelijkblijvende omvang doelgroep versus afnemende goedkope woningvoorraad</p>	AO Huurbeleid 11-11-1998	In de Nota Wonen is op de omvang en samenstelling van de doelgroep ingegaan.

Overzicht van toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
Particuliere huur Aandacht wordt gevraagd voor de kwaliteit van woningen en hoge huurstijgingen	AO Huurbeleid 11-11-1998	Er loopt een onderzoek naar het investeringsklimaat i.r.t. de belastingwetgeving en huurbeleid voor verschillende verhuurderprofielen.
Zonnepanelen Aandacht wordt gevraagd voor de toepassing van zonnepanelen in de sociale huursector. Begrotingsbehandeling	TK 29-10-1998	Zie motie v.d. Akker en brief aan TK over Plan van aanpak PV
Sint Maarten Woningbouwproblematiek in bredere context bezien (ook andere eilanden), in relatie tot begrotingsbehandeling Antilliaanse Zaken.	Kamerstukken II 97/98, 25 600 XI (Begrotingsbehandeling)	In uitvoering
Nederlandse Implementatie Habitat agenda Na oprichting Stichting Habitat Platform en definitieve vaststelling werkprogramma wordt de Tweede Kamer geïnformeerd, waarbij nader wordt ingegaan op de begroting van de Stichting.	Kamerstukken II 97/98, 25 600 XI Nr. 44 Algemeen Overleg 08-10-97	Het functioneren van de Stichting Habitat Platform is onderwerp van een externe evaluatie geweest. De TK is geïnformeerd bij brief van 23 mei 2001
Betonschade De regering is verzocht inzicht te verschaffen in de omvang van de betonschade problematiek die het gevolg is van het gebruik van Kwaaitaal- en Mantavloeren	Brief 31-08-1999 aan TK	Rapportage 1 ^e fase (inventarisatie) is met brief van 31 augustus 1999, kenmerk 99190741/22040114, aan de TK gezonden. Rapportage 2 ^e fase (omvang schade) is met brief van 3 juli 2000, kenmerk DBD 2000050045, toegezonden aan de TK.
Woonwagenstandplaatsen Is informatie voorhanden over de aanleg van vervangende standplaatsen in verband met de deconcentratie; Op welke VINEX-locaties worden standplaatsen ingericht, hoeveel, in welke mate vervanging of uitbreiding.	Brief van 19-04-1999 van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer (lijst van antwoorden op vragen naar aanleiding van de brief van 16-12-1999 aan de Tweede Kamer)	Informatie wordt jaarlijks verwerkt in de «Voortgangsbrief Woningbouw», die vóór de begrotingsbehandeling aan de Tweede Kamer wordt gestuurd. Zie ook brief d.d. 14 februari 2001 aan TK over tekort en overdracht standplaatsen.
Sociale woningbouw VINEX Aandacht wordt gevraagd voor de 30% sociale woningbouw op de VINEX-locaties	Begrotingsbehandeling TK 29-10-1998	Toezegging is behandeld in de brief over het verstedelijkingsbeleid tot 2010, d.d. 14 december 2000 (TK 2000–2001, 27 562, nr. 1)
Burenlawaaai In de Memorie van toelichting bij de VROM-begroting 1999, in het Nationaal Milieubeleidsplan 3 (NMP3) en in de Nota Modernisering Instrumentarium Geluidbeleid is aangekondigd dat de Tweede Kamer zal worden geïnformeerd over het beleid inzake hinder door burenlawaai.	De beleidsbrief Geluid en Wonen is op 13 juli 1999 aan de Tweede Kamer gezonden.	<ul style="list-style-type: none"> ● In de Nota Wonen is de aanscherping van de eisen opgenomen ● Er komt een voorbeeld programma hogere geluidsisolatiewoningen ● Er wordt een handreiking opgesteld voor gebiedsgerichte aanpak van burenlawaai

MOTIES EN TOEZEGGINGEN NOTA WONEN

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
Toegezegd wordt aandacht te besteden aan Verenigingen van Eigenaren in Nota Wonen	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Zie Nota Wonen.
In de Nota Wonen zal aangegeven worden dat dagverblijfruimtes taak van corporaties zijn	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Zie Nota Wonen
Toegezegd wordt dat de problematiek rond starters op de woningmarkt die in de bij de VROM-begroting 2000 ingediende motie van der Staaij aan de orde wordt gesteld (zie in schema bij VROM-begroting 2000), ook in de Nota Wonen aan de orde komt.	Kamerstukken II 26 471 Huisvestingswet (doorwerking ruimtelijk beleid) (novelle) 1-02-2000	Zie Nota Wonen
In de Nota Wonen zal aandacht besteed worden aan het probleem van «het opeten van het eigen huis» i.r.t. gelijkheidsbeginsel	Kamerstukken II 25 309 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit 30-11-1999	Zie Nota WonenSZW past algemene bijstandswet aan.

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juni 2001
In de Nota Wonen zal teruggekomen worden op de risico's rond hypotheek, transparantie voor consument, etc. De vangnetregeling zal aan de orde komen in de Nota Wonen (o.a. problematiek rond vermogens- toets) De positie van huurders in de stedelijke vernieu- wing komt in de Nota Wonen aan de orde	Kamerstukken II 25 309 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit 30-11-1999 Kamerstukken II 25 309 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit 30-11-1999 Kamerstukken II 25 309 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit 30-11-1999	Zie Nota Mensen Wensen Wonen. Hierbij ook betrekken rapport Nederlandsche Bank inzake hypotheeken. (zie elders) Zie Nota Wonen Wordt ook betrokken bij de evaluatie Huursubsidiewet Zie Nota Wonen Zie ook motie Rietkerk
Huurbescherming in verband met de eigen woning i.r.t. Burgerlijk Wetboek komt in Nota Wonen aan de orde	Kamerstukken II 26 800 XI (Begroting VROM 2000) 17-11-1999	Zie Nota Wonen

OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN RIJKSHUISVESTING

A. Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juli 2001
Hofstra/de Jong/Assen/Versnel-Smitz Het nieuwe stelsel in zijn totaliteit te evalueren op een tijdstip bij voorkeur per 1 januari 2004 en bij de evaluatie nadrukkelijk aandacht besteden aan de marktanaloge aanpak en de «gedwongen winkelnering» van departementen.	Handelingen II 1997–1998, 25 449, nr. 8	De evaluatie wordt in 2004 uitgevoerd.
Melkert/Dijkstal/De Graaf/De Hoop Scheffer/Rosenmöller/Schutte/Marijnissen/Van Dijke/Van der Vlies Verzoekt de regering een reactie voor te bereiden op de plannen die het Rijksmuseum ook in het nieuwe millennium tot een vooraanstaand museum van internationale allure maken en de Kamer hierover te informeren.	Handelingen II 1999–2000, 26 800, nr. 11	Na de motie Melkert in december '99 met een beschikbaarstelling van EUR 45,4 mln als millennium gebaar, is na intensief overleg tussen de betrokken partijen dekking gevonden om de vernieuwingsvariant, totale kosten EUR 201,9 mln gulden, te kunnen realiseren. Momenteel zijn voorbereidingen gaande voor een programmaorganisatie en een samenwerkingsovereenkomst tussen de partijen Rijksmuseum, OCW en VROM. Afgesproken is dat de aansturing van het programma Het nieuwe Rijksmuseum (alle museale en bouwprojecten die nauwe samenhang hebben) gebeurt door een onpartijdige externe programmadirecteur. Als opdrachtgever van de externe programmadirecteur is een externe voorzitter van de stuurgroep aangesteld. Uit de architectenselectie is als hoofdarchitect Cruz y Ortiz Architecten benoemd en als restauratiearchitect is Hoogevest benoemd. Thans wordt gewerkt aan het programma van eisen.
De Boer Spreekt zich er voor uit dat alle departementen, en de Tweede Kamer zelf, voor hun energievoorziening overschakelen op duurzame energie.	Handelingen II 1999–2000, 26 898, nr. 10	Het Kabinet heeft in het NMP4 aangegeven dat bij alle rijksdiensten (voor Defensie is een uitzondering gemaakt) in 2004 50% van hun stroom van hernieuwbare bronnen afkomstig moet zijn.
Van Walsem/de Boer Verzoekt de regering om enkele rijksgebouwen waterzijdig in te regelen als voorbeeld van «good practice» en een vervolg (van de toepassing van deze techniek) af te laten hangen van de resultaten hiervan.	Handelingen II 1999–2000, 26 898, nr. 16	Het principe van waterzijdig inregelen (het optimaliseren van de hoeveelheden aan de verwarmingslichamen te leveren warmte) is in de rijkshuisvesting een al vrij algemeen gebruikte techniek. De effecten van toepassing zijn echter, vanwege de wijze waarop de techniek geïntegreerd wordt toegepast, moeilijk te kwantificeren. Een oriënterend onderzoek naar de effecten is gestart. Rapportage zal in het najaar 2001 plaatsvinden.

A. Overzicht van de moties

Omschrijving van de Motie	Vindplaats	Stand van zaken 15 juli 2001
Schoenmakers/Ravestein Verzoekt de regering aan Architectuur Lokaal de opdracht te verstrekken voor het ontwikkelen van een integraal plan van aanpak, waarbij kennis en kunde (over particulier opdrachtgeverschap) worden gebundeld van instellingen die het particulier opdrachtgeverschap, c.q. het particulier woningbezit bevorderen.	Handelingen II 2000–2001, 27 450, nr. 9	De stas van VROM heeft aan Architectuur Lokaal, Stichting Experimenten Volkshuisvesting en Vereniging Eigen Huis gevraagd gezamenlijk een voorstel te doen. Naar aanleiding hiervan zal uitvoering worden gegeven aan de motie.
Halsema Verzoekt de regering bij de extra cultuurgelden die bij de voorjaarsnota vrijkomen het voor de groei van de lokale architectuurcentra benodigde bedrag aan het Stimuleringsfonds voor architectuur toe te voegen (om inhoud te geven aan doelstelling «architectuur voor iedereen»)	Handelingen II 2000–2001, 27 450, nr. 7	Uitvoering van de motie is aan OCW.

B. Overzicht van de toezeggingen

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken 15 juli 2001
Hoge Colleges van Staat De Kamer zal worden geïnformeerd over het onderzoek «of en zo ja op welke Hoge Colleges van Staat de nieuwe aanpak van de rijks-huisvesting toegepast kan worden.» Het Kabinet zal naar verwachting de Tweede kamer daarover in de loop van dit zittingsjaar informeren.	Kamerstukken II, 1997–1998, 25 449, nr. 8	Op basis van het advies van een ambtelijke werkgroep van VROM en Financiën heeft de Staatssecretaris van VROM besloten dat de Hoge Colleges van Staat onder het verhuurder/huurdermodel van het nieuwe huisvestingsstelsel zullen worden gebracht. Deze overgang zal per 1 januari 2003 zijn gerealiseerd. Over de wijze waarop de overgang zal plaatsvinden, wordt in de komende periode met de Hoge Colleges overleg gevoerd.
Schildersbranche De staatssecretaris zal zich beraden op de vraag op welke wijze de huidige activiteiten van de RGD m.b.t. schilderwerk in de winter een follow-up kunnen krijgen en de TK daarover voor de winter 1999/2000 informeren.	Kamerstukken II, 1998/1999, 26 385, nr. 3	De Kamer is bij brief van 21 december 1999 door de Staatssecretaris geïnformeerd over de stand van zaken. Thans zijn twee voorbeeldprojecten van schilderwerk in de winter afgerond. De projecten zijn door zowel het bedrijfsschap voor de schildersbranche als de Rijksgebouwendienst geëvalueerd en momenteel wordt gewekt aan een gezamenlijke rapportage ter afsluiting.
Zonnepanelen De Rijksgebouwendienst voert een onderzoek uit naar de haalbaarheid van plaatsing van PV-panelen op ministeriegebouwen.	Kamerstukken II, 2000–2001, 25 276, nr. 8	Gebaseerd op haalbaarheidsonderzoek dat medio 2001 wordt afgerond en afhankelijk van de beschikbare middelen en overeenstemming met betreffende departementen, zullen zonnepanelen worden geplaatst op ministeriegebouwen en gebouwen op het Binnenhof.

In juni 2001 heeft het Kabinet het vierde Nationaal Milieubeleidsplan met als titel «Een Wereld en een Wil: werken aan duurzaamheid» uitgebracht. Voor u ligt het werkdocument NMP4. In dit document zijn de acties en de voornemens die tot actie nopen opgenomen zoals verwoord in het NMP4. Deze zijn per hoofdstuk aangegeven waarbij de acties en voornemens uit de eerste 3 hoofdstukken, waar ze meer in algemene zin zijn genoemd, een plaats hebben gekregen in de overige hoofdstukken. Het doel van het werkdocument is een overzicht te geven van de acties en voornemens in verband met de aanpak van de grote milieuproblemen in de hoofdstukken 4 tot en met 11 van «Een Wereld en een Wil». In dit werkdocument zijn geen context beschrijvingen en nuanceringen opgenomen die in de nota wel een plaats hebben gekregen. Deze context is voor het uitvoeren van de acties en voornemens in de geest van het NMP4 essentieel; de tekst van de nota is daarom leidend.

Voor de implementatie van «Een Wereld en een Wil» worden meerdere programma's gestart. Eerste voorbereidingen zijn hiervoor reeds getroffen. Bij de verder uitwerking en ontwikkeling hiervan zullen de maatschappelijke actoren intensief worden betrokken. Het betreft programma's die de onderwerpen uit de hoofdstukken 4 tot en met 11 omvatten: transities, beleidsvernieuwingen en algemene acties gericht op een systeeminnovatie.

De systeeminnovatie naar duurzaamheid vergt een lange adem. In de loop van de tijd zullen in het kader van de implementatieprogramma's diverse nieuwe acties worden geïnitieerd.

HOOFDSTUK 4 SYSTEEMINNOVATIE NAAR DUURZAAMHEID

Voortzetting of intensivering van het huidige beleid zal niet leiden tot het oplossen van de grote milieuproblemen, omdat in het huidige beleid voorbijgegaan wordt aan een aantal barrières voor duurzame oplossingen. Deze barrières zijn fouten in de huidige maatschappelijke ordening, in het bijzonder het economisch systeem en thans functionerende instituties. Om de barrières te kunnen slechten is systeeminnovatie nodig: het innoveren van beleid, het scheppen van nieuwe instituties, het ontwikkelen van nieuw beleid en het formuleren van andere rollen, bijvoorbeeld voor de overheid. De systeeminnovatie zal operationeel worden gemaakt door toepassing van een aantal leidende beginselen.

Veranderingen in wetgeving

- 4.1 leidende beginselen (duurzaamheid, preventie en voorzorg en verantwoordelijkheid nemen) dienen te worden gecodificeerd. De wijze waarop codificatie plaatsvindt maakt onderdeel uit van de besluitvorming over de nota «Met recht verantwoordelijk» over de toekomst van een op duurzame ontwikkeling gericht milieuwetgeving. Dit betreft niet alleen de Wet milieubeheer, maar ook wetgeving op andere relevante beleidsterreinen (blz. 66);
- 4.2 het voorzorgbeginsel zal als leidend beginsel worden gehanteerd (blz. 68);
- 4.3 in de Wet milieubeheer zal de mogelijkheid worden opgenomen, producten of activiteiten te verbieden als het risico ervan te hoog is in relatie tot het maatschappelijk nut (blz. 69);

4.4 in de wetgeving zal worden vastgelegd dat het mogelijk is om activiteiten tijdelijk toe te staan (blz. 69);

Bieden van ondersteuning aan derden

4.5 de overheid helpt bij de implementatie van nieuwe kennis en technologie, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat baten op de lager termijn al op kortere termijn verdisconteerd kunnen worden. Om de creativiteit van betrokkenen te stimuleren zal de overheid samen met betrokken partijen experimenten opzetten of bevorderen dat anderen dat doen. Bij aankoop- en financieringsbeslissingen zal de overheid het goede voorbeeld geven (blz. 70);

4.6 er zal voor worden gezorgd dat ook andere overheden hun verantwoordelijkheden kunnen nemen, bijvoorbeeld door hen de benodigde bevoegdheden te geven en belemmeringen uit de weg te nemen. Een van die belemmeringen kan bijvoorbeeld zijn «verkokerde» besluitvorming op rijksniveau (blz. 70);

Handhaving

4.7 bij handhaving zal een aanpak worden gevolgd die prioriteit geeft aan zaken met de hoogste risico's voor veiligheid, gezondheid en milieu. Voor handhaving van regels die te maken hebben met gezondheid en veiligheid is één centrale regie noodzakelijk (blz. 70);

Milieu in de prijzen

4.8 milieueffecten, die nu nog worden afgewenteld, moeten een prijs krijgen (blz. 71);

4.9 er is generiek overheidsbeleid nodig, gericht op het internaliseren van milieuschaarste. De manier waarop dat gebeurt is afhankelijk van de vraag of het gaat om nationale dan wel om internationale milieuproblemen. Verschillende soorten instrumenten kunnen hieraan bijdragen, bijvoorbeeld instrumenten die sturen via de markt. Wanneer de gezondheid en veiligheid in het geding is, gaat de voorkeur uit naar algemene gebods- en verbodsbepalingen (blz. 68);

4.10 maatschappelijke kosten en baten zullen altijd integraal moeten worden afgewogen, zowel op korte als op lange termijn, zowel de economische als de sociale en milieukosten in brede zin (blz. 66);

Vernieuwing van instrumentarium

4.11 bij het vormgeven van instrumenten die sturen via de markt wordt een relatie met het te bereiken doel gelegd. Zekerheid over het bereiken daarvan staat voorop (blz. 68);

4.12 in de Wet milieubeheer zal een basis worden gecreëerd voor het toepassen van systemen van verhandelbare emissies (blz. 72);

4.13 het gebruik van convenanten zal kritisch tegen het licht gehouden worden. Voor het bepalen van de behaalde milieusuccessen, maar ook voor het bepalen van kritische successen faalfactoren worden de huidige convenanten met behulp van een onderzoek geëvalueerd. Op basis daarvan zal een standpunt worden bepaald over de functie van convenanten in het milieubeleid, mede in relatie tot andere instrumenten (blz. 73);

4.14 de naleving en handhaving van convenanten zal nu reeds verder worden versterkt (blz. 72);

HOOFDSTUK 5 EMISSIES, ENERGIE EN MOBILITEIT: TRANSITIE NAAR EEN DUURZAME ENERGIEHUISHOUDING

Een energiehuishouding is pas duurzaam als de gebruikte energiebronnen nu en in de toekomst in voldoende mate beschikbaar zijn, als de effecten van het energiegebruik nu en in de toekomst onschadelijk zijn voor de natuur en de mens, als de levering betrouwbaar en veilig is en als iedereen toegang heeft tot energie tegen een redelijke prijs. Bij de inspanningen voor de transitie naar een duurzame energiehuishouding moeten de afzonderlijke sporen (vernieuwbaar, verlagen van energiegebruik door efficiency verbetering en geavanceerde energietechnologie) onderling in balans zijn. Voorkomen moet worden dat korte termijn overwegingen gaan domineren in één van de drie sporen. Alle opties moeten open worden gehouden.

Bij de verdeling van de mondiale CO₂-emissieruimte spelen politieke keuzen een rol, aangezien de verdeling zodanig moet plaatsvinden dat landen als Nederland een meer dan evenredig deel van de emissie-reducties voor hun rekening nemen. Er zijn vele mogelijkheden te onderscheiden voor de verdeling van de emissieruimte die in meer of mindere mate rekening houden met rechtvaardigheid en eerlijke verdeling. Afhankelijk van de te maken keuzen, verschilt ook de emissie-reductie die op langere termijn door Annex-1 landen, waaronder Nederland, moet worden gerealiseerd. Een passend verdeelmechanisme en de snelheid waarmee dit in de praktijk wordt gebracht moet onderdeel uitmaken van internationale onderhandelingen. Zodoende worden de sociaal-economische mogelijkheden van de ontwikkelingslanden niet belemmerd.

Lange termijn doelstellingen

Om een duurzame energiehuishouding op gang te brengen moet West-Europa, waaronder Nederland, in 2030 de volgende richtinggevende reductiedoelstellingen ten opzichte van 1990 realiseren.

- 40–60% minder CO₂, indien van een gelijke verdeling van emissies per capita wordt uitgegaan. De corresponderende CO₂-emissie-ruimte in 2030 voor Nederland is 70–100 mton. Indien een deel van de emissie-reductie door inzet van flexibele mechanismen in het buitenland wordt gerealiseerd, neemt de nationale CO₂-emissieruimte toe tot bijvoorbeeld 120 mton (circa 30% CO₂-reductie ten opzichte van 1990 door middel van binnenlandse maatregelen)
- 80 tot 90% minder NO_x (70–120Kton) en SO₂ (25–40kton)
- 75–90% minder vluchtige organische stoffen (VOS) (50–120 kton)
- 85–95% minder fijn stof (5–10 kton)
- 75–85% minder NH₃ (30–55 kton) (pagina 85)

Algemene initiatieven

- 5.1. Zodra en zolang de mondiale samenwerking voortgang boekt, zal Nederland zich in EU-verband ten volle inzetten om vervolgafspraken over emissiereductie te maken en zich eraan te houden (pagina 86).

- 5.2. Wanneer de mondiale samenwerking stopt, zal Nederland zich in EU-verband en via allianties met andere landen inspannen om synergie in de oplossingen te bereiken: gezocht wordt naar oplossingen voor de overige emissies (waaronder NO_x) die tegelijkertijd een bijdrage leveren aan CO₂-reductie. Op deze wijze draagt Nederland ook bij aan het vlot trekken van een haperende mondiale samenwerking (pagina 86).
- 5.3. Het stellen van heldere doelen en kaders door onder andere het internaliseren van de milieukosten in de prijzen van energie (pagina 92/93).
- 5.4. Het rijk neemt initiatief voor het bijeenbrengen van betrokkenen bij de energietransitie (pagina 93).
- 5.5. In de volgende regeerperiode zal de Nederlandse inzet worden bepaald voor internationale onderhandelingen over reductieverplichtingen binnen het Klimaatverdrag. In 2002 zullen de voorbereidingen voor het bepalen van de Nederlandse inzet worden gestart (pagina 94).
- 5.6. In de volgende regeerperiode zal de Nederlandse inzet worden bepaald voor de Europese onderhandelingen over de nieuwe reductieverplichtingen voor verzuring en grootschalige luchtverontreiniging voor het jaar 2020 (pagina 94).
- 5.7. Niet duurzame subsidies en andere daarmee vergelijkbare instrumenten voor diverse sectoren, zoals het verkeer en vervoer en de energiesector zullen worden afgeschaft. Voorzover het Europese regelingen betreft zal het Kabinet dit in EU-verband bepleiten (pagina 94).
- 5.8. De beslissing over een bijdrage aan de infrastructuur ter stimulering van het gebruik van restwarmte zal door het volgend Kabinet worden genomen (pagina 94).
- 5.9. De uitputting van grondstoffen en het energieverbruik van verschillende materiaalstromen zullen gemonitord worden. Hiervoor wordt een «dematerialisatie-indicator» ontwikkeld (pagina 94/95).
- 5.10. Er komen criteria voor het tegengaan van niet-duurzame neveneffecten bij onder andere grootschalige teelt van biomassa, toepassing van waterstof, ondergrondse CO₂-opslag en grootschalige windenergie (pagina 95) (zie ook 5.53).

Vernieuwing beleidsinstrumenten

- 5.11. De milieukosten zullen geïnternaliseerd worden in de energieprijzen door het verder invoeren van emissiehandel of belastingen en heffingen op milieugrondslag (pagina 95)
- 5.12. Waar mogelijk zal nationaal ervaring met emissiehandel worden opgedaan. Deze zullen met andere experimenterende landen worden gedeeld (pagina 95).
- 5.13. In de volgende kabinetsperiode worden besluiten genomen over verdere definitieve invoering en vormgeving van instrumenten die via de markt sturen (pagina 96).
- 5.14. Bij succes wordt de NO_x-emissiehandel uitgebreid naar andere sectoren (pagina 96).

- 5.15. Bij de komende begrotingsbehandeling van Economische Zaken zal worden gerapporteerd of en zo ja onder welke voorwaarden tot een verplicht aandeel vernieuwbare energie wordt overgegaan. Zodoende zal verder antwoord worden gegeven op de Motie van het lid Crone c.s. ten aanzien van een verplichtstelling van een percentage duurzame energie door een systeem van verhandelbare groene stroomcertificaten. In 2003 zal een fiscale regeling voor klimaatneutrale energiedragers van kracht worden (blz. 97). (zie ook 5.36)

Duurzame mobiliteit

- 5.16. Er zal een premie voor zuinige auto's (A- en B-label) worden ingevoerd zoals nu al het geval is bij zuinige koelkasten en wasmachines (blz. 98).
- 5.17. in internationaal verband zal Nederland samenwerking zoeken om op Europees niveau via voortschrijdende emissienormstelling ontwikkelingstrajecten voor (bijna-)nul-emissie aandrijftechnologie te starten
- 5.18. Nederland zal zich inspannen om in de EU-richtlijn inzake milieuspecificaties voor motorbrandstoffen (benzine en diesel) het bijmengen van een minimum percentage klimaatneutrale brandstoffen te doen opnemen. Mede afhankelijk van deze ontwikkelingen zal op Europees niveau naar overeenstemming worden gezocht voor een accijnsvrijstelling van deze brandstoffen (blz. 98);
- 5.19. Nederland zal zich sterk maken binnen de EU om druk uit te oefenen op International Maritime Organisation (IMO) en International Civil Aviation Organisation (ICAO) om normering voor het zwavelgehalte van brandstoffen (voor de scheepvaart) en NO_x-emissies (voor zowel lucht- als scheepvaart) sneller te realiseren of aan te scherpen (blz. 98).
- 5.20. Nederland neemt een voortrekkersrol wat betreft de binnenvaartvloot in Europa (pagina 98).
- 5.21. Een koppeling van het systeem van NO_x-emissiehandel met dieseltreinen zal worden gezien. Indien dit niet mogelijk is, zal de introductie van emissienormen op termijn – zo mogelijk in 2006 – worden gerealiseerd (pagina 98).
- 5.22. In EU-verband zal Nederland initiatief nemen om via normstelling de emissieprestaties van dieselmotoren zodanig te verbeteren dat deze de emissieprestaties van benzinemotoren benaderen (pagina 98).
- 5.23. Nederland zal zich in EU-verband inzetten voor een CO₂-normering voor personenauto's en op de invoering daarvan, indien uit de evaluatie van het ACEA-convenant (tussen de EU en de Europese automobielenindustrie) in 2003 blijkt dat er onvoldoende resultaat geboekt wordt (pagina 98).
- 5.24. Het rijk streeft ernaar voor het personenvervoer de vaste fiscale lasten grotendeels te variabeliseren door er een kilometerheffing van te maken die gedifferentieerd kan worden naar tijd, plaats en milieubelasting van het voertuig. (pagina 98/99).
- 5.25. Ook voor het goederenvervoer wordt gestreefd naar een dergelijke variabelisatie. Voor andere vervoerwijzen is het beleid eveneens erop gericht de maatschappelijke kosten door te berekenen. Uiteindelijk zal voor alle sectoren een gelijke behandeling moeten gaan plaatsvinden (pagina 99).

- 5.26. De opties van het aanbieden van havenfaciliteiten (zoals walstroom) en van brandstofeisen die gelden wanneer gevaren wordt in nationale wateren, zullen worden onderzocht (pagina 98).
- 5.27. Onderzoeken op welke wijze (in aanvulling op het Kyoto protocol) ICAO en IMO verantwoordelijkheid kunnen dragen voor de beperking van de bunkeremissies (pagina 98).
- 5.28. Bij de introductie van het systeem van NO_x-emissiehandel voor grote bronnen zal worden bekeken of het mogelijk is om de binnenvaart ook onderdeel van het systeem te laten zijn (pagina 98).
- 5.29. De inzet is er verder op gericht om de gehele Nederlandse binnenvaartvloot tussen 2010 en 2020 op een NO_x-emissieniveau te krijgen vergelijkbaar met de EU-eisen voor vrachtwagens (EURO-4 of scherper) (pagina 98).
- 5.30. Nederland zal voorts experimenten met (bijna-)nul-emissietechnieken (zoals de brandstofcel) in binnenvaartschepen in gang zetten (pagina 98).
- 5.31. Inmiddels is een actieprogramma transportpreventie met initiatieven vastgesteld. Binnen twee jaar zullen betrokken partijen gezamenlijk de potentie van transportpreventie vaststellen. Ook zal transportpreventie via bestaande subsidieregelingen (Transportpreventie, EET, TOP, EBIT) worden bevorderd. Tot slot wordt transportpreventie een aandachtspunt bij de beleidsontwikkeling in brede zin (locatiekeuze van bedrijven, mogelijkheden ICT en e-commerce) (pagina 99).

Duurzaam gebouwde omgeving

- 5.32. De toepassing van emissie-arme energiedragers in de gebouwde omgeving zal worden bevorderd. Hiervoor worden experimenten gestart en bestaand instrumentarium aangepast (pagina 100).
- 5.33. De EPA zal als instrument door een pakket van maatregelen krachtiger in de markt worden gezet opdat vraagbeperking in de bestaande bouw sneller op gang komt en de toepassing van duurzame energietechnieken wordt gestimuleerd (pagina 100).
- 5.34. Klimaatneutrale energiedragers (zoals waterstof) zullen worden gestimuleerd via eerder vermelde fiscale steun (vanaf 2003) en door het verkennen van de voorwaarden die nodig zijn voor toepassing op ruime schaal (pagina 101).
- 5.35. In het programma Nul-emissietechnieken zal, zeker op het vlak van demonstratie, de gebouwde omgeving speciale aandacht krijgen (101).

Bijdrage gemeenten en provincies

- 5.36. Uitvoering van een binnenkort te ondertekenen klimaatconvenant met provincies en gemeenten (als uitwerking van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl, BANS) (pagina 101).
- 5.37. Het Kabinet wil samen met de gemeenten en andere partijen de inrichting voorbereiden van milieuzones in de binnensteden, naar Zweeds model (pagina 101).

Draagvlak bij burgers

- 5.38. Extra inspanningen zijn nodig om de burger actief te (blijven) betrekken bij de transitie (pagina 101).
- 5.39. Er worden nieuwe educatieve middelen ontwikkeld voor scholen en prijsvragen voor studenten uitgeschreven (pagina 102).

- 5.40. De mogelijkheden worden onderzocht om, met het oog op een duurzame energiehuishouding, nieuwe leerstoelen in te stellen bij de Nederlandse universiteiten (pagina 102).

De overheid als voorbeeld

- 5.41. Het energiegebruik van de rijksdiensten moet op termijn klimaatneutraal zijn (dat wil zeggen dat er geen emissies van broeikasgassen meer zijn) en ook de NO_x-emissie moet vergaand worden gereduceerd. Deze situatie zou in de Kyoto budgetperiode (2008–2012) moeten worden bereikt (pagina 102). Om dit te realiseren zal in de periode 2002–2004 als eerste stap bij alle rijksdiensten het percentage elektriciteitsgebruik dat is opgewekt met hernieuwbare energie toenemen tot tenminste 50%, hetzij via eigen opwekking dan wel door inkoop (pagina 102).
- 5.42. De NO_x-emissies bij het rijk zullen op drie manieren worden gereduceerd: door inzet van vernieuwbare energiebronnen, door inzet van stadsverwarming en door aanpassing of vernieuwing van verwarmingsketels. Bezien kan worden of het rijk aan de nationale NO_x-emissiehandel kan gaan deelnemen (pagina 102).

Initiatieven op gebied van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie

Deze initiatieven beslaan een algemene actie (5.44) en een aantal OO&D initiatieven voor verschillende deelgebieden (5.45 tot en met 5.62)

- 5.43. De strategie met betrekking tot het (publiek gefinancierde) energieonderzoek wordt met het project Energieonderzoekstrategie (EOS) nader bepaald. In de zomer van 2001 wordt de Tweede Kamer hierover geïnformeerd (pagina 102).

Deelgebied hernieuwbare energiebronnen

- 5.44. Om zon-pv verder te stimuleren zullen gemeenten in het kader van het binnenkort te sluiten klimaatconvenant worden gevraagd om mogelijkheden voor decentrale plaatsing van zon-pv te verkennen en te zorgen voor gunstige randvoorwaarden voor plaatsing (pagina 103).
- 5.45. Vaststellen van de bestuursovereenkomst inzake Landelijke ontwikkeling windenergie door de ministeries van Economische Zaken en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer tezamen met IPO en VNG in 2001 (pagina 97).
- 5.46. Verkennen of er in Nederland ten behoeve van de nationale energievoorziening kansen liggen voor grootschalige zon-pv centrales (pagina 103) (zie ook 5.36).
- 5.47. Samen met marktpartijen verkent de overheid momenteel de mogelijkheden en bestuurlijke en technische knelpunten voor het ontwikkelen van een near-shore windpark (pagina 103).
- 5.48. Het Kabinet wil samen met buurlanden (Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Noorwegen) de mogelijkheden verkennen en de gevolgen onderzoeken van grootschalige windparken op de Noordzee (pagina 103).
- 5.49. Het verkennen van de (beleidsmatige) belemmeringen voor het gebruik van binnenlandse biomassastromen (pagina 103).
- 5.50. Een studie naar de impact (positief en negatief) van verschillende soorten biomassa op de omgeving (pagina 103).

- 5.51. Een onderzoek naar de mogelijkheden voor optimalisatie van de keten van winning, transport en de inzet van biomassa en het in kaart brengen van de daarvoor benodigde infrastructuur.
- 5.52. Onderzoek naar mogelijkheden om ook voor de import van biomassa de duurzaamheid te kunnen waarborgen (pagina 103).
- Deelgebied schoon fossiel (waterstof en nul-emissietechnologie)*
- 5.53. Binnenkort wordt een tender uitgeschreven om te komen tot selectie van een beheerder van CO₂-buffer met ondergrondse opslag (pagina 103).
- 5.54. Aanvullende studies over het bijmengen van waterstof binnen het bestaande aardgasnet en over het flexibel en stapsgewijs aanpassen van het huidige aardgasnet zodat het geschikt wordt voor hogere waterstofpercentages (pagina 104).
- 5.55. Een onderzoek en ontwikkeling betreft de geschiktheid van de apparatuur voor een aardgasmengsel met een toenemend waterstofpercentage (pagina 104).
- 5.56. Omdat waterstof explosief is, zal er uitgebreid onderzocht worden welke veiligheidsrisico's verbonden kunnen zijn aan de toepassing van waterstof in de energievoorziening en welke veiligheidsmaatregelen in acht genomen moeten worden bij bepaalde toepassingen (pagina 104)
- 5.57. De aandacht van de overheid zal zich met name richten op demonstratie van nul-emissie technologie en op onderzoek naar barrières in de infrastructuur. Stimulering van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie voor deze technologie zal in 2002 vorm krijgen in bestaande of nieuwe programma's. De voorbereiding hiervan start nog in 2001 (pagina 104).
- 5.58. De mogelijkheid van een algemene regeling die onderzoek, ontwikkeling en demonstratie van deze technologie bij (energie)bedrijven fiscaal aantrekkelijker maakt, wordt gezien.
- 5.59. De mogelijkheid wordt gezien het huidige Programma Innovatieve Technieken Rijksgebouwen (PITR) na 2004 te continueren en het specifiek te richten op dit soort nul-emissie technologie (pagina 104).
- 5.60. Nederland zal het initiatief nemen om samen met een aantal Europese landen tot een samenwerking tussen overheden en bedrijfsleven te komen. Daarbij staat centraal hoe nul-emissie technologie toegepast kan worden mede in relatie tot toe te passen brandstoffen en bijbehorende infrastructuur, publieke acceptatie (pagina 104).
- Deelgebied energie-efficiency*
- 5.61. In het Energierapport van 2002 wordt nader ingegaan op de resultaten van het beleid uit het Actieprogramma Energiebesparing. Mede op basis hiervan en in relatie tot de evaluatie van het klimaatbeleid (die voorjaar 2002 wordt afgerond) worden voorstellen geformuleerd voor de benodigde inzet in de komende kabinetsperiode (pagina 104).

HOOFDSTUK 6 DUURZAAM GEBRUIK VAN BIODIVERSITEIT EN NATUURLIJKE HULPBRONNEN

Om te garanderen dat ook in de toekomst iedereen op deze wereld kan leven, wonen, werken, consumeren en produceren is een duurzaam gebruik van biodiversiteit en de natuurlijke hulpbronnen noodzakelijk.

Hiervoor zijn veranderingen nodig in de huidige consumptie- en productiepatronen, de verdeling van welvaart, de toegang tot de technologie en de slagvaardigheid van internationale instellingen. Het is dus niet alleen een ecologische, maar ook een sociaal-economische opgave. Onze toegenomen welvaart bestaat niet alleen uit materiële rijkdom, maar ook uit de beschikbaarheid van technologie, kennis en mogelijkheden om onderzoek te doen. Als we een deel van die welvaart voor andere doelen inzetten, kan aan het interen op biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen een eind worden gemaakt.

Daarom streeft Nederland naar de totstandkoming van een Mondiale Ecologische Hoofdstructuur en duurzaam beheer van global commons, zoals oceanen. Dit aangevuld met het wereldwijd verduurzamen van de landbouw, bevorderen van een grotere solidariteit tussen rijke en arme landen en een andere manier van consumeren en produceren, waar het vervullen van behoeften gepaard gaan met minder materiaal verbruik (dematerialisatie).

De beleidsvoornemens geven een globale richting aan, aangezien veel gegevens nog niet voorhanden zijn en de gevolgen voor mens en maatschappij onzeker. Daarom bevatten ze geen volledig tijdspad, geen indicatie van benodigde bedragen en voor een groot deel geen afrekenbare doelstellingen.

Ecoregionale benadering (ecologische grenzen zijn belangrijker dan landsgrenzen)

- Nederland wil de mogelijkheden voor regionale activiteiten stimuleren die in de ecoregionale benadering een meerwaarde hebben (pagina 111)

- De Mondiale Ecologische Hoofdstructuur en duurzaam beheer*
- 6.2 Nederland streeft naar de totstandkoming van een Mondiale Ecologische Hoofdstructuur voor 2020. (pagina 118)
  - 6.3 Nederland streeft om voor 2005 een bijlage aan het Biodiversiteitsverdrag toe te voegen waarin de meest waardevolle gebieden voor biodiversiteit zijn opgenomen (pagina 118)
  - 6.4 Nederland zal in internationale onderhandelingen initiatieven ontplooiën om richtlijnen voor duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen te ontwikkelen (pagina 118)
  - 6.5 Er zal een aantal pilots worden uitgevoerd voor het opstellen van plannen voor het duurzaam beheren van ecosystemen (pagina 118)
  - 6.6 Nederland zal in internationaal kader, COP6 Biodiversiteit, UN Forum on Forests, Klimaatverdrag, duurzaam bosbeheer bevorderen (pagina 118)
  - 6.7 Nederland zal het eigen bosareaal uitbreiden tot 400 000 ha in 2020 (pagina 119)
  - 6.8 Het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud zal blijvend met kracht worden uitgevoerd (pagina 119)

- 6.9 Om het aandeel duurzaam hout in 2005 op 25% te brengen zal het Kabinet:
- een systeem van minimumeisen voor duurzaam hout in de structuur voor de Raad voor de Accreditatie inbedden
  - uiterlijk in 2002 een beoordelingsrichtlijn ontwikkeld
  - de bedoelingen van het initiatiefwetsvoorstel van het Tweede Kamerlid Vos zullen, binnen de geldende mogelijkheden van de EU en de WTO, als onderdeel van de beleidsaanpak worden ondersteund
  - zich inzetten om import van illegaal gekapt hout tegen te gaan en de transparantie in de houtketen bevorderen (pagina 119)
- 6.10 Nederland zet zich in om uiterlijk in 2015 afspraken tot stand te brengen over het duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen in gebieden die niet aan afzonderlijke landen zijn toebedeeld (zoals oceanen en Antarctica). Nederland is tegen het exploiteren van natuurlijke voorraden op Antarctica (pagina 119)
- 6.11 Nederland zet zich in om wereldwijd op regionaal niveau uiterlijk in 2015 afspraken te maken over duurzame vangst van vis, krill en andere zeeorganismen. Nederland kan andere landen ondersteunen bij opleiding, onderzoek, controle en het bevorderen van samenhang in beleid voor duurzame visserij. (pagina 120)
- 6.12 Binnen de EU wil Nederland snel afspraken maken over verduurzaming van de visvangst op de Noordzee (pagina 120)
- 6.13 Nederland zal het aanbod van gecertificeerde vis actief ondersteunen. (pagina 120)
- 6.14 Voor de binnenlandse wateren en kustzones zal Nederland er naar streven de visserij op een duurzaam niveau te houden op zo spoedig mogelijk te brengen (pagina 120)

Mondiale duurzame landbouw

- 6.15 Nederland zet zich in om uiterlijk in 2005 de discussie over duurzame landbouw af te ronden en in te vullen op basis van een aantal criteria (pagina 120)
- 6.16 Nederland zal ondersteuning verlenen bij het verzamelen en overdragen van theoretische en praktische kennis van duurzame landbouw en van behoud van bodemvruchtbaarheid (pagina 121)
- 6.17 Nederland zal innovatiecentra voor duurzame landbouw in ontwikkelingslanden helpen versterken (pagina 121)
- 6.18 Nederland zet zich in voor afspraken over eigendomsrechten en gebruik van genetisch materiaal op basis van een aantal uitgangspunten (pagina 122)
- 6.19 In 2001 wordt een beleidsnotitie aan de Tweede Kamer aangeboden over genetische bronnen (pagina 121)
- 6.20 Nederland ontwerpt, samen met betrokken Nederlandse ondernemingen, een gedragscode voor gebruik en herkomst van genetisch materiaal uit ontwikkelingslanden en dit als experiment toepassen bij landen waar Nederland een Duurzaam Ontwikkelingsverdrag heeft (pagina 122)

Biodiversiteit in de bebouwde omgeving

- 6.21 Het Natuurplanbureau wordt gevraagd om in samenwerking met het netwerk van stadsecologen graadmeters voor stedelijk groen en biodiversiteit te ontwikkelen en dit samen met gemeenten te implementeren (pagina 121)
- 6.22 Het netwerk van stadsecologen wordt actiever ondersteund (pagina 122)

- 6.23 Criteria voor biodiversiteit in de bebouwde omgeving worden ontwikkeld (pagina 123)
- 6.24 Een centrale kennisbank over biodiversiteit in de bebouwde omgeving wordt ontwikkeld (pagina 123)
- 6.25 Educatie bevorderen en stimuleren door het benutten van natuur en milieu om de hoek (pagina 123)
- Duurzame verhoudingen tussen landen stimuleren*
- 6.26 Nederland zal samen met het bedrijfsleven initiatieven ontplooiën om productieketens als van koffie, cacao, bananen, katoen en sierplanten te verduurzamen (pagina 123)
- 6.27 Nederland zal werken aan internationale afspraken over certificering en deelname aan certificering en keurmerken stimuleren (pagina 123)
- 6.28 Initiatieven voor verbreding van het aanbod duurzame producten zullen worden ondersteund (pagina 123)
- 6.29 Er zal een methode worden ontwikkeld die inzicht geeft in de kosten en baten bij functieverandering van ecosystemen en herinvesteringen in biodiversiteit te bevorderen. De voortgang zal in 2005 worden geëvalueerd. (pagina 123)
- 6.30 Nederland zet zich in om in 2010 onterechte prikkels van niet-duurzame producten en diensten af te schaffen. In 2001 start een werkgroep die deze prikkels inventariseert (pagina 123)
- 6.31 Een experiment met een «ecologiebank» wordt gestart (pagina 124)
- 6.32 Er zullen met het ABP en andere pensioenfondsen afspraken gemaakt worden over het verduurzamen van de investeringssportefeuille. Binnen de EU en de OESO zal Nederland de discussie over verduurzaming van de pensioenfondsen aanzwengelen. (pagina 124)
- 6.33 Duurzaamheidsfondsen zullen fiscaal voordelig worden gemaakt (pagina 124)
- 6.34 Het kabinetsbeleid is erop gericht om in de praktijk van intergouvernementele financiële instellingen te integreren (pagina 124)
- 6.35 De integratie van worden bevorderd in activiteiten van de private sector, die als grote investeerders betrokken zijn in het buitenland (pagina 124)
- 6.36 De activiteiten van de private sector, waaronder financiële ondernemingen, worden inzichtelijker gemaakt (pagina 124)
- 6.37 Bij nieuwe handelsverdragen zal Nederland, samen met andere landen, zich inzetten om het effect op sociaal en milieuterrein te onderzoeken (pagina 124)
- 6.38 Nederland neemt initiatieven om de bestaande grondstoffenovereenkomsten te evalueren op basis van duurzaamheid en deze vervolgens te herzien (pagina 124)
- 6.39 In 2002 zal de First Mover faciliteit in werking treden. Dit is een soort verzekering tegen risico's en kinderziektes voor de eerste afnemers van een technologische innovatie met grote vooruitzichten voor duurzaamheid (pagina 124)
- 6.40 In 2003 zullen afspraken over de ontwikkeling van een duurzaamheidsvergelijking voor toerisme met de branche worden gemaakt (pagina 124)

- 6.41 Voor 2005 zal met de toeristenbranche worden afgesproken om negatieve milieueffecten van toerisme door te berekenen om de opbrengsten ten goede te laten komen aan de instandhouding van ecosystemen (pagina 125)
- 6.42 Nederland zet zich in om de internationale richtlijn voor duurzaam toerisme uiterlijk in 2005 af te ronden (pagina 125)
- 6.43 Nederland, zet zich in via allianties met andere landen voor een verdere aanscherping en naleving van de duurzaamheidstoets in toerisme door de Wereldbank en andere (regionale) ontwikkelingsbanken (pagina 125)

Uitputting van niet-vernieuwbare grondstoffen

- 6.44 Een dematerialisatie-indicator zal ontwikkeld en toegepast worden met een indicatieve factor 10 voor het jaar 2050 en indicatieve factor 2 tot 4 voor het jaar 2030 (pagina 125)
- 6.45 Onderzoek over de verdere onderbouwing en onderverdelen per groepen grondstoffen, evenals het definitief vaststellen van de indicatieve factor 2 tot 4 voor 2030 zal in gang worden gezet en hierover zal in het volgende NMP worden aangegeven hoe de verdere ontwikkeling wordt vormgegeven (pagina 126)
- 6.46 Een deel van het huidige afvalstoffenbeleid zal worden geëvalueerd op basis van de dematerialisatie-indicator (pagina 126)
- 6.47 Duurzame product-dienst combinaties worden ontwikkeling, onder ander via een stimuleringsbeleid gericht op bedrijfsleven (pagina 126)
- 6.48 Dematerialisatie krijgt een grotere rol in het bestaande beleidsinstrumentarium, waarbij modules voor vermindering van het gebruik van materialen wordt ontwikkeld (pagina 126)
- 6.49 Kennis om het productassortiment te verduurzamen zullen toegankelijker worden gemaakt (pagina 126)

Bewustwording

- 6.50 Samen met Nederlandse organisaties zal een nationale bewustwordingscampagne rond biodiversiteit worden gestart (pagina 126)
- 6.51 Andere landen en buitenlandse organisaties, zullen op verzoek bij het opzetten van dergelijke campagnes worden geholpen (pagina 126)
- 6.52 Nederland zal via allianties met andere landen op geëigende momenten pleiten voor een internationaal panel van deskundigen over biodiversiteit (pagina 126)
- 6.53 Nederland wil via allianties met andere landen duurzaamheidsbenchmarks opzetten (pagina 127)

Versterking van internationale organisaties

- 6.54 Nederland zal zich samen met andere landen inspannen om duurzame ontwikkeling als leidend principe nog beter in het beleid van internationale organisaties in te bedden (pagina 127)
- 6.55 Nederland wil de samenhang tussen milieuverdragen en andere internationale verdragen bevorderen en hiervoor een uniform mechanisme voor het slechten van geschillen ontwikkelen (pagina 127)
- 6.56 Nederland onderzoekt de verbreding van de rol en het mandaat van het GEF en streeft naar een significant grotere derde middelenaanvulling (pagina 127)

- 6.57 In aanloop naar Rio plus 10 zal Nederland zich inzetten voor een efficiëntere en effectieve inzet van alle beschikbare middelen voor duurzame ontwikkeling, waarbij aansluiting wordt gezocht bij het proces Financing for Development (pagina 127)
- 6.58 Nederland streeft naar een versterking van UNEP, onder meer via het zeker stellen van een solide financiële basis (pagina 127)
- 6.59 Nederland zal samen met andere landen werken aan onderlinge versterking en samenwerking van milieuverdragen met verschillende doelstellingen, zoals het Biodiversiteitsverdrag, Woestijnbestrijdingsverdrag, Klimaatverdrag, Ramsarverdrag en andere milieuverdragen. (pagina 128)
- 6.60 Het bevorderen van synergie tussen bescherming van biodiversiteit, CO₂, opslag in levende materie en bescherming en verhoging van de bodemvruchtbaarheid. (pagina 128)
- 6.61 Nederland zal samen met andere landen werken aan een betere manier om naleving van milieuverdragen te bevorderen en geschillen over milieuverdragen op te lossen. (pagina 128)
- 6.62 Een betere aanpak van grensoverschrijdende milieucriminaliteit en instelling van een «Green Interpol» (pagina 128)

HOOFDSTUK 7 MILIEU, NATUUR EN LANDBOUW TRANSITIE NAAR EEN DUURZAME LANDBOUW

In de periode tot 2030 wordt een duurzame landbouw binnen ecologische, sociale en economische randvoorwaarden gerealiseerd. De landbouw moet binnen milieurandvoorwaarden produceren. Maar duurzaamheid betekent ook dat het voedsel veilig moet zijn en op een verantwoorde wijze wordt geproduceerd en dat de wijze waarop dieren in de intensieve veeteelt worden gehouden en vervoerd moet passen binnen maatschappelijk aanvaarde ethische grenzen met betrekking tot dierenwelzijn. Op de korte termijn in de periode tot 2010 worden eerste stappen gezet om deze omschakeling van de landbouw te realiseren. Hiervoor is bijstelling van het huidige beleid nodig. Zo kunnen de natuurambities van het Kabinet uit de nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur gerealiseerd worden. Hiervoor wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- grondgebonden landbouw en niet-grondgebonden landbouw.
- grote aaneengesloten natuurgebieden en kleine natuurgebieden.

De ontwikkeling van de landbouw moet aansluiten bij het ruimtelijk beleid zoals beschreven in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Niet-grondgebonden landbouw kan zich ontwikkelen binnen de balansgebieden, en voor sommige intensieve sectoren is ontwikkeling binnen de rode contouren, op agrarische bedrijven terreinen, denkbaar.

Intensivering van grondgebonden landbouw moet bij voorkeur binnen de balansgebieden plaats vinden. Extensieve grondgebonden landbouw die ook groene diensten levert, kan zich ook ontwikkelen rondom en binnen de groene contour.

Om de huidige milieudoelen voor de landbouw in 2010 zoveel mogelijk te halen, is ook op korte termijn een aanpassing van een deel van het milieubeleid voor de landbouw noodzakelijk. Het gaat hierbij om het generieke beleid voor ammoniak, stikstof, fosfaat, zware metalen en bestrijdingsmiddelen en om gebiedsgericht beleid gericht op ammoniak, fosfaat en het bestrijden van verdroging.

Landbouw en natuur in balans

- 7.1 Er wordt een wijziging in het beleid ingezet, die inhoudt dat beleid voor ruimtelijke ordening, natuur en milieu, voor het landelijk gebied en voor de landbouw in een goede balans de gezamenlijke ambities realiseerbaar moet maken (blz. 133);
- 7.2 De grote natuurgebieden worden verankerd in het SGR-2 (blz. 133);
- 7.3 binnen deze grote natuurgebieden en de zone eromheen mag de landbouw alleen binnen strikte milieu-randvoorwaarden produceren (blz. 133);
- 7.4 in natuurgebieden en de zones eromheen wordt uitbreiding of nieuwvestiging van niet-grondgebonden landbouw voorkomen. Beëindiging en verplaatsing hiervan wordt in deze gebieden gestimuleerd (blz. 133);
- 7.5 de eerste stappen om de transitie te realiseren worden in 2010 geëvalueerd (blz. 134);
- 7.6 Aan de provincies wordt gevraagd ervoor te zorgen dat de EHS in 2030 bestaat uit grote aaneengesloten natuurgebieden (blz. 134);

De niet-grondgebonden landbouw wordt als een gewone economische sector behandeld

- 7.7 de niet-grondgebonden landbouw zal worden behandeld als een gewone economische sector, met de bijpassende strikte milieunormen, het sluiten van kringlopen en het beperken van vestigingsmogelijkheden. Binnen de EHS is voor deze vorm van landbouw geen plaats (blz. 134);
- 7.8 voor de niet-grondgebonden landbouw worden in de volgende kabinetsperiode integrale milieutaakstellingen voor 2010 en latere jaren vastgesteld, inclusief doorvertaling naar het bedrijfsniveau (blz. 135);

Gebiedsgerichte aanpak

- 7.9 het rijk zal een vernieuwing van het gebiedsgerichte beleid realiseren. Hiervoor zal zij een ingrijpende reconstructie van delen van het landelijk gebied tot stand brengen, die qua omvang vergelijkbaar is met de ruilverkavelingen uit de jaren 60. De reconstructie moet plaatsvinden in zodanig grote gebieden dat de verschillende belangen die een gebied heeft goed op elkaar kunnen worden afgestemd (blz. 136);
- 7.10 in het Bestuursakkoord gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied wordt aandacht besteed aan de voor de reconstructie noodzakelijke samenwerking tussen de verschillende overheden (136);

Mogelijkheden en grenzen

- 7.11 Nederland zal zich ervoor inzetten dat in het Europese landbouwbeleid de (inkomens)steun aan de sector in toenemende mate gekoppeld wordt aan te leveren milieuprestaties of groene diensten en dat handelsbarrières worden opgeruimd (blz. 141);

Transitie agenda

Algemeen

- 7.12 om het draagvlak voor een duurzame landbouw tot stand te brengen wordt een discussie gestart tussen alle betrokken partijen: boeren, natuur- en milieuorganisaties, consumenten en verschillende overheden (blz. 142);

- 7.13 er worden nieuwe criteria geformuleerd waaraan subsidiestromen voor de landbouw moeten voldoen. Dit om te voorkomen dat subsidiestromen in stand blijven die het transitieproces negatief beïnvloeden (blz. 142);
- 7.14 de overheid zal stimuleren dat alle partijen in de voedselproductieketen hun verantwoordelijkheid nemen m.b.t. het milieu- en diervriendelijk produceren. De consument moet bereid zijn hiervoor een hogere prijs te betalen (blz. 142);
- Gebiedsgerichte aanpak*
- 7.15 bij de vernieuwing van het gebiedsgerichte beleid krijgt in de periode tot 2010 de bescherming van grote natuurgebieden de prioriteit; de natuurdoelen en de te bereiken bescherming worden aangegeven in het SGR-2. De provincies stellen samen met gemeenten en partijen in de regio integrale gebiedsprogramma's op (blz. 143);
- 7.16 verkend wordt of het mogelijk is, de Reconstructiewet concentratiegebieden varkenshouderij verder uit te bouwen naar het gehele landelijk gebied (blz. 143);
- 7.17 in 2001 wordt door rijk en provincies een landelijke kaart opgesteld met natuurdoelen en milieubelasting. Er worden kansrijke gebieden geselecteerd die via een vernieuwde aanpak van het gebiedsgerichte beleid in de transitie tot voorbeeld kunnen dienen (blz. 143);
- 7.18 het financieel instrumentarium zal vernieuwd worden door onder meer een investeringsbudget landelijk gebied, stimulering van nieuwe arrangementen tussen boeren en burgers/consumenten, structurele financiering voor groene diensten en ruimte voor exclusieve woningbouw (blz. 134);
- 7.19 de adviezen van de Commissie-Koopmans om de veehouderij versneld te extensiveren en de ammoniakemissie rond kwetsbare natuurdoelen te verminderen worden overgenomen, en de Herhuisvestingsregeling zal worden uitgebreid tot de kwetsbare gebieden (blz. 144);
- Initiatieven voor de grondgebonden landbouw*
- 7.20 de mogelijkheden worden verkend om de agro-productieketen zodanig te reorganiseren dat het terugbrengen van de agrobiodiversiteit in de landbouw bevorderd kan worden (blz. 145);
- 7.21 er wordt een aantal pilots gestart waarin de mogelijkheden van het combineren van landbouw met waterberging worden onderzocht (blz. 145);
- 7.22 om de teelt van gewassen op zoute gronden of in zout water te onderzoeken zal een innovatieprogramma «Bioproductie en ecosysteemontwikkeling in zoute condities» worden opgezet (blz. 145);
- Initiatieven voor de grondgebonden landbouw*
- 7.23 Initiatieven van het landbouwbedrijfsleven, die erop gericht zijn in de volgende kabinetsperiode in beeld te brengen welke systeeminnovaties mogelijk zijn om te produceren binnen de vereiste lange termijn condities kunnen financieel worden ondersteund.
- 7.24 De overheid zal het debat over voor- en nadelen van agroproductieparken bevorderen.

7.25 De overheid wil de ontwikkeling van (kleinschalige) agroproductieparken stimuleren. Hierbij moet aandacht voor dierenwelzijn gewaarborgd zijn.

Bijstelling van het korte termijn beleid voor de landbouw

7.26 De aanpak van ammoniak, verdroging en fosfaat zal in onderlinge samenhang worden uitgewerkt, gericht op een maximaal meeliften van de problematiek van zware metalen en nitraat (blz. 146).

7.27 Voor het behalen van de doelen voor Ammoniak (zie acties 5.x en 11.x) en verdroging wordt naast het generieke beleid een extra inspanning gelegd in het gebiedsgerichte beleid. (blz. 146).

7.28 waterhuishoudkundige eisen vanuit de natuur moeten sterker doorwerken in de provinciale waterhuishoudingsplannen en het beheer van grond- en oppervlaktewater (blz. 147);

7.29 er komen voorstellen voor de opname van fosfaatkunstmest in het Mineralen Afzet Systeem (MINAS). Door de aanscherping van de normen zal het landbouwbedrijfsleven meer mest moeten afzetten en dus voor een goede mestverwerking moeten zorgen. Lukt dit niet of onvoldoende, dan is inkrimping van de veestapel onvermijdelijk (blz. 148);

7.30 De fosfaatverliesnormen worden aangescherpt; waarbij voor zones rondom de grote natuurgebieden wordt gestreefd naar een verliesnorm van 0 kg per ha in 2010 (blz. 148).

7.31 de rijksoverheid zal een aantal initiatieven nemen om de afhankelijkheid van bestrijdingsmiddelen te verminderen. De overheid wil zo snel mogelijk de toelating van een aantal sterk milieubelastende maar als «landbouwkundig onmisbaar» beschouwde bestrijdingsmiddelen beëindigen. Tenslotte zal de rijksoverheid een aantal maatregelen nemen tegen ernstig milieubelastende bestrijdingsmiddelen (blz. 148).

Internationale initiatieven

7.32 De invloed van de Nederlandse landbouw op andere landen wordt beter in kaart gebracht. Het gaat daarbij om mogelijke verstoringen van mineralenbalansen, de aantasting van biodiversiteit elders en de toegang tot genetische bronnen. Bezien wordt welke Nederlandse beleidsmaatregelen gericht op het verminderen van de verstoring van de mineralenbalans getroffen kunnen worden

7.33 Bij de herijking van het EU-landbouwbeleid zal Nederland pleiten voor meer kansen voor een milieuvriendelijke landbouw.

7.34 Nederland maakt met relevante internationale organisaties afspraken over de doelstellingen van en het instrumentarium voor de transitie naar duurzame landbouw. Dit moet ervoor zorgen dat deze transitie ook vanuit internationale organisaties erkend en ondersteund wordt.

HOOFDSTUK 8 BELEIDSVERNIEUWING STOFFEN

De vernieuwing van het stoffenbeleid moet zorgen voor een zodanig veilig gebruik van stoffen dat mens en milieu geen of verwaarloosbare gevaren en risico's lopen in alle fasen van de levenscyclus: van grondstof tot halffabrikaat, van consumentenproduct tot afvalverwerking. Ook moeten

de risico's voor veiligheid en gezondheid bij een beroepsmatig gebruik van stoffen worden geminimaliseerd. Dit doel zal voor 2020 moeten zijn gerealiseerd.

Het nieuwe stoffenbeleid ligt vast in de Strategienota omgaan met stoffen.

De Nederlandse regelgeving voor stoffen is gestoeld op Europese regelgeving. In het nieuwe stoffenbeleid wordt de nadruk gelegd op de algemene wettelijke zorgplicht. Voor zover nodig en mogelijk zal het beleid worden verankerd in wet- en regelgeving (met name Wet milieubeheer). Bij toepassing van bestaande regelgeving zal rekening worden gehouden met het nieuwe beleid.

In drie stappen naar de doelstelling voor 2020

8.2 De beleidsvernieuwing wordt in 3 stappen aangepakt: stap 1 tot 2005, stap 2 tot 2010 en stap 3 tot 2015 (blz. 155)

Stap 1 tot 2005 (blz. 156)

- 8.3 Het bedrijfsleven maakt voor alle stoffen die in Nederland op de markt zijn of worden gebruikt uiterlijk eind 2004 een geverifieerd stofprofiel op basis van gevaarsgegevens («quick scan»);
- 8.4 Het bedrijfsleven deelt de stoffen in één van de door de overheid vastgestelde 5 categorieën van zorg in;
- 8.5 Het bedrijfsleven neemt de daarbij behorende «in principe» maatregelen (maatregelen die op basis van de dan bekende beperkte kennis in ieder geval genomen moeten worden);
- 8.6 De overheid streeft ernaar dat het bedrijfsleven de stofprofielen voor alle stoffen uiterlijk eind 2002 gereed heeft;
- 8.7 De overheid streeft ernaar dat de geverifieerde profielen en de geverifieerde indeling van alle stoffen in een van de 5 categorieën van zorg, op basis van deze profielen, in een goed verstaanbare vorm door het bedrijfsleven openbaar beschikbaar worden gesteld uiterlijk eind 2004;
- 8.8 De overheid streeft ernaar dat vanaf begin 2005, voor die stoffen waarvoor uiterlijk eind 2002 geen profiel bekend is of stoffen waarvoor uiterlijk eind 2004 geen geverifieerd profiel of classificatie in een goed verstaanbare vorm openbaar bekend is, vergaande beperkingen aan gebruik en emissies van die stoffen worden gesteld (verbodsregime tot nadere gegevens beschikbaar zijn);
- 8.9 De overheid streeft ernaar dat het bedrijfsleven per direct (vanaf 2001) maatregelen neemt ter voorkoming en beperking van gevaar en risico voor alle stoffen conform het beleidskader dat de overheid stelt (matrix van «in principe maatregelen») in een mate die recht doet aan de categorie van gevaar waarin de stof op basis van het screeningsprofiel (of additionele gegevens, voorzover beschikbaar) valt.
- 8.10 De overheid streeft ernaar dat indien in de periode 2001–2005, uit de quick scan blijkt dat er stoffen zijn die reden zijn voor grote zorg, neemt het Kabinet voor deze stoffen terstond maatregelen op grond van de Wet milieugevaarlijke stoffen.

Stap 2 voor 2010 (blz. 156)

8.11 Het bedrijfsleven heeft uiterlijk in 2010 aanvullende gegevens verzameld en zonodig risicobeoordelingen uitgevoerd als er reden is tot zorg en als het gaat om stoffen die in grote hoeveelheden worden geproduceerd.

Stap 3 tot 2015 (blz. 156)

- 8.12 Uiterlijk in 2015 heeft het bedrijfsleven alle stoffen die in Nederland verkocht of gebruikt worden, voorzien van een basisset van relevante gegevens en zo nodig van een risico-beoordeling.
- 8.13 Uiterlijk in 2020 zijn voor alle stoffen zodanige maatregelen genomen dat het doel van de beleidsvernieuwing stoffen gerealiseerd is.
- 8.14 De overheid bekijkt tijdens de uitvoering van de eerste stap in hoeverre de tijdsplanning van de vervolgstappen in de praktijk haalbaar is (technisch en economisch).
- 8.15 De gegevens en de maatregelen op basis van de uitvoering van drie stappen zijn openbaar en in bruikbare vorm beschikbaar; de informatie wordt door het bedrijfsleven in de hele keten gedeeld.

Implementatie van het nieuwe beleid in stappen (blz. 158)

- 8.16 Als eerste wordt een uitvoeringsprogramma gestart, waarin het nieuwe beleid verder ontwikkeld en uitgewerkt wordt.
- 8.17 In zogenaamde proeftuinen voor het nieuwe stoffenbeleid doet het bedrijfsleven praktische ervaring op. Deze worden door het bedrijfsleven opgezet, maar kunnen rekenen op stimulering door de overheid.
- 8.18 De overheid stelt binnen het uitvoeringsprogramma criteria vast voor de indeling van stoffen in de 5 categorieën van zorg en criteria voor het beperken van gevaren en risico's bij het omgaan met stoffen en producten.
- 8.19 Eind 2002 wordt aan de Tweede Kamer verslag uitgebracht over de voortgang van het uitvoeringsprogramma en de implementatie van het beleid.

Initiatieven c.q. acties van het bedrijfsleven voor kwaliteitsverbetering voor de hele keten (blz. 155)

- 8.18 Ervoor zorgen dat het veilig omgaan met stoffen en producten een duidelijke plaats krijgt binnen bedrijven, bedrijfstakken en branches (als onderdeel van duurzaam ondernemen);
- 8.19 Gegevens verzamelen over gevaren en risico's van stoffen en producten, deze gegevens verifiëren en ook beschikbaar stellen, bijvoorbeeld via veiligheidsinformatiebladen, via een adequaat, verifieerbaar, controleerbaar en openbaar register van chemische producten en via een risico-inventarisatie en -evaluatie conform artikel 5 van de Arbeidsomstandighedenwet;
- 8.20 Beschikken over aantoonbaar gekwalificeerd personeel, dat voldoende is voorgelicht en geïnstrueerd, over deskundigheid op het gebied van veiligheids-, gezondheids- en milieu-aspecten van chemische producten en over een organisatie die garant staat voor een objectieve beoordeling en besluitvorming over risico's van stoffen;
- 8.21 In elke fase van de levenscyclus risico's van stoffen en producten minimaliseren, binnen de algemene regels die de overheid daarvoor stelt;
- 8.22 Zorgen voor borging van de maatregelen en eisen die invulling geven aan het verstandig, voorzichtig en met voorzorg omgaan met stoffen;
- 8.23 (publiek) Verantwoording afleggen over de maatregelen om gevaren en risico's te beperken.

- 8.24 De overheid zal, waar mogelijk, het bedrijfsleven stimuleren bij deze kwaliteitsverbetering.

HOOFDSTUK 9 BELEIDSVERNIEUWING EXTERNE VEILIGHEID

In het externe veiligheidsbeleid wordt gewerkt met de begrippen plaatsgebonden risico (vroeger individueel risico) en groepsrisico.

Plaatsgebonden risico

Plaatsgebonden risico geeft per locatie per jaar de kans aan dat een persoon op die plaats overlijdt als rechtstreeks gevolg van een ongeval bij risicovolle activiteiten. De huidige norm voor het plaatsgebonden risico bedraagt voor woningen en andere kwetsbare objecten als scholen en ziekenhuizen in nieuwe situaties één op de miljoen per jaar (10^{-6} per jaar). Voor bestaande situaties is dit één op de honderduizend per jaar (10^{-5}). Nieuw is dat deze normen wettelijk zullen worden vastgelegd als «grenswaarden» die in beginsel niet overschreden mogen worden. De grenswaarde kan in bepaalde gevallen uitgewerkt in afstanden die tussen categorieën van bedrijven en transportroutes van gevaarlijke stoffen tot objecten in de omgeving in acht moet worden genomen.

Groepsrisico

Groepsrisico gaat uit van het aantal mogelijke slachtoffers wanneer zich een ongeval voordoet. De hierbij gehanteerde waarde is:

- 10 of meer doden: kans van éénmaal per 100 000 jaar (10^{-5} per jaar)
- 100 of meer doden: kans van éénmaal per tien miljoen jaar (10^{-7} per jaar)
- 1000 of meer doden: kans van éénmaal per een miljard jaar (10^{-9} per jaar)

Bij aanvaardbaarheid van groepsrisico's gaat het om een politieke afweging van de risico's tegen de maatschappelijke baten en andere kosten van een risicovolle activiteit. Er komt in de wetgeving een verantwoordingsplicht met betrekking tot de keuzes over de aanvaardbaarheid van groepsrisico's. In de nieuwe AMvB's zullen de ruimtelijke maatregelen ook gebaseerd zijn op het groepsrisico en de afweging daarvan tegen maatschappelijke baten.

Uitgangspunten

Het nieuwe externe veiligheidsbeleid zal voldoen aan zeven uitgangspunten:

1. burgers krijgen in hun woonomgeving een basis beschermingsniveau voor gevaarlijke stoffen
2. het bestuur en de politiek zullen veel bewuster om moeten gaan met het accepteren van risico's in relatie tot de omvang van mogelijke rampen, waarbij het beschikbaar zijn van veiliger alternatieven en de mogelijkheden van rampenbestrijding worden meegewogen
3. de maatschappelijke kosten van gevaarlijke stoffen zullen zoveel mogelijk in het gebruik van die stoffen worden geïnternaliseerd
4. het beleid voor inrichtingen zal veel meer rekening houden met de risico's van transport
5. het aantal routes waarover omvangrijk vervoer van gevaarlijke stoffen plaatsvindt zal worden beperkt, waarbij voor de veiligheidseisen die aan het vervoer zelf worden gesteld wordt aangesloten bij de internationale regelgeving

6. de afstemming en toedeling van verantwoordelijkheden zal worden verduidelijkt zodat waardoor de veiligheidsketen wordt versterkt
7. er komt een wettelijke registratieplicht voor risicovolle situaties en de uitvoering van de informatievoorziening over risico's aan de burger zal worden verbeterd.

Algemeen

- 9.1 De minister van VROM zal het initiatief nemen om een grondige discussie voer het externe veiligheidsbeleid aan te gaan (blz. 161).

Plaatsgebonden risico en groepsrisico

- 9.2 De minister van VROM zal nog in 2001 een voorstel indienen voor een AMvB Kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen. De minister van V&W zal een voorstel indienen voor een AMvB Externe veiligheid van transport. In beide AMvB's wordt het plaatsgebonden risico als grenswaarde vastgelegd en wordt een verantwoordingsplicht opgenomen met betrekking tot het aanvaardbaar zijn van groepsrisico's (blz. 167, 168)
- 9.3 Ter overbrugging van de periode tot inwerkingtreding van de genoemde AMvB's wordt in overleg met IPO en VNG een overzicht van bestaande risicobronnen naar type gemaakt met de bijbehorende, op de huidige risiconormen en -waarden gebaseerde afstanden tot kwetsbare bestemmingen. (blz. 170)
- 9.4 Vergunningen voor risicovolle inrichtingen en toestemmingen voor het vervoer van gevaarlijke stoffen worden voortaan alleen tijdelijk verleend (blz. 170).

Versterken relatie beleid inrichtingen en transport

- 9.5 Voor bepaalde, nader te omschrijven bedrijven kunnen vergunningen vanwege transportrisico's geweigerd worden of slechts onder voorwaarden worden verstrekt. De Wet milieubeheer wordt hiertoe aangepast (blz. 171).
- 9.6 Vervoer van gevaarlijke stoffen brengt maatschappelijke kosten in de vorm van indirect ruimtebeslag met zich mee. Onderzocht zal worden, allereerst bij de vervoersstromen van chloor, ammoniak en LPG, hoe deze kosten inzichtelijk gemaakt kunnen worden en kunnen worden doorberekend. Ook vaste installaties worden hierbij betrokken (blz. 170).
- 9.7 Voor chloor, LPG en ammoniak zal afzonderlijk veiligheidsbeleid worden gemaakt dat per nota aan de Tweede Kamer zal worden voorgelegd. In die nota's staan onder meer een integrale beoordeling van de veiligheidssituatie, een beoordeling van de maatschappelijke kosten en baten van de activiteiten en hoe de risico's beperkt moeten worden (blz. 172).

Beperking transportroutes voor gevaarlijke stoffen

- 9.8 In 2001 wordt een onderzoek gestart welke transportroutes niet noodzakelijk zijn voor het transport van gevaarlijke stoffen. Transporten kunnen hierop beperkt dan wel verboden worden (blz. 171).

- Versterken verantwoordelijkheden veiligheidsketen*
- 9.9 Handhaving en toezicht spelen een belangrijke preventieve rol bij de versterking van de verantwoordelijkheden in de veiligheidsketen. Handhaving en toezicht zullen worden versterkt op alle overheidsniveau's (blz. 172)
- 9.10 Voor MKB bedrijven die met gevaarlijke stoffen werken komen aanvullende wettelijke voorzieningen voor afdoende veiligheidsmanagement en risicoaansprakelijkheid.
- Registatieplicht en informatievoorziening over risico's*
- 9.11 Het ministerie van BZK zal het initiatief nemen om met gemeenten en provincies risicokaarten te ontwikkelen, met het oog op de informatievoorziening aan burgers. Voor deze kaarten worden landelijke criteria ontwikkeld. De kaarten worden periodiek bijgesteld (blz. 172)
- 9.12 Het ministerie van BZK zal nieuw beleid en nieuwe regelgeving ontwikkelen in verband met de beschikbaarheid van gegevens over gevaarlijke stoffen voor hulpverleners (blz. 172)
- Implementatie beleidsvernieuwing gevaarlijke stoffen*
- 9.13 De implementatie van de beleidsvernieuwing zal in drie stappen gebeuren:
- Risicovolle activiteiten worden centraal geregistreerd en betrokken overheden en burgers worden hierover uiterlijk in 2002 geïnformeerd.
  - Van de geregistreerde activiteiten wordt onderzocht of de risicowaarden en normen juist zijn berekend en vastgesteld, of de daarvan afgeleide afstandscriteria worden aangehouden, of de vergunning adequaat is en wordt nageleefd, of de doorwerking in de ruimtelijke ordening is geregeld en of er voorzien is in een adequate rampenbestrijding; afronding uiterlijk in 2003.
  - Bij gebleken omissies kunnen bijvoorbeeld vergunningen of bestemmingsplannen aangepast worden. Als daarnaast aanvullende veiligheidsmaatregelen geen oplossing bieden zal een aantal bedrijven de activiteiten moeten staken. Ruw geschat voldoen, op een totaal van circa 4000 inrichtingen, 500 á 600 LPG-tankstations, 40 ammoniakkoelinstallaties, circa 75 opslagen van bestrijdingsmiddelen en chemicaliën, circa 5 spoorweg-emplacementen en circa 5 bedrijven die onder het Besluit Risico's Zware Ongevallen vallen, niet aan de veiligheidsnormen en de daarvan afgeleide afstandscriteria.
- 9.14 Urgente veiligheidskwesties, bijvoorbeeld schadevergoedingen en sanering van risico-situaties, worden daarop vooruitlopend voorgelegd aan het Kabinet als deze zich voordoen. Hiertoe is een generale reservering opgenomen voor 2001 en 2002. (blz. 174, 175)
- 9.15 Met de andere overheden worden in het kader van de afspraken milieu in leefomgeving (zie hoofdstuk 11) bestuurlijke afspraken gemaakt teneinde een uniforme landelijke uitvoering van de implementatie in drie stappen te waarborgen (blz. 173)
- Toekomstig externe veiligheidsbeleid luchthavens*
- 9.16 Bekeken wordt of de voor Schiphol ontwikkelde methodiek voor de beoordeling van externe veiligheid bruikbaar is of bruikbaar kan worden gemaakt voor toepassing voor militaire luchtvaartterreinen. (blz. 176)

Het hoofdstuk «Beleidsvernieuwing milieu en gezondheid» richt zich op vier beleidsthema's: straling, biotechnologie, voedselveiligheid en het beleidsprogramma «Milieu en Gezondheid». Het beleid voor straling wordt onderverdeeld in beleid voor ioniserende (radioactiviteit) en niet-ioniserende straling. In het beleid voor ioniserende straling zijn de kosten/baten afweging, het beperken van nadelige effecten en het voorzorgprincipe van belang. Niet-ioniserende straling richt zich op hoogspanningslijnen en GSM-basisstations. Voor kernenergie is in Nederland volgens kabinetsbeleid geen rol weggelegd. Wel wordt de noodzaak onderkend om een zekere nucleaire kennis in stand te houden. Het kabinetsbeleid voor biotechnologie is vastgelegd in de Integrale Beleidsnota Biotechnologie. De nota Voedsel en groen geeft het beleid tot 2010 aan voor het Nederlandse agro-foodcomplex: de landbouw en de voedings- en genotmiddelenindustrie. Binnen het beleid voor voedselveiligheid en binnen het voedselveiligheidsbeleid wordt het voorzorgprincipe gehanteerd. Het beleidsprogramma «Milieu en Gezondheid» richt zich op drie sporen: onderzoek, risico's eerder signaleren en risicocommunicatie.

Beleid voor straling

- 10.1. Bezien zal worden of en op welke punten bestaande richtlijnen naar aanleiding van de adviezen van Gezondheidsraad en rapporten van het RIVM over gezondheidseffecten door blootstelling aan verarmd uranium moeten worden aangepast. Hierbij wordt serieus aandacht besteed aan klachten van direct betrokkenen bij incidenten met verarmd uranium. (blz. 180)
- 10.2. Implementatie van de StralingsPrestatie Norm (SPN) voor de nieuw te bouwen woningen in 2002. (blz. 180)
- 10.3. Bewoners van woningen worden door voorlichting bewust gemaakt van het belang om te ventileren ten behoeve van een gezond binnenklimaat. (blz. 180)
- 10.4. Binnenkort wordt een reactie op het advies van de Gezondheidsraad «Blootstelling aan Electromagnetische velden» aangeboden aan de Tweede Kamer. (blz. 180)
- 10.5. Onderzoek wordt uitgevoerd naar de mogelijke aanwezigheid van extra gevoeligheid voor radiofrequente straling bij mensen, die specifieke gezondheidsklachten hebben en deze in verband brengen met de aanwezigheid van basisstations. (blz. 181)
- 10.6. De mogelijkheden van bijvoorbeeld epidemiologisch onderzoek naar mogelijke lange termijneffecten van radiofrequente straling bij mensen worden bezien. (blz. 181)
- 10.7. De Gezondheidsraad zal binnenkort een advies uitbrengen over mogelijke gezondheidseffecten als gevolg van het gebruik van GSM telefoons. (blz. 181)

Biotechnologie beleid

- 10.8. Openbaarheid van informatie en besluitvorming op het gebied van de moderne biotechnologie is één van de pijlers van het overheidsbeleid (blz. 182)
- 10.9. Nederland is voornemens om het Biosafety Protocol op zo kort mogelijke termijn te ratificeren. (blz. 182)
- 10.10. Op het terrein van biotechnologie vindt stimulering van kennisontwikkeling en innovatie via de vernieuwingsimpuls en het actieplan Lifesciences plaats. (blz. 182)

- 10.11. Het gebruik van antibioticum-resistentiegenen bij planten wordt bij veldproeven beperkt en bij markttoelatingen niet meer toegestaan. (blz. 182)
- 10.12. De COGEM wordt uitgebreid met deskundigen op het gebied van de ecologie, ethiek en maatschappijwetenschappen. (blz. 182)
- 10.13. Bij de risicobeoordeling wordt expliciet aandacht besteed aan wetenschappelijke twijfels en onzekerheden. (blz. 182)
- 10.14. In Europees kader zal worden ingezet op zo volledig mogelijke etikettering van producten die ggo's bevatten of stoffen die afkomstig zijn van ggo's. (blz. 182)
- 10.15. Innovatieve projecten voor het opzetten van geventureerde ketens, certificering en etikettering worden gestimuleerd. (blz. 182)
- 10.16. Najaar 2001 wordt een maatschappelijk debat over biotechnologie en voedselproductie georganiseerd. (blz. 182)

Beleid voor voedselveiligheid

- 10.17. De garantie voor voedselveiligheid is een publieke taak waarbij deugdelijke risicoanalyse, onafhankelijke risicobeoordeling en adequate risicocommunicatie van belang zijn. (blz. 183)
- 10.18. Nederland zal desgevraagd ontwikkelingslanden ondersteunen met technologie, kennis en «capacitybuilding» zodat deze aan hoge kwaliteitseisen voor voedsel kunnen voldoen. (blz. 183)
- 10.19. Er komt een Kaderwet diervoeders met onder meer als uitgangspunt het voorzorgprincipe. (blz. 184)

Beleidsprogramma milieu en gezondheid

- 10.20. De aanpak van risico's die te voorzien zijn, in zekere mate te beheersen en eventueel te voorkomen ligt in de sfeer van preventie en voorzorg; maatregelen variëren van nulmissies tot het aanvaarden van een bepaalde mate van blootstelling. (blz. 184)
- 10.21. De aanpak van risico's die te voorzien zijn, moeilijk te beheersen en soms niet te voorkomen ligt ook in de sfeer van preventie en voorzorg; maatregelen variëren van geen blootstelling aan gevaren mogelijk maken (zoning), het aanvaarden van een mate van blootstelling aan gevaren mits die aanvaardbaar wordt geacht (normstelling en preventieve technische en organisatorische maatregelen), het inrichten van een signaleringssysteem tot het opstellen van adequate rampenplannen. (blz. 184)
- 10.22. De aanpak van risico's die niet te voorzien, moeilijk te beheersen en nauwelijks te voorkomen zijn ligt in de sfeer van het inrichten van een signaleringssysteem en het inrichten van een structuur voor acuut handelen. (blz. 185)
- 10.23. De aanpak van risico's die we vermoeden maar waarvoor de kennis ontbreekt om ze te benoemen richt zich allereerst op nader onderzoek naar mogelijke effecten. (blz. 186)
- 10.24. De overheid wil mogelijke gevaren en risico's eerder signaleren, beter luisteren naar maatschappelijke signalen, beter met de burger communiceren over gevaren en risico's en eerder afdoende maatregelen nemen. (blz. 186)
- 10.25. Het in gang zetten van het onderzoekprogramma Milieu en Gezondheid (blz. 186).
- 10.26. Versterking van onderzoek op het gebied van risico's met een grootschalig karakter, bijvoorbeeld fijn stof, hormoonontregelaars, combinatietoxiciteit, biologische risico's en gevaren en risico's van water in de stad. (blz. 186).

- 10.27. Onderzoek naar risico's die lokaal reden van zorg geven zoals stortplaatsen en industrieterreinen. Stimuleren van universitair onderzoek dat zodanig is ingericht dat het, op verzoek van bijvoorbeeld NGO's en GGD's, direct in kan springen op acute maatschappelijke vragen. (blz. 186)
- 10.28. Er zal een meer structurele opsporing van nieuwe problemen plaatsvinden. Dit kan incidenten voorkomen. Aan de Gezondheidsraad is daarom gevraagd of het koppelen van bestaande monitoringssystemen gegevens kan opleveren voor gezondheidsbedreigingen die anders moeilijk aan te tonen en te onderzoeken zijn (blz. 186).
- 10.29. Verbeteren van de informatie-uitwisseling tussen GGD's en milieudiensten. (blz. 186)
- 10.30. De overheid moet in kaart brengen wat bij burgers speelt en wat men van de overheid verwacht. Aan de hand van deze behoeften en verwachtingen kunnen dan accenten en prioriteiten in het beleid worden aangebracht en accenten worden verlegd. (blz. 187)
- 10.31. In het najaar 2001 wordt door de ministers van VWS en VROM een notitie aan de Tweede Kamer gezonden die betrekking heeft op gezondheid en milieu, waarin tevens aandacht is voor de lokale situatie en de medisch milieukundige functie van de GGD. Met het uitbrengen van deze notitie en het NMP4 wordt een voor Nederland passende invulling gegeven om te voldoen aan de internationale verplichting tot het opstellen van een NEHAP. (blz. 179, 187).

HOOFDSTUK 11 VERNIEUWING VAN HET MILIEUBELEID VOOR DE LEEFOMGEVING

Milieubeleid moet bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Een goede leefomgeving houdt in dat bewoners, ondernemers en gebruikers van de openbare ruimte hun leefomgeving ervaren als herkenbaar, prettig, schoon en aantrekkelijk, zodat ze er graag wonen, werken en verblijven. Dit vraagt om afwezigheid van vervuiling van bodem, lucht en water, veiligheidsrisico's van bedrijvigheid en geluidsoverlast. Maar de kwaliteit van de leefomgeving wordt ook bepaald door het aanbod van woningen, werkgelegenheid, winkels en andere voorzieningen in de omgeving of door de aanwezigheid van groen, natuur, ruimte en afwisseling van karakteristieke gebieden.

Daarom legt de nota «Een wereld en een wil» de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de milieukwaliteit en de uitvoering van het beleid op het meest passende bestuursniveau. De lokale overheid is vaak beter in staat om aan de kwaliteit van de leefomgeving bij te dragen dan de rijksoverheid. Daarom moeten de andere overheden meer verantwoordelijkheden krijgen, inclusief de bijbehorende instrumenten. Het rijk stelt de kaders vast waarbinnen deze verantwoordelijkheden een plaats krijgen. Deze kaders geven minimale milieuecondities aan voor de gezondheid en veiligheid van mensen en de kwaliteit van de natuur. Om de bijdrage van het milieubeleid aan de kwaliteit van de leefomgeving te versterken worden drie veranderingen aangebracht:

- de samenhang tussen milieu- en ruimtelijk beleid wordt vergroot;
- de samenhang tussen het beleid van verschillende overheden wordt versterkt;

- de verantwoordelijkheid van mede-overheden voor de plaatselijke leefomgeving wordt vergroot.

Het rijk en de andere overheden zullen hierover bestuurlijke afspraken maken.

Rolverdeling tussen overheden

- 11.1 IPO, VNG, UvW en rijk maken bestuurlijke afspraken, waarbij een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden aan de orde komt. (blz 192/193)
- 11.2 Het rijk stelt minimumwaarden vast gebaseerd op milieucondities die nodig zijn voor de gezondheid en veiligheid van mensen, milieucondities voor de natuur, ecologische waarden of internationaal vastgestelde normen. (blz 192)

Bestuurlijke afspraken

- 11.3 In de gezamenlijke bestuurlijke afspraken zullen milieukwaliteiten voor verschillendetypen gebieden geformuleerd worden, als handreiking aan de andere overheden. (blz 192)
- 11.4 Het rijk en de andere overheden zullen samenwerken bij uitvoering en handhaving om ervoor te zorgen dat de milieukwaliteit aan de minimumnormen voldoet. Ontkooking van de handhaving en professionalisering van overheidsorganisaties worden hierbij betrokken. (blz 193)
- 11.5 In de te maken bestuurlijke afspraken wordt ook aandacht besteed aan andere maatschappelijke waarden dan milieu en worden aandachtspunten benoemd voor het lokale en regionale proces, gericht op het formuleren van de gewenste milieukwaliteit in het concrete gebied. (blz 193)
- 11.6 Voorafgaand aan het maken van de afspraken zullen gezamenlijke criteria ontwikkeld worden aan de hand waarvan bepaald kan worden wat de status is van de in de handreiking afgesproken milieukwaliteit die uitgaat boven het minimum en of de milieukwaliteit geformuleerd moet worden als richtwaarde, zoals bedoeld in de Wet milieubeheer. (blz 193)

Samenhangende visie

- 11.7 Bij de herziening van de Wet milieubeheer zal in het kader van de verdergaande decentralisatie van taken en bevoegdheden ook voor gemeenten een verplichting worden opgenomen om voor de gedecentraliseerde taken een visie op te stellen, bij voorkeur in een herkenbaar plan op gemeentelijk niveau, waarbij ten aanzien van verschillende milieufactoren verbanden worden gelegd en zoveel mogelijk integrale afwegingen worden gemaakt. (blz 194)

Handhaving

- 11.8 Met de herziening van de Wet milieubeheer zal aan de provincies en aan de minister van VROM de bevoegdheid worden gegeven om bij wijze van stok-achter-de-deur door middel van een bindende aanwijzing te interveniëren wanneer de betrokken bestuurlijke handhavingspartners niet de afgesproken inspanningen realiseren. (blz 195)

Financiering

- 11.9 Er zal worden onderzocht of bestaande geldstromen gericht op het oplossen van specifieke knelpunten, die samenhangen met het overschrijden van de minimumnormen voor de leefomgeving, gebundeld kunnen worden in een integrale regeling voor het aanpakken van milieuknelpunten. (blz 195)
- 11.10 Voor plannen om de kwaliteit van de leefomgeving verder te verhogen dan de minimumeisen worden zoveel mogelijk gebundelde integrale geldstromen ingezet (bijvoorbeeld SGB, ISV). Bij de inzet van deze middelen hanteert de rijksoverheid criteria zoals de urgentie van het probleem, de inzet van andere overheden en de samenhang in de aanpak, zowel binnen het milieubeleid als tussen economische, sociale en milieu-aspecten. (blz 195)
- 11.11 De rijksoverheid zal onderzoeken welke financiële prikkels in de geldstromen tussen de verschillende overheden een belemmering vormen voor het verbeteren van de leefomgeving. Daarbij wordt ook gekeken naar de manier waarop overheden zelf inkomsten verkrijgen, zoals via de Onroerendezaakbelasting. (blz. 195)
- 11.12 Sommige maatschappelijke activiteiten leiden tot extra kosten voor behoud van de kwaliteit van de leefomgeving. In principe moeten die kosten doorwerken in de prijzen van de maatschappelijke activiteiten op nationaal of internationaal niveau, afhankelijk van de schaal van de activiteiten. (blz 195)

Milieuknelpunten in het stedelijk gebied

- 11.13 Het rijk zal financiële steun bieden aan herstructureringen in het stedelijk gebied die bijdragen aan een betere milieukwaliteit. (blz 196)

Geluidbeleid

Zowel voor stad, landelijk gebied als de natuur zal in 2030 de gewenste akoestische kwaliteit worden gerealiseerd. Dit betekent dat de geluidsniveaus in 2030 overal in Nederland aansluiten bij de functie van de verschillende gebieden in ons land, zodanig dat de gebiedseigen geluiden overal zijn te horen en het geluidsniveau aansluit bij het karakter van een gebied (akoestische kwaliteit).

In het NMP4 is een nieuwe geluiddoelstelling geformuleerd: De doelstelling van het geluidbeleid is het bereiken van het streefbeeld van akoestische kwaliteit in 2030. Het streven is dat in 2030 in alle gebieden een goede akoestische kwaliteit heerst. Om dit te bereiken zijn de volgende herziene geluiddoelstellingen vastgesteld:

- in 2010 wordt de grenswaarde van 70 dB(A) bij woningen niet meer overschreden;
- de akoestische kwaliteit in het stedelijk en landelijk gebied is in 2030 gerealiseerd. In 2010 is een forse verbetering van de akoestische kwaliteit in het stedelijk gebied gerealiseerd, mede door aanpak van de rijksinfrastructuur;
- de akoestische kwaliteit in de EHS is in 2030 gerealiseerd. In 2010 is de ambitie dat de akoestische situatie niet is verslechterd ten opzichte van 2000.

Deze doelstelling wordt zoveel mogelijk gerealiseerd door toepassing van bronmaatregelen.

Maatregelen

Nieuwe benadering en nieuwe doelstelling

- 11.14 Het wetsvoorstel MIG, wordt naar verwachting in het voorjaar van 2002 aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. Hiermee wordt de huidige Wet geluidhinder grotendeels vervangen door een uitbreiding van de Wet milieubeheer. (blz 198)
- 11.15 De rijksoverheid zal de geluiddoelstellingen van NMP4 uiterlijk in 2006 evalueren. (blz. 198)
- 11.16 Rijk, provincies en gemeenten stellen voor 2005 de gewenste akoestische kwaliteit op voor de gebieden in ons land. In vervolg hierop brengen de partners in kaart welke knelpunten er reesteren na uitvoering van het vastgestelde beleid. De partijen stellen vervolgens een plan van aanpak op voor deze knelpunten. (blz 198/199)
- 11.17 Naast de ontwikkeling van het gezamenlijk plan van aanpak zal het rijk in de periode tot 2010 de situaties, waar ten gevolge van de verkeersgroei de geluidbelasting hoger is of dreigt te worden dan eerder is afgesproken, grotendeels hebben aangepakt. Tot 2010 worden meer dan 90% van de locaties aangepakt waar de gevelbelasting aan de woningen boven de 65 dB(A) ligt en naar verwachting 50% van de locaties waar de gevelbelasting boven de 60 dB(A) ligt. (blz 199/200)
- 11.18 Voor spoorweglawaai wordt een soortgelijke aanpak gevolgd.
- 11.19 Bij de evaluatie in 2006 wordt gezien welke kwaliteit in het landelijk gebied in de periode tot 2010 met bronmaatregelen bereikt kan worden en hoe de akoestische kwaliteit in de periode tot 2030 daar gerealiseerd kan worden. (blz 199) Ook zal gezien worden welke reductie van het ruimtebeslag haalbaar is gebleken. Bij deze evaluatie zal ook betrokken worden op welke wijze de doelstelling voor 2030 kan worden bereikt. Daarbij zullen de uitkomsten van het innovatieprogramma leidraad zijn. (blz 200)
- 11.20 Het rijk zal in de periode tot 2010 starten met de aanpak van verstoring van de gewenste akoestische kwaliteit in de EHS. In eerste aanzet worden hiervoor ruimtelijke instrumenten ingezet, zoals maatregelen gericht op het creëren van grote aaneengesloten natuurgebieden. Dit kan worden bevorderd met behulp van herbegrenzing van de EHS en ontsnipperingsmaatregelen. Daarnaast wordt bronbeleid ingezet. In het SGR2 worden deze maatregelen verder uitgewerkt, waarbij ook aandacht wordt besteed aan maatregelen, die provincies en gemeenten zullen treffen. Als de effecten van deze maatregelen voor de akoestische kwaliteit in de EHS duidelijk zijn, zal gezien worden op welke plaatsen verdere maatregelen, onder meer aan de rijksinfrastructuur, noodzakelijk zijn om de beoogde kwaliteit te realiseren. (blz 200)
- 11.21 Bij de evaluatie van de geluiddoelstellingen in 2006 wordt aangegeven in welke mate hetaantal knelpunten in de EHS afneemt in de periode tot 2020. (blz 200)

Beleidsstrategie en maatregelen rijksoverheid

- 11.22 De aanpak van het (rijks)geluidbeleid gaat uit van een strategie waarin, meer dan in het verleden het geval was, de nadruk wordt gelegd op een aanpak aan de bron (blz 201):
Ten eerste: brongericht beleid in uitvoering brengen.
Ten tweede zullen maatregelen in de ruimtelijke ordening worden getroffen, zoals Ruimtelijke reserveringen langs infrastructuur en ontsnippering van natuur;
Waar het niet mogelijk is met bronmaatregelen en via ruimtelijke reserveringen de problematiek op te lossen, zullen ingrepen zoals geluidschermen en gevelisolatie soelaas moeten bieden.
- 11.23 Er wordt een ambitieus innovatieprogramma uitgevoerd gericht op het ontwikkelen van nieuwe, effectievere (bron)maatregelen. (blz 201)
- 11.24 De aanpak van de komende jaren zal geconcentreerd zijn rond de situaties waar door een onvoorzijene groei in het verkeer sprake is van een geluidbelasting van woningen die hoger is dan eerder afgesproken tussen overheden. (blz 201)
- 11.25 De kosten die samenhangen met geluidbeleid worden geïnternaliseerd bij de veroorzaker. De Tweede Kamer wordt hierover in 2002 geïnformeerd. (blz 201)
- 11.32 In de periode tot 2010 worden maatregelen getroffen aan de rijksinfrastructuur waardoor heel veel knelpunten in akoestische kwaliteit in de woonomgeving van mensen in deze periode worden weggenomen. (blz 201)
- 11.33 Nederland zet zich in voor de invoering van stillere banden (blz 202).
- 11.34 Nederland streeft naar een verandering in de Europese typekeuring voor voertuigen, zodat onderscheid gemaakt kan worden tussen stille en lawaaiige voertuigen. Zo komen er meer mogelijkheden om stille voertuigen fiscaal te stimuleren. (blz 202)
- 11.35 De handhaving van de grenswaarde zal worden versterkt. (blz 202)
- 11.36 Ook zullen de bestaande voertuigregels scherper worden gecontroleerd. (blz 202)
- 11.37 Een brommerkenteken wordt ingevoerd en er komt een keuring voor bestaande bromfietsen (blz 202)
- 11.38 Nederland wil internationale normen voor geluidsbelasting door goederentreinen (blz 202)
- 11.39 Nederland streeft naar een internationaal uitfaseringsprogramma voor lawaaiige goederenwagons (blz 202)
- 11.34 Voor spoorwegemplacements wordt een aanpak gekozen, waarbij zowel bronmaatregelen als ruimtelijke en verkeerskundige maatregelen worden gezien. In dit kader zal ook de interpretatie van de toepassing van de eisen aan piekgeluiden worden gezien. (blz 202)
- 11.35 De lopende saneringsoperaties voor weg-, spoorweg- en industrielawaai worden voortgezet. (blz 202).
- 11.36 De inzet van maatregelen op het gebied van de ruimtelijke ordening wordt versterkt, bijvoorbeeld via het invoeren van zones langs wegen of spoorwegen of ontsnippering van natuurgebieden. (blz 202)

Verzuring en grootschalige luchtverontreiniging; nieuwe doelstellingen voor 2010

Met het NMP4 zal het Themadocument verzuring en grootschalige luchtverontreiniging 2001 verschijnen. Het gaat hierbij om de stoffen zwaveldioxide (SO₂), stikstofoxiden (NO_x), ammoniak (NH₃), vluchtige organische stoffen (VOS) en fijn stof.

De nationale emissiedoelstellingen van deze stoffen worden aangescherpt ten opzichte van de internationale afspraken (Gothenburgprotocol en NEC-richtlijn) (pagina 204).

Nationale emissiedoelstellingen voor verzuring en grootschalige luchtverontreiniging 2010¹ en Nederlandse emissieplafonds (EU of UN/ECE) getallen zijn in kton

	Nationale emissie-doelstelling	Emissie-plafond Gothen-burg	Emissie-plafond NEC-richtlijn	NMP3 doelstel-ling
SO ₂	46	50	50	56
No _x	231	266	260	120
NH ₃	100 ²	128	128	54
VOS	163 – 155 ³	191	185	117

¹ De emissiedoelstelling voor fijn stof moet nog nader worden bepaald.

² Correctie op de NH₃ doelstelling is mogelijk naar aanleiding van het verdere onderzoek aan het «NH₃ gat»

³ Voor deze VOS doelstelling tussen haken zijn EU richtlijnen nodig voor VOS houdende producten (verf, lakken, lijmen, cosmetica e.d.) en voor motoren, scooters en bromfietsen.

Vertaling van internationale afspraken naar nationale doelstellingen

- 11.37 Naar het NH₃-gat vindt onderzoek plaats (pagina 207).
- 11.38 Onderzoek wordt gedaan naar ammoniak emissies door het verkeer (pagina 207).
- 11.39 In 2004 zullen bij de evaluatie van het Gothenburg-protocol en van de NEC-richtlijn ook de taakstellingen voor VOS worden geëvalueerd (pagina 207).
- 11.40 Onderzocht wordt nog of de NO_x-emissies van de doelgroepen landbouw en handel, diensten en overheid (HDO) en bouw tot nu toe zijn onderschat (pagina 207).
- 11.41 Nederland stelt medio 2003 een bestrijdingsplan voor fijn stof vast (blz. 208)
- 11.42 De voortgang van de realisatie van emissiedoel- en taakstellingen zal jaarlijks worden nagegaan. Ook de milieukwaliteit zal jaarlijks worden gemonitord. Deze rapportage zal aan de Tweede Kamer worden aangeboden (pagina 210).

Vertaling van taakstellingen in maatregelen

- 11.43 De industrie start in 2003 met handel in NO_x-emissies (pagina 210).
- 11.44 Voor de kleinere bedrijven worden de emissie-eisen aangescherpt (via het Besluit emissie-eisen stookinstallaties en de Nederlandse emissierichtlijnen) (pagina 210).

- 11.45 De rijksoverheid zal via financiële prikkels vervoersbedrijven stimuleren eerder extra schone motoren aan te schaffen dan op grond van Europese regelgeving verplicht is (pagina 210).
- 11.46 Bij de binnenvaart zal de rijksoverheid het versneld aanschaffen van schonere motoren stimuleren (pagina 210).
- 11.47 Deze emissie worden teruggebracht door het verscherpen van de keuringsnormen voor verwarmingsapparatuur (pagina 210).
- 11.48 De keuringsnormen voor verwarmingsapparatuur voor huishoudens, handel, diensten, overheid en landbouw worden verscherpt (pagina 210).
- 11.49 Het zwavelgehalte in brandstoffen voor wegverkeer en binnenvaart wordt verlaagd (pagina 210).
- 11.50 Raffinaderijen, de industrie en de energiesector moeten de emissie van zwaveldioxide in 2010 verlaagd hebben tot 30 kton. Voor de realisatie van deze taakstelling kunnen bestaande instrumenten worden toegepast. Bezien wordt ook of hiervoor het instrument van verhandelbaarheid kan worden toegepast (pagina 210).
- 11.51 Nederland heeft een voorstel voor een Europese productrichtlijn ingediend bij de Europese Commissie (pagina 211).
- 11.52 Het stimuleren voor het vervroegd vervangen van transportleidingen voor aardgas voor een afname van VOS-emissies (pagina 211).
- 11.53 Het bevorderen van strengere eisen aan motoren, scooters en bromfietsen om VOS-emissies te reduceren (pagina 211).
- 11.54 De Algemene maatregel van Bestuur Huisvesting zal normen stellen voor ammoniakemissie uit stallen (pagina 212).
- 11.55 Het Besluit Gebruik dierlijke meststoffen wordt aangescherpt (pagina 212).

Afkorting	Omschrijving
AVI	Afvalverwerkingsindustrie
AVI's	Afval Verbrandingsinstallaties
BANS	Bestuursaccoord Nieuwe Stijl
BEW	Bevordering Eigen Woningbezit
BKMO	Besluit Kwaliteitsdoelstellingen en Metingen
COP7	Zevende «Conference of Parties»
COVRA	Centrale Organisatie voor Radio-actief Afval
CPB	Centraal Plan Bureau
DEMO	Programma Demonstratieprojecten mobiele bronnen
DKP	Dynamische kostprijs
DUBO	Duurzaam bouwen
EER	Energie Efficiencyprogramma Rijkshuisvesting
EIA	Energie Investeringsaftrekregeling
EOS	Moderniseringsprogramma in het kader van de uitvoering van de huursubsidie
EPA-u	Energiebesparingsadvies voor de utiliteitsbouw
EROP	Eerste Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief
ET	Emission Trading
EURAL	Europese Afvalstoffen Lijst
GAVE	Gasvormige en vloeibare Energiedragers
GEF	Global Environmental Facility
GGO's	Genetisch gemodificeerde organismen
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
HUM	Handhavings-uitvoeringsmethode
IFC	International Finance Corporation
IFD-bouwen	Innovatief, flexibel en demontabel bouwen
IMH	Inspectie Milieuhygiëne
IMT's	Integrale milieutaakstellingen
IPO	Interprovinciaal Overlegorgaan
IPSV	Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing
ISV	Investeringen stedelijke vernieuwing
IWZ	Innovatieprogramma Wonen en Zorg
KEW	Kernenergiewet
KWR	Kwalitatieve woningregistratie
LAP	Landelijk Afvalbeheersplan
MDW	Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit
MEF	Monument met Erfgoedfunctie
MER	Milieu Effect Rapportage
MIA	Milieu-investeringsaftrek
MIG	Modernisering Instrumentarium Geluidbeleid
MINAS	Mineralen aangifte-systeem
MIOT	Milieu Inlichtingen en Opsporingsteam
Mton	Megaton
MvT	Memorie van toelichting
N ₂ O	Distikstofoxide (lachgas)
NBW	Nieuw Burgerlijk Wetboek
NEC	National Emission Ceiling
NEPROM	Vereniging voor Nederlandse projectontwikkelingsmaatschappijen

Afkorting	Omschrijving
NER	Nederlandse Emissie Richtlijn
NETHUR	Netherlands Graduate School of Housing and Urban Research
NH ₃	Ammoniak
NIDO	Nationaal initiatief voor duurzame ontwikkeling
NINKI	Index van netto inkomen na kale huurlasten
NIRIS	Niet industriële restwarmte infrastructuur
NOVEM	Nederlandse Onderneming voor Economie en Milieu
NO _x	Stikstofdioxyden
NRB	Nederlandse Richtlijn Bodembescherming
NSDO	Nationale Strategie voor duurzame ontwikkeling
NSP	Nieuwe sleutelprojecten
PAGE	Plan van Aanpak Goederen-Emplacementen
PBV	Plan Bodembeschermende Voorzieningen
PIT	Programma Innovatieve technieken in de rijkshuisvesting
PKB	Planologische kernbeslissing
PMZ	Productgerichte Milieuzorg
Puberr	Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen
RAVI	Raad voor de vastgoedinformatievoorziening
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RLB	Reductie Luchtemissies Bedrijven
ROB	Reductieplan Overige Broeikasgassen
RPD	Rijksplanologische Dienst
RTB	Regeling Taakverdeling Beheer
SAV	Scheepsafvalstoffen Verdrag
SEV	Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting
SGB	Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid
SGM	Stimuleringsregeling Gebiedsgericht beleid
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
SMOM	Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu
SNIP	Systeem Integrale Personeelsbegroting
SO ₂	Zwaveldioxyde
SOMS	Strategie Omgaan Met Stoffen
StAB	Stichting Advisering Bestuursrechtspraak
STIR	Stimuleringsprogramma Intensief Ruimtegebruik
TEN	Trans Europese Netwerkbeleid
UAR	Uniform Aanbestedingsreglement
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environmental Programme
Vamil-regeling	Willekeurige Afschrijving Milieu-investeringen
VEH	Vereniging Eigen Huis
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VOGM	Vervolg-bijdrageregeling Ontwikkeling Gemeentelijk Milieubeleid
VOK	Vervolg Onderzoekprogramma Klimaatverandering
VOS	Vluchtige organische stoffen
VvE	Vereniging van Eigenaren
Wbb	Wet bodembescherming
WBO	Woningbehoefte-onderzoek
WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen

Afkorting	Omschrijving
WOM's	Wijkontwikkelingsmaatschappijen
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening
Wvo	Wet verontreiniging oppervlaktewater

Aanbesteding 100, 182, 185
Aanbevelingen 22, 81, 88, 152, 154, 271, 277
Aanjagen 30
Aanpak 14, 22, 24, 30, 60, 61, 62, 64, 78, 82, 85, 99, 107, 108, 109, 120,
121, 122, 123, 125, 128, 132, 144, 155, 158, 172, 188, 251, 253, 256, 257,
264, 265, 269, 276, 289, 290, 291, 292, 293, 304, 305, 306, 307, 314, 317,
318, 319
Aanpalende 172
Aanpassing 21, 29, 46, 50, 61, 86, 112, 134, 135, 143, 146, 159, 171, 174,
175, 217, 218, 219, 220, 242, 243, 269, 298, 304
Aanscherping 22, 24, 46, 51, 210, 214, 251, 283, 289, 303, 307
Accommoderen 67, 69
Activa 175, 193, 194, 199
Adequaat 7, 31, 97, 126, 161, 179, 187, 219, 276, 309, 312
Afschrijvingen 195, 198
Aftoppingsgrens 40, 42
Afvalstoffen 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 237, 238, 239,
255, 257, 258
Agentschapsbegroting 2, 6, 178, 179
Agentschapsvermogen 187, 200
Algemene Rekenkamer 190
Ambitie 69, 73, 74, 82, 176, 182, 317
Ammoniak 10, 87, 111, 112, 123, 304, 307, 311, 320
AMvB 15, 45, 56, 82, 84, 87, 88, 141, 142, 143, 220, 255, 256, 257, 264,
274, 275, 276, 278, 280, 281, 283, 284, 286, 310, 311
Analyse 34, 71, 78, 102, 175, 251, 263, 279, 281, 283, 287
Apparaatsuitgaven 2, 5, 66
Arbeidsvoorwaarden 170, 176
Architectuurbeleid 12, 78, 80, 178, 188
Artikelindeling 5
Baten en lasten 2, 7, 179, 185, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 198
Bedrijfsleven 13, 14, 98, 134, 138, 139, 140, 144, 171, 237, 238, 254, 259,
299, 302, 303, 308, 309, 310
Bedrijfsmatige 105
Belastingstelsel 8, 9
Belastinguitgaven 133
Beleidsanalyses 33
Beleidsconclusies 29, 107
Beleidsformulering 8, 174
Beleidsinformatie 33, 175
Beleidsmaatregelen 61, 124, 307
Beleidsverantwoording 35
Benchmark 106, 185
Beschermingsniveau 87, 310
Bestuurlijke 5, 6, 29, 36, 50, 66, 73, 75, 80, 90, 114, 121, 132, 154, 157, 263,
265, 298, 312, 316
Bestuurlijk 19, 80, 91, 94, 96, 99, 100, 103, 162, 258, 262, 268, 270
Betaalbaarheid 37, 40, 152, 288
Betrokkenheid 19, 28, 31, 69, 70
Bewonersparticipatie 18, 62, 70, 71
Bezwaarschriften 216
Biodiversiteit 10, 15, 30, 104, 108, 109, 110, 299, 300, 301, 302, 303, 304,
306, 307
Biotechnologie 9, 138, 146, 147, 255, 313, 314

Bodembeheersketen 104
 Bodemsaneringsoperatie 83, 84, 88
 Bonn-akkoord 9
 Bouwstoffenbesluit 225, 226, 227, 228
 Bouwwerken 19, 28, 56
 Brandveiligheid 152, 153, 184, 218, 219
 Broeikasgassen 8, 9, 16, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 129, 131, 137, 233, 235, 252, 277, 298
 Budgetflexibiliteit 5, 36, 50, 59, 80, 90, 96, 103, 114, 160, 169
 Bufferbeheerder 120
 Bufferzones 92, 93
 Calamiteiten 34
 Codificatie 20, 292
 Communicatie 5, 14, 29, 74, 111, 112, 127, 164, 181, 188, 238, 239
 Consumptiepatronen 16, 115
 Contouren 11, 61, 74, 91, 267, 304
 COP7 9, 322
 Corporate 164
 Corporaties 11, 19, 20, 22, 23, 28, 32, 33, 40, 45, 55, 56, 60, 61, 64, 68, 69, 71, 274, 279, 280, 281, 287, 288, 289
 Delicten 22, 151, 264, 265
 Deltametropool 17, 74, 99
 Differentiatie 73, 134, 265, 276
 Domotica 20, 33, 68, 69, 71
 Doorlichtingsprojecten 124
 Dotaties 193, 199, 200
 Draagvlak 75, 115, 128, 131, 136, 254, 305
 Drinkverpakkingen 144
 Duurzame 8, 10, 11, 13, 15, 16, 24, 27, 30, 31, 32, 36, 52, 53, 57, 58, 73, 81, 97, 104, 107, 110, 115, 116, 126, 128, 130, 131, 134, 137, 155, 211, 215, 233, 234, 235, 236, 262, 265, 271, 286, 290, 292, 294, 295, 296, 297, 298, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 323
 Economische groei 8, 9, 24, 141, 144, 231, 232, 237, 238, 252, 258
 Eindrapport 177
 Emissiegegevens 129
 Emissiehandel 16, 117, 123, 126, 252, 255, 295, 296, 297, 298
 Emissieniveau 117, 297
 Emissies 8, 9, 16, 115, 118, 119, 120, 121, 123, 125, 126, 132, 156, 202, 204, 205, 233, 250, 255, 259, 293, 294, 295, 296, 298, 308, 320, 321
 Energiebelasting 9
 Energiebesparing 15, 33, 35, 51, 53, 55, 59, 117, 134, 179, 218, 252
 Erfgoedfunctie 78, 180, 188, 224
 ERP 171, 175
 Europese 9, 10, 97, 98, 99, 100, 104, 107, 116, 123, 140, 142, 143, 146, 157, 158, 242, 252, 253, 255, 260, 295, 296, 299, 305, 308, 319, 321, 322, 323
 Evaluatieonderzoeken 5
 Evaluatie 9, 16, 32, 33, 38, 41, 45, 52, 53, 55, 68, 77, 79, 81, 82, 83, 93, 95, 101, 102, 109, 110, 111, 113, 116, 117, 118, 122, 125, 127, 128, 129, 130, 133, 134, 136, 164, 177, 179, 181, 185, 188, 193, 244, 246, 254, 258, 266, 270, 274, 278, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 296, 299, 309, 318, 320
 Expertisecentrum 13, 25, 88, 249
 Externe veiligheid 8, 13, 25, 88
 Externe veiligheidsbeleid 13, 171, 310, 311, 312
 Extramuraliseringsbeleid 67
 Faciliterende 18, 67, 81, 126
 Fiscale instrumenten 6, 264

Fiscale maatregelen 24, 41
 Flexibiliteit 5, 6, 29, 56, 74, 84
 G30 62, 63, 64, 66, 73
 Geïmplementeerd 9, 39, 82, 84, 106, 107, 109, 120, 121, 129, 142, 144, 146, 153, 164, 166, 177
 Geluidbelasting 89, 318, 319
 Gemeenten 11, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 28, 33, 40, 49, 51, 52, 55, 56, 60, 61, 62, 64, 67, 70, 73, 74, 75, 83, 84, 94, 99, 104, 105, 107, 108, 118, 121, 124, 143, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 164, 165, 211, 214, 217, 220, 221, 225, 226, 227, 228, 233, 235, 240, 241, 251, 252, 253, 259, 263, 268, 269, 271, 273, 274, 277, 278, 279, 281, 284, 285, 287, 297, 298, 301, 306, 312, 316, 318
 Genetisch 9, 34, 138, 146, 147, 158, 301
 Gevaarlijke stoffen 14, 87, 88, 89, 310, 311, 312
 Ggo's 139, 146, 147, 314
 Grenswaarden 81, 82, 88, 145, 255, 310
 Groeimodel 62
 Groeiparagraaf 4, 161
 Groen Beleggen 130, 136
 Grondprijsmethodieken 21, 29
 Grote nota's 20, 27, 172
 Handelaren 25
 Handhaving 8, 12, 13, 14, 20, 22, 29, 34, 51, 52, 84, 102, 143, 150, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 171, 172, 239, 240, 241, 267, 268, 278, 281, 293, 316, 319
 Handhavingsbrief 150
 Handhavingstaken 150, 151, 155, 239, 240, 253
 Havengebied 100, 101
 Herstructurering 19, 21, 29, 60, 61, 62, 64, 65, 70, 73, 101, 204, 262
 Huisvestingwensen 178
 Huurbrief 38, 39, 44
 Huurder 19, 38, 39, 161, 178, 282
 Huurdere 37, 38, 39, 42, 44, 45, 48, 152, 177, 274, 276, 278, 286, 290
 Huurprijzen 38, 39, 278, 279, 288
 Huurquote 40, 41, 288
 Huurstijging 41, 43
 Huursubsidie 5, 25, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 48, 49, 50, 174, 176, 210, 211, 213, 214, 215, 273, 274, 275, 276, 282, 283, 285, 287, 322
 Inburgering 70
 Informatiepunt 127
 Initiatieven 15, 20, 44, 69, 127, 129, 154, 177, 188, 253, 261, 269, 272, 294, 297, 298, 300, 302, 307
 Inkomens 12, 18, 37, 40, 45, 58, 219, 284, 305
 Inputfinanciering 161, 192, 193, 194, 195, 197
 Inspectoraat Generaal VROM 8, 22
 Installaties 14, 106, 107, 121, 140, 141, 145, 156, 167, 183, 184, 311
 Institutionele 10, 15, 17, 31
 Instrumentarium 11, 28, 29, 53, 54, 189, 253, 263, 264, 267, 268, 293, 297, 306, 307
 Integreren 98, 118, 268, 302
 Intensief 34, 73, 75, 77, 79, 144, 224, 266, 267, 272, 290, 292
 Internationale emissiehandel 16
 Internationale 6, 9, 16, 20, 22, 29, 30, 33, 97, 98, 99, 100, 103, 115, 116, 118, 120, 121, 122, 125, 131, 132, 146, 149, 157, 158, 254, 257, 290, 293, 294, 295, 300, 302, 303, 307, 310, 315, 319, 320
 Internationalisering 129
 Investerings 14, 17, 25, 29, 32, 74, 78, 108, 130, 133, 162, 178, 187, 201, 264, 323

Investeringsaftrek 133, 134, 322
 Investeringsplafond 133
 Investeringsuitgaven 169
 ISV-middelen 64, 221
 Kabinetsperiode 8, 10, 12, 19, 27, 57, 100, 283, 295, 299, 305, 306
 Kabinetsstandpunt 30, 32, 84, 87, 121, 268
 Kamerbehandeling 82, 267
 Kennisoverdracht 50, 53, 55, 58, 65, 66, 68, 75, 109, 197, 203, 233, 235
 Kerncentrale 145
 Keuzevrijheid 12, 20, 45, 56, 68, 138, 146, 283
 Kindertoeslag 25, 41, 42, 210, 211, 213, 214
 Klanttevredenheidsmonitor 181, 185
 Klantvriendelijk 43
 Klimaatbeleid 9, 16, 53, 116, 117, 118, 132, 136, 233, 235, 252, 257, 299
 Klimaatoverleg 9
 Kton 123, 125
 Kwaliteit 6, 8, 10, 11, 13, 15, 17, 18, 27, 34, 39, 47, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 61, 67, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 82, 83, 91, 92, 97, 99, 100, 101, 104, 106, 107, 109, 118, 124, 143, 152, 154, 155, 158, 159, 161, 166, 181, 185, 188, 189, 202, 203, 204, 222, 223, 228, 229, 250, 262, 263, 266, 282, 283, 288, 289, 315, 317, 318, 319
 Kwaliteitsniveau 14, 52, 57, 81, 106, 263
 Kyoto-protocol 16, 116, 118, 119, 121
 Lacunes 14, 35, 51, 115, 219
 Landsdekkend 83, 88, 159
 Leefomgeving 8, 10, 13, 15, 18, 20, 21, 27, 29, 60, 65, 67, 78, 81, 83, 100, 101, 104, 107, 150, 151, 153, 154, 155, 159, 312, 315, 316, 317
 Leegstand 78, 186, 187, 199, 200
 Leenfaciliteit 179, 187, 193, 195, 200, 201
 Leerlingbouwplaatsen 57
 Leningsconvenanten 193, 198
 Luchtverontreiniging 10, 85, 115, 122, 123, 157, 295, 320
 Maatschappelijk 91
 Maatschappelijk 10, 16, 22, 37, 54, 75, 83, 86, 104, 105, 128, 157, 272, 292, 304, 314
 Mainportontwikkeling 100, 103
 Mainports 97, 100, 102, 103
 Manifest 18, 151
 Marktintroductie 129, 134, 147
 MER 97, 102, 269, 270, 322
 Milieubeleidsplan 8, 10, 12, 15, 30, 289, 292
 Milieudruk 9, 23, 24, 101, 115, 126, 128, 129, 131, 132, 142, 225, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 252, 258
 Milieukwaliteit 6, 17, 81, 83, 88, 89, 90, 104, 108, 110, 155, 156, 189, 202, 204, 205, 225, 231, 250, 315, 316, 317, 320
 Milieuproblemen 10, 15, 30, 253, 292, 293
 Milieutaakstellingen 123, 129, 305, 322
 Misbruik 152, 287
 Moderniseren 42
 Monitoring 6, 27, 33, 34, 35, 45, 84, 118, 119, 121, 123, 126, 128, 129, 156, 158, 174, 202, 203, 204, 205, 207, 250, 251, 286, 287
 Multilaterale 122
 Ninki 40, 41, 44, 47
 Nulemissietechnieken 120, 121
 Nulmeting 5
 Nul-meting 34
 Nulmeting 35

Nul-meting 35, 79
 Nulmeting 95
 Nul-meting 102
 Nulmeting 181
 Ontwikkelingslanden 9, 16, 115, 116, 121, 294, 301, 314
 Onverhuurbare 186
 Operationeel 5, 9, 12, 18, 27, 34, 35, 106, 107, 121, 124, 142, 172, 292
 Operationele doelstelling 4, 5, 60
 Opsporingsonderzoeken 22, 151
 Overheid 8, 18, 31, 37, 56, 57, 67, 87, 98, 116, 127, 128, 138, 171, 195, 237, 238, 253, 256, 281, 292, 293, 298, 299, 306, 307, 308, 309, 310, 314, 315, 320, 321
 Overheidsapparaat 180
 Ozonvorming 122
 Permanent 129
 Planbureau 25, 29, 34, 36, 271
 Planologische Kernbeslissing 17
 Politieke akkoord 9
 Portefeuillemanagement 184, 187, 190
 Positie van de burgers 28
 Prestaties 2, 4, 5, 13, 23, 27, 28, 29, 39, 78, 94, 141, 143, 145, 150, 152, 155, 175, 280, 283
 Preventie 104, 106, 107, 140, 141, 143, 144, 145, 252, 292, 314
 Procesmatige 65, 81
 Productievolume 138
 Programmauitgaven 5, 48
 Publiekscampagne 128
 Raad van State 21, 29, 39, 164, 166, 242, 243, 255, 256, 259
 Raad voor Externe Veiligheid 208, 209, 226, 227
 Radioactieve 138, 145, 146, 157
 Randstad 17, 74, 92
 Randvoorwaarden 37, 73, 100, 101, 115, 195, 252, 298, 304, 305
 Reductie 9, 16, 24, 33, 53, 58, 110, 112, 113, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 129, 156, 177, 233, 235, 252, 294, 295, 318
 Regeerakkoord 16, 24, 49, 117, 137, 166, 234, 236, 245, 247, 260
 Regering 2, 37, 38, 254, 255, 262, 263, 264, 265, 273, 274, 275, 276, 279, 281, 289, 290, 291
 Regioconvenanten 17, 61, 73, 74
 Rgd 185, 188, 189, 190, 194, 195, 196, 197, 198
 Rijksbeleid 18, 60, 74, 178, 179, 188
 Rijksgebouwendienst 2, 7, 12, 78, 161, 178, 179, 180, 181, 184, 185, 186, 187, 188, 191, 192, 194, 228, 229, 230, 291
 Rijkshuisvesting 8, 12, 27, 53, 54, 57, 58, 78, 178, 179, 184, 185, 188, 189, 191, 192, 197, 217, 218, 290, 291
 Rijkshuisvestingsstelsel 12, 161, 178, 179, 185, 189
 Risicobronnen 8, 13, 311
 Rivierengebied 94
 Roetfilters 125, 126, 132
 Ruimtegebruik 11, 17, 34, 73, 75, 77, 79, 224, 265, 272
 Ruimtelijk beleid 8, 11, 21, 29, 81, 92, 97, 98, 99, 100, 154, 204, 267, 268, 286, 289, 304, 315
 Samenwerking 11, 14, 22, 29, 46, 60, 73, 92, 94, 97, 98, 99, 100, 108, 112, 115, 116, 122, 124, 131, 152, 155, 165, 171, 173, 189, 238, 239, 245, 247, 264, 265, 273, 276, 294, 295, 296, 299, 301, 304, 305
 Schadeclaims 94
 Schadevergoeding 25
 Scheepsafvalstoffen 142, 323

Schiphol 101, 102, 270, 312
 Starters 46, 276, 289
 Stedelijke vernieuwing 11, 12, 33, 55, 56, 60, 61, 62
 Stedelijke Vernieuwing 62
 Stedelijke vernieuwing 64, 65, 66, 74, 153, 188, 204, 284, 287, 290, 322
 Storingen 181, 184
 Strafrechtelijk 150, 151, 152, 157
 Sturingsmodel 79, 95, 102
 Temporisering 222, 223
 Tender 53, 122, 299
 Terugsluisfunctie 134
 Toetsbare 28, 35, 110, 251
 Transformatieproces 10, 15, 18, 93, 101
 Transformeren 11
 Transparante 28, 37, 142, 175
 Tweede Kamer 2, 12, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 28, 29, 30, 37, 38, 39, 47, 53, 60, 61, 62, 70, 77, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 94, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 116, 117, 135, 138, 140, 142, 146, 150, 178, 237, 239, 253, 254, 256, 259, 261, 263, 264, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 272, 276, 277, 280, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 298, 301, 309, 311, 313, 315, 318, 319, 320
 Tweedelijns toezicht 22, 154, 253
 Uitfinanciering 5, 49, 59, 213, 215
 Uitstoot 9, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 129, 130, 131, 132, 252, 259
 Uitvoeringsinstrumenten 98
 Uitvoeringsnota Klimaatbeleid 9, 24, 116, 117, 118, 121, 276, 277
 Uitvoeringsorganisatie 42, 119, 121
 Vangnetregeling 42, 49, 50, 210, 211, 213, 214, 216, 248, 249, 282, 286, 290
 VBTB 2, 3, 5, 13, 35, 63, 171, 175, 244, 246, 282, 288
 Veiligheid 8, 10, 12, 13, 14, 22, 25, 32, 51, 73, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 100, 115, 117, 138, 146, 150, 152, 153, 157, 171, 172, 183, 207, 208, 219, 225, 227, 242, 248, 293, 308, 311, 312, 315, 316
 Verbeteracties 181, 185, 190
 Verhuurders 25, 37, 38, 39, 40, 42, 44, 47, 48, 49, 152, 177, 210, 211, 213, 214, 274, 278, 281, 287
 Verpakkingsafval 144
 Vijfde Nota 11, 17, 21, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 73, 77, 79, 93, 94, 95, 97, 98, 101, 102, 154, 262, 263, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 304
 Vinex-locaties 21, 29, 266, 276, 282
 Virtueel 43, 44
 Volkshuisvestingsinstellingen 33
 Volkshuisvestingsinstellingen 66
 Voortgangsrapportage 124, 254, 265
 Voorzieningen 33, 34, 42, 67, 70, 73, 74, 93, 104, 106, 107, 112, 166, 167, 168, 169, 176, 192, 199, 210, 211, 213, 215, 245, 247, 251, 265, 275, 312, 315
 Voucher 68, 279
 Vraagsturing 20, 67
 Vuurwerkbesluit 13, 24, 87, 240, 241
 Vuurwerkkramp 25, 171, 210, 213, 248, 249
 Waterleidingbedrijven 10, 105, 106, 107, 108, 156, 251
 Wegdekken 85, 86
 Werklasteffecten 210, 212, 213, 215, 216
 Woningbezit 37, 44, 47, 48, 49, 50, 61, 215, 216, 274, 291
 Woonconsument 12
 Zelfregulering 20, 164